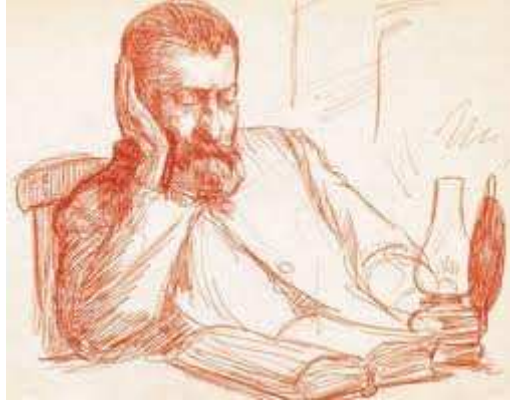

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Επιλογές κειμένων

Περιεχόμενα

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Άνθος του γιαιου	5
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Άσπρη σαν τὸ χιόνι	9
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Άψαλτος	11
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Δὲν εἶσαι ἢ μιὰ	14
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Θέρος-ἔρος / Εἰδύλλιον τῆς Πρωτομαγιᾶς	15
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἐπιμηθεῖς εἰς τὸν βράχον	44
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἔρωσ - Ἡρωσ	50
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ Γλυκοφιλοῦσα	64
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἁγίου Δεσπότη	78
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ Ντελησυφέρω	81
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ Σταχομαζώχτρα	86
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ τελευταία βαπτιστικὴ	94
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ χήρα παπαδιά	99
Β´	100
Γ´	100
Δ´	101
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Λαμπριάτικὸς Ψάλτης	102
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - ὁ Ἀβασκαμὸς τοῦ Ἁγᾶ	122
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ Ἀλιβάνιστος	130
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ γάμος τοῦ Καραχμέτη	139
Ἴτερος πρόλογος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως	139
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ Ἔρωτας στὰ χιόνια	153
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Νεκρὸς ταξιδιώτης	158
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ σημαδιακὸς	163
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁνειρο στὸ κύμα	173
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Πάσχα ῥωμῆικο	183
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Παιδικὴ Πασχαλιά, Ἀναμνήσεις	188

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ρεμβασμός του Δεκαπενταυγούστου	194
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στην Παναγία την Κεχριά.....	203
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στην Παναγία την Κουνίστρα.....	204
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στην Παναγία του Ντομάν	205
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στην Παναγίτσα στο Πυργί.....	206
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στο Χριστό στο Κάστρο	207
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στριγγλα Μάννα.....	225
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τ' άερικό στο δέντρο	231
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τα Δαιμόνια στο ρέμα	235
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τα μαύρα κούτσουρα.....	245
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τα Χριστούγεννα του Τεμπέλη	260
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τ' άγνάντεμα	266
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Το θαύμα της Καισαριανής.....	271
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Το Καμίνι.....	276
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Το μοιρολόγι της φώκιας	280
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Το Νησί της Ούρανίτσας.....	283
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Το χριστόψωμο	287
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Χωρίς στεφάνι.....	291
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης	296
Η Έννεακοσιετηρίς της Παμμεγίστης Λαύρας.....	296
Τρία άγνωστα θρησκευτικά άρθρα του Παπαδιαμάντη: «Χριστούγεννα» - «Πρωτοχρονιά» - «Φῶτα»	299
Εισαγωγή	299
Σημειώσεις	300
Χριστούγεννα	301
Σημειώσεις	303
Αγιοβασιλειάτικα.....	304
Σημειώσεις	306

Θεοφάνεια	308
Σημειώσεις	309
Άποσπάσματα	309

Πηγή:

http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tributes/alexandros_papdiamantis/

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἄνθος τοῦ γιαλοῦ

Ἐπὶ πολλὰς νύκτας κατὰ συνέχειαν ἔβλεπεν ὁ Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, ἐκεῖ ὅπου ἔδενε τὴν βάρκαν του κάθε βράδυ, κοντὰ στὰ Κοτρώνια τοῦ ἀνατολικοῦ γιαλοῦ, ἀνάμεσα εἰς δυὸ ὑψηλοὺς βράχους καὶ κάτω ἀπὸ ἓνα παλαιὸν ἐρημόσπιτον κατηρειπωμένον, - ἐκεῖ ἔστρωνε συνήθως τὴν κάπαν ἐπάνω στὴν πλώρη τῆς βάρκας, κ' ἐκοιμᾶτο χορευτὸν καὶ νανουρισμένον ὕπνον, τρεῖς σπιθαμὲς ὑψηλότερ' ἀπὸ τὸ κῦμα, θεωρῶν τὰ ἄστρα, καὶ μελετῶν τὴν Πούλιαν καὶ ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ - ἔβλεπε, λέγω, ἀνοικτὰ εἰς τὸ πέλαγος, ἔξω ἀπὸ τὰ δυὸ ἀνθισμένα νησάκια, τὰ φυλάττοντα ὡς σκοποὶ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐν μελαγχολικὸν φῶς - κανδήλι, φανόν, λαμπάδα, ἢ ἄστρον πεσμένον - νὰ τρεμοφέγγη, ἐκεῖ μακρὰν, εἰς τὸ βάθος τῆς μελανωμένης εἰκόνας, ἐπιπολῆς εἰς τὸ κῦμα, καὶ νὰ στέκη ἐπὶ ὄρας, φαινόμενον ὡς νὰ ἔπλεε, καὶ μένον ἀκίνητον.

Ὁ Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, λεμβοῦχος ψαράς, ἦτον ἀδύνατος στὰ μυαλὰ ὅπως καὶ πᾶς θνητός. Ἀρκετὸν ἦτο ἤδη ὅπου ἔδενε τὴν βάρκαν του κάθε βράδυ ἐκεῖ, δίπλα εἰς τοὺς δυὸ μαυρισμένους βράχους, κάτω ἀπὸ τὸ ἐρημόσπιτον ἐκεῖνο, τ' ὀλόρθον ἄψυχον φάντασμα, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν φήμην, ὅτι ἦτο στοιχειωμένον. Ἐκαλεῖτο κοινῶς «τῆς Λουλούδος τὸ Καλύβι». Διατί; Κανεὶς δὲν ἤξευρεν. Ἡ, ἂν ὑπῆρχον ὀλίγα γραῖδια «λαδικά», ἢ καὶ δυὸ τρεῖς γέροι, γνωρίζοντες τὰς παλαιὰς ἱστορίας τοῦ τόπου, ὁ Μάνος δὲν ἔτυχεν εὐκαιρίας νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ.

Ἐβλεπε, βραδιὲς τώρα, τὸ παράδοξον ἐκεῖνο μεμακρυσμένον φῶς νὰ τρέμη καὶ νὰ φέγγη ἐκεῖ εἰς τὸ πέλαγος, ἐνῶ ἤξευρεν, ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ κανεὶς φάρος. Ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχε φροντίσει δι' αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὰ μικρὰ μέρη, τὰ μὴ ἔχοντα ἰσχυροὺς βουλευτάς.

Τί, λοιπόν, ἦτο τὸ φῶς ἐκεῖνο; Ἦσθάνετο ἐπιθυμίαν, ἐπειδὴ σχεδὸν καθημερινῶς ἐπέρνα μετὰ τὴν βάρκα του ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πέραμα, ἀνάμεσα εἰς τὰ δυὸ χλοερὰ νησάκια, καὶ δὲν ἔβλεπε κανὲν ἴχνος ἐκεῖ τὴν ἡμέραν, τὸ ὁποῖον νὰ ἐξηγῆ τὴν παρουσίαν τοῦ φωτὸς τὴν νύκτα, νὰ πλεύσῃ τὰ μεσάνυχτα, διακόπτων τὸν μακάριον ὕπνον του, καὶ τοὺς ρεμβασμοὺς του πρὸς τ' ἄστρα καὶ τὴν Πούλιαν, νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ, νὰ ἰδῆ τί εἶναι, καί, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ τὸ κυνηγήσῃ τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο φέγγος. Ὅθεν ὁ Μάνος, ἐπειδὴ ἦτο ἀσθενὴς ἄνθρωπος, καθὼς εἶπομεν, νέος εἰκοσαετής, ἐκάλεσεν ἐπίκουρον καὶ τὸν Γιαλὴν τῆς Φαφάνας, δέκα ἔτη μεγαλύτερόν του, ἀφοῦ τοῦ διηγήθη τὸ νυκτερινὸν ὄραμά του, διὰ νὰ τοῦ κάμῃ συντροφίαν εἰς τὴν ἀσυνήθη ἐκδρομὴν.

* * *

Ἐπῆγαν μίαν νύκτα, ὅταν ἡ σελήνη ἦτο ἐννέα ἡμερῶν, κ' ἔμελλε νὰ δύσῃ περὶ τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ φῶς ἐφαίνετο ἐκεῖ, ἀκίνητον ὡς καρφωμένον, ἐνῶ ὁ πύρινος κολοβὸς δίσκος κατέβαινε ἤρεμα πρὸς δυσμᾶς κ' ἔμελλε νὰ κρυφθῆ ὀπίσω τοῦ βουνοῦ. Ὅσον ἔπλεαν αὐτοὶ μετὰ τὴν βάρκαν, τόσον τοὺς ἔφευγε, χωρὶς νὰ κινῆται ὀφθαλμοφανῶς, ὁ μυστηριώδης πυρσός. Ἐβαλαν δύναμιν εἰς τὰ κουπιά,

«έξεπλατίσθησαν». Τὸ φῶς ἐμακρύνετο, ἐφαίνετο ἀπώτερον ὀλονέν. Ἦτο ἄφθαστον. Τέλος ἐγένεν ἄφαντον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς των.

Ὁ Μάνος, μαζί με τὸν Φαφάναν, ἔκαμαν πολλοὺς σταυρούς. Ἀντήλλαξαν ὀλίγας λέξεις:

- Δὲν εἶναι φανάρι, δὲν εἶναι καΐκι, ὄχι.

- Καὶ τί εἶναι;

- Εἶναι...

Ὁ Γιαλῆς τῆς Φαφάνας δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπη.

Τὴν νύκτα τῆς τρίτης ἡμέρας, καὶ πάλιν δυὸ ἢ τρεῖς ἡμέρας μετ' αὐτήν, οἱ δυὸ ναυτίλοι ἐπεχείρησαν ἐκ νέου τὴν ἐκδρομὴν. Πάντοτε ἔβλεπαν τὴν μυστηριώδη λάμπην νὰ χορευῆ εἰς τὰ κύματα. Εἶτα, ὅσον ἐπλησίαζαν αὐτοί, τόσον τὸ ὄραμα ἔφευγε. Καὶ τέλος ἐγένετο ἄφαντον. Τί ἄρα ἦτο;

* * *

Εἷς μόνον γείτων εἶχε παρατηρήσει τὰς ἐπανειλημμένας νυκτερινὰς ἐκδρομὰς τῶν δυὸ φίλων μετ' τὴν βάρκαν. Ὁ Λίμπος ὁ Κόκοϊας, ἄνθρωπος πενηντάρης, εἶχε διαβάσει πολλὰ παλαιὰ βιβλία μετὰ τὰ ὀλίγα κολλυβογράμματα ποὺ ἤξευρε, καὶ εἶχεν ὁμιλήσει μετὰ πολλὰς γραίας σοφὰς, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ πάλαι. Ἐκάθητο ὅλην τὴν νύκτα, ἀγρυπνῶν, σιμὰ εἰς τὸ παράθυρόν του, βλέπων πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ πότε ἐδιάβαζε τὰ βιβλία του, πότε ἐρρέμβαζε πρὸς τὰ ἄστρα καὶ πρὸς τὰ κύματα. Ἡ καλύβη του, ὅπου ἔρημος καὶ μόνος ἐκατοικοῦσεν, ἔκειτο ὀλίγους βράχους παραπέρα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Λουλούδας, ὅπου ἔδενε τὴν βάρκαν του ὁ Μάνος, ἀνάμεσα εἰς τὸ σπίτι τῆς Βάσως τοῦ Ραγιᾶ καὶ τῆς Γκαβαλογίνας.

Μίαν νύκτα, ὁ Κορωνίδος καὶ ὁ ἐγγονὸς τῆς Φαφάνας ἠτοιμάζοντο νὰ λύσουν τὴν βάρκαν, καὶ νὰ κωπηλατήσουν, τετάρτην φορὰν, διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸ ἀσύλληπτον θήραμά των.

Ὁ Λίμπος ὁ Κόκοϊας τοὺς εἶδεν, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν καλύβην του, φορῶν ἄσπρον σκουῖνον καὶ ράσον μακρὺ, ὅπως ἐσυνήθιζε κατ' οἶκον, ἐπήδησε δυὸ τρεῖς βράχους πρὸς τὰ ἐκεῖ, κ' ἔφθασε παραπάνω ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου εὕρισκοντο οἱ δυὸ φίλοι.

- Γιὰ ποῦ, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, παιδιά; τοὺς ἐφώνησεν. Εἶναι βραδιὲς τώρα ποὺ τρέχετε ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι, χωρὶς νὰ γιαλεύετε, χωρὶς νὰ πυροφανίζετε - καὶ τὰ ψάρια σας δὲν τὰ εἶδαμε. Μήπως σᾶς ὠνεῖρεψε καὶ σκάφτετε πουθενά, γιὰ νὰ βρῆτε τίποτα θησαυρό;

Ὁ Μάνος παρεκάλεσε τὸν Κόκοϊαν νὰ κατεβῆ παρακάτω καὶ νὰ ὁμιλῇ σιγανώτερα. Εἶτα δὲν ἐδίστασε νὰ τοῦ διηγηθῆ τὸ ὄραμά του.

Ὁ Λίμπος ἤκουσε μετὰ προσοχῆς. Εἶτα ἐγέλασε:

- Ἄμ' ποὺ νὰ τὰ ξέρετε αὐτὰ ἐσεῖς, οἱ νέοι, εἶπε, σείων σφοδρῶς τὴν κεφαλὴν. Τὸν παλαιὸν καιρὸν τέτοια πράματα, σὰν αὐτὸ ποὺ εἶδες, Μάνο, τὰ ἔβλεπαν ὅσοι ἦταν καθαροί, τώρα τὰ βλέπουν μόνο οἱ ἐλαφροῖσκιωτοι. Ἐγὼ δὲ βλέπω τίποτα!.. Τὸ ἴδιο κι ὁ Γιαλῆς βλέπει αὐτὸ ποὺ λὲς πῶς βλέπεις;

Ὁ Γιαλῆς ἠναγκάσθη μὲ συστολὴν κατωτέραν τῆς ἡλικίας του νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἀλλ' ἐπέιθετο εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Μάνου, ὅστις ἔλεγεν ὅτι τὸ βλέπει.

Ὁ Κόκοϊας, ἤρχισε τότε νὰ διηγῆται:

- Ἀκοῦστε νὰ σᾶς πῶ, παιδιά. Ἐγὼ ποὺ μὲ βλέπετε, ἔφθασα τὴ γριά-Κοεράνω τοῦ Ραγιᾶ, τὴν μαννοῦ αὐτῆς τῆς Βάσως τῆς γειτόνισσας, καθὼς καὶ τὴ μάννα τῆς Γκαβαλογίνας, ἀκόμα κι ἄλλες γριές. Μοῦ εἶχαν διηγηθῆ πολλὰ πρωτινά, παλαικὰ πράματα, καθὼς κι αὐτὸ ποὺ θὰ σᾶς πῶ τώρα:

»Βλέπετε αὐτὸ τὸ χάλασμα, τὸ Καλύβι τῆς Λουλούδως, ποὺ λένε πῶς εἶναι στοιχειωμένο; Ἐδῶ τὸν παλαιὸν καιρὸ ἑκατοικοῦσε μιὰ κόρη, ἡ Λουλούδω, ὅπου τὴν εἶχαν ὀνοματίσει γιὰ τὴν ἐμορφιά της, - ἔλαμπε ὁ ἥλιος, ἔλαμπε κι αὐτὴ - μαζί μὲ τὸν πατέρα της τὸν γερὸ-Θερία (ἐλληνικὰ τὸν ἔλεγαν Θηρέα), ὅπου ἐκυνηγοῦσε ὅλους τοὺς Δράκους καὶ τὰ Στοιχειά, μὲ τὴν ἀσημένια σαγίτα καὶ μὲ φαρμακωμένα βέλη. Ἐνα Βασιλόπουλο ἀπὸ τὰ ξένα τὴν ἀγάπησε τὴν ὁμορφὴ Λουλούδω. Τῆς ἔδωκε τὸ δαχτυλίδι του, κ' ἐκίνησε νὰ πάη στὸ σεφέρι καὶ τῆς ἔταξε μὲ ὄρκον ὅτι, ἅμα νικήσῃ τοὺς βαρβάρους, τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, θὰ ἔρθῃ νὰ τὴν στεφανωθῆ.

»Ἐπῆγε τὸ Βασιλόπουλο. Ἐμεινεν ἡ Λουλούδω, ρίχνοντας τὰ δάκρυά της στὸ κῦμα, στὸν ἀέρα στέλνοντας τοὺς ἀναστεναγμούς της, καὶ τὴν προσευχὴ στὰ οὐράνια, νὰ βγῆ νικητὴς τὸ Βασιλόπουλο, νὰ ἔρθῃ ἡ μέρα ποὺ θὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, νὰ γυρίσῃ ὁ σαστικός της νὰ τὴν στεφανωθῆ.

»Ἐφτασε ἡ μέρα ποὺ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. Ἡ Παναγία μὲ ἀστραφτερὸ πρόσωπο, χωρὶς πόνου, χωρὶς βοήθεια, γέννησε τὸ Βρέφος μὲς στὴ Σπηλιά, τὸ ἐσήκωσε, τὸ ἐσπαργάνωσε μὲ χαρὰ, καὶ τὸ ἔβαλε στὸ παχνί, γιὰ νὰ τὸ κοιμίσῃ. Ἐνα βοϊδάκι κ' ἔνα γαϊδουράκι ἐσίμωσαν τὰ χνῶτα τοὺς στὸ παχνί κ' ἐφυσοῦσαν μαλακὰ νὰ ζεστάνουν τὸ θεῖο Βρέφος. Νά, τώρα θὰ ἔρθῃ τὸ Βασιλόπουλο, νὰ πάρῃ τὴν Λουλούδω!

»Ἦρθαν οἱ βοσκοί, δυὸ γέροι μὲ μακριὰ ἄσπρα μαλλιά, μὲ τὶς μαγκοῦρες τους, ἔνα βοσκόπουλο μὲ τὴ φλογέρα του, θαμπωμένοι, ξαφνιασμένοι, κ' ἔπασαν κ' ἐπροσκύνησαν τὸ θεῖο Βρέφος. Εἶχαν ἰδεῖ τὸν Ἄγγελον ἀστραπόμορφον, μὲ χρυσογάλανα λευκὰ φτερά, εἶχαν ἀκούσει τ' ἀγγελούδια ποὺ ἔψαλλαν: Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ! Ἐμειναν γονατιστοί, μ' ἐκστατικὰ μάτια, κάτω ἀπὸ τὸ παχνί, πολλὴν ὥρα, κ' ἐλάτρευαν ἀχόρταγα τὸ θάμα τὸ οὐράνιο. Νά! τώρα θὰ ἔρθῃ τὸ Βασιλόπουλο, νὰ πάρῃ τὴν Λουλούδω!

»Ἐφτασαν κ' οἱ τρεῖς Μάγοι, καβάλα στὶς καμήλες τους. Εἶχαν χρυσὲς μίτρες στὸ κεφάλι, κ' ἐφοροῦσαν μακριὲς γοῦνες μὲ πορφύρα κατακόκκινη. Καὶ τ' ἀστεράκι, ἔνα λαμπρὸ χρυσὸ ἀστέρι, ἐχαμήλωσε κ' ἐκάθισε στὴ σκεπὴ τῆς Σπηλιᾶς, κι ἔλαμπε μὲ γλυκὸ οὐράνιο φῶς, ποὺ παραμέριζε τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι. Οἱ τρεῖς βασιλικοὶ γέροι ξεπέξεσαν ἀπ' τὶς καμήλες τους, ἐμπήκαν στὸ Σπήλαιο, κ' ἔπασαν κ' ἐπροσκύνησαν

τὸ Παιδί. Ἄνοιξαν τὰ πλούσια τὰ δισάκια τους, κ' ἐπρόσφεραν δῶρα: χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν.

- »Νά! τώρα θὰ ῥθῆ τὸ Βασιλόπουλο, νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

»Πέρασαν τὰ Χριστούγεννα, τελειώθηκε τὸ μυστήριο, ἔγινε ἡ σωτηρία, καὶ τὸ Βασιλόπουλο δὲν ἦρθε νὰ πάρη τὴν Λουλούδω! Οἱ βάρβαροι εἶχαν πάρει σκλάβο τὸ Βασιλόπουλο. Τὸ φουσατό του εἶχε νικήσει στὴν ἀρχή, τὰ φλάμπουρά του εἶχαν κυριέψει μὲ ἀλαλαγμὸ τὰ κάστρα τῶν βαρβάρων. Τὸ Βασιλόπουλο εἶχε χυμῆξει μὲ ἀκράτητην ὀρμή, ἀπάνω στὸ μούστωμα καὶ στὴ μέθη τῆς νίκης. Οἱ βάρβαροι μὲ δόλο τὸν εἶχαν αἰχμαλωτίσει!

»Τὰ δάκρυα τῆς κόρης ἐπίκραναν τὸ κῦμα τ' ἄρμυρό, οἱ ἀναστεναγμοὶ τῆς ἐδιαλύθηκαν στὸν ἀέρα, κ' ἡ προσευχὴ τῆς ἔπεσε πίσω στὴ γῆ, χωρὶς νὰ φθάσῃ στὸ θρόνο τοῦ Μεγαλοδύναμου. Ἕνα λουλουδάκι ἀόρατο, μοσχομυρισμένο, φύτρωσε ἀνάμεσα στοὺς δυὸ αὐτοὺς βράχους, ὅπου τὸ λέν Ἄνθος τοῦ Γιαλοῦ, ἀλλὰ μάτι δὲν τὸ βλέπει. Καὶ τὸ Βασιλόπουλο, ποὺ εἶχε πέσει στὰ χέρια τῶν βαρβάρων, ἐπαρακάλεσε νὰ γίνῃ Σπίθα, φωτιὰ τοῦ πελάγου, γιὰ νὰ φτάσῃ ἐγκαίρως, ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ γεννᾶται ὁ Χριστός, νὰ φυλάξῃ τὸν ὄρκο του, ποὺ εἶχε δώσει στὴ Λουλούδω.

»Μερικοὶ λένε, πῶς τὸ Ἄνθος τοῦ Γιαλοῦ ἔγινε ἀνθός, ἀφρὸς τοῦ κύματος. Κ' ἡ Σπίθα ἐκείνη, ἡ φωτιὰ τοῦ πελάγου ποὺ εἶδες, Μάνο, εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Βασιλόπουλου, ποὺ ἔλιωνε, σβήσθηκε στὰ σίδερα τῆς σκλαβιάς, καὶ κανεὶς δὲν τὴν βλέπει πιά, παρὰ μόνον ὅσοι ἦταν καθαροὶ τὸν παλαιὸν καιρὸν, καὶ οἱ ἐλαφροῖσκιωτοι στὰ χρόνια μας».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι

Δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον πῶς μου τὸ ἔλεγε ἡ ἀείμνηστος ἡ κυρούλα μου τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο παραμῦθι. Ἐπρόκειτο δι' ἓνα βασιλόπουλο, ὅπου δὲν ἔστεργε πότε νὰ πανδρευθῆ, ἀνίσως δὲν εὑρίσκε μίαν βασιλοπούλα, τὴν ὁμορφὴν τοῦ κόσμου, ὅπου νὰ εἶναι ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι, καὶ κόκκινη σὰν τὸ αἷμα.

Καὶ ὕστερα νομίζω, τὸ βασιλόπουλο ἐπῆγε νὰ λαφοκνηγήσῃ εἰς τέτοιον καιρὸν, τὸν ὁποῖον ἔχομεν αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Κι ἔρριξε μίαν τουφεκιὰν ἐπάνω στοὺς χιονισμένους κάμπους καὶ στὰ λιβάδια καὶ στὰ πλάγια τῶν βουνῶν καὶ ἐμάτιασε μίαν ἔλαφον. Καὶ τὸ αἷμα τῆς ἐλάφου ἐχύθη ἐπάνω στὰ χιόνια, καὶ ἐκεῖ, δὲν ἤξεύρω πῶς, ἐγεννήθη μία βασιλοπούλα, καὶ ἐμεγάλωσε καὶ ἦταν ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὰν τὸ αἷμα.

Καὶ τὸ βασιλόπουλο ἤῤρε τὴν νύμφην τῶν ὀνείρων του, πλασμένην ἀπὸ χιόνι, ὅπως ὁ Πυγμαλίων τὴν ἤῤρε ἀπὸ μάρμαρον. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς ἐναντίον πρὸς τὸν στίχον τοῦ Ἰταλοῦ Ποιητοῦ, καὶ συμφωνότεροι πρὸς τὸν ὀρισμὸν τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου. Εὐτυχεῖς, διότι δὲν ὑπῆρξαν. Ἀλλ' ἔκαμον καὶ ἄλλους πρὸς καιρὸν εὐτυχεῖς, τόσα παιδιὰ πού ἄκουσαν τὰς διηγήσεις τῶν προμητόρων.

Ἐνθυμῆσθε τὸν στίχον τοῦ Σολωμοῦ.

*Ποιὰ εἶναι κείνη πὸν κατεβαίνει
ἀσπροντυμένη ἀπ' τὸ βουνό.*

Ἡ χιών καὶ τὸ γάλα εἶναι αἱ δυὸ προχειρότεραι κοινοτοπία διὰ τὴν λευκότητα νεαρὸς γυναικός. Μίαν φορὰν ἔτυχε ν' αὐτοσχεδιάσω ἐν δίστιχον, πρὸς ἔπαινον μιᾶς λευκῆς καὶ λευκοφορεμένης. Μαζὺ μὲ ἓνα ἀγαπημένον, εὐγενῆ φίλον μου, τὸν Γιαννάκην τοῦ κατετὰν-Ἀργυροῦ, ἐβαδίζομεν εἰς τοῦ Ἀχειλᾶ τὸ ποτάμι, τὸν κατήφορον, τὸ ρέμμα-ρέμμα.

Παρὰ τὴν βρύσιν, ἐπέξευσεν ἐκεῖνος, ἐγὼ ἐπέμεινα πεζὸς νὰ βαδίζω. Τότε μ' ἐβίασε φιλικῶς νὰ λάβω ὀνάριον, τὸ ὁποῖον ἐσταμάτησεν εἰς τὸν δρόμον. Ἦτο μεγαλόσωμον, μὲ κοκκινωπὸν σποδοβάϊον τρίχωμα, ὅλως ἀσυνήθους χρώματος, τὸ ὁποῖον ἐγὼ, μὲ τὸ ἀνακάτωμα ἀθηναϊκῶν ἀναμνήσεων, ὠνόμασα κοκκινέλι.

Παρὰ τὴν βρύσιν μας ἔφερον ὁ ψυχογιὸς τοῦ Γιαννάκη, ὁ ἀγωγιότης καλάθιον μὲ ἀχλάδια, ἀγγούρια καὶ πράγματα. Ἐβαλεν εἰς τὴν πηγὴν, διὰ νὰ κρυολογήσῃ, τὸ παγοῦρι μὲ τὸ ρακί. Παγοῦρι φυσικόν, ἀπὸ ποδᾶρι τεραστίας καβούρας, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν, δὲν ἤξεύρω διατί, τὸν Καβουροπόλεως. Ἐλέγαμεν π.χ. φέρε τὸν Καβουροπόλεως, μᾶς ἦλθεν ὁ Καβουροπόλεως; καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀλλ' ἰδοῦ, ἐνθυμοῦμαι. Εἷς νεαρὸς μοναχός, ἀγαπῶν νὰ ἀστεῖζεται, γενομένου ποτὲ λόγου περὶ μητροπολιτῶν διαφορῶν παροικιῶν, ληγουσῶν εἰς πόλεως, ὅταν ἔτυχε τότε νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὴν μέσην καὶ τὸ παγοῦρι αὐτὸ τοῦτο, ἀνέκραξεν αἴφνης!

- Νὰ καὶ ὁ Καβουροπόλεως!

Ἐκεῖ λοιπόν, ὅταν τὸ παγοῦρι αὐτὸ ἔφερε τοὺς συνήθεις γύρους, ἀνεκαλέσαμεν, μὲ πάντα σεβασμόν, τὰ λόγια τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἐκ τῆς Βασιλειῶν Γ΄, κι ἐλέγαμεν «Δευτερώσητε, καὶ ἐδευτέρωσαν. Τρισεύσητε, καὶ ἐτρίσσευσαν».

Ὅπου ὁ καπετὰν Γιαννάκης, μεγάλως φαιδρυνθεῖς, ὅταν ἤκουσε τὰ ἐδάφια αὐτὰ τῆς Γραφῆς, ἀφελῶς ἔλεγεν, ἀποτεινόμενος πρὸς κληρικὸν φίλον μας.

- Τί δευτέρωσες, παπᾶ;

Τοῦ Γιαννάκη βεβαίως θὰ ἐπήγαινε ὁ νοῦς τοῦ εἰς τὸ δευτέρωμα τῶν ἀμπέλων, τὸ καλούμενον καὶ δισκάφισμα.

Τέλος, ἵπευσα κι ἐγὼ εἰς τὸ Κοκκινέλι, τὸν Πήγασόν μου, καὶ ἤρχισαμε ν' ἀνερχώμεθα τὸ βουνό. Ἐπηγαίναμεν εἰς ἓνα πανηγύρι τοῦ Προδρόμου, τῆς 24 Ἰουνίου.

Ἐκεῖ συνητήσαμε τὴν λαμπρὰν παρέαν τοῦ καπετὰν-Κωνσταντῆ τοῦ Μυτιληνιοῦ, ὄλην ἔφιππον. Αὐτός, ἡ συμβία του, τὰ 4 παιδιὰ του καὶ δυὸ παραγυιοὶ του. Ἡ καπετάνισσα, ὠραῖα, τριακοντούτις γυνή, μὲ λαμπρὰν περιβολή, καὶ κόκκινα μεταξωτὰ ὑποκάμισσα, ἵπευε μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ εὐρώστου ἡμιόνου.

Ξαναμμένος, καθὼς ἤμουν ἐγὼ, ὀχούμενος ἐπάνω εἰς τὸ Κοκκινέλι, μοῦ ἤλθε νὰ εἶπω εἰς τὸν καπετὰν Κωνσταντῆν.

- Μοῦ δίνεις τὴν ἄδειαν νὰ πῶ ἓνα τραγούδι τῆς κυρίας;

- Εὐχαρίστως.

Καὶ τότε ἀπήγγειλα.

*Ἄσπροκολοβοῦσα μου καὶ ἄσπρη σὰν τὸ γάλα
σένα σου πρέπει λεβεντιά, σοῦ πρέπει καὶ καβάλα.*

Σημειώσατε, ὅτι ἡ πρώτη λέξις τοῦ διστίχου ἄνευ δυσφημίας σημαίνει, ἐκεῖ εἰς τὰς νήσους, τὴν φέρουσαν λευκὸν κολόβιον, ἢ φουστάνι ἄνευ χειρίδων.

Καὶ ὅλα μὲν αὐτὰ καλὰ ἦσαν τότε, ἀλλὰ τώρα, ὅταν ἐγήρασε τις, οὔτε ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι, οὔτε κόκκινη σὰν αἷμα, τίποτε πλέον ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν βλέπει τις. Ἀλλὰ καταντᾷ νὰ γίνεταὶ αὐτός: κρύος σὰν τὸ χιόνι... καὶ νὰ πάσχη ἀναιμίαν.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἄψαλτος

Βαθεῖαν θυελλώδη νύκτα, πρὸς ὄρθρον βαθύν, ὁ ὄμβρος ἐκόπασεν αἴφνης, καὶ δαιμονιώδης τυφῶν, κραταιὸς ἄνεμος ἐφύσησε, κ' ἔπαυσεν ὁ κατακλυσμὸς τοῦ νεροῦ, ἀφοῦ ἐπὶ τρεῖς ὥρας εἶχε κάμη νὰ πλεύσῃ ὄλον τὸ χωρίον εἰς τὴν κοιλάδα τὴν παράλιον. Ὁ μέγας χεῖμαρρος εἰς τὸ μέσον τῆς ὠραίας λεκάνης, ἐξεχείλισε, παρέσυρε δυὸ γέφυρας, ἐπλημμύρησεν εἰς ὅλα τὰ χαμόγεια καὶ τὰ σπιτάκια τῶν πτωχῶν, κ' ἔκαμε νὰ κολυμβοῦν γυναῖκες καὶ παιδιά, καὶ κτήνη εἰς τὸν καταρράκτην τὸν βαθύν. Τὸ νερὸν ὑψώθη ἕως τὰ πατώματα τῶν πτωχικῶν οἰκιῶν, οἱ περισσότεροί τῶν κατοίκων ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ μετέωρα. Ὅ,τι ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τις εἰς τὸ στίλβον ἐκεῖνο σκότος, ἦτο μόνον ἓν χάος πλωτόν. Δὲν ἐφαίνετο πλεόν ἄστρον οὔτε πούλια, οὔτε πετεινὸς ἐλάλει, οὔτε ὠρολόγι ἐσήμαινεν. Ἐφαντάζετό τις ὅτι ἡ νύκτα ἐκείνη τοῦ φθίνοντος Νοεμβρίου δὲν ἔμελλε ποτὲ νὰ τελειώσῃ. Αἴφνης, περὶ τὰ μεσάνυχτα, ἠκούσθη μεγάλη, ἐξωτικὴ κραυγὴ: – Πί πί πί ! πί πί ! πί ! πί !

Ἡ φωνὴ ἐκείνη ἦτο ἀνεξήγητος. Καμμία πτωχὴ γραῖα δὲν θὰ ἦτο ἰκανὴ νὰ φωνάξῃ, τέτοιαν ὥραν, τις πάπιες τῆς, αἵτινες, ἄλλως, θὰ εἶχον εὐρεῖ τὴν χαρὰν τῶν, καί, καθὼς ἐβεβαίωνεν εἰς χωρικός, ὅστις ἔλεγεν ὅτι ἠξεύρει ἀπ' αὐτά, βεβαίως «ἐκοιμῶντο πλέουσαι εἰς τὸ νερόν». Ἡ φωνὴ, ἐκτάκτως ὀξεῖα, ἦτο ἴση με τὸν ἦχον δέκα συρίγγων, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀνθρωπίνη. Κατὰ τὴν λογικωτέραν φανείσαν τότε ἐξήγησιν, αὐτὸς ὁ ἄρχων τοῦ σκότους εἶχε τολμήσει νὰ προβάλῃ τὸ ἄσχημον ρύγχος του ἀπὸ καμμίαν θυρίδα τοῦ ζοφεροῦ ἀγνώστου, μέσα εἰς τὸ ὑγρὸν ἐκεῖνο ἔρεβος, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κρύψῃ τὴν μαύρην χαιρεκακίαν του, διότι ἔβλεπε τοὺς ἀνθρώπους νὰ πλέουν, ὡς νὰ εἶχον μεταμορφωθεῖ εἰς τὸ γένος τῶν νήσσων, ἔρρηξε τὴν κραυγὴν ἐκείνην τοῦ πικροῦ σαρκασμοῦ πρὸς τὴν ταλαίπωρον ἀνθρωπότητα.

* * *

Τέλος, μετὰ μακρᾶς ὥρας, μέγας ἄνεμος τυφῶν μανιωδῶς ἐφύσησεν. Ἐσίγησεν ὁ μονότονος ροῖβδος τῆς βροχῆς, ὁ βαθὺς ρόχθος τῶν κυμάτων ἀντήχει τώρα ἀπὸ τὸν λιμένα, καὶ ὁ φρενιαστικὸς συριγμὸς τῶν τροχαλιῶν, καὶ ἡ βάνουσος κλαγγὴ τῶν ἀλύσεων, τὰς ὁποίας ἐξέσυρε κ' ἐπαίζεν ἡ τρικυμία. Σιμὰ εἰς πέντε ἢ ἕξ ὀγκώδη σκάφη, ἀσφαλῶς ἀραγμένα, νὰ μικρὸν κόττερο, νέο σκαρί, ἐφαίνετο νὰ σαλεύῃ εἰς τὸν γνόφον τὸν βαθύν, ἀνάμεσα εἰς τὸ Δασκαλειό, τὸ βραχῶδες χθαμαλὸν νησίδιον, καὶ εἰς τὸν παλαιὸν Μῶλον, δίπλα εἰς τὰ ρηγά, τὰ ἀπλούμενα ἐκεῖθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ χεῖμαρρου. Στιγμὴν τινά, ὅταν ὁ ἄνεμος εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον τῆς λύσεως του, κρότος ὀξὺς ἠκούσθη ἀπὸ τὸ κόττερον, ὅστις ἐξεχώριζε καὶ ἀπὸ τὸν ρόχθον τῶν κυμάτων, καὶ ἀπὸ τοὺς συριγμοὺς τῶν τροχαλιῶν. Ἦτον ὡς κραυγὴ ἀγωνίας.

Δυὸ ἢ τρεῖς θαλασσινοὶ κατοικοῦντες εἰς τὸ παραθαλάσσιον, σιμὰ εἰς τὴν προκυμαίαν, εἶχον ἀνοίξει τὰ παράθυρά των, κ' ἐκύτταζαν ἀνήσυχοι τὰ χειμαζόμενα πλοῖα. Οὔτε ἐνόησαν τί ἐσήμαινεν ἡ κραυγὴ ἢ ὁ κρότος αὐτός. Ὁ εἷς τότε ἐφώνησε πρὸς τὸν γείτονά του:

- Ποιὸς νὰ πάη, καπετὰν Στέργιο, νὰ φωνάξῃ αὐτὸν τὸν Μῆτρο, τὸν νειόγαμπρο; Δὲν τὸ βλέπω καλὰ τὸ κόττερο.

- Ποιὸς νὰ πάη, καπετὰν Νικόλα; ἀπήντησεν ἀπαθὴς ὁ Στέργιος.

- Ἀλοία στὸν καυμένον τὸν Φραγκούλα! εἶπεν ὁ πρῶτος ὁμιλήσας.

Οἱ δυὸ ναυτικοὶ ἦσαν μὲ τὰ νυκτικά των. Ἄλλως ἤξευραν ὅτι ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ μικροῦ σκάφους εἶχε συνήθειαν νὰ κοιμᾶται κατ' οἶκον, ἢ δὲ οἰκία του δὲν εἶχε τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶνε παραθαλασσία. Τὸ κότερο ἦτον «νέο σκαρί», καὶ ὁ καπετάνιος τοῦ ἦτον «νειόγαμπρος». Μόνον ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ πλοίου ὁ σύντροφός του, γέρον ναυτικός, ὁ Κώστας Φραγκούλας, ὅστις εἶχεν ἔργον νὰ φυλάγῃ τὸ πλοῖον.

Μόλις ἐξέφερεν ὁ ὀνομασθεὶς Καπετὰν Νικόλας τὸν ἐλαφρὸν ἐκεῖνον ταλανισμόν, καὶ ὡς ἀπάντησις εἰς τὸ ἀλοὶ ἐκεῖνο, φοβερὸς τριγμὸς καὶ κρότος μετὰ ὀξέος συριγμοῦ ἀντήχησε. Ἦτον ὡς καγχασμὸς θαλασσίου δαίμονος εἰς τὸ σκότος. Μέσα εἰς τὴν πάλην τῶν στοιχείων, καὶ εἰς τὸν ποικίλον ὀρυμαγδόν, ἄπειρον ὄμμα καὶ μὴ ἐξησκημένον ὠτίον, τίποτε δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διακρίνει. Μόνον οἱ δυὸ πλοίαρχοι, ἀπὸ τὰ παράθυρά των, πάραυτα ἐνόησαν καὶ ἀφήκαν διπλὴν κραυγὴν.

- Πάει τὸ κότερο! εἶπε μετ' ἀληθοῦς πόνου ὁ Νικόλας. Κρῖμα 'στο! κρῖμα 'ς!

- Τύφλα! εἶπεν ἀνάλητος, αὐστηρὸς τιμητῆς ὁ Στέργιος.

* * *

Τὸ πρῶι, ὅλοι ἔμαθαν ὅτι ἡ τρικυμία ἐξέσυρε τὰς ἀγκύρας τοῦ μικροῦ κοττέρου, καὶ τὸ πλοῖον ἐγινεν ἄφαντον, μαζὶ μὲ τὸν Κῶτσον τὸν Φραγκούλαν, τὸν μόνον ἐπ' αὐτοῦ ναυβάτην. Εὐρέθησαν τινὲς διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ κράξουν τὸν πλοίαρχόν του, τοῦ ὁποῦ ἢ οἰκία εὐρίσκετο ἕνα δρομίσκον παραμέσα ἀπὸ τὴν προκυμαίαν ἀλλ' ἦτο ἀργὰ πλέον. Ἀπόπειρα εἶχε γείνη, μὲ μίαν μεγάλην σκαμπαβίαν, μὲ ἐξ κωπία, νὰ πλεύσωσι πρὸς τὸ νότιον μέρος, εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, μὲ τὸν λυσσῶντα ἄνεμον τὸν πνέοντα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ «μπουκάρουν», ἦτοι νὰ κατευθυνθῶσι πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τὸ πλοῖον εἶχε γίνη ἄφαντον.

Τὴν ἐπαύριον, εἶχε γίνη εὐδία. Δὲν ὑπῆρχε πλέον ἡ μικρὰ φουσκοθαλασσιὰ κ' ἐλαφρὰ πνοή, ὁμοία μὲ τὸν πείσμονα γρυσμὸν τοῦ μετὰ κόπου κατασιγασθέντος σκύλου. Ὅλοι ἐσυλλυποῦντο τὸν νεαρὸν καπετὰν Μῆτρον, καὶ ὅλοι ἔκαμνον, ὅπως συνειθίζουν οἱ ναυτικοί, ἢ κατὰ πρόσωπον, ἢ ὀπισθεν τῶν νώτων, τὰς ἀμειλίκτους ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπικρίσεις των. Βέβαια, ὁ Μῆτρος ἦτο νέος κυβερνήτης. Ἐως τότε εἶχε ταξιδεύσει ἐπὶ χρόνους ὡς ναύτης εἰς μεγάλα πέλαγα, μὲ τὴν σκούναν τοῦ πατρός του. Ἐπόμενον ἦτο νὰ εἶνε «ἀτζαμής», καὶ νὰ μὴν εἰξεύρη καλὰ οὔτε ἀπὸ ἀκτοπλοῖαν, οὔτε πῶς νὰ «σιγουράρη» τὸ πλοῖον του εἰς τὸν λιμένα, ἀφοῦ μάλιστα ἐκοιμᾶτο κατ' οἶκον. Νιόγαμβρος, νέο σκαρί. Ἀλοία! στὸν Φραγκούλα.

* * *

Ναί, ὁ Φραγκούλας, ἦτον γέρος, καὶ ἠμπορεῖ νὰ ἦτον σχεδὸν ἀνίκανος. Παράξενος, στραβός, μισοπάλαβος. Ἀλλοίθωρος, ἢ γυναῖκα του. Ἐπὶ τινὰ χρόνον ἔμενεν εἰς ἕνα κατώγι, διὰ ψυχικόν. Ἐπήγαινε μὲ τὶς βάρκες, εἰς ψάρευμα ἢ μικροὺς ναύλους, ἀλλὰ συνήθως ἐξενυχτοῦσε στὸ κατώγι. Τέλος, ὅταν ἐφτιασε τὸ κότερο ὁ Μῆτρος, ὅστις ἦτο δεῦτερος ἀνεψιός του, τὸν προσέλαβεν ὡς τακτικὸν συμπλωτήρα, ἅμα καὶ νοηφύλακα. Πρὸς τί νὰ ὑποχρεῶνεται, τοῦ εἶπε, «μπάρμπα», νὰ κοιμᾶσαι στὸ ξένο

κατώγι; ἀφοῦ, «καλλίτερα γὰ σένα» σ' ἔδωξεν ἡ γυναῖκα σου; ἔλα νὰ κοιμᾶσαι μέσ' τὸ κότερο, κάτω στὴν πλώρη, ποὺ κάνει μεγάλη ζέστη, ζέφκι, καὶ καλοπερασιά.

* * *

Ὁ καϋμένος, ὁ Κῶτσος, ὀλίγας ἡμέρας πρὶν, εἶχε συμβῆ, εἰς τὴν κηδεῖαν ἐνὸς παλαιοῦ γείτονός του, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν, ἐνῶ ἐψάλλετο ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Δὲν ἦτο τακτικὰ φιλακόλουθος. Μερικοὶ τὸν ἐπείραζαν, καὶ τὸν ἔλεγαν «φαρμασῶνον». Ἀλλ' αὐτὸς ἦτο ἐξ ἰδιοσυγκρασίας σκωπτικός, ἰδιότροπος ἐν τῇ ἀσυνειδήτῳ φιλοσοφίᾳ του. Διῆλθεν ἄνωθεν τοῦ χοροῦ, πρὸ τῶν βαθμίδων τοῦ βήματος κ' ἐπλησίασεν εἰς ἕνα νέον δημοδιδάσκαλον, ὅστις ἐσυνεῖθιζε νὰ ψάλλῃ, καὶ κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτὴν ἴστατο ἀριστερά, βοηθῶν τοὺς ἱερεῖς, εἰς τὸν στίχον: «Κύριε ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου», τὸν ὁποῖον ἐπανελάμβανεν ἐκ περιτροπῆς ὁ ψάλλης. Ὁ Φραγκούλας ἀλλοκότως ἐγέλασε, καὶ εἶπε μὲ φωνὴν σχεδὸν ἀκουστήν:

- Ἀνάθεμα στὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου; Τί λὲς δάσκαλε;

Ὁ ψάλλης τοῦ ἔνευσε μόνον νὰ σιωπήσῃ. Καὶ μὲ κυκλοτερὲς βλέμμα πρὸς τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐσύστησε νὰ μὴ δώσουν προσοχὴν, διὰ νὰ μὴ γίνῃ χασμωδία.

Ὁ Φραγκούλας μετ' ὀλίγον καὶ πάλιν ἐπανέλαβε:

- Τί τοὺς ψαίλνετε; ... Τί τοὺς κάνετε νάνι-νάνι; ... Ὅλοι στ' ἀνάθεμα θὰ πᾶμε!...

Ὁ διδάσκαλος καὶ πάλιν τοῦ ἔνευσε ἀυστηρῶς. Καὶ ὁ Κῶτσος ἀπεμακρύνθη.

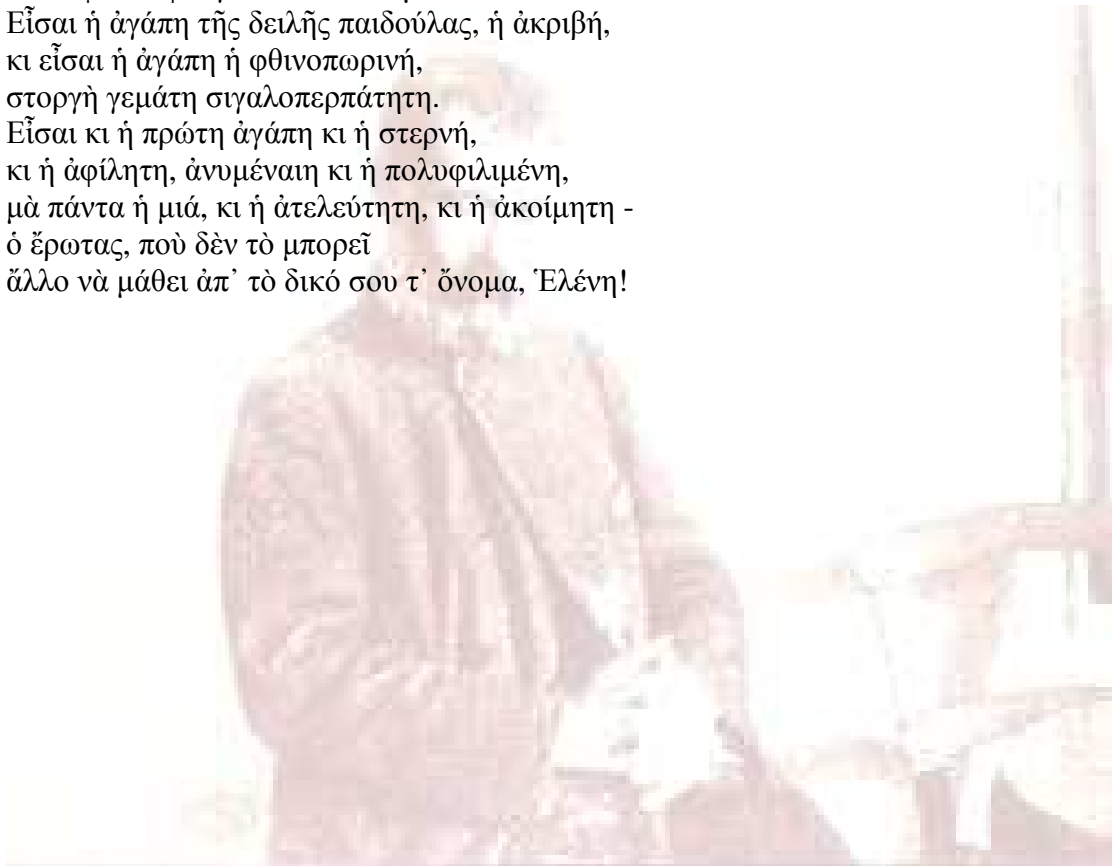
* * *

Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπέπρωτο, ὁ γέρον οὔτος ναυτικός, ὅστις, τὴν πρωΐαν ἐκείνην, –τίς οἶδε;– μὲ τὴν πένθιμον ἐκείνην εὐθυμίαν του, ἄλλην πρόθεσιν ἴσως δὲν εἶχεν, εἰμὴ νὰ ὑποδείξῃ τὸ μάταιον, καὶ τὸ συνθηματικόν, καὶ τὸ ἀγοραῖον πάσης ἀνθρωπίνης συνηθείας, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς νεκρωσίμου πομπῆς· ὁ γέρον οὔτος, ὅστις δὲν ἦτο εἰμαρμένον ν' ἀξιοθῆ ὄυτε τῆς ἐσχάτης παραμυθίας, ὄυτε τῆς κηδεύσεως, ἔμελλε νὰ ἴδῃ ὅλην τὴν φοβερὰν, τὴν δαιμονιώδη πομπήν, ὅλων τῶν στοιχείων τ' οὐρανοῦ, τῶν ἀνέμων, τῶν κυμάτων τὴν φρικώδη συνοδίαν ὀρχουμένην μανιωδῶς περὶ τὴν γηραιὰν κεφαλὴν του, γύρω εἰς τὴν λευκὴν ἀκτένιστον κόμην του· κ' ἔμελλεν ἐν τριγμῷ ἀλύσεων καὶ τροχαλιῶν καὶ ἀρμένων, νὰ καταποντισθῇ εἰς τὸ κῦμα, «ἀψαλτος, ἀσαβάνωτος, ἀμοιρολόγητος». (1)

Byron. Childe Harold's - Pilgrimage 4, 179

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Δέν εἶσαι ἢ μιά

Δέν εἶσαι ἢ μιά. Εἶσαι ὁ καημὸς
μὲ τὰ περίσσια πρόσωπα.
Εἶσαι ἢ ἀγάπη ἢ βοριανή, πὸν ἀνθίζεις σὰν τὸ χιόνι,
μ' ἔν' ἄστρο στὴ ματιά σου θαλασσί.
Εἶσαι ἢ ἀγάπη, τὸ ζεστὸ γαρούφαλο τοῦ Νότου,
πὸν ὑψώνει φλόγα τὸν ἀνασασμό του.
Εἶσαι ἢ ἀγάπη τῆς δειλῆς παιδούλας, ἢ ἀκριβή,
κι εἶσαι ἢ ἀγάπη ἢ φθινοπωρινή,
στοργὴ γεμάτη σιγαλοπερπάτητη.
Εἶσαι κι ἢ πρώτη ἀγάπη κι ἢ στερνή,
κι ἢ ἀφίλητη, ἀνυμέναιη κι ἢ πολυφιλιμένη,
μὰ πάντα ἢ μιά, κι ἢ ἀτελεύτητη, κι ἢ ἀκοίμητη -
ὁ ἔρωτας, πὸν δέν τὸ μπορεῖ
ἄλλο νὰ μάθει ἀπ' τὸ δικό σου τ' ὄνομα, Ἐλένη!

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Θέρος- ἔρος / Εἰδύλλιον τῆς Πρωτομαγιάς

Περὶ τὴν χαραυγὴν, ἡ γραῖα Φωτεινὴ ἐξύπνισε τὰ παιδιά, καὶ ἀφοῦ τὰ ἔνιψε καὶ τὰ ἐκτένισε ἐπιμελῶς τοὺς ἔδωσε παξιμαδάκια νὰ μασήσουν, «γὰ νὰ μὴν τὰ μπουκῶσ' ὁ γάδαρος». Εἶτα ἔλαβε τὸ κομψόν, εὐπλεκτον καλάθιον τῆς, ἔθεσε ἐντὸς τὴν ρόκαν, τὴν μανδήλαν τῆς καὶ ὀλίγα τρόφιμα διὰ πρωινὸν πρόγευμα, καὶ ἐξῆλθε μετὰ τῆς συνοδίας τῆς.

Δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἡ γραῖα Φωτεινὴ ἐξύπνα τόσον πρωί. Ἡ μόνη διαφορὰ ἦτο ὅτι σήμερον, ἔνεκα τοῦ ἐξαιρετικοῦ τῆς ἡμέρας, ὠδήγει μαζί τῆς τὰ μικρὰ παιδιά, καὶ ὄχι μόνον αὐτά. Ἀλλ' ἡ καλὴ γραῖα ἦτο πάντοτε ἀγροδίαιτος, καὶ ἂν διενυκτέρευε συνήθως εἰς τὴν πόλιν, ποτέ, οὔτε μίαν ἡμέραν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν. Εἶχε τὴν ἀμνάδα τῆς, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε φιλοστόργως καὶ αἱ ἀγαθαὶ γειτόνισσαι διηγοῦντο ὅτι ἐκοιμᾶτο μετ' αὐτῆς ἀγκαλιαστά, διὰ νὰ ζεσταίνεται. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἐκοιμᾶτο μετὰ τὴν ἀμνάδα, ἐκοιμᾶτο ὅμως εἰς τὸ αὐτὸ ὑπόστεγον, ὅπου καὶ ἡ ἀμνάς, μικρὸν ὑπόστεγον μὴ διαφέρον ὀρνιθῶνος εἰς τὸν μυχὸν τῆς αὐλῆς. Καὶ τὴν ἡμέραν ἡ μὲν ἀμνάς εἶχε τὰ ἀρνία τῆς, ἡ δὲ Φωτεινὴ τὰ παιδιά τῆς, τὰ τέκνα τῆς κυρίας τῆς καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ἡμίσειαν δωδεκάδα μικρῶν διαβόλων, οἵτινες ἐκρεμῶντο ἀπὸ τὰ φουστάνια τῆς, προσεκολλῶντο εἰς τὰ σπηλαιώδη στέρνα τῆς καὶ ἐπήδων εἰς τοὺς κυρτοὺς ὤμους τῆς. Τὴν δὲ νύκτα ἡ μὲν ἀμνάς εἶχε τὰ μηρυκάσματά τῆς, δι' ὧν ἐκράτει ἐξυπνον τὴν σύννοικον, ἡ δὲ γραῖα εἶχε τὰ ὄνειρά τῆς, ἄλλα μηρυκάσματα τῆς φαντασίας καὶ αὐτά, ὑφ' ὧν ἐστέναζεν ἐνίοτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, ἐξυπνοῦσα τὴν προβατίαν, ἣτις διὰ μικροῦ βελασμοῦ ἀπήντα συμπαθῶς εἰς τοὺς στεναγμούς τῆς.

Σήμερον ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο ἑλληνικὴ ἑορτὴ, ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀνθούς, ἡ πομπὴ συνωδεύετο καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην κόρην τῆς κυρίας τῆς, τὴν περικαλλῆ Μάτην. Τοῦτου ἔνεκα, ἡ γραῖα ἀνέλαβεν ἐνώπιον ταύτης τὴν ἡμιαληθῆ ἐκείνην σοβαρότητα, τὴν ὁποίαν ὅλαι αἱ γραῖαι ὑπηρετρίαι ὀπλίζονται ἐνώπιον τῶν νεαρῶν θυγατέρων τῶν δεσποινῶν των. Δὲν ἐπέτρεπε πλέον εἰς τὰ παιδιά νὰ πιάνωνται ἀπὸ τὰ φουστάνια τῆς νὰ τὰ τραβοῦν, ἀδιακόπως τὰ ἐμάλωνε, κ' ἐκεῖνα ἔτρεχαν ἄλλα ἐμπρός, ἄλλα εἰς τὰ πλάγια, χωρὶς νὰ δίδωσι προσοχὴν εἰς τὰς φωνάς τῆς.

Ἡ Ματὴ ἐβάδιζε δεξιόθεν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς γραίας, ὑψηλὴ, εὐσταλῆς, καλλιζωνος. Εἶχε ξενικὰ διευθετημένην τὴν κόμην τῆς, ἔμενε πάντοτε ἀσκεπῆς οἶκοι. Μόνον τὴν πρωίαν ἐκείνην, ἐπειδὴ ἐπήγαιεν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐφόρει λεπτὸν λευκὸν μανδήλιον περὶ τοὺς κροτάφους καὶ τὸ ἰνίον, τόσον βραχὺ καὶ τόσον ἐντέχνως διπλωμένον, ὥστε ἦτο ὡς νὰ μὴν τὸ ἐφόρει, καὶ ἡ πλουσία ξανθὴ κόμη τῆς ἐφαίνετο σχεδὸν ὅλη, μέχρι τῆς ὀσφύος κατερχόμενη εἰς δυὸ παχείας πλεξίδας, ὡς σταλακτίτας χρυσοῦς, καὶ ὁ λαιμὸς τῆς ἦτο ὄρατος ὅλος κάτω τοῦ βρόχθου εἰς τὸν λάκκον τῆς σφαγῆς καὶ μέχρι τῆς ρίζης τῶν ὠμοπλατῶν.

Ἐφόρει μικρὰν πόλκαν κανελόχρουν καὶ λευκὸν μεσοφούστανον πολὺ κοντὸν διὰ τὸ ἀνάστημά τῆς. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ μήτηρ ὑπελόγισε πολὺ κακῶς διὰ τὴν μέλλουσαν ἀνάπτυξιν τῆς κόρης, καὶ ὅσον ἐκείνη τῆς ἔκαμνε κοντὰ φορέματα, τόσον ἡ νέα ἠϋξανε καὶ ἐπέτα ἀνάστημα ἀποτόμως. Ἦτο ἤδη δεκαεπταετής, κ' ἐφαίνετο νὰ εἶναι

εἴκοσι ἐτῶν, ἐν ὑπερακμῇ ῥώμης καὶ καλλονῆς, ὁμοία μὲ τὴν Πρωτομαγιάν, τὸ κορύφωμα τοῦτο τῆς ἀνοιξέως, τὴν ἐτοίμην νὰ παραδώσῃ τὰ σκῆπτρα εἰς τὸ ἀδυσώπητον καὶ δρεπανοφόρον θέρος - ἔρος.

Μόλις ἐξῆλθον τῆς πολίχνης, καὶ ἡ κόρη ἔβγαλε τὴν πόλκαν τῆς, εἰποῦσα ὅτι αἰσθάνεται ζέστην, κ' ἔμεινεν μόνον μὲ τὸ μεσοφούστανον, μὲ τὸ ὀλοβρόχινον ὑποκάμισον καὶ μὲ τὴν λευκὴν βαμβακερὴν φανέλαν. Τότε ἀνεδείχθη ἐξαισιώτερον τὸ ῥαδινόν τῆς μέσης, ἡ χάρις τοῦ ἀναστήματος καὶ τὸ γλαφυρὸν τῶν κόλπων τῆς. Ὑπὸ τὴν λεπτὴν φανέλαν, ὅπου ἐφαίνοντο ἀνατέλλουσαι αἱ σάρκες τῆς, θὰ ἔλεγε τις ὅτι εἶχεν ἀποταμιευμένα νεοδρεπή, δροσερὰ ὠχρόλευκα κρίνα, μὲ φλεβιζοῦσας ἀποχρώσεις λευκοῦ ῥόδου. Ἡ κόμη ἐπέστεφε τὸ μέτωπόν τῆς ὡς ἐρυθραίνόμενον νέφος μὴ ἐπαρκοῦν νὰ συστειλῇ τὴν αἴγλην τοῦ φωτός, καὶ αἱ ὀφρύες συστελλόμεναι ἐσκίαζον τοὺς βαθεῖς γλαυκοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ὡς λευκὴ ὁμίχλη ἐπιπολάζουσα τὴν πρωϊάν ἐπὶ τοῦ ἀντανυγάζοντος αἰγιαλοῦ, καὶ τὰ χεῖλη μὲ τὴν ψίθυρον φωνὴν ἐφαίνοντο μορμουρίζοντα: φίλησε μέ!

Ἀφοῦ ἐβάδισαν χίλια βήματα ἔξω τῆς πολίχνης, καὶ ἡ ἐξοχὴ ἤρχισε νὰ μεθύσκη τὰς αἰσθήσεις των μὲ τὰς ἀπείρους εὐωδίας τῆς, εἰσῆλθον εἰς στένωμα τί μεταξὺ δυὸ φρακτῶν, βαίνουσαι ἐπὶ τῆς χλόης, πατοῦσαι τὰ χαμαίμηλα, συλλαμβανόμεναι ἐνίστε ὑπὸ τῶν βάτων, ἐνῶ τὰ παιδιά ἔτρεχαν ἐμπρός, καὶ πότε εἰσέβαλλον εἰς ἄμπελον κ' ἔκοπτον βλαστούς, πότε ἀνερρίχωντο εἰς ἄγρια δένδρα ἐν μέσῳ τῶν φρακτῶν ὑψούμενα, κ' ἐζήτουν φωλεᾶς στρουθίων, ἐνῶ ἡ γραῖα Φωτεινὴ δὲν ἔπαυε νὰ φωνάζη:

- Φρόνιμα, παιδιά! Τίνος τὸ λέω; Μὴν τρέχῃς, σὰν ἀγριοκάτσικο, Μανώλη! Τί θέλεις ἐκεῖ πάνω, Γιάννη; Σταθάκη, θὰ ξεσχίσης τὸ ρούχο σου. Κάτω, ἐσὺ μικρέ!

Ἡ δὲ Ματὴ, διακόπτουσα τὸν ῥεμβασμὸν τῆς, ἠπεῖλει τὰ παιδιά μὲ τὴν παλάμην, κρᾶζουσα:

- Ἦσυχία, παιδιά! Θὰ φᾶτε ξύλο!

Ὅλα αὐτὰ ἐπέφεραν μικρὰν βραδύτητα εἰς τὴν πορείαν, καὶ ἄλλαι γυναῖκες ὀπισθεν ἐρχόμεναι, μὲ τὰ καλαθάκια των, ταχυποροῦσαι τὰς ἐκαλημέριζαν κ' ἐπροσπερνοῦσαν.

Ἐκεῖ συναντῶσιν ἓνα νέον, ὅστις, ἐνῶ ὅλοι ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἐξοχὴν, αὐτὸς ἐφαίνετο ἐπιστρέφων ἤδη καὶ διευθύνετο εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο ὑψηλός, μὲ ἀρρηνωπὴν ὄψιν, μὲ γλυκεῖς μέλανας ὀφθαλμοὺς καὶ μ' ἐκφραστικὸς χαρακτῆρας. Τὸ βάδισμά του ἦτο ὑπερήφανον, μετὰ τινος ἐπιτηδεύσεως, οἶονεῖ συρτόν, καὶ εἶχε λεπτὸν μαῦρον μύστακα στριμμένον. Θὰ ἦτο ἕως εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν.

Ἄμα εἶδεν ἀντικρὺ του τὰς δυὸ γυναῖκας, θὰ ἔλεγε τις ὅτι ἐβράδυνε τὸ βῆμα, ὡς νὰ ἤθελε ν' ἀπολαύσῃ ἐπὶ τίνας στιγμὰς περισσότερην τῆς θέας των.

Μόλις ἰδοῦσα τοῦτον, ἡ γριά-Φωτεινὴ τὸν ἐκοίταξε μὲ ἦθος φιλύποπτον, ὡς νὰ ἤξευρε κάτι τι περὶ τοῦ ἀτόμου του, καὶ ἀδιοράτως ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

Ἡ Ματὴ, ἄμα τὸν εἶδε, συνεστάλη ἐγγύτερον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς γραίας συνοδοῦ τῆς, οἰοεὶ διὰ τὸ κάμη τόπον νὰ περάσῃ διὰ τῆς στενῆς παρόδου μεταξὺ τῶν δυὸ φρακτῶν.

Ὁ νέος ἐπλησίασε μὲ βραδὺ βῆμα, ἔρριψε μακρὸν βλέμμα εἰς τὴν Μάτην, ἣτις ἐχαμήλωσε τὰ ὄμματα, ἔβγαλε τὸ καπέλο του, ἐχαιρέτισε τὰς δυὸ γυναῖκας, καὶ ἀπεμακρύνθη, οἰοεὶ μετὰ δυσκολίας καὶ κόπου. Εἰς τὴν κομβιοδόχην τοῦ ἔφερε ῥόδον, μικρὰν δὲ ἀνθοδέσμην ἐκράτει εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, τὴν ὁποίαν, ἐνῶ ἐχαιρέτιζε διὰ τῆς δεξιᾶς, ἀκουσίως βέβαια ἐπρότεινε μικρὸν πρὸ τοῦ στέρνου, ὡς νὰ ἐπεθύμει νὰ προσφέρῃ τὴν ἀνθοδέσμην εἰς τὴν Μάτην καὶ δὲν ἐτόλμα.

Ἡ γραῖα ἀπήντησε ψυχρῶς εἰς τὸν χαιρετισμὸν του, ἡ νέα μόλις ἔνευσε διὰ τῆς κεφαλῆς.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἔγινεν ἄφαντος, ὀπισθεν μικρᾶς καμπῆς τῆς παρόδου.

Ἡ γραῖα Φωτεινὴ ἔστρεψε ἐταστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν Ματὴν.

- Ποῦ νὰ ἦτον αὐτὸς ὁ Ἔρωτας; εἶπε· καὶ γιατί γυρίζει τόσο πρὸς ἀπ' τὴν ἐξοχή;

Ἡ Ματὴ ἐκοίταξε μὲ ἀπορίαν τὴν γραίαν θεράπαιναν.

- Ἐμένα ῥωτᾷς; εἶπε· καὶ τί ξέρω ἐγώ;

- Ὅλοι πᾶνε, ἐπανελάβε μὴ δοῦσα προσοχὴν εἰς τὴν ἀπάντησιν ἡ γραῖα, ὅλοι τώρα πᾶνε, κι αὐτὸς ἔρχεται. Ὁ ἥλιος τώρα ἀκόμη θὰ βγῆ.

Τῷ ὄντι ὁ ἥλιος τὴν στιγμὴν ἐκείνην προέκυψεν ἀνερχόμενος ἐκ τοῦ ἀπέναντι βουνοῦ.

Ἡ Ματὴ δὲν ἀπήντησεν ἐκ δευτέρου. Μόνον ἐφαίνετο σύννους.

- Ξέρω ἐγώ, Ματὴ μου, ἐπανελάβεν ἡ γραῖα, ξέρω ἐγώ γιατί γυρίζει τόσο γλήγορα.

- Ἀφοῦ τὸ ξέρεις, πῶς ἐρωτᾷς; εἶπεν ἡ Ματὴ.

- Δὲ θὰ πῆγε πολὺ μακριά, καθὼς πᾶν ἄλλοι, θὰ ἔκαμε πάνου ἀπὸ τὰ Πηγάδια κ' ἔστρεψε δεξιὰ ἀπὸ κεῖ ποῦ πᾶν οἱ λιμεναρχαῖοι κ' οἱ τελώνηδες καὶ ὁ νεροδίκης περίπατο καὶ γιὰ αὐτὸ γυρίζει γλήγορα πίσω.

- Θὰ ἔχη κανέναν κῆπο ἐδῶ σιμά, φαίνεται, κ' ἐπῆγε νὰ κόψῃ λουλούδια καὶ ἐγύρισε, παρετήρησεν ἡ Ματὴ.

- Δὲν ἔχει κανένα κῆπο ἐδῶ σιμά, ἀντέκρουσεν ἡ γραῖα, καὶ δὲν πῆγε νὰ κόψῃ λουλούδια, Ματὴ μου, καὶ νὰ γυρίσῃ, μόνο ἤθελε νὰ μᾶς εὔρη στὸ δρόμο ἐμᾶς, καὶ γι' αὐτὸ ἐγύρισε γλήγορα.

- Ἐμᾶς; Στὸ δρόμο; ἐπανελάβεν ὡς νὰ μὴν ἐνόει ἡ Ματὴ.

- Αὐτὸ π' σ' λέω ἄγώ, ἐπέμεινεν ἡ γραῖα.

- Καλέ, μὴ μὲ σκοτιζῆς, Φωτεινή, ἔκραξεν ἡ νέα. Καὶ τί μὲ μέλει ἐμέ;

Ἡ γραῖα δὲν ἐτόλμησε πλέον νὰ γρύξη.

* * *

Ἵπερέβησαν ἤδη τὴν στενὴν πάροδον καὶ ἐξῆλθον εἰς τοὺς χλοερούς διανθεῖς κάμπους. Μεθυστικὸν ἄρωμα ἀνήρχετο ἀπὸ τῶν ἀπειραρίθμων ἀνθῶν, οἱ φράκται τῶν ἀμπέλων ἔθαλλον μὲ ἀγραμπελιᾶ, καὶ μ' αἰγοκλήματα καὶ μὲ ἀκανθώδεις θάμνους, τινὲς τῶν ἀγρῶν ἐφαίνοντο αἰμάσσοντες εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἀπὸ χιλίας μυριάδας παπαρούνας. Ἐναμίλλως ἦνθον τὸ χαμαίμηλον καὶ ἡ καυκαλήθρα καὶ ἡ μολοχάνθη, τὰ ἀστεράκια καὶ τὰ κιτρινούλια ἐπρόβαλλον δειλῶς τὰς ἀσθενεῖς κεφαλὰς τῶν ἐν μέσῳ τῆς ὑπερκόμπου ἀφθονίας τῶν κατερύθρων μηκώνων σημειούντων τὴν ὑπεραιμίαν τοῦ ἔαρος. Ἀνώνυμα τίνα ἀνθύλλια, χόρτα σταχυοειδῆ, σπαράγγια ἀκανθωτὰ καὶ βεργιὰ καὶ ἄλλα ἀνεμειγνύοντο ἐν μέσῳ τοῦ ἀπείρου πλούτου τῆς Χλωρίδος. Ἦτο ἡ Πρωτομαγιά ἡ θεσπεσία, ἦτο ἡ ἀνοιξίς ἐν πληθῶρα ζωῆς, ἐτοίμη νὰ παραδώσῃ τὸ σκῆπτρον εἰς τὸ δρεπανοφόρον θέρος.

Τῆδε κακεῖσε, πτωχὰ γραῖδια κύπτοντα εἰς τὴν γῆν ἐμάζευαν χαμολούλουδα, ἰαματικὸν ποτὸν διὰ τὸν χειμῶνα. Ἐπὶ τίνος βράχου εἰς τὴν ποδιὰν τοῦ λόφου τῆς Δραγασιᾶς, ἐγειρομένου εἰς τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς πεδιάδος, εἶχον ἀναβῆ μὲ ὄλας τὰς φωνὰς τῆς γραίας καὶ τὰς ἀπειλὰς τῆς Ματῆς, ὁ Μανώλης καὶ ὁ Σταθάκης καὶ ὁ Θύμιος, καὶ κατόπιν αὐτῶν προσεπάθει νὰ φθάσῃ καὶ ὁ μικρὸς Κωστάκης. Εἶχον ἰδεῖ ἐκεῖ ἐπάνω τὸν Μάην, τὸ φερόνυμον ἄνθος, καὶ ἔτρεξαν νὰ τὸ δρέψωσιν. Ὁ Σταθάκης εἶχε κόψει λυσοχόρταρον, μικρὸν σταχυοειδὲς χόρτον, καὶ μὲ αὐτὸ ἤρχισε νὰ κεντᾷ τὴν ῥίνα του, ἐπάδων:

Λῦσε, λῦσε, μύτη μου,
μὲ τὸ λυσοχόρταρο!

Αἱ δύο γυναῖκες ἠναγκάσθησαν νὰ σταματήσωσι, περιμένουσαι νὰ κατέλθωσι τὰ παιδιά. Ἡ Ματῆ, ἣτις δὲν ἔπαυσε νὰ ρεμβάζῃ, κατέστη αὐστηροτέρα καὶ τέλος, μετὰ πολλὰς ἀπειλὰς, τὰ ἠνάγκασε νὰ καταβῶσιν ἀπὸ τοῦ βράχου. Ἄλλως, ἑκατοντάδας μόνον βημάτων ἀπεῖχον τώρα ἀπὸ τῆς Δραγασιᾶς, τοῦ γηλόφου ὅπου διηυθύνοντο. Ἐπὶ τῆς μίας τῶν δυὸ κορυφῶν τῆς Δραγασιᾶς, τῆς χθαμαλωτέρας, ἐφαίνετο μικρὰ τίς ιδιόρρυθμος καλύβη, καὶ κόκκινον σῆμα κυματίζον ἐπ' αὐτῆς. Ἦτο τὸ μπαῖράκι τοῦ ἀγροφύλακος.

Τὰ παιδιά ἔτρεξαν πηδῶντα χαριέντως, ὡς οἰκόσιτα ἐρίφια, καὶ τέλος ἡ συνοδία ἔφθασεν εἰς τὴν Δραγασιάν. Ἐκεῖ πλησίον τῆς καλύβης τοῦ ἀγροφύλακος, ἦτο τὸ κτῆμα τῆς οἰκογενείας τῆς Ματῆς, ἐκ πολλῶν δεκάδων στρεμμάτων, ἄμπελος καὶ ἐλαιῶν μετὰ κήπου. Ἦτο τοιχογυρισμένον ὄλον, εἶχε καὶ καλύβη, οἰκίσκον ἐξοχικόν, καλῶς διατηρούμενον, ὅστις συνήθως ἐχρησίμευεν εἰς ἀπόθεσιν ἐλαιῶν, σύκων, ἀπίων, καὶ τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων ἐν καιρῷ τῆς καλλιέργειας. Εἶχε καὶ ξυλίνην ληνὸν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴνου.

Ἡ μήτηρ τῆς Ματῆς εἶχε μείνει κατ' οἶκον, πάσχουσα διαρκῶς χωρὶς νὰ εἶναι ἀσθενής. Ἡ κυρα-Λιμπέραινα ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν γυναικῶν, αἵτινες δὲν ἀγαπῶσι τὴν ἐξοχὴν, δυσκίνητοι οὔσαι εἰς πεζοπορίαν, δύσκολοι εἰς ἀνάβασιν ὑποζυγίου. Ἄλλως, τὴν εἶχε καλομάθει ἡ γριά-Φωτεινή, ἣτις ἀπὸ πεντηκονταετίας δὲν ἔπαυσε νὰ

ὕπηρετῆ τὴν οἰκογένειαν, ἐπιστατοῦσα εἰς πᾶσαν ἀγροτικὴν ἐργασίαν. Ἡ κυρὰ τῆς τὴν εἶχε λάβει ὡς προῖκα, σχεδὸν ὡς οἰκογενὴ δούλην, ἀπὸ τὴν μακαρίτισσα τὴν μητέρα της. Ἡ γριά-Φωτεινὴ, ἀφότου ἐπνίγη τὸ πάλαι ὁ ἀρράβωνιαστικὸς τῆς (ὁ λιγοζώητος!), νέος ἀλιεύς, μὲ τὴν βάρκαν (κατ' ἄλλους τὸν ἔφαγε τὸ σκυλόψαρο), οὐδέποτε ὑπανδρεύθη. Ἐφερὲν ἀκόμη καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τὸ πένθος του. Τὴν νύκτα δὲν ἔπαυε νὰ τὸν βλέπη εἰς τὰ ὄνειρά της. Ὁ καπετὰν Λιμπέριος, ὡς ὅλοι οἱ ὁμότεχοί του, ἤθελε «βασιλικά ἐξοδα» διὰ ν' ἀποφασίσῃ νὰ μετακομισθῆ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἄμα ἔπαυε νὰ βλέπη θάλασσαν, δὲν ἀνέπνεε πλέον. Ἀφότου ἐπώλησε τὴν τελευταίαν μεγάλῃς χωρητικότητος σκουῖναν του (εἶχεν εὔρει καλὸν ἀγοραστήν), καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν Τράπεζαν χιλιάδας τινὰς ταλλήρων, ὅσας εἶχεν ἀποκτήσει θαλασσοπορῶν, ἐτέρνα τὸν καιρὸν τοῦ διημερεῶν εἰς τὰ παραθαλάσσια καφενεῖα, παίζων τὴν ῥωσικὴν πρέφαν, ἐπικρίνων αἰωνίως τὸν δήμαρχον, τοὺς τρεῖς παρέδρους καὶ τοὺς δώδεκα συμβούλους, σκώπτων ἐκείνους τῶν συναδέλφων του, ὅσοι ἐφαίνοντο τρέφοντες τὴν φιλοδοξίαν νὰ «σιάξουν τὸ χωριό», ἀρνητικῶς πολιτευόμενος καὶ οὐδέποτε ἐκθέτων κάλπην.

* * *

Ἡ Φωτεινὴ ἐνέβαλε τὸ κλειδίον εἰς τὸ κρεμαστὸν κλεῖθρον καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ περιβόλου. Τὰ παιδιά εἰσώρμησαν σκιρτῶντα εἰς τὸν ἐλαιῶνα. Ἦτο καλὸν κτήμα, περιποιημένον πολὺ. Ὁ καπετὰν Λιμπέριος, ἂν καὶ οὐδέποτε αὐτὸς ἐπάτει, δὲν ἐφείδετο χρημάτων πρὸς καλλιέργειαν. Ἡ δὲ Φωτεινὴ δὲν ἔλειπε ποτὲ ἐκεῖθεν. Ἐκαυχάτο ὅτι ἐκεῖ, εἰς τὴν Δραγασιᾶν, «τὴν εἶχαν ἀφαλοκόψει».

Ὁ Σταθάκης, ὁ Μανώλης καὶ τὰ ἄλλα παιδιά, ἔτρεξαν ἀμέσως εἰς τὸ μέρος τοῦ κτήματος, τὸ διευθετημένον εἰς κῆπον, καὶ ἤρχισαν νὰ δρέπωσι ῥόδα καὶ κρίνους. Εἶχαν κόψει ἀγραμπελιὰ καθ' ὁδόν, καὶ ἤρχισαν νὰ πλέκωσι στεφάνους καὶ νὰ τοὺς φορῶσιν εἰς τὴν κεφαλὴν, μετὰ τόσου ἐνθουσιασμοῦ, μεθ' ὅσου μικρὸν πρότερον ἀνεζήτουν τὸν Μάην καὶ τὸ λυσοχόρταρον· μικροὶ ἀκούσιοι εἰδωλολάτραι, διασώζοντες κατόπιν τόσων αἰῶνων ἀσυνείδητον τὴν λατρείαν τῆς φύσεως.

Ἡ Ματὴ ἔκοψε λευκὸν ῥόδον κ' ἐκόσμησε τὸ παρθενικὸν στῆθος της. Ἡ ἀηδὼν, ἡ λιγεία ψάλτρια, βλέπουσα τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο ἄνθος ἐπὶ τοιαύτης γάστρας φυτευθέν, θὰ ἤρωτεύετο μὲ διπλοῦν ἔρωτα τὸ χαριτωμένον ἐκεῖνο ῥόδον.

Ὁ Σταθάκης κύψας μεταξὺ δυὸ κιναρῶν, ἐζήτει νὰ εὔρη ἀγκινάραν, τὴν ὁποία ἀφοῦ καθάρισι καλῶς καὶ τὴν πλύνη εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ νεροῦ, τὸ προχέομενον ἀπὸ τίνος λάκκου, ἐμελέτα νὰ φάγη κρυφὰ ἀπὸ τὴν Φωτεινὴν, ἥτις θὰ τὸν ἐμάλωνε, φοβούμενη μὴ ἦτο πολὺ πικρά, καὶ φαρμακωθῆ τὸ παιδίον. Ἡ μικρὰ πηγὴ ἀπεῖχεν ὀλίγα βήματα, καὶ ἦτο εἰς σπηλαιώδη τινὰ μικρᾶν χαράδραν, ἐν μέσῳ τοῦ κτήματος, τοῦ ἀποτελοῦντος αὐτὸ τὸ ζύγωμα τῶν δυὸ κορυφῶν τοῦ λόφου, ὅπου ἐτέμοντο κλιτύες κατερχόμεναι ἢ μία ἀμπελόφυτος, ἢ ἄλλη ἐλαιοβριθῆς· ὑπεράνω τῆς πηγῆς, πελωρία κληματαριά ἤπλωνε τοὺς κλάδους καὶ τοὺς βλαστούς της, οἱ βότρυες ἐτρέφοντο ἤδη δασιλεῖς, καὶ πρὸ ἡμερῶν ἡ γριά-Φωτεινὴ, ἀναρρίχηθεῖσα μὲ τὰ γηρατεῖα τῆς εἰς τὸν κορμὸν τῆς μεγάλῃς πλατάνου τῆς ἀνεχούσης τὴν κληματαριάν, εἶχε κρεμάσει εὐμέγεθες σκόροδον εἰς τὸ κλῆμα, «γὰ νὰ μὴν τὸ ἰδῆ ξένο μάτι καὶ τ' ἀβασκάνη».

Ἐκεῖ εἶχον προπορευθῆ τὰ ἄλλα παιδιά, ὁ δὲ Σταθάκης κύψας παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου, ἀντὶ νὰ κόψῃ ἀγκινάραν, εὔρε λευκὸν χαρτίον κείμενον, τὸ ἀνέλαβε, κ' ἔτρεξε πρὸς τὴν ἀδελφὴν του κρᾶζων:

- Ματούλα! Ματούλα! ιδέ τί ηῦρα ἐκεῖ πέρα, στίς ἀγκιναριές.

Εὐτυχῶς ἡ γραῖα Φωτεινὴ δὲν ἦτο ἐκεῖ πλησίον. Εἶχεν ἐμβῆ μέσα εἰς τὸ «καλύβι», τὸν λευκὸν ἀσβεστωμένον οἰκίσκον, διὰ νὰ ξαποστάσῃ ὀλίγον ἐκεῖ, νὰ ἀποθέσῃ προσωρινῶς τὸ καλάθι της.

Ἦθελε ν' ἀφήσῃ ἐκεῖ καὶ τὴν φουστάνα της τὴν καλή, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκδυθῆ ἅμα ἔφθασεν εἰς τὸ κτῆμα, μείνασα μὲ τὸ κολόβιον της μόνον, διὰ νὰ εἶναι πλέον εὐκίνητος. Ἦθελε ν' ἀλλάξῃ καὶ τὴν προβατίνα τῆς τὴν προσφιλή, τὴν ὁποίαν παρὰ τὸ σύνηθες εἶχεν ἀφήσει ἀφ' ἑσπέρας δεμένην εἰς τὸ κτῆμα, μετὰ τῶν δυὸ λευκομάλλων ἀμνῶν της, διὰ νὰ «τὴν εὐρὴ ὁ Μάης».

Ἡ Ματὴ ἠρυθρίασε. Τὸ εὐρεθὲν κατὰ γῆς χαρτίον ἦτο διπλωμένον, ἐνσφράγιστον. Ἦτο ἐπιστόλιον.

- Σιώπα, μὴν τὸ πῆς τῆς Φωτεινῆς! εἶπε μὲ τὸ νεῦμα μᾶλλον ἢ μὲ τὴν φωνὴν ἡ Ματούλα.

- Δὲν τὸ λέω, ἀπήντησεν ὁ ἐξαετὴς Σταθάκης, ὡς νὰ ἐνόησε τὴν ἀγωνίαν της.

Ἡ κόρη ἔλαβε τὸ δελτάριον, καὶ ἀποχωρήσασα ὀλίγα βήματα τὸ ἤνοιξε.

Τὸ ἐπιστόλιον, ἐπὶ κομποῦ κοκκινωποῦ χάρτου γεγραμμένον, ἔλεγε τὰ ἐξῆς:

«ὦ Ματούλα, Ματούλα μου, ποῦ μοῦ μάτωσες τὴν καρδούλα μου, μοῦ εἶπεν ἡ μάγισσα ὅτι τρέχεις κίνδυνον, καὶ ἀπεφάσισα νὰ σὲ φυλάγω ἀπὸ πλησίον, ὅπως στενάξω τόσους χρόνους τώρα διὰ σὲ ἀπὸ μακρὰν.»

- Κίνδυνον! ἐψιθύρισε τεταραγμένη ἡ νεᾶνις· τί λέει;

Εἶτα, ἀφοῦ περιέφερον ἐναγώνιον περὶ αὐτὴν βλέμμα, ἐξηκολούθησε τὴν ἀνάγνωσιν.

«Ἄν τὸ εὐρὴς, Ματούλα μου, τὸ γράμμα, καλὰ, μὴ θυμῶνης πολὺ, ἀρκεῖ ὅτι δὲν ἐλπίζω ποτέ, ἀλλοίμονον! νὰ σὲ ἀπολαύσω.»

Ἡ Ματὴ ἐμειδίασεν ἀόριστον μειδιάμα. Ἦτο συνάμα οἶκτος, πόνος, ἀκούσιος συμπάθεια καὶ μικρὰ εἰρωνεία.

«Ἐὰν τὸ εὐρὴ ἡ Φωτεινὴ, Ματούλα μου, εἰπέ της, ἂν δὲν θέλῃς νὰ ψευσθῆς λέγουσα ὅτι δὲν εἶναι ἰδικόν μου, εἰπέ της τὴν ἀλήθειαν, ὅτι σὺ δὲν μὲ ἀγαπᾷς, καὶ ὅτι ἐγὼ εἶμαι παράτολμος, αὐθάδης καὶ ἄθλιος.»

Ἔως ἐδῶ ἐτελείωνεν ἡ πεζογραφία τοῦ ἐπιστολίου τούτου. Εἶτα ἤρχιζαν στίχοι. Ἴσως νὰ ἦσαν σύρραμμα τοῦ ἰδίου ἐπιστολογράφου, πιθανὸν νὰ ἦσαν συγκολλημένοι καὶ παραποιημένοι ἀλλαχόθεν.

Οἱ στίχοι ἔλεγαν:

*Εἰκὸν' ἀχειροποίητη, ποῦ στὴν καρδιά μου σ' εἶχα,
κ' εἶχα γιὰ μόνον φυλαχτό...*

Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ἐφάνη ἡ γριά-Φωτεινὴ ἐξερχομένη τοῦ οἰκίσκου καὶ βαίνουσα πρὸς τὰ ἐδῶ.

Ἡ Ματὴ ἔσπευσε νὰ κρύψῃ τὸ γράμμα εἰς τὸν κόλπον τῆς.

* * *

Ἡ γραῖα Φωτεινὴ ἦλθε φέρουσα ἐκ τοῦ καλάθου τὸ κλειδοπίνακόν τῆς καὶ τὸν ἄρτον τυλιγμένον εἰς πετσέταν ῥαβδωτὴν, ὑφασμένην μὲ λευκὸν καὶ μὲ γεράνιον νῆμα, κ' ἐκάλεσε τὴν Μάτην καὶ τὰ παιδιά πλησίον τῆς πηγῆς διὰ νὰ ἀριστήσωσιν. Ὁ ἥλιος ἦτο ἤδη «δυὸ κοντάρια ὑψηλά».

Ἐκάθισαν ὑπὸ τὴν διπλὴν σκιὰν τῆς κληματαριάς καὶ τῆς πλατάνου, παρὰ τὴν δροσερᾶν πηγὴν, καὶ ἤρχισαν νὰ προγευματίζωσι μὲ τυρόν, αὐγὰ καὶ τηγανιστοὺς ἰχθύς. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ γριά-Φωτεινὴ εἶχε μυστηριῶδες τὸ ἦθος, κ' ἐκεῖ πού ἐμάσα, μὲ τὰ ἀπόλεμα οὐλα τῆς καὶ μὲ τοὺς δυὸ τομεῖς πού τῆς εἶχαν μείνει ἀκόμη, λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὴν Μάτην.

- Τὸν εἶδα πάλι ἐκεῖνον τὸν Ἔρωτα.

- Ποῖον Ἔρωτα; ἠρώτησεν ἀγωνιώσα ἡ Ματὴ, ἐνῶ τὸ αἷμα συνέρρεεν εἰς τὰς παρειάς τῆς.

- Ἐκεῖνον πού ἠύραμε στὸ δρόμο.

- Ποῦ;

- Μέσα στὸ καλύβι, ἀπ' τὸ παραθυράκι. Ἐκαθόταν ἀπὸ πίσω ἀπὸ μία ἐλιά, στὸ χτήμα τοῦ γείτονα ἐδῶ τοῦ κύρ Βασίλη, κ' ἔκανε τάχα τὸν ἀδιάφορο.

- Καὶ γιατί νὰ μὴν κάνῃ τὸν ἀδιάφορο; εἶπεν ἡ Ματὴ. Τί πάρσιμο, τί δόσιμο ἔχουμε μαζί;

- Καὶ γιατί νὰ μὴν πάῃ στὴ δουλειά του, μόνο ἔχει δυὸ φορὲς τώρα ἀπ' τὸ πρωὶ πού βρίσκεται μπροστά μας; Γιατί, δέ μου λές, Ματὴ;

- Ἐλεύθερος εἶν' ὁ κόσμος νὰ κάνῃ ὅπως θέλει, καὶ μὴ σὲ μέλη Φωτεινῆ, συνεπέρανεν ἡ κόρη μὲ τόνον ἐμφαίνοντα ὅτι ἀρκεῖται πλέον εἰς τὰ λεχθέντα.

Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ὁ Μανώλης, ὅστις εἶχεν ἀπομακρυνθῆ λάθρα, ἀφοῦ ἔφαγεν ὀλίγους ψωμοὺς ἄρτου καὶ ἐν ἀνύγον, ἐπέστρεψε πατῶν ἐπ' ἄκρων τῶν ποδῶν, ὀπισθεν τῆς Φωτεινῆς καὶ τῆς Ματούλας, ἐπλησίασε κρατῶν στέφανον, ἔνευσεν εἰς τὸν Σταθάκη καὶ εἰς τὸν Θύμιον, οἵτινες τὸν ἔβλεπαν χάσκοντες καὶ ὑπομειδιῶντες, νὰ μὴ ὁμιλήσωσι προώρως, καὶ ἐλθὼν ἐπέθεσε, μετὰ παιδικῆς κραυγῆς θριάμβου, τὸν στέφανον, ἐξ ἀγραμπελιάς καὶ μὲ ρόδα καὶ μὲ ἄγρια ἄνθη πεπλεγμένα, εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς γραιῖας Φωτεινῆς.

Ὅλοι ἐγέλασαν, καὶ ἡ γερόντισσα τοὺς ἐμιμήθη. Ἠγέρθη φοροῦσα τὸν στέφανον, ὅστις ἐταίριαζεν ὡς ὀξύμωρον σχῆμα ἐπὶ τῆς μαύρης μανδύλας τῆς, καὶ ἐκόσμει τὰ

ἄσπρα τσουλούφια της, τοὺς μακροὺς θυσάνους τῶν τριχῶν, τοὺς κρεμασμένους ἀπὸ τῶν μηνίγγων ἔμπροσθεν τῶν ὠτων, καὶ ἤρχισε νὰ καμαρώνει τάχα ὡσὰν νύφη.

- Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο στεφάνι ποὺ φόρεσα κ' ἐγώ, εἶπε· δὲν ξέρω πλὴν ἂν θὰ μοῦ φορέσουν ὅταν πεθάνω, σὰν μ' ἐξαπλώσουν στὸ ξυλοκρέβατο.

- Καὶ τί, κορίτσι εἶσαι σὺ νὰ σοῦ φορέσουν στεφάνι; εἶπεν ὁ Σταθάκης, ὅστις εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὴν μητέρα του νὰ λέγῃ ὅτι «ὄσες πεθαίνουν κορίτσια, τὲς βάζουν στεφάνι».

- Ἄν καλο-ρωτᾷς, ἐγὼ εἶμαι πιὸ κορίτσι ἀπὸ μερικές-μερικές, ἀπήντησεν ἡ γραῖα.

Τὰ παιδιά ἐκάγχασαν, μὴ δυνάμενα φυσικὰ νὰ ἐννοήσωσι τί ἔλεγεν ἡ Φωτεινὴ.

* * *

Ἡ γραῖα ἔτρεξε πάλιν εἰς τὸ καλύβι, ἔλαβε τὸ καλάθι της, εἶτα ἐξελθοῦσα ἔλυσεν ἐκ νέου τὴν προβατίναν, καὶ ἄγουσα αὐτὴν διὰ τοῦ σχοινίου, ὑπῆγε νὰ μαζώξῃ χαμολούλουδα, ὑψηλὰ εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ ἐλαιῶνος, κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου τοῦ κλειόντος βορειανατολικῶς τὸν περίβολον. Τὰ παιδιά ἔτρεξαν κατόπιν της, καὶ ἤρχισαν νὰ παίζωσι τὸ κρυφτάκι καὶ ἄλλα ἀκόμη παιγνίδια, ὅπισθεν γιγαντιαίας ἐλαίας, μὲ κορμὸν τριῶν ὀργυιῶν ἀγκάλιασμα, ὀγκώδη καὶ τραχύν, ὡς πολλῶν κορμῶν συμπίλημα. Οἱ παῖδες ἔτρεχον, ἐκρύπτοντο ἀμοιβαδὸν ὅπισθεν τοῦ κορμοῦ, ἐκάλυπτον τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὰς παλάμας, κ' ἐφώναζαν ὁ εἰς μὲ τὸν ἄλλον:

- Σὲ εἶδα!

- Θὰ σὲ πιάσω.

- Σ' ἐπιασα!

- Σὲ βλέπου, δὲ μὲ βλέπ'ς!

- Πιᾶστε τον!

- Ἰὼ εἶμι Γιάννης, κι Καλογιάννης!...

- Παπποῦ, ποῦ πᾶς;

- Στοῦ μοναστηράκι μ'.

- Ἀνέβα, μῆλο, κατέβα, κίτρο!

- Ἔχασαχασα βελόνα!...

Καὶ πολλὰ ἄλλα παιδικὰ ἐπιφωνήματα. Καὶ παρακελευόμενοι ἀλλήλους εἰς φυγὴν καὶ εἰς δρόμον, ἔκραζον:

- Στὰ μπαμπακάκια νὰ πατήσης, νὰ μὴ σὲ νοιώσ' οὐ γάττους!

Ἡ Ματῆ, ἤκουε μακρόθεν τὰς παιδικὰς κραυγὰς, κ' ἔκαμεν ἕνα δρόμον πρὸς τὸν κῆπον, κρατοῦσα καὶ τὸ πλέξιμόν της, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ πρῶν δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ προσθέσῃ οὔτε θηλειᾶν, κ' ἐκεῖθεν κρυβεῖσα ὀπισθεν τῶν θάμνων ἐστράφη ἐπιτηδείως, ἀόρατος ἀπὸ τοῦ ἐλαιῶνος, ὅπου εἶχεν ἀνέλθει ἡ Φωτεινὴ, καὶ μετὰ παλμοῦ καρδίας εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἰκίσκον.

Ὁ οἰκίσκος ἔκειτο κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ κτήματος σχεδὸν σύρριζα εἰς τὸν τοῖχον τοῦ περιβόλου, καὶ ἐσκιάζετο ἀπὸ δυὸ ὑψηλᾶς λεύκας καὶ ἀπὸ λόχμην τινὰ δροσοκρατοῦσαν ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου. Ἦτο εὐάρεστον ἄσυλον δι' ἄνθρωπον ἀγαπῶντα τὴν μελέτην καὶ τὴν μοναξίαν, καὶ τερπνὴ φωλεὰ δι' ἐρωτευμένην ψυχὴν.

Ἡ Ματῆ εἰσῆλθεν, ἐκοίταξεν ἐναγωνίως διὰ τοῦ μικροῦ παραθύρου, τοῦ βλέποντος πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ λόφου, ὅπου ἡ θεὰ ἠπλοῦτο ὡραία πρὸς βορρᾶν. Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο τὸ Ξάνεμον, μέγας ὄρμος ὅπου ἐβασίλευε τὸ κράτος τοῦ Βορρᾶ, κλεφτότοπος αὐτόχρημα, μετὰ τὰς δυὸ θαλασσοπλήγας ἀκτὰς του, τὴν Κεφάλαν, ὑψουμένην ὡς κεφαλὴν Τιτᾶνος εἰς τὰ σύννεφα, καὶ τὴν Πλατάναν, μακρὸν καὶ ἀτελείωτον ὀροπέδιον φαιοπρασινίζον εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὅπου ἡ ἐλαία διαγκωνίζει τὴν συκὴν καὶ ἡ συκὴ συμπλέκεται μετὰ τὴν μηλέαν.

Ἡ Ματῆ ἐκοίταξε νὰ ἴδῃ μὴ τυχὸν ἦτο ἐκεῖ ὁ νέος, περὶ οὗ τῆς εἶχεν ὀμιλήσει πρὸ μικροῦ ἡ Φωτεινὴ. Τίποτε. Οὔτε ψυχὴν εἶδεν. Ἡπατήθη ἄρα ἡ γραῖα ἡ ἐκεῖνος εἶχε γίνεαι ἄφαντος; Ἴσως εἶχε κρυβῆ κάπου. Τάχα ἔμελλε πάλιν νὰ φανῇ;

Ἡ κόρη ἔβγαλεν ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς τὸ δελτάριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν εὔρει χαμαὶ ὁ μικρὸς ἀδελφός της, καὶ ἀνέγνωσε τὰ λοιπὰ του περιεχομένου. Οἱ στίχοι εἶχον ὡς ἑξῆς:

Εἰκόν' ἀχειροποίητη, πού στήν καρδιά μου σ' εἶχα,
κ' εἶχα γιὰ μόνον φυλαχτὸ μία τῆς κορφῆς σου τρίχα.

Ὀνειράτα στὸν ὕπνο μου μαυροφτερουγιασμένα,
σὰν περιστέρι στή σπηλιὰ μ' ἐτάραξαν γιὰ σένα.

Κίνδυνο, μαῦρο σύννεφο, οἱ μάγισσες μοῦ λένε·
τ' ἀηδόνια αὐτὰ πού κελαδοῦν μοῦ φαίνονται νὰ κλαῖνε.

Νὰ σέ χαρῆ κ' ἡ ἀνοιξὴ μαζί μετὰ τὰ λουλούδια,
ὅπου ἔναι σὰν ἀμέτρητα ζωγραφιστὰ τραγούδια(!)

Σὺ στὸ σκολεῖο δὲν ἔμαθες νὰ γράφῃς ῥαβασάκια·
στὰ χεῖλῃ σου τὰ ῥόδινα ποῦ τὰ ἔβρες τὰ φαρμάκια;

Στὰ μάτια τὰ ψιχαλιστὰ πῶχ' ἔρωτας καρτέρι,
πόσο μεθύσι μέθυσα ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει.

Τὰ μάτια τὰ ψιχαλιστὰ γύρνα σ' ἐμέ, πουλί μου,
ἀγάπη μου περήφανη, ἀγάπη διαλεχτὴ μου.

Κι αὐτὸ τὸ μορφοδούλικο, τὸ τιμημένο χέρι,
ἂν ἔσφιξε ἡ τό σφιξαν ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει.

Τὴ χάρι σου τὴ σπλαχνικὴ μὴ μ' ἀρνηστῆς, ἀρνί μου,
ἀγάπη μου αἰώνια, ἀγάπη μου στερνὴ μου.

Ἡ Ματὴ ἀνέγνωσε δις καὶ τρις τὸ ἐπιστόλιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔφερον ὑπογραφὴν «Κωστῆς» καὶ ἔμεινε σύννους, ἐβυθίσθη εἰς λογισμοὺς καὶ εἰς ὑποψίας καὶ τίνες τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων στίχων ἀρχαρίου, μ' ὄλην τὴν ἀπειρίαν τῆς εἰς τὰ πράγματα τοῦ βίου, τῆς ἐφαίνοντο ἀμυδρῶς προσβλητικοί.

Ἀκουσίως μάλιστα ἔθεσεν ἑαυτὴν εἰς θέσιν τρίτου, ἀδιαφόρου, ἢ μᾶλλον ἄλλως ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν τιμὴν τῆς, καὶ εἶπε μέσα τῆς: Σὰν εὔρισκε τρίτος αὐτὸ τὸ γράμμα, καὶ τὸ ἀνεγίνωσκε πῶς ἤθελε τὸ ἐξηγήσει; Δὲν ἤθελε ὑποπτεύσει, ὅτι ἡ νέα, πρὸς ἣν ἔγραφε, ἦτο συνεννοημένη μὲ τὸν ἐραστήν; Διότι τῆς ἐφαίνετο ὅτι ἐπιστέλλων ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν συνένοχον, ἂν τυχὸν συνέβαινε νὰ παραπέσῃ τὸ γράμμα, καὶ τότε ἄρα ὁ γράψας ἦτο εἰλικρινὴς ἐραστὴς ἢ ἦτο μᾶλλον προικοθήρας;

Ἡ νέα εἶχε βυθισθῆ εἰς τοὺς διαλογισμοὺς τούτους καὶ ἔμεινε ρεμβάζουσα, μελαγχολοῦσα μᾶλλον, ἐνθυμηθεῖσα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τί τῆς ἔλεγε πρὸ μηνὸς σχεδὸν ἡ ἄγρυπνος Φωτεινὴ, ὅταν πρώτην φορὰν παρετήρησε καὶ ἤρχισε νὰ σχολιάζῃ τοὺς γύρους, τοὺς ὁποίους ἔκαμνεν ὁ νέος ἐκεῖνος περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ καπετὰν Λιμπέριου.

- Νὰ δὰ κ' ἓνας Ἔρωτας. Ἄ! ὡς τόσο σεβτᾶ πὺ σ' τὸν ἔχει!

Καὶ προσέθετε πειράζουσα τὴν κόρην, τὴν ὁποίαν εἶχε συλλάβει δις κοιτάζουσαν τὸν νέον ἐκεῖνον διὰ τοῦ ἡμικλείστου παραθύρου.

- Καὶ τί πρᾶγμα εἶν' αὐτὸς ὁ ἔρωτας, αὐτὸς ὁ σεβτᾶς; Μὲ τί τρώεται;

Τᾶς λέξεις ταύτας τῆς γραίας ἀνεμνήσκετο τώρα ἡ Ματὴ, ὅταν αἴφνης κατετρόμαξεν, ἀκούσασα ἐλαφρὸν κρότον.

Ἦψωσε τοὺς ὀφθαλμούς. Διὰ τοῦ παραθύρου ἐφάνη μορφὴ τίς, ἣτις πηδῆσασα ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καθόσον τὸ παράθυρον μόλις ἀπεῖχεν ἀνάστημα ἀνδρὸς ἀπὸ τῆς γῆς, εἰσώρμησεν εἰς τὸν οἰκίσκον ὅπου εὔρισκετο ἡ κόρη.

Ἡ Ματὴ ἀνεσκίρτησε, νομίσασα ὅτι ἦτο ὁ Κωστῆς. Ἄλλ' αἴφνης ἀφῆκε κραυγὴν τρόμου. Δὲν ἦτο ὁ Κωστῆς.

Ὁ ἐπιδρομεὺς ἦτο νέος τριακοντούτης, ἀκτένιστος, ἄγριος, ὄχι πολὺ ἄσχημος τὴν ὄψιν, εὐρύτερονος, ἀθλητικοῦ ἀναστήματος, μὲ ἀπλανεῖς καὶ ἐσβεσμένους τοὺς ὀφθαλμούς, μὲ κοκκινισμένα τὰ βλέφαρα, φορῶν χονδρὰ ἐνδύματα ὄχι ἐντελῶς ράκη ἀκόμη. Ἐπλησίασεν εἰς τὴν νέαν, ἣτις ὀπισθοχωροῦσα ἐκόλλησε τὰ νῶτα κατὰ τοῦ τοίχου, καὶ ἐζήτηε νὰ τὴν φιμώσῃ διὰ τῆς παλάμης του. Ἐφαίνετο ὅτι ἤθελε νὰ τὴν πνίξῃ.

Ἡ κόρη προλαβοῦσα ἐρῶρηξε καὶ δευτέραν κραυγὴν.

* * *

Περὶ ὥραν ἑνδεκάτην τῆς προλαβούσης νυκτὸς νέος τις ἔκρουσε χαμηλὸν παράθυρον πενιχροῦ οἰκίσκου τῆς πολίχνης οὐ μακρὰν τῆς οἰκίας τῆς Ματῆς.

Ὅλη ἡ συνοικία ἐκοιμάτο τὴν ὥραν ἐκείνην. Ὁ κροῦσας τὸ παράθυρον δὲν ἐφαίνετο νυκτοβάτης ἐξ ἐπαγγέλματος, οὔτε καὶ ὀρνιθοκλόπος. Ἴσως ἦτο εἰς τῶν φορτικῶν ἐκείνων ἐργολάβων τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων, τῶν κιθαρωδῶν καὶ κωμαστῶν τῆς νυκτός, ὅσοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνησυχοῦσι τὰς οἰκογενεῖας τὰς λαχούσας τὸν κλῆρον νὰ ἔχωσι κόρας πρὸς ὑπανδρείαν.

Ὁ νυκτερινὸς περιπατητὴς εἶχεν ἰδεῖ μικρὸν φῶς ὑποφέγγον διὰ τῶν σχισμῶν τοῦ παραθύρου. Δὲν ἦτο φῶς κανδήλας ἀναμμένης ἐνώπιον τῶν εἰκονισμάτων τῶν ἀγίων, ἀλλὰ καπνώδους λυχνarioῦ μὲ λεπτὴν θρυαλλίδα ἀμυδρῶς καίοντος.

Τῷ ὄντι τὸ φῶς ἐφάνη κινούμενον· ἐλαφρὸν βῆμα ἠκούσθη καὶ ἡ θύρα ἤνοιξε μετὰ πενθίμου κρότου.

Ὁ ἐπισκέπτης ἔσπευσε νὰ εἰσέλθῃ.

Ἐχαιρέτισε διὰ νεύματος τὴν ἀνοίξασαν τὴν θύραν γυναῖκα, καὶ πορευθεὶς ἀνέβη εἰς τὸν σοφᾶν, ὅστις ἀπετέλει τὸ μόνον ἐπιπλον τῆς πτωχικῆς οἰκίας.

Ἡ οἰκοδέσποινα, μόνη κατοικοῦσα εἰς τὴν οἰκίαν, ἦτο πενηκοντούτις, χήρα, ἄτεκνος. Ἐφόρει ταπεινὰ φορέματα, ἦτο ὑψηλή, ὀστεώδης, μελαγχροινή, ἢ ὑπολευκάζουσα κόμη ἐπρόβαλλεν ἔξω τοῦ κεκρυφάλου τῆς, καὶ τὸ βλέμμα τῆς ἐξέφραζε ἔκρυθμόν τι καὶ ἐκστατικόν.

Ὁ ἐπισκέπτης ἐκάθισεν ἐπὶ χθαμαλοῦ σκίμποδος. Ἡ γυνὴ ἐκάθισε καὶ αὐτὴ ἀντικρὺ του.

- ὦ μάγισσα, μάγισσα, ἤρχισεν ἄνευ προοιμίων ὁ νεωστὶ ἐλθὼν, νέος, ὑψηλός, μελαγχροινός, μὲ λεπτὸν μαῦρον μύστακα, κομψῶς ἐνδεδυμένος, μὲ συμπαθεῖς μέλανας ὀφθαλμούς· ὦ μάγισσα, μάγισσα, ἦλθα νὰ μοῦ πῆς τὴν τύχη ποῦ μὲ περιμένει ἐμὲ κ' ἐκείνην.

Ἡ γυνὴ τὸν ἐκοίταξε μετὰ περιεργείας· ἐφαίνετο λίαν ἐξημμένος καὶ θερμοκέφαλος. Τὸ πρόσωπόν τῆς ἐξέφραζεν ἐκπληξιν καὶ ἀφελῆ ὁμολογίαν, ὅτι δὲν τὸ ἤλπιζεν ἕως ἐκεῖ. Διενοεῖτο ὅτι σπανίως κατὰ τὸ μακρὸν στάδιόν τῆς συνήνητησε δεῖγμα τοῦ εἴδους τούτου.

- Ἐρριξα τρεῖς φορές τὰ χαρτιά, ἀπήνητησε βραδέως ἡ μάγισσα. Εὔρισκα ὄλο μαῦρα σημεῖα.

- Μαῦρα;

- Ὅλο καὶ μαῦρα. Ὁ φάντης μπαστούνι τὴν ἀπειλεῖ.

- Ποῖος φάντης μπαστούνι;

- Ὁ φάντης μπαστούνι εἶν' ὁ ἐχθρός τῆς. Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι <καί> ἡ ντάμα κοῦπα δὲν τῆς θέλει τὸ καλὸ τῆς.

- Ποία είναι ή ντάμα κοῦπα;

- Ἡ ντάμα κοῦπα είναι ἀπὸ τὸ σόι της, διότι κι αὐτὴ ή ἴδια είναι ή ντάμα καρρῶ, ἔτσι τὴν ἔβαλα. Τὰ ἐμελέτησα πολλές φορές. Ὅλο ή ντάμα κοῦπα και ὁ φάντης μπαστοῦνι βγαίνουν κόντρα της.

- Ἡ ντάμα κοῦπα λοιπὸν είναι...

- Είναι ή μητέρα της, χωρὶς ἄλλο, εἶπεν ή μάγισσα. Και κακὰ εἶπα ὅτι δὲν τῆς θέλει τὸ καλό της, αὐτῆς. Ἐπρεπε νὰ εἶπω ὅτι δὲν σοῦ θέλει ἐσένα τὸ καλό σου. Γιατὶ ή μητέρα, βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ θέλη τὸ κακὸ τοῦ παιδιοῦ της.

Ὁ ἐραστής φώναξε:

- Και ὅμως, πόσαι μητέρες!... ἤρχισε νὰ λέγη και διεκόπη μόνος του.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἐπανελάβε:

- Κι ὁ φάντης μπαστοῦνι ποιὸς νὰ είναι, κυρὰ Ἀσημένια;

- Ὁ φάντης μπαστοῦνι, ἐπανελάβεν ή κυρὰ Ἀσημένια, εἶναι κίνδυνος, εἶναι μία μπόρα ποὺ παρουσιάζεται για πρώτη φορά. Είναι κάποιος ἐχθρὸς ξένος, ὁποῦ θὰ παρουσιασθῆ νὰ τὴν ἀπειλήσει και τώρα σιμά. Εὐτυχῶς εἰς τὸ πλάγι τοῦ φάντη μπαστοῦνι, εὐρίσκω τὸν φάντη σπαθί.

- Κι ὁ φάντης σπαθί;

- Ὁ φάντης σπαθί, ἐπανελάβεν ή μάγισσα τονίζουσα ἐμφαντικῶς τὰς λέξεις, εἶναι φίλος της, ποὺ θὰ βρεθῆ ἐγκαίρως πλησίον για νὰ τὴν γλυτώσει ἀπ' αὐτὸν τὸν κίνδυνο.

Ὁ νέος ἐστέναξε στεναγμὸν ἀνακουφίσεως.

- Και ὁ φάντης σπαθί;... ἐψιθύρισε μετὰ δεισιδαίμονος ἐλπίδος.

- Ὁ φάντης σπαθί, ἀπήνησεν ἐτοιμῶς ή κυρὰ Ἀσημένια, δὲν ξέρω ποιὸς θὰ είναι, ἐκτὸς πλέον ἂν εἶσαι σύ...

Ἡ μάγισσα εἶπε τοῦτο με ἀπόχρωσιν εἰρωνείας ἐπαισθητὴν, ἀλλ' ὁ νέος οὔτε τὸ παρετήρησεν. Ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐκπέμψη κραυγὴν θριαμβοῦ.

- Αὐτὰ μου εἶπαν τὰ χαρτιά, ἀνεκεφαλαίωσεν ή μάγισσα, ἀντίστασις ἀπὸ τὴν μητέρα, κίνδυνος ἀπὸ ἓν μέρος ἀπ' ἔξω, ἐπέμβασις φιλική, και ὡς ἐδῶ μόνον. Αὐτὰ τὰ ἴδια μου λέει και τὸ αὐγὸ, μά...

Ὁ νέος ἐνέβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του και ἔθεσε τάλληρον τοῦ Ὁθωνος εἰς τὴν χεῖρα τῆς μαγίσσης. Ἦτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ, ὅταν ἤκουσε τὴν τελευταίαν φράσιν τῆς Ἀσημένιας.

- Τὸ αὐγὸ; Α!... ἐξήτασες και τὸ αὐγὸ;

- Τὸ αὐγὸ, ναί, ἐπανελάβεν ἡ μάγισσα· θέλεις νὰ σοῦ τὸ δείξω;

Καὶ ἐγερθεῖσα ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἐστίαν, ἐπὶ τοῦ μικροῦ σανιδώματος τῆς ὁποίας εὕρισκετο, μέσα εἰς ἓν φλυτζάνιον, αὐγὸν μὲ στρογγύλην ὀπὴν εἰς τὴν μίαν πλευράν.

Ὁ νέος Κωστής, διότι ἐκεῖνος ἦτο, ὁ ἐραστής τῆς Ματούλας, ἔστρεψε βλέμμα παιδίου εὐπειθοῦς πρὸς τὴν μάγισσαν· ἦτο εὐπιστος, ὡς ὅλοι οἱ ἐρῶντες, διότι φαίνεται ὅτι ἦτο, κατὰ τὰ δυὸ τρίτα τουλάχιστον, εἰλικρινῶς ἐρωτευμένος.

Ἦτο νέος σπουδαστής, ἀλλὰ ναυτικὸς μᾶλλον ἢ σπουδαστής. Ἦτο ῥομαντικός, ὡς ὅλη ἡ γενεὰ του, ἡ ἀκμάσασα ἀπὸ τοῦ 62 μέχρι τοῦ 80. Εἶχεν ὑπάγει ἕως τὴν γ' τοῦ Γυμνασίου, εἶτα διέκοψε τὰς σπουδὰς του κ' ἐμβαρκάρισε μὲ τὰ καράβια, κ' ἐγύρισε κόσμον ὡς ναύτης ἐπὶ τέσσερα ἔτη. Ἀκολούθως, ὅταν ἐξέχασε πλέον τὰ γράμματα ποῦ εἶχε μάθει, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Γυμνάσιον, δυνάμει τοῦ παλαιοῦ ἐνδεικτικοῦ του, καὶ γενειοφόρος ἤδη ἔτυχεν ἀπολυτηρίου. Ἀπὸ δυὸ ἐτῶν δὲ ἦτο ἐγγεγραμμένος εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν, ἀλλὰ μὴ νοστιμευόμενος πολὺ νὰ κυλίεται εἰς τὴν κόνιν τῶν θρανίων, διήρχετο τοὺς περισσοτέρους μῆνας τοῦ ἔτους εἰς τὴν δροσερᾶν νῆσον του.

Δὲν εἶχε τόσον καλὸν ὄνομα εἰς τὸν τόπον. Ὁ κόσμος τὸν ἐκακολόγει ὡς παραμελοῦντα τὰς σπουδὰς του, ὡς ὀκνηρόν, ὡς ἀσωτεύοντα τὴν μικρὰν πατρικὴν του κληρονομίαν, ὡς κιθαρῶδὸν τῆς νυκτός, ὡς οἰνοπότην. Ἀπὸ τίνων μηνῶν εἶχεν ἐρωτευθῆ τὴν Μάτην. Ὁ πατὴρ τῆς ἦτο πατρικὸς φίλος του, καὶ κατ' ἀρχάς, ὅταν ἦτο νεώτερος, ἦτο δεκτὸς εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀλλ' ὅταν ἐμεγάλωσεν ἡ Ματὴ, δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ πατήσῃ ἐκεῖ τὸν πόδα. Ἦτο τόσον ἀδέξιος ὥστε, ὅταν ποτέ, κατὰ τίνα ἐπίσκεψιν ἐπὶ οἰκογενειακῆ ἐορτῇ, τοῦ ἔσφιγξε, μετ' ἀθρότητος βέβαια, ἡ Ματὴ τὴν χεῖρα, ἐκεῖνος τόσον τὰ ἔχασεν, ὥστε ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ τοῦ ἔσφιγξε καὶ αὐτὸς θερμότατα εἰς ἀπάντησιν τὴν χεῖρα τῆς Χρυσῆς, τῆς θείας τῆς Ματούλας, μεθ' ἧς ἀμέσως κατόπιν ἀντήλλαξε χειραψίαν. Ἡ ὑπερτριακοντούτις καὶ μήτηρ τεσσάρων τέκνων γυνὴ τὸν ἐκοίταξε μετ' ἀπορίας καὶ μομφῆς, καὶ αὐτὸς τώρα μετὰ πολλοὺς μῆνας ἐνθυμήθη νὰ ὑπαινιχθῆ εἰς τοὺς στίχους τοῦ τὸ σφίξιμον ἐκεῖνο τῆς κρινολεύκου καὶ κυανόφλεβος μικρᾶς χειρός.

Ὅσα ἄλλα ἀνεξήγητα εἶχεν εἰς τὸ ἐπιστόλιόν του πρέπει νὰ τ' ἀποδώσῃ τις εἰς τὸ ὑπερεξημμένον καὶ θερμοκέφαλόν του νεανίου, καὶ εἰς τὴν νευρικὴν ἀταξίαν τὴν ὀφειλομένην εἰς τὸν ἀνήσυχον καὶ ἀνώμαλον βίον του. Βεβαίως δὲν ἔπραττεν ἐξ ὑστεροβουλίας· ἦτο μόνον ὀλίγόν τι ἀπερίσκεπτος.

Ἐν τούτοις ἡ μάγισσα ἔλαβεν ἄνωθεν τῆς ἐστίας τὸ αὐγὸν καὶ τὸ ἔφερε πρὸς τὸν νέον.

Διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ αὐγοῦ ἐφαίνετο ῥευστὸς ὁ κρόκος, καὶ μέρος τοῦ λευκοῦ, τὸ λοιπὸν φαίνεται ὅτι εἶχε χυθῆ. Ἐντὸς τοῦ κρόκου ἡ μάγισσα ἔδειξε σημεῖα τινὰ εἰς τὸν δεισιδαίμονα νεανίαν.

- Νὰ αὐτὸ τὸ μαυράδι τὸ πλατύ, εἶπε, νὰ κι ἄλλο μαυράδι ψιλότερο. Τὸ ἓνα εἶναι ὁ κίνδυνος ὁ ἀπ' ἔξω, ποῦ ἀπειλεῖ τὴν Μάτην τώρα γλήγορα, τὸ ἄλλο εἶναι ἡ βοήθεια ποῦ θὰ τῆς ἔλθῃ. Κ' ἐκεῖνο τὸ κοκκινάδι ποῦ βλέπεις ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀντίσταση, ποῦ θὰ εὐρῆ ἀπ' τὸ σόι τῆς, ἀπ' τὸ αἷμα τῆς.

Ὁ νέος ἐστέναξε.

- Μὰ εἶναι καὶ κάτι ἄλλο, ἐπανελάβε βραδέως ἡ μάγισσα.
- Τί ἄλλο; εἶπεν ὁ Κωστής.
- Τὸ ἓνα τὸ μαυράδι, τὸ πιὸ ψηλό, φαίνεται πὼς θὰ νικήσῃ στὸ ὕστερο τὸ κοκκινάδι.
- Ἄ! ἔκαμεν ὁ νέος.
- Τὸ λοιπόν, ἐπανελάβεν ἡ Ἀσημένια, ἣτις εἶχε τὸ πάλαι χωροφύλακα ἄνδρα, ὑπενωμοτάρχη, καὶ εἶχε μάθει νὰ ὁμιλῇ ξενικά, τὸ λοιπόν, ὁ φίλος, ὁ καλοθελητῆς της, ἀγκαλᾷ καὶ δὲν τὸν θέλει ἡ μάννα της, φαίνεται ὅτι θὰ τὰ καταφέρει σιγὰ-σιγὰ.

Τοῦ νέου τὸ πρόσωπο ἤστραψε καὶ λαβὼν δεύτερον τάλληρον τὸ ἔδωκε μετὰ προθυμίας εἰς τὴν μάντιδα ἣτις ἐγέλασε λίαν διακριτικῶς.

- Γιατί με εἶπαν Ἀσημένια, εἶπε μέσα της, γιατί ἤξευραν πὼς ἤθελα με τὸ δίκιο μου ἀσήμωμα. Τὸ ὄνομα τ' ἀνθρώπου, προσέθηκεν, ἔχει νὰ κάμῃ με τὸ ριζικό του.
 - Ἔτσι λοιπόν, Ἀσημένια, Ἀσημένια, εἶπεν ὁ νέος· πὼς εἶπες, πὼς εἶπες;
 - Εἶπα ὅτι ἔχεις ἐλπίδα νὰ τὰ καταφέρῃς, εἶπεν ἡ Ἀσημένια.
 - Πές μου τὸ πάλι, Ἀσημένια, πές μου τὸ νὰ τ' ἀκούσω. Πὼς τὸ εἶπες;
 - Κατὰ πὼς λέει τ' αὐτό, ἐπανελάβεν ἡ μάγισσα, δὲ θὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς καὶ θὰ τὴν ἀπολάμῃς.
 - Ἀλήθεια; Ἀλήθεια; Εὐχαριστῶ, Ἀσημένια μου! νὰ σοῦ φιλήσω τὸ χεράκι σου θέλω.
- Καὶ δράξας τὴν χονδρὴν χεῖρα τῆς μαγίσσης τὴν ἐφίλησε μετὰ κρότου.
- Ἡσύχασε, ἡσύχασε, εἶπεν ἀκκιζομένη ἡ χήρα, σὰν περάσῃ καὶ κανεὶς ἀπ' ἔξω κι ἀκούσῃ, θὰ πῆ πὼς...
- Κ' ἐκάγχασε θορυβωδῶς.

Ὁ νέος ἦτο τόσο ἀφωσιωμένος εἰς τὴν σταθερὰν ιδέαν του, ὥστε οὐδὲ παρετήρησε κὰν τὸ φέρσιμον τοῦτο τῆς μαγίσσης.

Ἠγέρθη καὶ τὴν ἐκαληνύχτισεν. Ἐξῆλθε με δρομαῖον βῆμα. Ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ διαχύσῃ εἰς τὸ ὑπαιθρον τὴν πολλὴν χαρὰν του καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐλπίδα του.

Ἡ μάγισσα ἔκλεισε τὴν θύραν, ἔσβησε τὸ φῶς, καὶ ἔστρωσε τὴν κλίνην της διὰ νὰ κοιμηθῇ. Ὅλον δὲ τὸ βλέμμα της, γρηγορούσης ἀκόμη, ὅλον τὸ πρόσωπόν της, ἀποκοιμηθείσης, ἔφερον οἰονεὶ ἀποτυπωμένην τὴν φράσιν ταύτην, ἣτις ἦτο ὁ συλλογισμὸς τῆς ἡμέρας της: «Δυὸ τάλληρα στὴν τσέπη καὶ ἓνα φιλὶ στὸ χέρι».

* * *

Ὁ παράδοξος ἄνθρωπος ἀφῆκε τὸ στόμα τῆς νεάνιδος ἐλεύθερον, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν παρακαλῆ μὲ νεύματα, μὲ χειρονομίας, νὰ μὴ φωνάζῃ, νὰ λάβῃ ὑπομονὴν καὶ νὰ τὸν ἀκροασθῆ.

- Τί θέλεις; εἶπε λαβοῦσα ὀλίγον θάρρος ἢ Ματή.

Ὁ λυκάνθρωπος ἐκοίταξε δεξιὰ, ἀριστερά, ὡς νὰ ἐφοβεῖτο μὴ εἶναι ὠτακουστῆς κρυμμένος κάπου.

- Τί ἤρθες ἐδῶ; Φύγε! ἐπανελάβεν ἔμφοβος πάλιν ἡ νεᾶνις.

Τὸ ἀλλόκοτον ὃν εἶχε πάντοτε τὸ στόμα ἀνοικτόν, καὶ οἱ πρόσθιοι ὀδόντες του ἐφαίνοντο ἀραιοί, ὑπόμαυροι, καὶ οἱ τέσσαρες κυνόδοντές του ἦσαν λίαν αἰχμηροί· ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ σιωπᾷ. Ἐκίνησε δυό-τρεις φορές τὰ χεῖλη, ὡς νὰ ἤθελε ν' ἀρθρώσῃ φωνήν, ἀλλ' ἐδυσκολεύετο.

Τέλος, μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἀγῶνος, ἐξέπεμψε φθόγγους τινάς, οἵτινες δὲν ἦσαν σωσταὶ λέξεις, ἀλλὰ ῥάκη λέξεων.

- Ἔλα πᾶμ' καλύβ' θ' κό μ'! εἶπε τραυλίζων καὶ ψευδίζων.

Ἡ νέα δὲν ἐνόησε τί τῆς ἔλεγε. Τὸν ἐκοίταζεν ἐνεῆ καὶ μετὰ δέους. Διὰ πρώτην φοράν τὸν ἔβλεπε.

Τέλος ἐνθυμήθη ὅτι εἶχεν ἀκούσει πολλάκις τὴν Φωτεινὴν νὰ διηγῆται ὅτι, οὐ μακρὰν τοῦ κτήματός των, ὅπισθεν τοῦ λόφου τῆς Δραγασιᾶς, ὑπῆρχε παλαιόν τι κτίριον, καλύβη ποιμενική, ὅπου κατῶκει νέος τις, ἀληθῆς λυκάνθρωπος, καλούμενος κοινῶς Ἀγρίμης. Οὗτος δὲν κατέβαινε ποτὲ εἰς τὴν πόλιν, ἔζη μόνος μὲ τὰς αἴγας τοῦ κυρίου του, ὅστις τὸν εἶχε προσλάβει ὡς βοσκὸν φιλανθρωπίας χάριν. Ἄνθρωπος σπανίως τὸν ἔβλεπεν. Ἦτο μογιάλος, σχεδὸν βωβός. Εἰς ἐκτάκτους μόνον περιστάσεις, καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου κατῶρθανε ν' ἀρθρώσῃ φωνήν. Ὁ αὐθέντης του τὸν εἶχεν μαθημένον μὲ τὰ νεύματα. Αἱ γυναῖκες τὸν ἐφοβοῦντο, διηγούμεναι ὅτι ἐπέιραξέ ποτε τίνας αὐτῶν.

Αὐτὸς λοιπὸν θὰ ἦτο, ὑπόπτεισεν ἡ Ματή, ὁ ἀλλόκοτος ἄνθρωπος, ὅστις ἦτο ἐνώπιόν της. Τώρα εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ἔαρος, φαίνεται ὅτι ἐβαρύνθη καὶ αὐτὸς τὴν μόνωσίν του, ἡσθάνθη ὅτι ἦτο ἄρρην, καὶ ἡ φύσις παρ' αὐτῷ ἐξηγέρθη. Πτωχὸς ἄνθρωπος!

- Ἔλα πᾶμ' φύγουμ', ἐπανελάβεν ὁ λυκάνθρωπος· ἰθῆς, μαζί, ἰθῆς;

Ἡ νέα ἐξηκολούθει νὰ τὸν κοιτάζῃ, πλέουσα μεταξὺ περιεργείας καὶ οἴκτου, <καὶ> ἐκ τῶν νευμάτων του μᾶλλον ἤρχισε νὰ ἐννοῇ ὅτι τὴν προσεκάλει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Πτωχὸς λυκάνθρωπος!

- Πέα καλύβ' ἔχου γιαούτ', γάλα, στογγυάτα δώσου. Πᾶμ' καλύβ'!

Ἡ νεᾶνις δὲν ἀπήντα. Σχεδὸν εἶχε παύσει νὰ φοβῆται. Τὸ βλέμμα του τὸ ἐσβεσμένον ἔλεον μᾶλλον ἐνέπνεε.

Τὸν ἐκοίταζεν ἀπλήστως, ὡς παράδοξον φαινόμενον, ὁποῖον ποτὲ δὲν ἐφαντάσθη.

Ὁ λυκάνθρωπος ἐνεκαρδιώθη ἐκ τῆς στάσεως ταύτης, ἦν, φαίνεται, ἐξέλαβεν ὡς εὐμένειαν ἐκ μέρους τῆς νεάνιδος.

- Ἔλα, πᾶμ'! ἐπανέλαβεν ὁ Ἀγρίμης. Καλύβ' γύου, γύου, δέντα, κήπους, χουάφ', βύσ', στένα, τέχ' νεό. Ἴσκιου δέντα πέσης νάνι-νάνι χουταάκια. Κ' ἰγὼ νάνι-νάνι, πλάι-πλάι.

Ἡ νεᾶνις ἔκαμε κίνημα ἀποστροφῆς ἀκούσασα τοῦ λυκανθρώπου τὰς προτάσεις καὶ τὴν βουκολικὴν περιγραφὴν.

Ὁ Ἀγρίμης ἔκαμεν ἐν βῆμα πρὸς αὐτήν, ἔτεινε τὴν χεῖρα κ' ἐζήτει νὰ θωπεύσῃ τὰς ὠλένας της.

Ἡ Ματὴ τὸν ἀπόθησεν ἔντρομος, καὶ ῥῆγος ἀποστροφῆς διέτρεξε τὰς φλέβας της.

- Φεύγ' ἀπὸ δῶ!

Κ' ἐστράφη πρὸς τὴν θύραν. Ὁ Ἀγρίμης ἔτρεξε κατόπιν της.

- Φεύγα, καημένε, νὰ μὴν ἐρθῆ τώρα ὁ ἀντραγάτης καὶ σὲ σκοτώσῃ. Σὲ λυποῦμαι. Θὰ φωνάξω νὰ ῥθοῦν τὰ παιδιὰ νὰ σὲ πάρουν μὲ τς πέτρες.

Ὁ λυκάνθρωπος ἐξηκολούθησε νὰ τὴν κυνηγῆ.

- Τώρα, ἔρχονται τὰ παιδιὰ κ' ἡ Φωτεινὴ μαζί, εἶπεν ἀπειλοῦσα αὐτὸν μὲ τὴν χεῖρα ἢ νεᾶνις. Φεύγα, γιατί θὰ σοῦ σπάσουν τὸ κεφάλι. Δὲν ἄκουσες πού φώναξα πρωτύτερα; Νά, τώρα ἔρχονται. Θὰ βάλω τὶς φωνές.

Ὁ Ἀγρίμης τρέξας τὴν ἔφθασε καὶ τὴν περιέβαλε μὲ τοὺς βραχίονάς του.

Ἡ νέα ἔκραξε μεγαλοφώνως βοήθειαν.

Καὶ μετ' ἀηλιτισμένου ἀγῶνος ἐπάλαιε διὰ ν' ἀπαλλαγῆ τῆς περιπτύξεως τοῦ ἀλλοκότου ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὁ λυκάνθρωπος ἦτο ῥωμαλέος καὶ ἤδη τὴν εἶχεν ἀνατρέψει ἐπὶ τῆς ψάθης παρὰ τὴν ἐστίαν.

Εἶχε περάσει τὴν ἀριστερὰν τραχείαν χεῖρα τοῦ ὑπὸ τὴν ἀβρὴν μασχάλην της καὶ τῆς ἔθλιβε τὸ παρθερικὸν στήθος, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς ἐκράτει σφιγκτᾶ τὸν λαιμὸν της καὶ ἠπειλεῖ νὰ τὴν πνίξῃ εἰς τὴν ἐλαχίστην κραυγὴν. Ἡ κόρη, ὠχρά, ἠλλοιωμένη, μὲ τὴν κόμην ἄτακτον, προσεπάθει μὲ τὰς ἀπαλὰς χεῖράς της νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὸ σῶμα της τὰς ὀπλάς τοῦ Ἀγρίμη. Ἀλλ' οἱ ὄνυχές του οἱ μαῦροι καὶ ἀπερίκοπτοι εἶχον ἀπογαμψωθῆ σχεδὸν καὶ ἐφαίνοντο οἰονεὶ στοιχειωμένοι. Ἦσθμαιεν ἡ κόρη ὑπὸ τὴν ὀδυνηρὰν πίεσιν καὶ ἐπνευστία ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τῆς προσδοκίας του καὶ τῆς ἀπλήστου ἐπιθυμίας.

Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἡ νεᾶνις εἶχε κατορθώσει ν' ἀπαλλάξῃ τὸν τράχηλόν της, καὶ νὰ ἐκβάλῃ πεπνιγμένην κραυγὴν. Ἀλλὰ παραχρῆμα ὁ λυκάνθρωπος συνέλαβεν ἐκ νέου τὸν λαιμὸν της καὶ παρέλυσε πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν χειρῶν της. Καὶ μὲ τοὺς πόδας

τοῦ τοὺς χελωνοδέρμους καὶ σκληροὺς προσεπάθει νὰ περισφίγξῃ ὡς διὰ διπλῆς λαβίδος τοὺς τρυφεροὺς πόδας της.

Ἡ νεᾶνις ἐπνίγετο, ἥσθμαιεν, ἐστέναζε· τὸν εἶχε πτύσει δις εἰς τὸ πρόσωπον· ἐζήτησε νὰ τοῦ δαγκάσῃ τὸν ὤμον, ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἦτο μᾶλλον ἐρεθιστικόν της κτηνώδους ὀρμῆς τοῦ Ἀγρίμη· ἐκεῖνος ἐβρυχάτο, ἔγρυζεν, ἐγάλα ἄγριον γέλωτα. Ἔκαμεν ἀπότομον κίνημα κ' ἐζήτησε διὰ τῆς ἀριστερᾶς νὰ τῆς σχίσῃ τὴν ἐσθῆτα. Μικρὸν ἀκόμη καὶ ἡ βία τοῦ λυκανθρώπου θὰ ἐθριάμβευε κατὰ τῆς παρθενικῆς ἀντιστάσεως. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθη δοῦπος ὡς σώματος πεσόντος ἀπὸ τοῦ θριγκοῦ τοῦ τοίχου.

Ἡ νεᾶνις ἔστρεψεν, ὅπως ἠδύνατο τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μικρὸν παράθυρον. Ἦλπισεν ὅτι ἤρχετο βοήθεια. Ἦπόρει διατὶ δὲν ἦλθον ἡ Φωτεινὴ καὶ τὰ παιδιά, ἀφοῦ τρὶς τοὺς ἔκραξε. Μετενόει διατὶ δὲν εἶχεν ἀκούσει τὴν συμβουλὴν τῆς γραΐας, ἥτις τὴν τελευταίαν στιγμὴν, πρὶν ἀπομακρυνθῆ, διὰ νὰ συλλέξῃ χαμαίμηλα, μὲ τρόπον τῆς εἶχεν ὑποδείξει ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ὑπάγῃ μαζί της. Ἀλλ' αὐτὴ περιφρονητικῶς εἶχε μειδιάσει εἰποῦσα ὅτι δὲν εἶναι φόβος, καὶ ὅτι, καὶ ἂν τυχὸν εἶχεν ἐμφανισθῆ ὁ Κωστῆς ἐκεῖνος, περὶ οὗ τῆς ὠμίλει ἡ Φωτεινὴ, αὐτὴ ἦτον ἰκανὴ νὰ φυλάξῃ τὸν ἑαυτὸν της.

Πτωχὴ γραῖα, ἥτις δὲν ἐνόει ὅτι μᾶλλον ἐκέντα καὶ ἠρέθιζε τὴν φαντασίαν καὶ τὴν περιέργειαν τῆς κόρης, ὀμιλοῦσα αὐτὴ περὶ τοῦ νέου ἐκείνου! Καὶ τί κακὸν ἠδύνατο νὰ τῆς κάμῃ ὁ Κωστῆς, εἰάν αὐτὴ δὲν ἠθελεν; Ἀλλὰ τώρα, ποῦ Κωστῆς, ποῦ Φωτεινὴ; Εἶθε νὰ ἤρχετο τουλάχιστον ὁ Κωστῆς, ἀφοῦ ἡ Φωτεινὴ μετὰ τῶν παιδίων δὲν ἐμφανίζετο.

Ἐν τούτοις, ἡ μὴ ἐμφάνισις τῆς Φωτεινῆς ἐξηγεῖτο ἴσως ἐκ τῆς ἀποστάσεως. Αἱ κραυγαὶ τῆς Ματῆς πιθανὸν νὰ μὴν ἠκούσθησαν. Ἡ γραῖα εἶχεν ἀναβῆ εἰς τὸ ὕψωμα, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ἐλαιῶνος, καὶ τὸ κτῆμα τοῦ καπετὰν Λιμπέριου ἦτον ἀχανές, «ἀγύριστον». Τὸ καλύβι ἔκειτο εἰς μέρος σχετικῶς χθαμαλότερον, ὅπου ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ ἐπνίγετο ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων τοίχων, καὶ ἡ ἠχὴ τῆς ἐχάνετο ἐντὸς τῆς λόχμης. Ἴσως δὲ καὶ ὁ πνέων βορειανατολικὸς ἄνεμος, ὅστις ἐδυνάμωνεν ὅσο ἐπροχώρει ἡ ἡμέρα, συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ μὴ ἀκούωνται αἱ φωναὶ τῆς νέας. Ἡ ἀέναος καὶ συριστικὴ πνοὴ τοῦ Καικίου, ἐλάμβανε τὴν φωνὴν τῆς Ματῆς ἐπὶ τῶν πτερύγων της, καὶ ὁ ἀντίλαλος ἐχάνετο εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ μέρη, εἰς τοὺς γείτονας λόφους καὶ τὰς κοιλάδας.

* * *

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Φωτεινὴ, ἐξηκολούθει νὰ μαζεύῃ χαμολούλουδα, καὶ τὰ παιδιά ἐξηκολούθον νὰ παίζωσιν ὀπισθεν τοῦ κορμοῦ τῆς γιγαντιαίας ἐλαίας. Ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα φωνὴ τῆς Ματῆς δὲν ἠκούσθησαν πράγματι.

Ἡ γραῖα Φωτεινὴ ἐμάζωνε τὰ χαμολούλουδα καὶ δὲν ἔπαυε νὰ φιλοσοφῆ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ περὶ τῶν γυναικείων πραγμάτων. Ἀνελογίζετο ὅτι ἐξ ὅλων, ὅσους εἶχεν ἀγαπήσει σχεδὸν ἀφιλοκερδῶς μέχρι τοῦδε, μόνον ἡ προβατίνα δὲν εἶχε ψεύσει τὰς προσδοκίας της. Αὕτη οὐ μόνον τὴν ἔτρεφε μὲ τὸ γάλα της καὶ τὴν ἐνέδουε μὲ τὸ μαλλί της, ἀλλὰ καὶ τῆς ἦτο πιστὴ, πιστὴ, ὅσον δύναται νὰ εἶναι ζῶν καὶ ἔμπουν κτίσμα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ κυρία της, ἡ Λιμπέραйна, γυνὴ φιλάσθενος καὶ φίλαυτος, ὡς ὅλαι αἱ διαρκῶς πάσχουσαι γυναῖκες, σχεδὸν ὑποχονδριακὴ, ἐξετίμα τόσον τὴν γηραιὰν θεραπείαν, ὅσον καὶ τὴν προβατίναν. Καὶ αὐτὸ ἦτο μεγάλη καλωσύνη ἐκ μέρους της, ἀνελογίζετο ἡ Φωτεινὴ, διότι ἡ προβατίνα ἤξιζε πράγματι περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἐνομίζετο. Ἡ δὲ Ματὴ, ἡ μικρὰ Ματὴ, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἡ Φωτεινὴ εἶχεν ἀναθρέψει μετὰ στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως, τῆς ἀμνάδος ἐκτελούσης μετὰ τὸν ἕκτον μῆνα χρέη τροφῆς, διότι ἡ κυρα-Λιμπέραйна ποτὲ δὲν εἶχεν ἄφθονον γάλα, ἡ ὠραία καὶ ὑπερήφανος Ματὴ εἶχεν ἀποκτήσει καὶ αὐτὴ μυστικὰ ἐσχάτως. Ἄλλοτε εἶχεν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν Φωτεινὴν, τῆς τὰ ἔλεγεν ὅλα. Ἀπὸ τίνος ὅμως χρόνου κάτι τῆς ἔκρυπτε.

Οὔτε φθίνει πᾶσα στοργὴ καὶ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ Φωτεινὴ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐκεῖ πού ἔκρυπτε καὶ ἐμάζευε τὰ ἱαματικά της βότανα, ἔστρεφε βλέμμα πρὸς τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἔπαιζαν ἀμέριμνα παρακάτω καὶ ἔλεγε μέσα της, τάχα θὰ τὴν ἀγαποῦν ἕως τέλους καὶ αὐτά, τάχα θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν πάντοτε ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν γηραιὰν καὶ ἀφωσιωμένην θεραπαινίδα, τὴν ἄγευστον πάσης χαρᾶς καὶ ἡδονῆς ἐν τῷ κόσμῳ, πλὴν τῆς ἐκ τῆς αὐτοθυσίας καὶ ἀφοσιώσεως.

Ἐκείνην τὴν στιγμήν ὁ Θύμιος μετὰ τοῦ Κωστάκη ἔπαιζον εἶδος παιδιᾶς. Ὁ Θύμιος κύπτων πρὸς τὴν γῆν εἶχε λάβει τὸν μικρὸν ὑπτίον ἐπὶ τῶν ὤμων, κρατῶν τὰς παλάμας τούτου μετὰ τοὺς δακτύλους σφιγκτὰ ἐπὶ τοῦ στέρνου του καὶ αἱ ἐπόμεναι ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις διημείβοντο μετὰ τῶν δύο:

- Τί βλέπεις;
- Οὐρανό.
- Τί πατεῖς;
- Γῆς.
- Τί τρῶς;
- Ἀγγούρ'.
- Πέσε κάτω σὰ γαιδούρ'.

Εἶπε καὶ ἄφησε τὸν μικρὸν, ἀβρὰ γελῶντα, νὰ κυλισθῆ μαλακῶς εἰς τὰ χόρτα τοῦ ἐδάφους.

Τὴν ἰδίαν στιγμήν ὀξεῖα φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ καλυβιοῦ ἐρχομένη. Ἦτο ἡ τρίτη κραυγὴ τῆς Ματῆς, ἣτις ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτα τῆς Φωτεινῆς.

- Φωτεινὴ!... Σταθάκη!... τρέξετε...

Ἡ Φωτεινὴ ἔστησεν ὀρθὸν τὸ οὖς.

- Σιωπᾶτε παιδιά ν' ἀκούσουμε... Δὲν ἀκοῦσατε φωνή;

- Ἀκούσαμε.

- Ἐλάτε νὰ πηγαίνουμε, παιδιά, ἡ Ματὴ μᾶς κράζει, εἶπεν ἡ γραῖα τρέχουσα. Τί νὰ εἶναι τάχα, Θεέ μου!

- Ἔρχουμι, εἶπεν ἕκαστον τῶν παιδίων. Ὁ δὲ Γιάννης, ὅστις ἦτο ψυχοπαίδι τῆς ἀτέκνου Ἀργυρῆς καὶ εἶχεν ἔλθει πρὸ μηνῶν ἐκ τινος χωρίου τοῦ Πηλίου, εἶπε καὶ αὐτὸς «ἔρχουμι!»

* * *

Μετὰ τὸν ὑπόκωφον δοῦπον, ὃν ἤκουσεν ἡ ἀγωνιώσα Ματὴ ὡς σώματος πίπτοντος ἀπὸ τοῦ θριγκοῦ τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου ἐντὸς τοῦ κήπου, δρομαῖον βῆμα ἀνδρὸς ἠκούσθη, ἡ θύρα τοῦ οἰκίσκου ἡμίκλειστος οὖσα ἠνοιχθη, καὶ ὁ Κωστῆς ἐφάνη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας.

Φαίνεται ὅτι ὁ νέος μετὰ τὰς συνεντεύξεις, ἃς εἶχε λάβει μὲ τὴν μάγισσαν, ὧν μίαν, τὴν τελευταίαν, περιεγράψαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ φρουρῇ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν νέαν τὴν ὁποίαν ἠγάπα. Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἡ μάγισσα ἠλήθευσε τὴν φορὰν ταύτην, ἴσως χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ αὐτή.

Τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτομαγιάς ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς μαγίσσης, ἀφοῦ ἐπεριπάτησε μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἀπῆλθεν οἴκαδε καὶ ἔγραψε τὸ ἐπιστόλιον πρὸς τὴν Μάτην, προσθέσας καὶ δυὸ ἢ τρία δίστιχα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς χρησμοὺς τῆς μαγίσσης, εἰς ὅσα ἀπὸ ἡμερῶν ἤδη εἶχε συνθέσει. Εἶτα χωρὶς νὰ ἐκδυθῇ κατεκλίθη ἐπὶ τίνος καναπέ, ἐλαγοκοιμήθη ἐπὶ μίαν ἢ δυὸ ὥρας μὲ τὴν φαντασίαν γρηγοροῦσαν καὶ τὴν ψυχὴν τεταραγμένην, καὶ εἰς τὰς τρεῖς μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἀνεπήδησεν, ἐλούσθη ψυχρὸν ὕδωρ καὶ πάραυτα ἐξῆλθε.

Ἐβάδισεν εἰς τὴν ἐξοχὴν, καὶ διηθύνθη εἰς τὸ κτῆμα τοῦ καπετὰν Λιμπέριου, ὅπου ἤξευρεν ὅτι συνήθιζε νὰ μεταβαίνει τὴν Πρωτομαγίαν ἡ Ματὴ. Ἐρρίψεν, ἐμπιστευθεὶς εἰς τὴν τύχην, τὸ ἐρωτικὸν δελτάριον ὑπεράνω τοῦ τοιχογυρίσματος καὶ ἀπεμακρύνθη.

Ἐσκόπευε νὰ μείνῃ ὅλην τὴν ἡμέραν κρυπτόμενος ἐκεῖ πλησίον, τοῦτο μὲν φοβούμενος, ὡς δεισιδαίμων, τὸν κίνδυνον, ὃν προέλεγεν ἡ μάγισσα, τοῦτε δὲ ἐλπίζων, ὡς ἐρωτόληπτος, νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς τὴν θεάν τῆς Ματούλας. Ὅθεν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ κάμῃ καὶ πάλιν ἓνα δρόμον κατὰ τὴν πόλιν, χάριν τῆς ἀπειροῦ ἠδονῆς τοῦ νὰ συναντήσῃ καὶ νὰ καλημερίσῃ τὴν Μάτην.

Ὅταν αἱ δύο γυναῖκες ἀπεμακρύνθησαν ἱκανὰ βήματα, ὁ Κωστῆς ἐστράφη πάλιν ὀπίσω, καὶ διὰ πλαγίας ὁδοῦ μακρόθεν τὰς ἠκολούθησεν. Ἐβλεπεν ἐκεῖ κάτω εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου διαγραφόμενον τὸ ραδινὸν ἀνάστημα καὶ τὴν λευκὴν ἐσθῆτα τῆς Ματούλας, καὶ ἠσθάνετο ἠδονὴν ἄρρητον, ὡς νὰ ἔβλεπε τί ἐγγύθεν. Ἀλλὰ δὲν ἐλέχθη ὅτι ὁ ἔρωσ συμκρύνει τὰς ἀποστάσεις καὶ διατρέχει τὰ διαστήματα;

Ἐπανῆλθε λοιπὸν ὀπίσω πλησίον εἰς τὸ κτῆμα τῆς Ματούλας, καὶ μετὰ προφυλάξεως περιεπόλει περὶ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς Δραγασιᾶς, ὅπου καὶ ἡ Φωτεινὴ τὸν παρετήρησεν, ὡς εἶδομεν, ὀπισθεν τοῦ στελέχους δένδρου καθήμενον.

Ὀλίγω ὕστερον, ὁ νέος ἀπεμακρύνθη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν σκιὰν βράχου, πρὸς δυσμᾶς τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου. Ἐκεῖθεν ἀπεῖχεν ὑπὲρ τὰ χίλια βήματα, ἀλλ' ἔβλεπε καλῶς, ὑπεράνω τοῦ περιβόλου, μέρος τοῦ κήπου καὶ τοῦ ἐλαιῶνος τοῦ καπετὰν Λιμπέριου. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν εἶδε τὴν Μάτην ἀνερχομένην ἀπὸ τῆς χαράδρας, ὅπου ἦτο ἡ πηγὴ, καὶ βαδίζουσιν πρὸς τὸν οἰκίσκον, οὐ μόνον ἡ στέγη ἦτο ὀρατὴ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ νέου, εἶτα εἶδε τὰ παιδιά καὶ τὴν Φωτεινὴν, εἰς ἀνάστημα πλαγγόνος ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως, ἀναβαίνοντας πρὸς τὸν ἐλαιῶνα.

Ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν, βλέπει ἕνα ἄνθρωπον, χωρικὸν ὡς ἐφαίνετο ἐκ τῆς ἐνδυμασίας, τριγυρίζοντα περὶ τὸ κτῆμα καὶ κοιτάζοντα μὲ τρόπον ὑποπτὸν τοὺς τοίχους τοῦ περιβόλου. Τὸν εἶδε νὰ πηγαίνει, νὰ γυρίζη πάλιν ὀπίσω, νὰ ἴσταται, νὰ θεωρῆ, νὰ βαδίζη πάλιν, καὶ τέλος τὸν βλέπει νὰ κύπτει πρὸς τὸν τοῖχον καὶ νὰ ἐκτελῆ ἐργασίαν τινά, ὡς νὰ ἐσκάλιζε νὰ εὔρη τί εἰς καμμίαν ὀπήν, ἢ ὡς νὰ ἀφήρει λίθον ἀπὸ τοῦ τοίχου.

Εἶτα ὁ παράδοξος ἄνθρωπος ὕψωσε τὴν μίαν κνήμην, ἔθεσε τὸν πόδα εἰς τὴν ὀπήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσει, ὕψωσε τὸν ἄλλον πόδα, ἀνέβη, διεσκέλισε τὸν θρικτὸν, καὶ ἔγινεν ἄφαντος ὀπισθεν τοῦ τοίχου.

Ἦτο ὁ Ἀγρίμης, ὅστις εἶχεν ἰδεῖ ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς τῆς Δραγασιᾶς, ὅπου ἔβασκε τὰς αἶγας του, τὴν Ματούλαν βαίνουσαν πρὸς τὸν οἰκίσκον, εἶχεν ἰδεῖ καὶ τὴν γραίαν μὲ τὰ παιδιά ἀπομακρυνόμενῃ, καὶ ἐπειδὴ, φαίνεται, θὰ εἶχε παρατηρήσει τὴν νέαν πολλάκις ἄλλοτε μακρόθεν ἢ καὶ ἐγγύθεν κρυπτόμενος, ὡς λυκάνθρωπος, καὶ θὰ τοῦ εἶχε κινήσει τὴν ὄρεξιν, ἔσπευσε νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὸ ἀρχέτυπον καὶ αἰπολικὸν σχέδιόν του. «Ὤμιόλος ὄκκ' ἔσορῆ τὰς μηκάδας...» Ἐγκατέλιπε τὰς αἶγας του καὶ κατέβη δρομαῖος πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εἶδε τὴν ἐρατεινὴν καὶ ὄνειρώδη ὕπαρξιν. Πτωχὸς λυκάνθρωπος!

Ἐν τούτοις ὁ Κωστής δὲν ἔχασε καιρὸν, ἠγέρθη καὶ ἔτρεξε μὲ ταχύτητα ἐλάφου. Ἐτρεξεν, ἔτρεξε καὶ εἶτα ἤκουσε καὶ τὴν κραυγὴν τῆς Ματούλας.

Ἐφθασεν εἰς τὸν περίβολον, εὔρε τὸ μέρος ὅπου εἶχεν ἀφαιρέσει ἕνα λίθον, μὲ τοὺς στοιχειωμένους ὄνυχάς του, ὁ Ἀγρίμης, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἀνέβη, διεσκέλισε τὸν τοῖχον, ἡμιόλιον ἀνδρικοῦ ἀναστήματος, κ' ἐπήδησεν ἐντὸς τοῦ κτήματος.

* * *

«Ἦτο καιρὸς», καθὼς λέγουν οἱ φράγκοι μυθιστοριογράφοι. Ὁ Ἀγρίμης δὲν εἶχε πνίξει ἀκόμη τὴν Ματούλαν, ἀλλὰ θὰ τὴν ἔπνιγε μετ' οὐ πολὺ.

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶδε τὸ ὄμμα τοῦ Κωστή, μετὰ τὸ ἀλλόκοτον σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιόν του, πρὶν ἀναβῆ ἀκόμη τὰς πέντε βαθμίδας τῆς ἐσωτερικῆς κλίμακος, ἦτο μία ἀξίνη μὲ στιλπνὸν σίδηρον, μὲ βραχεῖαν λαβὴν, χρησιμωτάτη ὡς ὄπλον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ νέος ἔφερεν εἰς τὸ θυλάκιόν του δίκαννον πιστόλιον γεμάτον, ἀλλ' ἐφοβεῖτο νὰ τὸ μεταχειρισθῆ, μήπως πληγώσῃ τὴν Ματούλαν.

Ἐλαβε τὴν ἀξίνην, ἔτρεξε, καὶ ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τὰς χεῖρας τοῦ Ἀγρίμη, ὅστις τότε ἀφῆκε τὸ θῦμα του καὶ ὤρμησε κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Κωστής ἠναγκάσθη τότε νὰ τοῦ δώσῃ μίαν εἰς τὸ κρανίον. Ὁ Ἀγρίμης ζαλισθεὶς ἐκυλίσθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἔφθασεν ἡ Φωτεινὴ μὲ τὰ παιδιά. Ἰδοῦσα ἡ γραῖα τὸν Κωστήν ὑπέθεσεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ αἴτιος τοῦ κακοῦ, κ' ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν ἄγρια βλέμματα, καὶ ἠπειλεῖ νὰ τὸν σχίσῃ μὲ τὰς χεῖρας, περιφρονοῦσα τὸν σίδηρον ὃν ἐκείνος ἐκράτει. Ἄλλ' ὁ νέος τῆς ἔδειξε μὲ ἓν νεῦμα ἐκτάδην κείμενον, ἡμίθανῆ τὸν Ἀγρίμην, μὲ τὴν κεφαλὴν αἵματωμένην, καὶ τότε ἡ γραῖα ἤρχισε νὰ ἐνοῆ.

- Φέρτε νερό! εἶπεν ὁ Κωστής· βοήθειαν εἰς τὴν Ματούλα!

Ἡ νέα ἔκειτο σχεδὸν ἀναίσθητος, ἀδρανής, τόσον ἀδυνατισμένη ἀπὸ τὴν τρομερὰν πάλην, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ κινηθῆ. Ἡ γραῖα ἐρρίφθη περιαλγῆς ἐπὶ τῆς ἀγαπητῆς παιδίσκες, ἐψηλάφει τὸν σφυγμὸν τῆς καὶ τὴν καρδίαν τῆς. Τὰ παιδιά ἔτρεξαν ἔντρομα νὰ φέρωσιν ὕδωρ, καὶ ὁ Κωστής, ἔβγαλε δυὸ πάλλευκα μυροβόλα μανδήλια, τὰ ὅποια εἶχεν εἰς τοὺς κόλπους μὲ ἄνθη συνειλημμένα, καὶ ἐζήτει νὰ δέσῃ τὰς πληγὰς τῆς. Ἡ Φωτεινὴ τὸν ἄφησε νὰ κάμῃ. Ἡ νεῆνις εἶχε δυὸ βαθείας ἀμυχὰς εἰς τὸν λαιμόν, καὶ ἄλλην εἰς τὸν βραχίονα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποκάμισόν τῆς τὸ ὀλοβρόχινον ἐφαίνετο πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καθημαγμένον καὶ ἡ γραῖα ψηλαφήσασα ἀνεκάλυψε καὶ τρίτην ἀμυχὴν ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν κόλπον. Ὁ νέος ἀπεδύθη τὸ ἐλαφρὸν ἱμάτιόν του, ἔσχισεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ λευκότατον καθάριον ὑποκάμισόν του καὶ κόψας δυὸ πλατείας ταινίας τὰς ἔδωκεν εἰς τὴν γραῖαν νὰ δέσῃ τὴν πληγὴν.

Τὰ παιδιά ἦλθον φέροντα ὕδωρ· ἡ Ματὴ συνῆλθεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ἦτο μόνον πολὺ ἀδύνατος καὶ ἔστρεψε βλέμμα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κωστήν. Ἡ Φωτεινὴ ἐκ φιλανθρωπίας ἔπλυνε καὶ τὴν πληγὴν τοῦ Ἀγρίμη καὶ ἔδεσε τὴν κεφαλὴν του μὲ ἓν παλαιόπανον.

Ὁ Κωστής ἐσκέπτετο τί ὄφειλε νὰ κάμῃ ὡς πρὸς τὸν Ἀγρίμην. Ἀνάγκη ἦτο νὰ λάβῃ εἶδησιν ὁ ἀγροφύλαξ, ὅστις δὲν θὰ εὐρίσκετο πολὺ μακρὰν, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς προσαγωγῆς τοῦ εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν, ἥτις ἦτο ἀρμοδία νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς νοσηλείαν ἢ εἰς φυλακὴν. Ἐπρεπε δὲ νὰ ὑπάγῃ ὁ ἴδιος νὰ εὔρῃ τὸν ἀγροφύλακα καὶ δώσῃ τὴν εἶδησιν. Ἀλλὰ πῶς ν' ἀφήσῃ μόνας τὰς δυὸ γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά μὲ τὸν Ἀγρίμην, ὅστις ἅμα θὰ συνήρχετο ἐκ τῆς σκοτοδίνης ἠδύνατο νὰ εἶναι ἀκόμη ἐπικίνδυνος; Ἦτο λοιπὸν ἔτοιμος νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Φωτεινὴν νὰ ἐξέλθωσιν ὅλοι ἐκ τοῦ οἰκίσκου, νὰ κλειδώσωσι μέσα τὸν Ἀγρίμην, νὰ ἐξασφαλισθῶσι, καὶ τότε ὁ Κωστής νὰ ὑπάγῃ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀγροφύλακος.

Ἀλλὰ μόλις ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ βλέπει τὸν Ἀγρίμην ὅτι ἐκινήθη σιγὰ-σιγά, ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς ψάθης, εἶτα ἐσηκώθη, ἐβάδισε χωλαίνων πρὸς τὴν θύραν, ἐξῆλθε, καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν τοῦ περιβόλου.

Ὁ Κωστής ἐκ περιεργείας τὸν ἠκολούθησε, καὶ τὸν εἶδεν ὠθοῦντα τὸν σύρτην καὶ ἀνοίγοντα τὴν θύραν. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐστράφη, ἠπέιλησε διὰ τῆς πυγμῆς τὸν Κωστήν, καὶ τοῦ ἔκραξε:

- Ἐνοια σ' δὲ 'θῆς καμμιά φοὰ καλύβ'! Ἰγὼ σ' δεῖξου!...

Κ' ἔγινεν ἄφαντος.

* * *

Ὁ καπετὰν Λιμπέρης ἔμαθε τὸ συμβεβηκὸς κ' ἐπειδὴ ἡ Ματούλα ὠμολόγησεν ὅτι, ἄνευ τῆς βοήθειάς τοῦ Κωστή, θὰ ἐγίνετο θῦμα τοῦ ἀγροίκου βιαστοῦ, τὴν ἠρώτησε ἂν τὸν ἤθελε διὰ σύζυγον. Ἡ κόρη ἀφελῶς ἀπήντησεν ὅτι, ἀφοῦ ἐξάπαντος ἔμελλε νὰ ὑπανδρευθῆ, «καλύτερ' αὐτός, παρὰ ἄλλος».

Καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας ἐτελεῖτο ὁ γάμος τοῦ περιπαθῶς ἐρῶντος Κωστή μετὰ τῆς περικαλοῦς κ' εὐαίσθητου Ματούλας. Καὶ ἡ ἀγαστὴ καὶ θεσπέσια παρθενικὴ καλλονή, τὸ κορύφωμα τοῦ ἔαρος, ἐπέπρωτο νὰ παραδώσῃ τὰ σκῆπτρα εἰς τὸ ἀδυσώπητον θέρος - ἔρος.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἐξοχική

Λαμπρή

Καλὰ τὸ ἔλεγεν ὁ μπάρμπα-Μηλιός, ὅτι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκινδύνευον νὰ μείνουν οἱ ἄνθρωποι οἱ χριστιανοί, οἱ ξωμερίτες, τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀλειτούργητοι. Καὶ οὐδέποτε πρόρρησις ἔφθασε τόσον ἐγγὺς νὰ πληρωθεῖ, ὅσον αὐτὴ· διότι δις ἐκινδύνευσε νὰ ἐπαληθεύσῃ ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Θεὸς ἔδωκε καλὴν φάτισιν εἰς τοὺς ἄρμοδίους καὶ οἱ πτωχοὶ χωρικοί, οἱ γεωργοποιμένες τοῦ μέρους ἐκεῖνου, ἠξιώθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν καλὸν λόγον, καὶ νὰ φάγωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κόκκινο αὐγόν.

Ὅλα αὐτά, διότι τὸ μὲν ταχύπλουν, αὐτὸ τὸ προκομμένον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ δῆθεν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀτυχῶν νήσων καὶ τῆς ἀπέναντι ἀξένου ἀκτῆς, σχεδὸν τακτικῶς δις τοῦ ἔτους, ἦτοι κατὰ τις δυὸ ἀλλαξοκαιριές, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ ἔαρ, βυθίζεται, καὶ συνήθως χάνεται αὐτανδρον· εἶτα γίνεται νέα δημοπρασία, καὶ εὐρίσκεται τολμητίας τις πτωχὸς κυβερνήτης, ὅστις δὲν σωφρονίζεται ἀπὸ τὸ πάθημα τοῦ προκατόχου του, ἀναλαμβάνων ἐκάστοτε τὸ κινδυνωδέστατον ἔργον· καὶ τὴν φορὰν ταύτην, τὸ ταχύπλουν, λήγοντος τοῦ Μαρτίου, τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ χειμῶνος γενομένου, εἶχε βυθισθεῖ· ὁ δὲ παπᾶ-Βαγγέλης, ὁ ἐφημέριος ἅμα καὶ ἡγούμενος καὶ μόνος ἀδελφὸς τοῦ μονυδρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἔχων κατ' εὐνοίαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐξάρχου καὶ πνευματικοῦ τῶν ἀπέναντι χωρίων, καίτοι γέρων ἤδη, ἔπλεε τετράκις τοῦ ἔτους, ἦτοι κατὰ πᾶσαν τεσσαρακοστήν, εἰς τὰς ἀντίκρυ ἐκτεινομένας ἀκτὰς ὅπως ἐξομολογήσῃ καὶ καταρτίσῃ πνευματικῶς τοὺς δυστυχεῖς ἐκεῖνους δουλοπάροικους, τοὺς «κουκουβίνους ἢ κουκοσκιάχτες», ὅπως τοὺς ὀνόμαζον, σπεύδων, κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, νὰ ἐπιστρέψῃ ἐγκαίρως εἰς τὴν μονὴν του, ὅπως ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα. Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος, τὸ ταχύπλουν εἶχε βυθισθεῖ, ὡς εἶπομεν, ἡ συγκοινωνία ἐκόπη ἐπὶ τίνας ἡμέρας, καὶ οὕτως ὁ παπᾶ-Βαγγέλης ἔμεινεν ἀκουσίως, ἠναγκασμένος νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα πέραν τῆς πολυκυμάντου καὶ βοροπλήκτου θαλάσσης, τὸ δὲ μικρὸν ποιμνιόν του, οἱ γείτονες τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, οἱ χωρικοὶ τῶν Καλυβιῶν ἐκινδύνευον νὰ μείνωσιν ἀλειτούργητοι.

Τινὲς διετύπωσαν γνώμην νὰ παραλάβωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πολίχνην, ὅπως ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν καὶ λειτουργηθῶσιν ἀλλ' ὁ μπάρμπα-Μηλιός, ὅστις ἔκαμνε τὸν προεστὸν εἰς τὰ Καλύβια, καὶ ἤθελε νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα ὅπως αὐτὸς ἐνόει, ὁ Φταμνήτης, ὅστις δὲν ἠθέλε νὰ ἐκθέσῃ τὴν γυναῖκα του εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πλήθους, καὶ ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης, χωρικός, ὅστις «τὰ ἡξυρεν ἀπέξω ὅλα τὰ γράμματα τῆς Λαμπρῆς», ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ τίποτε «ἀπὸ μέσα» καὶ ἐπεθύμει νὰ ψάλλῃ τὸ «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε» - οἱ τρεῖς οὗτοι ἐπέμειναν, καὶ πολλοὶ ἠσπᾶσθησαν τὴν γνώμην των, ὅτι ἔπρεπε ἐκ παντὸς τρόπου νὰ πείσωσιν ἓνα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφημερίων ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια, νὰ τοὺς λειτουργήσῃ.

Ὁ καταλληλότερος δέ, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἱερεὺς τῆς πόλεως ἦτον ὁ παπᾶ-Κυριάκος, ὅστις δὲν ἦτον «ἀπὸ μεγάλο τζάκι», εἶχε μάλιστα καὶ συγγένειαν μὲ τινὰς τῶν ἐξωμεριτῶν καὶ τοὺς κατεδέχετο. Ἦτον ὀλίγον τσάμης, καθὼς ἔλεγον. Δὲν

ἔτρεφε προλήψεις. Ἦκούετο μάλιστα, ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅτι ὁ ἱερεὺς οὗτος εἶχε καὶ τὴν συνήθειαν «ν' ἀποσῶνῃ τὰ παιδιά» εἰς τοὺς κόλπους τῶν μητέρων, τῶν ἐνοριτισσῶν του. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔλεγον οἱ ἀστεῖοι ἢ οἱ φθονεροί, καὶ μόνον οἱ ἀνόητοι τὸ ἐπίστευον. Ὁ ἐφημέριος οὗτος ὡς οἱ πλείστοι του γνησίου ἑλληνικοῦ κλήρου, πλὴν μικροῦ ἐλευθεριασμοῦ, ἦτο κατὰ τὰ ἄλλα ἄμειπτος.

Τοῦτο ναί, ἀληθεύει· ἀλλ' οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς, πενόμενοι καὶ δυσπραγοῦντες, ἐπιτακτικὴν ἔχοντες ἀνάγκην νὰ θρέψωσι τὰ τέκνα των, φαίνονται ὡς πλεονέκται, καὶ καταντῶσι νὰ μὴ τρέφωσι πλέον ἐμπιστοσύνην οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς συλλειτουργοὺς των. Τοῦτο ἔπασχε καὶ ὁ παπᾶ-Κυριάκος, ὅστις ἐπεθύμει μὲν νὰ ὑπάγῃ νὰ κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τοὺς χωρικούς, διότι ἦτο ἀνοιχτόκαρδος, καὶ ἤθελε νὰ χαρῆ καὶ αὐτὸς ὀλίγην Ἀνάστασιν καὶ ὀλίγην ἀνοιξιν, ἀλλ' ἐδυσπίστει εἰς τὸν συνεφημέριόν του, καὶ ἔπειτα δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν ἐνορίαν μὲ ἕνα μόνον ἱερέα τοιαύτην ἡμέραν. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ παπᾶ-Θοδωρῆς ὁ Σφοντύλας, ὁ συνεφημέριός του, τὸν παρεκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰπὼν, ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴ χάσῃ καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν Καλυβιδῶν, αἰνιττόμενος ὅτι τὰ τε ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ ἔσοδα καὶ τὰ τῆς ἐξοχικῆς παροικίας, ἀμφοτέρωθεν ἐξίσου θὰ τὰ ἐμοιράζοντο.

Τοῦτο δὲν ἔπεισε τὸν παπᾶ-Κυριάκον, τῷ ἐνέπνευσε μάλιστα πλείονας ὑποψίας ἀλλ' ὅτε ἠρώτησε τὴν γνώμην τοῦ συλλειτουργοῦ του, ἦτο ἤδη κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ἀποφασισμένος νὰ ὑπάγῃ· ἔπειτα ὑπεχρέωσε τὸν υἱόν του Ζάχον, μορφάζοντα καὶ μεμψιμοιροῦντα, νὰ παραμείνῃ ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ κατάσκοπος εἰς τὸ ἱερὸν Βῆμα, νὰ παραλάβῃ τὸ μερίδιον τῶν προσφορῶν καὶ συλλειτουργικῶν, καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ὅτε θὰ ἀνέτελλεν ἤδη ἡ ἡμέρα, ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια παρ' αὐτῷ.

Ἡ πούλια ἦτο ἤδη ὑψηλά, «τέσσαρες ὥρες νὰ φέξει», καὶ ὁ μπαρμπ'-Ἀναγνώστης, ἀφοῦ ἐξύπνησε τὸν ἱερέα, κατασκευάσας πρόχειρον σήμαντρον ἐκ στερεοῦ ξύλου καρυᾶς καὶ πλῆκτρον, περιήρχετο τὰ Καλύβια θορυβωδῶς, κρούων, ὅπως ἐξεγείρῃ τοὺς χωρικούς.

Εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἶς μετὰ τὸν ἄλλον προσήρχοντο οἱ χωρικοὶ μὲ τὰς χωρικὰς των καὶ μὲ τὰ καλά των ἐνδύματα.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν Εὐλογητόν.

Ὁ μπαρμπ'-Ἀναγνώστης ἤρχισε νὰ τὰ λέγῃ ὅλα ἀπ' ἔξω, τὴν προκαταρκτικὴν προσευχὴν καὶ τὸν Κανόνα, τὸ «Κύματι θαλάσσης».

Ὁ παπᾶ-Κυριάκος προέκυψεν εἰς τὰ βημόθυρα, ψάλλον τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς».

Ἦναψαν τὰς λαμπάδας κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ ὑπαιθρον ν' ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν. Γλυκεῖαν καὶ κατανυκτικὴν Ἀνάστασιν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθούτων δένδρων, ὑπὸ ἐλαφρᾶς αὔρας σειομένων εὐωδῶν θάμνων καὶ τῶν λευκῶν ἀνθέων τῆς ἀγραμπελιᾶς, «neige odorante du printemps».

Ψαλέντος τοῦ Χριστοῦ Ἀνέστη, εἰσῆλθον πάντες εἰς τὸν ναόν. Θὰ ἦσαν τὸ πολὺ ἐβδομήκοντα ἄνθρωποι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες.

Ὁ μπαρμπ' -Αναγνώστης ἤρχισε νὰ ψάλλη τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὁ δὲ ἱερεὺς ἅμα ἀντιψάλλον αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἠτοιμάζετο νὰ πάρῃ καιρὸ καί, ἀφοῦ τελέσῃ τὸν ἀσπασμόν, νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ἡ μᾶλλον εἰσόρμησεν εἰς τὸ ναῖδριον, ἀκολουθούμενος ὑπὸ δυὸ ἄλλων ὁμηλικῶν του, δωδεκαετῆς περίπου παῖς, ὑψηλὸς ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν του, ἀσθμαίνων καὶ ἐν ἐξάψει. Ἦτο ὁ Ζάχος, ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ-Κυριάκου.

Εἰσέβαλε πνευστιῶν εἰς τὸ ἱερὸν Βῆμα καὶ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸν ἱερέα. Ἡ φωνὴ του ἠκούετο ἀπὸ τοῦ χοροῦ, ἀλλ' αἱ λέξεις δὲν διεκρίνοντο.

Ἴδου τί ἔλεγεν ἐντούτοις:

«Παπᾶ, παπᾶ!...»

(Τὰ παπαδοπούλα ἀπεκάλουν συνήθως παπὰ τὸν πατέρα των).

«Παπᾶ, παπᾶ!... Ὁ παπᾶ-Σφοντύλας ἀπ' τὴν ὀξώπορτα... τίς λειτουργίες... ἀπ' τ' αἰ-Βῆμα ἢ πεθερά του... κι ἡ παπαδιά... κουβαλοῦν... ἀπ' τὴν ὀξώπορτα... τίς λειτουργίες... ἀπ' τ' αἰ-Βῆμα... κι ἡ πεθερά του... κι ἡ παπαδιά...»

Μόνον ὁ παπᾶ-Κυριάκος ἦτο ἱκανὸς νὰ βγάλλῃ νόημα ἀπὸ τὰ ἀσυνάρτητα ταῦτα καὶ ἀσθματικὰ λόγια τοῦ υἱοῦ του. Ἴδου δὲ πῶς ἐξήγησε τὰ λεγόμενα: «Ὁ παπᾶ-Θοδωρῆς ὁ Σφοντύλας, ὁ σύντροφός του εἰς τὴν ἐνορίαν, ἔκλεπτε τὰς προσφοράς, μεταβιβάζων αὐτὰς διὰ τῆς ἐξωθύρας τοῦ ἱεροῦ Βήματος εἰς χεῖρας τῆς συζύγου καὶ τῆς πενθεράς του».

Ἴσως τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτο τόσον ἀληθές, ὅσον ὁ Ζάχος ἠθελε νὰ τὸ παραστήσῃ. Διότι οὗτος ἀγαπῶν, ὡς ὅλοι οἱ νέοι, τὴν ἐξοχὴν καὶ τὴν διασκέδασιν, μετὰ δυσκολίας εἶχεν ὑπακούσει εἰς τὸ πατρικὸν κέλευσμα ὅπως μείνῃ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀφορμὴν θὰ ἐζήτει διὰ νὰ τὸ στρίψῃ καὶ μεταβῇ εἰς νυκτερινὴν ἐκδρομὴν εἰς τὰ Καλύβια, ἀφοῦ μάλιστα εὐκόλως εὔρισκε συνοδοιπόρους ὁμηλικας.

Ἀλλ' ὁ παπᾶ-Κυριάκος δὲν ἐσυλλογίσθη τίποτε. Ἐξήφθη ἀμέσως, ἠγανάκτησε, δὲν ἐκρατήθη. Ἦμαρτεν. Ἀντὶ δὲ νὰ καταφέρῃ σφοδρὸν ράπισμα κατὰ τῆς παρεΐας τοῦ υἱοῦ του καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡσυχος τὸ καθῆκον του... ἀπέβαλεν εὐθὺς τὸ ἐπιτραχήλιον, ἐξεδύθη τὸ φαιλόνιον, καὶ διασχίσας τὸν ναὸν ἐξῆλθεν, ἀποφεύγων τὸ βλέμμα τῆς πρεσβυτέρας του, ἥτις τὸν ἔβλεπεν ἔντρομος.

Ἀλλ' ὁ μπάρμπα-Μηλιὸς κάτι ὑπόπτειεν ἐκ τῶν κινήσεων τούτων καὶ ἐξῆλθε κατόπιν του.

Εἰς πεντήκοντα δὲ βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ναοῦ, μεταξὺ τριῶν δένδρων καὶ δυὸ φρακτῶν, ὁ ἐπόμενος διάλογος συνήφθη:

«Παπᾶ, παπᾶ, ποῦ πᾶς;»

«Θὰ ῥθῶ, βλογημένε, τώρα ἀμέσως πίσω».

Δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπη. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι εἶχεν ἀπόφασιν νὰ καταβῆ εἰς τὴν πόλιν, νὰ ζητήσῃ λόγον διὰ τὴν κλοπὴν ἀπὸ τὸν συνεφεμερίον του! Εἰς τὸ βάθος δὲ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἔλεγεν, ὅτι εἶχε καιρὸν νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ τελέσῃ τὴν λειτουργίαν.

«Ποῦ πᾶς;» ἐπέμενε ὁ μπάρμπα-Μηλιός.

«Ἄς διαβάξῃ ὁ μπαρμπ' -Ἀναγνώστης τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων κι ἔφθασα».

Ἐλησμόνει, ὅτι ὁ μπαρμπ' -Ἀναγνώστης δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ ἄλλα, ἢ ὅσα ἀπὸ στήθους ἐγνώριζεν.

«Ἀφήνω καὶ τὴν παπαδιά μου ἐδῶ, βλογημένε», ἐπανελάβε ὁ παπᾶ-Κυριάκος, ἀμηχανῶν τί νὰ εἶπη. «Σᾶς ἀφήνω τὴν παπαδιά μου!»

Καὶ λέγων ἔτρεχεν.

Ὁ μπάρμπα-Μηλιός ἐπανῆλθε κατηφῆς ἐντὸς τοῦ ναοῦ.

«Καλὰ τὸ ἔλεγα ἐγώ», ἐπιθύρισε.

Μεγίστη ἀπορία ἐπεκράτει ἐν τῷ παρεκκλησίῳ. Οἱ χωρικοὶ ἐκοίταζον ἐρωτηματικῶς ἀλλήλους. Ψιθυρισμοὶ ἠκούοντο.

Αἱ γυναῖκες ἠρώτων τὴν παπαδιὰν νὰ εἶπη αὐταῖς τί τρέχει· ἀλλ' αὕτη ἦτο ἡ ὀλιγότερον πάντων τῶν ἄλλων γνωρίζουσα.

Ἐντούτοις ὁ ἱερεὺς ἔτρεχεν, ἔτρεχεν. Ὁ ψυχρὸς ἀῆρ ἐδρόσισεν ὀλίγον τὸ μέτωπόν του.

«Καὶ πῶς νὰ θρέψω ἐγὼ τόσα παιδιά», ἔλεγεν, «ὀκτώ, μὲ τὸ συμπάθιο, κι ἡ παπαδιά ἐννιά, κι ἐγὼ δέκα! Ὁ ἕνας νὰ σὲ κλέφτῃ ἀπ' ἐδῶ, κι ὁ ἄλλος ἀπ' ἐκεῖ!»

Πεντακόσια βήματα ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὁ δρόμος ἐκατηφόριζε, καὶ κατήρχετο τὶς εἰς ὠραίαν κοιλάδα. Εἷς νερόμυλος εὕρισκετο ἐπὶ τῆς κλιτύος ἐκείνης, παρὰ τὴν ὁδόν.

Ἀκούσας ὁ ἱερεὺς τὸν ἠδὺν μορμυρισμὸν τοῦ ρύακος, αἰσθανθεὶς ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὴν δρόσον, ἐλησμόνησεν, ὅτι εἶχε νὰ λειτουργήσῃ (πῶς καὶ ποῦ νὰ λειτουργήσῃ;) καὶ ἔκυψε νὰ πῖν ὕδωρ. Ἀλλὰ τὸ χεῖλος του δὲν εἶχε βραχεῖ ἀκόμη, καὶ αἴφνης ἐνθυμηθεὶς, ἀνένηψεν.

«Ἐγὼ ἔχω νὰ λειτουργήσω», εἶπε, «καὶ πίνω νερό;»

Καὶ δὲν ἔπιε.

Τότε ἦλθεν εἰς αἴσθησιν.

«Τί κάμνω ἐγώ», εἶπε, «ποῦ πάω;»

Καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εἶπεν:

«Ἡμαρτον, Κύριε! Ἡμαρτον! Μὴ μὲ συνερισθῆς».

Ἐπανελάβε δέ:

«Ἐὰν ἐκεῖνος ἔκλειπεν, ὁ Θεὸς ἄς τὸν... συγχωρήσῃ κι ἐκεῖνον κι ἐμέ. Ἐγὼ πρέπει νὰ κάμω τὸ χρέος μου...»

Ἡσθάνθη δάκρυ βρέχον τὴν παρειὰν του.

«ὦ, Κύριε», εἶπεν ὀλοψύχως, «ἥμαρτον, ἥμαρτον! Σὺ παρεδόθης διὰ τὰς ἀμαρτίας μας καὶ ἡμεῖς σὲ σταυρώνομεν κάθε μέρα».

Καὶ ἐστράφη πρὸς τὸν ἀνήφορον, σπεύδων νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸ παρεκκλήσιον, ὅπως λειτουργήσῃ.

«Καὶ ἤθελα νὰ πῶ καὶ νερό», εἶπε. «Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λειτουργήσω. Ἀλλὰ πῶς νὰ κάμω; Δὲν πρέπει νὰ μεταλάβω. Θὰ λειτουργήσω χωρὶς μετάληψιν, δὲν εἶμαι ἄξιος!... Δεῦτε τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος!... Ἐγὼ ἄξιος δὲν εἶμαι!»

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ναόν, ὅπου μετ' ἀγαλλιᾶσεως οἱ χωρικοὶ τὸν εἶδον.

Ἐτέλεσε τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν καὶ μετέδωκεν εἰς τοὺς πιστοὺς, φροντίσας νὰ καταλύσῃ διὰ στόματος αὐτῶν ὅλον τὸ ἅγιον ποτήριον. Αὐτὸς δὲν ἐκοινώνησεν, ἐπιφυλαττόμενος νὰ τὸ εἶπῃ εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ πρόθυμος νὰ δεχθῇ τὸν κανόνα.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, μετὰ τὴν Δευτέραν Ἀνάστασιν, οἱ χωρικοὶ τὸ ἔστρωσαν ὑπὸ τὰς πλατάνους παρὰ τὴν δροσερὰν πηγὴν.

Ὡς τάπητας εἶχον τὴν χλόην καὶ τὰ χαμολούλουδα, ὡς τράπεζαν πτέριδας καὶ κλάδους σχοίνων.

Ἡ δροσερὰ αὔρα ἐκίνει μετὰ θροῦ τοὺς κλώνας τῶν δένδρων καὶ ὁ Φταμηνίτης μετὰ τὴν λύραν του ἀντέδιδε φθόγγους λιγυροῦς.

Ἡ ὥραία Ξανθή, ἡ σύζυγος τοῦ Φταμηνίτου, ἐκάθητο μετὰ τῆς μητρὸς τῆς Μελάχως καὶ τῆς θείας-Κρατήρας, τῆς πενθερᾶς τῆς, φροντίζουσα νὰ ἔχῃ ἐν μέρει τὰς παρειὰς κεκαλυμμένας μετὰ τὴν μανδήλαν, καὶ νὰ βλέπῃ μᾶλλον πρὸς τὸν κορμὸν τῆς γιγαντιαίας πλατάνου, ὅπως μὴ τὴν κοιτάζωσιν οἱ ἄνδρες καὶ ζηλεῖ ὁ σύζυγός τῆς.

Ἡ ἀδελφὴ τῆς, τὸ Ἀθῶ, δεκαπεντούτις κόρη, ἄγαμος, ἄφροντις, ὥραία καὶ αὐτὴ, ποσάκις δὲν τὴν ἐπείραζε, λέγουσα:

«Ἄρῃ, τί τὸν ἤθελες, ἀρῃ; Δὲν τὸν ἔπαιρνα, νὰ μοῦ χαρίζανε τὸν οὐρανὸ μετ' ἄστρα... Καλύτερα νὰ γινόμεν καλόγρια!»

Τὸ βέβαιον ἦτο, ὅτι ὁ Φταμηνίτης δὲν διέπρεπεν οὔτ' ἐπὶ κάλλει, οὔτ' ἐπὶ μεγέθει σώματος, ἀλλ' ἀνεπλήρου τὰς ἐλλείψεις ταύτας δι' εὐστροφίας σώματος καὶ πνεύματος, καὶ διὰ φαιδρότητος καὶ εὐθυμίας.

Ὁ παπᾶ-Κυριάκος προήδρευε τοῦ συμποσίου, ἔχων ἀπέναντί του τὴν παπαδιάν, βραχύσωμον, στρογγυλοπρόσωπον, μελαχρινήν, ἀγαθοτάτην, ἥτις ἐν ἀθωότητι ἐξεκόλαπτε σχεδὸν κατ' ἔτος ἐν παπαδόπουλον, χωρὶς νὰ τὴν μέλει οὔτε διὰ παλληκαροβότανα, οὔτε διὰ στερφοβότανα, περὶ ἃ τυρβάζουσιν ἄλλαι γυναῖκες.

Δεξιόθεν τοῦ ἱερέως ἐκάθητο ὁ μπάρμπα-Μηλιός, προεστὼς ἅμα καὶ πρόθυμος θεράπων τῆς κοινότητος, ἡξεύρων νὰ ψήνει, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, τὸ ἀρνί, λιανίζων μεθοδικότατα δι' ὅλους, καὶ τρώγων ἅμα καὶ προπίνων.

Εἰς τὰς προπόσεις μάλιστα δὲν εἶχεν ἐφάμιλλον. Μετὰ τὴν σύντομον καὶ τυπικὴν τοῦ ἱερέως πρόποσιν, ἐγερθεὶς ὁ μπάρμπα-Μηλιός, κρατῶν τὴν τσότραν τὴν ἐπταόκαδον, ἤρχισε νὰ χαιρετίζῃ τοὺς πάντας καὶ ἓνα ἕκαστον ὡς ἐξῆς:

«Χριστὸς Ἀνέστη! Ἀληθινὸς ὁ Κύριος! Ζῆ καὶ βασιλεύει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας!»

Εἶτα μετὰ τὸ προοίμιον εἰσηλθεν εἰς τὴν οὐσίαν:

«Γεῖά σας! Καλὴ γεῖα! Διάφορο! Καλὴ καρδιά! Παπᾶ μ', νὰ χαίρεσαι τὸ πετραχήλι σ'! Παπαδιά, νὰ χαίρεσαι τὸν παπᾶ σ' καὶ τὰ παιδάκια σ'! Ἐάδελφε Θεοδωρῆ, νὰ ζήσεις νὰ τὰ χαίρεσαι! Κουμπάρε Παναγιώτ', ὅπως ἔτρεξες μὲ τὸ λάδ', νὰ τρέξεις καὶ μὲ τὸ κλῆμα! Σ'μπεθέρα Κρατήρα, νὰ χαίρεσαι, μ' ἓναν καλὸν γαμπρό! Ἀνεπιὲ Γιώργη, τίμια στέφανα! Στὸ γάμο σας νὰ χαροῦμε! Κουμπάρα Κυπαρίσσου, μὲ μιὰ καλὴ νύφη νὰ ζήσεις νὰ χαρεῖς! Ἐβίβα ὅλοι! Τέ-πέρ-τέ. Πάντα χαροῦμενοι! Στὴν ὑγείά σας! Συμπεθέρα Ξανθῆ, καλὴ λευτεριά! Στὴν ὑγείά σας! Πάντα χαροῦμενοι! Πάντα με τὸ καλό!».

Καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ πρόσωπον ὑπῆρξε ἡ πόσις.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Φταμηνίτης ἠθέλησε νὰ προπῆ κατ' ἄλλον ὅμως στενότερον τρόπον· ἠθέλησε νὰ βρῆ τὴν γυναῖκα του, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὴν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν πρόποσιν.

«Μπρόμ!»

«Πιὲ κι δῶ' μ'!»

«Μὲ κρασί!»

«Καλῶς τ'ν ἀγάπη μ' τὴ χρυσή!»

Καὶ πῶν αὐτὸς μετεβίβασε τὴν τσότραν εἰς τὴν ὠραίαν Ξανθῆ, ἥτις ἔβρεξε τὰ χεῖλη.

Εἶτα ἤρχισαν τὰ ἄσματα. Ἐν πρώτοις τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, ὕστερον τὰ θύραθεν. Ὁ μπάρμπα-Μηλιός θελήσας νὰ ψάλλῃ καὶ αὐτὸς τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, τὸ ἐγύριζε πότε εἰς τὸν ἀμανὲ καὶ πότε εἰς τὸ κλέφτικο.

Ἀλλ' ὁ πλέον ιδιόρρυθμος πάντων τῶν ψαλτῶν ἦτο ὁ μπάρμπα-Κίτσος, γηραιὸς χωροφύλαξ, Χειμαρριώτης, παλαιὸς τακτικὸς, λησμονημένος ἀπὸ τῆς βαυαρικῆς ἐποχῆς ἐν τῇ νήσῳ. Ἀμφέβαλλε καὶ αὐτὸς ἂν τὸν εἶχαν περασμένον εἰς τὰ μητρώα· πότε τοῦ ἔστειλαν μισθόν, πότε ὄχι. Ἐφόρει χιτῶνα μὲ ἀνοικτὰς θυρίδας, βραχείαν

περισκελίδα μέχρι τοῦ γόνατος καὶ τουζλούκια. Ὁ δήμαρχος τοῦ τόπου (διότι ὑπῆρχε, φευ! καὶ δήμαρχος) τὸν εἶχε στείλει νὰ κάμει Πάσχα εἰς τὰ Καλύβια, διὰ νὰ φυλάξῃ δῆθεν τὴν τάξιν, καίτοι οὐδεμιᾶς φυλάξεως ἦτο ἀνάγκη. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸν ἔστειλε νὰ καλοπεράσῃ πλησίον τῶν ἀνοιχτοκάρδων ἐξωμεριτῶν, οἵτινες τοῦ ἤρεσκον τοῦ μπάρμπα-Κίτσου, ἅς τοὺς ἔλεγον καὶ «τσουπλακιές» ἢ «χαλκοδέρες». Ἐὰν ἔμενεν ἐν τῇ πόλει, ὁ δήμαρχος θὰ ἦτον ὑπόχρεως νὰ τὸν φιλεύσῃ τὸν μπάρμπα-Κίτσον, καθὼς τὸν εἶχαν κακομάθει οἱ προκάτοχοί του, ἔλεγε - νὰ τὸν φιλεύσῃ κουλούραν καὶ ἀνγά. Τί ἔθιμα!

Ὁ μπάρμπα-Κίτσος, ἀφοῦ ἠσπᾶσθη τρεῖς ἢ τετράκις τὴν τσότραν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, κατ' ἰδιάζοντα αὐτῷ τρόπον, ὡς ἐξῆς:

*Κ' στὸ - μπρὲ - Κ' στὸς Ἀνέστη
ἐκ νεκρῶν θανάτων θάνατον μπατήσας
κι ἔντοις ἔντοις μνήμασι
ζωὴν, παμμακάριστε!*

Καὶ ὅμως, μεθ' ὅλην τὴν ἰδιορρυθμίαν ταύτην, οὐδεὶς ποτὲ ἔψαλλεν ἱερὸν ἄσμα μετὰ πλείονος χριστιανικοῦ αἰσθήματος καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἐξαιρουμένου ἴσως τοῦ γνωστοῦ ἐν Ἀθήναις γηραιοῦ καὶ σεβασμίου Κρητός, τοῦ ψάλλοντος τὸ «Ἄλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν...» μετὰ τὴν ἐξῆς προσθήκην: «Ἄλαλα τὰ χεῖλη τῶν ἀσεβῶν, τῶν μὴ προσκυνούντων, **οἱ κερατάδες!** τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν, τὴν ἱστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκά...»

Ἀληθεῖς ὀρθόδοξοι Ἕλληνες!

Περὶ τὴν δειλὴν εἶχεν ἀρχίσει ὁ χορὸς, χορὸς κλέφτικος (διότι αἱ γυναῖκες ἐπεφυλάττοντο διὰ τὴν Δευτέραν καὶ τὴν Τρίτην, ὅπως χορεύσωσι τὸν συρτὸν καὶ τὴν καμάρα), καὶ ὁ παπα-Κυριάκος, μετὰ τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦ Ζάχου, ὅστις ἐγλύτωσε τὸ ξύλο χάριν τῆς ἡμέρας (διότι ὁ πατὴρ του εἶχε θυμώσει εἶτα κατ' αὐτοῦ, ὡς γενομένου αἰτίου τῆς χασμωδίας ἐκείνης), ἀποχαιρετήσαντες τὴν συντροφίαν, κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ παπα-Κυριάκος ἔδωκε πλῆρες εἰς τὸν συνεφημέριόν του τὸ ἀπὸ τῆς ἐξοχῆς μερίδιον, καὶ οὔτε κατεδέχθη νὰ κάμῃ λόγον περὶ τῆς ὑποτιθεμένης κλοπῆς.

Ἐντούτοις ὁ παπα-Θοδωρῆς οἴκοθεν τῷ εἶπεν, ὅτι τὸ ἐκ τῆς ἐνορίας μερίδιον του εὕρισκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, τοῦ παπα-Θοδωρῆ. Ἐκρινε καλόν, εἶπε, νὰ μετακομίσῃ διὰ τῆς ἐξωθύρας τοῦ ἀγίου Βήματος οἴκαδε καὶ τὰ δυὸ μερίδια, διὰ νὰ μὴ βλέπουν τινὲς τῶν ἄγαν ἐπιπολαίων καὶ γλωσσαλγῶσιν, ὅτι οἱ ἱερεῖς ἔχουν δῆθεν πολλὰ εἰσοδήματα. «Ὁ κόσμος ξιπάζεται(;)», εἶπεν, «ἅμα μᾶς ἰδῆ μίαν καλὴν μέρα νὰ πάρουμε τίποτε λειτουργίες, καὶ δὲν συλλογίζεται πόσες ἐβδομάδες καὶ μῆνες παρέρχονται ἄγονοι!»

Ἐντεῦθεν ἡ παρανόησις τοῦ Ζάχου.

(1890)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἐπιμηθεῖς εἰς τὸν βράχον

Ναί, ὅλοι δὲν εἶχον πλεύσει μὲ τὰς λέμβους ἕως ἐκεῖ -εἰς τὸν βορεινὸν ἐκεῖνον ἄγριον βράχον τοῦ πελάγους, ὅπου ὁ Βορρᾶς, ὡς νὰ ἦτο αὐτὸς ὁ Πᾶν ὁ μέγας, ζωντανὸς ἀκόμη, δὲν ἔπαυε νὰ φυσᾷ, τὴν πελώριον σύριγγα, βόσκων τὰ λευκόχαιτα πρόβατά του, τὰ κύματα. Καὶ ὅμως δι' ὅλους σχεδὸν ὁ βράχος ἐφαίνετο νὰ σαλεύη.

Ἦτο ἀρχὰς θέρους, τὴν 25ην ἡμέραν τοῦ Μαΐου. Ἡ συντροφιά ὅλη, ἀπὸ φίλους καὶ πατριώτας ἀγαπημένους, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐκτελέσῃ θαλασσίαν ἐκδρομὴν, μὲ σκοπὸν ἱεροτελεστίας, ἅμα καὶ πανδαισίας διὰ τὴν ἐπαύριον, Πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως. Ἦτο εἰς τὰ 94 -τὸν περασμένον αἰῶνα! Ὁ βράχος, εἰς τὴν βορείαν ἐσχατιὰν τοῦ τόπου, ἦτο ποτε κωμόπολις. Ἐσώζοντο ἐκεῖ ἐξωκκλήσια. Τὸ κυριώτερον ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ἐπρόκειτο νὰ ψαλῆ παννυχίς, καὶ νὰ τελεσθῆ λειτουργία.

Ἄλλοι ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν χωρίον, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εὐλαβεῖς εἰς τὰ θεῖα ἢ φίλοι τῶν ἐκδρομῶν, μαθόντες τὸ σχέδιον, ἐπροθυμοποιήθησαν ν' ἀπέλθωσι διὰ ξηρᾶς, τρεῖς ὥρας δρόμον, εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.

Ἡ κυρίως παρέα, ὀκτῶ ἢ δέκα νέοι, ὅλοι φίλοι καὶ καλόκαρδοι, τὴν αὐγὴν τῆς Τετάρτης, ἐνῶ ἔλαμπεν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Γραίου (ᾧ, ὁ πολυπαθὴς καὶ πικροαίματος, ὁ προσφιλὴς καὶ φαεινὸς Γραϊκός), μέσα εἰς κυανᾶ καὶ πορφυρᾶ αἰθέρια χρώματα γλυκά, τὸ λυκαυγές, πρὶν φυσήσῃ ἀκόμη τὸ πρωῖνὸν μελτεμάκι, ἐπέβησαν εἰς μεγάλην βάρκαν καὶ ἐξέπλευσαν. Ὡ! τὰ ὠραῖα προσφιλῆ παράλια τῶν Ἑλληνικῶν νήσων! «Ὡ! δὴ αἴλις ὄβ Γκρήϊς!... ἠτέρναλ σόμμερ γκίλδς δὲμ γιέτ». (Oh, the islands of Greece!.. Eternal summer gilds them yet. Ὡ, τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδος!.. Αἰώνιον θέρους τὰ χρυσώνει παντινά. Λόρδος Βύρων).

Μὲ τὰς κόπας διέσχισαν τὰ γαλήνια νερὰ τοῦ λιμένος, παρέπλευσαν τὸ ὀγκῶδες Μπούρτσι, τὸ μικρὸν βραχῶδες Δασκαλειό, ὅπου κάθε βράχος διηγεῖται μίαν ἱστορίαν τῶν μαθητικῶν μας χρόνων -ὅταν ἐφεύγαμεν κρυφὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἐπαίρναμεν ἀναρώτα καμμίαν βάρκαν, ἢ ἐτρέχαμεν ἀπὸ γυαλὸν εἰς γυαλόν, ἢ ἐκολυμβούσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν ὡς δελφίνα. Ὑπερέβησαν τὰ λευκὰ Λαζαρέττα μὲ τὴν ὠραίαν ἀποβάθραν καὶ τὰς μαρμαρίνας βαθμίδας. Διέβησαν ἀντικρὺ εἰς τὸ ὑψηλὸν νησίδιον Μαραγκό, ἀνάμεσα εἰς τὴν Μπούταν - ἄκραν ἀπότομον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς, μὲ τόσους ἀπεσπασμένους σπαρτοὺς βράχους· ὅπου, ὅταν ἤμην παιδίον, καὶ παρέπλεα τυχὸν ἐκεῖ, ἐφантаζόμην πὼς ἔβλεπα τὸ φάσμα τοῦ γέρο-Μιτζέλου -ὁ γέρον εἶχε πνιγῆ εἰς τὰ ὠραῖα γαλανὰ νερὰ ἐκεῖ, ἐνῶ ἠσχολεῖτο θηρεύων κοχύλια καὶ πεταλίδας- καὶ εἰς τὰ δύο νοτιοανατολικά νησιά, τὴν Ἄρκον, τὴν πρασινοβολοῦσαν καὶ στολισμένην μὲ λευκὴν τραχηλίαν, καὶ τὴν Τριπτὴν, μικράν, δειλὴν, κρύπτουσαν τὸ πρόσωπον εἰς μίαν πτυχήν ὀπισθεν τῆς ἐσθῆτος τῆς μητρὸς τῆς.

Εἶτα ἐπρόβαλαν εἰς τὸ πέλαγος -εἰς τὸ πέραμα τὸ μεταξὺ τῶν δύο νήσων- ἔβαλαν πλώρην κατὰ τὸν Βορρᾶν. Ἡ αὐγὴ ἀπὸ πορφυρᾶς εἶχε γίνεи ροδινή, εἶτα χρυσοῦ. Ἡ

θάλασσα εὐμενῆς φαίνεται νὰ γλυκαίνεται ἀπὸ τὰ τόσα θεσπέσια κάλλη καὶ ὀρχεῖται φαιδρά, πλήττουσα τὴν στείρην -καρίναν- τῆς ἀκάτου. Τὸ ἀπόγειον, ὡς γλυκεῖα μητρικὴ θωπεῖα, φυσᾷ, ψιθυρίζον ἔρωτας καὶ θάλπος ἐστίας εἰς τὰ ὦτα. Ἔκαμαν πανιά. Καὶ πλέουν, πλέουν. Ὡ, ἰδοὺ τ' Ἀραπάκια, οἱ ἀμαυροὶ σκόπελοι, μὲ τὰς κορυφάς των, πὺν γυαλίζουν ἀμυδρά, σεμνά, ὡς κοράλλια, εἰς τὴν ἐωθινήν ἀκτῖνα. Διατὶ συνθλίβετε οὕτω τὸ κῦμα, καὶ κάμνετε νὰ κοχλάζουν τὰ νερὰ ἀνάμεσα εἰς τὰς σκληρὰς σιαγόνας σας; Ὡ, φανῆτε εὐμενῆ πρὸς τοὺς πλέοντας ναυβάτας, ὧ πατριωτικὰ Ἀραπάκια.

Καὶ πλέουν, πλέουν. Ἴδου τὸ Ἀσπρόνησο -ὁ πάλλευκος βράχος, οἱ ἀποθέται ὅπου ρίχνουν τὰ κουνέλια, καὶ ὅπου πηγαίνουν οἱ ἴδιοι πὺν τὰ ἔρριψαν διὰ νὰ τὰ κυνηγοῦν. Δὲν ἀκοῦτε γαυγίσματα παραπονετικὰ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βράχου κατερχόμενα, ὧ ναυβᾶται; Κάποιος εἶχε ρίψει τὸν σκύλον τοῦ ἐκεῖ ἀπάνω, ἀλλ' ὁ σκύλος ἔπεσε πάλιν κολύμβι, κι ἐπανῆλθε πρὸς τὸν ἀφέντην του.

Ἴδου, ἔφθασαν εἰς τὸν Σιδεριᾶν, ἢ τὰ Σιδερόνησα. Πέτραι καὶ βράχοι, ὅπου ἐπάγωσεν ἐπάνω σας τὸ χρῶμα τῆς τρικυμίας, κι ἐκρυσταλλώθη τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, εἶθε νὰ μεταδίδετε διὰ πάντοτε τὴν ὄσιν καὶ τὴν πνοὴν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀρμούς καὶ τὰ νεῦρα τῶν ποντοπόρων βιοπαλαιστῶν μας.

Τέλος ἔφθασαν ἀντικρὺ στὸ Κλίμα, μίαν ἀπορρῶγα ἄξενον ἀκτῖν. Ὁ ἥλιος τοὺς ἤρε παρὰ τὸ στόμιον τῆς Σκοτεινῆς Σπηλιᾶς. Ὡ, ἦτο καιρὸς διὰ ν' ἀνατεῖλι ἐπὶ τέλους. Θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ κύψουν ὅλοι οἱ ἐπιβάται, νὰ χαμηλώσῃ καὶ ἡ βάρκα, διὰ νὰ εἰσέλθουν ἐκεῖ. Ὁ Χατζηραφτάκης, ὁ ἡγέτης τῆς ἐκδρομῆς, καὶ ἰδιοκτῆτης τῆς βάρκας -ὅστις ἐγνώριζεν ὅλα τὰ κατατόπια τῶν συναγρίδων καὶ φαγκριῶν, χωρὶς ἄλλως νὰ ἐπαγγέλλεται τὸν ἀλιέα- τοὺς εἶχεν ὑποσχεθῆ μίαν συναγρίδα, 4 ὀκάδων καὶ κάτι. Ἦτο μᾶλλον ἀρχοντόπουλον τοῦ τόπου καὶ κτηματίας, ισόβιος δημοτικὸς σύμβουλος -ἄς πεζολογήσωμεν ὀλίγον- διὰ δύο λόγους: πρῶτον, διότι ἡ κάλπη του ἦτο πάντοτε τελευταία (καθότι δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ὅστις νὰ καλῆται Ψαρουδάκης ἢ Ὡμενόπουλος εἰς τὸν τόπον) καὶ δευτέρον, διότι καὶ τὰ δύο κόμματα τὸν ἠθέλαν, αὐτὸς δὲ δὲν ἠθέλε νὰ λυτήσῃ τὸ ἐν, δηλῶν ὅτι ἦτο μὲ τὸ ἄλλο.

Ἐκεῖ λοιπόν, εἰς τὴν Σκοτεινὴν Σπηλιάν, ὁ Χατζηραφτάκης ἤγρευσε τὴν ἐπηγγελμένην συναγρίδα ἀκριβῶς τόσῃν, ὅσῃν τὴν εἶχεν ὑποσχεθῆ: τέσσαρας καὶ μισὴν ὀκάδας τὸ βάρος.

Τέλος, μὲ τὴν γενναίαν συναγρίδα ὡς γέρας, τῶν πρωινῶν θαλασσίων ἀγώνων των τὸ ἔπαθλον, ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν Σπηλιάν. Ἐπλησίαζον ἤδη εἰς τὸ τέρμα τοῦ πλοῦ, εἰς τὸν Βορεινὸν Βράχον. Ἀλλὰ πρὶν φθάσουν ἐκεῖ -nos te facimus, Fortuna, deam!- συνέβη νὰ συναντήσουν εἰς τὸ πέλαγος, τί; Ἐν πλοῖον, ἀπλῶς. Ἀλλὰ τὸ πλοῖον προήρχετο ἀπὸ μίαν τῶν Κυκλάδων τῶν οἰνοφόρων -τὴν Κέα ἢ τὴν Πάρον, δὲν ἐνθυμοῦμαι- κι ἔπλεε διὰ Θεσσαλονίκην, φορτωμένον κρασιά.

Ἡ ὁμὰς τῶν πανηγυριστῶν δὲν ἦτο ἀπρομήθευτος: ὁ τόπος των δὲν ἦτο ἄοινος. Εἶχαν πάρει μαζί τους δαμιτζάναν πλήρη, προσέτι δύο φλάσκες μαύρου: εἶτα ἄλλας δύο, τὴν μίαν ἐκ κεφαλοκρούστου ῥοδίτου, τὴν ἄλλην μοσχάτου ξανθοῦ. Ἀλλὰ... νὰ συνάντησῃ τις παρ' ἐλπίδα εἰς τὸ πέλαγος κρασοκάϊκο γεμάτο, καὶ νὰ πωλῆ πρὸς 12 λεπτὰ τὴν ὀκᾶν... Εἶναι τόσον ἐκπληκτικὸν τὸ πρᾶγμα... «Ἡμεῖς σε ποιοῦμεν θέαν, ὧ Τύχη».

Τὸ συμβούλιον ἐντὸς τῆς βάρκας ἐν ἀκαρεῖ διεσκέφθη καὶ ἀπεφάσισεν. Ἀγγεῖον ἄλλο εὐκαιρον δὲν εἶχον, εἰμὴ τὴν ῥακολαγήναν, 22 ὀκάδας χωροῦσαν, τὴν ὁποίαν εἶχαν πάρει γεμάτην νερὸν ἀπὸ τὸν λιμένα. Ἐχύθη εἰς τὴν θάλασσαν τ' ὀλίγον τὸ ὁποῖον εἶχε μείνει ἀκόμη, καὶ ἡ μεγάλη λάγηνος ἐγεμίσθη οἴνου διάρμενα ἢ ὑπέρκαλα ἂν θέλετε, δηλαδὴ ἀπὸ κουπαστὴν εἰς κουπαστὴν τῶν δύο πλοίων. [κάλα ἀρχ. Σημαίνει «πλοῖα» πρβλ. τὸ ἀρχαῖον λακωνικὸν ῥητόν: ἔρρει τὰ κάλα=κατεστράφησαν τὰ πλοῖα].

Καθὼς εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἀγρυπνία, καὶ ἦσαν ἤδη εἰς τὰ μισὰ τοῦ Ἑσπερινοῦ, ὁ κύρ-Νικολάκης ὁ Κόκκινος, πιστὸς κι ἀξιαγάπητος φίλος, εἶχεν ἀρχίσει νὰ με κατηγῆ καὶ νὰ με πείθῃ -διότι εὐρέθην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἀληθινά, δὲν εἶχα ὑπάγει με τὴν βάρκαν, ἀλλὰ με τοὺς πόδας μου- ὅτι ἔπρεπεν ἐξάπαντος ν' ἀρχίσω τέλος νὰ σκέπτομαι ὀρθότερα περὶ τῶν πραγμάτων καὶ περὶ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ μου, καὶ ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ κάμω καλὴν ἀρχὴν νά... βγάλω λόγους εἰς τὸ δημόσιον.

—Τί κρύβεις τὸ τάλαντον, μοῦ ἔλεγε, βρὲ ἀδερφέ ! Θὰ δώσης λόγο, νὰ τὸ ξέρης. Κρῖμα στὸ νάμι καὶ τὸ καμάρι, κρῖμα στοὺς κόπους καὶ τὰ ἐξοδα, κρῖμα'ς! Τί σοῦ χρειάζονται τὰ τόσα γράμματα κι οἱ ἀγκοῦτσες, τί σὲ ὠφελοῦν οἱ γιῶτες καὶ τὰ ψηφιά, τί σοῦ χρησιμεύουν οἱ γλῶσσες καὶ τὰ κιτάπια κι ὁ ἄμπακος; Νά, τώρα, ἡμεῖς ὅλοι εἴμαστε, νὰ ποῦμε τὴ μαύρη ἀλήθεια, κούτσουρα, δαυλιὰ καμένα, καψάλες. Τώρα ποῦ θὰ βγῆ ὁ παπὰς νὰ πῆ τὸ Βαγγέλιο -τῷ καιρῷ ἐκεῖνο- τί θὰ καταλάβουμε ἡμεῖς; Ἀνέβα ἐκεῖ, στὴν πεζούλα, κι ἄνοιξε τὸ στόμα σου νὰ μᾶς ξηγήσης, νὰ μᾶς φωτίσης -ἴσως καὶ νοιώσουμε κι ἡμεῖς τίποτα!

Ἡ ὁρμὴ τοῦ φίλου μου διεκόπη ἀπὸ τὴν τροπὴν καὶ τὴν συνέχειαν τῆς ἀκολουθίας. Παιδιά καὶ γυναῖκες ὀλίγα (ὅλος ὁ ἀριθμὸς τῶν πανηγυριστῶν μόλις ἔφθανε τὰς 40 ψυχὰς) ἐξῆλθον ἀπὸ τὸν ναῖσκον, κρατοῦσαι ἀνημμένα κηρία καὶ λαμπάδας, καὶ ἀνέβησαν τὰς δύο βαθμίδας πρὸς τὴν χαμηλὴν ταράτσαν, ἐφ' ἧς εὐρισκόμεθα ἡμεῖς. Ἦτο ἐρείπιον παλαιᾶς οἰκίας καὶ εἶχεν ἰσοπεδωθῆ ἀρτίως διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν προσκυνητῶν. Στενὸν ἐχώριζε τὸ ἐρείπιον τοῦτο ἀπὸ τοῦ ναοῦ, καὶ ἀντικρὺ μας ἦτο ἡ μεσημβρινὴ θύρα τῆς ἐκκλησίας. Μετ' ὀλίγον ἐξῆλθεν ὁ παπ' -Ἀνδρέας, προπορευομένων μανουαλίων καὶ λαμπάδων, με τὸ θυμιατὸν καὶ με τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναλήψεως. Ἐτελεῖτο ἡ λιτὴ τῆς ἀγρυπνίας. Ὁ παπ' -Ἀνδρέας, με τὴν ὠραίαν φωνὴν καὶ τὸ παράστημά του, μουσικὸς τέλειος, ἔψαλλε τὸ γλυκὺ καὶ συμπαθέστατον «Ἀνελθὼν εἰς οὐρανοῦς, ὅθεν καὶ κατήλθες, μὴ ἐάσης ἡμᾶς ὀρφανοῦς, Κύριε».

Εἶχε φαγωθῆ ἡ συναγρίδα ἀποβραδὶς. Ἦτο Τετάρτη τῆς ἀποδόσεως τοῦ Πάσχα, με ἰχθυοφαγίαν κανονικὴν. Ἡ μεγάλη στάμνα με τὸ Παριανὸν ἐπροτιμήθη, διὰ ν' ἀδειάσῃ ταχύτερον, ὅπως χρησιμεύσῃ πρὸς μεταφορὰν ὕδατος.

Ὁ πάτερ Σωφρόνιος, ὁ ἡγούμενος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, εἶχεν ἐλकुσθῆ νὰ ἔλθῃ, ἀσυνήθως ὅλως, ὡς συνέκδημος καὶ ψάλτης, εἰς τὴν μικρὰν πανήγυριν. Ὅταν εἶδε τὴν μεγάλην λάγηνον γυρτὴν, με τὸν κοκκινωπὸν ἀφρὸν εἰς τὸ στόμιον, ἐτρόμαξε, κι ἐνουθέτησε τὴν φιλικὴν παρέαν «νὰ φυλαχθοῦν, μὴν πέσουν εἰς ἀκρασίαν». Εἰς τὸ πρόχειρον λογοπαίγνιον ἐνὸς ἐκ τῶν ἐταίρων ἀπήντησεν:

—Ἄς εἶναι· καλλίτερα νὰ σᾶς μείνῃ τὸ κρασί, παρὰ νὰ μείνετε, ὅπως λέγεις, χωρὶς κρασί.

Τότε ὁ παπ' -Ἀνδρέας παρατήρησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ φυλαχθοῦν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν κρασοκατάφυτον, καὶ ἀνέμνησε τὸν στίχον τοῦ ψαλτηρίου: «ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως».

Καὶ δὲν ἐγλύτωσαν τῷ ὄντι ἀπὸ ὅ,τι ἐφοβοῦντο. Πράγματι δὲν εἶχαν ἄλλο ἀγγεῖον ἀπὸ τὴν στάμναν ἱκανῶς εὐρὴ διὰ νὰ μεταφέρουν νερὸν, κι ἐπάνω στὸν βράχον, ἀνάμεσα εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ χωρίου, κατ' οὐσίαν νερὸν δὲν ὑπῆρχε. Ἦτο μία παμπάλαιος στέρνα, ὅπισθεν τοῦ βορείου τοίχου τοῦ ναῖσκου, ἥτις δυνατὸν νὰ εἶχε μίαν σπιθαμὴν πρασινωποῦ ρευστοῦ -ἀλλ' ἐκεῖ μέσα ἦσαν, πλωτὰ ἢ ὑποβρύχια, διάφορα ἀντικείμενα καὶ ἄψυχα καὶ ζωντανά- νεροφίδες, βαθράκια, πετσία, σαπρὰ ξυλάρια, τεμάχια πλίνθων καὶ ἀσβέστου, καὶ ἄλλα.

Ἐτελείωσεν ὁ Ἑσπερινός, καὶ μετ' αὐτὸν ἡ Λιτή, καὶ εἶτα ἤρχισεν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ συνήθους «Λόγου εἰς τὴν Ἀνάληψιν». Τὸ πλῆθος ἐδίψα. Ὀλίγοι ἀπετόλμησαν νὰ πίνουν ἀπὸ τὴν παλαιὰν στέρναν. Ὁ Σταμάτης ὁ Καρδασάκης, παλαιὸς φίλος μου, ἤκουσε πολλὰς παρὰ πολλῶν ἱκεσίας, τώρα ποῦ εἶχεν ἀδειάσει τέλος ἡ στάμνα μὲ τὸ κρασί, νὰ ὑπάγῃ μὲ τὸ ὄναριόν του, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει δεμένον ἔξω εἰς τὴν χέρσον -μέσα εἰς τὸ κατηρειπωμένον χωρίον δὲν ὑπῆρχε τίποτε πρὸς βοσκήν· ἄλλως τ' ἀχθοφόρα τετράποδα δὲν ἠδύναντο ν' ἀνέλθωσι τὰ σκαλοπάτια, δι' ὧν ἄνθρωποι κι ἐρίφια ἀνέβαινον εἰς τὸν βράχον- νὰ ὑπάγῃ, λέγω, νὰ φέρῃ νερὸν ἀπ' τοῦ Χαιρήμονα τὸ ρέμα, τὸ ὁποῖον ἀπέιχε τρισχίλια βήματα ἔξω εἰς τὴν ξηράν. Ἦτο ἤδη μεσάνυχτα, καὶ σελήνη δὲν ὑπῆρχε. Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως, ὡς εἰκός, πίπτει ἀκριβῶς ἐπάνω στὴν «χάσιν» τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἀλλ' ὁ Σταμάτης ὁ Καρδασάκης δὲν θὰ ἐχρειάζετο παρακλήσεις, διὰ νὰ θελήσῃ νὰ προσφέρῃ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτήν. Πλὴν πῶς; Ὁ Σταμάτης δὲν ἦτο ὁ μόνος ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὴν λέξιν τοῦ Σωφρονίου καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίλεξιν τοῦ παπ' -Ἀνδρέα. Δὲν ἦτο εἰς θέσιν, ὥστε νὰ εἰσακούσῃ τὴν παράκλησιν.

Τὸν ἐγνώριζα ἀπὸ τὰ μικρά μου χρόνια. Ὅταν ἤμην παιδίον, ἐσυνήθιζα νὰ τὸν προσαγορεύω ὡς ἐξῆς:

—Σταματέλο, Σταματέλο! Θὰ τὸ παίρνης τὸ καλύβα;

Ποτὲ δὲν ἔμαθα τί ἐσήμαιεν ἡ φράσις αὕτη. Ἦκουα ἓνα μεγάλον ἐξάδελφόν μου, μᾶλλον ὀμήλικον τοῦ Σταμάτη, νὰ τὸν χαιρετίζῃ πάντοτε μὲ τὴν φράσιν αὐτήν· τὸν ἐμιμούμην ὡς ψιττακὸς κι ἐγώ! Τώρα μόνον συμπεραίνω ὅτι ὁ Σταμάτης, νυμφευθεὶς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, θὰ ἔκαμνε πενθερὸν Ἀλβανόν τινα ἢ σλαβόφωνον μετανάστην, ὅστις, εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς προικός, (ἐπειδὴ συνήθεια ἦτο εἰς τὸν τόπον νὰ δίδωσι καὶ οἰκίαν ὡς προῖκα), ἐκλιπαρῶν ἴσως τὸν γαμβρὸν καὶ προσπαθῶν νὰ τὸν πείσῃ νὰ μὴν ἀπαιτῇ καὶ τὴν μόνην πενιχρὰν οἰκίαν σιμὰ εἰς τὴν ἄλλην προῖκα, θὰ ἔλεγε:

—Σταματέλο, Σταματέλο ! Θὰ τὸ παίρνης τὸ καλύβα;

Τὴν προτεραίαν ἀκόμη ὁ Σταμάτης, οἰκογενειακὸς μου φίλος, μαθὼν ὅτι ἐμελλον νὰ συμμετάσχω τῆς ἐκδρομῆς, μοι εἶχε προσφέρει τὸ ὄναριον διὰ νὰ καθαρίσω· ἀλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην, προτιμήσας νὰ ὑπάγω πεζός. Καὶ τώρα, ἐνθυμηθεὶς τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον ἀστεῖσμον ἀπηύθυνα αὐτῷ τὸν λόγον·

—Σταματέλο, Σταματέλο! θὰ τὸ παίρνης τό... λαίνα;

—Πῶς νὰ τὸ πάρω, μοῦ ἀπήντησε· ἡ βάρκα σαλεύει... κάνει νερά!

Καὶ ἀπεκοιμήθη εἰς τὴν βάσιν ἐτοιμοῦρου χαμηλοῦ τοίχου.

Ἐπροχώρει ἤδη εἰς τὸν ὄρθρον ἢ νυκτερινὴ ἀκολουθία, καὶ ἠτοιμαζόμενη νὰ εἰσέλθω, ἐπιθυμῶν νὰ λάβω μέρος, ἀλλὰ μ' ἐπρόλαβεν ὁ φίλος μου, ὁ Νικολάκης ὁ Κόκκινος, ὁρμήσας εἰς δευτέραν ἔφοδον.

—Τώρα, τί λένε μέσα! Καταλαβαίνω ἐγὼ τίποτα;... Ὅπως ὁ φιλάργυρος μὲ τὸν θησαυρό του, τὸ ἴδιο καὶ σὺ μὲ τὰ γράμματά σου· τὰ κρύβεις, τὰ χώνεις βαθιά. Τί καταλάβεις; Τί θὰ καταλάβεις; Μ' αὐτὰ θὰ σὲ θάψουν· τὸ ἴδιο ὅπως ὁ γέρο-Ματσούκας (ἐννοεῖ ἓνα ἐντόπιον κεφαλαιοῦχον) μὲ τὰ γρόσια τὰ πολλά!... Τόσοι ψευτοφυλλάδες μὲ κάτι κολλυβογράμματα, τόσοι ψευτοδικολάβοι μὲ τὴν ἑλληνικοῦρες τους καὶ κάνουν φιγούρα... καὶ σὺ κάθεσαι στὴν ἄκρη, βρὲ ἄνθρωπε, καὶ δὲν ἀνοίγεις τὸ στόμα σου νὰ μιλήσης; Δὲν σ' ἄκουσα ποτέ μου νὰ μιλήσῃς περὶ γραμμάτου καὶ σὺ, μόνε τὰ λίγα λόγια, πού βγάζεις μὲ τὴν τσιμπίδα ἀπ' τὸ στόμα σου, τὰ λὲς χωριάτικα, τὸ ἴδιο σὰν ἐμένα... Κρίμας τὰ γράμματα, κρίμας.

Θὰ ἐξηκολούθει νὰ λέγῃ ἀκόμη, ἀλλ' ἐβγήκε ὁ παπὰς νὰ μᾶς θυμιάσῃ εἰς τὸν δεύτερον πολυέλεον, κι ἐπωφεληθεῖς ἐγὼ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναόν.

Τὰ γλυκοχαράματα, ὅταν ἐμβήκαμεν εἰς τὴν λειτουργίαν, μαζὺ μὲ τὸ ρόδισμα τὸ γλυκὸ τῆς αὐγῆς, ἤρχισαμεν ν' ἀκούωμεν κανονιοβολισμοὺς ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος. Μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, περιπλέουσα εἰς τὸ Αἰγαῖον, διήρχετο περὶ τὰ Ἐρημονήσια κι ἐξετέλει χειρισμοὺς καὶ πυρὰ πρὸ τῆς ἀνατολῆς. Ἀφ' ἐσπέρας εἶχομεν ἰδεῖ ἐν ἡ δύο θωρηκτά, πλέοντα μακρὰν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἐξήλθομεν, κι ἐκοιτάζομεν ἀπλήστως πρὸς ἀνατολάς.

Μετ' ὀλίγον ἔπαυσαν οἱ κανονιοβολισμοί. Εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἐνῶ ὁ παπὰς ἐμοίραζε τὸ ἀντίδωρον, ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἀνατεῖλει ἀκόμη.

Ἐκαθίσαμεν νὰ πῶμεν τὸν καφέ. Πλησίον μου ἦτο ὁ φίλος μου ὁ Κόκκινος.

—Τώρα λοιπόν, ὅλα μας καλά, ἤρχισε τρίτην ἔφοδον οὗτος, μονάχα πὼς δὲν ἐκαταλάβαμε τίποτα. Ἄνοιξε καὶ σὺ τὸ στόμα σου, κι εἶπε δυὸ λόγια, νὰ μᾶς φωτίσῃς...

Αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν ἐβάσταξα καὶ ἠναγκάσθην ν' ἀπαντήσω·

—Δὲν θέλετε νὰ φωτισθῆτε, καὶ γι' αὐτὸ μένετε ἀφώτιστοι.

—Γιατί, πῶς; δὲ σὲ καταλαβαίνω.

—Τὴν ἄκουσες προτῆτερα, ἀποβραδὶς, τὴν ἀνάγνωση;

—Τὸ Συναξάρι;

—Ναί.

—Ὅχι, δὲν ἄκουσα. Εἶχα κουβέντα ἐκεῖ...

—Νά, λοιπόν, ποὺ δὲν θέλεις νὰ φωτισθῆς· τὸ ἴδιο κι οἱ ἄλλοι. Ὅλα εἶν' ἐξηγημένα· ὅλα τὰ ἔχει ἡ ἐκκλησία σὲ ἀπλῆ γλῶσσα. Ἀλλὰ δὲν θέλουμε νὰ τ' ἀκοῦμε.

—Αὐτὸ εἶναι; ἢ μήπως θέλει ὁ κόσμος, τί νὰ σοῦ πῶ, λόγο, ἓνα πρᾶμα ποὺ νᾶναι κάπως ζωντανό;

—Θέλει δυστυχῶς λόγο, καὶ πολλοὺς λόγους μάλιστα... θέλει κάτι ὡσὰν θέαμα, καὶ τὰ θέλει ὅλα λογοκοπικὰ καὶ θεατρικά. Καὶ δι' αὐτὸ ὅσοι βγάζουν λόγους, πεντάρικους ἢ δεκάρικους, εὐδοκιμοῦν εἰς τὸ πλῆθος· καὶ δι' αὐτό... τὸ προκόψαμε.

(1907)

ΣΧΟΛΙΟΝ π.Θ.Α: Πράγματι ὁ Παπαδιαμάντης εἶχεν ὅλα τὰ προσόντα, γιὰ νὰ διαπρέψῃ ὡς ἱεροκῆρυξ, ὅπερ εἰς τοὺς χρόνους του ἦτο λίαν «τῆς μόδας». Ὁ Μακράκης ἐθάμβωνε τὰ πλήθη, ὡς καὶ ὁ περιώνυμος Λάττας. Καὶ ἄλλοι. Ἦτο ἡ ἐποχὴ, ὅπου τὸ Ἔθνος ὀρθοδοδοῦσε, ἐφωτίζετο, συνηγωνίζετο τὴν Ἑσπερίαν. Ἄλλως τε τὰ ὑποδείγματα τῶν Εὐρωπαϊῶν Ἱεροκηρύκων (Fenelon κλπ) ἀπετέλουν τὴν βάσιν ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι Θεολόγων. Ὁ Παπαδιαμάντης ἦτο ἐκ πεποιθήσεως ἄκρως ἀντίθετος αὐτῆς τῆς τακτικῆς. Ἐλκων τὴν πνευματικὴν καταγωγὴν ἀπὸ τοὺς Καλλυβᾶδες ἐπίστευεν ὅτι αὐτὲς καὶ μόνον οἱ Ἀκολουθίες μετὰ τὰ θεοφώτιστα «γράμματά» των καὶ τὸν ἐξαιρετικὸν πλοῦτόν των, ἦσαν ἱκαναὶ εἰς ἑπακρον νὰ οἰκοδομήσουν τὴν ψυχὴν τῶν χριστιανῶν. Ὑπεστήριζε δὲ καὶ τὴν ιδέαν ὅτι τὰ Συναξάρια καὶ Ὑπομνήματα καὶ Ἐπίκαιροι Λόγοι τῶν νεωτέρων πατέρων, οἷα τοῦ Ἀγιορείτου Νικοδήμου, προσήγγιζαν ἄριστα πρὸς τὸ λεκτικὸν τῶν νεοελλήνων, οὕτως ὥστε ἐπερίττευσεν ὅλως ἢ πρόφασιν τοῦ νὰ γίνωνται πρὸς κατανοητὰ καὶ προσιτὰ αἱ ἔννοιαι τοῦ Εὐαγγελίου. Μόλις εἰς τοὺς λειτουργοὺς παρεχόρει ὁ Παπαδιαμάντης μίαν κάποιαν ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν νὰ εἴπωσι σύντομόν τινα λόγον οἰκοδομῆς, ἀρμόζοντα εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν τῆς ποιμένης των καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην Σύναξιν τῆς Ἑορτῆς. Ἐκπεφρασμένην σαφῶς τὴν ἄποψίν του αὐτὴν τὴν συναντῶμεν εἰς τὸ ἄρθρον του «Ὁ διδάχος»: «Τὸ ἐκκλησιαστικὸν βῆμα —ὁ ἄμβων— εἶναι αὐστηρόν, ἀποκλειστικόν, ἀθθεντικόν. ... Ἀνάγκη ἄρα ὁ ὁμιλῶν νὰ εἶναι κληρικός. Διατί δὲν γίνεσθε παπάδες, ἐπὶ τέλους, ἂν εἴσθε ἄξιοι. ... Ἄνθρωποι λαϊκοί, κοσμικοί, μετρίτους μύστακας, μετρίτους κολάρια. Τί καινοτομίαι, τί ξενισμοί, τί λεσχηνεῖαι εἶναι αὐτά;»

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἔρωσ - Ἦρωσ

Ἡ βάρκα ἀραγμένη στήν ἀκρογιαλιάν, ἡ μπαροῦμα δεμένη ἔξω εἰς ἓνα βράχον, δίπλα εἰς τὴν ἄμμον τοῦ Χειμαδιοῦ, παραπέρα ἀπὸ τὸ Μικρὸ Μουράγιο τῆς Πιάτσας, κάτω ἀπὸ τὸν βραχώδη κρημνὸν τοῦ Πανωμαχαλαῶ.

Καὶ ὁ μικρὸς ναύτης, ὁ Γιωργῆς τῆς Μπούρμπαινας, ἐξαπλωμένος ἐπάνω εἰς τὴν πρύμνην, μὲ μίαν βελέντζαν τυλιγμένος, βωβός, ἀκίνητος, μὲ ἀνοικτὰ τὰ ὄμματα, σπινθηρίζοντα εἰς τὸ σκότος, ὡμοίαζε μὲ τὸν δράκον τοῦ παραμυθιοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκοιμᾶτο μὲ ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα.

Δὲν ἐξήρχετο στεναγμὸς οὔτε πνοὴ ἀπὸ τὸ στόμα του. Τὸ στήθος του δὲν ἐκολποῦτο. Θὰ ἔλεγεσ ὅτι ἀνέπνεε πρὸς τὰ ἔσω, ὅτι ἔζη μόνον ζωὴν ἐνδόμυχον.

Εἶχαν περάσει τὰ μεσάνυκτα πρὸ πολλοῦ. Ὀλίγα φῶτα ἐφαίνοντο ἀκόμη λάμποντα ἀμυδρῶς εἰς τοὺς φεγγίτας τῶν οἰκιῶν, ὀλόγυρα, σιμὰ εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Γαλήνιος ἢ θάλασσα ἐκοιμᾶτο, καὶ μόνον εἰς τὴν ἀκροπελαγιᾶν ὡς ρογχάλισμά της ἐρρόχθει, ἐφλοίσβιζε μελαγχολικῶς φωσφορίζον τὸ κύμα. Καὶ ἡ βάρκα ἐλικνίζετο ἐλαφρά, ὡς διὰ τῆς ἀπαλωτέρας μητρικῆς θωπείας. Καὶ ὁ φωσφορισμὸς τοῦ κύματος ἀπῆντα εἰς τὸν σπινθηρισμὸν τοῦ ὄμματος τοῦ ναύτου. Ἦτο καρφωμένον, ἐμπηγμένον ἀτενῶς τὸ ὄμμα τοῦ εἰς ἓν σημεῖον, εἰς μίαν οἰκίαν, ὑψηλά, ὄχι μακρὰν, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς βράχους. Ἀνοικτὰ ἦσαν τὰ παράθυρα, αἱ ὑαλοὶ κλεισμένοι, φῶς μέγα ἔφεγγεν εἰς τὰς ὑάλους. Καὶ ἔβλεπεσ συχνὰ εἰς τὸ φῶς ἐκεῖνο σκιᾶσ κινουμένασ, φεύγουσασ εἰκόνας, πρόσωπα καὶ ἰνδάματα. Ὁ μικρὸς ναύτης ἐκοίταζεν ἀπλήστως, καὶ δὲν ἀνέπνεεν οὔτε ἐμορμύριζεν.

Ἦκουε μετὰ πολλοὺς ἄλλους κρότους καὶ ἤχους καὶ μετὰ ὕπνουσ καὶ ὄνειρα καὶ νευρικοὺς τιναγμοὺς, ἤκουε πότε-πότε σιγῶντα καὶ πάλιν θορυβοῦντα διὰ μακρῶν βιολιά, λαγοῦτα, λαλούμενα. Καὶ ἐνωτίζετο ρυθμικὸν κρότον χοροῦ, καὶ ἐνηχεῖτο ἄσματα καὶ ἐκδηλώσεισ χαρᾶσ καὶ εὐθυμίας. Καὶ ὅλα του ἐφαίνοντο ἀσυνάρτητα, ἀκατάληπτα καὶ βόμβος ἀναρθρὸς ἤχει εἰς τὰ ὦτα του. Δι' αὐτὸν δὲν ὑπῆρχε πλέον ἄσμα οὔτε φθόγγος οὔτε ἤχος, ἰκανὸς νὰ ἐκφράσῃ τὸ τί ὑπέφερε.

*
* *

Τοῦ εἶχεν εἰπεῖ ἀποβραδὺς ὁ κυβερνήτης τῆς βάρκασ, ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς ὁ Σιγουράντσας:

- Αὔριο, πρωί-πρωί, μὲ τὸ καλὸ, ἔχουμε ναῦλο, θὰ τοὺς κουβαλήσουμε πέρα· (ἔδειξε τὴν συνοικίαν ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, καὶ εἶτα ἔκαμε κυματοειδῆ κίνησιν τῆσ χειρὸσ πρὸς δυσμὰσ). Νά ἴχῃσ τὸ νοῦ σου.

- Ποιανὸς θὰ κουβαλήσουμε; ἠρώτησεν ὁ μικρὸς ναύτης.

- Δὲν ξέρω τί ὥρα θὰ ξεμπερδέψουνε, ἐπανέλαβεν ὁ κυβερνήτης, δεικνύων ἐπιμόνως τὴν συνοικίαν. Μπορεῖ νὰ μᾶς σηκώσουν τὸ ταχύ-ταχύ, πρὶν φέξῃ. Νά 'χῃς τὸ νοῦ σου.

- Ποιοὶ εἶναι ποῦ θὰ μᾶς σηκώσουν; ἠρώτησε πάλιν ὁ Γιωργῆς.

- Καλὰ εἶναι νὰ πλαγιάσῃς μὲς στὴ βάρκα. Θέλεις πάλι νὰ πᾶς στὴ γριά σου νὰ κοιμηθῆς, πρὶν χαράξῃ, νὰ 'σαι στὸ πόδι, ἅμα βγῆ ὁ ἀστέρας. Τάχατες πῶς ντρέπεται ἡ νύφη, κατάλαβες, νὰ τὴν караβώσουνε, νὰ κινήσῃ ἀπ' τὸ χωριό μέρα μεσημέρι. Νά 'χῃς τὸ νοῦ σου.

- Ποιὰ νύφη; ἠρώτησε μὲ χᾶσκον τὸ στόμα ὁ Γιωργῆς.

Ἄλλ' ὁ Σιγουράντσας ἀπῆλθε, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ.

Ὁ μικρὸς ναύτης δὲν ἦτο ἐνήμερος εἰς ὅλας τὰς εἰδήσεις καὶ εἰς ὅλα τὰ συμβάντα τοῦ χωρίου. Ἐταξίδευε δυὸ φορὰς τὴν ἐβδομάδα, μικρὰ ταξιδάκια, πότε κατὰ διμηνίαν ἐν μακρότερον, τὰ ὁποῖα ὅλα ὁ караβοκύρης του, ὁ καπετὰν Κωσταντῆς, περιέγραφε δι' ἐπιρρημάτων ὡς ἐξῆς: Πότε πέρα, πότε ἀντίκρυ, πίσω, μέσα, πάνω, πότε κάτω. Μίαν φορὰν, χαριζόμενος εἰς ἓνα χερσαῖον, εὐηρεστήθη νὰ ἐπεξηγήσῃ τί ἐσήμαινον ταῦτα. Ἡ πέρα, στὰ χωριά, ἡ ἀντίκρυ, στὸ Γριπονῆσι, ἡ πίσω, στὴν Κεχρεά, ἡ μέσα, στὴ Στυλίδα, ἡ πάνω, στὴ Σαλονίκη, ἡ κάτω, στὸν Πειραιά.

Ὁ Σιγουράντσας εἶχε κάμει πολλὰ ταξίδια, καὶ πρὶν περάσῃ στὰ χαρτιά κυβερνήτης μὲ τὴν φελοῦκαν αὐτήν. Εἶχε φάγει τὴν θάλασσαν μὲ τὴν φοῦχταν. Ἀπέκτησε δυὸ ἢ τρεῖς βρατσέρας ἰδικὰς του, ἔπεσεν ἔξω ἢ ἐβούλιαξε καὶ μὲ τὰς τρεῖς, καὶ τώρα ἦτο μόνον διὰ τὰ «χαρτιά» караβοκύρης. Ἡ βάρκα αὐτή, ἡ Ἐλεοῦσα, ὅπως τὴν ὠνόμαζαν, ἦτο κτήμα τοῦ Γιωργῆ τοῦ Μπούρμπα. Τὴν εἶχεν ἀποκτήσει μὲ τοὺς κόπους του, ὄχι ἀπὸ κληρονομίαν, οὔτε ἀπὸ στραβοῦ διαβόλου, οὔτε ἀπὸ κελεποῦρι. Μικρὸς-μικρὸς, ἀπὸ τότε ποῦ ἐγύριζε ξυπόλυτος, μ' ἓνα βρακὶ αἰωνίως ἀνασηκωμένον ὡς τὰ γόνατα, μ' ἓνα ὑποκάμισον ἕως τοὺς ἀγκῶνας ἀνασκουμπωμένον, κρατῶν μικρὸν γάντζον μὲ καλαμιᾶν, τὸν ὁποῖον πᾶρ ὀλίγον θὰ ἐχρειάζετο νὰ μάθῃ ὁ ἴδιος τὴν γύφτικην τέχνην διὰ νὰ τὸν κατασκευάσῃ ἀφοῦ ἐπὶ ἐβδομάδας καὶ μῆνας ἐπαρακαλοῦσε τὸν Γιαλαδρίτσαν, τὸν Γύφτον τοῦ ναυπηγείου, νὰ τοῦ τὸν φτιάσῃ, προσφέρων αὐτὸς τὸ σίδηρον, τὸ ὁποῖον εἶχε κλέψει ἀπὸ τὸν πεσμένον ἔξω σκελετὸν μιᾶς σκούνας, καὶ δὲν τὸν ἔπειθε· τέλος, μετὰ πολλὰ, μίαν Κυριακὴν πρωί, ἐπέτυχεν νὰ τὸν εὔρη ξεμέθυστον, καὶ τὸν ἐκατάφερε νὰ σφυρηλάτῃ τὸ σίδηρον, ἀναλαβὼν αὐτὸς νὰ δουλεύῃ τὰς φύσας, καὶ οὕτω ἠξιώθη ν' ἀποκτήσῃ γάντζον· ἀπὸ τότε, λέγω, ποῦ ἐγύριζε μὲ τὸν γάντζον του ἀπὸ ἀκρογιαλιὰν εἰς ἀκρογιαλιὰν, θαλασσωμένος μέχρι μῆρῶν καὶ βουβῶνων, κυνηγῶν τὰ ὄχταπόδια, ἐβγάζων κοχύλια καὶ σκουλήκια διὰ δολῶματα, πηγαίνων ὡς μοῦτσος μὲ ὅλες τὰς βάρκες καὶ τὰς ψαροποῦλες, ἀπὸ τότε εἶχεν ἀρχίσει νὰ πιάνη λεπτά. Καὶ εἰκοσαετῆς ἤδη εἶχεν ἀποκτήσει τὴν βάρκαν αὐτήν μὲ τὸν ἰδρῶτα του.

Ἄλλ' ὁ γραμματεὺς τοῦ λιμεναρχείου τοῦ γ' παραλίου τμήματος δὲν ἠθέλησε νὰ τοῦ δώσῃ πασσάγιο οὔτε δίπλωμα κυβερνήτου, λέγων ὅτι ἦτο παραπολὸ νέος διὰ νὰ κυβερνᾷ πλοῖον, καὶ φρονῶν ἴσως ὅτι θὰ εἶχεν ἐξοδεύσει ὅλα ὅσα εἶχεν εἰς τὸ ναυπηγεῖον, καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ κάμῃ ὀλίγα ταξίδια, ὑπὸ ἄλλον κυβερνήτην, διὰ νὰ τοῦ μείνουν τίποτε λεπτά.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Σιγουράντζας εἶχε τὴν ἕξιν τοῦ προστάσσειν, καὶ ἐφέρετο πρὸς τὸν Γιωργὴν ὡς πρὸς μοῦτσον, ἢ, ἂν θέλετε, μοῦστον, δηλαδὴ νέον ἀνάγκην ἔχοντα προστασίας καὶ συμβουλῶν. Ὁ νέος τὸν ἠνείχετο πρὸς καιρὸν, ἐλπίζων ὅτι τάχιστα θ' ἀπέκτα «τὰς ἀπαιτουμένας ναυτικὰς γνώσεις» διὰ τὰ λάβη δίπλωμα.

Χθὲς ἀκόμη, τὸ Σάββατον, εἶχαν ἐπαναπλεύσει ἀπὸ τὸ τελευταῖον ταξίδι, καὶ σήμερον Κυριακὴν, τὸ βράδυ, ὁ κυβερνήτης ἔδιδεν εἰς τὸν Γιωργὴν τὰς ἀτελεῖς ἐκεῖνας πληροφορίας καὶ τὰς ἀσαφεῖς ὁδηγίας, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ διανυκτερεύσῃ ἐπὶ τῆς λέμβου, διότι εἶχαν ναῦλον, καὶ πιθανὸν ἦτο ν' ἀπέπλεον λίαν-λίαν πρωί, καθόσον «ἡ νύφη ἐντρέπετο νὰ μαρκάρῃ μέρα μεσημέρι». Ποιὰ νύφη;

* * *

Δὲν ἦτο ἐνήμερος εἰς τὰς εἰδήσεις τοῦ χωρίου. Ἦτο ἄνθρωπος τῆς θαλάσσης καὶ ὄχι τῆς ξηρᾶς. Ἄλλ' ἦτο πιστὸς εἰς τὸ καθήκον του.

Ἄμα ἐνύκτωσεν, ἐδείπνησε λιτῶς μετὰ τὴν μητέρα του, τὴν γραῖαν χήραν Μπούρμπαιναν, καὶ μετὰ τὰ δύο μικρὰ παιδιὰ τῆς ὑπάνδρου ἀδελφῆς του, εἶτα ἐσηκώθη, ἐφόρεσε τὰ ναυτικά του, ἤναψε τὸ φαναράκι, ἐκαληνύκτισε τὴν γραῖαν μητέρα του, ἐπῆρε τὴν εὐχὴν της, λέγων ὅτι θὰ κοιμηθῇ εἰς τὴν βάρκαν, διότι θὰ ἔχουν ταξίδι αὔριον τὸ πρωί.

Ἡ γραῖα ἠθέλησε νὰ τοῦ κάμῃ μερικὲς παρατηρήσεις, διατὶ νὰ κοιμηθῇ εἰς τὴν βάρκαν καὶ ὄχι εἰς τὸ σπῆτι, ἀλλ' αὐτὸς, μὴ γνωρίζων ποίαν ἀφορμᾶς εἶχεν ἐκεῖνη, δὲν ἔδωκε προσοχὴν, οὐδὲ ὑπόπτευσεν τίποτα. Ἐπέμεινεν ὅτι ἦτο καλύτερον νὰ πλαγιασθῇ εἰς τὴν βάρκαν, καὶ ἀπῆλθε.

Διευθύνθη εἰς τὸν βράχον τοῦ Πανωμαχαλαῖ, κατέβη μετὰ ἀσφαλὲς βῆμα, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ἔσυρε τὴν μπαρούμαν, τὸ σχοινὶ τῆς βάρκας, κ' ἐπήδησε μέσα. Ἐκρέμασε τὸ φανάρι ἀπὸ ἓνα σκαλμόν, πρὸς τὰ ἔσω τῆς λέμβου, ἔψαξε κάτωθεν τῆς πλώρης, ἔβγαλε μίαν καπόταν, μίαν βελέντζαν κ' ἐν προσκέφαλον, ἐξεδύθη τὴν καμιζόλαν του, ἔστρωσεν ἐπάνω τῆς πρύμνης, ἔκαμε τρεῖς σταυροὺς πρὸς ἀνατολάς, κ' ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ προχείρου στρώματος.

Ἀπεκοιμήθη σκεπτόμενος τοὺς αἰνιγματώδεις λόγους τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ, τοῦ караβοκύρη. Μετὰ πολλὴν ὥραν ἀνετινάχθη ὑπὸ σφοδροῦ κλονισμοῦ κ' ἐξύπνησε. Τί ἦτο;

Τουφεκιές, τρομπονιές. Φῶτα καὶ χαρὲς ἀντικρῦ. Ἐπειτα πάλιν ὕπνος, ὄνειρον, ἐγρήγορσις, πνίκτης, κακὸς ἐφιάλτης. Ἐπειτα φθόγγοι μελωδικοὶ καὶ βιολιά καὶ λαγοῦτα. Ποῦ; Ἀπέναντί του, ἄνωθεν τοῦ κρημοῦ, ὑπερθεν τοῦ κατωφεροῦς βράχου, εἰς μίαν μικρὰν οἰκίαν. Τὰ παράθυρα κατάφωτα, καὶ ζωὴ καὶ κίνησις ἐκεῖ διακόπτουσα τὴν ὁμαλὴν ἡρεμίαν καὶ κρατοῦσα τῶν μονοτόνων ψιθύρων τῆς νυκτός. Τί συνέβαινε;

Ἐφαίνετο νὰ εἶναι οἰκογενειακὴ τις χαρὰ κ' ἐορτή. Κάτι ὡς γάμος.

Ὅταν εἶδε τὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἀνεγνώρισεν, ὁ νέος ἠσθάνθη μέσα, βαθιὰ εἰς τὰ σωθικά του, σπαραγμὸν ἀπερίγραπτον.

Ἵπανδρεύετο λοιπὸν τὸ Ἀρχοντῶ; Αὐτὴ τάχα ἦτο ἐκεῖνη, περὶ ἧς ὠμίλει ὁ Σιγουράντσας; Αὐτὴ, ἡ νύφη;

* * *

Εἶχε μάθει πρὸ ἡμερῶν ὅτι ἡ μάνα της τὴν ἐπανδρολογοῦσε μ' ἓνα νοικοκύρη στεργιώτην, ἀπὸ κεῖ πέραν ἀπ' τὰ Εἰκοσιτέσσερα Χωριά. Ποῦ τὸν ἤϋρε;

Τάχα δὲν ὑπῆρχαν γαμβροὶ εἰς τὴν πατρίδα, εἰς τὸ ὠραῖον χωρίον, τὸ παραθαλάσσιον; Καὶ δὲν ἦτο αὐτός, εἷς μεταξὺ ὄλων, καλὸς γαμβρός; Διατὶ ἐβιάζετο ἡ μάνα της; Ἀλλὰ διατὶ νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἐκεῖνη, περὶ ἧς εἶχεν εἶπει ὁ Σιγουράντσας, ἦτο αὐτὴ, ἡ εὖμορφη κόρη; Ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ; Τάχα δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι νύμφαι; Καὶ διατὶ αὐτὴ;

Διατὶ; Διότι ἰδοῦ, γάμος ἐγίνετο, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ἐκεῖ.

Δυνατὸν νὰ ἐγίνετο γάμος. Καμμία πτωχὴ ἐξαδέλφη της θὰ ὑπανδρεύετο εἰς δανεικὸν σπίτι, εἰς τὸ σπίτι τῆς μητρὸς τῆς Ἀρχοντῶς. Ὅχι, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ πιστεύσῃ ὅτι ἦτον αὐτὴ.

Τὸ Ἀρχοντῶ εἶχε καιρόν. Ἦτο σχεδὸν ὀμήλιξ μὲ αὐτόν, ἓνα χρόνον μικροτέρα. Δεκαεννέα ἐτῶν. Αὐτὸς τὴν εἶχε γνωρίσει ἀπὸ μικρὴν. Μαζὶ ἔπαιζαν. Ἐκεῖνη μὲ τὰς κοῦκλες της, μὲ τὰ νινιά καὶ μὲ τὰ προικιά της. Αὐτὸς μὲ τὰ καραβάκια του, τ' ἀρμύθια καὶ τὶς ἀπετουνιές του.

Ἐκεῖνη ἔπαιζε «τὰ συμπεθερικά» μὲ δυὸ ἢ τρεῖς ἄλλας κορασιδάς, ὅπου ὑπάνδρευαν τὰς κοῦκλες των κ' ἐψέλλιζαν χελιδονιστὶ ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην:

- Ἄχ, σ' μπεθερίτσα μ' πλιό, νὰ φέρομε πλιὸ τὸν μπακλαβά, πῶς καμαρών' ἡ νύφη, σ' μπεθερίτσα μ' πλιό. Νὰ κ' ἡ τέμπλα μὲ τὰ προικιά, νύφη, νύφη κι γαμπρός, σ' μπεθερίτσα μ' πλιό.

Κι αὐτὸς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸν μικρὸν ἀλόγουρον ἤκουε τοὺς ψιθυρισμοὺς καὶ τὰ κορασιώδη καμώματα, κ' ἐκολλοῦσε τὸ μάτι του στὴν χαρασμίδα τῆς πόρτας, διὰ νὰ ἰδῇ, ὅπου τὴν εἶχαν μανδαλωμένην ἀπὸ μέσα, κλείσαι αὐτὸν ἔξω, αἱ σκληραὶ καὶ τρυφεραὶ καὶ φίλαντοι. Καὶ ἄλλοτε ἡ Ἀρχοντῶ ἔπαιζεν ἐνώπιόν του τὸ «ἀνέβα μῆλο - κατέβα κίτρο», καὶ αὐτὸς ἔχασκε βλέπων, καὶ ἐφλέγετο ν' ἀρπάξῃ μὲ τὰ δόντια τὸ πορτοκάλι, καθὼς ἀνέβαινε εἰς τὸ ὕψος καὶ κατέβαινε εἰς τὸ λευκὸν χεράκι τῆς φιλοπαίγμονος μικρᾶς.

Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἔπαιζαν οἱ δυὸ τους «τὸν δείχτην», ὅπου ἦτον μία ἀπλὴ κόκκινη κλωστή, μεταβαλλομένη τεχνηέντως εἰς τὴν χεῖρα τῆς μικρᾶς πότε εἰς πριόνι, πότε εἰς καράβι, πότε εἰς τραπέζι, πότε εἰς τυλιγάδι καὶ εἰς ἀργαλειόν. Καὶ πάλιν ἄλλοτε ἔπαιζαν, ἐκεῖνη μὲ τὰ δυὸ χέρια της, αὐτὸς μὲ τὸ ἐν δάχτυλόν του, τὸ «Δῶ' μ' φωτίτσα - ἔλα παραπανίτσα», ὅποτε, καθὼς ἀνέβαινε μὲ τὸ δάχτυλόν του εἰς τὸ τελευταῖον σκαλοπάτι, τὸ σκυλί, τὸ ὁποῖον ἐνήδρευεν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰς δυὸ παλάμας της, ὅπου παρίστων οἰκίαν, καὶ τὰ συνημμένα δάκτυλα τῆς σκάλαν, τὸν ἔπιανε καὶ τὸν ἐδάγκανε καὶ τὸν ἐκυνηγοῦσε, γαῦ! γαῦ! Ὡ τῆς ἀθῶας παιδιᾶς, ὅπου εἶναι κρῖμα νὰ μὴ εἶναί τις ἀκόμη παιδί διὰ νὰ τὴν παίξῃ!

* * *

Και τώρα ή μάμμα της την έπροξένευε, και την επανδρολογοῦσε, και ήθελε να την κάμη νοικοκυράν. Τò εἶχεν ἀκούσει αὐτὸς πρὸ ἡμερῶν να ψιθυρίζεται εἰς τὴν γειτονιάν, πλὴν ή μάμμα της ήτον πολὺ κρυφοδάκωτη γυναῖκα, και ὅσον και ἂν τὴν ἐψάρευν οἱ γειτόνισσες, δὲν θὰ ἐπρόδιδε ποτὲ τὸ μυστικὸν της.

- Λόγια του κόσμου, γειτόνισσα. Ποῦ ἔχω ἴγω καιρὸ ἀκόμα! Ἐμένα τὸ κορίτσι μ' δὲν τὸ ἐπῆραν τὰ χρόνια μπροστά, ἄς παντρευτοῦν οἱ μεγάλες δά! Τοῦ Κατερινιώ τ' Μπαρμπαγιάννη, κι τοῦ Μαριῶ τς Κάλληνας, κι τοῦ Βάσω τς Χατζηγιώργινας, τί σ' νέριο τς ἔχει; Ἐμένα τ' Ἀρχοντῶ μ' τώρα ἀκόμα ἄρχισε να κεντᾶ τὰ προικιά τς.

Πολλοὶ ὅπου τὴν ήκουαν να διαμαρτύρεται οὔτω τὴν ἐπίστευαν, και αἱ γειτόνισσαι ἔμενον ἐν ὑποψία και δυσπιστία, ἀλλὰ χωρὶς τεκμήριον ή βεβαιότητα, και μόνον ὁ Νταλντογιάννης, κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπλοϊκὸς ἄνθρωπος, ὅπου ἐγύριζεν εἰς ὅλες τὶς γειτονιὲς κ' ἐκουβαλοῦσε εἰς τὰ σπίτια στάμνες με νερὸ πρὸς μίαν δεκάραν τὴν μίαν, εὔρε φράσεις διὰ να ἐρμηνεύση τὰς ὑποψίας ὄλων:

- Μὴν τὴν ἀκοῦτε, ἔτσι τὰ λέει. Ἀπ' τὴν περηφάνια τς, γιατί θὰ κάμη καλὸν γαμπρό, νοικοκύρη ἀπ' τὸ Μπρομύρ'. Κι τὰ λέει τάχα για να ρίξ' ὄξου τς ἄλλες ἀποὺ ἴνα ἀνύπαντρες. Δὲν τ' νὲ βλέπετε ποῦ δὲν μαζώνει τὰ χεῖλια τς ἀπ' τὴ χαρά τς;

Πλὴν ὁ Γιωργῆς δὲν ἔτυχε ν' ἀκούση τοὺς συμπερασμοὺς τοῦ Νταλντογιάννη, και ήτον παιδί τῆς θάλασσας, ὄχι ἀπὸ ἐκείνους ὅπου ἀγαποῦν να κάθωνται εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγοράν και ν' ἀργολογοῦν. Και πάλιν ἕνας ἀπὸ ἐκείνους εἶχε σπεύσει πρὸ ἡμερῶν να τοῦ πάρη τὰ συχαρίκια, ὅτι ὑπανδρεύετο τὸ Ἀρχοντῶ, ἄλλως θὰ ήτο ἐν μακαρία ἀγνοία. Και ἀφ' ἐτέρου ή μάμμα του ήτον, και αὐτή, κρυφὴ γυναῖκα, κατ' ἄλλον τρόπον, και δὲν ἐπεθύμει μὲν να νυμφευθῆ ὁ υἱὸς της τόσο γρήγορα, ἔχαιρε δὲ ἐνδομύχως ἂν ὑπανδρεύετο τὸ Ἀρχοντῶ.

Τὴν Πέμπτην εἶχε ἀποπλεύσει ὁ νέος εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδι. Τὴν Παρασκευὴν ή γραῖα ἐπληροφόρηθη θετικῶς ὅτι ὁ ἀρραβῶν εἶχε γίνει πολὺ κρυφά, και ὅτι ὁ γάμος θὰ ἐτελεῖτο πάλιν κρυφά, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν. Ἡ Μπούρμπαινα εὐχαριστήθη, ἐλπίσασα ὅτι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ υἱὸς της δὲν θὰ ἐπανήρχετο πρὸ τῆς Δευτέρας, και δὲν θὰ ήτο ἐδῶ εἰς τὸν γάμον. Διότι ὑπόπτειεν, ήξευρε και ήσθάνετο ὅτι ὁ Γιωργῆς ἔτρεφε παιδικὸν αἶσθημα πρὸς τὴν Ἀρχοντῶ.

Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα, ή ὑπόθεσις τοῦ ταξιδίου ἐτελείωσε γρήγορα, ή ὁ καιρὸς ήτο πολὺ εὐνοϊκός, και ή βάρκα ἐπέστρεψε τὸ Σάββατον, ἀργὰ τὴν νύκτα. Τότε συνεκινήθη ή γραῖα και ἐφοβήθη. Ὁ Γιωργῆς δὲν εἶχε μάθει τίποτε εἰμὴ περὶ ἐπικειμένον ἀρραβῶνος. Τὴν ἄδειαν τοῦ γάμου εἶχαν ἀναβάλει να τὴν λάβουν τὴν Κυριακὴν, ἅμα θὰ ἐνύκτωνε. Τὸ μυστήριον θὰ ἐτελεῖτο παράωρα, μεσάνυχτα. Ὁ Γιωργῆς δὲν ήξευρε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά.

Ὅταν ὁ νέος ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ εἶχαν ναῦλον διὰ τὴν Δευτέραν τὸ πρωί, ή γραῖα τὸν ήρώτησε διὰ πού, και ποίους θὰ μετέφεραν. Ὁ Γιωργῆς εἶπεν ὅτι ὁ κυβερνήτης τοῦ ήξευρεν, ὅτι δὲν εἶχε ἐξηγηθῆ, και τὸ κάτω-κάτω ὀλίγον τὸν ἔμελεν. Ἡ γραῖα δὲν εἶχεν ἀφορμὰς να ὑποπτεύση ὅτι τὸ ταξίδι αὐτὸ εἶχε καμμίαν σχέσιν με τὸν γάμον.

Ἐλέχθη μὲν ὅτι ή νύφη θὰ ἐπήγαινε να κατοικήση εἰς τὸ χωρίον τοῦ γαμπροῦ, εἰς τὰ σπίτια του, εἰς τὰ νοικοκυριά του, ἀλλ' ἐπιστεύετο ὅτι θὰ παρήρχοντο ἡμέραι πρὸ τῆς μετοικεσίας. Ἀλλ' ή γριά-Μαρουδίτσα, ή μήτηρ τῆς Ἀρχόντως, φαίνεται ὅτι ἐβιάζετο

να κουβαλήση τὴν κόρη τῆς πέραν, καθὼς εἶχε βιασθῆ καὶ νὰ τὴν «κουκουλώσῃ» μίαν ὥραν ἀρχύτερα.

Ἄλλως, ποίαν τάχα ἐνόει ὁ Σιγουράντσας, ὁ караβοκύρης, λέγων ὅτι «ἐντρέπετο νὰ καραβωθῆ ἢ νύφη μέρα-μεσημέρι»;

Ποία νύφη;

* * *

Ἡ γραῖα τὸν παρεκίνησε νὰ μείνῃ στὸ σπίτι νὰ κοιμηθῆ. Ἀνελογίζετο ὅτι, ἂν καὶ ἦσαν γείτονες μὲ τὴν οἰκίαν τῆς μητρὸς τῆς Ἀρχόντως, καὶ ἂν ἤκουε θορύβους καὶ ἐκρήξεις χαρᾶς εἰς τὸν ὕπνον τοῦ ὁ Γιωργῆς, αὐτὴ θὰ τὸν ἐπαρηγόρει καὶ θὰ ἐπροσπάθει νὰ τὸν ἀποπλανήσῃ· καὶ ἔπειτα θὰ τὸν εἶχε σιμὰ τῆς, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς.

Ὁ Γιωργῆς ὁμως ἤθελε νὰ ὑπάγῃ στὴν βάρκαν, ὄχι διότι τοῦ εἶχε παραγγείλει οὕτω ὁ κυβερνήτης του, ἀλλὰ διότι πάντοτε ἠρέσκετο κ' ἐπρωτίμα νὰ κοιμᾶται εἰς τὴν βάρκαν. Ἡ μάννα τοῦ ἦτο πλέον γραῖα καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν νανουρίσῃ εἰς τὴν κούνιαν τοῦ οὔτε εἰς τὴν ἀγκαλιάν τῆς. Ἡ ἄλλη μάννα τοῦ, ἡ θάλασσα, ἀκόμη τὸν ἐλίκνιζε μὲ τὰ κύματά τῆς. Κ' ἐκεῖνη εἶχε κούνιαν, κ' ἐκεῖνη εἶχεν ἀγκάλην καὶ ἀγκάλας πολλὰς. Διὰ τὴν πρώτην μητέρα ἦτο πλέον μέγας καὶ ἠλικιωμένος υἱός. Διὰ τὴν δευτέρα μεγάλην μητέρα, τὴν προσφιλῆ καὶ ὑγρᾶν καὶ ἄπιστον, ἦτο ἀκόμη μικρόν, πολὺ μικρόν τέκνον τῆς.

Ἡ γραῖα δὲν ἐπέμεινε περισσότερον νὰ τὸν ἀποτρέψῃ. Ἐπροσποιήθη μόνον ὅτι γνωρίζει καὶ αὐτὴ ἀπὸ θάλασσαν (καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἄλλο παρὰ τοὺς καημοὺς τῆς θάλασσας), καὶ εἶπεν ὅτι τὸ ἀγκυροβόλιον τοῦ βράχου δὲν ἦτο πολὺ ἀσφαλές, καὶ τοῦ ἐσύστησε νὰ πάγῃ ν' ἀράξῃ τὴν βάρκαν ἐκεῖθεν τῶν βράχων, μεσημβρινώτερα, πρὸς τὴν Σπηλιάν ἢ τὲς Πλάκες. Τοῦτο τὸ ἔκαμε διὰ νὰ εἶναι ὁ υἱός τῆς μακρὰν ἀπὸ τὴν συνοικίαν καὶ εἰς ἄποπτον ἀπὸ τῆς οἰκίας, ὅπου θὰ ἐτελεῖτο ὁ γάμος. Πλὴν αὐτὸς τῆς εἶπε νὰ ἡσυχάσῃ καὶ ἀπῆλθεν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐσκέπτετο ἡ ἀνήσυχος μητρικὴ στοργή, ἀλλ' ἡ γραῖα Μαρουδίτσα, ἡ μήτηρ τῆς Ἀρχόντως, οὔτε ιδέαν εἶχεν οὔτε ὑποψίαν οὔτε ἔννοιαν ἂν ὁ Γιωργῆς, ὁ υἱός τῆς Μπούρμπαινας, ἦτο ἐρωτευμένος μὲ τὴν κόρη τῆς τὴν Ἀρχοντώ. Καὶ ἂν εἶχεν ιδέαν, πάλιν δὲν θὰ τὴν ἐμελε τίποτε. Καὶ ἂν ἐγνώριζεν ὅτι ἡ κόρη τῆς ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ αἶσθημα, πάλιν ὀλίγον θὰ ἀνησύχει. Τὰ κορίτσια δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ἔρωτα, τί θὰ πῆ; Τὸ μόνον χρέος τῶν εἶναι νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς γονεῖς τῶν. «Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μέριμναν ἔξει». Καθὼς ὅλαι αἱ γραῖαι, ἡ Μαρουδίτσα ἦτο συμφωνοτάτη μὲ τὸν Εὐριπίδην, χωρὶς νὰ ἔχη τὴν τιμὴν νὰ τὸν γνωρίζῃ.

Τὰ κορίτσια δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ἔρωτα. Δὲν πρέπει, ἀλλ' ὅταν ὁ Γιωργῆς ἤκουσε μέσα εἰς τὸν ὕπνον τοῦ τοὺς δυὸ πυροβολισμοὺς - διότι ἀφοῦ ἡ «κουλούρα» ἐμβῆκεν εἰς τὸ κεφάλι, δὲν ἦτο πλέον ἀνάγκη μυστικότητος, καὶ αὐτὸς ὁ κίνδυνος μήπως «ρίξουν τὰ κορίτσια τῆς νύφης» παρήλαε πλέον· διότι τὰ κορίτσια, καθὼς εἶναι γνωστὸν εἰς πολλοὺς, τὰ ρίχνουν αἱ ἐχθραὶ τῆς νύμφης, ἐνόσω διαρκεῖ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀρραβῶνος, ἥτις καὶ δι' αὐτὸ τελεῖται πολὺ μυστικά, κατ' ἀπαίτησιν τῶν πονηρῶν γραιδίων, χωρὶς νὰ πάρῃ εἶδησιν κανεὶς ἀπ' ἔξω· κ' ἔπειτα ἡ Μαρουδίτσα εἶχε λάβει πρόνοιαν νὰ ὀχυρώσῃ τοὺς κόλπους τῆς κόρης τῆς, καθὼς καὶ τοῦ

γαμβροῦ, με δυὸ μικρὰ ὠραῖα χρυσοδεμένα τετραβάγγελα· οἱ δὲ πυροβολισμοὶ ρίπτονται κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τοῦ Στεφανώματος, εὐθὺς μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ Ἀρραβῶνος - ὅταν, λέγω, ὁ Γιωργῆς ἤκουσε μέσα εἰς τὸν ὕπνον τοῦ δυὸ τουφεκιᾶς ἢ μᾶλλον τρομπονιᾶς, ἐξύπνησεν ἔντρομος με ἀνασκίρτημα, καὶ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἦτο κακὸς ἐφιάλτης. Ἀλλὰ δὲν ἦτο σωστὸν ζύπνημα.

Ὁ νέος εὐρίσκετο ἐν ἡμισυνειδησίᾳ καὶ δὲν ἐνόει τίποτε. Τοῦ ἐφάνη ὅτι ἔβλεπεν ὡς ἐν ὄνειρῳ ἐκεῖ, ἐπάνω ἀπὸ τὸν βράχον, σύρριζα εἰς τὸν κρημνόν, μίαν οἰκίαν ἐκτάκτως φωτισμένην. Ἐπειτα ἐκοιμήθη πάλιν, κ' ἐκοιμήθη ἐπὶ πολὺ. Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν ὕπνον τοῦ εἶχε συνειδησιν ὄνειρου μελωδικοῦ, οὕτως εἶπεῖν, ἐφέρετο ἐπὶ πτερύγων μουσικῶν φθόγγων, ἐπὶ πτίλων αὔρας ἑναρμονίου, λιγυρᾶς. Μετὰ πολλὴν ὥραν ἐξύπνησεν.

Ἦκουσεν εὐκρινῶς βιολιά, λαγοῦτα, λαλούμενα. Τί ἦτο; Ἐκοίταξε κατὰ τὸν βράχον. Ἦτο πράγματι οἰκία λαμπρῶς φωτισμένη, παμφαῆς, καὶ ἡ οἰκία αὕτη ἦτο τῆς Μαρουδίτσας. Ὑπανδρεύετο λοιπὸν τὸ Ἀρχοντῶ; Δι' αὐτὸ ὁ Σιγουράντσας τοῦ εἶχεν εἶπει «ντρέπεται ἡ νύφη»; Ποιὰ νύφη;

Εἶχεν ἀκούσει περὶ μνηστείας. Ἴσως νὰ ἔκαμναν μνηστείαν, καὶ αὐτὰ ἦσαν τὰ «μβασίδια» τοῦ γαμβροῦ. Διότι συνήθως, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπλὴν ἀνεπίσημον μνηστείαν, «μβάζουν» τὸν γαμβρόν, δηλαδὴ τὸν εἰσάγουν ἐπισημῶς εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης. Κ' ἐπειδὴ ὁ γαμβρὸς ἦτο πέραν ἀπὸ τὰ Εἰκοσιτέσσερα Χωριά, νοικοκύρης ἄνθρωπος, ἠθέλησαν νὰ τὸν ἐμβάσουν ἐν πομπῇ εἰς τὴν οἰκίαν, διότι αὐριον θ' ἀπήρχετο πάλιν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὁ γάμος θ' ἀνεβάλλετο μετὰ μῆνας. Αὐτὸ θὰ ἦτον.

Ἐζήτει νὰ εὔρη μικρὰν παρηγορίαν, ἐπροσπάθει νὰ πιασθῇ ἀπὸ ὀλίγην σφαλερᾶν ἐλπίδα. Ἐπεθύμει νὰ πιστεύσῃ ὅτι αὐτὸ μόνον ἦτον. Ὁ γάμος θὰ ἐβράδυνεν. Εἶχεν καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ βάλῃ μέσα εἰς ἐνέργειαν, διὰ νὰ χαλάσῃ τοὺς ἀρραβῶνας. Ἦτο ἱκανός, αὐτός, νὰ τὸ κλέψῃ, τὸ Ἀρχοντῶ. Καὶ με ὅλα τὰ δίκια του. Διότι ἐπίστευεν ὅτι διὰ τῆς βίας ἠθέλαν νὰ τῆς δώσουν ἄνδρα ξένον ἄνθρωπον, οἰκοκύρην.

Ἀλλὰ τόσα φῶτα, τόση χαρά, τόσος θόρυβος, ἦτο μόνον διὰ τὰ μβασίδια; Ἦμπορούσε νὰ τὸ πιστεύσῃ;

Ἐπειτα ἐκείναι αἱ φράσεις τοῦ Σιγουράντσα ἤρχοντο πάλιν εἰς τὸν νοῦν του. «Μπορεῖ νὰ τοὺς σηκώσουν πρώι. Θὰ μβαρκάρουν τὴ νύφη. Νὰ ἴχῃ τὸν νοῦν του».

Νὰ ἦτο λοιπὸν ἀληθές; Ἐτελεῖτο γάμος ἐκεῖ ἐπάνω; Ὑπανδρεύετο τὸ Ἀρχοντῶ;

- ὦ, Τύχη καὶ Πρόνοια! ὦ, βουλαὶ ἀνθρώπων ὑποβολιμαῖοι, τοῦ Ἀχιτόφελ βουλαί!

* * *

Τί νὰ σκεφθῇ! Τί νὰ εἶπῃ; Πῶς ν' ἀρθρώσῃ λόγον; Ἦθελε, κατὰ τὸ ἄσμα, «ν' ἀρχίσῃ νὰ πῇ τὰ πάθη του τραγούδια». Σύρε νὰ πῆς τῆς μάννας σου νὰ κάμῃ κι ἄλλη γέννα. Ὅχι! Ἀνάθεμα τῇ μάννα σου!...

Διατὶ κοιμᾶται; Πῶς ἀγρυπνεῖ; Πῶς μένει ἐξαπλωμένος; Καὶ δὲν ἐξέρχεται πνοὴ καὶ στεναγμὸς ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ τὸ ὄμμα του ἐκαρφώθη ἐκεῖ ἀπλανές, καὶ ζῆ, καὶ

δὲν ζῆ, ἐνδόμυχον ζώην; Τί σκέπτεται; Σκέψεις χρειάζεται; Ὅχι, δρᾶσις. Νὰ σηκωθῆ... Νὰ πηδήσῃ... Νὰ τρέξῃ... νὰ πετάξῃ... Ν' ἀναβῆ τὸν βράχον, σκαλοπάτια-σκαλοπάτια, στενοὺς δρομίσκους, λιθόστρωτα... Νὰ φθάσῃ ἐκεῖ ἐπάνω... Νὰ χυθῆ, νὰ ὀρμήσῃ... Νὰ τοὺς ταραξῆ. Νὰ τοὺς θαλασσοσῶσῃ... Νὰ ἐπίβαλῃ χεῖρα εἰς τὴν νύφην, ὅπου στέκει στολισμένη καὶ καμαρώνει. «Ἐλα ἐδῶ, σύ!»... Νὰ τὴν ἀρπάξῃ... Νὰ τὴν σηκώσῃ ψηλά... Νὰ τὴν κατεβάσῃ, κάτω ἀπὸ τὴν σκάλαν... θὰ ἐξαφανισθοῦν... θὰ μείνουν ἀπολιθωμένοι... θὰ τὸν νομίσουν διὰ τρελόν... θὰ συνέλθουν... θὰ τρέξουν κατόπιν του... Ἡ γριά θὰ τραβήξῃ τὰ μαλλιά της, θὰ χυθῆ ἐπάνω του, καὶ θὰ τὸν σχίσῃ μὲ τὰ νύχια της τὰ μαῦρα... Οἱ ἄλλοι, καλεσμένοι, κουμπάρος, συγγενεῖς, θὰ τοῦ ριχθοῦν μὲ τοὺς γρόνθους, μὲ ράβδους, μὲ τὰς φιάλας τὰς κενὰς καὶ μὲ τὰς φιάλας τὰς μισογεμάτας... μὲ τὴν σκοῦπαν... μὲ ὅ,τι τύχη. Αὐτὸς μὲ τὴν μίαν χεῖρα θὰ σπρώχῃ τὴν νύφην ἐμπρός, μὲ τὴν ἄλλην θὰ προσπαθῆ νὰ τοὺς φέρῃ γῦρο ὅλους!... Καὶ ὁ γαμβρός, ὁ νοικοκύρης, μὲ τὸ πανωβράκι του τὸ τσόχινον, μὲ τὸ φέσι του τὸ στιλπνόν, μὲ τὴν τσάκαν του τὴν βελουδένιαν, μὲ τὸ ζωνάρι του τὸ μεταξωτόν, θὰ τρέξῃ ἀπ' ὀπίσω του, καὶ θὰ γυρεύῃ νὰ τοὺς χωρίσῃ... Ὅχι, θὰ τοῦ ἔλθῃ λιγοθυμιά, καὶ θὰ πέσῃ ἀπ' ὀπίσω ἀπὸ τὴν πόρταν... καὶ τότε αἱ γυναῖκες θὰ βάλουν τὲς φωνές, καὶ θὰ πασχίζουσιν νὰ ξελιγοθυμήσουν τὸν γαμβρό... καὶ θὰ ἐπέλθῃ μικρὸς ἀντιπερισπασμός... κι αὐτὸς θὰ σπρώχῃ τὴν νύφην κατὰ τὸν βράχον, σιμὰ εἰς τὴν βάρκαν, κάτω, καὶ μὲ τοὺς γρόνθους καὶ μὲ τοὺς ἀγκῶνας του, καταπληγωμένος, ἀφρίζων, αἱματωμένος, ἄγριος, θ' ἀπαντᾷ εἰς τὰ κτυπήματα τῶν λυσσασμένων.

Ἐμπρός! θάρρος, ἀπόφασις. Σηκώσου! θὰ κουνηθῆς ἐπὶ τέλους;

* * *

Εἶχε κοιμηθῆ ἀποβραδὺς ὁ Σιγουράντσας, ὁ караβοκύρης. Εἰς τὰς δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἐξύπνησεν. Εἶχε χορτάσει τὸν ὕπνον.

Ἐτριψε τὰ μάτια του, ἔχασμήθη, ἐγόγγυσεν, ἔρριπεν ὀλίγον νερόν εἰς τὰ βλέφαρά του, ἐφόρεσε τὴν μικρὰν καπόταν του, καὶ κατέβη.

Διευθύνθη εἰς τὸ σπίτι τῆς χαρᾶς, ἐκεῖ ὅπου ἐγίνετο ὁ γάμος.

Δὲν ἦτο καλεσμένος, ὄχι, ἀλλ' ἦτο караβοκύρης τῆς βάρκας... τοῦ Γιωργῆ καὶ ἦτο ναυλωμένος νὰ μεταφέρῃ τὸ νέον ἀνδρόγυνον πέραν. Ἡ νύφη δὲν εἶχε σπίτι ὡς προῖκα. Ἡ γριά τῆς ἔδωκε δυὸ ἢ τρία μεταξωτὰ καὶ ὀλίγα βαμβακερὰ φορέματα, δυὸ χαλκῶματα, μισὴν δουζίναν χουλιαράκια τοῦ γλυκοῦ, δυὸ προσκέφαλα, τρία σινδόνια, μίαν σκάφη καὶ μίαν ἀνεμοδούραν, ἔγραψεν εἰς τὸ προικοσύμφωνον πεντακοσίας δραχμὰς μέτρημα, τὰς ὁποίας εἶναι ἄδηλον ἂν εἶχε σκοπὸν ποτὲ νὰ δώσῃ, καὶ μὲ αὐτὰ τοὺς «ἐκουκούλωσε».

Τὸ νὰ μὴ λάβῃ σπίτι ὡς προῖκα ἢ νύφη ἐσήμαινεν ὅτι δὲν θὰ ἔμεινεν ἐγκάτοικος εἰς τὴν πατρίδα της. Ὁ γαμβρός, πέρα, στὰ χωρία τὰ δικά του, ἔλεγε ὅτι εἶχε σπίτι καὶ σπίτια πολλά. Καὶ χωράφια ὄχι ὀλίγα. Οἰκοκύρης ἄνθρωπος.

Εἶχεν ἀποφασισθῆ, εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον, ἅμα ἐξημέρωνε νὰ μβαρκάρουν ὁ γαμβρός, ἢ νύφη, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὴν γραῖαν, καὶ νὰ περάσουν πέραν εἰς τὸν Πλατανιᾶν, σιμὰ εἰς τὴν Σηπιάδα ἄκραν, εἰς τὰ χωρία τοῦ γαμβροῦ, εἰς τὰ σπίτια του κ' εἰς τὰ νοικοκυριά του.

Εἶχαν συμφωνήσει με πολλήν μυστικότητα ἀπὸ τὸ δειλινὸν τῆς Κυριακῆς (τὴν μυστικότητα τὴν ἤθελεν ἡ γραῖα εἰς ὅλα, φυλαττομένη τὰς κακὰς γλώσσας τοῦ χωρίου· ἤθελε ν' ἀποκοιμίση τὴν κοινήν περιέργειαν· δὲν τῆς ἤρεσκε ν' ἀκούη σχόλια, διατι καὶ πῶς ἡ γραῖα Μαρουδίτσα ὑπάνδρευσε τὴν κόρην τῆς καὶ τὴν ἔστειλεν εἰς ξένον μέρος, καὶ τὴν ἐξεπάτρισε, καὶ τὴν «ἐκαράβωσε» μέρα-μεσημέρι· καὶ προσέτι ἂν ἡ νύφη εἶχε καλὰ προικιά, καὶ ἂν «ἐκαμάρωνεν» ὅταν θὰ ἐπῆγαινε νὰ μβαρκάρη κτλ.), εἶχαν συμφωνήσει, λέγω, με τὸν Σιγουράντσαν, τὸν караβοκύρη, πρῶι-πρῶι νὰ τοὺς πέραση πέρα με τὴν βάρκαν, τὴν βάρκαν τοῦ Γιωργῆ. Με αὐτὸ τὸ θάρρος ἐπῆγαινε ὁ καπετὰν Σιγουράντσας τὰς δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυχτα εἰς τῆς χαρᾶς τὸ σπίτι, χωρὶς νὰ εἶναι καλεσμένος. Εἶχε σκεφθῆ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ χορτάση τὸν ὕπνον ἐνωρίς, ἀφοῦ ἦτον διὰ ταξίδι, καὶ βαθιὰ τὴν νύκτα, περὶ τὸ δευτέρον λάληλα τοῦ πετεινοῦ, νὰ σηκωθῆ νὰ ὑπάγη ἀπροσκάλεστος εἰς τῆς χαρᾶς τὸ σπίτι.

Ἦρκει ἅπαξ νὰ εἴπη:

- Ἦ! τί κάνουμε; Καλορρίζικα δά. Ἦς εἶναι στερεωμένα. Κοντεύει νὰ φέξη. Ὁ ἀστέρης θὰ βγῆ. Ἦ Πούλια πάγει μεσουρανίς. Νά, τώρα θὰ χαράξη. Ἦγὼ λέω νὰ τραβιόμαστε ἀγάλι· ἀγάλια. Τώρα με τὸ ἀπόγειο, τὸ πρῶι, θὰ κολλήσουμε μία χαρὰ πέρα, πρὶν ψηλώση ἓνα κοντάρι ὁ ἥλιος... Ἦς εἶναι στερεωμένα, καλορρίζικα! Με γιουὺς! Ἦβίβα σας! Στερεωμένο τὸ ἀνδρόγυνο! Στὴν ὑγεία σας! Καλορρίζικα!

Καὶ ὕστερον ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας θὰ ἐκερνᾶτο καὶ θὰ ἔπινεν ἀνέτως, ὡς καλεσμένος με τοὺς καλεσμένους, ὑπενθυμίζων μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν:

- Κοντεύει νὰ φέξη... Νὰ τραβιόμαστε σιγά-σιγά. Ἦβίβα σας! Καλορρίζικοι! Στερεωμένοι!

- Ἦς φέξη! θὰ ἀπῆντων ἐκάστοτε ὁ κουμπάρος καὶ οἱ καλεσμένοι.

Καὶ οὕτω συνέβη. Ἦτο ἤδη τετάρτη μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Γλυκοχαράματα, ἀπόπασχα, Ἀπρίλιος ὁ μῆν. Τὰ πουλιά ἐκελαδοῦσαν εἰς τὰ δένδρα, γύρω εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Ἦ αὐγὴ ἔδειχνε τὰ ρόδινα δάκτυλά τῆς ψηλὰ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ἀντικρῦ, καὶ ὅλος ὁ ἀῆρ ἐμοσχοβολοῦσεν ἀπὸ τὰ ρόδα τῶν κήπων ὀλόγυρα, τὰ ρόδα τὰ ὅποια εἶχον πλασθῆ ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν χωρὶς ἀκάνθας· καὶ τώρα, διὰ νὰ δρέψη τις ἐν ἀπὸ αὐτὰ ἀνάγκη νὰ ματώση τὰ δάκτυλα... καὶ πάλιν, ὅταν τὸ ρόδον εἶναι ὑψηλὰ πολὺ, δὲν τὸ φθάνει ὅσον καὶ ἂν τανυσθῆ τις, μόνον ἀδίκως ματώνει τὰ δάκτυλα... καὶ καμμίαν φορὰν πέφτει καὶ σπάζει τὰ πόδια.

Ἦτο τετάρτη ὥρα γλυκοχαράματα, καὶ κανεὶς ἀκόμη δὲν εἶχε κινηθῆ ἀπὸ τὴν οἰκίαν. Τέλος, ἡ γραῖα Μαρουδίτσα, ἣτις ἐπεθύμει νὰ γίνη τὸ μπαρκάρισμα ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερα, ἐπῆρε δυὸ ἀβασταγές με ροῦχα, τὰς ὁποίας εἶχεν ἐτοιμάσει, καί, ἀφοῦ συνεννοήθη με τὸν Σιγουράντσαν, τὰς ἔδωκεν εἰς δυὸ παιδιά, ἀνεψιούς τῆς, νὰ τὰς κουβαλήσουν κάτω εἰς τὸν αἰγιαλόν.

- Ἦκεῖ εἶν' ἡ βάρκα, εἶπεν ὁ караβοκύρης, δεικνύων διὰ τοῦ παραθύρου. Ὁ Γιωργῆς κοιμᾶται μέσα. Ἦς τὸν φωνάξουν νὰ σηκωθῆ, νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ πράματα. Κι ὅ,τι ἄλλο ἔχετε, στείλετέ το. Δῶστε μου κ' ἐμένα νὰ κουβαλήσω τίποτα, τώρα πού θὰ κατέβω. Στερεωμένοι! καλορρίζικοι! Τέπερτε ὅλοι! Τὸ ἀνδρόγυνο στερεωμένο!

* * *

Νὰ σηκωθῆ... Νὰ τρέξῃ... Νὰ τὴν ἀρπάξῃ μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια τους... Ἡ γριά θὰ τὸν σχίσει μὲ τὰ νύχια της... Αὐτὸς θὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸν λαιμὸν νὰ τὴν πνίξῃ... Οἱ καλεσμένοι θὰ τοῦ ριχθοῦν μὲ τὶς μπουκάλες, μὲ τοὺς γρόνθους καὶ μὲ τὰ ρόπαλα... Αὐτὸς θὰ τοὺς κυνηγήσῃ μ' ἓνα σκαρμόν, μ' ἓνα μπάγκον, μὲ μίαν τροπωτῆρα, ὅπου μπορεῖ νὰ πάρῃ μαζί του ἀπὸ τὴν φελοῦκαν... Αἱ γυναῖκες θὰ βάλουν τὲς φωνές... Ὁ γαμβρὸς θὰ τὰς καταπραῦνῃ. «Σιωπάτε! σιωπάτε!». Εἶναι εἰρηνικὸς ἄνθρωπος, φρόνιμος νοικοκύρης.

Δὲν ἐσηκώθη... Δὲν ἔτρεξε. Δὲν ἦτο πλέον καιρὸς. Ὁ μακρὸς ἐφιάλτης τὸν εἶχε προδώσει.

Τὰ δυὸ παιδιά κατέβησαν κάτω εἰς τὴν ἄκρην τοῦ βράχου, φέροντα τὰς δυὸ δέσμας τῶν φορεμάτων. Δυὸ φανάρια ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς κρεμασμένα εἰς τὸ μπαλκόνι τῆς οἰκίας. Τρίτον φανάριον προσετέθη τώρα ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, διὰ νὰ φέγγῃ τὸν δρόμον εἰς αὐτοὺς ὅπου ἤρχισαν νὰ κουβαλοῦν τὴν ἀποσκευὴν. Τὸ οὐράνιον δρέπανον, λευκόν, ἐστιλνωμένον, εἶχεν ἀνατείλει πρὸ ὥρας, καὶ τώρα εἶχεν ὠχριάσει ἀπὸ τὰς ἐρυθρὰς καὶ κυανὰς λάμπεις τοῦ λυκαυγοῦς. Καὶ τὰ ρόδα τῆς αὐγῆς ἐκοκκίνιζαν ὑψηλά, πρωτογενῆ, ἄφθαστα ρόδα... φλογίνη ρομφαῖα εἰς τὴν πύλην τοῦ φωτός!

Τὰ δυὸ παιδιά ἐφώναξαν τὸν Γιωργῆν. Ἀλλ' ὁ νέος εἶχε σηκωθῆ πρὶν τὸν φωνάζουν.

- Μπάρμπα, εἰπ' οὐ καπιτάνιους, νὰ πάρ' ες, λέει τὰ ροῦχα μέσ' τ' βάρκα.

- Εἶπε, λέει, ἡ θειά μ' ἡ Μαρουδίτσα, νὰ τὰ βάνης, λέει, σὲ καλὴ μεριά, τὰ ροῦχα, νὰ μὴ βραχοῦνε.

- Νὰ τὰ βάνης, λέει, ἀπουκάτ' ἀπ' τὴν πλώρ' τς βάρκας, ὄμορφα - ὄμορφα.

- Τὰ ροῦχα, λέει, κι τὰ μάτια σ'.

Καὶ συγχρόνως ἠκούσθη ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βράχου κατερχομένη ἡ μεγάλη φωνὴ τοῦ Σιγουράντσα:

- Ἀλέστα, Γιωργῆ! Τὰ πῆρες τὰ πράματα μέσα;

Εἶχεν ἐξέλθει ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, κ' ἐκεῖ προπεμπόμενος καὶ ξεκολλῶν ἀργὰ-ἀργά, ἐξηκολούθει νὰ κερνᾶται ἀκόμη.

- Γειά μας! Στερεωμένο τ' ἀνδρόγυνο! Καλορρίζικοι! Καλό μας καταυόδιο!

Καὶ μετ' ὀλίγα λεπτά κατήρχετο βραδὺς τὴν κλιτὸν τοῦ βράχου, ἐξακολουθῶν νὰ φωνάζῃ καθ' ὁδόν:

- Ἀσένιο, Γιωργῆ! Θά 'χουμε καλὸ ταξίδι.

* * *

Δὲν ἦτο πλέον ψέμα, ἦτον ἀλήθεια. Ὁ Γιωργῆς ἔπλεε μὲ τὴν βάρκαν του καὶ μὲ τὸν Σιγουράντσαν. Ἐπλεε καὶ μετέφερε τὴν Ἀρχοντώ, μὲ τὴν μητέρα της καὶ μὲ τὸν

γαμβρόν, τὴν ὥραν τῆς αὐγῆς. Τοὺς μετέφερον εἰς τὴν Σηπιάδα ἄκραν, εἰς τὰ χωρία τοῦ γαμβροῦ, εἰς τὰ σπίτια του, εἰς τὰ νοικοκυριά του.

Καὶ πάλιν ἠμπορεῖ νὰ ἦτον ψέμα, τίς δύναται νὰ εἶναι βέβαιος; Ἦτο ὄνειρον μαγικόν, ἀπαίσιον καὶ τρομερόν, ὄνειρον τὸ ὁποῖον ἔβλεπε μὲ ἀνοικτὰ τὰ μάτια. Κ' ἐσφαλοῦσε τὰ μάτια καὶ ἀκόμη τὸ ἔβλεπε.

Τὰ ρόδα τῆς αὐγῆς ἐφυλλορροοῦσαν κ' ἐκοκκίνιζαν αἱ παρειαὶ τῆς Ἀρχοντῶς, ἡ ἐκοκκίνιζαν μόναι των εἰς τὴν θεάν τοῦ Γιωργῆ; Αὐτὸς ἦτο χλωμός, μαραμμένος, ἀδρανῆς.

Τὰ ρόδα τῆς αὐγῆς δὲν ἤρκουν διὰ νὰ τὸν κάμουν νὰ κοκκίνη. Τὰ χέρια του μηχανικῶς, ὡς ξυλιασμένα, ἐτραβοῦσαν τὸ κουπί. Ξύλον κολλημένον ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον.

Μίαν φορὰν μόνον ἐκοίταξε τὴν Ἀρχοντῶ. Τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἦτον ἡ τελευταία συγκεντρωμένη ἀκτὶς τῆς ψυχῆς του. Εἶτα ἐκείνη κατεβίβασε τὰ ὄμματα, καὶ τὸ ἰδικόν του ὄμμα κατέστη ἀπλανές.

- Καλὸ κατευοδῖό σας!

- Παναγία μπροστά σας!

- Δούλευέ τα, καπετάνιο.

- Δούλευέ τα! δούλευέ τα.

Ἐμακρύνθησαν, ἐπελαγώθησαν, κ' ἔφευγαν, ἔφευγαν.

Δὲν ἠμποροῦσε νὰ συνάψῃ ιδέαν πλέον. Δὲν ἦτο τάχα πλέον καιρὸς παλληκαριᾶς; Παρήλθεν ἡ εὐκαιρία διὰ νὰ ὀρμήσῃ ἐπάνω εἰς τὸ σπίτι, νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας ὄλων, μὲ τοὺς γρόνθους καὶ μὲ τοὺς ὀδόντας καὶ μὲ τοὺς ὄνυχας.

Ἡ γραῖα δὲν θὰ τὸν ἔσχιζε πλέον μὲ τὰ νύχια τῆς τὰ μαῦρα... Αὐτὸς ἠμποροῦσε ἀκόμη νὰ τὴν πνίξῃ... νὰ τὴν πνίξῃ... Ἐβλεπε τὸν γαμβρόν καὶ τοῦ ἐφαίνετο ὡς ὄρνεον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἔλθει ἀπὸ ξένον τόπον διὰ ν' ἀρπάξῃ τὴν περιστέραν, τὴν τρυγὸνα.

Τοῦ ἤρχετο νὰ ξεστηθῶθῃ, νὰ πτύσῃ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ:

- Παλεύουμε, μάρμπα;

Τοῦ ἤρχετο νὰ συγχαρῇ τὴν γραῖαν διὰ τὸν γάμον τῆς τάχα - προσποιούμενος ὅτι ἐπίστευεν ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ νύφη... διότι ἡ ἡλικία τοῦ γαμβροῦ ἐφαίνετο διὰ νὰ εἶναι σχεδὸν πατὴρ τῆς κόρης.

Καὶ νὰ συγχαρῇ τὴν νέαν διότι, μετὰ τόσα ἔτη ὀρφάνιας, εἶχεν ἀποκτήσει τάχα δεῦτερον πατέρα.

Ἐπειτα τοῦ ἦλθεν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν γαμβρόν, δεικνύων τὴν θάλασσαν:

- Παραβγαίνουμε στο κολύμπι;

* * *

Ἐκεῖνος θὰ ἐκάγαζε μὲ τὴν τρέλαν τοῦ νέου. Δὲν εἶχεν ὄρεξιν διὰ θαλάσσιον λουτρόν. Ἦτο χερσαῖος, θὰ ἐπήγαιεν ὡς μολυβήθρα κάτω εἰς τὸν βυθόν. Οἰκοκύρης ἄνθρωπος, μὲ τὰ χωράφια του, μὲ τὰ σπίτια του, μὲ τὰ καλά του.

Τὸ ἀπόγειον ἐφύσα. Ὁ ἄνεμος ἐδυνάμωνε. Θὰ ἐδυνάμωνε πολὺ. Ἦτο ἡμέρα πλέον, καὶ ὁ ἥλιος θ' ἀνέτελλε πυριφλεγέθων ἐπάνω. Καὶ τὰ ρόδα τῶν παρειῶν τῆς νύμφης δὲν θὰ ἐξηλείφοντο. Καὶ ἡ γλωμάδα ἢ ἰδική του ἐνῖκα τὴν ἡλιοκαΐαν τοῦ προσώπου του, τὴν παιδιόθεν κτηθεῖσαν.

Ὁ ἄνεμος ἐδυνάμωνε. Σαβούραν δὲν ἐφρόντισαν νὰ βάλουν. Ποῖος νὰ τὸ ἐνθυμηθῆ; Αὐτὸν δὲν τὸν ἔμελεν. Ὁ Σιγουράντσας ἦτο «καπνισμένος». Ὁ γαμβρὸς δὲν ἤξευρεν ἀπὸ τέτοια. Ἦτο στεργιώτης ἄνθρωπος, μὲ τὰ χωράφια του, μὲ τὰ ὑπάρχοντά του.

Ὁ ἄνεμος ἐδυνάμωνε. Τάχα δὲν ἤμποροῦσε νὰ δυναμώσῃ ἀρκετά, ὥστε μ' ἓνα σαγανίδι ν' ἀναποδογυρίσῃ τὴν ἀσαβούρωτην βάρκαν;

Μ' ἓνα σαγανίδι μόνον. Μὲ μικρὰν ἀνεπιτηδειότητα τοῦ Σιγουράντσα εἰς τὸ τιμόνι, μ' ἑλαφρὰν ἀπροσεξίαν τοῦ Γιωργῆ εἰς τὸ πανί.

Καὶ τότε ὅλα θὰ ἔπλεαν εἰς τὴν θάλασσαν... ὅλοι θὰ ἔπεφταν εἰς τὸ κῦμα. Ὁ γαμβρὸς θὰ ἐπήγαινε μολύβι εἰς τὸν πάτον, χερσαῖος, ἀθαλάσσωτος ἄνθρωπος. Τὴν γριὰ Μαρουδίτσαν ἄς τὴν ἐγλύτωνεν, ἂν ἤθελεν, ὁ Σιγουράντσας. Ὁ Γιωργῆς θὰ ἐγλύτωνε τὴν Ἀρχοντῶ κολυμβῶν. «Κ' ἐσένα νὰ γλυτώσω, κορμί μ' ἀγγελικό».

Ἐνα σαγανίδι, ἓνα σαγανίδακι μόνον. Καὶ τοῦτο τί ἐχρειάζετο; Μία παρατιμονιά τοῦ Σιγουράντσα δὲν ἤρκει; Καὶ αὐτὴ τί ἐχρειάζετο; Ἐνα καργάρισμα τοῦ πανιοῦ δὲν ἦτο ἀρκετόν; Καὶ δὲν ἦτο αὐτὸ εἰς τὸ χέρι τοῦ Γιωργῆ καὶ μόνον;

Μὲ τὸ χέρι του ἤμποροῦσε νὰ βιάσῃ τὸ πανί, καὶ μὲ τὸ πόδι του ἤμποροῦσε νὰ βγάλῃ τὸν πίρον τῆς βάρκας. Ἡ βάρκα εἶχεν ὀπὴν φραγμένην διὰ πίρου, δίπλα εἰς τὴν καρίναν. Ἦτο τοῦτο σχέδιον τοῦ Γιωργῆ, ὅστις ἔσωζεν ἀκόμη παιδικὰς τινὰς κλίσεις εἰς τὰ θαλασσινά του, καὶ ἐπεθύμει, καθὼς βουλιοῦν τὰ παιδιὰ τὲς μικρὰς φελοῦκες κολυμβῶντα, νὰ βουλιᾷ συχνὰ τὴν βάρκαν του, διὰ νὰ χορταίνῃ ἐκεῖνη θάλασσαν καὶ αὐτὸς κολύμβημα.

Μὲ ἓν λάκτισμα, ἀκόμη ὀλιγώτερον, μὲ ἓν κτύπημα τοῦ δακτύλου τοῦ ποδός, ἤμποροῦσε νὰ στείλῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἄναυλα τρεῖς ψυχὰς, τὸν γαμβρόν, τὴν πενθερὰν καὶ τὴν νύφην... ἐὰν δὲν ἤθελε νὰ γλυτώσῃ τὴν τελευταίαν.

Ὁ κυβερνήτης, ἂν καὶ βαρὺς, θὰ ἐκολύμβῃ ὅπως-ὅπως καὶ θὰ ἐγλύτωνε. Δὲν ἀπεῖχον ἡμισυ μίλιον ἀπὸ τὴν ἀκτὴν. Ὁ γαμβρὸς θὰ ἐπήγαινε βολὴς εἰς τὸν πάτον μὲ ὅλα τὰ σπίτια του... ἢ μᾶλλον χωρὶς τὰ σπίτια του, χωρὶς τὰ χωράφια του καὶ τὰ ὑπάρχοντά του. Ἡ γραῖα Μαρουδίτσα... αὐτὴ τὸ ψωμί της τὸ εἶχε φάγει. Τὴν κόρην της τὴν εἶχε «κουκουλώσει» καὶ τὴν εἶχε κάμει νοικοκυρά. Θὰ ἐφρόντιζεν αὐτὸς νὰ τῆς κάμῃ τὰ κόλλυβα... μαζί μὲ τὴν Ἀρχόντω.

Ἐμπρός! Καρδιά! θάρρος!

Ὅχι, δὲν ἔπρεπε νὰ βουλιάξῃ τὴν βάρκαν διὰ τοῦ ἀνοίγματος τῆς ὀπῆς. Τὸ μέσον δὲν μετεῖχε παλληκαριάς, ἦτο δὲ καὶ ἀπαίσιον. Ἐπειτα δὲν θὰ ἦτο πολὺ ἀσφαλές, διὰ τὴν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον προπομπήν.

Μὲ βουλιαγμένην βάρκαν ἐσώθησαν πολλοὶ μὴ γνωρίζοντες νὰ κολυμβοῦν. Μὲ ἀναποδογυρισμένην βάρκαν πολλοὶ καὶ δεξιὸι κολυμβηταὶ ἐχάθησαν.

Ὅχι, δὲν θὰ ἐβούλιαζεν τὴν βάρκαν, θὰ τὴν ἀναποδογύριζε!

* * *

Θὰ ἔβλεπεν τερπνὸν θέαμα, τὸν Σιγουράντσαν νὰ κολυμβᾷ ὡς φώκη μακρὰν του. Θὰ ἐξεπιάνετο ἀπὸ τὸν γαμβρόν, θὰ ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὴν πενθεράν, διὰ νὰ ριφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ γραῖα μόλις θὰ ἐπρόφθανε νὰ κάμῃ τὸν τελευταῖον σταυρόν της, καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἀγωνίας της θὰ ἐπνίγετο βαθιὰ κάτω.

Τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ χωρίον, οἱ ἱερεῖς θὰ τῆς ἔψαλλον τὸν «κανόνα» της, καὶ θὰ προέτρεπον τοὺς παρεστώτας νὰ κάμουν μετανοίας διὰ τὴν ψυχὴν της. Καὶ ἐπὶ σαράντα ἡμέρας, ὅλαι αἱ εὐλαβεῖς γραῖαι τοῦ χωρίου θὰ ἔπαυον νὰ τρῶγουν ὀψάρια, μὲ τὴν ὑποψίαν ὅτι αὐτὰ εἶχον ἐγγίσει τὴν πνιγμένην.

Νὰ δράξῃ τὴν Ἀρχόντω ἀπὸ τὸν βραχίονα... ἀπὸ τὴν μασχάλην... ὄχι, ἀπὸ τὴν μέσην. Καὶ ἔπλεεν ἤδη, ἔπλεε κ' ἐκολυμβοῦσε μαζί της. Διὰ μίαν φορὰν ἄς γίνῃ γλυκιὰ ἢ πικρὴ καὶ ἄλμυρὰ θάλασσα.

Ἐφευγεν, ἔφευγεν ὡς δελφίни, ἐφύσα κ' ἐξέρνα τὸ νερὸν ὡς φάλαινα, καὶ προέβαλλε κοπτερόν τὸν βραχίονα ὡς ξιφίας. Ἐπλεε μὲ τὸν δεξιὸν βραχίονα, κ' ἐσφιχταγκάλιαζε τὴν νέαν μὲ τὸν ἀριστερόν. Ἄνω τὴν κεφαλὴν της, ἄνω. Ν' ἀναπνέῃ τὸ δακτυλιδένιο στοματάκι της... «Μη φοβᾷσαι, ἀγάπη μου!» Καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν θὰ ἐξετοπίζετο ὀργυιᾶς καὶ ὀργυιᾶς... θὰ ἐζύγωνε, θὰ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ξηράν. «Τώρα, τώρα, ἐφτάσαμε, ψυχὴ μου». Κανὲν δυστύχημα δὲν ἔμελλε νὰ συμβῆ. Ὅλος ὁ κόσμος θὰ ἐσώζετο. «Ἐζαλίστης, ψυχὴ μου; Ὅλα καλὰ τώρα. Ἐπνίγη κανεῖς; Ὅχι, ἀφοῦ ἐγλύτωσες σύ». Ὡ, πῶς θὰ ἔπεφταν ἀφανισμένοι, μισοπνιγμένοι, στάζοντες θάλασσαν, ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμον. Ἀναπλασμένοι καὶ ἀναβαπτισμένοι. Νέος Ἀδάμ καὶ νέα Εὐα, φέροντες τοὺς χιτῶνας θαλασσοβρεγμένους κολλητὰ εἰς τὴν ἐπίδερμίδα των, περισσότερο παρα γυμνοί.

Ἐκεῖ εἰς τὸν βράχον εἶναι μία σπηλιά. Ἔπαγε ἐκεῖ μέσα, φιλότατη μου, ν' ἀλλάξῃς». Ἐκείνη, ἂν εἶχε δύναμιν νὰ τὸν ἀκούῃ, θὰ τὸν ἐκοίταζε κατάπληκτος. Ν' ἀλλάξῃ μὲ τί; «Να στεγνώσῃς, θὰ σοῦ φέρω ἐγὼ φύλλα, ἀπ' ὅλα τὰ δένδρα τοῦ δάσους, ἀγάπη μου, νὰ σκεπασθῆς».

* * *

Τέλος, ἀναποδογύρισε τὴν βάρκαν; Ἐπνίξε τοὺς ἐπιβάτας; Τὴν ἔσωσεν ἐκείνη;

Δὲν ἰσχύει τηλαισθησία οὔτε τηλεπάθεια, διὰ νὰ ζητήσωμεν τὰς ψήφους τῶν ἀναγνώστων, νοερῶς, ἀκαριαίως, οὐδὲ Κοινοβουλίου τέμενος εἶναι παρ' ἡμῖν ἱερόν,

ἀλλὰ ναὸς Εὐβουλίας. Πᾶς συγγραφεὺς ὑποτίθεται ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὴν μέσσην κρίσιν καὶ τὸ μέσον αἴσθημα τῶν ἀναγνωστῶν του. Δὲν τὴν ἀναποδογύρισε, δὲν τοὺς ἔπνιξε. Ὀλίγον ἀκόμη ἤθελε διὰ νὰ τὸ κάμη, ἀλλὰ τὸ ὄλιγον αὐτὸ ἔλειπεν.

Ἐξαφνα εἶδε νοερὰν ὄπτασίαν, τὴν μορφήν τῆς μητρὸς του τῆς Μπούρμπαινας, ἐναέριον, παλλομένην. Ἐτράβα τὰ μαλλιά της κλαίουσα καὶ τοῦ ἔλεγε: «Ἄχ! γυιέ μου! γυιέ μου! Τ' εἶν' αὐτὸ ποὺ θὰ κάμης;

Ἐκαμε κρυφὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῆς καρδίας, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ὑποκάμισόν του. Ἐνθυμήθη καὶ εἶπε τρεῖς φορές τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ», ὅπου τοῦ τὸ εἶχε μάθει, ὅταν ἦταν μικρός, ἡ μήτηρ του, καὶ αὐτὸς ἔκτοτε τὸ εἶχε ξεχάσει. Εἶπεν: «Ἄς πάγη, ἡ φτωγὴ, νὰ ζήσῃ μὲ τὸν ἄνδρα της! Μὲ γειά της καὶ μὲ χαρά της!»

Κατέστειλε τὸ πάθος, ἐπραῦνθη, κατενύγη, ἔκλαυσε κ' ἐφάνη ἥρωος εἰς τὸν ἔρωτά του - ἔρωτα χριστιανικόν, ἀγνόν, ἀνοχῆς καὶ φιλανθρωπίας.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ Γλυκοφιλοῦσα

Ἄς εἰσδύῃ μία μόνη ἀκτίς ἡλίου, ἅμα τῇ ἀνατολῇ, διὰ τοῦ θαμβοῦ φεγγίτου, εἰς τὸν πενιχρὸν θάλαμον, μὲ τοὺς τέσσαρας τοίχους ἀσβεστωμένους λευκοὺς, μὲ μίαν ψάθαν καὶ ἐπ' αὐτῆς μικρὸν ἀμαυρὸν κιλιμάκι στρωμένα ἐπὶ τοῦ πατώματος, μὲ δύο προσκεφαλάδες ἀκουμβημένας σύρριζα εἰς τοὺς τοίχους, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς γωνίας τοῦ πυρός, ὅπου τέσσαρες ξηροὶ δαυλοὶ καὶ δύο μεγάλα ξύλα ὀρθὰ καίουσι καὶ βρέμουςιν ἐπὶ τῆς ἐστίας.

Τοιοῦτος νὰ εἶναι ὁ χειμερινὸς θάλαμος, ἔχων τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμάς, συνεχόμενος μὲ ἄλλον βορεινὸν θαλαμίσκον, ὅστις νὰ εἶναι συγχρόνως δῶμα καὶ ἡλιακωτὸν καὶ ὑπερῶν. Κατεσκευασμένος μὲ πλίνθους, μὲ ξυλοτοίχους, στεγασμένος μὲ ξύλα καὶ μὲ κεράμους, ἀφάντωτος, ἀνώροφος, εὐήλιος, ἀθήρμαστος, εὐήνεμος, σχεδὸν ὑπαίθριος, μὲ τὸ μόνον ὑψηλὸν καὶ πλατὺ παράθυρον, τὸ ἀπᾶδον εἰς ὅλον τὸν ρυθμὸν τοῦ κτηρίου καί, χάριν πολυτελείας, μὲ πηχυαίαν ὕαλον, διὰ ν' ἀπολαύῃ τις ὄρθιος, εἰς τὰ βασιλεια τοῦ Βορρᾶ, τὴν μεγάλην θεάν καὶ τὴν μεγάλην πάλην. Τοιαύτη θὰ ἦτο, χωρὶς νὰ παραβῶ τὴν δεκάτην Ἐντολήν, ἡ μόνη φιλοκτημοσύνη μου καὶ ἡ μόνη μου πλεονεξία.

Ὁ οἰκίσκος νὰ εἶναι κτισμένος ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ, ἐπὶ τοῦ μόνου ὑψηλοῦ βορεινοῦ βράχου, τοῦ προσφιλοῦς εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου. Ἐκεῖ ἀπλοῦται ἀτελείωτον τὸ πέλαγος, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἔκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλῶνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ νὰ περιπτυχθῇ ἐγγύτερον τὴν ἐσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος φιλῶν τὸν σμάραγδον, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν. Φυσᾷ ὁ Καικίας, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ Βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῆ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω, καὶ ὁ Ἀργέστης ῥιγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον· φρίσσει τὸ κῦμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικτῶ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταιὰν αὔραν, ρυτιδοῦται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ῥαγδαίαν ῥιπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται μανιωδῶς ἡ καταγίς, ῥήγνυται τὸ κῦμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σωρευομένας ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει, ἐν ἀκαρεῖ ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος στροβίλων· ἰδοῦ, ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα. Ὁ φαινὸς στῦλος ἦτο σίφων τρομακτικὸς, σχεδὸν ὑπερφυῆς θέαμα, τὸ ὅποιον ἐρρίζωσεν ἐν ῥιπῇ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκορυφώθη ἕως εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ σίφων ἐξεβρᾶγη, ῥαγδαῖος ὄμβρος ἔλουσε καταπληκτικῶς τὴν γῆν καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς, ὁ ἄνεμος συνεμαζεύθη εἰς τὰ ἄντρα καὶ τὰς ἀγκάλας, ἡ Σκοτεινὴ Σπηλιὰ ἠχεῖ παρατεταμένως, μυστηριωδῶς, ἀπὸ τὴν κοπεῖσαν κολοβὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, ἀπὸ ἀπειλὴν νέας μανίας, λυσσωδεστέρας τῆς πρώτης, ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἐν τῇ σιωπῇ συνωμοσίας τῶν στοιχείων. Τὸ Κακόρρεμα ἀντηχεῖ διακεκομμένως ἀπὸ τὴν δάνειον ἰαχὴν τῆς λαίλαπος, ἀπὸ τὴν καταρᾶκτώδη κάθοδον τοῦ χειμάρρου. Ἡ Νηρηὶς ἀνῆλθεν ἀπὸ τὸ ὑποβρύχιον ἄντρον τῆς, ἀνέβη εἰς τὸ ἀπάτητον ὕψος τοῦ αἰχμηροῦ βραχῶδους προβλήτος, καὶ ἄτρωτος αὐτὴ ἀπὸ τὸν ὄμβρον καὶ τὸν ἄνεμον, θεωρεῖ

μειδιῶσα τὴν πάλιν τῶν στοιχείων. Ὁ Τρίτων, κολυμβῶν κάτω εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου, ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ κύματος, καὶ προσβλέπει ἐρωτικῶς τὴν ὑψιβάτιδα καὶ ἀσύλληπτον δι' αὐτὸν ἄσπλαχνον νύμφην.

Ὁ ταῦρος τοῦ Θεοδόση, ὁ μονόκερος, ὁ φιλέρημος καὶ μελαγχολικός, καταβάς πρὸ μικροῦ, διὰ νὰ κάμη τὸν συνήθη περίπατόν του κάτω εἰς τὸ βαθὺ ρεῦμα, τὸ κατερχόμενον δι' ἐλιγμῶν καὶ βράχων καὶ καταρράκτων εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν, ἐξέβαλεν ἓνα θρηνώδη μυκηθμόν, εἶτα ἔμεινε ἐξηπλωμένος, ἀπαθής, ἀκίνητος, δεχόμενος ἐπὶ τῶν νώτων ὅλον τὸν κρῦον λουτήρα τῆς καταιγίδος. Ἐὰν ἐβλεπέ τι, ἔβλεπε τὰς ἀσπρομαύρας καλικάτζούνας, μεγάλα θαλάσσια ὄρνεα, τὰ ὅποια ἐπὶ τῶν ἀνεχόντων μέσφ τοῦ κύματος σκοπέλων, εἰς ἀπόστασιν ὀργυιῶν τινῶν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, πολλοὶ ἐξέλαβον μακρόθεν ὡς γυναῖκας ἀνασκουμπωμένας καὶ ἀσπρομαυροβολουσας, αἵτινες ἠσυχολοῦντο νὰ βγάλουν πεταλίδας, κύπτουσαι ἐπὶ τῶν βράχων. Ἄλλ' ἦτο ἀδιάφορος καὶ πρὸς τὸ θέαμα τοῦτο, ὡς καὶ πρὸς ὅλα τὰ λοιπά.

* * *

Δύο γίδες τοῦ Στάθη τοῦ Μπόζα εἶχον λείψει τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἀπὸ τὸν μικρὸν αἰπόλον. Εἶχαν ἐκπέσει, ἀποπλανηθεῖσαι, καὶ εἶχαν βραχωθῆ κάτω εἰς τὴν στενὴν πετρώδη κόγχην, τὴν σχηματιζομένην κατέμπροσθεν καὶ ὑποκάτω ἀπὸ τὸ ἱερὸν βῆμα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης. Ἡ κόγχη ἐκείνη ἦτο καὶ δὲν ἦτο ἐσοχή, ἦτο καὶ δὲν ἦτο σπήλαιον. Σπήλαιον ἀστεγὲς καὶ ἐσοχὴ στεγανή. Ἡωρεῖτο ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, ἔχασκεν ἄνωθεν τοῦ πόντου. Κάτω βράχος, χιλίων ἑκατογχείρων ἀγκάλισμα, κρημνός, μόνον εἰς νυκτερίδας καὶ εἰς γλαῦκας βατός. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου τὸ κῦμα, πολλῶν ὀργυιῶν βόλισμα, φωκῶν κολύμβημα καὶ καρχαριῶν. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βάλῃ τις εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ἠδύνατο ἄνθρωπος νὰ καταβῆ εἰς τὴν φοβερὰν ἐκείνην αἰώραν, διὰ νὰ ἀνασύρῃ τὰς ἀποπλανηθεῖσας.

Αἱ δύο βραχωμένοι αἶγες, συνηθισμένοι ν' ἀναρρίχωνται εἰς ὅλους τοὺς κρημνοὺς, ν' ἀναπηδῶσιν ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ χαλάσματα, εἰς ὅλους τοὺς ρέποντας καὶ καταρρέοντας τοίχους, δὲν εἶχον ἐννοήσει, ὅτι ἔπεσαν εἰς παγίδα, τὴν ὁποίαν ὁ δαίμων τῆς ἀβύσσου εἶχε στήσει δι' αὐτάς. Ἡσθάνοντο καὶ αὐταί, ὡς ἄλογα κτήνη ὅπου ἦσαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦσαν βραχωμένοι.

Ἀφοῦ ἔφαγαν εἰς μίαν ὥραν ὅλην τὴν κάππαριν καὶ ὅλα τὰ κρίταμα καὶ τὰς ἀρμυρήθρας, ὅσαι ἦσαν φυτρωμένοι ἐκεῖ, ἔβλεπαν καλῶς, ὅτι, διὰ νὰ ξαναβοσκήσουν, ἔπρεπε νὰ περιμένουν ἐβδομάδας ἢ μῆνας τινάς, ἕως οὗ ξαναφυτρώσουν πάλιν ἄλλη κάππαρις καὶ ἄλλα κρίταμα. Τοῦτο τὸ ἔπαθαν, διὰ νὰ ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ μὴ ζητοῦν ποτὲ τὴν ἄδειαν τοῦ αἰπόλου, εἰς ὅλας τὰς κινήσεις των καὶ τὰ σκιρτήματά των. Καὶ διὰ νὰ μάθουν ἄλλην φορὰν, ἂν ἐπιθυμοῦσαν ν' ἀρμυρίσουν, νὰ εὐρίσκουν ἄλλον δρόμο, διὰ νὰ καταβαίνουν κάτω εἰς τὴν ἄμμον τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἀλλὰ τώρα ἦτο πολὺ ἀμφίβολον ἂν θὰ ἐγλύτωναν, διὰ νὰ βάλουν γνῶσιν δι' ἄλλοτε.

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον ἦτο κτισμένον τὸ παρεκκλήσιον, μαστιζόμενον ἀπὸ θυέλλας καὶ λαίλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ ἀειτάραχον καὶ πολυρροιβδον κῦμα, ναναριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ὅποια ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἠχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἴσταντο ἄκομη ἀρραγεῖς, πετροθεμελιωμένοι, σφάζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν

μεσημβρινοδυτικήν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἐστηρίζετο ἐπὶ δοκοῦ μετὰ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς τοὺς τοίχους, ὑψηλά, ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης, ὠραῖα μικρὰ πινάκια παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χιβάδος τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὸς ἀνατολάς, μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου Τ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεν τῶν δύο παραθύρων τοῦ χοροῦ, καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιάς τῆς εἰσόδου, δυσμόθεν.

Τὰ ὠραῖα παλαιὰ πινάκια ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπὰ καὶ λευκά, μετὰ κλαδάκια καὶ μετὰ λούλουδα καὶ μετὰ ἀνθρωπάκια καὶ μετὰ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα εἰς τὸν ἥλιον, χάσμα τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας τῶν ἀφελῆ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περισώματα ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων παντοίων, ὀλιγωτερον, φεῦ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιολογικῆς καὶ ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλοῦς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μετὰ ἄρρητον τρυφερὸν θέλημα, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειᾶν μετὰ παρειᾶν μετὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ, Χριστέ μου, στήν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὅπου μετὰ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιωτικὴν τύρβην (ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι τοιοῦτος, εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀκτῆν, ἔπρεπε νὰ εἶναι ζωέμπορος, ταξιδεύων διὰ ν' ἀγοράσῃ ἐρίφια), νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὁρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπαρμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένην, τὸν μόνον βοηθὸν τοῦ παπα-Μπεφάνη, εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας, ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλιασε σιμά σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χελιδόνι βρῆκε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη
νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους, τὰ δόλια, νὰ πλαγιάσουν,
τὸν ἱερό σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου.
(ἔμμετρη ἀπόδοση τοῦ πγ' (83) Ψαλμοῦ)

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὑρίσκε μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγορίαν ἀπὸ τῆς πίκρης τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὠραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, Ἠπειρώτην, ἄνδρα ἀγωνιστήν, εὐπαιδευτὸν, πολὺγλωσσον, ὠρολογοποιὸν καὶ ζωγράφον, ὅστις ὅμως ὄλην τὴν ζωὴν του ὑπῆρξε, δημοδιδάσκαλος Γ' τάξεως, καὶ ἀπέθανεν ὑπερενενηκοντούτης, μετὰ τὴν τριακοντάδραχμον σύνταξίν του.

Ἡ ώραία μικρὰ εἰκὼν, μετὸ ὄχρον πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρεῖαν μετὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ Βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μετὰ τὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μετὰ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σ' αὐλή, παρὰ χιλιάδες·
στὸν ἥσκιο ἃς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἀμαρτωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ, ἐπὶ τοῦ τέμπλου, ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου.
Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος
Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπιῶν.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι Ἅγιοι,
ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἄλλων ἦσαν ἐφθαρμένα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ
στέρνα, ἄλλων ἀσβεστωμένα τὰ σκέλη καὶ οἱ πόδες, ἀπὸ ἀτελεῖς ἀποπείρας
ἐπιχρίσεως ἢ στολισμοῦ, ὑπὸ ἀμαθῶν εὐλαβῶν γυναικῶν. Ἦσαν ὁ Ἅγιος
Ἐλευθέριος, ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ἐγκύων, καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα, ἡ προστάτις τῶν
ὠδινουσῶν. Εἶτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, μετὰ χαντζάρια
των, μετὰ τὰς ἀσπίδας, τοὺς θώρακας των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία
Βάρβαρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μετὰ τοὺς σταυροὺς καὶ μετὰ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων
εἰς τὰς χεῖρας. Ἦσαν καὶ οἱ Ὅσιοι, μετὰ τὰ κουκούλια, μετὰ τὰς λευκὰς γενειάδας των, μετὰ
τὰ κομβοσχοῖνια καὶ τοὺς ἐρυθροὺς σταυροὺς των, ὁ Ὅσιος Ἀντώνιος καὶ Εὐθύμιος
καὶ Σάββας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ Ὅσιος Ποιμὴν ὁ ἀσκητὴς, μετὰ τὸ λόγιόν του «ὁ Ποιμὴν τέκνα οὐκ
ἐγέννησε» καὶ μετὰ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν Ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς ἢ
θανάτου τοῦ ἀθῶου ἀνεπιτοῦ του, «εἰ μὲν εὖρης ἔνοχον, κόλασον αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον,
ὡς θέλεις πρᾶξον». Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἦτον καὶ φρουρὸς τῶν
ἀκάκων καὶ τῶν παιδίων. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, «ἄνθρωπος ὄψιν καὶ
θεὸς τὴν καρδίαν». Μωϋσῆς δεύτερος εἶχε χαράξει τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ὅταν
διεκολύμβησε δις καὶ χιαστὶ τὸν Νεῖλον, κρατῶν ἐπὶ τῶν ὀδόντων τὴν μάχαιραν, μετὰ
σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τὸν ἐχθρόν του καὶ μὴ ἐπιτυχὼν αὐτόν, ἐπανεπέλευσε, κρατῶν δύο
κριοὺς ζωντανούς, διὰ τῶν ῥωμαλέων βραχιόνων του, ὑπεράνω τοῦ ρεύματος. Καὶ ὁ
λήσταρχος ἐγένετο ἅγιος, καὶ ὑπῆγε νὰ εὖρη τὸν ἄλλον παλαιὸν ὁμότεχνόν του,
ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, εἶχε θηλάσει ποτὲ εἰς τὴν ἔρημον, κατὰ
τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν, ἐν καιρῷ τῆς βρεφοκτονίας, ἡ Παναγία.

Δεξιὰ τῶ εἰσερχομένῳ, καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν θύραν, ἴστατο, παρὰ τὴν γωνίαν τοῦ
μεσημβρινοῦ τοίχου, ἡ Ἁγία Ἀναστασία ἡ φαρμακολύτρια, κρατοῦσα μετὰ τὴν
ἀριστερὰν χεῖρα τὸ μικρὸν τῆς ληκύθιον, τὸ περιέχον τὰ λυτήρια ὄλων τῶν
μαγγανειῶν καὶ τῶν ἐπωδῶν καὶ τῶν φίλτρων, ὡς νὰ προσέφευρεν αὐτὸ εἰς τὰς
εὐσεβεῖς προσκυνητηρίας, καὶ νὰ ἔλεγεν: «Ἐλᾶτε· ἐγὼ εἶμαι, ποὺ χαλνῶ τὰ μάγια».

Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε, τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου,
ἦτοι τὰ Ἐπιλόγια.

Λεχοῦς ἀμώμου, ἀνδρὸς μὴ γνούσης λέχος.

Κάτωθεν τῆς εἰκόνας, ἐπὶ λευκῆς μεταξοῦφοῦς ποδιᾶς, ἐφαίνοντο ἀνηρημένα παιδάκια, καὶ μόνον παιδάκια, ἀσημένια, ἐξαιρέσει ἐνὸς μόνου ἀργυροῦ τεμαχίου, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἄλλο σχῆμα, ζώου, ὁμοίου σχεδὸν μετὰ ἄρνα κερασφόρον ἢ μετὰ ἔριφον. Ἐπὶ τινος ἀφράκτου ἐρμαρίου, εἰς τὸν ἀριστερὸν τοῖχον, ἔβλεπέ τις διάφορα ἀντικείμενα, οἷον στεφάνους ἀνδρογύνων (νεκρῶν ἴσως ἀνδρογύνων) τυλιγμένους ἐντὸς λευκῆς σκέπης, τεμάχια βαπτιστικῶν καὶ κουκουλιῶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα βρεφῶν, ὡς καὶ γυμνά κόκκαλα ἀκόμη, καὶ τρυφερὰ λευκὰ κρανία μικρῶν παιδίων.

Τὰ παιδάκια, τὰ ἀνηρημένα ἐπὶ τῆς λευκῆς ποδιᾶς, ἦσαν ὁμοιώματα μικρῶν παιδίων, ταχθέντα ἀπὸ τὰς μητέρας, ὅταν τὰ μικρὰ τῶν ἦσαν ἄρρώστα, εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν, τὴν μητέρα τοῦ θεοῦ Βρέφους, καὶ προσφερθέντα εἰς τὸν ναὸν τῆς, μετὰ τὴν ἴασιν τῶν ἀρρώστων. Τὸ ὁμοίωμα τοῦ μικροῦ ζώου ἦτο καὶ αὐτὸ βεβαίως ἀπὸ τάξιμον. Καὶ οἱ στεφάνοι τῶν ἀνδρογύνων ἦσαν ἀφελῆ ἀποθέματα καὶ μνημόσυνα ἀτυχῶν συνοικεσίων, γενόμενα ὑπὸ τῆς μητρός, ἣτις ἐπέζησεν, ἔρημη καὶ ἄχαρη, εἰς ἀνάμνησιν θυγατρὸς, ἣτις ἀπέθανεν ἴσως λεχῶ, εὐθὺς μετὰ τὸν πρῶτον τοκετόν, ἀφιερώματα καὶ ταῦτα εἰς τὴν προστάτιδα τῶν λεχῶν, τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν. Καὶ τὰ τεμάχια τῶν βαπτιστικῶν καὶ κουκουλιῶν ἦσαν καὶ ταῦτα ἐνθύμια παιδίων, ἀποθανόντων εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὰ λευκὰ κόκκαλα καὶ τὰ κρανία τὰ τρυφερὰ ἦσαν ἄσπιλα λείψανα παιδίων, τὰ ὁποῖα εἶχεν εὐδοκῆσαι νὰ καλέσῃ ἐνωρὶς εἰς τὸν Παράδεισον πλησίον τοῦ Υἱοῦ τῆς, τοῦ εἰπόντος: «Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά», ἡ Παναγία ἢ Γλυκοφιλοῦσα.

* * *

Τὰ στέφανα τοῦ γάμου καὶ τὰ βαπτιστικὰ κουκούλια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ, τὰ εἶχε φέρει εἰς τὸν ναῖσκον ἢ θεῖα Ἀρετῶ, ἢ Χρονιάρρα, ἡ ἀφιλοκερδῆς νεωκόρος καὶ πρόθυμος διακοσμήτρια ὄλων τῶν ἐξωκκλησιῶν. Ἦρχετο τακτικά, δύο φορές τὴν ἑβδομάδα, ἀπὸ τὸ καλυβάκι τῆς, τὸ ὁποῖον ἀπέειχεν ἡμισεῖας ὥρας δρόμον ἀπὸ τὴν ἔρημον ἀκτὴν, ἦρχετο διὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν, καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον, καὶ ὅλα τὰ παρεκκλήσια, τὰ κτισμένα ἐπάνω εἰς τοὺς ἀγρίους μονήρεις βράχους, διὰ ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια καὶ νὰ προσευχηθῆ εἰς τοὺς Ἁγίους. Ἐκατοικοῦσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός τῆς, τοῦ συχωρεμένου, εἰς τὸν ἐξοχικὸν οἰκίσκον, σιμὰ εἰς τὸ Πυργί, ἐπάνω εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐλένην, ἀνάμεσα εἰς τὸ Κακόρρεμα, καὶ εἰς τὸ Μεγάλο Ὀρμάνι. Εἶχε τὴν μικρὰν περιοχὴν τῆς, μετὰ τὸν ἐλαιῶνα, τὴν ἄμπελον, τοὺς μικροὺς κήπους καὶ τὸν ἀγρὸν καὶ ἀπ' ἐκεῖ οἰκονομοῦσε τὸ καθημερινόν τῆς, κι ἐξοῦσεν αὐτὴ καὶ τὰ ἐγγόνια τῆς, υἱοὶ τοῦ μεγάλου υἱοῦ τῆς, ὁ πρῶτος εἰκοσαετής, ὁ δεῦτερος δεκαεπταετής, καλλιεργοῦντες τὴν γῆν.

Οἱ γονεῖς τῶν εἶχον ἀποθάνει νέοι, πρὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον. Ἡ μάμμη τῶν αὐτῆ τοὺς ἀνέθρεψεν, αὐτὴ τοὺς εἶχεν ἀναστήσει, αὐτὴν ἐγνώριζαν μητέρα. Ἡ θεῖα Ἀρετῶ ἦτο καλὴ χριστιανή, καὶ δὲν εἶχε κάμει κακὸ εἰς καμίαν γειτόνισσαν, καὶ ὅμως ὑπέφερε πολλὰς δυστυχίας εἰς τὴν ζωὴν τῆς. Ὁ χάρος τὴν εἶχε κατατρέξει, καὶ ἂν δὲν εἶχε καὶ τὰ δύο ἐγγόνια τῆς, θὰ ἦτον ἐρήμη εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὅμως εἰς ὅλα ἔλεγε, Δόξα σοι ὁ Θεός. Εἶχε καὶ μίαν κόρην, τὴν Ἀλεξανδρῶ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπανδρεύσει πρὸ τριῶν ἐτῶν, νέαν εἰκοσι ἐτῶν, μετὰ τὸν Κωνσταντὴ τὸν Ντάναν. Καὶ εἰς αὐτὴν εἶχε δώσει καλὰ μαθήματα καὶ τὴν ἔκαμε νὰ εἶναι ἀπὸ πολλὰς συνομηλικούς τῆς φρονιμωτέρα. Τῆς ἔδιδε συμβουλὰς ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῆ, ἐὰν

ἐπέζη ἐκείνη. «Ζήσης, χρονίσης, θυγατέρα, τῆς ἔλεγε, ποτέ σου νὰ μὴ ζηλένης τὸ ξένο στολίδι, νὰ μὴν πῆς κακὸ γιὰ τὴ γειτόνισσα, νὰ μὴν κοιτάζης τί κάνει ἡ πλαγινὴ σου, νὰ μὴ βάλῃς μαναφούκια, νὰ μὴ ξευχηθῆς, νὰ μὴ βλαστημήσης».

Καὶ ἄλλα ἀκόμη τῆς ἔλεγε. Πλὴν, ἐκείνη, ἡ πτωχὴ, δὲν εἶχε τύχην νὰ ζήσει, διὰ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅλας τὰς καλὰς ταύτας συμβουλὰς. Προχθὲς ἀκόμη τὸ παρθενικὸν ἄνθος εἶχεν ἀνοιξοῦν ἐρυθρόν. Χθὲς ἐγίνε νύμφη, τὴν ἄλλην ἡμέραν μήτηρ, λεχώ, νεκρά. Καὶ ὅμως ἡ θεὴ Ἀρετὴ δὲν ἦτο στρίγγλα· καὶ ὅμως, ἀφοῦ ἐπὶ δέκα ἔτη τῆς ἔδιδεν εὐχὰς καὶ συμβουλὰς, ἀρχίζουσα πάντοτε ἀπὸ τὴν φράσιν αὐτὴν, «Ζήσης-χρονίσης, θυγατέρα», τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγίνε νύμφη ἐκείνη, ὀργισθεῖσα ἡ μήτηρ ἀπὸ περισσὰς ἴσως ἀπαιτήσεις τοῦ γαμβροῦ ὡς πρὸς τὴν προῖκα, ἀπὸ διαφορομένην ἴσως καὶ παθητικὴν στάσιν τῆς κόρης, τίς οἶδεν ἀπὸ τί, τέλος τῆς εἶπεν εἰς τὸν θυμὸν τῆς ἐπάνω, «Νὰ μὴ χρονίσης!». Καὶ πράγματι δὲν ἐχρόνισε.

Καὶ ὅμως ἡ γραία δὲν ἦτο κακῆς ψυχῆς· καὶ ὅμως εἶχε καταρασθῆ τὴν κόρην τῆς «νὰ μὴν τὴν εὖρη ὁ χρόνος!». Καὶ δὲν τὴν ἤρην ὁ χρόνος. Καὶ ἀφοῦ ἀπέθανεν ἐκείνη, δέκα ἡμερῶν λεχώ, ἀπέθανε καὶ τὸ παιδίον, δωδεκαήμερον, ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἡ θεὴ Ἀρετὴ, τὴν ὁποίαν τινὲς τῶν καλῶν γειτονισσῶν εἶχαν ἐπονομάσει ἡ «Χρονίστρα», καὶ ἄλλαι πάλιν τὴν ἔλεγον ἀπαισίως ἡ «Ἀχρόνιαστη» καὶ πάλιν ἄλλαι τὴν ὠνόμαζον εὐφῆμως ἡ «Χρονιάρρα», ἔλαβε τὰ στέφανα τοῦ γάμου, ἔκοψε καὶ μέρος ἀπὸ τοὺς «φωτεινοὺς χιτῶνας» καὶ τὰ «κουκούλια ἀγαλλιᾶσεως» τοῦ μικροῦ, καὶ τὰ ἔφερεν ἀφιέρωμα εἰς τὸν ναῖσκον τῆς Παναγίας. Ἔλαβε καὶ τὴν μεταξωτὴν χρυσοκέντητον νυμφικὴν στολὴν τῆς ἁμοιρῆς, καὶ τὴν προσέφερεν ὅλην εἰς τὸν παπα-Μπεφάνην, τὸν συνήθη ἱερουργὸν τοῦ παρεκκλησίου.

Καὶ τὸ μὲν κόκκινον ἐκ μεταξωτῆς σκέπης ὑποκάμισον μὲ τὴν τραχηλιὰν καὶ τὰ μανίκια, κεντητὰ ἐκ χρυσοῦ, τὸ ἔκαμε στιχάριον, διὰ νὰ τὸ φορῆ ὁ ἱερεὺς ποδῆρες, ὅταν προσφέρῃ τὰς λογικὰς θυσίας. Τὸ δὲ ποδογύρι τοῦ φουστάνιου, ὀλόχρυσον, τρεῖς σπιθαμάς, παρὰ δύο δάκτυλα, πλατὺ, μὲ ἀδρὰς ἐκ χρυσοῦ κλάρας καὶ μὲ ἄνθη, τὸ ἔκαμεν ἐπιτραχήλιον, διὰ νὰ τὸ φορῆ ὁ λειτουργὸς τὰς καλὰς ἡμέρας. Τὴν δὲ χρυσὴν ζώνην, μὲ τὰ ἀργυρά, τορνευτὰ καὶ ἀμυγδαλωτὰ τσαπράκια, τὴν ἔκαμε περιζώνιον, διὰ νὰ τὸ ζώνεται ὁ ἱεροφάντης περὶ τὴν ὀσφύν του. Καὶ τὰ χρυσοῦφανα προμάνικα, τοῦ βαβουκλιοῦ, τὰ ἀναδιπλωμένα περὶ τὰς ὠλένας τῶν νυμφῶν, τὰ ἔκαμεν ἐπιμάνικα, διὰ νὰ συστέλλῃ ὁ θύτης τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν του, ὅταν ἐν φόβῳ ἔμελλε νὰ προσφέρῃ τὰ ἅγια. Καὶ τὸ ὠραῖον πολύπτυχον φόρεμα, τὸ χαρένιο, μὲ τὸ γλυκὸ βυσσινὶ χρῶμα καὶ τὸ ὁποῖον ἔκαμε νερὰ-νερὰ εἰς τὸ βλέμμα, τὸ ἔκαμε φαιλόνιον, διὰ νὰ σκέπη ὁ ἱερεὺς τὰ νῶτα καὶ τὸ στέρνον του, ὅταν ἴσταται ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Καὶ ὅλην αὐτὴν τὴν ἀλλαξιὰν τῶν ἱερῶν ἀμφίων, τὴν εἶχε προσφέρει εἰς τὸν παπα-Μπεφάνην, τὸν συχνὸν λειτουργὸν καὶ σχεδὸν ἐφημέριον τοῦ μικροῦ βορεινοῦ παρεκκλησίου. Καὶ δύο φοράς τὴν ἐβδομάδα ἔπαιρνε τὸ ραβδάκι τῆς εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ τὸ καλαθάκι τῆς εἰς τὸν ἀγκῶνα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καί, ὀδηγοῦσα καὶ μίαν ἀμνάδα καὶ μίαν αἶγα, τὰς ὁποίας ἔβοσκειν ἡ ἰδία, κατήρχετο ἀπὸ τὸ Μεγάλον Ὀρμάνι, καὶ ἔφθανεν εἰς τὴν κρημνώδη θαλασσοπληκτον ἀκτὴν, κὶ ἐπήγαινε ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης.

* * *

Εἶχε σιγήσει ὁ φοβερός τυφών, καὶ εἶχε κοπάσει ἡ λαῖλαψ, καὶ ἡ θάλασσα ἔβραζεν ἀκόμη μὲ ὑπόκωφον βοήν, δεχομένη τὰ χωματόχροα καὶ θολὰ ρεύματα τῶν χειμάρρων, καὶ ὁ ἄσπιλος πόντος εἶχε μιανθῆ ἀπὸ τῆς γῆς τὰς ὕλας. Ὁ ἥλιος εἶχε φανῆ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ οὐρανοῦ, τὰ σύννεφα εἶχαν συμμαζευθῆ εἰς μίαν ἄλλην γωνίαν. Ὁ ταῦρος τοῦ Θεοδόση, ὁ φιλήρημος, μὲ τὸ ἐν κέρατον (εἶχε χάσει τὸ ἄλλο πρὸ ἐτῶν, ὅταν ἦτο νέος ἀκόμη, εἰς μάχην μὲ ἄλλον ταῦρον), ἐξηκολούθει νὰ βλέπῃ τὰς καλικατσούνας, αἵτινες εἶχον κατέλθει πρὸ ὀλίγου, τίς οἶδεν ἀπὸ ποίαν ἀνήλιον σπηλιάν, ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν φοβερῶν ἀλιπλήκτων βράχων, καὶ ἔκαμναν ὡς νὰ ἐβουτούσαν τὰ ράμφη ἐπιπολῆς τοῦ κύματος, καὶ ἐτίναζαν τὰ πτερά, διὰ νὰ στεγνώσουν, καὶ πάλιν ἔκαμναν ὡς διὰ νὰ βουτήξουν. Τέλος ἐβούτηξαν ὅλοι ἐν σώματι, καὶ ἀνελθοῦσαι εἰς τὸ κῦμα, ἤρχισαν νὰ πλέωσι κανονικῶς, ὡς μικρὸς στολίσκος, τελειῶς ὀργανισμένος, ἡγουμένης μιᾶς, εἶτα δευτέρων ἐρχομένων δύο, καὶ ἀκολουθοῦσῶν τῶν λοιπῶν, δέκα ἢ δώδεκα, δύο μόνον οὐραγῶν ἐπομένων. Ὁ ταῦρος ἀφήκε μακρὸν μυκηθμόν, ἐσηκώθη καὶ αὐτός, ἐτίναξε τὰ μέλη, καὶ στραφεῖς ἤρχισε ν' ἀνέρχεται τὸ ρεῦμα, ἐπιστρέφων εἰς τὴν στάνην τοῦ Θεοδόση, ὡς ἔκαμνε καθημερινῶς, ὅταν δὲν εἶχεν ἐργασίαν.

Αἱ αἶγες τοῦ Στάθη Μπόζα, αἵτινες εἶχον καταυλισθῆ, ἐνόσω διήρκει ἡ καταιγίς, ὑποκάτω εἰς τὸ μέγα Κιόσκι, τὸ σφρζόμενον ἀκόμη, τοῦ παλαιοῦ ἐρήμου χωρίου, ὅπου τὸ πάλαι συνήρχοντο ὅλοι οἱ προεστοὶ καὶ ἐβουλεύοντο περὶ τῶν κοινῶν, ἐξῆλθον καὶ αὗται διὰ νὰ βοσκῆσωσιν, ἅμα ἡ καταιγίς ἔπαυσε. Καὶ δύο ἐξ αὐτῶν εἶχον ξεκαμπίσει, καὶ εἶχον ἀπομακρυνθῆ, καὶ κατέβησαν ἀπὸ ἓνα ὑψηλὸν κυρτὸν βράχον, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν μικρὰν κόγχην, κάτωθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης, ὁπόθεν ἀρχίζει ὁ φοβερός κάθετος κρημνὸς εἰς τὴν θάλασσαν, διακοσίων ὀργυιῶν ὕψος, κι ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐβόσκησαν ὅλα τὰ κρίταμα, ὅσα ἤϋραν, ἐβραχώθησαν κι ἔμειναν, μὴ δυνάμεναι πλέον ν' ἀναβῶσιν. Ἐβραχώθησαν καθὼς βραχώνεται ἡ μεγάλη χονδρὴ ἀπετουνιά μὲ τὸ μέγα ἄγκιστρον καὶ μὲ τὸ γενναῖον δόλωμα εἰς τὸ θαλάμι, κάτω εἰς τὸν πυθμένα, εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη, ἀνάμεσα εἰς βράχους ρίζωμένους καὶ εἰς φήκη καὶ ὄστρακα. Καὶ τὸ μὲν δόλωμα τὸ ἔφαγεν ὁ πελώριος ὀρφὸς ἢ ἡ σμέρνα, ἢ παρδαλὴ καὶ μαυρειδερὴ, ἢ ἀντιπαθῆς καὶ ἄπιαστη, τὸ ἄγκιστρον ἐβραχώθη κάτω εἰς τὸ θαλάμι, καὶ δὲν βγαίνει πλέον, ἢ δὲ ἀπετουνιά τραβᾶται καὶ τεντώνεται καὶ κόπτεται καὶ ὁ ψαρὰς μένει μὲ δύο πῆχεις σπάγγον εἰς τὴν χεῖρα.

Ὅμοίως καὶ ὁ Στάθης ὁ Μπόζας, ὁ βοσκός, ἔμεινε μὲ τὸ μικρὸν κοπάδι του κολοβὸν καὶ ἀκρωτηριασμένον ἅμα ἔχασε τὰς δύο αἶγας, τὰς ὁποίας ἔβλεπεν, ἰστάμενος ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, κρατῶν τὴν ὑψηλὴν μαγκούραν του, καὶ ὁ ἦσκιος του ἔπιπτε μακρὸς ἐμπρὸς του, καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐφαίνετο πέραν, εἰς μεγάλην ἐξοχὴν τοῦ βράχου, μόλις διακρινομένη καὶ χανομένη, καθόσον ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν ὅλον ἐν εἰς τὴν δύσιν. Τὰς ἔβλεπε φυλακωμένας εἰς τὴν φοβερὰν πτυχὴν τοῦ κρημοῦ, παρὰ τρίχα εἰς αὐτὸ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, καὶ τὰς ἐκάλει εἰς μάτην, διὰ τῶν καταληπτῶν εἰς ἐκεῖνας συνθηματικῶν μονοσυλλάβων.

-Ἄι, ἄϊ! οἶ! Ψαρή! ὦ, χῶ, Στέρφα!

Εἰς μάτην· ἡ Ψαρή καὶ ἡ Στέρφα εἶχαν καθίσει ἀδρανεῖς, ἀνάλητοι, ἀναίσθητοι, καὶ οὐδ' ἀπήντων διὰ βελασμοῦ εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ βοσκοῦ.

Καὶ ὁ Στάθης ἔκυπτε καὶ ἔκυπτε πρὸς τὴν ἄβυσσον, ἀφειδῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς του, περιφρονῶν τὸν ἴλιγγον, προκαλῶν τὴν σκοτοδίνην, διὰ νὰ τὰς ἴδῃ καλλίτερον. Καὶ

τὰ δύο ζωντανὰ πράγματα ἴσταντο καὶ ἐκάθηντο καὶ ἔκαμπτον τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς στενῆς προβολῆς τοῦ βράχου, καὶ μόνον ἡ μία, ἡ Ψαρή, ἀπήντησε τέλος διὰ παραπονετικοῦ βελάσματος εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ κυρίου της.

Ἡ ἄλλη, ἡ Στέρφα, οὔτε φωνὴν ἐξέβαλεν, οὔτε κίνημα ἔκαμεν, οὔτε ἐσκεπτετό τι περὶ ὅλης τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων.

-Δὲν μὲ μέλει γιὰ τὴν Στέρφα, εἶπε, τέλος, στενάζων ὁ βοσκός. Τὴν Ψαρή ἄς ἤμποροῦσα νὰ γλυτώσω!...

Ὁ μπαρμπ' -Αναγνώστης ὁ Παρθένης, ὅστις εἶχε φθάσει ἀρτίως, κι ἐκάθητο ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐξῶθεν τοῦ ναῖσκου τῆς Παναγίας, περιμένων νὰ ἔλθῃ ὁ παπα-Μπεφάνης, διὰ νὰ διαβάσῃ τὸν ἐσπερινὸν -ἦτο δὲ τότε ἡ ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τρίτη ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων- ἐπρότεινε γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρουν λεπτὸν ἀλλὰ γερὸν σχοινί, νὰ κάμουν θηλειάν, τεχνικά, εἰς τὴν ἄκρην καὶ νὰ τὸ ρίψουν κάτω, διὰ νὰ τραβήξουν τὰς δύο αἶγας. Ἡ θειά Ἀρετὴ ἡ Χρονιάρη εἶπε νὰ κατεβάσουν διὰ σχοινίου μεγάλην ὑπερμεγέθη κοφίαν, καὶ νὰ σείουν τὸ σχοινίον τοιοῦτω τρόπῳ, ὥστε νὰ εἶναι ἐλπίς νὰ ἔμβῃ τέλος ἡ μία γίδα πρῶτον, εἶτα ἡ ἄλλη μέσα εἰς τὴν κοφίαν, καὶ οὕτω νὰ τὰς ἀνασύρουν, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην. Ἡ θειά Ἀρετὴ διηγείτο, ὅτι παρόμοιον τι εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὸν παπποῦν της πρὸ ἐξῆντα χρόνων, καὶ ὅτι τὸ μέσον τοῦτο ἐπέτυχε τότε.

Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Περηφανάκιας, συνάδελφος τοῦ Στάθη, ἐξέφερε γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρουν μέγα χονδρὸν ἄγκιστρον ὡσὰν ἀρπάγην, νὰ τὸ δέσουν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ σχοινίου, καὶ εἰς τὸ ἄγκιστρον ἐπάνω νὰ περάσουν κλαδιὰ καὶ χόρτα καὶ βλαστάρια, καὶ διὰ τοῦ δολώματος τούτου νὰ ἐφελκύσουν τὰς δύο αἶγας, ὥστε ἐνῶ αὐταὶ θὰ ἐμασουῶσαν τὴν ὀρεκτικὴν τρυφερὰν βοσκὴν, τὸ ὄξυ ἀκονημένον ἄγκιστρον θὰ ἦτο πιθανὸν νὰ χωθῆ μέσα εἰς τὸ κατωσάγονον τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης γίδας, καὶ τότε, αἱματωμένας μὲν, ἀλλὰ σωσμένας, θὰ τὰς ἐτραβοῦσαν ἐπάνω.

-Δὲν εἶναι προκοπή, εἶπεν ἀποφασιστικῶς ὁ Στάθης ὁ Μπόζας· ἔλα νὰ μὲ καλουμάρετε κάτω, νὰ ἰδῶ τί θὰ κάμω...

Ἡ θειά Ἀρετὴ ἤρχισε νὰ κάμνῃ πολλοὺς σταυρούς, ἐξισταμένη διὰ τὸν τολμηρὸν λόγον τοῦ βοσκοῦ.

-Ποῦ νὰ σὲ κατεβάσουν, γυιέ μ', Στάθη μ', ἔλεγε· πῶς νὰ σὲ κατεβάσουν ! Ποῦ θὰ πᾶς; ποῦ θὰ πατήσης;

Ὁ μπαρμπ' -Αναγνώστης ὁ Παρθένης ἐτανύσθη, ἀκουμβῶν εἰς τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίτσας, εἰς τὸ προσήλιον, καὶ ἀφῆκε παρατεταμένον θορυβῶδες χάσμημα, ἦνωμένον μετὰ στεναγμοῦ.

Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Περηφανάκιας ἤρχισεν εὐγλώττως ν' ἀποτρέπη τὸν Στάθη τὸν Μπόζαν·

-Δὲ βολεῖ, νὰ σ' πῶ, Στάθ', ἀπ' λέει, οὐ λόους, τάχα, νὰ ποῦμε. Γλέπ'ς κεῖ δὲ κάτ' εἶν' οἱ γίδις στριμουμένες κι οἱ δύο, τουλόου σ' ποῦ θὰ πατήσης νὰ τσ' δέσης, νὰ τσ' ἀνεβάσης ἀπάν';

Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ἔφθασε καὶ ὁ παπα-Μπεφάνης, μὲ τὴν λευκὴν τοῦ γενειάδα, μὲ τὸ κοντὸν τρίχινον ράσον τοῦ, καὶ μὲ τὸ μαῦρον σάλι τοῦ περὶ τὸν λαιμόν. Ἔμαθε τὸ συμβάν, ἤκουσε τὸ σχέδιον τοῦ Στάθης, κι ἔσεισε τὴν κεφαλὴν·

-Αποκοτιά, εἶπε, μεγάλη ἀποκοτιά.

-Αποκοτιά, μαθέ, ἐπανελάβε καὶ ἡ θειά τὸ Ἄρετώ.

Συγχρόνως δὲ κατέβη εἰς τὸν νοῦν τῆς μία ἰδέα·

- Ἄμμὴ σὰν τὸ ἀποφασίσης, γυιέ μ', κάμε τὸ σταυρό σ', καὶ τάξε τίποτε στὴν Παναγιά, νὰ σὲ φυλάξῃ.

-Ἔταξα ἐγὼ μέσα μου, εἶπεν ὁ Στάθης· ἔταξα νὰ τῆς τὴν πάγω ἀσημένια τὴ μιὰ γίδα, σὰν τὴν γλυτώσω, τὴν Ψαρή. Τὴν Ψαρὴ ἄς γλύτωνα!

Ὁ ἱερεὺς ἔκαμε διαφοροῦμενον νεῦμα.

-Δὲν εἶναι πρέπον, εἶπε, νὰ παρακινουῦμεν τοὺς ἄλλους νὰ τάζουν... Τὸ τάξιμο εἶναι προαιρετικόν... «Ὅση πέφυκεν ἡ προαίρεσις», ποὺ λέει καὶ τὸ τροπάρι... Μὰ ἄς εἶναι... ἂν ἤθελε νὰ κάμη καμμιά λειτουργία...

Τὴν τελευταίαν φράσιν τὴν εἶπε παραπονετικῶς, μέσα του. Εἶτα ἐπανελάβε·

-Καὶ τὸ καλλίτερο ποὺ ἔχει νὰ τάξῃ κι αὐτὸς κι' ὅλοι τους εἶναι νὰ μὴν ἀφήνουν τὰ γίδια τους νὰ μβαίνουν μέσα εἰς τὰ ζωκκλήσια καὶ νὰ γεμίζουν βιβλιλιές... Νὰ εἶναι προσεκτικώτεροι καὶ νὰ ἔχουν περισσότερον σέβας... Νὰ μὴν πατοῦν τὰ ξένα κτήματα μὲ τὰ κοπάδια τους καὶ τρώγουν τὶς ἐλιές καὶ τὰ θηλιάσματα τῶν χριστιανῶν. Αὐτὰ πρέπει νὰ τάξῃ.

-Τάζω, εἶπε ὁ Στάθης.

-Καλά, νᾶχῃς τὴν εὐχή... Τώρα, ἂν σὲ καλουμάρουν, ἔχε θάρρος.

-Ἡ εὐχή σ', παπά μ'.

* * *

Ἐφαίνετο ἀποφασισμένον, ὅτι ὁ Στάθης θὰ κατεβιβάζετο διὰ σχοινίου εἰς τὸν βράχον, διὰ νὰ ζητήσῃ τὰς δύο χαμένας αἴγας τοῦ. Μόνον ὁ Περηφανάκιας ἔλαβε πάλιν τὸν λόγον·

-Νὰ σ' ὀρίσου, ἀπ' λέει οὐ λόους, παπά μ', νὰ σ' πῶ, Στάθης μ', αὐτό, τί λογαῖτε, εἶναι, ἀποῦπε κι ἡ ἀἰωσύνη τ', ἀπ' λέει, κι ἡ θειά τ' Ἄρετώ, μιγάλ' ἀπουκουτιά. Ἔνα πάτ'μα εἶναι κειδὰ μέσα, ἐν' ἀπλόχερο χοῦμα κι δυὸ δάχτ'λα κουτρώνι, ποῦ θὰ πατήσ', πῶς θὰ πιάσ' τσ' γίδις νὰ τσ' δέσ', ἀπ' λέει οὐ λόους, νὰ σ' ὀρίσου, παπά μ';

-Ἐγὼ δὲν τὸν παρακινῶ νὰ κατέβῃ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς... Εἰς πράγματα τόσον λεπτά, ὅπου ἀποβλέπουν τὴν ζωὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, κανεὶς δὲν πρέπει ν' ἀναγκάζῃ τὸν ἄλλον. Ὁ ἴδιος θὰ δώσῃ λόγον.

-Κι λές, παπά μ', σὰν πάθω τίποτα, θὰ πάω κολασμένος; ἠρώτησεν ὁ Στάθης.

-Αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸ ξέρει, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Ἔσεῖς, οἱ πλιότεροι, εἴσθε ἀλιβάνιστοι. Δὲν ζυγώνετε σ' ἐκκλησία!

-Κάθε κακὸ φεύγει· ἐπιθύρῃσεν ὁ μπαρμπ' -Ἀναγνώστης ὁ Παρθένης, ὅστις εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ τὴν πεζούλαν, καὶ ἴστατο, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας του, ἔξω τῆς θύρας τοῦ ναῖσκου.

-Κανεῖς σας δὲν ἦρθε νὰ ἐξομολογηθῆ αὐτὲς τὶς ἡμέρες. Ἄχ! οἱ γονεῖς σας δὲν ἦσαν τέτοιοι... Ἄχ! οἱ παλιοί, οἱ παλιοί!

-Οἱ παλιοί, οἱ πρωτινοί, ἦταν ἀνθρώποι, εἶπεν ἐπιβεβαιωτικῶς ἡ θεῖα τὸ Ἄρετώ.

-Ἐγὼ δὲν εἶμαι καὶ τόσον φευγάτος ἀπ' τὰ θεῖα, παπά, εἶπε παραπονετικῶς ὁ Στάθης.

-Ἐσὺ ἔχεις κάποια μικρὴ διαφορά... Μὰ ἀκόμα, ἀκόμα...

-Ἐχουμε ταμένα, μαζὺ μὲ τὸν Κωνσταντὴ τὸν Ἄγγουρο, νὰ ξανακτίσουμε καὶ τὴν ἐκκλησίτσα τ' Ἄϊ-Παντελεήμονα... Τὴν εἶχε ὀνειρέψει τοῦ Κωνσταντῆ ἡ γυναῖκα.

-Ἄμποτε, ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀξιώσει, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

-Μακάρι, ἄξιος ὁ μισθός σας, εἶπε καὶ ἡ θεῖα τὸ Ἄρετώ.

* * *

Ὁ Ἀγκούτσας δὲν ἦτο ἰδιοκτῆτης ποιμνίων, οὔτε γεωργός, οὔτε κἂν βοσκός, οὔτε οἰκίαν εἶχεν, οὔτε φαμιλιάν, τίποτε. Ἦτο πλάνης, ἄστεγος. Πότε ἐδούλευε μὲ ἡμεροκάματον σιμὰ εἰς τοὺς κολλήγας, τοὺς καλλιεργητάς, πότε ἔμβαινε παραγιὸς εἰς τοὺς βοσκούς διὰ νὰ φυλάγῃ τὰς αἴγας. Τὸν περισσότερον καιρὸν ἐγύριζεν ἀπὸ μάνδραν εἰς μάνδραν, ἀπὸ καλύβι εἰς καλύβι, ἀπὸ κατάμερον εἰς κατάμερον, χωρὶς ἐργασίαν, καὶ τοῦ ἔδιδαν οἱ ποιμένες ξινόγαλα κι ἔτρωγε. Κάποτε τοῦ ἔλεγαν·

-Δὲν πᾶς, καημένε Ἀγκούτσα, νὰ βγάλῃς τίποτε πεταλίδες κάτω στὸ γιαλὸ ἢ τίποτε καβουράκια, κάτω στὸ ῥέμα μέσα.

Τοῦτο ἦτο ἀσφαλὲς σημεῖον, ὅτι τὸν ἔδιωχναν. Ὁ Ἀγκούτσας τὸ ἐκατάλαβαινε κι ἔφευγε.

-Καλὰ ποὺ μοῦ τὸ θύμισες, ἔλεγε.

-Κι ἦτανε μεγάλο πρᾶγμα νὰ τὸ θυμηθῆς;

-Ὅχι· μὰ κάνει ζέστη· τόση ζέστη.

Καὶ θὰ ἦτο μόνον Μάρτιος· πλὴν ὁ Ἀγκούτσας δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν ζέστην.

Ἐλεγεν, ὅτι τοῦ κάκου, ἀδύνατον ἦτο νὰ κάμη τις δουλειὰ τὸ καλοκαίρι. Καὶ ὅλος ὁ καιρὸς, ἐκτὸς ὀλίγων ἐβδομάδων, μοιρασμένων σποραδικῶς εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας, ἦτον καλοκαίρι.

Ἐφευγε λοιπὸν ἀπὸ κάθε στάνην, ὁπόθεν τὸν ἔστελλαν νὰ βγάλῃ πεταλίδες. Καὶ δὲν ἐπήγαινε μὲν νὰ βγάλῃ πεταλίδες, ἀλλ' ἐπήγαινε εἰς ἄλλην στάνην, εἰς ἄλλο κατάμερον.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνέβη ὁ Ἀγκούτσας νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Στάθην τὸν Μπόζαν. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνθυμήθη, ἦλθε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ.

Εὔρε δὲ τὴν ομάδα τῶν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀνθρώπων, ἔξω τῆς θύρας τοῦ ναῖσκου τῆς Παναγίας, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ θεῖα τὸ Ἄρετὸν ἤρχετο εἰς τὸν Στάθην νὰ εἶναι ἄξιος ὁ μισθὸς του.

-Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ Ἀγκούτσας.

Ὁ Περηφανάκιας, τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα ἦτο καταληπτὴ εἰς τὸν Ἀγκούτσαν, τοῦ διηγήθη ἐν ὀλίγοις τὰ τρέχοντα.

Ὁ Ἀγκούτσας, μὲ τὸ ἠλιοκαῆς καὶ ῥικνὸν πρόσωπον, μὲ τὰ πυκνὰ ἀκτένιστα μαλλιά, ἔμεινε σύνοφρος ἐπ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, καὶ εἶτα εἶπε·

-Τί μ' δίνεις, Στάθη, νὰ κατιβῶ ἐγὼ νὰ σ' τσ' ἀνεβάσω;

-Θὰ κατεβῶ ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ Στάθης.

-Τουλόου σ', Στάθη, ἔεις γ' ναῖκα καὶ πιδιά... Ἄφσε νὰ κατιβῶ ἐγὼ, ἀπ' δὲν ἔχου στοὺν ἥλιο μοῖρα.

Ὁ Στάθης ἐσιώπα.

-Νὰ μ' δώσης ἐμένα τὴ μιὰ γίδα, τὴν Ψαρή, κι νὰ μὲ καλουμάρετε κάτ', νὰ κατεβῶ νὰ τσ' ἀνεβάσου.

-Τὴν Ψαρή ἐγὼ τὴν ἔταξα στὴν Παναγία, ἀπήντησεν ὁ Στάθης.

Ὁ Ἀγκούτσας ἔδειξεν, ὅτι δὲν ἐνόει.

-Τὴν ἔταξα ἀσημένια, ἀπήντησεν ὁ Στάθης. Ἡ Ψαρή ἔμενα μ' χρειάζεται.

Ὁ Ἀγκούτσας ἔμεινε ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς σύννους.

-Ἄς εἶναι, μ' δίνεις τὴ Στέρφα... Καλὴ εἶναι καὶ ἡ Στέρφα... Ἄ δὲ βρῶ νὰ τὴν πουλήσω νὰ κάμω χαρτὸς λήκι, τὴν ξεφαντώνουμε κανένα μεσ' ἄρι μὲ τὴν παρέα, ἐδῶ.

-Θὰ κατεβῶ ἐγὼ, ἀπήντησεν ἰσχυρογνώμων ὁ Στάθης. Ἐλάτε, παιδιά, νὰ μὴ χάσομεροῦμε.

* * *

Ἐφεραν μακρὸν σχοινίον δέκα ὀργυιῶν. Ἔδεσαν τὴν μίαν ἄκρην εἰς μέγαν κορμὸν πελωρίου σχοίνου, θάλλοντος δίπλα εἰς τὸ παρεκκλήσιον. Ὁ Στάθης ἔλαβε τὴν ἄλλην ἄκρην, ἔκαμε θηλειάν, κι ἐδέθη μοναχὸς του ὑπὸ τὰς μασχάλας.

Τρεῖς ἄνδρες, ὁ Περηφανάκιας, ὁ ἄλλος βοσκός, ὅστις ἦτο ὁ Ντάνας, ὁ συμπέθερος τῆς θειᾶ Ἀρετῶς, καὶ ὁ Ἀγκούτσας, ὅστις δὲν ἐμνησικακεῖ διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς προσφορᾶς του, κρατοῦντες σφιγκτὰ τὸ σχοινίον, ἐκαλουμάρισαν σιγὰ-σιγὰ τὸν Στάθη εἰς τὸ ἱλιγγιῶδες κενόν, εἰς τὸν τρομακτικὸν κρημνόν, εἰς τὴν αἰώραν τῆς ἀβύσσου.

Ὁ Στάθης εἶχεν ὠχριάσει κατ' ἀρχάς. Ἐκαμε τρεῖς σταυρούς, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ὄψιν του. Κατέβαινε κάτω, ταλαντευόμενος, προσπαθῶν νὰ ψαύῃ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τοὺς πόδας τὸν βράχον.

Μίαν φορὰν ἐκτύπησε τὸ δεξιὸν πλευρόν, ὄχι πολὺ σφοδρῶς, κατὰ τοῦ βράχου.

-Αγάλια-αγάλια! μαλακά, παιδιά! ἐκέλευεν ὁ Ἀγκούτσας. Λάσκα, λάσκα! καλούμα!

-Ποῦ ἔμαθες πῶς μιλοῦν οἱ караβάδες, διαόλ' Ἀγκούτσα; εἶπεν ὁ Περηφανάκιας.

-Σιώπα, μὴ βλαστημᾶς, λάσκα! λάσκα.

Ὁ Στάθης κατέβαινε εἰς τὸ κενόν, σφίγγων τοὺς ὀδόντας, ἀνοιγοκλείων τὰ ὄμματα, κρατούμενος σφιγτὰ ἀπὸ τὸ σχοινίον. Δὲν ἐφαίνετο νὰ ἐδειλίασε.

-Κοίταξέ τόνε πῶς κατεβαίνει, εἶπεν ὁ Ντάνας, σὰ νύφη καμαρωμένη.

Τέλος ὁ Στάθης ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς ἐσοχῆς τοῦ βράχου.

Ἐκάθισε καλῶς, συνεμαζεύθη μὲ τὰ δύο σκέλη περιβάδην, ἐπὶ τῆς Ψαρῆς, ἥτις ἐβέλασεν ἅμα τὸν εἶδεν. Ἐλυσε τὴν θηλειάν ἀπὸ τὰς μασχάλας του, ἔδεσε καλὰ τὴν Ψαρὴν περὶ τὸ στέρνον, καὶ ὑπὸ τοὺς προσθίους πόδας. Ἐκαμε σημεῖον, καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἄνωθεν τοῦ βράχου ἤρχισαν νὰ ἀνασύρωσι σιγὰ-σιγὰ τὴν Ψαρὴν.

Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας κατῆλθε πάλιν κενὸν τὸ σχοινίον.

Ὁ Στάθης ἔδεσε τὴν Στέρφαν, καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἀνέσυραν αὐτήν.

Ἡ Στέρφα τότε μόνον ἐδοκίμασε νὰ ἐκβάλλῃ βελασμόν, ὅταν ἤρχισε νὰ ταλαντεύεται εἰς τὸ κενὸν μὲ τὸ σχοινίον.

Ὁ Στάθης ἔμεινε μοναχὸς του ἐπὶ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας, χωρὶς τὴν Ψαρὴν καὶ χωρὶς τὴν Στέρφαν.

Κατὰ τὰ δέκα ταῦτα λεπτὰ ὑπέφερε φοβερῶς. Ὁ ἱλιγγος ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνῃ. Ἐκλειε τὰ ὄμματα διὰ νὰ μὴ ζαλίζεται.

Ἐσφιγγε τὰ δόντια. Ἔλεγε τὸ Πάτερ ἡμῶν, τὸ Θεοτόκε Παρθένε, καὶ δύο ἀκόμη προσευχάς, ὅσας ἤξευρε.

Ὁ ἄνεμος, ὁ σφοδρὸς ἄνεμος τοῦ μεγάλου κενοῦ καὶ τοῦ πελάγους, ἐφύσα μετὰ βοῆς εἰς τὰ ὦτα του. Ἀνέπνεε δυνατά, ἤσθμαινε, καὶ ἡ καρδιά του ἔπαλλε σφοδρῶς.

Τέλος ἐφάνη τὸ σχοινίον.

Ὁ Στάθης τὸ ἔδραξε πεταχτά, ἐδέθη σπασμωδικῶς, ἐσφίχθη. Ἐξέχασε νὰ σείσῃ τὸ σχοινίον, διὰ νὰ δώσῃ σημεῖον εἰς τοὺς ἄνδρας.

Πλὴν ἐκεῖνοι ἠσθάνθησαν τὸ βάρος, καὶ ἤρχισαν νὰ τραβοῦν.

Ὁ Στάθης ἀνέπεμψεν ἔνθερμον, ἐσχάτην προσευχὴν ἀγωνίας, ἐκρατήθη μὲ τρεμούσας χεῖρας ἀπὸ τὸ σχοινίον, καὶ ἀφέθη εἰς τὸ κενόν.

Ἐταλαντεύετο σφοδρῶς. Ὁ ἄνεμος εἶχε δυναμώσει. Ἐκτύπησε, δύο ἢ τρεῖς φορές, τὴν κεφαλὴν, τοὺς ὦμους καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸν βράχον.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου, εἶχε ξεπιάσει ἤδη τὰς χεῖρας ἀπὸ τὸ σχοινίον. Ἦτο λιπόθυμος, ἀδρανὲς σῶμα, ὠχρὸς καὶ μόλις ἀναπνέων.

Οἱ ἄνδρες τὸν ἔλυσαν, τὸν ἐπλάγιασαν ὑπὸ τὸν σχοῖνον, τοῦ ἔδωκαν νὰ πῆ ροῦμι, καὶ τὸν ἔβρεξαν μὲ νερό.

Εὐτυχῶς, δὲν ἐβράδυνε νὰ συνέλθῃ.

Ἡ Ψαρή ἦτο ἐκεῖ, καὶ τὸν ἐζέσταινε μὲ τὴν πνοήν της.

Ἡ Στέρφα ἴστατο ὀλίγον παραπέρα, καὶ ἐκοίταζεν ἠλιθίως.

Ἡ θεῖα Ἀρετὴ ἐθαύμαζε καὶ ἔλεγεν ἀκόμη·

-Τί ἀποκοτιά! Τί ἀποκοτιά!

Ὁ ἱερεὺς, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν μπαρμπ' -Ἀναγνώστη τὸν Παρθένην, εἶχε ψάλει τὴν μικρὰν παράκλησιν ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης.

Ὁ Περηφανάκιας ἔλεγε·

-Νὰ σᾶς ὀρίσου, βρὲ πιδιά, πουτέ μ' δὲν εἶδια τέτοιου πρᾶμα, ἀπ' λέει οὐ λόους. Κακὴ δ' λειά, νὰ σᾶς πῶ, βρὲ πιδιά!

Ὁ Ἀγκούτσας ἐκοίταζε μετὰ πόθου τὴν Στέρφαν.

-Ἄξιζεν, ἄξιζεν, εἶπε μέσα του· θὰ τ'νὲ ξεφαντώναμε μιὰ χαρά!

Ὁ Ντάνας εἶπε·

-Κι εΐδiate πῶς κατέβαινε, σὰν καμαρωμένη νύφη. Κι τῶρα ζαλίστηκε τὸ παιδί· δὲν πειράζει, περαστικὰ νᾶναι.

* * *

Ὅταν συνῆλθεν, ὁ Στάθης ἔκαμε τὸν σταυρόν του, ἐστράφη πρὸς τοὺς ἄνδρας καὶ εἶπε·

-Τώρα, τὴν Ψαρή τὴν ἔταξα ἀσημένια στὴν Παναγία, καὶ θὰ τὴν δώσω... Μά, ὡς τόσο, ἓνα κατσικάκι, ποὺ μοῦ βρίσκεται ἀκόμα ἀπ' τὰ πρῶτα γεννητούρια, ἀξίζετε, θὰ σᾶς τὸ θυσιάσω. Ἐλάτε, παιδιά, πᾶμε στὸ μαντρί νὰ σᾶς φιλέσω.

(1894)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἁγίου Δεσπότη

*«Μὴ οἱ ποιμένες βόσκουσιν ἑαυτούς;
οὐχὶ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες;»
(Ἰεζεκιήλ)*

Ἀφοῦ τὸ βαποράκι ἐστάθη ὡς μισὴν ὥραν εἰς τὸν μικρὸν ὄρμον, κατέναντι τῆς ἀγορᾶς, ἣτις ἐφαίνετο σχεδὸν γεμάτη ἀπὸ κόσμον, ἔστρεψε τὴν πρῶταν πρὸς ἀνατολᾶς καὶ ἀπέπλευσε. Συγχρόνως οἱ καμπάνες τῶν δυὸ ἐκκλησιῶν, αἵτινες διέπρεπον μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ τοὺς θόλους των, ἢ μία εἰς τὸ ὕψος τῆς παραθαλασσίας ὁδοῦ καὶ τῆς πλατείας, ἢ ἄλλη εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπάνω συνοικίας, ἐκινήθησαν γοργῶς, ἐκχέουσαι μεγάλην καὶ παρατεταμένην κωδωνοκρουσίαν.

Διατὶ αὐτά; Οἱ παπάδες ἤξευραν, ὅτι ὁ Δεσπότης ὁ νεοχειροτόνητος τῆς ἐπαρχίας ἦτο μέσα στὸ βαπόρι, ἀλλ' ὁ πρῶτος μεταξὺ αὐτῶν, ὁ ἐπισκοπικὸς ἐπίτροπος, εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι ἡ Σεβασμιότης του δὲν ἐπροτίθετο πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν πολίχνην, ἀλλὰ θὰ μετέβαινε πρῶτον, χάριν τῆς ἰδίας εὐκολίας του, εἰς τὴν ἄλλην νῆσον, τὴν ἀνατολικήν, τὴν ἀπωτέραν εἰς τὸν δρόμον του, καὶ εἶτα θὰ ἐπέστρεφε νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ τὸ ἐδῶ ποιμνιὸν του. Οὐχ ἦττον ἐπῆραν μίαν βάρκαν καὶ ἀνῆλθον ὅλοι ὁμοῦ, οἱ ἑπτὰ παπάδες, εἰς τὸ βαπόρι, διὰ νὰ χαιρετίσουν ἀπλῶς τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν διέλευσίν του.

Μόλις ἡ μαύρη τῶν ρασοφόρων πλειὰς ἀνῆλθεν εἰς τὸ πρυμναῖον «κάσαρο» τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπου ἴστατο ἀγναντεύων τὴν μικρὰν πόλιν ὁ περιοδεύων ἱεράρχης, καὶ ὁ διάκος, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πρῶτον βαίνοντα ἐκ τῶν ἱερέων, τὸν ὁποῖον ἐκατάλαβεν ὡς ἐπίτροπον τοῦ Δεσπότη, ἂν καὶ πρώτην φορὰν τὸν ἔβλεπε, τοῦ λέγει μὲ τόνον δεσποτικόν.

- Γιατί δὲν ἐσημάνετε τὶς καμπάνες;

Ὁ παπα-Γιαννάκης, 83 ἐτῶν ἄνθρωπος, ἂν καὶ κωφὸς ἦτο, ἐκατάλαβεν τί ἔλεγεν ὁ διάκος. Ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθῃ, δὲν εἶχαν προβλέψει, ἢ τὸ ἐνόμισον περιττόν, νὰ κρούσουν τὶς καμπάνες. Τώρα, ὅμως, εἰς τὸ κέλευσμα τοῦ διακού, ἐστράφη πρὸς τὴν λέμβον, ἐφώνησεν ἕνα νέον κρατοῦντα τὰς κώπας, καὶ τοῦ λέγει.

- Σταμάτη! Τρέχα γρήγορα, ἔξω! Τὶς καμπάνες! Βαρᾶτε τὶς καμπάνες!

Ὁ Σταμάτης, ἔφηβος ὡς 16 ἐτῶν, κυρίως βαρκάρης δὲν ἦτο, ἀλλ' ὀρφανὸς μάγκας, τρέχων παιδίθεν κατόπιν εἰς τὰ ράσα τῶν παπάδων. Ὅπως ὑπάρχουν ἐκκλησιαστικὰ δαιμόνια, οὕτω ὑπάρχουν καὶ ἀγνιόπαιδα ἐκκλησιαστικά. Πάραυτα ἐσιόφισεν, ἐκωπηλάτησε, καὶ μετὰ ἐν λεπτὸν ἔφθασεν εἰς τὴν προκυμαίαν. Θὰ ἤμποροῦσε νὰ φωνάξῃ ἀπὸ τὴν βάρκαν πρὸς τοὺς ἔξω, διὰ νὰ τρέξουν νὰ σημάνουν τὶς καμπάνες, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμε. Ἐπήδησε ἔξω, κι' ἔτρεξε διὰ ν' ἀπολαύσῃ αὐτὸς πρῶτος τὴν υπερτάτην ἡδονὴν τῆς κωδωνοκρουσίας.

Καθὼς ἔτρεχεν, ἔκραξε τὸν ἄλλον ἀδελφόν του, τὸν Φώτην, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν ἐπάνω ἐνορίαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Εἶτα ἀνῆλθεν ὑψηλὰ εἰς τὸ καμπαναριό, ἐκόλλησεν ὡς τελώνιον εἰς τὴν μεγάλην καμπάναν, ἤρπασε τὸ γλωσσίδι τῆς, μετὰ τὴν ἄλλην χεῖρα τὴν λαβὴν τοῦ ἐπικράνου τῆς ἄλλης, κι' ἔρριψε τὸ σχοινίον τῆς τρίτης εἰς ἓν ἄλλο παιδίον παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ κωδωνοστασίου, τὸ ὁποῖον εἶχε κλειδώσει πεισιμόνως ἔξω ἀπὸ τὸ πορτέλλο τοῦ καμπαναριοῦ.

Μετὰ μίαν στιγμὴν μανιώδης κωδωνοκρουσία ἤρχισε, καὶ ἄλλοι ἐναέριοι ἤχοι ἀπήντησαν ἀπὸ τὴν ἄλλην ἐκκλησίαν. Καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους αὐτοὺς τὸ ἀτμόποιον ἀπέπλεε, καὶ οἱ παπάδες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ξηράν.

Μετὰ δυὸ ἐβδομάδας, ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν γείτονα νῆσον ὁ Σεβασμιώτατος, ἐν μεγάλῃ κλαγγῇ κωδῶνων, ὡς πρώτην φορὰν ἐρχόμενος, ἐπῆγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ναόν. Ἐκεῖ, εἰς τὸ τέλος τῆς δοξολογίας - καὶ αὐτὸ ὑπῆρξε μετὰ τὴν περι κωδωνοκρουσίας διαταγὴν, τὴν διὰ τοῦ διάκου δοθεῖσαν, ἡ πρώτη χαρακτηριστικὴ πρᾶξις τῆς ποιμαντικῆς του - ἐπετίμησεν ἓνα τῶν ἱερέων, διότι ὡς ἐπαρχιώτης καὶ ἀσυνήθιστος ἀπὸ ἀρχιερατικὰς ἱεροπραξίας, εἶπε τὸ σύνηθες «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν», καὶ δὲν εἶπε: «Δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου Δεσπότης ἡμῶν». Ὁ δυστυχὴς ἱερεὺς πῶς νὰ τὸ ξεύρη, ἀφοῦ πουθενὰ δὲν τὸ εἶχεν εὔρει γραμμένον.

Τὴν Κυριακὴν ὅταν ἐλειτούργησεν ὁ ἐπίσκοπος, εἰς τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἔδωκε νέον δεῖγμα τῆς ποιμαντικῆς του. Εἰς τὸ «Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ», τὸν γεροντότερον, τὸν πλέον πεπειραμένον, ἀλλὰ καὶ ἐγγράμματον ἱερέα, τὸν ἔπιασεν ἀποτόμως ἀπὸ τὸν βραχίονα, βαστάζοντα τὸ Ἅγιον Ποτήριον, καὶ τὸν ἐβίασε νὰ σταθῇ ἐπὶ ἓν λεπτόν εἰς τὰ βημόθυρα, διὰ νὰ εἶπῃ τὸ «Πάντοτε» - ὡς νὰ ἐπρόκειτο, κατόπιν τοῦ «Μετὰ φόβου Θεοῦ», νὰ γίνῃ καὶ Δευτέρα Μετάληψις. Καὶ ὅμως τὸ Εὐχολόγιον γράφει μόνον, ὅτι «βλέπει ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαόν», καὶ ὄχι ἴσταται εἰς τὴν Ἁγίαν Πύλιν. Ὅ,τι δὲ περιττὸν γίνεται, μαρτυρεῖ μόνον τάσιν πρὸς τὸ πομπῶδες καὶ θεατρικὸν - ὅπως συνηθίζουν μάλιστα οἱ Ρῶσοι.

Μέγα εὐτύχημα ὑπῆρξε γιὰ τὸν ἄλλον γέροντα, τὸν ἐπίτροπόν του, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου κατέλυσεν ὁ ἱεράρχης, τὸ ὅτι ἦτο πολὺ κωφός. Ὁ Δεσπότης ἠδύνατο νὰ τὸν ἐπιτιμᾷ καὶ νὰ τὸν ὀνειδίξῃ μάλιστα, χωρὶς αὐτὸς ν' ἀντιλαμβάνεται, μηδὲ νὰ πικραίνεται τίποτε. Ὅταν δὲν ἦτο παρὼν ὁ διάκος, διὰ νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ, αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοῇ τίποτε ἀπὸ τοὺς θυμὸς καὶ τὰς ἐξάψεις τοῦ Σεβασμιωτάτου.

Τέλος κατῶρθωσε νὰ δώσῃ λογαριασμὸν ὁ γέρον ἐπίτροπος εἰς μετρητά, δι' ὅλας τὰς ἀδείας γάμου καὶ τὰ λοιπὰ «δικαιώματα» τῆς Ἐπισκοπῆς. Ἀλλὰ διὰ τὰ γαλόπουλα, τοὺς ἀστακοὺς καὶ τ' αὐγοτάραχα, κανεὶς δὲν τοῦ ἐζήτησε λογαριασμὸν πόσα εἶχε ξοδεύσει. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Δεσπότης ἦτο ἐγκρατέστατος. Ἐπασχε ἀπὸ στομακικὰ καὶ καρδιακὰ συμπτώματα - ἴσως ἀπὸ ψαμμίασιν ἢ καὶ διαβήτην. Ἀλλ' ὁ διάκος εἶχε τὰ νειάτα του, τὴν ξανθὴν γενειάδα καὶ τὴν κόμην του. Θὰ ἦτο ὑπερβολὴ βεβαίως ἂν ἐλέγαμεν, ὅτι ὁμοιάζε μετὰ τὸν ἀρχιποιητὴν ἐκεῖνον τῆς Παπικῆς αὐλῆς, τοῦ Λέοντος τοῦ Ι', ὅστις εἶχε παραπονεθῆ ποτε, ὅτι ἔκαμνε στίχους διὰ χίλιους ποιητάς, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ περιώνυμος Ποντίφηξ ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν: *Et pro mille allis archipoeta bibit.*

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡγάπα πολὺ τὸ ἐντόπιον μοσχᾶτον εἰς δαμιτζάνες προσφερόμενον.

Τέλος ὁ Σεβασμιώτατος, ἀφοῦ ἔδωκε τὸ τελευταῖον καὶ κυριώτερον μάθημα ποιμαντικῆς εἰς τοὺς ἱερεῖς του - τοὺς ἐνουθέτησε νὰ εἶναι καθάριοι, νὰ μὴ καπνίζουν ναργιλὲ δημοσίᾳ καὶ νὰ μὴν κρατοῦν ποτὲ ράβδον - ἐν ἤχῳ κωδῶνων καὶ πάλιν, προεπέμφθη, ἐπεβιβάσθη στὸ βαποράκι, κι' ἐπῆγε νὰ ποιμάνῃ καὶ ἄλλα πρόβατα.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ Ντελησυφέρω

Πῶς ἐβιάσθη κ' ἐσήμαινε τόσον ἐνωρίς, ὁ παπα-Μανώλης ὁ Σιρέτης, τὴν ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων; Ἡ ὕπνον δὲν θὰ εἶχε, ἢ τ' ὠρολόγι του εἶχε σταματήσει, ἢ τὸ ξυπνητήρι του τὸν ἐγέλασε. Ἄλλες χρονιᾶς ἢ καμπάνα ἐβαροῦσε τέσσερες ὥρες νὰ φέξη, τώρα ἐχτύπησε βαθιὰ τὰ μεσάνυχτα. Κ' ἡ θειά-Μαριῶ ἢ Χρήσταινα, ἢ κοινῶς λεγομένη Ντελησυφέρω, μόλις εἶχε κλείσει τ' ὄμμα εἰς ἐλαφρὸν ὕπνον, καὶ ἀμέσως τὴν ἐξύπνησε τῶν κωδῶνων ἢ χαρμόσυνος κλαγγή. Κι αὐτὴ ὅπου τις ἄλλες χρονιᾶς ἦτον ἐπὶ ποδὸς μίαν ὥραν ἀρχύτερα, πρὶν σημάνη, στολισμένη κ' ἔτοιμη, διὰ νὰ πάη μὲ τὴν ὥραν τῆς νὰ πιάση καὶ τὸ στασίδι τῆς, εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν ἡλικιωμένων γυναικῶν -τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο χωριστὰ ἀπὸ τὸν ἀνώγειον γυναικωνίτην, εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ, κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν-, τώρα μόλις θὰ πρόφθανε νὰ ἐνδυσθῆ καὶ νὰ ἐτοιμασθῆ καὶ θὰ ἔτρεχε μὲ βίαν, μήπως προλάβῃ καμμία ἄλλη, ἀπὸ ἐκείνας ποὺ πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν δυὸ φορές τὸν χρόνον, διὰ νὰ δεῖξουν τὰ στολίδια τους, καὶ τῆς πάρῃ μὲ ἀδιακρισίαν τὸ στασίδι τῆς.

Ἐσηκώθη, ἐνεδύθη κ' ἐστολίσθη, κ' ἐφόρεσε τὴν μακρὰν μεταξωτὴν μανδήλαν τῆς. ἐσήκωσε τὸν μικρὸν ἐγγονόν τῆς, τὸν ἔνιψε, τὸν ἐστόλισε, ἄφησε τὴν νύμφην τῆς, τὴν χήραν, νὰ κοιμᾶται μαζὶ μὲ τὸ μικρὸν κοράσιόν τῆς, ἄναψε τὸ φαναράκι τῆς κ' ἐξῆλθε, συνοδευομένη ἀπὸ τὸν ἐγγονόν τῆς. Κ' εἶχε δίκαιον νὰ ἀνησυχῆ διὰ τὸ στασίδι, διότι οἱ περισσότερες, οἱ τωρινές, εἶναι βιλάνες, σοῦσες-μαροῦσες, ἀναφάνταλες, ἀστάνευτες. Δὲν ξέρει καθεμιὰ τὴν ἀράδα τῆς. Αὐτὴ, διὰ νὰ ξέρη καλὰ τὴν δικὴ τῆς καὶ νὰ προσπαθῆ μὲ πάντα τρόπον νὰ τὴν φυλάξῃ, τῆς ἔβγαλαν κι αὐτὸ τὸ παρεγκῶμι, καὶ τὴν εἶπαν Ντελησυφέρω. Οἱ τωρινές, ἐνόμιζαν τάχα πὼς ἦτον «ντελήδισσα γιὰ τὸ συμφέρο τῆς» καὶ δὲν ἐνθυμοῦντο πλέον τὰ παραμῦθια τῆς κυρούλας τους: «Κίνησ' ὁ βασιλιᾶς νὰ πάη στὸ σεφέρι», ὅπου θὰ πῆ ἐκστρατεία, πόλεμος.

Καὶ τῶ ὄντι, μὲ τὸ ν' ἀγαπᾷ τὸν πόλεμον ἢ θειά-Μαριῶ ἢ Χρήσταινα, ἀπεδεικνύετο, χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρῃ συμφωνοτάτη μὲ τὸν παλαιόν, ὅστις εἶπε: «Πόλεμος πάντων πατήρ». Πόλεμον εἰς ὅλην τὴν γυναικείαν σφαῖραν τῆς, πόλεμον καὶ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τὴν ἀνδρικήν ἀκόμη, ὅπου ἐχρειάσθη νὰ ἔχῃ μέγα φρόνημα καὶ θάρρος ἢ Χρήσταινα, χηρεῦουσα νέα, ἀναγκασμένη νὰ εἶναι καὶ πατέρας καὶ μάννα διὰ τὰ ὀρφανὰ τῆς. Ἐπειτα, ὅταν ὁ υἱός τῆς ἀπέθανε καὶ τῆς ἄφησε δευτέραν ὀρφάνια, καὶ πάππος καὶ μάμμη διὰ τὰ ἐγγόνια τῆς. Πόλεμον εἰς τὴν οἰκίαν διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὰ τέκνα τῆς ἢ εἰς τὴν νύμφην τῆς, ἢ εἰς τὰ τέκνα τῶν τέκνων τῆς, πόλεμον εἰς τὴν αὐλήν καὶ εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ σωφρονίσῃ τὴν γειτόνισσαν ἥτις τὴν ἐνωχλοῦσε - πόλεμον εἰς τὸν φοῦρνον διὰ τὰ ψωμιά, πόλεμον εἰς τὸν ἐλαιῶνα, μὲ τοὺς κακοὺς γείτονας, πόλεμον εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ τοὺς αἰσχροκερδεῖς καπήλους καὶ τοκογλύφους, πόλεμον εἰς τὰ δημόσια γραφεῖα καὶ τ' ἀρχεῖα μὲ τοὺς καταπιεστὰς ὑπαλλήλους καὶ εἰσπράκτορας, πόλεμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ στασίδι καὶ διὰ τὴν «ἀράδα τῆς».

Ἦτον ὑψηλή, ἰσχνή, μελαψή καὶ ρωμαλέα. Ἄνδρας εἰς τὴν ζωὴν τῆς θὰ εἶχε δεῖρει, κατὰ καιροῦς, πέντε ἢ ἕξ· ἓνα πλεονέκτην γείτονα εἰς τὰ κτήματά τῆς, ἓνα

μικρέμπορον όπου τῆς «ἐπανάγραφε» τὰ ὀλίγα βερεσέδια τῆς, ἓνα νέον χωροφύλακα, κ' ἓνα εἰσπράκτορα τοῦ δημοσίου, όπου τῆς ἐζήτει, καθὼς ἰσχυρίζετο αὐτή, δυὸ φορές τὸν ἴδιον φόρον. Γυναῖκες εἶχε δεῖρει παραπολλὰς εἰς τὸν φοῦρνον καὶ εἰς ἓνα αὐλόγυρον, ὅπου ἄπλωναν τὰ πλυμένα ροῦχα, καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν, κι ἄλλοῦ, καὶ μίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Εὐτυχῶς, αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐκείνη ἣτις εἶχε τολμήσει νὰ τῆς πάρῃ τὸ στασίδι τῆς - πρέπει νὰ ἦτον πολὺ ἄπειρος, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ τὰ βάλῃ μὲ τὴν Ντελησυφέρω- ἴσως διότι τὸ ἔκαμεν ἐξ ἀγνοίας, ἐφάνη λίαν ἐνδοτική. Ἄμα εἶδε τὴν γραῖαν, μὲ τὴν μακρὰν μεταξωτὴν μανδήλαν, καὶ τὸ βλοσυρὸν βλέμμα, νὰ ἐπέρχεται, ὡς θύελλα, κατ' εὐθειᾶν πρὸς αὐτὴν (μία γείτων κάτι τῆς ἐπιθύρισε εἰς τὸ ὠτίον), ἐξῆλθε καὶ παρεχώρησε τὴν θέσιν.

- Ἔλα, θεία-Μαργώ, εἶπεν. Ἐγὼ δὲν τὸ ἔξευρα, πλιό, πὼς ἦτον δικό σου τὸ στασίδι.

Καὶ τὸ ἐπεισόδιον ἔληξε μετ' ὀλίγους ψιθυρισμούς. Δὲν συνέβη, τὴν χρονίαν ἐκείνην, οὔτε δάρσιμον, οὔτε μαλλιοτράβηγμα εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν γηραιῶν γυναικῶν.

Εἰς τὴν ἀντικρινὴν, τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ ναοῦ, ἐφαίνοντο μερικὰ πρόσωπα ἀνδρῶν νὰ μειδιοῦν, καὶ ἄλλοι νὰ μορφάζουν. Κάτι ἄλλο συνέβαινε.

Δυὸ παράξενοι γέροι, ὁ Νταραδημος, καὶ ὁ καπετὰν Γιῶργος ὁ Κονόμος, εἶχον τὴν μανίαν, ὁ μὲν πρῶτος ν' ἀπαγγέλλῃ, μὲ φωνὴν ἀρκούντως ἀκουστήν, πρὶν νὰ τὰ εἶπῃ ἀκόμη ὁ παπᾶς ἢ ὁ ψάλτης ἢ ὁ διαβαστής, πότε ὡς νὰ ἐβοήθει τὸν ψάλτην μακρόθεν, ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀκολουθίας, τροπάρια, ψαλμούς, αἰτήσεις, ἐκφωνήσεις· ὁ δὲ δεῦτερος νὰ δεικνύῃ ὅτι δὲν ἀνέχεται τὴν μανίαν αὐτὴν καὶ νὰ τὴν σκώπτῃ καὶ νὰ τὴν χλευάζῃ. Ὁ Νταραδημος, εἰς τὸ γωνιαῖον ἀκριβῶς στασίδι ἔλεγεν ὡς νὰ ἦτο ὑποβολεύς:

- «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου».

Καὶ ὁ προεστὼς τοῦ χοροῦ, εἰς τὸ γιουδέκι ἄνωθεν τοῦ δεσποτικοῦ, ἐπανελάμβανεν:

- «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω».

Καὶ ὁ Κονόμος ὅστις εὕρισκετο δυὸ ἢ τρία στασίδια παρεμπρός, στρεφόμενος πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν:

- Τ' ἀκοῦτε, χριστιανοί;... τ' ἀκούσατε; καὶ δὲν ξέραμε νὰ τὸν παίρναμε ἀποβραδὺς στὰ σπίτια μας, νὰ μᾶς τὰ πῆ ὅλα!... Θὰ γλυτώναμε ἀπ' τὸν κόπο νὰ ῥθοῦμε στὴν ἐκκλησιά.

Καὶ οἱ χριστιανοὶ μετὰ δυσκολίας ἐπνιγον τοὺς γέλωτας.

Εἶτα πάλιν, ὅταν ὁ ψάλτης ἤρχισε:

- «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός...» Ὁ Νταραδημος συνέψαλλε μαζί του, καὶ ὁ γέρο-Κονόμος:

- Τὸν ἀκοῦτε, βρὲ παιδιά... ἀνόητοι ποὺ πᾶν καὶ κοπιᾶζουν γιὰ νὰ μάθουν ψαλτικά... δὲν τὸν παίρνουν δάσκαλο, νὰ τοὺς μάθῃ τζάμπα!

Καὶ οἱ παρεστῶτες ἀκουσίως ἐμειδίον.

Ἀκολούθως, μίαν στιγμὴν πρὶν ὁ παπα-Μανώλης νὰ ἐκφωνήσῃ: «Σὺ γὰρ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῆς εἰρήνης...», ὁ Νταραδημὸς ἀπήγγελλε: «Σὺ γὰρ εἶ ὁ Βασιλεὺς...» Κι ὁ γέρο-Κονόμος:

- Τ' ἀκούσατε, χριστιανοί; Δυὸ λειτουργίες κάνουμε τώρα... Πᾶνε καὶ σκοτίζονται καὶ πληρώνουν γιὰ νὰ γένουν παπᾶδες... δὲν βάζουν τὸν Νταραδημὸ, ποὺ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ παπᾶς καὶ διάκος καὶ ψάλτης.

Μετὰ πέντε λεπτὰ κάποιος μικρὸς συγκλονισμὸς ἐφάνη ἐντὸς τοῦ χοροῦ, μεταξὺ τοῦ κύκλου ὀλίγων μαγκῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, οἵτινες περιεβόμβουν τὰ ἀναλόγια. Ἐπρόκειτο νὰ κανοναρχήσουν τὰς «προαιρέσεις». Τὸν εἰρμὸν τῆς θ' ὠδῆς, ὅστις τελειώνει εἰς τὰς λέξεις «ὄση πέφυκεν ἢ προαίρεσις, δίδου», ἄδηλον ἂν ὁ κὺρ Ἀναγνώστης τῆς Εὐγενίτσας ἢ ὁ μπαρμπ' Ἀναγνώστης ὁ Παρθένης ἢ ἄλλος τις προγενέστερος αὐτοῦ, τὸν ἠρμνήνευσεν ὅτι ἐσήμαινε νὰ δίδωνται, χάριν τῆς ἡμέρας, προαιρετικὰ φιλοδωρήματα εἰς τὸν κανονάρχον, καὶ εἶχεν εἰσαχθεῖ ἔθιμον, ὅταν τὸ παιδίον τὸ κανοναρχοῦν ἐτελείωνε τὸν στίχον ἐκεῖνον, νὰ περιέρχεται τεῖνον ἀνοικτὸν τὸ Μηναῖον, πρὸς τοὺς προεστοὺς καὶ ἄλλους κατόχους τῶν στασιδίων, οἵτινες ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ρίπτωσιν ἐντὸς τοῦ βιβλίου ἀργυρὰ κέρματα, τουρκικὰ, σπανίως κανὲν σβάντζικον, διὰ ν' «ἀσημώσουν» τὸν κανονάρχον.

Αὐτὴν τὴν νύκτα ἠθέλησεν ἐπιμόνως νὰ «πῆ τὰς προαιρέσεις», ὁ γυιὸς τοῦ παπα-Μανώλη, ὁ Ἀλέκος, καὶ ἤρπασεν ἀθαιρέτως τὸ Μηναῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἄλλου Ἀλέκου, ὅστις ἦτο ἀνεπιὸς τοῦ προεστοῦ καὶ γυιὸς τοῦ ψάλτου. Εἶτα, ὅταν ὁ Ἀλέκος ἐκανονάρχησεν ἕως τὸ «δεινὸν παιδοκτόνον ἐγκατέλιπον παιζόμενον» πρὶν ἀρχίσῃ τὸ «Στέργειν μὲν ἡμᾶς» μετεμελήθη κι ἐκράξε τὸν συνονόματόν του.

- Τί θέλεις;

- Δὲν λέω ἐγὼ τὰς «προαιρέσεις» ντρέπουμαι. Πές τις ἐσύ.

Ὁ ἄλλος Ἀλέκος ἤρπασεν ἀπλήστως τὸ Μηναῖον, κ' ἐκανονάρχησε τὰς «προαιρέσεις». Εὐθὺς τότε ἔτρεξε γύρω-γύρω τεῖνων τὸ βιβλίον διὰ νὰ τὸν ἀσημώσουν. Ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὸ Δεσποτικόν, ἐν ἀγυιόπαιδον ἐξάμωσε τὴν χεῖρα διὰ νὰ τοῦ ἀρπάσῃ ἓνα πενηνταράκι. Ὁ Ἀλέκος ἔκαμε νὰ κλείσῃ τὸ Μηναῖον. Ἄλλος μάγκας, ὁ Ἀλλοιβαβαῖος καλούμενος, κατέφερεν ἓνα κτύπον εἰς τὸ βιβλίον καὶ τὸ ἀνέτρεψε. Τὰ ἀργυρὰ κέρματα ἐχύθησαν μετὰ κρότου κάτω εἰς τὰς πλάκας. Δυὸ ἢ τρία παιδιά ἔκυψαν μετὰ θορύβου κάτω ἀναζητοῦντα νὰ εὔρουν τ' ἀργυρὰ νομίσματα.

Ὁ πλέον κερδισμένος ἀπ' ὅλους ἐβγήκεν ὁ Νικολὸς τοῦ Διανέλου, ὅστις χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ κύψῃ κάτω, εἶδεν ἐν σβάντζικον καὶ δυὸ ἄλλα μικρότερα κέρματα, κ' ἐπρόφθασε νὰ τὰ πλακώσῃ μὲ τὸ πέλμα τῶν ποδῶν του. Ἐπειτα, ἀναβλέψας καὶ ἰδὼν τοὺς γέρους νὰ σταυροκοποῦνται -ἐπειδὴ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐψάλλετο τὸ ἀκροτελεύτιον «τὴν χάριν δέ, Παρθένε, νέμοις ἄχραντε, προσκυνῆσαι τὸ κλέος», τοὺς ἐμιμήθη κι αὐτός, μὲ πολλὴν εὐλάβειαν.

Τέλος, ἐμβῆκαν εἰς τὴν καθ' αὐτὸ λειτουργίαν, ἣτις διεξήχθη πολὺ σύντομα. Περὶ τὸ τέλος ἀκριβῶς, πρὶν ὁ παπᾶς εἶπη τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ», κάτω ἀπὸ τὸ τελευταῖον στασίδιον, ἠκούσθη καὶ πάλιν ἡ φωνὴ τοῦ γερο-Νταραδήμου:

- Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν... «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως!... Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...

Ὁ γέρο-Κονόμος, στραφείς μετὰ τὴν μίαν πλάτην πρὸς αὐτόν, ἔκαμε μισὸν σταυρόν.

- Κύριε ἐλέησον· ... προσκυνᾶτε, χριστιανοί!... καταδῶ, κατὰ τὸν Νταραδήμο, γυρίστε!

Κ' ἐπῆγε ν' ἀσπασθῆ καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἀντίδωρον.

Ἐξω, εἰς τὰ στενὰ σοκάκια τοῦ βορείου ὑψηλοῦ χωρίου, ὀλίγον εἶχε πιάσει τὸ χιόνι, ἐμαίνετο ὁ βορρᾶς. Ὁ Νταραδήμος εἶχεν ἀνάψει τὸ φαναράκι του, ὁ καπετὰν Κονόμος τὸν ἠκολούθει μακρόθεν.

- Καρτέρει κ' ἐμένα, Δῆμο, νὰ μ' φέξῃς λιγάκι.

Ὅπισθεν τοῦ γέρο-Κονόμου ἤρχετο ἡ Χρήσταινα ἢ Ντελησυφέρω μετὰ τὸν ἐγγονόν της.

- Καλὴ χρονιὰ γείτονα, βοήθειά μας ὁ Χριστός!

- Καλὴ ψυχὴ, γειτόνισσα!

Ἐπροχώρησαν ὁμοῦ ὀλίγα βήματα. Ἐφθασαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας τοῦ γερο-Κονόμου.

- Ἐρχεσαι νὰ κάμουμε μία δουλειά, Δῆμο; λέγει οὗτος. Ἐσένα ἢ γριὰ σ' βαριέται, δὲν θὰ σόχη ζεστασιά. Ἐμένα ἢ Κονόμισσα θὰ μῶχῃ κάτι τί. Ἀνεβαίνεις; Ἐγὼ δὲν ἔχω ὕπνο.

- Καλά, θὰ σᾶς στείλω κ' ἐγὼ τηγανίτες ἀλειψές, εἶπεν ἡ Ντελησυφέρω.

- Μετὰ χαρᾶς θὰ τις δεχτοῦμε, γειτόνισσα.

Ἀνέβηκαν οἱ δυὸ εἰς τὸ ἀρχοντικόν του γερο-Κονόμου.

Ἐστρώθησαν εἰς τὰ πλούσια μεντέρια, σιμὰ εἰς τὸ παφλάζον πῦρ τῆς ἐστίας. Τὰ φουσκάκια (ἢ τοὺς λοκμάδες) τὰ εἶχε ἔτοιμα ἡ γερόντισσα. Τὸ φαγὶ τὸ εἶχε κατεβασμένο, καὶ δὲν εἶχε ρίψει τὸ ρύζι διὰ τὴν σούπαν, πρὶν ἔλθῃ ὁ γέρος νὰ τῆς πῆ.

Μετὰ δέκα λεπτὰ ἔφθασεν ἡ Ντελησυφέρω, φέρουσα καὶ τηγανίτες. Φαίνεται θὰ τις εἶχεν ἔτοιμες ἢ χήρα, ἢ νύφη της.

Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ παπα-Μανώλης, ὅστις τώρα μόλις ἐτελείωσεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν υἱὸν του Ἀλέκον, τὸν ὁποῖον συνώδευε καὶ ὁ ἄλλος Ἀλέκος.

Ἐρρίφθησαν εἰς τὰ φουσκάκια. Ὁ Ἀλέκος τοῦ παπᾶ δάγκανεν ἕν, ἐκαίετο καὶ τὸ ἐφύσα. Ὁ ἄλλος ὁ συνονόματός του, ἔτρωγεν ἀνά δυὸ-δυὸ, χωρὶς νὰ καίεται.

Ἡ φιάλη μὲ τὴν μαστίχαν ἔκαμε δυὸ-τρεῖς γύρους.

Τέλος ὁ γέρο-Κονόμος λέγει εἰς τὸν Νταραδημον:

- Θα μᾶς πῆς τώρα καὶ κανένα τροπαράκι γιὰ τὴν καλὴ χρονιά; Μὴν ἐξέχασαν κανένα οἱ ψάλτηδες καὶ δὲν τὸ εἶπαν;

- Ἀληθινά, εἶπεν ὁ Νταραδημος, ἀπαράτησαν ἕνα μεγαλυνάριο, δὲν ξέρω πῶς τοὺς ἤρθε.

«Μεγάλυνον, ψυχὴ μου, τὴν Ἄγνην Παρθένον, τὴν γεννησαμένην Χριστὸν τὸν Βασιλέα».

Μυστήριον ξένον...

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ Σταχομαζώχτρα

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 187... τὴν θεια-Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν, καὶ τὸν Γέρο καὶ τὴν Πατρώνα μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δὲ διότι ἦτο γνωστότατον ὅτι ἡ θεια-Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς παλούμενῃ ἐπὶ δημοπρασίας πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δυὸ ὄρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλματα. Ἦτο (ὡς εἶναι μοναχὴ τῆς!) ἀπ' ἐκείνας ποὺ δὲν ἔχουν στὸν ἥλιο μοῖρα. Ἡ γειτόνισσα τὸ Ζερμπινιώ ὄκτειρε τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δυὸ ὄρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς καὶ παρήγορος;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης, ὁ μπαρμπα-Μιχαλιός, ὅστις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς συμβίας Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, ὡς εἶχε ζωὴ! ὁ συχωρεμένος. Τὰ δυὸ παιδιά, τὰ ἀδιαφόρετα, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας τῶν τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 186... Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπολώσθη αὐτάνδρος, τί φρίκη, τί καημός! Τέτοια τρομάρα καμμιάς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς τῆς, ὁ σουρτούκης, τὸ χαμένο κορμί, ἐξενιτεύθη, καὶ εὐρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κ' ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα. Μιὰ ἄγγελοπούλα, ἓνα ζωθικό, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμέικα. Μὴ χειρότερα! Τί νὰ πῆ κανεῖς, ἢμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη τῆς ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφεῖσα αὐτῇ τὰ δυὸ ὄρφανὰ κληρονομίαν. Ὁ πατεριασμένος τους ἐζοῦσε ἀκόμα (ποὺ νὰ φτάσουν τὰ μαντᾶτα του, ὦρα τὴν ὦρα!), μὰ τί νοικοκύρης, τὸ πρόκοψε ἀλήθεια! Χαρτοπαίκτης, μέθυσος καὶ [μὲ] ἄλλας ἀρετὰς ἀκόμη. Εἶπαν πῶς ξαναπαντρεύτηκε ἄλλοῦ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ ἄλλον κόσμον εἰς τὸν λαιμόν του, ὁ ἀσυνείδητος! Τέτοιοι ἄντρες!... Ἔκαμε δὰ κι αὐτὴ ἓνα γαμπρό, μὰ γαμπρὸ (τὸ λαμπρὸ τ' νὰ βγῇ!).

Τί νὰ κάμῃ, ἔβαλε τὰ δυνατά της, κ' ἐπροσπαθοῦσε ὅπως-ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα, τὰ καημένα! Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους, ἐβοτάνιζε, ἀργολογοῦσε, ἐμάζωνε ἐλιές, ἐξενοδοῦλε. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἐβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα βότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοῖ. Εἶτα κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἐπαρνεν ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρῳ ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κ' ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια, ὅπου κατεστάλαζαν αἱ ὑποσταθμοὶ τοῦ ἐλαίου, κ' ἐμάζωνε τὴν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμεναι ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναρίου τῆς.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεῖα-Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον κατ' ἔτος ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιούτο εἰς Εὐβοίαν. Περιεφρόνησε τὸ ὄνειδιστικὸν ἐπίθετον τῆς «καραβωμένης», ὅπερ ἐσφενδόνιζον ἄλλα γύναια κατ' αὐτῆς, διότι ὄνειδος ἀκόμη ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ πλέη γυνὴ εἰς τὰ πελάγη. Ἐκεῖ, μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν, ἡσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς ἀστάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος, οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα: «Νά! οἱ φ' στάνες! μᾶς ἦρθαν πάλιν οἱ φ' στάνες!» Ἄλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητικῆ, σιωπηλῆ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλούσιας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τεσσάρους σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δυὸ ὄρφανά, τὰ ὅποια εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἔν τῳ μεταξὺ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώς, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

*

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μτρᾶς νήσου, ὅπου κατῴκει ἡ Θεῖα-Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύση νότος καὶ νὰ πέση βροχή, ἤρχισε νὰ χιονίζει. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὅποια δὲν ἔλυωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν, ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δυὸ ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπή, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτίνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλότερας στέγας. Ἡ θεῖα-Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὀρμάνια» ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίση καυσόξυλα τίνα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα εὐδίας, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὀρατῆ, οὐδεμία ἀκτὶς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρὺπνοος βορρᾶς, χιονιστής, ἐφύσα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἁγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὀδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὄριμοι καρποὶ σπιθαμαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαί τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23ης ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς, διότι ἀπὸ τῆς αὐριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν *φύλακα* ἀπὸ τῆς μασχάλῃς του, ὁ Γέρος πεινασμένος ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὗρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχῆς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ τῆς (ἦτο μόλις τετραετής, τὸ πτωχὸν κοράσιον) ὅτι ἡ ἐστία εἶχε πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνῃ, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἄλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης ἴσως διὰ τίνος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου.

Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετῆς μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ διότι δὲν εὔρισκε ψιχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἠνοιξεν τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὄλος, χθαμαλός, ἡμιφάτωντος μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δυὸ ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυρόφυλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστηλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν, καὶ ἀπέσπασεν ἓν κρύσταλλον, ἐκ τῶν κοσμούντων τοὺς «σταλαγμούς» τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ βραδέως καὶ ἡδονικῶς, καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πάτρωνα νὰ φάγῃ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

*

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸ κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθος της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρχου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἢ καλὴ, καίτοι ὀλίγον τι αὐστηρὰ μάμμη, τὶς οἶδεν ἀντιποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων!

Καὶ τί δὲν ἠθέλεν ὑποστῆ, πρὸς ποῖας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δυὸ τούτων παιδιῶν, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιά δι' αὐτήν, καθ' ὅσον ἦσαν τὰ τέκνα τοῦ τέκνου της! Ἐν τούτοις δὲν ἠθέλε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν, καὶ «ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς Γέρου της, τοῦ μακαρίτου τοῦ μπαρμπα-Μιχαλιῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον τὸ θῆλυ τὸ ἐκάλει Πάτρωνα θωπευτικῶς, καὶ ὀλίγον «σὰν ἀρχοντοξεπεσμένη πού ἦτον», μὴ ἀνεχομένη ν' ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν, λεχοῦς θανούσης ἐκείνης. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δυὸ πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δυὸ ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴν πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσήσουν ὑποκάτωθεν τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη ψευδόμενη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὔριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων) ὁ παπα-Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου:

- Καλῶς τὰ ἴδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

«Καλῶς τὰ ἴδέχθῃ» αὐτῇ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε;

- Ἔλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ γέρον ἱερεὺς τινάσσω τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον καὶ τὸ σάλι του.

- Ὅριστε, δέσποτα! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρῃσεν πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἐρευνήσεν δὲ εἰς τὸν κόλπον τοῦ καὶ ἐξήγαγεν μέγα φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

- Γράμμα, εἶπες παπά; ἐπανελάβεν ἡ Ἀχτίχσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

- Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, ἐπανελάβεν ὁ ἐφημέριος, ἐμένα μου τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἐβγήκα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθὺς τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

- Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

- Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανελάμβανεν ἐκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ παπα-Δημήτρης ἐξεδίπλωσεν τὸ χαρτίον.

- Εἶδεν ὁ θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

- Ἀπ' τὴν Ἀμερική; Ὁ Γιάννης! Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρῆς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκε:

- Δόξα σοι, ὁ Θεός!

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιὰ τοῦ καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ:

- Εἶναι κακογραμμένα ἐπανελάβε, κ' ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάζω αὐτὲς τὶς τζίφρες ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσῃ:

«Παπα-Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἶσιον, κ.τ.λ., κ.τ.λ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιὰ εἰς τὸν Παναμᾶ, καὶ δὲν ἔχω καμμία συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἐντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς, καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

»Ἐὰν ζῇ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰς κακὸ πολλὰς φορὰς βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ

φορὲς ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ, καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθεῖ πρὸ δέκα χρόνων, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόκληρος, καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ παρὰ τὸ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴ ἔχουν παράπονο εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός, καὶ δὲν ἠμποροῦμε νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνομοῦν, διότι ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν ἠμπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλνω ἐδῶ ἐσωκλείστως ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃς ἢ ἀγιωσύνη σου, καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃς ἢ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανένα ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανέν ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...».

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματικὴ. Ὁ παπα-Δημήτρης παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν, δι' ὃ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν, ὁ σπινθὴρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν ἐκ τῶν σπλάγχων εἰς τὸ πρόσωπόν της καὶ ἡ γεροντικὴ, ρικνὴ, καὶ ἐρρυτιδωμένη ὄψις της ἠγλαίσθη μὲ ἀκτίνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δυὸ παιδιά, ἂν καὶ δὲν ἐνόουν περὶ τίνος ἐπρόκετο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσι.

*

Ὁ κύρ Μαργαρίτης δὲν ἦτο ἰδίως προεξοφλητῆς, ἢ τοκιστῆς, ἢ ἔμπορος· ἦτο ὅλα αὐτὰ ὁμοῦ. Ἐνα φόρον ἐπιτηδεύματος ἐπλήρωνεν, ἀλλ' ἔκαμνε τρεῖς τέχνας.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

- Ἔρχεται ἀπ' τὴν Ἀμερική; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν:

- Έχει τὸν ἀριθμὸν 10, ἀλλὰ δὲν ξέρουμε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολωνάτα ἢ δέκα...

Διεκόπη. Παρ' ὀλίγον θὰ ἔλεγε «δέκα λίρες».

- Νὰ φωνάξουμε τὸ δάσκαλο, ἐμορμύρισεν ὁ κύρ Μαργαρίτης, ἴσως ἐκεῖνος ξεύρη νὰ τὸ διαβάσῃ. Τί γλῶσσα νὰ εἶναι τάχα;

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος, ὅστις ἐκάθητο βλέπων τοὺς παίζοντας τὸ κιάμο εἰς παράπλευρον καφενεῖον, παρακληθεὶς μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη. Εἰσηλθὲν, ὀρθός, δύσκαμπτος, ἔλαβε τὸ γραμματίον, παρεκάλεσε τὸν κύρ Μαργαρίτη νὰ τὸν δανείσῃ τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ τοὺς Λατινικοὺς χαρακτήρας:

- Πρέπει νὰ εἶναι ἀγγλικά, εἶπεν, ἐκτὸς ἂν εἶναι γερμανικά. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται αὐτὸ τὸ δελτάριον;

- Ἀπ' τὴν Ἀμερική, κύρ δάσκαλε, εἶπεν ἡ θεια-Ἀχτίτσα.

- Ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν; τότε θὰ εἶναι ἀγγλικόν.

Καὶ ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ συλλαβίσῃ τὰς λέξεις ten pounds sterling, ἃς ἔφερε χειρογράφους ἢ ἐπιταγή.

Sterling, εἶπε· sterling θὰ σημαίῃ τάλληρον, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς.

Καὶ ἐπέστρεψε τὸ γραμματίον εἰς χεῖρας τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

- Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ ἀριθμὸς 10, θὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμματίον διὰ δέκα τάλληρα. Τὸ κάτω-κάτω, ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἠσθάνθη ψῦχος εἰς τὸ κατάψυχρον καὶ πλακόστρωτον μαγαζεῖον τοῦ κύρ Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

*

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰ χεῖρας, καὶ ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

- Τώρα, τί τὰ θέλεις, εἶπε στραφείς πρὸς τὴν γραίαν, οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ τὸ πάρω, νὰ σοῦ τὸ ἐξαργυρώσω, ξέρω πὼς εἶναι σίγουρος ὁ παράς μου, ξέρω ἂν δὲν εἶναι καὶ ψεύτικο; Ἀπὸ κεῖ κάτω, ἀπ' τὸν χαμένο κόσμον, περιμένεις ἀλήθεια; Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ καλπουζανιές ἀπὸ κεῖ μᾶς ἔρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια, οἱ σουρτούκηδες (μὲ συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γυιό σου) ἐκεῖ πού φένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲν νοιάζονται νὰ στείλουν ἕναν παρᾶ, ἕνα σωστὸν παρᾶ, μονάχα στέλνουν παλιόχαρτα.

Ἔφερε δυὸ βόλτες περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του, καὶ ἐπανέλαβε:

- Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτό, νὰ σὲ χαρῶ, εἶναι δέκα τάλλαρα! Νὰ εἶχα δέκα τάλλαρα ἐγώ, παντρευόμουνα.

Εἶτα ἐξηκολούθησε:

- Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ, σὲ λυποῦμαι, ποῦ εἶσαι καλὴ γυναίκα, κ' ἔχεις κ' ἐκεῖνα τὰ ὀρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισυ τάλλαρο διὰ τοὺς κινδύνους ποὺ τρέχω καὶ γιὰ τὰ ὀχτώμισυ πλια... Καὶ γιὰ νὰ ἴμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύης κολωνᾶτα, νὰ σοῦ δώσω πεντόφραγκα, γιὰ νὰ ἴμαστε μέσα. Ὀχτώμισυ πεντόφραγκα λοιπόν... Ἄ! ξέχασα!...

Τοῦναντίον, δὲν εἶχε ξεχάσει· ἀπ' ἀρχῆς τῆς συνεντεύξεως αὐτὸ ἐσκέπτετο.

- Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλιὸς κάτι ἔκανε νὰ μοῦ δίνη, δὲν θυμοῦμαι τώρα...

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ λογιστήριόν του:

- Μὰ κ' ἐκεῖνος ὁ τελμπεντέρης ὁ γαμπρός σου, μοῦ ἔφαγε δυὸ τάλλαρα θαρρῶ.

Καὶ ὠπλίσθη μὲ τὸ πελώριον κατάστιχόν του:

- Εἶναι δίκιο νὰ τὰ κρατήσω... ἐσένα, ὅσα σου δώσω, θὰ σοῦ φανοῦν χάρισμα.

Ἦνοιξε τὸ κατάστιχον.

Αἱ κατάπυκνοι καὶ μαυροβολουσαι σελίδες τοῦ κατάστιχου τούτου ὠμοίαζον μὲ πίονας ἀγρούς, μὲ γῆν ἀγαθὴν. Ὅ,τι ἔσπειρέ τις ἐν αὐτῷ, ἐκαρποφόρει πολλαπλασίως.

Ἦτο ὡς νὰ ἔκοπέ τις τὰ φύλλα τοῦ δενδρυλλίου, ἐκάστοτε ὅτε ἐγίνετο ἐξόφλησις κονδυλίου τινός, ἀλλ' ἡ ρίζα ἔμενεν ὑπὸ τὴν γῆν, μέλλουσα καὶ πάλιν ν' ἀναβλαστήσῃ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εὔρε παρευθὺς τοὺς δυὸ λογαριασμούς.

- Ἐννιὰ καὶ δεκαπέντε μοῦ χρωστοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ ἄντρας σου, εἶπε· καὶ δυὸ τάλλαρα δανεικὰ καὶ ἀγύριστα τοῦ γαμπροῦ σου γίνονται...

Καὶ λαβὼν κάλαμον ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν πρόσθεσιν πρῶτον καὶ τὴν ἀναγωγὴν τῶν ταλλήρων εἰς δραχμάς, εἶτα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ποσοῦ τῶν δέκα γαλλικῶν ταλλήρων.

- Κάνει νὰ σοῦ δίνω... ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ κύρ Μαργαρίτης.

Τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

*

Ἦτο ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρᾶν νῆσον.

Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης.

- Τί έχουμε, κύρ Μαργαρίτη;... Τ' εἶν' αὐτό; εἶπεν ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμματίον τῆς πτωχῆς χήρας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας:

- Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ. Ποῦ εὐρέθη ἐδῶ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ Μαργαρίτη;

- Γιὰ δέκα λίρες! ἐπανελάβεν αὐθορμήτως ἡ θεια-Ἀχτίτσα ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

- Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφείς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου;

- Μάλιστα.

Ἡ Θεία-Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε «ναί», ἀλλὰ νῦν ἤμπορεῖ καὶ αὐτὴ πῶς εἶπε «μάλιστα», καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν ταύτην.

- Γιὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων τὰ χεῖλη ὁ κύρ Μαργαρίτης.

- Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανελάβε καὶ αὐθις ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια;

Καὶ ἔρριψε δευτέρον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου:

- Εἶναι σίγουρος παραῶς, ἀρζάν-κοντάν, σοῦ λέγω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης, ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως;

Καὶ ἔκαμε κίνημα νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

- Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες... γαλλικές, εἶπε διστάζων ὁ κύρ Μαργαρίτης.

- Γαλλικές; Τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἐννιά ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον τοῦ χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν ἣν εἶχε βάλει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, παρέλαβεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον.

Καὶ ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιον ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θεια-Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐννέα στιλπνοτάτας ἀγγλικὰς λίρας.

*

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραῖα ἐφόρει τὴ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ ἄδολην μανδήλαν, τὰ δὲ δυὸ ὄρφανὰ εἶχον καθαρὰ ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ τελευταία βαπτιστική

Ἄν ἄλλη τις χρηστή γυνή εἶδε ποτὲ καλὰ νοικοκυριά εἰς τὰς ἡμέρας της, ἀναντιρρήτως εἶδε τοιαῦτα καὶ ἡ Θεία-Σοφούλα Κωνσταντινιά, σεβασμία οἰκοδέσποινα ἐβδομηκονταετῆς, κάτοικος παραθαλασσίου κώμης εἰς μίαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Τὴν ἐκάλουν κοινῶς Σαραντανοῦ, καὶ πολλοὶ ὑπέθετον ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο τῇ ἀπεδόθη, διότι δῆθεν εἶχεν ἴσον μὲ σαράντα γυναικῶν νοῦν, ὅπερ δὲν ἐνομίζετο ὑπερβολή. Ἄλλοι ὅμως ἔλεγον ὅτι ἡ λέξις ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ Σαραντανοννοῦ ἤτοι νοννά μὲ σαράντα βαπτιστικούς.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ἂν δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, δυὸ ἢ τρεῖς μονάδες τῆς ἔλειπον καὶ ἤλπιζε προσεχῶς νὰ συμπληρώσῃ τὴν τεσσαρακοντάδα. Ὁμολογητέον δέ, ὅτι αὐτὴ κατ' ἀρχὰς εἶχε βαπτίσει οἰκειοθελῶς πέντε ἢ ἕξ νήπια τῶν γειτόνων της, ὅσα καὶ πᾶσα ἄλλη καλὴ οἰκοκυρὰ βαπτίζει. Ἀλλ' ὅταν ἅπαξ ἐγνώσθη καὶ ἀπεδείχθη ὅτι εἶχε καλὸ χέρι, τότε ὄλαι αἱ γειτόνισσαι, συγγενεῖς, παρασυγγενεῖς, κολλήγισσαι, ἤρχισαν νὰ τὴν πολιορκοῦν.

Εἶχε πάρει καλὸ ὄνομα ὅτι τῆς ἐζοῦσαν τὰ παιδιά, ὅσα ἀνεδέχετο ἐκ τῆς κολυμβήθρας. Εἶνε δὲ τόσον σπουδαῖον νὰ εὐρεθῇ νοννά «νὰ τῆς ζοῦν τὰ παιδιά», ὅσον καὶ ἱερεὺς «νὰ πιάνη τὸ διάβασμά του».

Ἡ Θεία-Σοφούλα ὅμως ὑπέφερε μετὰ χάριτος τὴν ἀγγαρείαν ταύτην. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὰ φωτίκια εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, χιτῶν καὶ κουκούλιον μετὰ σταυροῦ, καθὼς καὶ τὰ μαρτυριάτικα, ἐαρινὴ βροχὴ λεπτῶν καὶ διλέπτων διὰ τοὺς ἀγυιόπαιδας, ἐκόστιζον ἐν ὄλῳ δέκα γρόσια.

Ἡ Θεία-Σοφούλα ὠμοίαζε μὲ τὴν ἐπιμελῆ ἀνθοκόμον, ἣτις δὲν ἀρκεῖται νὰ φυτεῦν μόνον τὰ ἄνθη της, ἀλλὰ τὰ περιθάλλει καὶ τὰ καταρδεύει. Ἠγάπα τὰ πνευματικά της τέκνα ὡς τέκνα τῆς ἐγκαρδιακά, τὰ ἐθώπευε, τὰ ἐφίλευε καὶ τὰ ἐπαιδαγώγει.

Ὁ μπάρμπα-Κωνσταντῆς, ὁ πρῶτος γρινιάρης τοῦ χωρίου, δὲν συνεμερίζετο τὴν ἀδυναμίαν ταύτην τῆς συζύγου του.

-Ἄ, μπράβο! φίλευέ τα τ' ἀναδεξιμία σου, μουρῆ!... ἐγόγγυζεν ἐκάστοτε, ὁσάκις τὴν ἔβλεπε μεριμνώσαν περὶ τῶν ἀναδεκτῶν της· -ἠῦρες κι ἀλωνίζεις, μουρῆ! Ἡ Θεία-Σοφούλα ὀλίγον ἀνησύχει περὶ τῆς ιδιοτροπίας ταύτης τοῦ συζύγου της, ὅστις ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς καλὰς του ὥρας.

Ἐπειτα ὁ μπάρμπα-Κωνσταντῆς σπανίως ἐφαίνετο ἐν τῇ πολίχνῃ. Ἀφ' ὅτου ἔπαυσε τὰ θαλάσσια ταξείδια ἠσχολεῖτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του. Κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἵπευεν ἐπὶ τοῦ εὐρώστου ἡμιόνου του, ἐτρέπετο εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ ἐπανήρχετο μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, περὶ τὰ 184..., ἡ Θεία-Σοφούλα εἶχε φθάσει εἰς τὸ τριακοστὸν ἔνατον βαπτιστικόν. Ἐν μόνον τῆς ἔλειπε διὰ νὰ τὰ κάμη σαράντα πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς συνειδήσεώς της.

Ἐβάπτιζεν ἀδιακρίτως ἄρρενα καὶ θήλεα, ἀλλ' ἐφρόντιζε νὰ δίδῃ ἀκριβεῖς σημειώσεις εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ πνευματικούς, διὰ νὰ μὴ τυχὸν γίνῃ κανὲν συνοικέσιον εἰς τὸ μέλλον μεταξὺ ἑτερόφυλων ἀναδεκτῶν καὶ κολασθῆ ἡ ψυχὴ της.

Κατ' ἔτος, τὴν Μεγάλην Πέμπτην, μεγίστη κίνησις ἐγένετο ἐν τῇ εὐρυχώρῳ αὐλῇ τῆς οἰκίας. Ἡ Θεία-Σοφούλα ἀνεσφουγγώνετο μέχρις ἀγκῶνων καὶ ἐζύμωνε μόνη τῆς τὰς τριάκοντα ἑννέα ἀυγοκουλούρας διὰ τοὺς τοσοῦτους βαπτιστικούς της... Ἀλλὰ πλὴν τῶν βαπτιστικῶν ὑπῆρχον καὶ τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ δισέγγονα καὶ ταῦτα δὲν ἦσαν ὀλιγάριθμα.

Ἐν συνόλῳ ἐχρειάζετο ἑβδομήκοντα καὶ πλέον κοκκῶναις, δηλ. παιδικὰς κουλούρας διὰ τοὺς βαπτιστικούς, διὰ τοὺς ἐγγονοὺς καὶ τὰ δισέγγονα. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ μεγαλειῆται κουλούραι, τὰς ὁποίας παρεσκεύαζε διὰ τὰς συντεκνίσσας, διὰ τὰς ἀνεψιὰς καὶ δισεξαδέλφας της.

Μέγας δὲ ἐβόμβει ὁ ἔσμος τῶν ἀναδεκτῶν καὶ δισεγγόνων περὶ τοὺς ἀνθῶνας τῆς αὐλῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας τοῦ δειλινοῦ, καθ' ἣν ὁ μπάρμπα-Κωνσταντῆς ἐξηγείρετο τοῦ μεσημβρινοῦ ὕπνου, μὲ δριμεῖαν ἐπικαθημένην τῆς ρινὸς τὴν χολήν, καὶ ἐφόρει τὸ τσόχινον βρακίον, ἐπύργωνεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μεγαλοπρεπὲς τὸ τυνησιακὸν φέσι του, ἐλάμβανεν ὡς σκῆπτρον τὴν μεγάλην ἠλεκτρόστομον τσιμπούκαν του, ἀνήρτα ἀπὸ τῆς ὀσφύος βαθύκολπον τὴν μεταξωτὴν καπνοσακκούλαν καὶ κατήρχετο εἰς τὸ καφενεῖον νὰ εἰσπνεύσῃ τὴν θαλασσίαν αὔραν, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἡ εὐρεία καὶ τετράγωνος αὐλὴ παρεδίδοτο ἐξ ἐφόδου εἰς τὴν λεηλασίαν τῶν βαπτιστικῶν καὶ τῶν δισέγγονων.

Μεγίστην εὐτυχίαν καὶ ἀνήκουστον ἡδονὴν ἐνόμιζον τότε τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς, ἂν κατῶρθον νὰ παρεισδύσωσιν εἰς τὸ προαύλιον τῆς Θεία-Σοφούλας, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς μυθῶδες τι. Πολλὰ αὐτῶν προέτεινον τὰς κεφαλὰς διὰ τῶν σχισμῶν τῆς κλειστῆς αὐλείου θύρας, ἥτις ἐμοχλεύετο ἔσωθεν ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων βαπτιστικῶν διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας ἔνδυμα γάμου. Ἄλλα παιδιά τολμηρότερα ἀνεῖρπον εἰς τὸν θριγκὸν τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς καὶ εὕρισκον τρόπον νὰ εἰσπηδήσωσιν ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἔνδον. Ἀλλ' ἀλλοίμονον ἂν παρατηροῦντο ὑπὸ τῶν ἀγρύπτων εὐνοουμένων. Ἀπεδιώκοντο μὲ τσιμπήματα καὶ μὲ δοντιαῖς, ὡς ὁ κηφὴν ὑπὸ τῶν μελισσῶν.

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην τοῦ ἔτους 185... ὅλοι οἱ ἀναδεκτοὶ ἦσαν συνηγμένοι ἐν τῇ αὐλῇ τῆς γραιίας Σοφούλας. Ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν ἦτο ἤδη νεανίας εικοσαετής, τὸ δὲ νεώτερον ἦτο κοράσιον διετές, εἰς ὃ ἡ νοννὰ εἶχε δώσει τὸ ὄνομά της. Τὸ βρέφος τοῦτο ἦτο τὸ τεσσαρακοστὸν πνευματικὸν γέννημα τῆς θεία-Σοφούλας. Εἶχε γεννηθῆ τέλος τὸ ἀπὸ πολλοῦ προσδοκώμενον τοῦτο συμπλήρωμα τοῦ προωρισμένου ἀριθμοῦ καὶ ἦτο τὸ χαδευμένον τῆς θεία-Σοφούλας. Ἡ νοννὰ ἔτρεφε φιλοδόξους σκοποὺς ὡς πρὸς τὸ μέλλον τοῦ θυγατρίου τούτου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μπάρμπα-Κωνσταντῆς ἐξ ὅλων τῶν ἀναδεκτῶν μόνον τὸ μικρὸν τοῦτο ἠνείχετο.

Ἡ στοργὴ ὅμως τῆς θεία-Σοφούλας πρὸς αὐτὸ ἔφθανε μέχρι παραφροσύνης.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ θεία-Σοφούλα ἦτο κλειστὴ εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ ἐζύμωνεν. Ἐκ τῶν παιδιῶν τινὰ τὴν ἐπολιόρκουν ἔξωθεν τῆς θύρας παραμονεύοντα. Τὰ πλεῖστα ὁμως ἔπαιζον ταραχῶδῶς περὶ τὸν ὑπερμεγέθη ληνόν, πλησίον τοῦ ἔλαιοτριβείου, τὸ κρυφτάκι, καὶ ἄλλα ἐθορύβουν περὶ τὰς κιγκλίδας τοῦ κήπου καὶ πλησίον τοῦ φρέατος.

Ἡ μικρὰ Σοφούλα, ἣτις ἦτο μόλις διετής, ὡς εἶπομεν, ἐξέπεμπε χαρμόσυνους κραυγὰς, ἐψέλλιζεν ὡς νεοσσὸς χελιδόνος καὶ ἔτρεχε καὶ αὐτὴ κατόπιν τῶν ἄλλων παιδιῶν. Ἡ νοννά τῆς ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς νὰ τὴν κρατήσῃ πλησίον τῆς, ἀλλ' ἡ μικρὰ ἐστενοχωρήθη καὶ ἀπήτησε νὰ ἐξέλθῃ.

-Νὰ πάω κι ἐγὼ νὰ παίξω, νοννά μου;

-Τί νὰ παίξῃς ἐσύ;

-Τὸ κλυφτάκι, νοννά μου! ἐτραύλισεν ἡ μικρὰ.

- Δὲν παίζουν τὰ κορίτσια τὸ κρυφτάκι, εἶπεν αὐστηρῶς ἡ νοννά.

Ἡ μικρὰ δὲν ἐμεμψιμοίρησε μὲν, ἀλλ' ἐσκυθρόπασεν. Ἰδοῦσα τοῦτο ἡ νοννά, ἔκραξε τὴν Ἀθηνιῶν, εἰκοσαετὴ τὴν ἡλικίαν, δουλεύτραν τῆς, ἣτις ἦτο καὶ αὐτὴ μία τῶν βαπτιστικῶν τῆς καὶ τὴ ἐνεπιστεύθη τὴν μικρὰν, συστήσασα αὐτὴ αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν.

Ἀλλ' ἡ Ἀθηνιῶν ἐλησμόνησεν ἅμα ἀκούσασα τὴν σύστασιν τῆς κυρίας τῆς, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς πεζούλας ἐκάθηντο τέσσαρες ἢ πέντε γειτόνισσαι, καὶ γνωρίζομεν πόσον περισπούδαστος εἶναι ἡ συνδιάλεξις τῶν ἀέργων γυναικῶν, ἐκάθησε πλησίον αὐτῶν καὶ ἄφησε τὴν μικρὰν Σοφούλαν νὰ τρέχῃ.

Δὲν ἤρκεσε τοῦτο, ἀλλὰ παραγγεληθεῖσα ὑπὸ τῆς κυρίας τῆς νὰ ἀντλήσῃ ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος, ἐγέμισε μὲ τὴν στάμνον, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ὅπως τὸ εὔρε κεκλεισμένον, τὸ ἄφησε δὲ ἀνοικτόν. Ἀπροσεξία, εἰς ἣν οὐδέποτε θὰ ὑπέπιπτεν ἡ γραῖα Σοφούλα ἢ ἄλλη φρόνιμος γυνή. Μὴ τις δὲ ἀμφιβάλῃ ὅτι τὴν σύστασιν ταύτην ἡ γραῖα ἔκαμε χιλιάκις εἰς τὴν δουλεύτραν τῆς, ἀλλ' ἡ Ἀθηνιῶν δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν γυναικῶν, οἵτινες καθίστανται προσεκτικάι.

Εἰς τὴν ἀκμὴν λοιπὸν τῆς πλήρους ἐνδιαφέροντος συνδιαλέξεώς των, ἤκουσαν αἴφνης αἰ εἰς τὴν πεζούλαν καθήμεναι γυναῖκες κρότον τινά, ὡς πλατάγησιν σώματος πίπτοντος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ συγχρόνως πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ μετ' αὐτὴν δευτέραν κραυγὴν δυνατωτέραν.

Αἱ γυναῖκες ἀνωρθώθησαν αὐτομάτως.

Ἀλλὰ πρὶν αὐταὶ κινηθῶσιν, ἡ θύρα τοῦ ἰσογείου ἠνοιχθῆ μετὰ κρότου, καὶ ἡ θεία-Σοφούλα ἔντρομος, ἀνυπόδητος, μὲ ταῖς κάλτσαις μόνον, γυμνώλενος, μὲ τὰς χεῖρας ζυμαρωμένας, ἔτρεξε πρὸς τὸ φρέαρ κρᾶζουσα:

- Τὸ κορίτσι! Τὸ κορίτσι!

Διὰ τῆς εἰς τὴν στοργὴν ἰδιαζούσης μαντείας, ἡ θεία-Σοφοῦλα ἐνόησεν ἀμέσως ὅτι ἡ μικρά της βαπτιστικῆ εἶχε πέσει ἐντὸς τοῦ φρέατος. Καὶ τῷ ὄντι δὲν ἠπατᾶτο. Ἐνῶ ἔτρεχεν ἡ Σοφοῦλα, ἰδοῦσα τὸ στόμιον τοῦ φρέατος ἀνοικτόν, ἐπλησίασε, προσεκολλήθη ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ ξυλίνου φραγμοῦ, εἶδεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος εἰκονιζομένην τὴν ἀγγελικὴν ξανθὴν μορφήν της, ἤρχισε νὰ τὴ προσμειδιά, ἔκυψεν ὑπερμέτρως, ὠλίσθησεν ἐπὶ τῆς στιλπνῆς ὡς ἐκ τῆς συχνῆς προστριβῆς τοῦ σχοινοῦ σανίδος, καὶ ἔπεσε κατακέφαλα ἐντὸς τοῦ φρέατος.

Αἱ ἄλλαι γυναῖκες καὶ ἡ Ἀθηνιῶ μετ' αὐτῶν, καθ' ὑπερβολὴν διαστέλλουσαι τοὺς βραχίονας, ἔτρεξαν κατόπιν τῆς θεία-Σοφοῦλας.

- Ἐναν κουβά! ἓνα γιουρδέλι! ἐκραύγαζεν ἔκφρων ἡ γραῖα Σοφοῦλα.

- Ἐνα τσιγγέλι! ἔκραξε καὶ ἡ Ἀθηνιῶ σκοτισμένη· (ὡς νὰ εἶχε πέσει δηλ. εἰς τὸ φρέαρ τὸ ἰβάνιον, δι' οὗ ἀντλοῦσιν ὕδωρ).

- Τὰ τσιγγέλια νὰ σὲ τραβοῦν, σκύλα! τὴ ἔκραξε μὲ κεραυνοβόλον βλέμμα ἡ Θεία-Σοφοῦλα. Μοῦ ἔπνιξες τὸ παιδί.

Ἡ γραῖα τῷ ὄντι δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ δυστύχημα ὠφείλετο εἰς τὴν ἀπροσεξίαν τῆς δουλεύτρας της.

- Νὰ καταβῶ ἐγὼ στὸ πηγάδι, νοννά, τῇ εἶπεν ἡ Ἀθηνιῶ.

Ἐπειδὴ ἐβράδυνε νὰ φανῆ πουθενὰ κουβάς, διότι εἶναι γνωστὸν πόσον οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς δεινὰς περιπτώσεις, καὶ ἐνῶ μία τῶν γυναικῶν ἔτρεχεν ἀπ' ἐκεῖ, ἄλλη ἀπ' ἐδῶ, καὶ ἡ μικρὰ ἐν τῷ μεταξύ ἐπνίγετο, ἡ Θεία-Σοφοῦλα ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Ἀθηνιῶ τὴν χάριν ταύτην. Εἰζέυρε δὲ ἄλλως ὅτι εἰς τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν εἰς τοὺς ἄνδρας μᾶλλον ἀρμόζουσιν, ἦτο ἐπιτηδεῖα.

Ἡ Ἀθηνιῶ λοιπὸν ἐσήκωσε τὰ φουστάνια της ὑπεράνω τοῦ γόνατος, καὶ πατοῦσα εἰς τὰς γνωστὰς αὐτῇ ἐσοχᾶς τοῦ ἐσωτερικοῦ λιθοκτίστου τοῦ φρέατος, τὰς ἐπιτήδες κατασκευαζομένας εἰς πᾶσαν ὀρυχὴν φρέατος, κατῆλθε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

Οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ἡ μικρά.

Τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ἦτο τρεῖς ἴσον μὲ ἀνάστημα ἀνδρὸς καὶ ἡ Ἀθηνιῶ δὲν ἠδύνατο νὰ προχώρησιν κατωτέρω.

Ἐν τῷ μεταξύ εὐρέθη καὶ ὁ κουβάς, καὶ κατεβιβάσθη μέχρι τῶν χειρῶν τῆς Ἀθηνιῶς. Αὕτη ἔλαβε τὸ σχοινίον καὶ ἤρχισε νὰ περιστρέφῃ τὸ ἰβάνιον ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Ἡ θεία-Σοφοῦλα ὠλόλυξε καὶ ἔσχιζε τὰς παρειάς της. Ἡ καρδία της δὲν ἠσθάνετο πλέον τῆς ἐλπίδος τὴν θαλπωρήν...

Τέλος τὸ ἰβάνιον προσέκοψεν εἰς σῶμά τι ἀνερχόμενον. Ἡ μικρὰ ἀνέβη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἦτο ἤδη πτώμα...

Ἡ κεφαλή της δεινῶς μεμωλωπισμένη. Κατενεχθεῖσα σφοδρῶς εἰς τὸ ὕδωρ εἶχε κτυπήσει ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐζάλισθη, κατέπιε πολὺ νερὸν καὶ δὲν ἀνήλθε ταχέως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν...

Ἐπὶ τῆς ζωῆς της ἐπαρηγορήθη ἡ θεία-Σοφούλα διὰ τὸ οἰκτρὸν τοῦτο ἀτύχημα. Ἰσαῖσα ἡ τελευταία βαπτιστικὴ της!...

Διετήρησε δὲ τὴν πρὸς τὴν ἀθῶαν νεκρὰν στοργὴν τῆς μέχρι εὐσεβοῦς προλήψεως. Ζήσασα ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἀκόμη, κατεσκεύαζεν ἀνελλιπῶς κατ' ἔτος τὴ Μ. Πέμπτη τὴν κοκκῶνα τῆς ἀτυχοῦς μικρᾶς, καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, ἅμα ἐπέστρεφε τὸ πρωὶ ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῆς Ἀναστάσεως, ἤνοιγε τότε μόνον τὸ ἄχρηστον μείναν φρέαρ καὶ ἔρριπτεν εἰς τὸ ὕδωρ τὴν κοκκῶνα καὶ τὰ κόκκινα αὐτὰ τῆς μικρᾶς Σοφούλας της.

Ἐβεβαίου δὲ ἡ ἀγαθὴ γυνὴ ὅτι ἀνεξήγητος εὐωδία ἀνήρχετο τότε ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὡς θυμίαμα ἀθῶας ψυχῆς ἀναβαῖνον πρὸς τὸν θεάνθρωπον Πλάστην.

(1888)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ἡ χήρα παπαδιά

Μόλις ὁ Χαδζῆ-Γιάννης ἤνοιξε τὸ στόμα διὰ νὰ τονίση τὴν ἐπώδον τοῦ ἄσματος του καὶ ἡ κολοσσιαία χεὶρ τοῦ Μηνᾶ τοῦ ἔφραξε τὰ χεῖλη διὰ φοβεροῦ κινήματος.

Τὸ πρᾶγμα συνέβαινε ἐν Κ..., μιᾷ τῶν Σποράδων, περιφήμῳ διὰ τὸ ναυτικόν της.

Ἐν τῶν ὑψίστων προνομίων, ὅπερ κατεῖχον αἱ ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσποτείαν τελοῦσαι αὐταὶ νῆσοι, ἀπολαύουσαι ὅμως τὸ πάλαι δημοτικῆς τίνος αὐτονομίας, πολυτίμου διὰ τοὺς κατοίκους των, ἦτο τὸ δικαίωμα τοῦ κωμάζειν ἐν ταῖς ὁδοῖς τὴν νύκτα, ὅπερ δὲν ἀνεγράφετο μὲν ἐν τῷ ἀστικῷ κώδικι, ἐκυροῦτο ὅμως διὰ τῆς ἀνοχῆς, ἣν ἐδείκνυεν ἡ ἐγχώριος πολιτοφυλακὴ πρὸς τοὺς ἐκ μακρῶν θαλασσοποριῶν ἐπιστρέφοντας τολμηροὺς ναυβάτας.

Ἡ λέξις «γεμιδζῆς» (ναύτης) καὶ αἱ λέξεις «ντερτιλῆς» καὶ «μερακλῆς» ἦσαν πάλαι ποτὲ καὶ αἱ τρεῖς συνώνυμοι.

Νὰ ἐπιστρέφῃ τις ἐκ μακροῦ διάπλου ἀνὰ τὸν Εὐξείνιον καὶ τὸν Ἀδρίαν, νὰ ἔχῃ διέλθῃ ἀνάστρους καὶ ζοφερὸς νύκτας παρὰ τοὺς ἴστους καὶ τὸ πηδάλιον ἄγρυπνος, χωρὶς μῆτε ζεῦγος ὀφθαλμῶν νὰ φαίνεται κάπου λαμπυρίζον εἰς τὴν ἔρημον παραλίαν, μῆτε ἀνήσυχον οὐδὲ νὰ ἀκούῃ τοὺς διὰ περιπαθῶν φθόγγων διερμηνευομένους στεναγμοὺς τοῦ ἔρωτος, μετὰ τὸ τελευταῖον ἄσμα τοῦ ἀπόπλου, τοῦ ὁποίου τοὺς τόνους ψιθυρίζουσιν ἀκόμη αἱ θαλάσσιαι αὖραι περὶ τὴν ἀκτὴν:

*Ἄναψε τὸ φαναράκι καὶ κατέβα στὸ γιολό,
Λύσε μας τὸ παλαμάρι, κι ἄντε κόρη μ' στὸ καλό...*

καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ τραγουδήσῃ ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς φίλης του;

Αὐτὸ τοῦτο ἤθελε νὰ πράξῃ καὶ ὁ Χαδζῆ-Γιάννης, νέος εἰκοσαετής, ὅστις ἐτήρει μὲν ἐκ προγόνων τὴν προσωνομίαν τοῦ Χαδζῆ, ἦτο δὲ καὶ ὁ ἴδιος προσκυνητῆς τῶν Ἁγίων Τόπων.

Ἄλλ' ὁ ἐξάδελφος Μηνᾶς, αὐστηρότερος εἰς τὸ περὶ κοσμιότητος κεφάλαιον, ἐζήτηε νὰ τὸν παρεμπόδισῃ. Ὁ νεαρὸς ὅμως Χαδζῆ-Γιάννης, ἔκδοτος ὅλος εἰς τὸν ἔρωτα, ἐξέφραξε τὸ παράπονόν του διὰ δευτέρας στροφῆς, ὡς ἐξῆς:

*Ὡς καὶ τὰ παραθύρια της, ξάδερφε Μηνᾶ, ἀμάχη μου βαστοῦνε·
Ὅταν γυρίσω καὶ τὰ ἰδῶ, ξάδερφε Μηνᾶ, χωρὶς ἄερα κλειοῦνε.*

Ἡ στροφή αὕτη δὲν ἦτο ἡ σκανδαλίζουσα τὸν ἐξάδελφον Μηνᾶν, ἀλλ' ἡ πρώτη, καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἐν εἴδει ἐπώδοῦ ἐπικλήσεώς της:

*Ἔβγα νὰ ἰδῶ τὸν ἴσκιο σὸν, χήρα παπαδιά! κι ἐγὼ τότε γνωρίζω.
Τὸ νόστιμο σὸν τὸ κορμί, χήρα παπαδιά, ὅπου τὸ λαχταρίζω.*

Συνέβαινε δὲ τὴ στιγμὴ ἐκείνη νὰ διέρχονται ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς «χήρας παππαδιάς», πρὸς ἣν ἐγένετο ἡ φλογερὰ ἐπίκλησις.

Β΄

Ὅλοι οἱ νέοι τῆς νήσου, ἐπανακάμπτοντες ἐκ τῶν συνεχῶν θαλασσοποριῶν των, ἐφρόντιζον νὰ κομίσωσι δῶρα καὶ κοσμήματα διὰ τὰς ἐκλεκτὰς τῆς καρδίας των.

Ὅλοι οἱ νέοι δὲν ἀπηξίουσαν νὰ κωμάζωσιν ἐνίοτε ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς ἀγαπητῆς των. Ὅλοι εἶχον ἐκλέξει ἀνὰ μίαν ἕκαστος νεανίδα, ἣν προώριζεν ὡς μέλλουσαν σύντροφον τοῦ βίου του. Μόνον ὁ Χαδζῆ-Γιάννης προείλετο νὰ ἐρωτευθῆ τὴν «χήρα παππαδιά». Ὁ Χαδζῆ-Γιάννης ἦτο μία τῶν μελαχροινῶν ἐκείνων καὶ περιπαθῶν φύσεων, εἷς τῶν ἐρωτύλων ἐκείνων νέων, οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ ἀκούσωσιν ἄλλο τι παρὰ τὸ πάθος των καὶ μόνον. Ὁ νεαρὸς ναυτικὸς οὔτε ἤξευρεν οὔτ' ἐφρόντισε νὰ μάθῃ ἂν ἐπιτρέπεται ὁ δεῦτερος γάμος εἰς τὰς χήρας τῶν ἱερέων. Ἐν μόνον ἤξευρεν, ὅτι τὴν ἡγάπα καὶ ἤθελε νὰ τὴν νυμφευθῆ.

Ἡ νέα γυνὴ ἦτο πράγματι ἀνταξία τοῦ διαπύρου αἰσθήματος, ὅπερ ἄκουσα ἐνέπνεεν. Ὅφειλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ καὶ αὐτὴ πῶς ἔγεινε παππαδιὰ αἴφνης καὶ πῶς δεκαοκταετῆς ἔμεινε ἐν χηρείᾳ. Τὴν ὑπάνδρευσαν δεκατετραετῆ, χωρὶς νὰ ἐρωτήσωσιν ἂν ἔστεργε τὸν σύζυγον, ὃν τῆ ἔδιδον, καὶ ἂν συγκατετίθετο νὰ γείνη παππαδιὰ. Μετὰ ἓν ἔτος ὁ σύζυγός της ἐχειροτονήθη ἱερεύς, χωρὶς αὐτὴ νὰ νομίσῃ ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δώσῃ ἢ ν' ἀποποιηθῆ τὴν συναίνεσίν της. Μετὰ ἓν ἄλλο ἔτος, ὁ νεαρὸς λειτουργὸς τοῦ Κυρίου, ἀσθενήσας, ἀπέθανε, καὶ οὕτως αὐτὴ ἐντὸς διετίας ὑπέστη τόσας σχεδὸν μεταμορφώσεις, ὅσας καὶ ὁ μεταξοσκώληξ- ἐγένετο ἀπὸ κόρης γυνῆ, ἀπὸ γυναικὸς παππαδιά, καὶ ἀπὸ παππαδιάς χήρα· χήρα διὰ βίου.

Γ΄

Καὶ ὅμως ὁ «ξάδερφος Μηνᾶς» δὲν ἦτο τόσον αὐστηρὸς, ὅσον ἠδύνατο τις ἐκ πρώτης ἀφετηρίας νὰ ὑπόθεσῃ. Συνεπάθει μάλιστα τόσον πολὺ εἰς τὸ νεανικὸν πάθος τοῦ ἐξαδέλφου του, καὶ τόσον ἀφελῆς ἦτο, ὥστε, ὅταν τὸ πρᾶγμα ἐπροχώρησε κάπως, καὶ λόγος ἐγένετο εἰς διαφόρους ὁμίλους περὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ Χαδζῆ-Γιάννη, ἐφαντάσθη διὰ παραδόξου τρόπου νὰ θέσῃ ἐκποδῶν πᾶν πρόσκομμα ἐπιπροσθοῦν εἰς τὸν γάμον.

Εἶνε βέβαιον, φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ Πηδαλίῳ δὲν ἀναγράφεται κανὼν τις ἀπαγορευῶν τὸν δεῦτερον γάμον εἰς τὰς ἐν χηρείᾳ πρεσβυτέρας. Ἄλλ' ἡ πρόληψις καὶ ἡ παράδοσις, τὰ δυὸ ὁμοῦ συντιθέμενα, ἰσοδυναμοῦσι τὸ κάτω-κάτω μὲ ἓνα ἀποστολικὸν ἢ συνοδικὸν κανόνα, καὶ ἔπειτα ὁ λαὸς οὐδέποτε ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὸ Πηδάλιον διὰ νὰ ἴδῃ πόσους καὶ ποίους περιέχει κανόνας. Τινὲς τῶν ἱερέων, ὀλίγιστοι, ἀνεγίνωσκον ἐνίοτε τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν τῷ παρελθόντι.

Ὁ ἐρωτικώτατος Χαδζῆ-Γιάννης οὐδὲν ἤκουεν οὔτε ἐνόει περὶ τοιαύτης ἀπαγορεύσεως καί, ἂν τῷ ἔλεγέ τις ὅτι οἱ κανόνες ἀπαγορεύουσι νὰ νυμφευθῆ τὴν παππαδιάν, ἤνοιγε μεγάλους ὀφθαλμοὺς καὶ ἔσειεν ἀπλῶς τοὺς ὄμους. Ὁ συνετὸς ὅμως Μηνᾶς ἐλάμβανε τὸ πρᾶγμα ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν, καὶ λοιπὸν ἐσοφίσθη ἀπλούστατα νὰ δώσῃ δῶρα πολύτιμα, λαχοῦρι καὶ ψέλλια εἰς τὴν γειτόνισσάν του τὴν

πρεσβυτέραν τοῦ Παππᾶ Μανώλη, διὰ τὰς δυὸ ἀγάμους θυγατέρας της, καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ ὑποκλέψῃ ἐκ τῆς πενιχρᾶς βιβλιοθήκης τοῦ αἰδεσιμωτάτου αὐτὸ τὸ Πηδάλιον, τὸ περιέχον ὅλους τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας, καὶ νὰ τὸ δανείσῃ εἰς αὐτὸν μίαν ἡμέραν. Ὁ ἀπλοϊκὸς ἐξάδελφος τοῦ Χαδζῆ-Γιάννη ἐφαντάζετο ὅτι τόσον θὰ ἦρκει διὰ νὰ φυλολογήσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον, νὰ εὔρῃ τὴν σελίδα ἐν ἣ περιέχεται ὁ σχετικὸς πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ δευτέρου γάμου εἰς τὰς χήρας τῶν ἱερέων κανὼν, νὰ ἀποσπάσῃ τὴν σελίδα ταύτην, νὰ τὴν σχίσῃ καί... πάει λέγοντας. -Καὶ τί τὸ θέλεις αὐτὸ τὸ βιβλίον; τὸν ἠρώτησεν ἡ Παππαμανώλαινα. -Ἐννοιά σου, καλέ, ἀπήντησεν ὁ Μηνᾶς, κάτι θέλω νὰ διαβάσω καὶ θὰ σοῦ τὸ δώσω πίσω εὐθύς. -Αὐτὸ τὸ βιβλίον δὲν εἶναι ποῦ ἔχει τὸν νόμο-κάνονα; ἠρώτησεν αὐθις ἡ δύσπιστος πρεσβυτέρα. - Ναι, εἶπε μορφάζων ὁ ἐξάδελφος Μηνᾶς.

Ὁ Παππᾶς μοῦ λέγει πῶς δὲν κάνει νὰ τὸ πιάσῃ κανεὶς ποῦ νὰ μὴν εἶναι ἱερωμένος.

Μὴν τὸ πιάνης μὲ τὰ χέρια γυμνά, ἀπήντησεν ὁ ἐξάδελφος Μηνᾶς, βάλε μίαν καθαρὴν πετσέτα. Τέλος πολλὰ ἐμόχθησεν ὁ ταλαίπωρος Μηνᾶς, ἕως οὗ πείσῃ τὴν Παππαμανώλαιναν. Ἄλλως καὶ ἡ ἐκδούλευσις αὐτῆς ἄκαρπος ἀπέβη. Λαβὼν τὸ Πηδάλιον ὁ Μηνᾶς, ὅστις μόλις ἤξευρε νὰ ἀναγνώσκῃ συλλαβιστὰ ὀλίγας λέξεις, ἐφυλλολόγει καὶ ἐφυλλολόγει, ἀλλὰ ποῦ νὰ εὔρῃ τὸν σχετικὸν κανόνα, ὅστις ἄδηλον ἄλλως ἂν ὑπάρχῃ; τὸ χειρότερον ἦτο ὅτι ἐκινδύνευε νὰ φανῇ ἐκπρόθεσμος εἰς τὴν πρεσβυτέραν, καὶ τότε τί ν' ἀπολογηθῇ αὕτη εἰς τὸν Παππᾶ-Μανώλην, ἂν τυχὸν παρετήρῃ οὗτος τὴν ἀπουσίαν τοῦ βιβλίου;

Παρελίπομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ χήρα παππαδιά, χάριν τῆς ὁποίας ἐν ἀγνοίᾳ της ἐγίνοντο ὅλα τὰ ἐπιλήψιμα ταῦτα, ἦτο αὐτὴ αὕτη νύμφη τῆς γηραιᾶς πρεσβυτέρας καὶ τοῦ Παππᾶ-Μανώλη. Τούτου τὸν υἱὸν εἶχε νυμφευθῆ ἡ ἀτυχῆς καὶ ἔμεινε χήρα ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ, ὡς εἶπομεν. Ὡστε τὸ τόλμημα τοῦ Μηνᾶ ἦτο, βλέπετε, φοβερώτερον ἢ ὅσον ἠθέλεν φανῇ ἄνευ τῆς περιστάσεως ταύτης.

Δ'

Μάταιοι ἀπέβησαν ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ Μηνᾶ, ἂν καὶ τὸ βιβλίον ἐδόθη αὐτῷ καὶ δευτέραν φορὰν καὶ τρίτην. Ὅσον καὶ ἂν ἐφυλλολόγει, τὸ ζητούμενον χωρίον δὲν εὐρίσκετο. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν κατώρθωσεν οὗτος δι' ὅλων τῶν νομίμων μέσων, τὰ γραῖδια τῆς γειτονιάς, τεθέντα εἰς κίνησιν, ἠδυνήθησαν νὰ τὸ κατορθώσωσι. Μετὰ ἐν ἀκόμῃ ταξείδιον τοῦ Χαδζῆ-Γιάννη καὶ τοῦ Μηνᾶ, οἵτινες ἦσαν συμπλωτῆρες καὶ συνιδιοκτῆται τοῦ αὐτοῦ πλοίου, τὸ πένθος τῆς νεαρᾶς παππαδιάς εἶχε κρυώσει ὀλίγον, ἢ συγκατάθεσις της, τῇ μεσολαβήσῃ τῶν προξενητριῶν, τῆς ἀπεσπᾶσθη καὶ ὑπελείπετο μόνον τὸ ζήτημα τοῦ πῶς νὰ τελεσθῇ ὁ γάμος. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ γέρων Παππᾶ-Μανώλης, ἀπέθανεν, οἱ ἄλλοι ἱερεῖς δὲν εἶχον ἄμεσον συμφέρον νὰ φαίνωνται ἄκαμπτοι, καὶ κατωρθώθη, μετὰ ἡ ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς ἀδείας, μεθ' ἱεροτελεστίας ὁμοῦς τακτικῆς, νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ γάμος τοῦ Χαδζῆ-Γιάννη μετὰ τῆς χήρας παππαδιάς. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε παλαιόν, συνέβη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος.

Ἀλλὰ μέχρι τῆς σήμερον δὲν ὑπάρχει συμπόσιον ἢ ἀπλῶς ὄμιλος εὐθυμούντων ἐν Κ... ὅπου νὰ μὴ ἀντηχήσῃ καὶ τὸ ἄσμα «τῆς χήρας παππαδιάς».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Λαμπριάτικος Ψάλτης

Ἐὰν ὁ ἥρωες τοῦ παρόντος διηγήματος ἦτο αὐτούσιος ὁ γράφων, τότε ὁ ἐπικεφαλῆς τίτλος θὰ εἶχε μᾶλλον τροπικὴν καὶ ἀλληγορικὴν σημασίαν. Διότι, ναὶ μὲν, μετὰ τὴν εὐδοκίαν τῆς θείας Προνοίας, εἶναι ἀληθές, ὅτι καὶ χάρις εἰς τὴν φιλάδελφον προθυμίαν τοῦ χωρικοῦ καὶ ἀρχοντικοῦ φίλου μου κυρ-Γιάννη Πεντελιώτου, ἀξιοῦμαι σχεδὸν κατ' ἔτος ἀνελλιπῶς, κατὰ τὰς περιδόξους ταύτας ἡμέρας, νὰ συμπάλλω ἐναμίλλως μετ' αὐτοῦ, ὑποβαστάζοντος διὰ τῆς χειρὸς τὰ γυαλιά του, ἀγαπῶντος τὸ πολίτικον ὕφος, παρατείνοντος ἐπ' ἄπειρον τὰ μουσικὰ κῶλα καὶ τὰς καταλήξεις του, εἰς τὸν μικρὸν ἀγροτικὸν ναῖσκον τοῦ χωρίου Θ... ὅπου μυροβολεῖ, ἐλισσόμενον εἰς κυανοὺς στεφάνους, τὸ μοσχολίβανον, περιβάλλον, ὡς διὰ φεύγοντος πλαισίου, τοὺς ἀκτινωτοὺς στεφάνους καὶ τὰς σεμνὰς ὄψεις τῶν ἁγίων, καὶ ὅπου μετὰ τὰς κεντητὰς ποδιάς των καὶ τὰ λευκὰ κολόβια αἱ νεαρὰ χωρικά προσέρχονται, φέρουσαι ἀγκαλίδας ρόδων καὶ ἴων καὶ θημωνίας ὅλας δενδρολιβάνου, καταφορτώνουσαι μετὰ λόφους ἀνθέων τὸν πενιχρὸν ἐπιτάφιον, μὴ ἔχοντα ἀνάγκην ἄλλης πολυτελείας. Ἐκεῖ εἰσβάλλει οὐλαμὸς ὅλος αὐτοσχεδίων ψαλτῶν, κρατούντων ἀνὰ ἐν φυλλάδιον τοῦ ἐπιταφίου εἰς τὴν χεῖρα, οἵτινες φιλοτιμοῦνται νὰ ψάλλωσιν ἐν σπαρακτικῇ παραφωνίᾳ τὰ ἐγκώμια, καταστρέφοντες διὰ κωμικῶν σφαλμάτων καὶ τὰς ὀλίγας λέξεις, ὅσαι εἶναι ὀρθῶς τυπωμέναι εἰς τὰ φυλλάδια ἐκεῖνα.

Χωρὶς νὰ εἶμαι κύριον μέρος τοῦ αὐτοσχεδίου τούτου χοροῦ, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι, καίτοι προσπαθῶν νὰ συμπάλλω ὑποφερτὰ κάπως μετὰ τὸν ἀρχοντικὸν καὶ πρόθυμον φίλον μου, οὐχ ἦττον ὑστερῶ αὐτοῦ κατὰ πολλὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεκαλέσθη ἐν ἀρχῇ ὡς ἐπιείκειαν ἐκ μέρους τοῦ ἀναγνώστου τὴν τροπικὴν τοῦ τίτλου ἐκδοχὴν, καθ' ὃν δηλ. τρόπον εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς παρουσιάζονται κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας πολλοὶ τέως ἄγνωστοι μουσολήπτοι, ἐκ τοῦ παραχρῆμα λαμπριάτικοι ψάλται, οὕτω καὶ ὁ γράφων, ἐνῶ, καθ' ὅλον τὸν ἄλλον χρόνον σιωπᾶ, παρουσιάζεται δις τοῦ ἔτους οὗτος, τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα, κατ' ἀποκοπὴν διηγηματογράφος. Τὸ πρᾶγμα ἤρχισε νὰ γίνεταί κάπως φορτικόν, καὶ πολλοὶ μὲν ἐσκανδαλίσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τὸ ἀπεδοκίμασαν. Ἀρκοῦσι τόσαι ἄλλαι μανίαι, τόσοι ξενισμοί. Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα Ἕλληες, οὔτε Ἀμερικάνοι. Μὴ μᾶς σκοτίζεις καὶ σύ. Πόθεν ἔλαβες ἀφορμὴν νὰ ὑποθέσεις, ὅτι τὸ κοινὸν θέλγεται ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις σου ἢ συγκινεῖται ἀπὸ τὰ αἰσθήματά σου; Τὸ ἕκαμες μίαν φορὰν ἢ δύο. Ἀρκεῖ. Παῦσε πλέον. Δὲν βλέπεις ὅτι τὸ αἰώνιον θέμα σου ἐξηντλήθη, καὶ ὅτι εὐρίσκεσαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσπαθεῖς διὰ τῆς βίας νὰ παρουσιάσεις ἀπλήρη παραλλαγὴν κατ' ἔτος; Ἐν πρώτοις καλὸν θὰ ἦτο, νὰ διακρίνομεν ὅ,τι εἶναι πράγματι ξενισμὸς ἀπὸ ὅ,τι δύναται νὰ εἶναι, ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, κοινὸν εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Λόγου χάριν τὸ νὰ ἐκδίδονται τὰ περιοδικὰ κατὰ Σάββατον ἢ Κυριακὴν εἶναι ξενισμὸς; Τὸ νὰ δημοσιεύουν αἱ πολιτικαὶ ἐφημερίδες φιλολογικότεραν ὕλην κατὰ Κυριακὴν εἶναι ξενισμὸς; Ἐνὶ λόγῳ τὸ νὰ σχολάζῃ τις κατὰ τὰς ἐορτὰς ἀπὸ τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως ἄρθρων πολιτικῶν, καὶ νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ἀβροτέρας, τερπνοτέρας, ἀφοσιωτέρας ἀναγνώσεως εἶναι ξενισμὸς; Ἐστὼ, ἀλλὰ

δύνασαι νὰ δημοσιεύεις ἐν ἡμέραις ἐορτῶν διηγήματα ἢ περιγραφὰς χωρὶς νὰ κάμνεις ποσῶς λόγον περὶ τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα.

Ἴδου λοιπὸν ποῖον τὸ αἷτιον τῆς δυσφορίας των - καὶ πόσον ἀφελῶς τὸ ὁμολογοῦσι... τὸ ἐξωτερικεύουσι. Νὰ φιλοξενηθεῖς ἡγεμονικῶς εἰς τὰ μέγαρα μεγάλου ἄρχοντος, καὶ νὰ μὴ προπίεις εἰς τιμὴν τοῦ οἰκοδεσπότη! Νὰ ἀπολαύσεις (ξενίας δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου τραπέζης) καὶ νὰ μὴν ἀποδώσεις εὐχαριστίαν εἰς τὸν ἐστιάτορα! Ἄλλ' εἰς τὰ διηγήματα, ὅσα ἐδημοσίευσα κατὰ καιροὺς ὁ ὑποφαινόμενος τὰ Χριστούγεννα ἢ τὸ Πάσχα, ἐνεπνεύσθην, ἀληθῶς, ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις μου καὶ τὰ αἰσθήματά μου, τὰ ὁποῖα θέλωσι καὶ συγκινοῦσι, ἐμὲ αὐτόν, ἴσως καὶ ὀλίγους ἐκλεκτοὺς φιλαναγνώστας. Ὅτι δὲ τοιοῦτοι ὑπάρχουσιν, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου, ὅτι δυὸ τῶν ἐφημερίδων, αἱ κορυφαῖοι τῆς πρωτεύουσας, ὡς καὶ τὸ μονάκριβον περιοδικόν, δεξιοῦνται τὰ ἐορτάσιμα διηγήματα τῶν ἡμερῶν τούτων. Ἐπειτα οὐδαμοῦ σχεδὸν θὰ εὔρητε, ὅτι ἐπεζήτησα βεβιασμένην θέσιν ἢ πλοκὴν, ὅπως γαλβανίσω τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου. Ὅπου γίνεται λόγος περὶ ξενιτευμένων, οἵτινες ἐπιστρέφουσι μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν ἢ στέλλουσι γράμματα μετὰ ὑλικῆς παρηγορίας εἰς τοὺς οἰκείους, ταῦτα ὅλα βασίζονται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος, καθόσον ὅλοι οἱ ζήσαντες εἰς παραθαλάσσιους καὶ ναυτικούς τόπους τῆς Ἑλλάδος κάλλιστα γνωρίζουσι ὅτι, κατὰ τὰς παραμονὰς ἰδίως τῶν ἐορτῶν, πολλοὶ ξενιτευμένοι, ἐνῶ συνήθως φαίνονται ψυχροὶ καὶ ἀπεσκληρυμένοι τὸν φλοιόν, αἴφνης «ἐνθυμοῦνται» τοὺς οἰκείους των, καὶ ἢ ἐπιστρέφουσι εἰς τὰς πατρίδας, ἢ ἂν αὐτοὶ κωλύονται ὑπὸ φιλοτιμίας νὰ κατέλθωσι εὐπροσώπως, ὅχι σπανίως ἀποστέλλουσι παραμυθίαν εἰς τὰς γηραιᾶς μητέρας καὶ τὰς ἀδελφὰς των. Ἐν ἄλλοις γίνεται λόγος περὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκογενειακῶν ἐθίμων, τῶν σχετιζομένων μὲ τὰς ἐορτάς, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἢ ἀσθενῆς πλοκὴ στρέφεται περὶ νεωτεριστικῶν τί καὶ φθοροποιῶν ἔθιμον. Τί τὸ ἀπίθανον εἰς ὅλα ταῦτα;

Ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων ἐορτασίμων διηγημάτων ἔχουσιν, ἃς μοῦ ἐπιτραπῆ ὁ λατινικὸς ὄρος, a priori τὴν ὑπόθεσιν, εἶναι δηλ. μᾶλλον θρησκευτικά. Ποίαν χάριν, σᾶς παρακαλῶ, ποίαν δύναμιν ἢ πρωτοτυπίαν θὰ εἶχε τὸ νὰ λάβῃ τις τὸν κόπον νὰ περιγράψῃ λεπτομερῶς πῶς χωρικός ἱερεὺς ἀπῆλθε νὰ λειτουργήσῃ εἰς ἐξωκκλήσιον χάριν μικρᾶς κοινότητος ἀγροίκων ἢ βοσκῶν, ποῖοι καὶ πόσοι μετέσχον τῆς πανηγύρεως καὶ ποῖα τινὰ ἦσαν τὰ ἦθη τῶν πανηγυριστῶν; Τοῦτο θὰ ἦτο ὅλως εὐτελὲς καὶ ταπεινὸν κατὰ τὴν γνώμην τῶν κριτικῶν. Τὸ νὰ γράψῃ τις, ὅτι γηραιὸς ἀνὴρ ἐφόνευσε τὴν συμβίαν του, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων - χωρὶς μῆτε ὁ ἀναγνώστης, μῆτε ὁ συγγραφεὺς νὰ ὑποπεύσωσι κἂν διατὶ τὴν ἐφόνευσε - τοῦτο εἶναι ὑψηλὸν καὶ πολυτελὲς κατὰ τὴν ἐκτίμησιν μερικῶν. Μετὰ τοιοῦτον ἔγκλημα κατ' αὐτὴν τὴν ἀγίαν ἡμέραν, τὸ θέμα ἐξηντλήθη καὶ ὅλα τὰ Χριστουγεννιάτικα καὶ τὰ Πασχαλινὰ διηγήματα δὲν πρέπει πλέον νὰ βλέπωσι τὸ φῶς.

Μὴ «θρησκευτικά πρὸς Θεοῦ!». Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν εἶναι Βυζαντινοί, ἐννοήσατε; Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν εἶναι κατευθείαν διάδοχοι τῶν ἀρχαίων. Ἐπειτα ἐπολιτίστησαν, προόδεδυσαν καὶ αὐτοί. Συμβαδίζουν μὲ τὰ ἄλλα ἔθνη. Ποίαν ποίησιν ἔχει τὸ νὰ γράψῃς, ὅτι ὁ Χριστὸς «δέχεται τὴν λατρείαν τοῦ πτωχοῦ λαοῦ»; Καὶ ὅτι ὁ πτωχὸς ἱερεὺς «προσέφερε τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως;» Καὶ νὰ περιγράψῃς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναῖσκου, μὲ τὰς νυσταλέας κανδήλας καὶ τὰς ἀμαυρὰς μορφὰς τῶν ἁγίων ὁλόγυρα! Δὲν τὰ ἐννοοῦμεν ἡμεῖς αὐτά. Ἡμεῖς θέλομεν διήγημα, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι ὅλο ποίησις, ὅχι πεζὴ πραγματικότης. Σὺ δὲ πῶς τολμᾶς νὰ γράφῃς, ὁμιλῶν περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, καρφωμένου εἰς τὸν τοῖχον ἀπὸ τὴν λόγχην τοῦ ἀγίου

Μερκουρίου, τοιαύτην βλάσφημον φράσιν: «Πελιδνός ο παράφρων τύραννος...». Ὅταν συγγραφεὺς ἄλλος, καὶ ἄλλης περιωπῆς, δημοσιεύσας πρὸ ἐτῶν ἱστορικοφανταστικὸν δράμα, προέτασσε «χυδαῖα» ἀληθῶς προλεγόμενα, δι' ὧν ὕβριζε βαναύσως τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του - τότε οὐδεὶς λόγος ἦτο ὅπως σκανδαλισθῆ τις, διότι τὸ πρᾶγμα ἦτο τῆς μόδας. Ἀλλὰ σὺ νὰ τολμᾷς νὰ ἐκφράζεσαι μὲ τοιαύτην ἀσεβῆ γλῶσσαν περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐκείνου - τοῦ Παραβάτου ἢ Ἀποστάτου καλουμένου - ἢ θρασύτης ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον. Καὶ ὁμως ὁ σοφὸς ἐπικριτὴς δὲν ἐνόησεν, ὅτι ἡ φράσις ἦτο «ἐξ ἀντικειμένου» ὅπως λέγουσιν αὐτοί· ἀπέδιδε δηλ. διὰ λέξεων τὰ χρώματα τοῦ ζωγράφου καὶ ὅτι πᾶν ζήτημα περὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ γράφοντος (ὅστις ἐντούτοις δὲν ἀρνεῖται, ὅτι συμμερίζεται τὴν γνώμην τοῦ Βυζαντινοῦ τοιχογράφου) παρέλκει ὅλως.

Διὰ νὰ δώσομεν πέρας εἰς τὸ προοίμιον αὐτό, θὰ εἴπομεν μὲ δυὸ λέξεις ὅτι: τὸ σημερινὸν ἔθνος δὲν ἐπῆγε, δυστυχῶς, τόσον ἐμπρός, ὅσον λέγουσιν αὐτοί. Τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, τὸ δοῦλον τουλάχιστον, εἶναι ἀκόμη ὀπίσω, καὶ τὸ ἐλεύθερον δὲν δύναται νὰ τρέξῃ ἀρκετὰ ἐμπρός, χωρὶς τὸ ὅλον νὰ διασπαραχθῆ ὡς διασπαράσσεται, φεῦ! ἤδη. Ὁ τρέχων πρέπει νὰ περιμένῃ καὶ τὸν ἐπόμενον, ἐὰν θέλῃ νὰ τρέχῃ· ὁ ἐλεύθερος πρέπει νὰ βοηθῆ τὸν δεσμώτην ἢ πρέπει νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ. Ὅσον παρέρχεται ὁ χρόνος, τόσον τὸ ἐλεύθερον ἔθνος καθίσταται, οἴμοι! ἀνικανότερον, ὅπως δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τὸ δοῦλον ἔθνος. Ἄγγλος ἢ Γερμανὸς ἢ Γάλλος δύναται νὰ εἶναι κοσμοπολίτης ἢ ἀναρχικὸς ἢ ἄθεος ἢ ὀτιδήποτε. Ἐκαμε τὸ πατριωτικὸν χρέος του, ἔκτισε μεγάλην πατρίδα. Τώρα εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐπαγγέλλεται χάριν πολυτελείας τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν ἀπαισιοδοξίαν. Ἀλλὰ ὁ Γραικύλος τῆς σήμερον ὅστις θέλει νὰ κάμῃ δημοσίᾳ τὸν ἄθεον ἢ τὸν κοσμοπολίτην, ὁμοιάζει μὲ νάνον ἀνορθούμενον ἐπ' ἄκρων ὀνύχων καὶ ταυνόμενον νὰ φθάσῃ εἰς ὕψος καὶ φανῆ καὶ αὐτὸς γίγας. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ δοῦλον, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ τὸ ἐλεύθερον ἔχει καὶ θὰ ἔχει διὰ παντὸς ἀνάγκην τῆς θρησκείας του.

Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἐνόσω ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς πανεκλάμπρους ταύτας ἡμέρας, νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράφω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν, καὶ νὰ ζωγραφῶ μετὰ στοργῆς τὰ γνήσια Ἑλληνικὰ ἔθνη. «Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖν ἢ δεξιὰ μου, κολληθεῖν ἢ γλῶσσα μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν οὐ μὴ σου μνησθῶ».

Ἀλλ' ὁ ἥρωας τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κυρ-Κωνσταντὸς ὁ Ζμαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Ἄν..., ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νὰ ὑπόσχηται (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὀφείλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ α' καὶ ὁ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ), ὑπεσχέθη, λέγω, νὰ πάγῃ νὰ συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπα-Διανέλλον τὸν Πρωτέκδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ὁ ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως καὶ ὁ παπα-Διανέλλος ὁ Πρωτέκδικος εἶχεν ἐπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβεν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κυρ-Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ διὰ νὰ ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. Ἄλλον βοηθὸν ὁ παπὰς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του, ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι' ἐξετάσεις εἰς τὸ διδασκαλεῖον, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ τὸ Πάσχα. Ὁ ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρας, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖον τοῦ τόπου - καὶ τῆς ἱερατικῆς ἐγγάμου τάξεως μάλιστα - τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν

ἀριθμὸν - ἃς εἶχαν ζωὴν - ὅπου δὲν ἔπαυαν ἀενάως νὰ μεγαλώνουν - νὰ μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νὰ μεγαλώσῃ ἡ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν· ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπα-Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὠρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρῶν, ἀπολείτουργα, ὁ παπα-Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δυὸ νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὀμάδα ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευόμενου τοῦ ὄνου του, φορτωμένου τὸ δισάκιον μὲ τὰ ἱερά του παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὡς δυὸ καλαμιεὺς ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι· εἶτα ἔφθαναν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιὰν τοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος, πρὶν ἀσυνείδητος βάρβαρος, μὲ τὴν ἀνοχὴν ἢ τὴν ἐνοχὴν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ πλέον ἄτυχος τῶν λαῶν τοῦ κόσμου ἐκ περιτροπῆς ἐκλέγει ἄρχοντας καὶ προστάτας του, ρίψη ἀσπλάχνως κάτω περικαλλὲς δένδρον καὶ ἀπογυμνώσῃ τὸ τοπίον τοῦ μοναδικοῦ στολισμοῦ του.

Ἐκεῖθεν ἀνῆλθον εἰς τὸ Πετράλωνον καὶ εἰς τοῦ Σταμέλου τὴν Βρυσούλαν, καὶ ἀνέβησαν δι' ἀνωφεροῦς ὁδοῦ εἰς τοῦ Κανάκη τὴν Βρύσιν, καὶ διὰ τῆς Κλινιάς κατῆλθον εἰς τοῦ Χαιρημονᾶ τὸ ρέμα, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς νήσου, ἐφ' ὕψους τῆς ὁποίας περίοπτος ἐκ τοῦ πελάγους, ἀκούων τοὺς κτύπους τοῦ πλήττοντος τὰς ἀκτᾶς κύματος, σιωπηλὸς καὶ διηγούμενος πέντε αἰῶνων σπαρακτικὴν ἱστορίαν μαρτυρίου καὶ αἵματος ἐγείρεται πενιχρός, ἀλλὰ σεμνός, τῆς ἀποτομῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου ὁ ἱερός ναῖσκος.

Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον· αἱ γυναῖκες, ροδοκόκκιναι, ξαναμμέναι ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἀενάως κελαδοῦσαι καὶ καγχάζουσαι, ἐτίναξαν τὰ οὐδόλως κορνιακτισμένα κράσπεδά των, καὶ ἐφόρεσαν ἐπὶ τοῦ κοντοῦ φουστανίου τῆς ὁδοιπορίας τὰς μακρὰς καὶ πολύπτυχους ἐσθῆτας. Ὁ παπᾶς ἔριψε κάτω τὴν μίαν ἄκραν του στακτεροῦ ζωστικοῦ του, κι ἐφόρεσεν ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ μαῦρον ράσον του. Εἰσῆλθον ὅλοι εἰς τὸν ναὸν κι ἐπροσκύνησαν.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἦναψαν φωτιά, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδρεψαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμας σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστῆς σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς συνέθεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον καὶ ὅλον τὸ ἱερὸν Βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτερίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τὸ βουνὸν καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανεῖ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἠδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὁποῖα οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλειψώσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἠκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ:

«Ἄχ! Ἀλίμονο... Ἀνθρώπους καὶ κτῆνη σώσεις, Κύριε!»

«Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του!» ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ Θεῖα-Σειραϊνῶ, ἡ ἀληθῆς σηματοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγύρεων.

«Ἀνθρώπους καὶ κτῆνη σώσεις!» ἐπιθύρισε πάλιν ὁ ἱερεὺς.

Εἶχε παρέλθει ἤδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναῖσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπάλαιου ἐκείνου λιθόκτιστου κιβουρίου, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὀστεοθήκη. Ἡ θεῖα τὸ Μαθηνῶ, γηραιὰ εὐλαβῆς κατὰ τοὺς μὲν, ψευτομετάνισσα κατὰ τοὺς δέ, ἐνάρετος γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπεν:

«Ἡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε;»

«Τρῶν' οἱ πεθαμένοι, Θεῖα-Μαθηνῶ;» εἶπε τὸ Ἀγλαῶ, ἡ δωδεκαέτις παιδίσκη τοῦ ἱερέως.

«Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω», προσέθηκε τὸ Καλλιοπῶ, ἡ δεκαέτις μικρὰ ἀδελφὴ τῆς, «καὶ γι' αὐτὸ ἐμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιὰ τὰ γειτονοπούλα, γιὰ νὰ ἔχη ἡ μάνα μας, ἡ φτωχή, νὰ φάη στὸν ἄλλο κόσμον...».

«Σιωπή, Καλλιοπῶ!» εἶπεν ὁ ἱερεὺς, θέλων νὰ κρύψη τὴν συγκίνησίν του.

Πρὸ δώδεκα καὶ πλέον ἐτῶν, ὁ πάπα-Διανέλλος ἔσχε φίλον τινὰ ἐλληνοδιδάσκαλον, χρηστὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὅστις εἶχεν ἀδυναμίαν εἰς τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα. Εἶχε γίνεαι σύντεκνος τοῦ ἱερέως, καὶ βαπτίσας τὰς δυὸ τελευταίας κόρας του εἶχε δώσει αὐταῖς ἀρχαιοπρεπῆ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα, ὅμως, ἐπειδὴ εὐρέθησαν ἐπὶ οὐδετέρου ἐδάφους, ἐξουδετερώθησαν, ὡς εἰκός, καὶ αὐτά.

«Τί! Ἔχει δίκιο τὸ κορίτσι, παπά», ἀνέκραξε ἡ θεῖα τὸ Μαθηνῶ, ἥτις ἐνεθυμήθη τότε τὰ «πεθαμένα τῆς», τέσσαρα παιδιὰ καὶ τὸν ἄνδρα τῆς, ὅπου εἶχε θάψει, μείναςα μὲ δυὸ θυγατέρας ὑπάνδρους, τὰς ὁποίας εἶχε στήριγμα ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον. «Ἔχει δίκιο τὸ κορίτσι. Ὁ παπα-Θεόφιλος, ὁ μακαρίτης, ἡγούμενος τῆς Μεγαλόχαρης τῆς Εὐαγγελίστριας, τὸ ἴδιο μᾶς ἔλεγε γιὰ ἓναν, ποὺ τὸν εἶχε πλακώσει ὁ μάγανος, ποὺ τὸν εἶχαν ὅλοι γιὰ πεθαμένον, ποὺ ἡ γυναῖκα του τοῦ ἔκαμε τὰ τριήμερα καὶ τὰ νιάμερα, καὶ ἄγγελος Κυρίου ἔπαιρνε τὸ πιάτο μὲ τὰ κόλλυβα, καθὼς ἦταν σταυρωμένο μὲ τίς σταφίδες καὶ μὲ τὰ ρόιδα, καὶ τὸ πήγαινε εἰς τὸν πλακωμένον κι ἔτρωγε, δὲν ξέρω πόσες μέρες, κι ἀνάσαινε ἀπὸ μία τρύπα τῆς γῆς, θαρρῶ, ὥσπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀπέθανε, κι ἐσήκωσε τὸ μάγγανο, καὶ τὸν ξελευθέρωσε· δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτά, παπά;»

«Ἀλήθεια εἶναι, βλογημένη», ἀπήντησε ὁ ἱερεὺς. «Ἀλλὰ τώρα εἶναι... γιὰ ὅσους θέλουν νὰ τὰ πιστεύουν αὐτά.»

«Καὶ ὅσοι δὲν τὰ πιστεύουν;»

«Θὰ πᾶνε στὴν Κόλαση, τὸ ξέρω ἐγὼ», εἶπε τὸ Καλλιοπῶ.

«Μὰ σὰν εἶν' ἀλήθεια, παπά, γιατί ὁ ἄγγελος Κυρίου δὲ σήκωνε μία καὶ καλὴ τὸ μάγγανο, νὰ ξελευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπο;» εἶπεν ἡ Ἀννούδα, μία τῶν γυναικῶν.

«Γιατὶ ὁ σκοπὸς δὲν ἦτον νὰ δειχθῆ ἡ παντοδυναμία τοῦ θεοῦ, ὅπου εἶναι ἀποδεδειγμένη δι' ἀπειρῶν θαυμάτων», ἀπήντησεν ὁ ἱερεὺς, «ἀλλὰ νὰ φανερωθῆ μόνον ἡ δύναμις τῶν μνημοσύνων καὶ τῶν διὰ τοὺς νεκροὺς προσφορῶν, καὶ ὅτι τίποτε, τὸ ὁποῖον θυσιάζει ὁ ἄνθρωπος, τίποτε, τὸ ὁποῖον προσφέρει εἰς τὸν Θεόν, εἰς τοὺς πτωχοὺς, καμμία καλὴ πράξις, καμμία ἀρετὴ, καμμία ὑπομονή, κανὲν μαρτύριον, κανὲν δάκρυ, τίποτε δὲν χάνεται. Ὅλα σπείρονται εἰς γῆν ἀγαθὴν, ὡς ὁ κόκκος τοῦ σίτου, εἶπεν ὁ Κύριος, ὅπου ἂν πέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ ἀποθάνῃ - καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ κόλλυβα, τοιοῦτοι καὶ οἱ νεκροὶ - πολὺν καρπὸν φέρει. Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσιν. Κεῖνοι ποὺ σπείρουν μὲ δάκρυα, μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν θὰ θερίσουν».

«Τὸ λέγει αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιο;»

«Τὸ λέγει τὸ Ψαλτήρι, ἀλλὰ τὸ ἴδιο εἶναι, γιατί καὶ τὸ Ψαλτήρι εἶναι λόγος Θεοῦ καὶ ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ ὅταν θάπτομεν νεκρὸν ἐν Χριστῷ εὐσεβῶς ζήσαντα, εἶναι ὡς νὰ σπείρομεν εἰς τὴν γῆν κόκκον σίτου... καὶ ὁ Κύριος θὰ τὸν ἀναστήσῃ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, καθὼς ὁ ἴδιος ηὐδόκησε νὰ μᾶς τὸ ὑποσχεθῆ: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται... κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ».

«Ἀμήν!» εἶπεν ἡ θεία τὸ Μαθηνῶ, καὶ τὰ δάκρυά της, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν τεσσάρων παιδιῶν, ταχέως ἐξημίσησαν ὡς σταγόνες ὄμβρου μετὰ θερινὸν ὑετὸν ἐντὸς τῆς κοίτης πάλαι ξηρανθέντος χειμάρρου.

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ καταβαίνωσι τὴν ράχιν, ἐρχόμεναι αἱ καλυβιώτισσαι γυναικες, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἦλθαν φέρουσαι πελώριους κοφίνους, γεμάτους ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ἀγγεῖα μὲ ἔλαιον, καὶ πρόσφορα καὶ μικρᾶς φιαλίδας μὲ «νάμα» ἢ ὀδηγοῦσαι ὄνάρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κυλιμίων καὶ χραμίων, φορτωμένα τορβάδες καὶ δισάκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπὰ ἢ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αὐγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἀλλοκότως δυὸ ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὁποίας ὀδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθον εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοίλωμα εἰς κοίλωμα, ἐνῶ τὰ ἐρίφια, χαριέντως σκιρτῶντα, ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερὰ ἢ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των, ἐνῶ οἱ βοσκοί, ὑψηλοί, ρωμαλέοι, τραχεῖς, φριξότριχοι, ἡλιοκαεῖς τὴν ὄψιν, ἔτρεχον ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω μὲ τὰς μικράς, ἴσας μὲ τὸ ἀνάστημά των, καμπύλας τὴν λαβὴν, ράβδους των, σοβοῦντες μετὰ πολυήχου συριγμοῦ τὴν δυσάγωγον καὶ σκιρτητικὴν ἀγέλην.

Τελευταῖοι ἔφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὁποίας εἶχον ἀφήσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δυὸ ἀρνία σφαγμένα. Ἐφθασαν συγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαρὸς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὲς βλαχόκαλτσες, μὲ πλατέα ζωνάρια κίτρινα ἢ κόκκινα, ξυραφισμένοι καὶ μὲ τοὺς λινόχρους ἢ καστανοὺς μύστακας ἀγκιστροειδεῖς.

Ταχέως ἔκλινεν ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσεν εἰς μίαν ράχιν τοῦ Πηλίου, ἀντικρῦ, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας εἶχε μείνει στεφανωμένος μὲ κυάνεια καὶ περιπόρφυρα χρυσαυγῆ νέφη, ἀντιλαμπάνων ὁ ἴδιος ὅσῃν ἀπέδιδε δόξαν καὶ λάμψιν, καὶ ἐπὶ δέκα λεπτὰ ἀκόμη, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν, αἱ ἀκτίνες τῆς στέψεώς του ἔμειναν χρυσοφαεῖς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τὸ βουνὸν μὲ ἰδεῶδες χρῶμα.

Εἶτα κατῆλθεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ ὄρους ἡ νύξ, σπείρουσα παντοῦ τὸ βαθὺ καὶ ἄρρητον μυστήριόν της, καὶ οἱ ἔμψυχοι κρότοι καὶ ψίθυροι τῆς φύσεως ἐξηγέρθησαν εἰς τὰς ράχεις, εἰς τοὺς λόγγους, εἰς τὰς φάραγγας, καὶ ἡ ὄφρυς τοῦ βουνοῦ ἠμίσθη καὶ συνεστάλη ὑγρὰ καὶ τὸ βλέφαρον τοῦ λόφου κατῆλθε καὶ ἐκλείσθη εἰς ἓν βουνὸν ρεματιὰ καὶ κάμπος. Καὶ ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς ὁ Ζμαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ χωρίου τοῦ Δήμου Λίτης, δὲν ἐφάνη οὐδαμῶθεν νὰ ἔρχεται.

Ἦτο δὲ ἀνήσυχος ὁ ἱερεὺς, καὶ φόβος ἦτο νὰ μείνωσι χωρὶς Ἀνάστασιν καὶ λειτουργίαν. Διότι εὐλόγως δὲν ἠδύνατο ἄνευ βοηθοῦ νὰ ἱεροπρακτῆσθαι. Λειτουργία χωρὶς ἓνα τουλάχιστον ψάλτην ἢ ἀναγνώστην δὲν γίνεται. Οἱ ποιμένες καὶ οἱ βοσκοὶ ἦσαν ὅλοι, ὡς εἰκός, οὐ μόνον ἀγράμματοι, ἀλλὰ καὶ ἀλιβάνιστοι, οἱ κακόμοιροι, πολλοὶ τούτων.

«Τώρα, τί νὰ κάμουμε; Ὅριστε, σοῦ ὑπόσχονται σίγουρα μιὰ δουλειά, κι ὕστερα σ' ἀφήνουν μὲς στὴ μέση! Ἀνθρώπους καὶ κτῆνη σώσεις, Κύριε!»

Ἦλπιζεν ἐντούτοις ἀκόμη ὅτι ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς θὰ ἦρχετο. Ἀργοστόλιστος ἦτο πάντοτε, τὸν ἤξευρεν. Ἀλλὰ τώρα ἦτο σκοτεινὴ ἀκόμη νύξ καὶ μόνον τὰ ἄστρα ἔλαμπαν ἄνω. Ὀλίγῳ ὕστερα ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, καὶ τότε ἐλπίς ἦτο νὰ ἔλθῃ.

Παρήλθον δύο ὥραι καὶ ἡ σελήνη ἀνέτειλε κολοβὴ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν βουνὸν ἄνω, ἀνερχομένη βραδέως εἰς τὸ στερέωμα, καὶ αἱ τάξεις τῶν ἄστρον ἠραιώθησαν ἐπ' ἄπειρον καὶ ὅλα σχεδὸν ἠμαυρώθησαν εἰς τὴν διάβασίν της. Παρήλθον ἀκόμη μία ὥρα. Ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς δὲν ἐφάνη.

Ὁ ἱερεὺς ἤρχισε ν' ἀγανακτῆ.

«Ὁ ἀσυνείδητος! Ὁ μωρός! Ἦμαρτον, Κύριε! Ἀνθρώπους καὶ κτῆνη...»

Ἦθελε νὰ στείλῃ ἓνα τῶν ποιμένων εἰς τὴν πολίχνην, ὅπως ζητήσῃ καὶ εὔρῃ ἓνα συλλειτουργὸν νὰ τοῦ φέρῃ. Ἀλλ' οἱ ποιμένες καὶ οἱ βοσκοὶ ὅλοι ἔρεγγον ἐξηπλωμένοι μεταξὺ σχοίνων καὶ τῶν κομάρων, τυλιγμένοι εἰς τὰς κάπας των, εὐχαριστημένοι ὅτι ἐπανῆλθεν ἡ ἀνοιξὶς καὶ εὔρισκαν ὀλιγότερον παγερὰν τῆς γῆς τὴν ὑγρασίαν. Καὶ αἱ γυναῖκες των, πλαγιασμένοι καὶ αὐταί, ὑπνωττον ὀλιγότερον ἀκουστῶς ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ Βήματος, τυλιγμένοι μὲ τὰ χράμια καὶ τὰ κυλίμια, τὰ ὅποια εἶχον φέρεϊ ἐπιστρωμένα ἐπὶ τῶν σαγμάτων τῶν ὄνων. Καὶ αἱ ἐκ τῆς πολίχνης ἐλθοῦσαι γυναῖκες, κύπτουσαι ἐπὶ τῶν καλαθίων των, ἔξω τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, ὑπὸ τὸν ἐστεγασμένον πρόναον καὶ ἐντὸς τῆς ξυλίνης κιγκλίδος, ἐλαγοκοιμῶντο καὶ αὐταί. Μόνον ὁ ἱερεὺς ἀνησυχεῖ καὶ ἦτο ἄγρυπνος.

«Τὰ ξέρω ἐγὼ ἀπὸ ὄξου τὰ πλιότερα τὰ γράμματα, παπά», τοῦ ἔλεγεν ἡ θεία τὸ Μαθηνώ, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος. «Τὰ κανοναρχῶ κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γερό-Φιλιππῆ, κι ὁ γερο-Φιλιππῆς, ὁποῦν' θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λέῃ κειδὰ ὅπως ὅπως...».

«Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάμουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ!» ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

«Ψάλτης δὲν θὰ γίνω, μόνε κανονάρχος. Μοναχοί μας θὰ ἴμαστε... Κανένας γραμματισμένος δὲν εἶναι γιὰ νὰ μᾶς γελάσῃ... Ἡ ἀγιοσύνη σ' βρίσκεις τὸν ἦχο τοῦ μπάρμπα-Φιλιππῆ, κι ἐγὼ τοῦ λέω τὰ λόγια ὅσα θυμοῦμαι. Νὰ ἴξερὰ ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ χαρτί νὰ διαβάσω, θαρρῶ πὼς δὲν θὰ ἦτον ἀμαρτία νὰ ψάλω καὶ μοναχὴ μου».

Ὡστόσο ἐπλησίαζε μεσονύκτιον, καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπάρμπα-Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος. Ὁ ἱερεὺς δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἐξυπνήσῃ κανένα ἐκ τῶν βοσκῶν καὶ νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἐσκέφθη κατ' ἀρχάς, διότι ἐλογάριασεν ὅτι τόσοσὸν ὀλίγοι ὄντες ἔμενον ἕως νὰ ξημερώσῃ, ὥστε μέχρις οὗ ὑπάγῃ ὁ ἀποσταλησόμενος εἰς τὴν πόλιν, ζητήσῃ καὶ κατορθώσῃ νὰ εὔρῃ ψάλτην, ἐωσότου πείσῃ καὶ φέρῃ αὐτὸν καὶ φθάσωσιν ὁμοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, θὰ ἦτο ἀκριβῶς δυὸ ὥρες ἡμέρα... καὶ ἡ Ἀνάστασις ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὰ μεσάνυκτα, ἢ καὶ βραδύτερόν τι.

Ὁ παπα-Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ Βήματος. Εὐθύς κατόπιν τοῦ ἔτρεξαν ἢ γριὰ Μαθηνῶ καὶ ἡ θεία τὸ Σειραῖνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. αἱ δυὸ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκάρδιους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικὰ τῶν. Ἦτον Ἀνάστασις. Ἀνάστασις! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀπάτου χαρᾶς, ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος τῆς. Ἡ ὄψις τοῦ τιμίου Προδρόμου, μὲ ἓνα βόστρυχον τῆς κόμης φρίττοντα πρὸς τὰ ἄνω, ὡς νὰ ἔμενε ἀνορθωμένος ἀπὸ τὴν πρόσψασιν τοῦ θηριώδους δημίου τοῦ ἀποκόψαντος τὴν σεβάσμιον κάραν τοῦ μείζονος ἐξ ὅσων ἐγέννησαν κατὰ φύσιν αἱ γυναῖκες τῶν ἀνδρῶν, ἐσελαγίζετο ἐκ μυστικῆς εὐφροσύνης παραπλεύρως ἐκείνου, οὗ τὴν φρικτὴν κορυφὴν ἠξιώθη νὰ χειροθετήσῃ.

Καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς ἦτο ἀκόμη ἐκεῖ, καὶ συνέχαιρεν ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει, ἂν καὶ πτυχή τις μερίμνης συνέστελλε τὸ ὑψηλὸν μέτωπόν του, προβλέποντος, ὅτι θρασὺς ἱερόσυλος ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ τὸν ἀρπάσῃ ἐκ τῆς κόγχης του διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν καθιδρύσῃ ὄχι εἰς ναὸν καὶ ὀλοκαύτωμα καὶ θυσιαστήριον, ὄχι εἰς τόπον τοῦ καρπῶσαι, ἀλλ' εἰς Μουσεῖον, Ὑψιστε Θεέ! εἰς Μουσεῖον, ὡς νὰ εἶχε παύσῃ ν' ἀσκεῖται εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἢ χριστιανικὴ λατρεία, καὶ τὰ σκεύη αὐτῆς ν' ἀνήκον εἰς θαμμένον παρελθόν, καὶ νὰ ἦσαν ἀντικείμενον περιέργειας!... Ἰλεως γενοῦ αὐτοῖς, Κύριε!

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κυρ-Κωνσταντός, καὶ ὄφειλον ἐκ τῶν ἐνότων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἀποτινάξασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσι, ὁ δὲ παπα-Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καί, λαβὼν τεμάχιον Παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι, φεῦ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνᾷ τοὺς πρὸ αἰῶνων κοιμηθέντες καὶ νὰ συγκινῇ τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σήμαντρού τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν Ἀδάμ, Ἀδάμ, Ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον), καὶ νὰ ἐξυμνῇ τὰς μεσονυκτίους ἡχοῦς. Οἱ βοσκοί, ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἦχον, ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας

των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των. Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ «Κύματι θαλάσσης», ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα, φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φαλόνιον, ἤναψε μεγάλην λαμπάδα, καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς». Οἱ βοσκοὶ ἤναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες, κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον, τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος «Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ». Εἶτα ἡ ἱερὰ εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρώσης χρέη τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφές μακρὸν προσόψιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἀργὰ τὸ κατὰ Μάρκον «Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου», εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ «Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ», ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

Ἀφοῦ τὸ ἔψαλε τρεῖς ὁ ἴδιος, καὶ ἀνὰ ἅπαξ ἢ δις δυὸ τῶν βοσκῶν, οἵτινες δὲν ἦσαν μὲν πλέον γραμματισμένοι ἀπὸ τοὺς λοιπούς, ἀλλὰ εἶχον ὀλιγότερον τραχείαν τὴν προφορὰν κι «ἐγύριζε κάπως ἡ γλῶσσα των», ἔλαβε θάρρος καὶ ἡ θεία-Μαθηνῶ καὶ τὸ ἔψαλεν ἅπαξ, ὁμοίως, καὶ ἡ θεία τὸ Σειραῖνῶ, ἐνῶ τὸ Καλλιοπῶ καὶ τὸ Ἀγλαῶ καὶ ἡ Ἀννούδα καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες ἔπνιγον τοὺς καγχασμούς των εἰς τὰς παλάμας, μὲ τὰς ὁποίας, ὡς δι' ἐκουσίου φιμώτρου, εἶχον περιλάβει τὰ στόματά των.

Τελευταῖον εἰς ἐπισφράγισιν τὸ ἔψαλε πάλιν ὁ ἱερεὺς, καὶ εἶτα εἶπε τὰ Εἰρηνικά. Μεθ' ὃ, ἀναλαβὼν τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἐψαλε τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα» καὶ τὰ δυὸ τροπάρια τῆς πρώτης ὠδῆς, ἀκολούθως εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐξελθὼν πάλιν ἔλαβε καιρὸν καὶ πάλιν εἰσῆλθε καὶ ἤρχισε νὰ φορῇ ὅλην τὴν ἱερὰν στολὴν του. Ἡ ψαλμωδία διεκόπη ἐξ ἀνάγκης. Ἡ Θεία-Μαθηνῶ ἐπλησίασεν εἰς τὸν γερο-Φιλιππῆν, πρωτοκάθεδρον τῆς τάξεως τῶν ποιμένων, καὶ ἐδοκίμασε νὰ κανοναρχήσῃ πρὸς αὐτόν.

«Ψάλε, γερό-Φιλιππῆ». Ἀλλὰ τοῦ γερο-Φιλιππῆ δὲν ἐγύριζεν ἡ γλῶσσα του νὰ εἶπῃ «Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις».

Τότε ἡ θεία τὸ Μαθηνῶ ἤρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ ψάλλῃ: «Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις καὶ ὀψόμεθα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς Ἀναστάσεως...» Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἀκριβῆς προφορὰ εἰς τὸ στόμα τῆς ἦτο: «Καθαρθῶμεν τὰς ἡσθήσεις κὴ οὐψόμεθα...».

«Αὐτὸ τὸ εἶπαμε, βλοημένη», ἔκραξεν ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος. «Δεῦτε πόμα πῖωμεν καινόν, εἶναι τώρα».

«Ἄ! Ναί», ἔκαμεν ἡ θεία-Μαθηνῶ καὶ ἤρχισεν: «Δεῦτε πόμα πῖομεν κηνόν...»

Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ ἐνδύεται, ἐνόησεν, ὅτι ἡ τὴν προσκομιδὴν ἔπρεπε ν' ἀναβάλλῃ, ἢ τὴν ἀκολουθίαν νὰ διακόψῃ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπεδέχοντο οἰκονομίαν, ἀλλὰ δὲν ἔβλεπε πῶς θὰ τὰ ἐκατάφερναν εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ἐφόρει ἐν ἑκαστῶν τῶν ἀμφίων κι ἐπιθύριζε τὰ διατεταγμένα λόγια: «Ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης

περιέβαλέ με. Ὡς νυμφίον περιέβαλέ με μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ».

Εἶτα ἤρχιζε νὰ ψάλλῃ τὰ τροπάρια τοῦ Κανόνου.

«Νῦν πάντα πεπληρωμένα φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια».

Εἶτα πάλιν, φορῶν τὸ ἐπιτραχήλιον, ὑπεψιθύριζεν: «Εὐλογητὸς ὁ θεός, ὁ ἐγγέων τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνά...» Καὶ πάλιν ἔψαλλε: «Χθὲς συνεθαπτόμην σοι, Χριστέ, συνεγείρομαι σήμερον ἀναστάντι σοί...».

Εἶτα φορῶν τὸ περιζώνιον, ἔλεγεν: «Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ περιζωννύων με δύναμιν, καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου». Ἦν, περνῶν τὸ ἐν ἐπιμανίκιον, ἀπήγγελλεν: «Ἡ δεξιὰ σου χεῖρ, Κύριε, δεδόξασται ἐν ἰσχύϊ...» Καὶ διακόπτων τοῦτο ἔψαλλε τὴν καταβασίαν: «Δεῦτε πόμα πίωμεν καινόν, οὐκ ἐκ πέτρας ἀγόνου...».

Ἀφοῦ ὁμως ἐνεδύθη τὴν ἱερατικὴν στολὴν ὄλην, ἐξῆλθεν καὶ ἐχοροστάτησε καὶ ἔψαλλεν ὁ ἴδιος ὅλον τὸν Κανόνα, ἔμελλε δὲ νὰ μεταβῇ εἰς τοὺς «Αἴνους» καὶ ν' ἀρχίσῃ τὸν «Ἀσπασμόν», ὅταν εἷς τῶν βοσκῶν, ὅστις εἶχεν ἐξέλθει διὰ νὰ ἰδῇ πῶς εἶχον αἱ αἶγες του, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ναῖσκον καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι κάποιος φωνάζει βοήθειαν μέσα ἀπ' τοῦ Χαιρημονᾶ τὸ ρέμα καὶ ὅτι εἶναι βαθιὰ κάτω καὶ δὲν τὸν εἶδε, μόνον τὴν φωνὴν του ἤκουσεν.

Ὁ ἱερεὺς ἐστράφη:

- Τί τρέχει;

- Δὲν ξέρω τί νὰ εἶναι, εἶπεν ὁ βοσκός... Βαθιὰ κάτ' χουϊάζει... Ποῦ εἴσαστε, ποῦ εἴσαστε; Νὰ πάρου μία λαμπάδα νὰ πάου νὰ ἰδῶ;

- Νὰ πᾶς.

Δυὸ ἢ τρεῖς ἄλλοι νεαροὶ βοσκοὶ καὶ ποιμένες ἔλαβον ἀμέσως τὰς λαμπάδας τῶν καὶ ἔτρεξαν ἔξω.

Ἀφοῦ ἔφερε γύρο ὄλην τὴν ἡμέραν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ὁ κυρ-Κωνσταντὸς ὁ Ζμαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος κ.τ.λ., ἐπιτέλους, ὡς δυὸ ὥρας πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὰ Λιβάδια, ἔξω τῆς πόλεως, ὅπου εἶχε δεμένον τὸ ὄναρίον του, διὰ νὰ τὸ λύσῃ, ὅπως φορτώσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν μικρὰν ἀποσκευὴν του καὶ ἐκκινήσῃ διὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, καθ' ἣν εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν εἰς τὸν πάπα-Διανέλλον. Ἀλλὰ τότε μόνον ἐνόησεν, ὅτι εἶχε λησμονήσῃ ἀπὸ τὸ πρῶν νὰ τὸ ἀλλάξῃ, ἦτοι νὰ τὸ μετατοπίσῃ εἰς ἄλλην βοσκήν, καὶ τὸ πτωχὸν τὸ ὄναριον δὲν ἐφαίνετο πολὺ χορτάτον, ὅταν ὁ κύριός του τὸ ἔλυσεν. Ἐκ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ ἀνόρθωσε ἐλαφρῶς τὰ χαμηλωμένα αὐτιά του, τὸ ζῶον ἐφαίνετο νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι ὁ ἀφέντης του θὰ τὸ μετέθετε τέλος εἰς ἄλλην βοσκήν, ἀλλ' ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς τὸ ὀδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐφόρτωσεν ἐπάνω του ἓνα πενιχρὸν τορβᾶν περικλείοντα τροφίμα, ἐπέστρωσεν ἐπὶ τοῦ σάγματος παλαιὸν ξεθωριασμένον κυλίμιον, καὶ ἀναβάς ὁ ἴδιος ἐκάθισε μονόπλευρα ἐπ' αὐτοῦ.

Ἔκαμε τὸν σταυρὸν του κι ἐξεκίνησεν. Ἀλλὰ δὲν ἤργησε νὰ καταλάβῃ, ὅτι τὸ ζωντόβολον, ἔνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῆς μετρίας τροφῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει, δὲν θὰ ἀντεῖχε καλῶς εἰς τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν, καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ «μαραζώσει» τὸν ἀναβάτην. Ἄμα ἔφθασεν εἰς τὸν ἐπάνω Ἄϊ-Γιαννάκη, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως, κατέβη καὶ ἀπεφάσισε νὰ ὀδηγῇ τὸ ὄναριον, πεζὸς βαίνων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ ζῶον δὲν ἐβάδιζε καλῶς, μὲ ὅλους τοὺς κτύπους ὅσους τοῦ κατέφερε μὲ μίαν λεπτὴν βέργαν εἰς τὰ ὀπίσω του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ν' ἀπαλλαγῇ τῆς συντροφιάς, ἥτις θὰ ἦτο μᾶλλον βάρος ἢ βοήθεια εἰς αὐτόν, καὶ νὰ δέσῃ κάπου τὸ ζῶον, διὰ νὰ τὸ ἀφήσῃ νὰ βοσκήσῃ. Ἐζήτησε μέρος κατάλληλον διὰ νὰ τὸ δέσῃ, ἀλλὰ δὲν εὔρεν εἰς τὸν ἐπάνω Ἄϊ-Γιαννάκη πλουσίαν βοσκήν. Κατέβη ὀπίσω εἰς τὸν κάτω Ἄϊ-Γιαννάκη ἀλλὰ ἀφοῦ κι ἐκεῖ δὲν εὔρεν ἱκανὸν χόρτον, διηυθύνθη ἀπώτερον κάπου, εἰς τὴν θέσιν Ἔρμο Χωριό, κι ἐκεῖ ἔδεσε τέλος τὸ ζῶον εἰς τὴν ρίζαν ἀγρίου δένδρου, ἐντὸς ἀσπάρτου ἀγροῦ, καὶ πλησίον ἑνὸς φράκτου. Αὐτὸς δὲ ἐφορτώθη εἰς τὸν ὄμιον τὸν τορβᾶν καὶ τὸ κυλίμιον, ἔβαλε ὀπισθὲν του εἰς τὴν μέσην μικρὸν κλαδευτήρι καὶ κρατῶν τὴν λεπτὴν ράβδον του, ἐξεκίνησε πεζός. Εἶχε χασομερήσῃ σωστὴν μίαν ὥραν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς φροντίδας.

- Τώρα, εἶπε μέσα του, εἶναι καιρὸς νὰ τὸ βάλω στὰ πόδια, διὰ νὰ μὴ νυχτώσω (καὶ πάλιν θὰ νυχτώσω), ἐκτὸς ἐὰν ἀπομείνω· ἀλλὰ ν' ἀπομείνω δὲν πρέπει, γιατί ἔδωκα ὑπόσχεσιν τοῦ παπᾶ.

Οὕτως εἶπε, καὶ οὕτως ἔκαμε. Καὶ ἤρχισε νὰ κόφῃ δρόμον, μὲ ὅλα τὰ ἐξήκοντα ἔτη του, μὲ ὄλον τὸ δημογεροντικὸν καὶ προεστάδικον τῆς διαίτης καὶ τοῦ ἥθους του, τὸ βραχὺ ἀνάστημα, τὸ ὠχρόν, λεπτόδερμον καὶ καταπονημένον πρόσωπον, καὶ μεθ' ὅλον τὸ κανονικόν, καίτοι παλαιὸν καὶ ἐφθαρμένον τῆς βράκας καὶ τοῦ φεσίου. Ἦτο παλαιὸς γεωργοκτηματίας, ἀπὸ οἰκογένειαν, μὲ ὅλα τὰ κτήματα τοῦ ἐνυπόθηκα, ἐκ τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους εὔρε λείαν εὐκόλον καὶ καλὸν ἔρμαιον ἢ ἄπληστος καὶ ἰδιοτελεῆς πανουργία τῶν παντοπωλῶν, μικρεμπόρων καὶ τοκιστῶν τῆς χθές, τῶν νεόπλουτων τῆς σήμερον, κατὰ πόλεις καὶ κώμας.

Ὁ μάρμπα-Κωνσταντὸς ἀνέβη τις Βίγλες καὶ ἔφθασεν εἰς τοῦ Κ' φαντώνη τὸ Καλύβι, εἶτα κατέβη εἰς τὸ ρέμα, τὸ συνορεῦον πρὸς τὸ Λεχούνη, ὅπου εὐρίσκεται ὁ νερόμυλος τοῦ Δήμου τοῦ Βλάχου κι ἐκεῖθεν ἤρχισε ν' ἀναβαίνει τὸν μικρὸν ἀνήφορον τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, καὶ ἀντικρὺ τοῦ βραχώδους καὶ ἀποτόμου ὄρους, ὅπου κεῖται τὸ μικρὸν διαλυμένον μονύδριον. Ὁ πάπα-Ἀζαρίας, Σύγκελλος, ἡγούμενος τοῦ ἐρήμου ἀδελφότητος μοναστηρίου, οὐδὲν ἄλλο ἔχων πνευματικὸν ποιμνιον, εἰμὴ μίαν ὑπέργηρον καλογραίαν ἐνενηκοντούτιν καὶ ἓνα ἄχρηστον ὑποτακτικόν, ἡλικιωμένον, ναυαγὸν τοῦ κόσμου καὶ ἀπόχηρον, εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὰ πρόθυρα τῆς μονῆς, κι ἔβλεπε τὰς τελευταίας ἀκτίνας τοῦ ἡλίου ἐπιχρυσούσας διὰ τίνας στιγμᾶς ἀκόμη τὰς κορυφᾶς τῶν ἀνατολικῶν ἀπέναντι ὀρέων, ὅταν εἶχε τὸν μάρμπα-Κωνσταντὸν νὰ προκύψῃ ὀπισθεν τῆς τελευταίας αἵμασιας, τῆς χαραπτοῦσης ἐκατέρωθεν τὸν δρόμον.

- Ποῦ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, κυρ-Κωνσταντέ; Σὰν τὰ χιόνια!

- Εὐλογεῖτε, πάτερ! Καὶ ὁ μάρμπα-Κωνσταντός, ἀφοῦ ἔκαμε τὸν σταυρὸν τοῦ τρίς, ἀποβλέπων πρὸς τὸ ἱερόν τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ἤρχισεν, ἀσθμαίνων, νὰ διηγεῖται, πῶς ὁ πάπα-Διανέλλος ὁ Πρωτέκδικος ἐκλήθη ἀπὸ τοὺς βοσκούς καὶ ποιμένας νὰ

κάμη Ανάστασιν καὶ νὰ λειτουργήσῃ ἐπάνω εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, πῶς ἐκάλεσε καὶ αὐτόν, τὸν κυρ-Κωνσταντόν, νὰ υπάγῃ νὰ τὸν βοηθήσῃ, πῶς ὁ παπᾶς εὐρίσκετο ἀπὸ τῆς πρωΐας ὀπίσω, εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἄλλον βοηθὸν ἢ συλλειτουργόν, πῶς αὐτός, ὁ κυρ-Κωνσταντός, ἠργοπόρησε νὰ ἐκκινήσῃ, ἔνεκα τοῦ ὄναριου του, τὸ ὁποῖον δὲν ἀντεῖχεν εἰς τὴν ὁδοιορίαν, καὶ ἤθελε κάθε τόσο ἄλλαγμα βοσκῆς (καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶχε ρίξει τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀφθόνους βροχάς, ὥστε νὰ υπάρχῃ δαψίλεια βοσκῆς εἰς τὰ Λιβᾶδια), καὶ τέλος, πῶς ὁ κυρ-Κωνσταντός εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀποφασίσῃ νὰ υπάγῃ πεζὸς ἐπάνω εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, διὰ νὰ μὴ γελάσῃ τὸν παπᾶν, ἐπειδὴ εἶχε δοσμένον τὸν λόγον του νὰ υπάγῃ νὰ τὸν βοηθήσῃ.

- Μὰ τώρα νύχτωσες... θὰ νυχτώσεις... εἶπεν ὁ Ἄϊ-Χαραλαμπίτης ὁ ἱερεὺς. Πῶς θὰ πᾶς ἐκεῖ, ἔ; Εἶναι μιάμιση ὥρα δρόμος ἀκόμα... καὶ τὸ φεγγάρι θ' ἀργήσῃ τρεῖς ὥρες νὰ βγῇ... σκοτάδι ἄσ' βος!

^{Ἄσ' βος, ἄσοβος = ἄβυσσος.}

«Πῶς νὰ κάμω;» εἶπεν ὁ μπαρμπα-Κωνσταντός, ὅστις ἤρχισεν εὐθὺς νὰ ὀκνή καὶ νὰ διστάζῃ.

«Σκοτάδ' ἄβ' σος», ἐπανελάβεν ὁ παπα-Ἀζαρία, «τὸ φεγγάρι θ' ἀργήσῃ τρεῖς ὥρες... Πῶς θὰ πᾶς ὡς ἐκεῖ, μοναχός σου; Κακοστρατιά, κλεφτότοπος. θὰ πέσεις σὲ κανένα γκρεμνὸ νὰ κατασκοτωθεῖς».

«Τί μὲ συμβουλεύεις, γέροντα, νὰ κάμω;» τοῦ εἶπε ψοφοδεῆς ὁ μάρμπα-Κωνσταντός ὁ πάρεδρος.

Ὁ παπα-Ἀζαρία ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν, ἀλλ' ἡ ὄψις του δὲν ἐξέφραζε πνευματικόν τι. Ἴσως ἔλεγε μέσα του: «Τί ἤθελα, τί γύρευα ἐγὼ νὰ τοῦ πῶ τέτοια πράγματα νὰ τὸν δειλιάσω... Αὐτὸς εἶναι ἔτοιμος... Ἀφορμὴ ἐγύρευε νὰ μείνῃ μὲς στὴ μέση... καὶ νὰ κάμη Ἀνάσταση στὸν Ἅγιο Χαράλαμπο».

Εἶτα εἶπε μεγαλοφώνως:

«Τί νὰ σοῦ πῶ κι ἐγώ; Ἐσεῖς πᾶτε καὶ δίνετε ὑπόσχεση, κι ὕστερα δὲν ξέρετε νὰ σηκωθεῖτε μὲ τὴν ὥρα σᾶς τουλάχιστον, νὰ πᾶτε ἐκεῖ ὅπου ἔχετε δώσει λόγο... κι ὁ ἄλλος ἄς καρτερῇ... Ἔνα πράμα πού σοῦ εἶναι κοπιαστικὸ καὶ δύσκολο ἀπ' ἀρχῆς, πρέπει νὰ τὸ συλλογίζεσαι, νὰ τὸ μετρᾷς καλά, νὰ μὴ δίνεις τὸ λόγο σου... Τί δουλειὰ εἶχες ἐσύ, νοικοκύρης ἄνθρωπος, νὰ τρέχεις στὰ κατσάβραχα, ἀπάνω στὸν Ἄϊ-Γιάννη, γιὰ νὰ κάμεις Πάσχα; Δὲν ἤξερες νὰ ῥθεῖς στὸν Ἄϊ-Χαράλαμπο; Τί νὰ σοῦ κάμω ἐγώ; Ἐδῶ θελὰ χρησιμεύεις... θελὰ ψάλλουμε μαζὶ τὴν Ἀνάσταση, θελὰ λειτουργηθεῖς μία χαρά, καὶ ἡ μυζήθρα καὶ τὸ χλωρὸ τυρὶ δὲν ἤθελε μᾶς λείψῃ... Ἔχω κι ἐκεῖνον τὸν ἀχαῖρευτο τὸν ὑποτακτικὸ μου τὸν Γαβριήλ, ὅπου δὲ φελὰ τίποτε... ἔχω καὶ τὴ γριὰ τὴν Εὐπραξία ἓνα σωρὸ κόκαλα, νὰ ἴχουμε τὴν εὐκὴ της... τρεῖς κοῦκοι! Μὰ οἱ βοσκοί, ἄς εἶναι καλά, τὲς καλὲς μέρες ἔρχονται, μᾶς κάνουν γενιά... μόνον ἐφέτος πού μᾶς πῆρε τοὺς πιότερους ὁ πάπα-Διανέλλος, πίσω στὸν Ἄϊ-Γιάννη, ἀλλὰ μένουν κάτι λιγостоί...»

Ἐνταῦθα ἦλθεν εἰς τὸν πάπα-Ἀζαρίαν ὁ πειρασμὸς νὰ κρατήσῃ τὸν κυρ-Κωνσταντόν εἰς τὸν Ἅγιον Χαράλαμπον, ἀφήνων τὸν πάπα-Διανέλλον ἄνευ βοηθοῦ διὰ νὰ τὸν

ἐκδικηθῆ, διότι τοῦ ἀφήρησε τοὺς πλείονας τῶν βοσκῶν του. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἐχώρησεν ἢ συνείδησίς του, καὶ ἐντονότερον ἐξηκολούθησε:

- Τώρα, ὅπως καὶ νὰ τὸ κάμεις, ἄσχημα εἶναι... μὰ τὸ καλύτερο εἶναι νὰ τραβήξεις τὸ δρόμο σου νὰ πᾶς... Ἔδωκες τὸ λόγο σου... Εἶναι μεγάλη ἁμαρτία ν' ἀφήσεις τὸν παπὰ χωρὶς βοηθό, τέτοια μεγάλη μέρα.

Ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς δὲν ἀπέσπα τὸ βλέμμα ἀπὸ τὰς κυανᾶς καὶ κοκκίνας ὑάλους τῆς θυρίδος τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἥτις ἐφαίνετο προσελκύνουσα αὐτὸν ὡς μαγνήτης, καὶ νοερῶς συνέκρινε τὴν σχετικὴν ἀνάπαυσιν, ἣν θὰ εἶχεν εἰς τὸν Ἅγιον Χαραλάμπην, ὅπου θὰ εὔρισκε ζεστὸν κελίον, μὲ ἄφθονον πῦρ καὶ καφὲν πρὸ τῆς Ἀναστάσεως, μὲ γάλα καὶ αὐγὰ μετὰ τὴν λειτουργίαν, καὶ διπλοῦν θαλπερὸν καὶ ἀναπαυτικὸν ὕπνον πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν, μὲ τὴν ἐρημίαν, μὲ τοὺς βράχους, τοὺς σχοίνοὺς καὶ τὰς κομαρέας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὅπου θὰ ὑπῆρχε μόνον ὑπαιθρον ἢ ἀνεπαρκὲς ὑπόστεγον καὶ πάρα πολλὴ δρόσος πρωιοτέρα ἢ ὥστε νὰ εἶναι ἐπιθυμητή.

- Μὴ στέκεσαι καθόλου, ἐπανελάβε ὁ Ἅϊ-Χαραλαμπίτης. Τράβα γιατί θὰ νυχτώσεις, καὶ θ' ἀργήσει τὸ φεγγάρι νὰ βγεῖ.

- Τώρα νύχτωσε πὸν νύχτωσε, εἶπεν ἀποφασιστικῶς ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς. Καλύτερα εἶναι νὰ καθίσω προσώρας νὰ ξεκουραστῶ, ὥσπου νὰ βγῆ τὸ φεγγάρι.

- Καὶ ὕστερα;

- Ὑστερα πηγαίνω μὲ τὸ φεγγάρι.

- Μὰ θὰ πᾶς;

- Θὰ πάω.

- Ξέρεις καλὰ τὸν δρόμο;

- Τί θὰ πεῖ... Μπορεῖ νὰ ἔχω χρόνια νὰ πάω, μὰ τὸν δρόμο τὸν θυμοῦμαι... Κι ἔπειτα, ἂν ἔρθῃ κανένας ἀπὸ τοὺς ζωμερίτες φίλους μου...

- Ἔ!

- Θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὲ πάῃ λίγο παραπάνω, εἶπεν ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς.

- Ὡστε δὲν ξέρεις καλὰ τὸν δρόμο;

- Ὁχι, ἀλλά...

- Φοβᾶσαι τὰ στοιχεῖα; ἐκάγχασεν ὁ ἱερεὺς.

- Θεὸς νὰ φυλάῃ... Δὲν φοβοῦμαι τίποτε μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ... Ἀλλὰ ἡ συντροφιά εἶναι πάντα καλύτερη.

- Ἄς εἶναι, δὲν μπορῶ νὰ σὲ διώξω... ἔμβα μὲς στὸ κελὶ νὰ ξεκουραστεῖς, καὶ σὰν βγῆ τὸ φεγγάρι, νὰ πᾶς...

- Εὐλόγησον.

Ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον, κι ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ χαμηλοῦ ἐπεστρωμένου σοφᾶ, μὲ τοὺς πόδας πρὸς τὴν ἐστίαν, ὅπου ἔκαιεν ἀσθενὲς πῦρ ἐτοιμόσβεστον. Ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς ἐσκεπάσθη μὲ τὸ κυλίμι, τὸ ὁποῖον ἐκόμιζε, καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἀπεκοιμήθη. Ἦτο δὲ ἤδη νύξ.

Τὸ κελλίον ὅπου εἶχεν εἰσέλθει ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς, ἦτο τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο, ὅσα ἐκράτει ὁ ἠγούμενος, τὸν ὁποῖον ἐχρησίμευεν ἅμα ὡς προθάλαμος, ὡς μαγειρεῖον καὶ ὡς πρόχειρον «ἀρχονταρίκι». Μόλις εἶχεν ἀποκοιμηθεῖ ὁ γηραιὸς πάρεδρος καὶ εἰσῆλθεν ὁ ὑποτακτικὸς Γαβριήλ, μὲ ἄσπρον κιουλάρι, μὲ ζωστικὸν πάνινον, ξεθωριασμένον καὶ χωρὶς ράσον, κρατῶν λυχνίαν μὲ τὴν ἀριστεράν, καυσόξυλα καὶ χαμόκλαδα μὲ τὴν δεξιάν.

«Ἄλλος μουσαφίρης πάλε!» ἐγόγγυσεν, ἅμα εἶδε τὸν κυρ-Κωνσταντὸν κοιμώμενον. «Κουτσοὶ στραβοὶ στὸν Ἄϊ-Παντελεήμονα! Εὐλόγησον, πατέρες!»

Ἐκρέμασε τὸ λυχνάριον ἐπὶ τοῦ πτερυγίου τῆς ἐστίας, ἐγονάτισε καὶ ἤρχισε νὰ ξανάπτῃ τὴν φωτιάν, καὶ ἐξηκολούθησεν:

- Ἀπὸ ποῦ μὲ τὸ καλό, αὐτὸς πάλε! Ἄς εἶναι καλὰ οἱ χριστιανοί! Τὰ ποτήρια ζεπλύνετε, καὶ οἱ παῖδες ἄς κερνοῦν. Ζήτω ἢ κρασοκατάνυξις! Εὐλόγησον, πατέρες!

Ἐσκυψεν εἰς τὴν ἐστίαν καὶ ἤρχισε νὰ φυσαῖ διὰ φυσητήρος ἐκ καλάμου. Εἶτα ἐπανελάβεν:

- Ἐδωκας, ἠγούμενε, τῶν καλογήρων διακόνημα... Ἐψαλε τοῦτο εἰς ἦχον τέταρτον, μεθ' ὃ, εἰς πεζὸν λόγον, προσέθηκε: Ποῦ τοὺς βρίσκει ὁ γέροντάς μου, καὶ τοὺς μαζώνει! Τρέχα, Γαβριήλ. Καφέδες, Γαβριήλ. Καὶ νὰ ἔφερναν τίποτα πρόσφορα τὸ ἐλάχιστο! Μὰ αὐτοὶ ἔρχονται μὲ ἄδεια τὰ χέρια. Τοῦ κελάρη ἔδωκας κλειδιά εἰς τὰ χέρια του (τοῦτο τὸ εἶπε ψαλλά· εἶτα χῦμα). Βάστα, γερο-Γαβριήλ. Σὰν εἶς' ἀββᾶς, βάστα!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ μπάρμπα-Κωνσταντὸς ἔκαμε κίνησιν τινά, ἐμισοξύπνησε, κι ἐγύρισεν ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρόν.

- Χαλάλι νὰ τοῦ γίνῃ, ἐγόγγυσεν ὁ πάτερ-Γαβριήλ. Νυστασμένος μᾶς ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος. Θέλω νὰ ξέρω, αὐτοί, κάτω στὸ χωριό, δὲν κοιμοῦνται τάχα, δὲν ἔχουν σπίτια, δὲν ἔχουν κάμαρες; Κινοῦν δυὸ ὄρες δρόμο κι ἔρχονται στὸν Ἄϊ-Χαράλαμπο γιὰ νὰ κοιμηθοῦν; Ταμάμ! Εὐλόγησον, πατέρας!...

Καὶ εἶτα ἔψαλε.

- «Δίδει τὸν οἶνον λιγοστόν...».

Ἄλλ' ὁ μπάρμπα-Κωνσταντός, καίτοι στραφείς ἐπὶ τοῦ ἄλλου πλευροῦ, δὲν ἐπανεῦρεν τὸν ὕπνον, ἀλλ' ἀνασηκωθεῖς ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος, ἐγύρισε βλέμμα πρὸς τὸν μοναχὸν καὶ τὸν ἠρώτησε:

- Τί ὥρα εἶναι, πάτερ;

- Τί ὥρα; Ὅρα ποὺ νύχτωσε... Ὅρα ποὺ φέγγουν τ' ἀστέρια.

- Τὸ φεγγάρι δὲν βγήκε ἀκόμα;

- Τί νὰ σὲ κάμει τὸ φεγγάρι, χριστιανέ μου;... Τὸ φεγγάρι δὲν κόβει μονέδα...

- Περιμένω νὰ βγῆ τὸ φεγγάρι γιὰ νὰ φύγω, καὶ γι' αὐτὸ σ' ἐρωτῶ, τοῦ εἶπεν ἡσύχως ὁ μπάρμπα-Κωνσταντός.

- Νὰ φύγεις; Γιὰ ποῦ, ἂν θέλει ὁ Θεός;

- Δὲν ἦρθαν ξωμερίτες ἀπ' τὰ καλύβια;

- Μοῦ κάνουν τὴ χάρη νὰ μὴ ῥθοῦν, εἶπεν ὁ Γαβριήλ. Σοῦ φέρνουν ἓνα πρόσφορο καὶ σοῦ φαρμακώνουν μία κότα ὀλάκερη· σοῦ φέρνουν ὀλίγο νάμα, καὶ σοῦ ἀδειάζουν μία δαμιδζάνα σωστή...

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ ἡγουμένου ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ κελλίου:

- Ἄ! Ξυπνητὸς εἶσαι, κύριε πάρεδρε, ἔλεγεν ὁ πάπα-Ἀζαρίας. Κι ἐγὼ ἐνόμισα, ὅτι ὁ Γαβριήλ ὀμιλοῦσε πάλι μοναχὸς του, καθὼς τὸ συνηθίζει. Καλὰ ποὺ ἔπιασε κουβέντα μὲ ἄνθρωπο.

- Χμ!... Γχ! ἔπνιξε τοὺς γογγυσμούς του μέσα του ὁ Γαβριήλ. Εἶτα, ψιθύρω τῇ φωνῇ, προσέθηκεν: «Εὐλόγησον, πατέρες!»

- Δὲν ἐκοιμήθηκα καθόλου, γέροντα, ἀπήντησεν ὁ μπάρμπα-Κωνσταντός, ὅστις πράγματι δὲν ἐνεθυμεῖτο ποσῶς ἂν εἶχε κοιμηθῆ ἢ ὄχι...

- Καὶ δὲν ἄκουσες τὸν Γαβριήλ νὰ ὀμιλῆ μονάχος του...

- Δὲν τὸν ἄκουσα... Ἴσως νὰ ἔκλεψα ἓναν ὕπνο ἴσα μ' ἓνα Πιστεύω.

- Περιμένω τοὺς βοσκούς· ὅπου εἶναι ἔφθασαν, εἶπεν ὁ Ἄϊ-Χαραλαμπίτης ἱερεὺς. Ἄμα ἔλθουν, ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ ὑποχρεώσω ἓναν ἀπ' αὐτοὺς νὰ σὲ συντροφέψει γι' ἀπάνου...

- Εὐλόγησον, εἶπεν ὁ μπάρμπα-Κωνσταντός, ὅστις δὲν τὸ ἐπεθύμει διακαῶς μέσα του.

- Ὅσπου νὰ ἔλθουν, ἐπανελάβεν ὁ πάπα-Ἀζαρίας, ἐπειδὴ συνηθίζω νὰ διαβάζω τὰς Πράξεις ἀποβραδὶς, κατὰ τὸ παλαιὸν Τυπικόν, νὰ πάρουμε ἓναν καφέ, καὶ νὰ μὲ συντροφέψεις, ἂν ἀγαπᾷς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὲ βοηθήσεις νὰ διαβάσουμε μαζὶ τὰς Πράξεις.

Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναγινώσκονται, κατὰ τὸ ἀρχαῖον Τυπικὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναστηρίοις, ἀφ' ἑσπέρας τοῦ Μ. Σαββάτου, πρὸ τῆς Παννυχίδος δηλ. καὶ τοῦ ὄρθρου τοῦ Πάσχα.

- Εὐχαρίστως, εἶπεν ὁ μπάριμπα-Κωνσταντός.

- Τὲς διαβάζω ἐγὼ τὲς Πράξεις, ἐγόγγυσεν ὁ Γαβριήλ, ὅστις ἐζήλευεν ἅμα ἔβλεπεν ἔκτακτον βοηθὸν ἢ ψάλτην ἐν τῷ ναῖσκῳ.

- Ἐσύ, Γαβριήλ, θὰ κάμεις περισσότερα λάθη ἀπὸ ὅσες λέξεις εἶναι τυπωμένες μὲς στὸ βιβλίον. Μόνον νὰ μᾶς κάμεις δυὸ καλοὺς καφέδες, ἰδιορρυθμῖτικους καὶ νὰ μᾶς τοὺς φέρεις ἀπὸ κεῖ. Ὅριστε, κυρ-Κωνσταντό, νὰ περάσουμε στὸ κελλὶ τὸ ἄλλο.

Ἰδιορρυθμία λέγονται τὰ μοναστήρια ὅσα δὲν εἶναι Κοινόβια, δὲν τηροῦσι δηλ. τὴν ἀρχαίαν αὐστηρὰν κοινοβιακὴν τάξιν.

Ὁ μπάριμπα-Κωνσταντὸς ἠγέρθη, ἔλαβε τὴν ράβδον του, τὸν τορβᾶν καὶ τὸ κυλίμι καὶ μετέβη εἰς τὸ κελίον τοῦ πατρὸς Ἀζαρία.

* * *

Οἱ τρεῖς νεαροὶ βοσκοί, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας τῶν χαμηλὰ μὲ τὴν ἀριστεράν, περισκέποντες τὸ φῶς μὲ τὴν δεξιάν, ἀπὸ τῆς προσπνεύσεως νυκτερινῆς αὔρας, ἐνῶ ἡ σελήνη, ὑψηλὰ ἀναπλέουσα τὸν οὐρανόν, εἶχε κρυφθεῖ εἰς σύννεφα, ἔτρεξαν πρῶτοι ἐμπρός, ὁ δὲ πρῶτος ἀναγγεῖλας τὴν εἶδησιν αἰπόλος ἤρχετο ὀπίσω. Κατέβησαν κάτω εἰς τὸ ρέμα, χωρὶς νὰ ἀκούσωσι φωνᾶς, καὶ ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωσιν, ὅτι ὁ πρῶτος βοσκὸς ἴσως εἶχεν «αὐτιασθεῖ» καὶ εἶχεν ἀκούσει φωνᾶς, μὴ ὑπάρχουσας πράγματι. Ἄλλ' ὁ αἰπόλος διεμαρτύρητο, λέγων, ὅτι δὲν ἠπατήθη, καὶ ὅτι εἶχεν ἀκούσει εὐκρινῶς φωνὴν λέγουσαν: «Ποῦ εἶσατε; Ποῦ εἶσατε;»

Διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἔτι μᾶλλον αὐτός, πείθων καὶ τοὺς ἄλλους, ὁ βοσκὸς, ἤρχισε νὰ φωνάζει: «Ἔ! Ἐδῶ εἶμαστε! Ποιὸς εἶναι;»

Ἀσθενὴς φωνὴ ἀπήντησεν. Ἀλλὰ δὲν διέκριναν τὰς λέξεις.

Ἀφοῦ προέβησαν ὀλίγα βήματα παρεμπρός, οἱ βοσκοὶ πάλιν ἐφώναξαν: «Ἔ! Ποιὸς εἶσαι; Ποῦ βρίσκεσαι;»

Ἡ φωνὴ εὐκρινέστερον ἀπήντησε:

- Δῶ εἶμαι!... Ἐλᾶτε παραδῶ... Καὶ ἡ φωνὴ ἐπνίγη εἰς στεναγμόν.

- Κάποιος θὰ ἔπεσε κι ἐγκρεμοτσακίσθη πουθενὰ μέσα στὸ ρέμα, ἐσκέφθη μεγαλοφώνως ὁ εἷς τῶν βοσκῶν.

Τῷ ὄντι, ὅταν ἤκουσαν τὸν μορμυρισμὸν τοῦ ὕδατος τοῦ μικροῦ χειμάρρου, ρέοντος διὰ μέσου βράχων καὶ ἀμμωδῶν χώρων ἐναλλάξ εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς βράχου, εἶδον τὸ σῶμα ἀνθρώπου κειμένου ἐκεῖ, δίπλα εἰς τὸ ψιθυρίζον καὶ κατερχόμενον εἰς τὴν θάλασσαν ἐλικοειδὲς ρεῦμα. Ἦτο αὐτὸς ὁ κυρ-Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος. Τὸν ἀνεκίνησαν. Δὲν ἦτο βαρέως πληγωμένος, ἀλλ' εἶχε βαρέσει εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευράν, πεσὼν ἀπὸ ὕψος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος, ἀπὸ τὸν βράχον. Περὶ ὥραν δεκάτην εὐρωπαϊστὶ, ἀφοῦ ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸν Ἅγιον Χαράλαμπον, ὅχι τόσο διότι τὸ ἐπεθύμει,

ὅσον διότι ὁ παπα-Ἀζαρία, ὁ ὑποχρεωτικὸς καὶ πρόθυμος φίλος, ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀποπέμψη ὀχληρόν, εἶχε παρακαλέσει ἓνα τῶν ἐλθόντων χωρικῶν, καὶ εἶχεν ἐπιμείνει, ἵνα συνοδεύσῃ οὗτος τὸν μάρμπα-Κωνσταντὸν, ἀπερχόμενον εἰς Ἅγιον Ἰωάννην ὅπου εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν νὰ ὑπάγῃ.

Ὁ χωρικός, μὲ προθυμίαν ὄχι ἐμφαντικότεραν τῆς τοῦ παπα-Ἀζαρία, μεγαλυτέραν δὲ τῆς τοῦ κυρ-Κωνσταντοῦ, συνόδευσε τὸν πάρεδρον εἰς ἱκανὸν μέρος τῆς ὁδοῦ ἕως τὰ Καμπιά, εἰς τὸ ὕψος τοῦ βουνοῦ, ὁπόθεν ἔπρεπε νὰ κατηφορίσῃ τις, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ Προδρόμου, κὶ ἐκεῖ, ἀφοῦ τοῦ ἔδειξεν ἀκριβῶς τὸν δρόμον, τοῦ ηὔχθη καλὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸν ἐγκατέλιπε μόνον.

Ὁ μάρμπα-Κωνσταντὸς ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ πολὺ τὸν κύριον δρόμον, ὅστις ἦτο μοναδικὸς καὶ εὐδιάκριτος ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, μόνην συντροφίαν ἔχων τοὺς θάμνους, ὅσοι ἴσταντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, διαχαράσσοντες τὴν ὁδόν, τὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον φανταστικὰ σχήματα ἢ ἐσχημάτιζαν σκιᾶς, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων τὸ ὄμμα ἔβλεπε πολλάκις φάσματα καὶ ἀκίνητους ἀνθρώπους, τοὺς βράχους, οἵτινες, καθόσον ἐπλησίαζε πρὸς τὴν βόρειον ἀκτὴν, ἐπληθύνοντο κὶ ἐξετόπιζον τὰ δένδρα, τὸ δειλὸ κελάδημα ὀλίγων πτηνῶν, κρυμμένων εἰς τὰς λόχμας, τὸν κρότον τῆς αὔρας, σειούσης τοὺς κλῶνας καὶ τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων, καὶ τὸν μυστηριώδη θροῦν τῆς φυλλάδος, τὸν παραγόμενον ὑπὸ ἀγνώστων νυκτερινῶν πλασματίων, ὑπὸ μικρῶν κατωτέρων πνοῶν, κρυπτουσῶν τὴν ὑπαρξιν τῶν ἐν μέσῳ τοῦ σκότους καὶ τῆς μοναξιᾶς.

Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς μέρος, ὅπου ἡ ὁδὸς ἐτέμνετο εἰς δυὸ μικρὰ μονοπάτια, τὸ ἐν ἀνατολικότερον, τὸ ἄλλο βορειοδυτικόν, εὐρέθη εἰς ἀμηχανίαν ποῖον μονοπάτι νὰ λάβῃ. Ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἐντόπιος εἷς ἄνθρωπος, ὅστις ἐκτάκτως, ἅπαξ κατὰ δυὸ ἢ τρία ἔτη, ἐξέρχεται εἰς μακρὰν σχετικῶς ἐκδρομὴν, εἰς τοὺς μικροὺς τόπους, πάντοτε εὐρίσκεται εἰς ἀμηχανίαν, ὅταν μάλιστα τὸ τοπίον εἶναι κάπως ἄγριον καὶ δὲν ἔχει ὁ ἴδιος κτήματα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Οἱ δρόμοι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἀλλάζουσιν, πολλάκις παλαιαὶ ὁδοὶ ἐκχερσοῦνται ἢ καλλιεργοῦνται καὶ δὲν πατοῦνται πλέον, ἐκ τῆς πλεονεξίας μικροῦ γαιοκτήμονος, ὅστις περιφράττει ἐντὸς τοῦ χωραφιοῦ τοῦ ἐν ἡ δύο στρέμματα γῆς περισσότερον καὶ μεταθέτει τὸν φράκτην μίαν ἢ δυὸ ὀργιάς ἀπωτέρω. Ἐνίοτε συμβαίνει καὶ τὸ ἐναντίον· ἀδιαφιλονίκητος ἐλαιῶν γνωστοῦ κτηματίου πατεῖται καὶ γίνεται δρόμος, χάριν τῆς εὐκολίας τῶν διαβατῶν· ἄλλοτε οἱ βοσκοὶ καὶ αἱ αἴγες τῶν ἀνοίγουσι νέον μονοπάτι διὰ νὰ «ἀραδίζουσιν», ἄλλοτε ἐγκαταλείπουσι καὶ ἀφήνουσι νὰ ἐκχερσωθῇ παλαιὰ καὶ γνώριμος ὁδός.

Ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἐδίστασεν ὁ μάρμπα-Κωνσταντὸς, ἐπροτίμησε τέλος τὸ βορειοανατολικὸν μονοπάτι, καὶ κατέβη ταχέως εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ Χαιρημονᾶ, ἀλλ' ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ βαδίζει τις, ἐκτὸς ἂν εἶναι δωδεκαετῆς παῖς, καὶ ψάχνει διὰ καβούρια, τὴν ἡμέραν. Ὁ δὲ κυρ-Κωνσταντὸς ἦτο ἐξηκοντούτης, ἦτο νυξ καὶ δὲν ἐζήτει καβούρια. Τὸ ρεῦμα τῆς πηγῆς τοῦ Χαιρημονᾶ, ἐνούμενον κατωτέρω μὲ τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας Δομάν, σχηματίζει ποτάμιον, κατερχόμενον εἰς τὴν θάλασσαν δι' ἀποτόμου κατωφερείας, διὰ βράχων καὶ μικρῶν καταρακτῶν.

Στιγμὴν τινά, καθ' ἣν ἡ σελήνη εἶχε κρυβεῖ ἄνω εἰς νέφος καὶ δὲν εἶδε καλά, δὲν ἐπάτησε στερεά, ὀλίσθησεν ἀπὸ ἓνα βράχον κὶ ἔπεσε μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κορμὸν εἰς τὴν ἄμμον, μὲ τοὺς πόδας εἰς τὸ νερόν. Ὁ μάρμπα-Κωνσταντὸς ἐκτύπησεν ἐλαφρῶς καὶ ἐπόνεσεν, ἐκ τοῦ τιναγμοῦ μᾶλλον καὶ τοῦ φόβου, ἢ ἐκ τοῦ κατάγματος. Εὐτυχῶς ὀλίγο πρὶν, ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψωμα, ἐπάνω εἰς μέγα ὑπερκείμενον

βράχον, εἶχεν ἰδεῖ τὴν ἀντιλαμπὴν τοῦ μικροῦ ναῖσκου, ὅπου ἀρτίως εἶχε ψαλεῖ ἡ Ἀνάστασις, καὶ εἶχεν ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἀπεῖχε πλέον πολὺ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην. Ζαλισμένος ἀπὸ τὴν πτώσιν, ἤρχισε, μὲ ὅσιν εἶχε ἀκόμη δύναμιν, νὰ φωνάζῃ: «Ποῦ εἶσαστε; Ποῦ εἶσαστε;» Καὶ τὴν φωνὴν ταύτην εἶχεν ἀκούσει ὁ πρῶτος βοσκός, ὅστις εἶχεν ἐξέλθει πρὸς στιγμὴν τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ ἴδῃ πῶς εἶχον αἱ αἴγες του.

Ὁ κυρ-Κωνσταντὸς ἐσηκώθη, χωλαίνων, ἠκολούθησε τοὺς βοσκούς, ἔφθασεν εἰς τὸν ναῖσκον, ὅταν ὁ ἱερεὺς εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἀσπασμόν, ἐπροσκύνησε καὶ ἔλαβε τὴν θέσιν τοῦ εἰς τὸν χορόν. Ἐψαλεν εἰς ὅλην τὴν λειτουργίαν, μὲ ὅλον τὸ πέσιμόν του καὶ τὸ πόνεμά του.

Ἐξω, ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, δεξιόθεν τοῦ ναῖσκου, ἔβρεμε γενναῖον πῦρ, καὶ ὁ μπάρμπα-Δημήτρης ὁ Καμπογιάννης, ὁ ἐκ τῶν πλησιοχώρων τῆς πολίχνης ἐλθὼν ποιμὴν, εἶχεν ὀβελίσει ἤδη ἕνα ἀμνὸν καὶ τὸν ἔψηγε. Δίπλα του, πρόθυμος διὰ νὰ τὸν βοηθῇ, ἐκάθητο, ἀκουμβῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας, ἀνθρωπίσκος τις ἐκ τῆς πόλεως, ὅστις δὲν εἶχεν ἐννοηθεῖ πότε καὶ πῶς εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ, ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης. Ἀνάμεσα εἰς τὴν πυρὰν καὶ εἰς τὸν τοῖχον, ὁ μπάρμπα-Δημήτρης ὁ Καμπογιάννης, μὲ τὴν κιτρίνην ζωνάραν, τὸ ξυραφισμένον γένιον καὶ τὸν ἀγκιστροειδῆ μύστακα, εἶχεν ἀφήσει τὸ μαχαίρι του μετὰ τοῦ θηκαρίου, καὶ ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης, ἀπὸ πολλῆς ὥρας, δὲν εἶχε παύσει νὰ ρίπτῃ τὸ βλέμμα ἐναλλάξ εἰς τὸ ροδοκοκκινίζον σφακτὸν καὶ εἰς τὸ μαχαίριον. Ἀντικρὺ, παρὰ τὴν ρίζαν ἐνὸς σχοίνου, ἴστατο μεγάλη φλάσκα. Ἐκ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ ἴστατο ἀκουμβημένη εἰς τὸ κλαδίον τοῦ σχοίνου, ἐφαίνετο πλήρης οἴνου μοσχάτου καὶ μαύρου μεμιγμένου. Τὸ ροδοκοκκινίζον σφακτὸν ἐκνίζε καὶ ἔσιζεν εἰς τὸ πῦρ, ἡ φλάσκα ὡς ἄλλη κλώσσα καλοῦσα τοὺς νεοσσούς της ὑπὸ τὰς πτέρυγας, ἐφαίνετο καλοῦσα τοὺς βοσκούς εἰς εὐωχίαν ὑπὸ τοὺς ἀτμούς της, ἐτοίμη νὰ κλώξῃ καὶ νὰ φυσήσῃ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐπαφὴν τῆς χειρός, εἰς τὴν ἐλαχίστην προσέγγισιν τοῦ χεῖλους εἰς τὴν θηλήν της.

Δυὸ χωρικοί, ὄρθιοι, πέντε βήματα μακρὰν τοῦ ψητοῦ, τῆς φλάσκας καὶ τοῦ σχοίνου, ἴσαντο καὶ συνομιλοῦν ζωηρῶς. Εἶχον εὔρει τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον νὰ λογομαχήσωσι δι' ἕν χωράφιον τεσσάρων στρεμμάτων, περὶ τοῦ ὁποίου ἐμάχοντο ἀπὸ ἐτῶν.

Ἀντίκρυ, πρὸς μεσημβρίαν, ἐπὶ τοῦ βραχῶδους λόφου, ἀνάμεσα εἰς πέντε βράχους, εἰς τρία μονοπάτια καὶ εἰς κρημνόν, εὐρίσκετο τὸ διαφιλονικούμενον χωράφιον. Ὁ εἷς τῶν χωρικῶν ἐχειρονόμει, κι ἐδείκνυε πρὸς τὰ ἐκεῖ, καὶ ἰσχυρίζετο ὅτι τὸ χωράφιον τὸ ἰδικόν του εἶχε σύνορον ἀκριβῶς τὸν τρίτον βράχον πρὸς τὰ δεξιά.

«Ἐγὼ τὸ ἡῦρα παππούδικό μου», ἔλεγε. «Δὲν ρωτᾶς καὶ τὸν Γιάννη τῆς Ψαροδήμαινας, ποῦ εἴμαστε γειτόνοι ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια;»

«Τὰ σύνορα εἶναι μὲς στὴ μέση, ἀνάμεσα στὸν δεῦτερο καὶ στὸν τρίτο βράχο, ἐκεῖ ποῦ βαθουλαίνει ὁ τόπος», διετείνεται ὁ ἄλλος χωρικός. «Φαίνεται ἀκόμη ποῦ ἦτον, τὸν παλαιὸν καιρὸ, ἀποσκαφή...»

«Κοδζὰμ βράχος», ἀντέκρουσεν ὁ πρῶτος, «κι ἐγὼ θὰ πάω νὰ γυρέψω νὰ βρῶ τὴν ἀποσκαφή, γιὰ νὰ τὴν κάμω σύνορό μου;»

Ὁ μάρμπα-Δημήτρης ὁ Καμπογιάννης ἤρχισε νὰ γυρίζῃ ἀμελέστερον τὴν σούβλαν μὲ τὸ σφακτόν, καὶ ἡ προσοχή του ὅλη ἀπερροφήθη ὑπὸ τῶν δυὸ χωρικῶν καὶ τῆς λογομαχίας των.

Ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης ἔλαβε σιγὰ σιγὰ τὸ μαχαίριον, τὸ ἀπεγύμνωσε ἀπὸ τὸ θηκάριόν του, ἔκοπεν ἐπιτηδεῖως τεμάχιον ἀπὸ τὴ νεφραμιὰ τοῦ σφακτοῦ, τὸ ὅποιον ἔπαυσε σχεδὸν νὰ περιστρέφεται, καὶ τὸ κατεβρόχθισεν ἀπλήστως.

Ὁ μάρμπα-Δημήτρης οὐδὲ παρετήρησε κὰν τὴν κλοπὴν καὶ τὴν λαιμαργίαν τοῦ ἀνθρωπίσκου. Ἐξηκολούθησε νὰ προσέχη εἰς τοὺς δυὸ ἐρίζοντας.

«Καὶ εἶναι καὶ μέσα στὸ μπολέτι καθαρὰ γραμμένο», ἔλεγεν ὁ πρῶτος τῶν δύο. «Τὸ πῆγα στὸν πάπα-Λευθέρη ποὺ ξέρει νὰ διαβάξῃ τὰ παλαιὰ γράμματα, καὶ μοῦ τὸ διάβασε τόσες φορές».

«Ἀπὸ μπολετιὰ δὲν ἰδρώνει ἐμένα τὸ μάτι μου», ἀντέλεγεν ὁ δεύτερος. «Σὰν ἔχεις ὄρεξη, δὲν πᾶς στὸν μπαρμπ' -Ἀναγνώστη τὸν Ἀγέλαστο, νὰ σοῦ φτιάσῃ ὅσα ψεύτικα μπολετιὰ θέλεις;»

Ὁ Δημήτρης ὁ Καμπογιάννης ἐπρόσεχεν ὄλος εἰς τὴν λογομαχίαν τῶν δυὸ ἀγροτῶν. Ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης ἔλαβεν ἐκ νέου τὸ μαχαίριον, τὸ ὅποιον δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὸ θηκάριόν του, ἔκοψε δεύτερον, γενναιότερον τεμάχιον ἀπὸ τὸ μισοψημένον σφακτόν, καὶ τὸ καπέπτε μονοκόμματον.

Ἡ ἔρις τῶν δυὸ χωρικῶν ἐξηκολούθει, καὶ ἡ προσοχή, μεθ' ἧς τὴν παρηκολούθει ὁ Καμπογιάννης ἦτο ἀδιάπτωτος. Ὁ Μπουκώσης, ὅστις ἐνόει τὴν μυστηριώδη γλώσσαν τῆς φλάσκας, δι' ἧς αὕτη ἐκάλει τοὺς φίλους της, ὡς κλῶσσα τοὺς νεοσσούς της, ἔκαμεν ἓνα βῆμα μὲ τὸν δεξιὸν πόδα, ἐν σχήματι ὀρθῆς γωνίας, δεύτερον βῆμα μὲ τὸ ἀριστερὸν γόνυ εἰς τὸ ἔδαφος, ἐξηπλώθη τετραποδίζων, ἐπλησίασεν εἰς τὸ σχοῖνον, καὶ λαβὼν τὴν μεγάλην οἰνοβριθὴ φλάσκαν τὴν ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη του, καὶ ἔπιε γενναίαν δόσιν ἀπνευστί. Εἶτα, φύσει φρόνιμος καὶ γνωρίζων, ὅτι, ἂν ἔκαμεν καὶ τρίτην ἀπόπειραν κατὰ τοῦ σφακτοῦ, ἦτο φόβος νὰ φωραθῇ ἐπιτέλους, ἐπέστρεψε παρὰ τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίας, ὀλίγον τι ἀπώτερον τῆς πυρᾶς, ἐμαζεύθη κι ἐφαίνετο τόσον ἄκακος καὶ νῆστις, ὡς νὰ μὴν εἶχεν πασχάση ὄλως.

Ὅταν, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τελευταῖος ἀπὸ τῆς λειτουργίας καὶ ἐστρώθη ἡ τράπεζα εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ (ἦτον περὶ τὰ γλυκοχαράματα), ὁ μάρμπα-Δημήτρης ὁ Καμπογιάννης ἐπεχείρησε νὰ τεμαχίσῃ τὸ ψητόν, παρετήρησεν, ὅτι κάτι ἔλειπεν ἀπὸ τὴ νεφραμιὰ, ἀλλ' ἔκαμώθη, ὅτι δὲν ἐνόησε τίποτε, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Γιάννην τὸν Μπουκώσην εἶπε:

«Κοίταξε! Περίεργο... Δὲν εἶναι παράξενο νὰ γεννήθηκε σακάτικο αὐτὸ τὸ ἀρνί, παιδί μου Γιάννη;»

Ἐξηκολούθησεν ἡσύχως νὰ κατακόπτῃ τὸ ψητόν, εἶτα ἐπανέλαβε:

«Πολλὰ παράξενα σημεῖα καὶ θαύματα γίνονται σ' αὐτὰ τὰ στερνὰ χρόνια... Για βάλε μὲ τὸ νοῦ σου, νὰ φέρνω ἀρνί, σακάτικο γεννημένο ἀπ' τὴ μάνα του, καὶ νὰ μὴν τὸ καταλάβω... Τί νὰ γίνῃ, ἄς ἔχη δόξα ὁ Θεός!»

Ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης δὲν εἶπε γρῦ. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, καθ' ἣν παρετίθετο ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ ψητόν, ὁ μπάρμπα-Δημήτρης ἔκρυσεν ἐπιτηδείως τὶς δυὸ στάμνες τοῦ νεροῦ, ὅπου εἶχεν ἀκόμη γεμάτες, κι ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν τράπεζαν δυὸ ἄδειες, λέγων, ὅτι δυστυχῶς εἶχε λησμονήσει νὰ στείλῃ ἐγκαίρως εἰς τοῦ Χαιρημονᾶ τὴν βρύσιν νὰ πάρῃ νερόν, καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάγῃ τώρα κάποιος.

«Σ' ἐσένα πέφτει ὁ κληρὸς, παιδί μου Γιάννη», εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Μπουκώσην. «Σύρε νὰ γεμίσης τὰ δυὸ σταμνιά, νὰ ἔχεις τὴν εὐκὴ τοῦ παπᾶ μας, καὶ σὲ καρτεροῦμε, δὲν τρῶμε... Πάρε καὶ μία ἀναμμένη λαμπάδα νὰ βλέπῃς στὸ δρόμο, καὶ πάτει γερά, ὁμορφα ὁμορφα... νὰ μὴ σπάσης τὰ σταμνιά καὶ τὸ πάθῃς σὰν τὸ τραγοῦδι πὺν λένε... καὶ μᾶς ἀφήσης κι ἐμᾶς χωρὶς νερό».

Ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης ἐπεθύμει ν' ἀρνηθῆ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα. Ἐφορτώθη τὰ δυὸ σταμνιά κι ἐξεκίνησε διὰ τὴν πηγὴν τοῦ Χαιρημονᾶ, ἣτις ἀπέειχε περὶ τὰ δυὸ μίλια, καὶ ἦτις ἔτρεχε τόσον φειδωλή, ὡς τὸ δάκρυ τῶν ἐξηντημένων ὀφθαλμῶν. Ἐχρειάζετο σωστὴν μίαν ὥραν διὰ νὰ ὑπάγῃ, νὰ γεμίση τὰ σταμνιά καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ.

Εὐθὺς ὡς ἀνεχώρησεν οὗτος, ὁ μπάρμπα-Δημήτρης ὁ Καμπογιάννης, ἔβγαλεν εἰς τὸ φανερόν τὰς δυὸ πλήρεις στάμνας, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς δὲν ἐνόει, ἐξηγήθη καὶ εἶπεν:

- Εἶχα νερό, μὰ ἤθελε νὰ τόνε παιδέψω τὸν ἀφιλότιμο... Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ μοῦ κάμη γρουσουζιά, χρονιάρια μέρα, νὰ μοῦ κόψῃ μεζέδες ἀπὸ τὸ σφαχτὸ ἐνῶ τὸ ἔψηνα καὶ νὰ μὴν πάρω κάβο...

Ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν βρύσιν τοῦ Χαιρημονᾶ, φέρων τὰ δυὸ σταμνιά, ὁ Γιάννης ὁ Μπουκώσης, ἦτο ἤδη ἡμέρα, τὸ ψητόν εἶχε καταβροχθισθεῖ, καὶ μόνῃ ἡ διακριτικὴ φιλαδελφία τῆς θεία-Μαθηνῶς τῆς ψευτομετάνισσας καὶ τῆς θεία-Σειραϊνῶς, τῆς σημαιοφόρου τῶν πανηγυριῶν, τοῦ εἶχε φυλάξει ὀλίγα τεμάχια τοῦ ἀμνοῦ διὰ νὰ φάγῃ καὶ κάμη Λαμπρὴν ὁ πειναλέος ἀνθρωπίσκος.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - ὁ Ἀβασκαμὸς τοῦ Ἀγᾶ

Ὅμοιον μὲ νεκρικὸν κρανίον ἀρτίως ἐκταφέντος σκελετοῦ, μὲ τὰς κόγχας κενὰς ὀφθαλμῶν, μὲ τὴν μύτην φαγωμένην, φοβερὸν θέαμα, σκέλεθρον γυμνὸν καὶ παγωμένον φαντάζει ἀπὸ μακρὰν τὸ μικρὸν τζαμίον τοῦ ἐρημωμένου χωρίου. Ἔχει μόνον μίαν θυρίδα χαμηλὴν, καταχωσμένην, χωρὶς θυρόφυλλα, εἰς τὸ μέσον, καὶ δύο χαλασμένα παράθυρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ὑψηλά, ἀπὸ τὸ Μπαρμπεράκι, τὸ περίφαντον ὕψωμα, ὅπου ξυρίζει πανταχόθεν τὸ πρόσωπον ὁ ἄνεμος, ἐξ ἀνατολῶν καὶ βορρᾶ καὶ δυσμῶν, καὶ ὀπόθεν ἀπλοῦται ἀχανὴς ἢ θεά εἰς τὸ κυανοῦν, μαρμαῖρον πέλαγος, καὶ εἰς τὴν ἀπελευθερον τῆς Θεσσαλίας γῆν, καὶ εἰς τὰ σκλαβωμένα χώματα τῆς Κασσάνδρας, ἐκεῖθεν φαίνεται τὸ ἐρημον χωρίον, τὸ κτισμένον ποτὲ ἐπὶ θαλασσοπλήκτου βράχου ὑψηλοῦ, φαίνεται καὶ τὸ ἄχαρον τζαμίον, μὲ τὰς δύο στρογγυλὰς τρύπας τοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ μὲ τὴν μεγάλην μακρουλὴν τρύπαν του, εἰς τὸ μέσον· καὶ δίπλα του προκύπτει ὑψηλὸν τὸ κονάκι, μὲ τρεῖς τοίχους ἀκόμη ὀρθοῦς, μὲ τὴν στέγην πεσμένην κάτω, λείψανα παρελθόντων αἰώνων. Καὶ σκιαὶ περιφοιτῶσιν ἀκόμη τριγύρω ἐκεῖ, καὶ παλαιαὶ ἀναμνήσεις ζωντανεύουν, καὶ φαντάσματα εἰς τὴν ἐρημίαν θρηνοῦν, καὶ ὁ Βορρᾶς συρίζει ἀνηλεὴς εἰς τὰ ἐρείπια τὰ μαυρισμένα, καὶ εἰς τὰ δένδρα τὰ κυρτωμένα κατὰ τὴν ράχιν τοῦ βουνοῦ, ὡς ὀδοιπόροι σκυφτοί, ἀσθμαίνοντες εἰς τὸν ἀνήφορον.

Ὅταν δύο ἢ τρεῖς φορὰς τὸν χρόνον, ἀπὸ τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ νησιοῦ, τὴν μεσημβρινήν, ἔλθωσιν ἄνθρωποι νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸ ἐρημον χωρίον, καὶ αἱ γυναῖκες διασπαρῶσιν ἀνὰ τὰ ἐρείπια, βαίνουσαι ἀπὸ ἀγριοσυκῆς εἰς ἀγριοσυκὴν, ψάχνουσαι νὰ εὔρουν ἐρινὸν ὄριμον, διὰ νὰ βάλουν εἰς τὰ ἡμερα σῦκα τοῦ κάμπου, καὶ τὰ παιδιὰ ὅσα ἔτρεξαν κατόπιν των εἰς τὴν ἐκδρομήν, οἱ μοσχομάγκες τοῦ τωρινοῦ καιροῦ, ἀρχίσουν νὰ τρέχουν γύρω-γύρω εἰς τὰ ἐρείπια, καὶ νὰ ἀναρρίχωνται ἐπάνω εἰς ἀγρίας μορέας, ἀφοῦ βάνωσι τὰς χεῖρας καὶ τὰ χεῖλη μὲ τὰ κόκκινα μοῦρα, καὶ χορτάσωσι τὴν κοιλίαν των, καὶ βάλωσι καὶ εἰς τὸν κόρπον των, τότε σκορπίζονται τρέχοντα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κι εὐρίσκουν διασκέδασιν εἰς τὰ πηδήματα, εἰς τὰς κυλίστρας καὶ εἰς τὰς ἡχοῦς, ὅπου ἐμπαίζουν μὲ τὰς φωνὰς των τὴν ἐρημίαν καὶ τὰ φαντάσματα. Καὶ πλεῖστα ἐκ τῶν παιδίων, ἀπόκοτα, ἀναρρίχωνται εἰς τὴν ὀροφήν, ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ πενιχροῦ τζαμίου, καὶ παρωδοῦν μὲ ἀτάκτους φωνὰς τὸ κήρυγμα τοῦ Χότζα, τὸ ὅποῖον ποτὲ των δὲν ἤκουσαν. Εἶχον τύχην.

Τότε τὰ φαντάσματα φεύγουσι, καὶ αἱ σκιαὶ ἀποπλανῶνται, καὶ τὸ παραπόνον τῆς ἐρημίας χάνεται μακρὰν, εἰς τελευταῖον πνιγμένον στεναγμὸν, βυθιζόμενον εἰς τὸ κῦμα. Καὶ τὰ θαλασσοπούλια καὶ τὰ ὄρνεα τοῦ βράχου ψηλώνουν τὸ πέταγμα των, καὶ βουτοῦν κάτω εἰς τὴν σπηλιάν, ἢ χάνονται εἰς τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰθέρος.

Καὶ ὅμως τὸ κονάκι αὐτὸ ἐκατοικεῖτο μίαν φορὰν, καὶ εἰς τὸ τζαμίον ἐκεῖνο ἀντήχει ποτὲ προσευχὴ εἰς τὸν Ἀλλάχ, καὶ προσκύνημα ἐγένετο συχνὰ καθ' ὅλους τοὺς τύπους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἷς μόνος Ἁγὰς ὑπῆρχε, διὰ τὸν τύπον, εἰς ὅλον τὸ χωρίον, τὸ ὅποῖον ἐπλήρωνεν ἐτησίως κατ' ἀποκοπὴν 2 ἢ 3 ἑκατοντάδας γροσίων εἰς τὴν Πύλην. Ὁ τελευταῖος Ἁγὰς, ὅστις ἦλθεν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, εἶχε μαζὺ του τὸ χαρέμι του, συγκείμενον ἀπὸ μίαν σύζυγον καὶ ἀπὸ μίαν σκλάβαν. Μετ'

αὐτόν, περι τοὺς χρόνους τῆς ἐθνικῆς ἐγέρσεως, ἦλθε μόνον εἰς Τσαούσης, καὶ πλέον οὐ.

Οὗτος λοιπόν, ὁ προτελευταῖος ἐλθὼν Ὀθωμανός, ὠρμάτο ἐκ Θεσσαλίας. Ἦτο ἡμερος, πρῶος ἄνθρωπος. Ὡμίλει ἐλληνικά. Ἐπαιρνε δῶρα, ὅσα τοῦ ἔδιδον, καὶ συχνὰ ἐζήτει καὶ περισσότερα ἀπὸ τοὺς κατοίκους. Εἶχεν ἦθος σοβαρόν, προστατευτικόν, καὶ ψυχρῶς φιλόφρον. Ἐφαίνετο ὁμοιος μὲ γοητευμένον ἔρπετόν, τοῦ ὁποίου εἶχαν βγάλει τοὺς ὀδόντας. Ἐζοῦσεν εἰρηνικῶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς καὶ τὸ χαρέμι του.

Κάθε πρωὶ κατέβαιναν ἀπὸ τὸ κονάκι, φορῶν τὸν τζουμπέν του καὶ τὰς τσοχίνας ἐμβάδας του, ἤνοιγε τὴν θύραν τοῦ τζαμίου, εἰσῆρχετο, ἀνέβαιναν ἐπὶ τινος τραπέζης, σιμὰ εἰς τὸ παράθυρον, προέβαλλε τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ παραθύρου, καὶ ἔψαλλε πολὺ σιγὰ τὸ πρωϊνὸν κήρυγμα, τὸ «Λὰ Ἀλλά ἴλ Ἀλλά», στρεφόμενος πρὸς τὸ πέλαγος, ὡς διὰ νὰ τὸ ἐμπιστευθῆ εἰς τοὺς ἀνέμους, καὶ ἄς τὸ φέρουν αὐτοὶ εἰς τὴν Σταμποῦλ ἢ εἰς τὴν Μέκκαν, ἢ ἄλλοῦ ὅπου ἤθελον.

Διότι χόντζας ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κατὰ καιρὸν Ἀγᾶς ἔκαμνε τὸν χόντζαν εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του. Οὐδὲ ὑπῆρξε ποτὲ μιναρές, ἀλλὰ τὸ ὑψηλὸν παράθυρον ἀνεπλήρου τὴν ἔλλειψιν ταύτην.

Εἶτα, ἔκαμνε ἢ ὄχι τὴν γονυκλισίαν του, ἔκρουεν ἢ ὄχι δύο ἢ περισσοτέρας φορὰς τὸ μάρμαρον τοῦ ἐδάφους μὲ τὸ μέτωπόν του, σχεδὸν εὐθὺς μετὰ τὸ Λὰ Ἀλλά, ἐζήρχετο, ἐκλείδωνε τὴν θύραν, ἀνέβαιναν ὀπίσω εἰς τὸ κονάκι, ἤναπτε τὴν μεγάλην τσιμπούκαν του, ἐκάπνιζεν, ἐκάπνιζε, καὶ ἀφοῦ τοῦ ἔπερνοῦσε τὸ μαχμουρλίκι, ἐφόρει τὴν λευκὴν σαρίκαν του, τὴν γούναν καὶ τὰς σκυτίνας ἐμβάδας του, κατέβαινε, καὶ κρατῶν τὴν μακρὰν τσιμπούκαν συνήθως διευθύνετο εἰς τὸ Κιόσκι, ὅπου ἤξευρεν ὅτι θὰ ἐντάμωνε δύο ἢ τρεῖς χασομέρηδες, ὡσὰν αὐτόν, προεστοὺς τοῦ χωρίου, μὲ τὰς πλατείας ἀνοικτὰς χειρίδας τῶν λευκῶν ὑποκαμίσων, μὲ τὰς μακρὰς κεντητὰς ζώνας, διὰ νὰ κάμη κουβένταν. Λακριντί [λακριντί] σοϊλέ.

Μαχμουρλίκι δὲν εχει ζυπνήσει εντελως, χουζούρεμα, κάτι μεταξὺ ληθάργου και τεμπελιάς, οκνηρίας, χαλαρότητος, παραλύσεως μελών

Τὸν ἔβλεπαν ὅπου περνοῦσε οἱ παπᾶδες τῆς γειτονιάς, οἱ ἐφημέριοι τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐναλλάξ λειτουργοὶ τῶν σαράντα παρεκκλησιῶν τῆς πολίχνης, ὅπου ἐκάθηντο ἀπολείτουργα ἔξωθεν τοῦ μικροῦ μαγαζείου τοῦ μπάμπ' - Ἀναγνώστη τοῦ Τσιπωτοῦ καὶ ἔπιναν τὸ πρωϊνὸν ρακί των. Ὁ Ἀγᾶς τοὺς ἐχαιρέτιζε μὲ τρόπον εὐσεβάστου οἴκτου καὶ παρήρχετο. Τὸν ἔβλεπαν καὶ αἱ καλαὶ οἰκοκυράδες, ὅσαι ἐκουβαλοῦσαν πρωὶ τὰς ἀλειψὰς πίττας των εἰς τὸν φοῦρνον, τὸν ὁποῖον ἐκολλοῦσεν ἡ Γαρουφαλιὰ ἢ Ξινοῦ, ὀλίγον παραπέρα ἀπὸ τὸ τζαμίον. Τὸν ἔβλεπε καὶ ἡ θειά-Σειραϊνῶ ἢ Παντοῦσα, μία καλὴ χριστιανή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὄλαι αἱ ἄλλαι δύο πράγματα ἐφοβοῦντο, τὴν γλώσσαν της καὶ τὸ μάτι της. Μίαν φορὰν, ἔλεγαν, εἶχε κατορθώσει νὰ χωρίσῃ ἐν ἀνδρόγυνον, ἐπάνω εἰς τὸν γάμον, ἐνῶ τὰ στέφανα ἦσαν ἔτοιμα καὶ ἡ νύμφη στολισμένη, καὶ οἱ καλεσμένοι εἶχαν μαζευθῆ εἰς τὸ σπίτι, καὶ οἱ παπᾶδες ἦσαν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ φορέσουν τὰ πετραχήλια τους. Μὲ ἓνα λόγον τὸν ὁποῖον εἶπεν ἡ Σειραϊνῶ ἢ Παντοῦσα εἰς τὸ αὐτὶ τῆς πενθερᾶς, (τῆς μητρὸς τοῦ γαμβροῦ) -καὶ ὁ λόγος ἐκεῖνος θὰ ἦτο βέβαια διαβολὴ κατὰ τῆς νύμφης- κατώρθωσε νὰ ματαιωθῆ ὁ γάμος.

Ἄλλην φοράν, ἐνῶ μικρὰ βρατσέρα ἔπλεεν ἀντικρύ, εἰς τὸ πέλαγος, πλοῖον καινουργές καλὰ ἀρματωμένον, ὠραῖα χρωματισμένον, ἡ θεία-Σειραῖνῶ ἢ Παντοῦσα, ἥτις ἀγνάντευε μὲ ἄλλας γυναῖκας ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βράχου, δὲν ἠμπόρεσε νὰ χωνεύσῃ τὸν θαυμασμόν της, καὶ ἀνέκραξε:

- Μπά! αὐτὸ τὸ καῖκι. Χαρὰ στὴ μορφιά!

Μόλις εἶπε τὸν λόγον, καὶ ἐν τῷ ἅμα, ἀπίστευτον εἶπεῖν -ἀλλ' ὅμως τὸ διηγοῦνται ὅσοι τὸ εἶδον ἰδίους ὀφθαλμοῖς- ὅλη ἡ ἀρματωσιά τοῦ πλοίου ἔπεσε μετὰ τριγμοῦ, καὶ τὸ καῖκι ἔμεινε ξυλάρμενον, κούτσουρον, φερόμενον ἐδῶ κι ἐκεῖ ὑπὸ τῶν κυμάτων. Πλὴν ἡ ὑπόθεσις ὁμοίαζε μᾶλλον μὲ ἐπίγραμμα, παρὰ μὲ διήγησιν πιστευτήν.

* * *

Ἐνῶ ὁ Ἄγας μὲ τὸ σαρίκι του, μὲ τὴν μακρὰν τσιμπούκαν του ἐπερνοῦσεν ἔξω ἀπὸ τὸν φουῦρνον, αἱ γυναῖκες, ὅσαι ἐχασομεροῦσαν μίαν ὥραν εἰς τὴν μικρὰν αὐλήν, ἔωσοῦ ἔλθῃ ἡ στιγμή νὰ φουρνίσουν τὰ ψωμιά των, τὸν ἔβλεπαν κι ἐμορμύριζαν βραχείας φλυαρίας πρὸς ἀλλήλας:

- Ὅμορφος ἀγάς.

- Τὸν σήκωσε τὸ χωριό μας.

- Καλὸ ἀέρι.

- Γερὸς βορηᾶς.

- Εἶδατε τὸ χαρέμι του;

- Ὅχι.

- Εἶναι μπουλωμένη ὡς τὰ μάτια.

- Ἡ χανούμισσα.

- Ἡ καντίνα του, πῶ, πῶ!

- Κι ἡ σκλάβα του.

- Δὲν βγαίνει ποτὲ ὄξ' ἀπ' τὸ σπίτι.

- Ἡ Φατμέ, ἡ σκλάβα του, κατεβαίνει κάποτε.

- Εἶδες τί μοῦτρο! Ἀράπισσα, νὰ χαθῇ!

- Μαύρη, κατάμαυρη.

- Καὶ τὰ δόντια της φαγκρίζουν.

- Καλὸς φαίνεται, ὡς τόσο.

- Κακὸς καὶ ψυχρὸς.
- Ὅσο χαμόγελο, τόση κακία.
- Ὅσο καὶ νὰ πῆς, Τοῦρκος εἶναι.
- Σκυλί.
- Μὰ καλοκαμωμένος, καημένη.
- Ὅμορφος ἄνθρωπος.
- Τὸν σήκωσε τὸ χωριό μας.
- Καλὸ ἀέρι.
- Θέλετε, ἔκραξεν ἔξαφνα ἡ θεία-Σειραϊνὴ ἢ Παντοῦσα, θέλετε νὰ σᾶς τὸν κάμω ἐγὼ νὰ τὰ ξεπλύνῃ σ' ἓνα μῆνα;

Αἱ γυναῖκες ἐστάθησαν σιωπῶσαι πρὸς στιγμήν.

Ἡ Γαρουφαλιὰ ἢ φουρνάρισσα, ἣτις ἐκράτει τὴν στιγμήν ἐκείνην τὴν πάναν, ἀκούσασα ἄφησε τὸν φούρνου μισοπανισμένον, ἐστράφη καὶ εἶπε:

- Τί μάγια θὰ τοῦ κάμῃς, μαθές;
- Χαρά 'ς το, λέει! εἶπεν ἄλλη.
- Σὲ καλὸ σου, θεία-Σειραῖνα!
- Τί σᾶς μέλει ἐσᾶς; Μάγια, ναί... ὄχι. Ξέρω ἐγὼ τί σᾶς λέω.

Αἱ γυναῖκες δὲν ἤξευραν τί νὰ εἴπουν.

- Δὲν τὸ πιστεύω αὐτό, εἶπε μία.
- Καλλίτερα νὰ λείπῃ.
- Τί μᾶς μέλει;
- Κι ἀνίσως λείψῃ ἓνας Τοῦρκος καὶ δυό, ἢ Τουρκιὰ δὲν ξεπαστρεύεται εὐκόλα, εἶπε μετὰ στεναγμοῦ μία γραῖα.
- Θὰ ιδῆτε, εἶπε μόνον ἡ θεία-Σειραϊνὴ.

* * *

Τὴν ἐσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας, περὶ βασίλευμα ἡλίου, ἡ θεία-Σειραϊνὴ παρεμόνευεν εἰς τὸν δρομίσκον ἐκεῖνον μεταξὺ τοῦ φούρνου καὶ τοῦ μικροῦ ἐργαστηρίου τοῦ μάρμπ' -Αναγνώστη τοῦ Τσιπωτοῦ. Τὴν στιγμήν ἐκείνην ὁ Ἀγᾶς, κρατῶν ὑπὸ μάλῃς

σβεστόν τὸ τσιμπούκι του, ἐπέστρεφεν ἀπὸ μικρὸν περίπατον, τὸν ὁποῖον εἶχε κάμει εἰς τὸν ἀκρινὸν δρομίσκον, σιμὰ εἰς τὰ χαμηλὰ τείχη τοῦ χωρίου, καὶ διευθύνετο εἰς τὸ κονάκι διὰ νὰ δειπνήσῃ.

- Ἀξὰμ χαίρολσουν, Ἀγα μ', τοῦ λέγει θαρράλεα ἡ θεία-Σειραϊνὴ ἢ Παντοῦσα, ἣτις εἶχεν ἀκούσει ποτὲ ὀλίγας τουρκικὰς λέξεις ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ μακαρίτου ἀνδρός της, ταξιδεύσαντος πολλάκις εἰς τουρκοπληθῆ μέρη, καὶ τὰς ἐνθυμεῖτο.

- Καλησπέρα, ἀπήντησεν ἑλληνιστὶ ὁ Ἀγάς, κοιτάζων αὐτὴν ἐκπληκτος. Τί θέλεις; Ἔχει κανένα παράπονο νὰ μοῦ πῆς;

- Ἐγώ, παράπονο; Οὔτε παράπονο, οὔτε πεσκέσι (τὴν τελευταίαν λέξιν ἐμάσησε καλά, ὥστε νὰ μὴ τὴν ἀκούσῃ ὁ πρὸς ὃν ὠμίλει), Ἀγᾶ μου. Ἔτσι ἤθελα νὰ σὲ καλησπερίσω. Εἶχα καιρὸ νὰ σὲ ἰδῶ.

- Καλωσύνη σου, εἶπε χαμογελῶν ὁ Ἀγάς.

- Βλέπω ὅτι ἀγάμνηνες.

- Πῶς;

- Ἀδυνατίσες πολὺ, νὰ μὴν ἀβασκαθῆς, Ἀγά μου. Δὲν σ' ἐσήκωσε τὸ χωριὸ μας.

- Ἀλήθεια;

- Ἀδύνατος, ἐγλῶμιανες πολὺ. Ποῦ νὰ μὴ σ' ἀβασκάνω. Κερί μονάχο εἶσαι. Ἐσώθηκες στὸν ἀπὸν' κόσμον.

- Σταῖ-φουρλά! ἐπρόφερον ὁ Ἀγᾶς.

- Κίτρινος σὰν τὸ φλωρί, Ἀγᾶ μου, ἔφεξε τὸ προσωπάκι σου.

- Ἀλλάχ! Ἀλλάχ!

- Νὰ κοιταχθῆς, Ἀγά μου. Δὲν σὲ σηκώνει τ' ἀέρι ἐδῶ. Κοίταξε μὴν τὰ ξεπλύνῃς, κακότυχε, στὰ ξένα.

Αὐθορμήτως ὁ Τοῦρκος ἐσήκωσε τὸ τσιμπούκι του, αἰσθανθεὶς ἐπιθυμίαν νὰ μετρήσῃ τὴν ῥάχιν τῆς ἀπαισίας μάντιδος. Ἀλλ' ἡ θεία-Σειραϊνὴ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ δεκά βήματα καὶ ἐξεγλίστρησε κρυβεῖσα ὀπισθεν τῆς πρώτης γωνίας τοῦ δρομίσκου.

* * *

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ Ἀγάς ἐκοιτάχθη πολλὰς φορὰς εἰς τὸν καθρέπτην. Εἶχεν νυκτώσει ἤδη, καὶ τὸ φῶς τῶν κηρίων εἰς τὸν ὄνταν, καὶ ἡ συγκίνησις ἀπὸ τὰς μαντείας τῆς χρησμοδοῦ, ἔκαμνε νὰ φαίνεται γλωμὸς ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του.

Ἦπλωσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν τράπεζαν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ φάγῃ. Ἐγέμισε τὸ τσιμπούκι του, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ καπνίσῃ.

Ἐστράφη πρὸς τὴν Χανούμ τὴν γυναῖκα του.

- Εἶναι ἀλήθεια, Χανούμ, ὅτι ἐχλώμιανα, ἀδυνάτισα, τώρα τελευταῖον;...

Ἡ Χανούμισσα τὸν ἐκοίταξεν ἐπὶ μακρόν.

- Φαίνεται νὰ χλώμιανες;... Εἶσαι πολὺ καλά. Νὰ πιῆς δύο γλυκὰ σερμπέτια. Θὰ σοῦ κάμω αὔριο τὸ πρωτὶ χαλβᾶ καὶ μπογάτσα νὰ φᾶς. Νὰ σοῦ κρεμάσω κι ἓνα χαϊμαλι φυλαχτικὸ γιὰ νὰ μὴ σὲ πιάνη τὸ μάτι.

Ἡ Φατμέ, ἡ σκλάβα, ὅπου ἐμβαινοέβγαινε ἐκτελοῦσα διαφόρους ὑπηρεσίας, πότε διὰ νὰ βάλῃ φωτιά εἰς τὸ τσιμπούκι τοῦ αὐθέντου της, πότε διὰ νὰ βάλῃ ἐν προσκέφαλον ὀρθὸν εἰς τὸ ἄνω τοῦ σοφᾶ διὰ νὰ ἀκουμβήσῃ ἐκεῖνος, πότε διὰ νὰ τοῦ βγάλῃ τὰ τερλίκια ἀπὸ τοὺς πόδας, ἤκουσε τὸν διάλογον καὶ ἀκουσίως ἐστράφη.

- Καὶ σὺ τί λές, Φατμέ, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴν ἐρωτήσῃ ὁ Ἀγᾶς, εἶναι ἀλήθεια πὼς ἐχλώμιανα; Ἄλλαξε ἡ ὄψι μου;

Ἡ Φατμέ, εὐροῦσα τὴν εὐκαιρίαν, ἴσως διὰ νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὶς ξυλιές ποὺ εἶχε φάγει συχνά, ἀπήντησε·

- Ἀφέντης δικός μου χλώμιανε... μελάνιασε... ἔγινε μαῦρος σὰν τὸ τομάρι τὸ δικό μου.

Ἡ Χανούμα ἤρπασε τὴν ἐμβάδα της καὶ τὴν ἐσφενδόνισε κατὰ πρόσωπον τῆς σκλάβας, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε στραφῆ καὶ ἐξέλθει ἀπὸ τὸν ὄντων.

* * *

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀγᾶς ἐγένετο χλωμός, καὶ ἡ ὄρεξις του ἐκόπτετο.

Ἐγινε μελαγχολικὸς καὶ στυγνὸς καὶ ἀπαίσιος. Εἶχε τὸ τσιμπούκι σβεστὸν πάντοτε ὑπὸ μάλῃς, ἔτοιμος νὰ τὸ σηκώσῃ εἰς πᾶσαν ἀντιλογίαν, εἰς πᾶσαν περιττὴν ἐρώτησιν, κατὰ τῆς πλάτης τῶν μετ' αὐτοῦ λαλούντων.

Ἡ Σειραῖνὴ ἡ Παντοῦσα εἶχε γίνῃ ἀφαντος ἀπὸ τὸ χωρίον. Ἡ ἰδία ἐφοβήθη ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησίν της. Ἐφοβήθη τὴν ἰδίαν γλῶσσαν της, τὸ ἴδιον ὄμμα της.

Φαίνεται ὅτι καὶ ἄλλοι τὴν ἐφόβισαν. Ἡ γερόντισσα, ἥτις εἶχε δογματίσει πρὸ ἡμερῶν ὅτι «ἡ Τουρκιὰ δὲν ξεπαστρεύεται», τῆς εἶπε·

- Θὰ σὲ κρεμάσουν, παιδί μου. Ποῖος θὰ σὲ ὑπερασπισθῇ; Θαρρείς πὼς θὰ σοῦ τὸ χαρίσουν, ποὺ εἶσαι γυναῖκα; Μιὰ σφυρίχτρα αὐτὸς νὰ παίξῃ, θὰ ἰδῆς νὰ κολλήσουν χιλιάδες Τοῦρκοι, ἀπὸ πέρα κι ἀπὸ πάνω (ἐδείκνυε τὴν δυτικὴν καὶ τὴν βορεινὴν στερεὰν) νὰ κοκκινοβολήσῃ τὸ καημένο τὸ νησί μας.

Ἡ θεία-Σειραῖνὴ ἐσηκώθη διὰ νυκτὸς κι ἔφυγεν ἀπὸ τὸ χωρίον. Ἐλεγον ὅτι ἐκρύβῃ εἰς μέρος πολὺ ἀσφαλές. Εἰς μίαν σπηλιὰν ὅπου εἶχε δευτέραν κρυφὴν διέξοδον ἐπάνω ἀπὸ τὸ βουνόν, καὶ ὅπου ψυχὴ δὲν τὴν ἤξευρε, μόνον εἷς βοσκὸς ἀνεμιὸς της, ὅπου τῆς ἔφερνε ψωμί κάθε τρεῖς ἡμέρας.

Εἶναι ἀληθές ὅτι δὲν ἔπαθε τίποτε καὶ ἐπέζησε μέχρι τοῦ 1865. Ἐνενηκοντοῦτις, διηγείτο ἢ ἰδία τὸ συμβάν.

* * *

Ἐπὶ δύο ἐβδομάδας ἀκόμη ὁ Ἄγας ἐξήρχετο κάθε πρωὶ ἀπὸ τὸ κονάκι, κατέβαιναν εἰς τὸ τζαμίον καὶ ἔψαλλεν ἀκόμη τὸ Λὰ Ἀλλά, εἶτα ἐπήγαιναν εἰς τὸ Κιόσκι.

Ἡρώτα ἓνα ἕκαστον τῶν προεστῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἔκαμναν ὁμιλίαν·

- Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἐχλώμισα; Πὼς ἀδυνατίσα;

- Δὲν ἔχεις τίποτε, Ἀγᾶ μου, τοῦ ἔλεγαν. Εἶσαι ὀλίγον ἀδύνατος, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἔχῃς μεγάλη συλλογή. Ῥίξε το ἔξω. Γρήγορα θὰ δυναμώσης πάλι. Ἐδῶ τὸ ἀέρι σὲ σηκώνει, εἶναι γερό.

Τοιαύτας ἀπαντήσεις τοῦ ἔδιδαν. Οὐδὲ ἠμποροῦσαν νὰ τοῦ ἀπαντήσουν ἄλλως, διότι ἦτον ἔτοιμος νὰ σηκώσει τὸ τσιμπούκι.

Τὴν τρίτην ἐβδομάδα ὁ Ἄγας ἤρχισε πλέον νὰ μὴν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ κονάκι.

Δὲν εἶχε πλέον δύναμιν. Εἶχαν κοπεῖ τὰ ἥπατά του. Δὲν ἠδύνατο οὐδὲ νὰ θίξῃ τὰ πινάκια τὰ παρατιθέμενα εἰς τὴν τράπεζαν.

Μάτην ἢ Χανούμισσα ἐδιπλασίαζε τὰς περιποιήσεις της. Καὶ ἢ Φατμέ ἢ Ἀράπισσα δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ εἶπῃ ὅτι ὁ αὐθέντης της ἦτον μαῦρος, ὅπως τὸ δέρμα τὸ ἰδικόν της. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἦτο χλωμὸς ὡς κηρίον καὶ λευκὸς ὡς σινδών.

* * *

Ἀπὸ δύο ἐβδομάδων ὁ ἀσθενὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ καταβῆ εἰς τὸ τζαμίον.

Τὴν πέμπτην ἐβδομάδα, ἀπὸ τῆς χρησιμολογίας τῆς γυναικὸς ἐκείνης, μίαν πρωΐαν, κατέβαλε γενναῖον ἀγῶνα καὶ κατῆλθε.

Ἐσύρθη μέσα εἰς τὸ τζαμίον. Ἡ Φατμέ, ἥτις τὸν ἠκολούθει, τὸν ἐβοήθησε ν' ἀναβῆ εἰς τὸ τραπέζιον.

Προέβαλε τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ «Λὰ Ἀλλά ἴλ' Ἀλλά, Ἀλλά Ἀχβάρ Μωχαμὲτ ῤεσουλ' Ἀλλά». Τὸ ἔψαλλε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του καὶ τὸ κήρυγμα ἀντήχησε κάτω εἰς τὰ κύματα τοῦ πελάγους. Καὶ πέραν ὁ ἔρημος, ἀπόκρημνος, καὶ κοῖλος βράχος τοῦ ἀκρωτηρίου, τὸ ἐπανελάβε μὲ πένθιμον τόνον.

Ὅταν κατέβῃ ἀπὸ τὴν τράπεζαν, ἠσθάνθη μεγάλην κούρασιν. Ἐκάθισε τρέμων παρὰ τὴν ἰδίαν τράπεζαν καὶ ἀκουσίως ἠνοιξε τὸ Κοράνιον, τὸ ὁποῖον εὕρισκετο ἐκεῖ.

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, εἰς τὴν σελίδα ὅπου τὸ ἠνοιξε, τὸ βλέμμα του ἔπεσεν εἰς τὰ ἐδάφια ταῦτα τοῦ Γ' κεφαλαίου, ἢ τῆς Γ' Σουράτης·

«Ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκει τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ γέγραπται ὁ χρόνος τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς αὐτοῦ».

Ἐξαλίσθη, ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον, ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς. Τοὺς ἤνοιξε πάλιν καὶ ἀνέγνωσεν·

«Ὁ Θεὸς ἔτρεψεν ὑμᾶς εἰς φυγὴν, ἀπὸ προσώπου τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν...

»Καὶ ἂν μείνητε οἴκοι, ἐὰν ὁ θάνατός σας εἶναι γεγραμμένος εἰς τὸ βιβλίον, θ' ἀποθάνετε. Τὸ βέλος, τὸ ὁποῖον φεύγετε εἰς τὸν πόλεμον, θὰ ἔλθῃ νὰ σᾶς εὔρῃ».

Ἐτριξε τοὺς ὀδόντας, ἔσφιγξε τὴν πυγμὴν καὶ ἐλύσσα, διατι δὲν ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τοῦ Ἰσλάμ, νὰ σφάζῃ ἀπίστους.

Ἐφυλλολόγησε τὸ βιβλίον, καὶ εὔρε τὸ ἐξῆς ἐδάφιον εἰς τὴν Β' Σουράτην·

«ὦ, σεῖς, οἱ πιστοὶ! Πολεμήσατε τοὺς ἀπίστους, τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰ σύνορά σας, κτυπᾶτε τοὺς ἀπίστους ὅπου τοὺς εὔρητε· πολεμήσατέ τους μέχρις ἐξαφανίσεως παντὸς πειρασμοῦ καὶ μέχρις ἐνότητος τῆς θρησκείας τοῦ μόνου Θεοῦ».

Μετὰ τοῦτο, ὁ Ἄγας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς Φατμέ, ἀνέβη ὀπίσω εἰς τὸ κονάκι, εἰσηλθεν εἰς τὸν ὄντιάν του, ἐξηπλώθη εἰς τὸ μαλακὸν διβάνι του, καὶ δὲν ἐσηκώθη πλέον.

Ἡ Σειραϊνὴ ἢ Μάντισσα εἶχε προείπει ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ σαραντίσῃ.

Πράγματι ὁ Ἄγας ἀπέθανε τὴν τριακοστὴν ἐνάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς μαντείας, καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν μαντείαν, ἀπὸ τὴν ὑποβολήν, ἀπὸ τὸν ἀβασκαμὸν ἐκείνης τῆς γυναικός. Ἀπέθανε, διότι ἦτον ἄρρωστος.

Καὶ τὸν Ἄρρωστον, τὸν χρόνιον, τῶν 444 ἐτῶν ἀσθενῆ, ποῖος θὰ τὸν ἀβασκάνῃ;

(1896)

Ἀπὸ τὴν ἴδρυσίν του τὸ Κάστρο αὐτό, μέχρι τὸ 1453 τὸ ἐξουσίαζαν οἱ Βυζαντινοί.

Στὴ συνέχεια τὸ παρέλαβαν οἱ Ἑνετοὶ μέχρι τὸ 1538 (85 χρόνια),

καὶ κατόπιν οἱ Τοῦρκοι μέχρι τὸ 1821 (283 χρόνια).

Ἕλληνας: 1821 ἕως 1896 (75 χρόνια).

Σύνολον: 443 χρόνια

Ἡ Σειραϊνὴ ἐγεννήθη προφανῶς τῷ 1773 περίπου, ἀπέθανε δὲ ὀρισμένως τὸ 1865 περὶ τὰ 92 ἔτη τῆς. Ἐνενηκοντοῦτις ἐδηγεῖτο. Ἐξῆς ἀκόμη. Περὶ τὰ 1863...

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ Ἀλιβάνιστος

Ἀφοῦ ἐβάδισαν ἐπὶ τινὰ ὥραν, ἀνὰ τὴν βαθεῖαν σύνδενδρον κοιλάδα, ἡ θεῖα Μολώτα, κ' ἡ Φωλιῶ τῆς Πέρδικας, κ' ἡ Ἀφέντρα τῆς Σταματηρίζενας, τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ Δασκαλειό. Αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐχρύσωναν ἀκόμη τὰς δυὸ ράχεις, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κοιλάδος. Κάτω, εἰς τὸ δάσος τὸ πυκνόν, βαθεῖα σκιά ἠπλοῦτο. Κορμοὶ κισσοστεφεῖς καὶ κλώνες χιαστοὶ ἐσχημάτιζον ἀνήλια συμπλέγματα, ὅπου μεταξὺ τῶν φύλλων ἠκούοντο ἀτελείωτοι ψιθυρισμοὶ ἐρώτων. Εὐτυχῶς τὸ δάσος ἐνομίζετο κοινῶς ὡς στοιχειωμένον, ἄλλως θὰ τὸ εἶχε καταστρέψει κ' αὐτὸ πρὸ πολλοῦ ὁ πέλεκυς τοῦ ὑλοτόμου. Αἱ τρεῖς γυναῖκες ἐπάτουν πότε ἐπὶ βρύων μαλακῶν, πότε ἐπὶ λίθων καὶ χαλίκων τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους. Ἡ ψυχὴ κ' ἡ καρδούλα των ἐδροσίσθη, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν βρύσιν τοῦ Δασκαλειοῦ.

Τὸ δροσερὸν νᾶμα ἐξέρχεται ἀπὸ μίαν σπηλιάν, περνᾷ ἀπὸ μίαν κουφάλαν χιλιετοῦς δένδρου, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ὁποῖου βαθεῖα γοῦρνα σχηματίζεται. Ὅλος ὁ βράχος ἄνωθεν στάζει ὡσὰν ἀπὸ ρευστοῦς μαργαρίτας, καὶ τὸ γλυκὺ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ ἀναμιγνύεται μὲ τὸ λάλον μινύρισμα τῶν κοσσύφων. Ἡ θεῖα Μολώτα, ἀφοῦ ἔπιεν ἄφθονον νερόν, ἀφήσασα εὐφρόσυνον στεναγμὸν ἀναψυχῆς, ἐκάθισεν ἐπὶ χθαμαλοῦ βράχου διὰ νὰ ξαποστάσῃ. Αἱ δυὸ ἄλλαι ἔβαλαν εἰς τὴν βρύσιν, παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, τὶς στάμνες καὶ τὰ κανάτια, τὰ ὅποια ἔφεραν μαζύ των, διὰ νὰ τὰ γεμίσουν. Εἶτα, ἀφοῦ ἔπιαν καὶ αὐταὶ νερόν, ἐκάθισαν ἢ μία παραπλεύρως τῆς γραιίας, ἢ ἄλλη κατέναντι, κ' ἄρχισαν νὰ ὀμιλοῦν.

- Πῶς ἀλγεῖ ἡ παπᾶς; εἶπεν ἡ Θεῖα Μολώτα.

Ἡ γραῖα ἦτο ἰδιόρρυθμος εἰς τὴν γλῶσσαν της. Ἐτραύλιζε καὶ ἀπέκοπτεν ὄχι μόνον συλλαβὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄρθρα καὶ ἄλλα μόρια.

- Νύχτωσε, θὰ ἴπῳ! προσέθηκεν ἡ Φωλιῶ.

- Τά, τί λογαῖτε; ἐπέφερον ἡ Ἀφέντρα.

Εὐρίσκοντο κ' αἱ τρεῖς, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, εἰς τὸν Ἄϊ-Γιάννη, στὸν Ἀσέληνο. Ἦτον ἔρημον παλαιὸν μοναστηράκι. Εἶχε γνωσθῆ ὅτι ὁ παπα-Γαρόφαλος ὁ Σωσμένος, εἷς ἐκ τῶν ἱερέων τῆς πόλεως, θὰ ἤρχετο εἰς τὸν Ἄϊ-Γιάννην, στὸν Ἀσέληνον, διὰ νὰ κάμῃ Πάσχα εἰς τοὺς αἰγοβοσκοὺς τῶν ἀγρίων ἐκείνων μερῶν. Αἱ τρεῖς αὐταί, καὶ τινὰ ἄλλα πρόσωπα ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀγαπῶντα τὴν ἐξοχὴν, εἶχον ἔλθῃ, χάριν τοῦ Πάσχα, πρὶν νὰ ξεκινήσῃ ὁ παπάς. Ἀλλ' ὅμως ἐνύκτωνεν ἤδη, καὶ ὁ παπα-Γαρόφαλος δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη.

- Εἶνε ἀργοστόλιστος, θὰ ἴπω, ἐπέφερον ἡ Φωλιῶ ἢ Πέρδικα.

- Naί, εἶδες πῶς ἀργεῖ νὰ ἴνυθῆ; ὑπέλαβεν ἐρμηνεύουσα κατὰ γράμμα τὸν λόγον ἡ Ἀφέντρα τῆς Σταματηρίζενας. Καὶ καμμιά φορὰ βάζει καὶ στραβὰ τὴν «ἀλλάγη» του.

Ὦνόμαζεν οὕτω τὸ φελόνιον. Αἱ τρεῖς γυναῖκες εἶχον ἔλθῃ ἀπὸ τὸν Ἄϊ-Γιάννην, ἀπέχοντα ὡς τετάρτου τῆς ὥρας δρόμον, διὰ νὰ γεμίσουν τὰ σταμνιά στὸ Δασκαλειό, ἐπειδὴ ἡ μικρὰ βρύσις τοῦ παλαιοῦ ἡσυχαστηρίου, κάτω ἀπὸ τὸν ναῖσκον, εἶχε χαλάσει, καὶ σχεδὸν εἶχε χαθῆ τὸ νερόν. Ἐμελλον δὲ νὰ ἐπιστρέψουν ἀμέσως εἰς τὸν Ἄϊ-Γιάννην. Ἀλλά, μὲ τὴν ὁμιλίαν, ἀργοποροῦσαν.

Τέλος, αἱ δυὸ ἐσηκώθησαν, ἔκυψαν διὰ νὰ φορτωθοῦν τ' ἀγγεῖα, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν.

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ζωηρὰ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ δένδρα.

- Σ' ἔσκιαξα, θεία Μολώτα! εἶπεν ἡ φωνή.

Εἶτα καγχασμὸς ἤχησε, κ' εὐθὺς ἐπαρουσιάσθη εἷς νέος ὑψηλός, ἀμύστακος, ὡς δεκαεξέ εἰς τῶν, κρατῶν κάτω τοῦ στέρνου του κάτι ὡς διπλωμένον καὶ τυλιγμένον πρᾶγμα.

- Ἄ! κακὸ νὰ μὴν ἔχης! ἔκραξεν ἡ Φωλιῶ. Ἐσὺ 'σαι, ἀρὲ Σταμάτη;

Δὲν εἶχε νυκτώσει ἀκόμη καλά, κ' αἱ γυναῖκες εἶδαν τὰ χαρακτηριστικά του, ἀφοῦ πρῶτον εἶχαν γνωρίσει τὴν φωνὴν του. Ἦτον ὁ Σταμάτης τὸ Τρυγονάκι, μάγκας ὀρφανὸς παιδιόθεν, καλόκαρδος, βολικός, ὅστις ἔζη ἐκτελῶν θελήματα ἀνὰ τὴν πόλιν. Ὅταν ὅμως ἦτο πουθενὰ ἐξοχικὸν πανηγύρι, ἄφηνεν ὅλες τὶς δουλειές του, κ' ἔτρεχε πρῶτος μεταξὺ ὅλων τῶν πανηγυριστῶν.

- Νά, ἀπ' τὸν Ἀσέληνο ἔρχομαι, εἶπεν ὁ νέος... φορτωμένον πρᾶμματα, θάμματα... κυττάξετε!

Ἐθεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐντὸς τοῦ τυλιγμένου πανίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἔλαβεν ἓνα μαῦρον πρᾶγμα, καί, θέλων νὰ παίξῃ, τὸ ἔρριπεν εἰς τὴν ποδιάν τῆς Μολώτας, ἥτις ἐκάθητο ἀκόμη ἐπὶ τῆς πέτρας.

- Ἄ! φωτιά πὺν σ' ἔ!... ἔκαμεν αὕτη, ἀναπηδήσασα ὀρθή, καὶ τινάζουσα τὴν ποδιάν της.

Τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τῆς εἶχε ρίψει ὁ Σταμάτης, ἦτο τεράστιος ζωντανὸς κάβουρας. Ὁ νέος εἶχε κατέλθῃ πρὸ δυὸ ὥρῶν εἰς τὸν Μικρὸν Ἀσέληνον. Οὕτως ὠνομάζετο ὁ δυτικὸς αἰγιαλός, μικρὰ ἀγκάλῃ, ἀντικρύζουσα τὸ Πήλιον. Ἐκεῖ εἶχε γεμίσει τὸ προσόπιον, τὸ ὁποῖον εἶχε περιζωσμένον εἰς τὴν μέσην του, ἀπὸ κοχύλια, πεταλίδες καὶ καβούρια.

- Ἄρέ, ζουρλάθηκες; εἶπεν αὐστηρῶς ἡ Ἀφέντρα. Νὰ κάμῃς τὴν οἰκοκυρὰ νὰ κόψῃ τὸ αἷμα της!

Ὁ Σταμάτης καὶ πάλιν ἐκάγχασε.

- Νὰ μὲ συμπαθῶς, θεία Μολώτα, εἶπε. Σὰ χωριάτης ποῦμαι, ἔσφαλα. Θέλησα νὰ σοῦ χαρίσω αὐτὸ τὸ καβούρι, γιὰ νὰ κάμῃς μεζὲ ἀπόψε, καὶ μὲ τὸν τρόπο πὺν σοῦ τῶρριξα στὴν ποδιά σου, σ' ἐτρόμαξα.

- Δὲν τλώου καβούλγια, εἶπεν ἡ Μολώτα. Θὰ μεταλάβου!
- Ἀλήθεια; Τότε, τὸ χαρίζω τῆς Πέρδικας.
- Μεγαλοσαββατιάτικα, καβούρια θὰ φάω; εἶπεν ἡ Φωλιώ.
- Τότε, ἄς τὸ παρ' ἡ Σταματρίζενα, εἶπεν ὁ Σταμάτης.
- Νὰ καβουρώσης καὶ κάβουρας νὰ γένης! ἀπήντησεν ἡ Ἀφέντρα.
- Μωρέ, εὐχή πού μοῦ δίνεις! εἶπεν ὁ Σταμάτης. Ἀκοῦς! νὰ ἤμουν κάβουρας! Πῶς θὰ περπατοῦσα τάχα;
- Καὶ ἅμα εἶπεν, ἔκυψε καὶ ἄρχισε νὰ κάμνη λοξὰ πατήματα, μεταξύ τῶν τριῶν γυναικῶν. Μὲ τὴν κεφαλὴν του ἐκτύπησε τὸ πλευρὸν τῆς Μολώτας, μὲ τὴν πλάτην του ἔπληξε τὸν ἀγκῶνα τῆς Φωλιῶς, καὶ μὲ τὴν πτέρναν του ἐπάτησε τὴν γόβα τῆς Ἀφέντρας.
- Αἱ τρεῖς γυναῖκες, μισοθυμωμέναι, ἐγέλασαν.
- Ζουρλάθηκες, βλέπω: δὲν εἶσαι καλά! εἶπεν ἡ Ἀφέντρα.
- Καὶ σηκώσασα μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ κανάτι της, ἐκολάφισεν ἐλαφρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σταμάτη, ὅστις ἐφάνη νὰ ἐγοητεύθη.
- ὦ! τί δροσιά, μωρὲ Σταματρίζενα! εἶπε. Δῶσε μου ἄλλη μιά!
- Πᾶμε! νυχτώσαμε, ἔκαμεν εἰς ἀπάντησιν ἡ Ἀφέντρα.
- Καὶ πάραυτα ἐξεκίνησαν. Τότε ὁ Σταμάτης, ἀφοῦ ἔδραξε, χωρὶς νὰ εἶπη τίποτε, τὴν μεγάλην στάμναν, τὴν ὁποία ἄλλως θὰ ἐφορτώνετο ἡ Ἀφέντρα, ἐφιλοτιμήθη νὰ τρέξῃ πρῶτος, ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ. Εἰς τὸν δρόμον ἄρχισε νὰ διηγῆται.
- Νὰ ξέρατε ποιὸν ἡῦρα, τώρα, στὸ δρόμο π' ἀνέβαινα... πρὶν σᾶς ἐνταμώσω στὴ βρύσι.
- Ποιὸν ἡῦρες, εἶπεν ἡ Ἀφέντρα. Τὸν Μπαμπάο, ἢ τὸν Ἀράπη, ἢ τὸν Ἐξαποδῶ;
- Ἡῦρα τὸν Ἀλιβάνιστο!
- Ἀλήθεια; γιὰ 'πές μας.

Ἄμα ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ θεία Μολώτα, ἔκαμεν ἀκούσιον κίνημα, καὶ μὲ δυὸ βήματα ἠλλαξε θέσιν εἰς τὸν δρόμον, κ' ἐτάχθη ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Σταμάτη, διὰ ν' ἀκούη καλλίτερα, ἐπειδὴ ἦτο κωφὴ ἀπὸ τὸ ἐν οὗς. Ὁ νέος διηγῆθη ὅτι εἰς τὴν ἄκρην τοῦ βουνοῦ, ὄχι μακρὰν τῆς ἀκτῆς, εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ ἀλλοκότου ἐκείνου ἀνθρώπου, ὅστις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν δὲν εἶχε κατέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, κ' ἐμόναζεν εἰς μίαν καλύβην, ἢ μᾶλλον σπηλιάν, τῆς ὁποίας τὸ στόμιον εἶχε κτίσει μὲ τὰς χεῖρας του. Ἐβοσκεν ὀλίγας αἶγας, καὶ δὲν συνανεστρέφετο κανένα ἄνθρωπον, παρὰ μόνον τὸν Μπαρέκον, τὸν μέγαν αἰγοτρόφον τοῦ βουνοῦ, ὅστις εἶχε κοπάδι ἀπὸ

χίλια γίδια. Εἰς αὐτὸν ἔδιδε τὸ ὀλίγον γάλα του, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα ὀλίγα παξιμάδια, παστὰ ὀψάρια, καὶ πότε κανὲν τρίχινον φόρεμα ἢ μάλλινον σκέπασμα.

- Ἄμα μὲ εἶδεν, εἶπεν ὁ Σταμάτης, ἔκαμε νὰ κρυφτῆ. Ἐγὼ ἔτρεξα κατόπι του, τὸν ἔχαιρέτισα, καί, γιὰ νὰ τὸν φουρκίσω, ἄρχισα νὰ τὸν λιβανίζω μ' αὐτὴν τὴν πετσέτα, ποὺ κουδούνιζαν μέσα οἱ πεταλίδες... Νά, πῶς τοῦ ἔκαμα!

Καὶ ἀποσπώντας τὴν ποδιάν, τὴν περιέχουσιν τὰ θαλασσινὰ εἶδη, ἀπὸ τὴν μέσην του, ἔκαμε πῶς λιβανίζει μ' αὐτὸ τὴν θεῖα Μολώτα, ἥτις ἀφήκεν ἄναρθρον κραυγὴν διαμαρτυρίας.

- Ἔλα! θὰ ἡσυχάσης, βρὲ πειρασμέ; ἔκραζεν ὀργίλη ἡ Ἀφέντρα.

*

**

Εἰς τὸν Ἄϊ-Γιάννην, ἅμα ἐνύκτωσε, εἶχε φθάσει μὲ ὅλον τὸ ἀσκέρι του, γυναῖκα, παιδιὰ καὶ παραγιούς του, ὁ μεγαλοβόσκος Γιάννης ὁ Μπαρέκος, καθὼς κι ὁ Κώστας ὁ Πηλιώτης, ἄλλος τσομπάνος μὲ τὴν φαμίλια του, κι ὁ Ἀγγελῆς ὁ Πολύχρονος, μὲ ὅλον τὸ ὄρδιό του. Εἶχαν ἀνάψει μεγάλην φωτιά, κ' ἐκάθισαν εἰς τὸ ὑπαιθρον, παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ ναῖσκου, καὶ διηγοῦντο παλαιὰ χρονικὰ τοῦ ποιμενικοῦ κόσμου, κ' ἐκύτταζαν τοὺς ἀστερισμοὺς καὶ τὴν Πούλια, πότε θὰ φθάσει στὴν μέσην τ' οὐρανοῦ, διὰ νὰ εἶνε μεσάνυχτα, καὶ πότε θὰ φθάσει, εἰς ἐν δυτικὸν σημεῖον, διὰ νὰ φέξῃ. Κ' ἐπερίμεναν τὸν παπὰν, πότε νὰ ἔλθῃ, διὰ νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν. Ἦτον δὲ μεσάνυχτα ἤδη, καὶ ὁ παπὰς δὲν εἶχεν ἔλθῃ.

- Καθὼς τ' ὁμολογᾷ ἡ φλάσκα... ἔλεγεν ὁ Ἀγγελῆς ὁ Πολύχρονος.

- Νὰ τῶξερε κανεῖς, νὰ πῆγαινε στὴ χώρα, εἶπεν ὁ Κώστας ὁ Πηλιώτης.

- Ὁ παπα-Γαρόφαλος, ἂν θὰ ῥθῆ μὲ τὸ φεγγάρι, παρετήρησεν ὁ Μπαρέκος. Γιὰ κυττάξτε!

Ἔδειχεν ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν, ὅπου αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων εἶχαν ἀρχίσει νὰ καταλάμπωνται ἀπὸ τὸ ἀργυροῦν φέγγος. Ἦτο ἤδη περὶ τὸ τελευταῖον τέταρτον.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἔφθασεν ὁ Σταμάτης. Οὗτος πρὸ ὥρας εἶχε γεῖνῃ ἄφαντος, χωρὶς κανεῖς νὰ προσέξῃ εἰς τοῦτο. Ὁ νέος εἶχεν ἀναβῆ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν, διὰ νὰ κατοπτέυσῃ καὶ ἀκροασθῆ ἂν θὰ ἠκούετο ἢ θὰ ἐφαίνετο πουθενὰ ὁ παπὰς.

Ἄμα ἐπέστρεψεν, ἔνευσεν εἰς τὸν Μπαρέκον καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐξέλθουν μαζί του ἀπὸ τὸ περίβολον.

- Τί τρέχει;

- Ἐλάτε· κάτι φωνὲς ἀκούω. Βάζω στοίχημα!...

Ὁ Μπαρέκος καὶ ὁ Κώστας ὁ Πηλιώτης τὸν ἠκολούθησαν, καὶ ἀπεμακρύνθησαν διακόσια βήματα, κατὰ τὸν ἀνήφορον. Ἐκεῖ ἤκουσαν τῶ ὄντι ἤχους τινὰς νὰ ἀνέρχωνται βαθειὰ ἀπὸ τὸ ρεῦμα κάτω, πρὸς τὸ Δασκαλειὸ καὶ τὸν Ἀσέληνον.

- Τί νὰ εἶνε;
- Βάζω στοίχημα πῶς ὁ παπα-Γαρόφαλος ἔχασε τὸ δρόμο, εἶπεν ὁ Σταμάτης.
- Τί θέλει ἀποκεῖ, κατὰ τὸν Ἀσέληνο;
- Γνώρισα τὴ φωνή του, εἶπεν ὁ Σταμάτης. Θὰ ἦρθε ἀπὸ τὸν ἄλλον δρόμο, ἀπ' τὰ χωράφια, κ' ὕστερα ἔπεσε μέσα στ' ὀρμάνι, κ' ἐχάθηκε.

*
* *

Οἱ δυὸ βοσκοὶ κι' ὁ Σταμάτης, κι' ὁ Πολύχρονος, ὅστις ἔτρεξε κατόπιν των, ἀνῆλθον τὴν ὀφρὺν τοῦ βουνοῦ, καὶ ἀπήντησαν διὰ φωνῶν εἰς τὰς ἡχοῦς τὰς ὁποίας ἤκουον.

- Ἐλάτε!... Ἐδῶ εἴμαστε!... ἔκραξε μὲ στεντορεῖαν φωνὴν ὁ Σταμάτης.
- Μὰ πῶς, δὲν βλέπουν κοτζάμ φωτιά; εἶπεν ἐν ἀπορίᾳ ὁ Πηλιώτης.
- Θὰ ἔχουν πέση μέσα 'σε κακοτοπιά, στὸν ἡσκιο τοῦ βουνοῦ. Τὸ φεγγάρι δὲν ψήλωσε ἀκόμα.
- Πάω νὰ φέρω τὸ φανάρι! ἔκραξεν ὁ Σταμάτης.

Κ' ἔτρεξε κάτω, εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ἁϊ-Γιαννιοῦ, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρων φανάρι ἀναμμένον. Ὁ Σταμάτης κρατῶν τοῦτο, ἐπροπορεύθη, καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες τὸν ἠκολούθησαν ἐν μέσῳ τοῦ δάσους. Μετ' ὀλίγα λεπτά αἱ φωναὶ ἠκούοντο πλησιέστεραι, καὶ τέλος, ἐφάνη ὁ παπάς, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν ἀνεπιόν, τὸν βοηθόν του, σύροντα ἀπὸ τὴν τριχιάν ἓνα γαϊδουράκι, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἦσαν φορτωμένα τὰ «ἱερά» τοῦ παπᾶ. Ἀλλὰ τελευταῖα ὄλων ἐφάνη καὶ μία σκιά, ἣτις ἐφαίνετο ἀποφεύγουσα ν' ἀντικρύσῃ τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ.

- Μπά! ἔκαμε γελῶν ὁ Σταμάτης. Καὶ σιγὰ πρὸς τὸν Μπαρέκον ἐψιθύρισεν:
- Ὁ Ἀλιβάνιστος!
- Μεγάλο θάμμα! εἶπεν ὁ Μπαρέκος.

*
* *

- Πῶς ἔκαμες, βλοημένε κ' ἔχασες τὸν δρόμο; ἠρώτησε τὸν παπᾶν ὁ Ἀγγελῆς ὁ Πολύχρονος.

- Μὴ ρωτᾶτε... θέλησα νὰ πάω ἀπ' τὸν ἄλλο δρόμο,... ἀπ' τὰ Ῥόγγια... εἶπεν ἀσθμαίνων ὁ παπάς· ἤθελα νὰ ἰδῶ τὸ χωράφι... εἶπε νὰ τὸ σπείρῃ, κείνος ὁ Ντανάκας καὶ τ' ἄφησε ἄσπαρτο... κ' ἐγὼ χαμπάρι δὲν εἶχα, τόσους μῆνες τώρα... Ἄς εἶνε καλὰ ὁ ἄνθρωπος... Εἶχα καὶ δυὸ τρεῖς ἀγιασμοὺς νὰ κάμω, κ' ἐνούχτωσα... Καλὰ ποὺ ἔπεσα κοντὰ στὸ καλυβάκι τοῦ μπάμπια-Κόλια ἐδῶ (δεικνύων τὸν καλούμενον Ἀλιβάνιστον), καὶ μ' ἐβοήθησε νὰ βρῶ τὸ δρόμο! ...Ἄς ἔχη τὴν εὐχή!

Ὁ παπα-Γαρόφαλος ἐδείκνυεν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλει μπάρμπα-Κόλιαν, ὅστις ὅμως, ὡς ἀληθῆς σκιά εἶχεν ἀρχίσει νὰ γλιστρᾷ ὀπισθεν τῶν δένδρων, καὶ ν' ἀπομακρύνεται.

Ὁ Μπαρέκος, τρέξας, τὸν ἔδραξεν ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸν βραχίονα.

- Ποῦ πᾶς, μπάρμπα-Κόλια; εἶπε. Τώρα δὲ σ' ἀφήνουμε... τελείωσε! Φέτος θὰ κάμωμε Ἀνάστασι μαζί!...

Ὁ Σταμάτης, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὰ γέλοια, ἄρχισε νὰ κάμνῃ μὲ τὸ φανάρι τὸ ὁποῖον ἐκράτει, κινήματα ὡς νὰ ἐλιβάνιζε, πρὸς τὸ βάθος εἰς τὸ μέρος ὅπου ἴστατο τὸ σύμπλεγμα τοῦ Μπαρέκου καὶ τοῦ μπάρμπα-Κόλια.

Ὁ γέρον ἐφαίνετο ἀληθῆς λυκάνθρωπος. Ἐφόρει εἶδος ράσου, ἀπροσδιορίστου χρώματος, καὶ μαύρην σκούφιαν, εἶχε μακρὰν κόμην, μαύρην ἀκόμη, καὶ ψαρά, σγουρὰ γένεια. Ἐδυσανασχέτει διότι τὸν ἐκράτει μὲ τὴν ρωμαλέαν χεῖρα τοῦ ὁ Μπαρέκος, κ' ἤθελε νὰ φύγῃ.

- Ἄφσε με, νὰ ζήσης! Δὲν μπορῶ!... τί Ἀνάστασι νὰ κάμω 'γὼ... τί μὲ θέλετ' ἐμένα... Ἐσεῖς κάμετε Ἀνάστασι. Μὲ γειά σας, μὲ χαρά σας!... Πάω στὸ καλύβι μου, 'γὼ!

Τότε ὁ παπα-Γαρόφαλος ἔλαβε τὸν λόγον·

- Νάχῃς τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ, παιδί μου! Ἔλα! ... Νὰ πάρῃς εὐλογία! ... Νὰ μοσχοβολήσ' ἡ ψυχὴ σου! Ἔλα ν' ἀπολάβῃς τὴ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ μας! Μὴν ἀδικῆς τὸν ἑαυτὸν σου! Μὴν κάνῃς τοῦ ἔχτροῦ τὸ θέλημα! ... Πάτα τὸν πειρασμό! Ἔλα, Κόλια! Ἔλα, Νικόλαε, ἔλα! Νικόλαε μακάριε! Ὁ ἅγιος Νικόλαος νὰ σὲ φωτίσῃ!

Ὁ μπάρμπα-Κόλιας ἤθελε νὰ ἔλθῃ, ἀλλ' ἐντρέποντο. Ἐπαραξενεύετο πολὺ. Θὰ ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀπήγῃον διὰ τῆς βίας.

Ὁ Μπαρέκος, ὡς νὰ εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του, ἔκραξε τοὺς δυὸ ἄλλους βοσκοὺς πλησίον του. Οὗτοι, ἡμιπαιζόντες, ἡμισπουδάζοντες, ἔβαλαν τὰς χεῖρας των εἰς τοὺς βραχίονας καὶ τὰς ὠμοπλάτας τοῦ Κόλια. Ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει τὸν ἀπήγαγον, κάτω νεύοντα, ἐπιθυμοῦντα ν' ἀκολουθήσῃ, καὶ τείνοντα ν' ἀποσκιρτήσῃ.

*

* *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν Ἁϊ-Γιάννην, παράδοξον πρᾶγμα συνέβη. Ἡ θεία Μολώτα, καθὼς ἐκάθητο ἔξωθεν τοῦ ναοῦ, ἅμα εἶδε τὸν Κόλιαν, ἐταράχθη νευρικῶς, ἐστράφη βιαίως πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ. Ἡ Ἀφέντρα, ἥτις ἦτον στὸ πλάγι της, τὴν εἶδε, καὶ ἐνόησεν ὅτι κάτι συνέβαινε·

- Τί ἔχεις, θεία Μολώτα;

Ἡ γραῖα τῆς ἔνευσε νὰ σιωπήσῃ. Ἐν τοσοῦτω, ἀφοῦ ἡ συνοδία ἐπροχώρησεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ περιβόλου, ἡ Μολώτα ἔρριψε πλάγιον βλέμμα πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀνδρῶν, κ' ἐκατέβασε χαμηλὰ τὴν μαύρην μανδήλαν της, ἔκρυψε τὰ ὄφρυδια, τοὺς

κροτάφους, και με τὰ τσουλούφια τῆς κόμης της, και με τὰ κλωνιά τῆς μανδήλας, ἐκάλυψε τὸ κατωσάγονον και τὰ μάγουλα.

Ἡ Ἀφέντρα τὴν ἐκύτταξε με ἄπληστον περιέργειαν.

- Τί ἔπαθες, θειά Μολώτα; ἠρώτησε και πάλιν.

- Σώπα, σ' ἔλενε! ἐπιθύρυσεν ἡ Μολώτα.

Εὐθὺς τότε ὁ παπὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναῖσκον, τὸν ὁποῖον ὁ Σταμάτης, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πρὶν νὰ πάγη ἀκόμα διὰ πεταλίδας και καβούρια, εἶχε στολίσει με δάφνας και μυρσίνας, και ὅστις ἤστραπτεν ἀπὸ κοσμιότητα και καθαριότητα.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν Εὐλογητόν, και μαζὺ με τὸν ἀνεπιόν του ἄρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ «Κύματι θαλάσσης». Ἡ Ἀφέντρα, ἡ Φωλιώ, κ' αἱ γυναῖκες και τὰ θυγάτρια τῶν ποιμένων, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναόν, κ' ἐκόλλησαν πολλὰ κηρία εἰς τὰ μανουάλια.

Ἡ Μολώτα ἔμενε παραπίσω. Ἦθελε νὰ ἰδῆ ἂν ὁ μάρμπα-Κόλιας, ὁ Ἀλιβάνιστος, θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὸν ναόν ἢ ὄχι. Ὁ Κόλιας καταρχὰς ἐπέμενε νὰ μένῃ ἔξω, ἐπὶ προφάσει ὅτι θὰ ἐβοήθει τοὺς δυὸ παραγυιοὺς τοῦ Μπαρέκου εἰς τὸ σούβλισμα και ψήσιμον τῶν ἀρνίων, διὰ τὰ ὁποῖα ἐτοίμαζαν μεγάλην φωτιάν. Ὁ Μπαρέκος ὁμως ἐφοβήθη μήπως «τὸ στρίψη», και τὸν ἐβίασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν μαζὺ του, λέγων ὅτι «ὁ μουσαφίρης δὲν κάνει ἴπηρεσία».

Τότε ἡ Μολώτα ἔμεινε ἀπ' ἔξω, μισοκρυμμένη εἰς τὸν παραστάτην τῆς θύρας τοῦ ναοῦ και κυττάζουσα λαθραίως μέσα. Ὅταν ἐβγήκαν ὅλοι λαμπαδηφοροῦντες εἰς τὸ ὑπαιθρον, διὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασιν, αὐτὴ ἀπελθοῦσα ἐκρύβῃ εἰς τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν, σιμὰ εἰς τὴν θυρίδα τῆς Προσκομιδῆς. Ἐκεῖθεν ἤκουσε κι' αὐτὴ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

Ὅταν τὸ πλῆθος εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸν ναόν, με τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα», τὸ γοργὸν ἐμβατήριον, ἡ Ἀφέντρα τῆς Σταματηρίζενας ἔμεινε παραπίσω και ἦλθε πλησίον τῆς Μολώτας.

- Γιατί δὲν ἔρχεσαι μέσ' στὴν ἐκκλησιά; τῆς εἶπε. Λεχώνα εἶσαι;

- Σύλε, πιδί μ', ἀκούσης καλὸ λόγο· τῆς εἶπεν ἡ Μολώτα. Ἄφσ' ἐμένα.

- Μὰ τί ἔχεις;

- Τίποτα.

Ἐπέμεινε.

- Θὰ μοῦ πῆς τί ἔχεις;

Ἡ γραῖα ἀνένευσε, και ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτῆς. Ἡ Ἀφέντρα ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ. Μετ' ὀλίγην ὁμως ὥραν, ὅταν ἄρχισεν ὁ Ἀσπασμός, ἡ Μολώτα ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, κ' ἔνευσεν εἰς τὴν Ἀφέντραν νὰ ἐξέλθῃ. Τὴν ἔφερεν εἰς τὴν ἰδίαν και πρὶν θέσιν, ἀριστερόθεν τοῦ ναοῦ.

- Τώρα, ἐγὼ πῶς θὰ μεταλάβου; τῆς λέγει.
- Γιατί; τί τρέχει;
- Τώρα, δὲ φιλοῦν Βγαγγέλιο κι Ἀνάστασι;
- Ναί.
- Πῶς νὰ πάω ἄνω ν' ἀνησπαστῶ;
- Πῶς θὰ πᾶς; Μὲ τὰ ποδάρια σ', εἶπεν ἡ Ἀφέντρα.
- Εἶδες κεῖνον ἄθλωπο;
- Ποιόν;
- Κόλια;
- Τὸν Ἀλιβάνιστο; Ἔ, τί;

Ἡ Μολώτα ἔκυπεν, ἐταπείνωσε τὴν φωνὴν καὶ εἶπε:

- Σὰν ἤμουν ἐγὼ μικλὸ κολίτσι, αὐτὸς μ' ἤθελε γυναῖκα. Πλὴν ἀλλωστήσω, κι πιαστῆ φωνή μου, μ' ἤλε σουλουπώματα, πηγᾶδι, στενὸ σοκάκι, μ' ἔ... (ἔκυπεν εἰς τὸ οὖς τῆς Ἀφέντρας, κ' ἐπιθύρισε μὲ φωνὴν μόλις ἀκουομένην) μ' ἐφίλησε...

Ἡ Ἀφέντρα ἔπνιξε βαθύν, ἀργυρόροχον γέλωτα. Ἡ γραῖα ἐπανέλαβε:

- Πατέλας δὲν τὸν ἤθελε γαμπλό. Πῆλα ἄλλον. Χήλεψα. Αὐτὸς, εἶπαν, πῆλε καῦμό, πῆγε βουνά, ἀγλίεψε, δὲν πάτησ' ἐκκλησιά... Ἐγὼ ἔχω τὸ κλίμα.

Ἡ Ἀφέντρα ἐνόησεν ἀμέσως τὴν ἀπλοϊκὴν εὐσυνειδησίαν τῆς γραίας.

- Ἔ, καλὰ, εἶπε· νὰ ποὺ τὸν ἤρες τώρα, στὴν Ἀνάστασι. Ὡρα τοῦ Ἀσπασμοῦ, τῆς ἀγάπης εἶναι. Νὰ χωρεθῆς, νὰ τὸ πῆς τοῦ παπᾶ, καὶ θὰ σ' ἀφήσῃ νὰ μεταλάβῃς.

*

* *

Ἡ Μολώτα ἠκολούθησε κατὰ γράμμα τὴν συμβουλὴν τῆς Ἀφέντρας. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ἠσπάσθη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Ἀνάστασιν, εἶτα ἐζήτησε συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Κόλιαν.

Ἀκολούθως, τὴν ὥραν τοῦ Κοινωνικοῦ, ἐπλησίασε μαζὺ μὲ τὰς ἄλλας γυναῖκας εἰς τὴν βορείαν πύλην τοῦ ἱεροῦ, ὅπου ὁ ἱερεὺς ἀνέγνωσεν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των τὴν συγχωρητικὴν εὐχὴν, ἐνῶ ὁ μικρὸς ψάλτης ἐμινύριζε τὸ «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε».

Μετὰ τὴν Ἀπόλυσιν, ἅμα οἱ ἄνδρες ἐξῆλθον, ὁ Σταμάτης συναντήσας τὸν Κόλιαν τὸν ἐχαιρέτισε:

- Χριστὸς ἀνέστη, μπάρμπα-Κόλια! Καλὴ ὥρα ἦτον ποὺ σ' ἠῦρα χτές.

Καὶ ὁ γέρον ἐρημίτης ἀπήντησεν:

- Ἀληθῶς ἀνέστη, βρέ! Δὲν εἶμαι ἀλιβάνιστος!

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ γάμος τοῦ Καραχμέτη

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶχε καταπλεύσει ὁ καπετὰν πασᾶς μετὰ τὴν ἀρμάδα του εἰς τὸν Μέγαν Γιαλόν, κάτω ἀπὸ τὸ Παλαιὸν Κάστρον τοῦ Βορριά, ὅπου ἐξέσπων τ' ἄγρια κύματα, φθάνοντα ὡς μετὰ μακρὸν δόλιχον εἰς τὸ τέρμα Ἀλίμενον, θεσπέσιον πέλαγος, [τὸ κράτος τοῦ Βορριά]. Ἦτο γαλήνη καὶ καύσων σφοδρός, τὰ μελτέμια εἶχον παύσει νὰ φυσοῦν περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου, καὶ οὕτω ἠμπόρεσαν τὰ μεγάλα σκάφη νὰ σταθοῦν σχεδὸν ἐπὶ τριάκοντα ἕξ ὥρας εἰς τὸν ἄνορμον ἐκεῖνον κόλπον. Ἐπάνω στὰ πλοῖα, τὸ ἥμισυ τοῦ πληρώματος ἦσαν Τοῦρκοι, Μαυροθαλασσίται, Μικρασιάται καὶ ἄλλοι· τὸ ἄλλο ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ Ἀραβες, Βαρβαρέζοι, Τουνεζηνοὶ [Ἀλγερίνοι]· καὶ τὸ τέταρτον περίπου ἦσαν τὰ συνήθη ἀγήματα τῶν Χριστιανῶν ναυτῶν, ἑκατὸν πενήντα ὡς ἑγγιστα Ὑδραῖοι καὶ ἄλλοι τόσοι ὁμοῦ Σπετσιῶται, καὶ ὀλίγοι ἐκ τῶν λοιπῶν νήσων.

Ὁ γραμματεὺς τοῦ καπετὰν-πασᾶ ἦτο καὶ αὐτὸς Φαναριώτης, περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μ. Ὁ ναύαρχος Ἀχμέτης ἦτο εὖνους πρὸς αὐτόν, τὸν ὑπεχρέωσε ν' ἀλλάξῃ ὄνομα, καὶ τὸν ἔλαβεν ὡς γραμματέα του ἐπὶ τῆς φεργάδας. Ὁ γραικὸς ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸν ἀφέντην του, ὡς εἰκός. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθὼς ἔρριπεν ἀγκύρας ὁ στόλος παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη, ἕως τὰ νησιά τοῦ Καστριοῦ καὶ τὰ Λεχώνια -ἀνάμεσα εἰς τὸν Μέγαν Γιαλόν καὶ τὸν Μικρὸν Γιαλόν-... καὶ τὰ πλέον μικρὰ πλοῖα ἠγκυροβόλησαν παρὰ τὸν Ἅγιον Σώστην, εἰς τὴν δυτικοβόρειον ἀκτὴν, ὅπου ἦτο περισσοτέρα σκέπη, καὶ ἂν ἐφύσα μελτέμι δὲν ἔπιανε καὶ τόσον, ὁ πρῶτος ἐξ ὅλης τῆς νήσου, ὅστις ἐπεσκέφθη εἰς τὴν ναυαρχίδα τὸν καπετὰν-πασᾶν, ἦτο ὁ ἐκ τῶν πρώτων προεστῶν τοῦ χωρίου, ὁ Κουμπῆς Νικολάου...

Ἔτερος πρόλογος ὑπὸ τοῦ συγγραφέως

Ὁ καπετὰν πασᾶς μετὰ τὴν ἀρμάδα κατέπλευσε καὶ ἄραξε, ἀνάμεσα στὸν Μέγαν Γιαλόν κι' εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Καράβια ἐγέμισεν ὁ τόπος ὁ ὑγρός, ἐμαύρισε ὅλη ἡ θάλασσα. Ἄλλα ἔρριπεν ἀγκύραν ἀπὸ τὰ Λεχώνια, καὶ περὶ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη, κι ὡς τὰ νησιά τοῦ Καστριοῦ, τὰ λευκὰ καὶ πετρώδη πέραν, κι ἄλλα, τὰ μικρότερα σκάφη, ὠρμίσθησαν εἰς τὸν Ἅϊ-Σώστην, ἀκτὴν, ὅπου ὁ τόπος ἦτο ἡμερώτερος, εἰς τὸ ἀπάγγιο, ὅπου ἦτο περισσοτέρα σκέπη καὶ νηνεμία· δὲν ἐφύσα μελτέμια τὰς ἡμέρας ἐκείνας, τέλη Ἰουνίου· ἦτο γαλήνη· ἀλλὰ καὶ ἂν ἔπαιρνε μελτέμι εἰς τὴν δυτικοβόρειον ἀκτὴν ἐκείνην, δὲν θὰ ἔπιανε καὶ πολὺ. Ἦτο ὅλος ἀλίμενος, ὄνειρώδης τόπος, θεσπέσιον πέλαγος, τὸ κράτος τοῦ Βορριά. Τὰ κύματα ἐδολιχοδρομοῦσαν, ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ ὄρθρου βαθέος μέχρι δειλινοῦ- εἰς ὅλην τὴν Βόρειον Ἄσπρην θάλασσαν, ἀνάμεσα στὰ Μπογάζια καὶ τὸν Ὀλυμπον, τὸν Ἄθωνα καὶ τὸ Γριπονῆσι, καὶ κοντὰ τὸ βράδυ μόλις ἔφθαναν εἰς τὸ τέρμα διὰ νὰ ξεσπάσουν καὶ ἀναπαυθοῦν στὸ Κάστρο τοῦ Βορριά. Κόσμος καὶ κόσμος, δηλαδὴ οἱ χίλιοι τόσοι κάτοικοι τοῦ Καστριοῦ, γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά, ἐμαζώχθησαν κατὰ τὸ βράδυ στῆς Ἀναγκιάς τὸ κανόνι, στὸ ὑψηλότερον βόρειον μέρος τοῦ Καστριοῦ, κι ἐγνάντευαν, ἐγνάντευαν ἀπλήστως, τὸ τέρας ὅπου εἶχεν ἔλθει -τόσα πελώρια σκάφη, τρικάρτα, μετὰ δύο καὶ τρεῖς κουβέρτες, κι εἶχεν ἀράξει, κατ'

εὐδοκίαν τοῦ ἄπιστου σκυλιοῦ-Σουλτάνου, τοῦ αὐθέντου μας, εἰς τὰ πετρώδη (πετροκάβουρα) νησιὰ τοῦ Κουρούπη, ὅπου ἑκατοικοῦσαν τόσα δαιμόνια καὶ φαντάσματα.

Δύο τρεῖς βαρκοῦλες, ἐπειδὴ ἦσαν δύο τρία πτωχὰ μαγαζιά κάτω στὴν ὑγρὰν ἄμμον, ὅπου ἦτο μεταξὺ εἰς τοὺς βράχους τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλασσίους, ὅπου κατέβαιναν καλλικαντζοῦνες κι ἐφάνταζαν ὡς χῆραι γυναῖκες μοιρολογίστρες ἐπάνω στὰ γκρίφια -καὶ τὰ λαλαρίδια τοῦ γιαλοῦ, κόκκινα, βυσσινιά, ρόδινα, γαλάζια, (βιολετένια) ἐκυλίωντο λι λι λι, λά λά, δῶρα τῆς θαλασσίας νεράϊδας, ἀτίμητα, γλυκὰ ἀθύρματα τῶν παιδιῶν, στὴν ἄκραν τοῦ γιαλοῦ καὶ τῆς ἄμμου.- Ἐκεῖθεν ἀπετόλμησαν δύο-τρεῖς βαρκοῦλες κι ἐπλευσαν μὲ τὰ κουπιὰ ἐπάνω ἕως τὰς πλευρὰς τοῦ θαλασσίου κήτους, καὶ περιέπλεον μακρόθεν τὸ θεῖον κῦμα. Κι οἱ ναῦται ἀπὸ τὴν κουβέρτα τοὺς ἔκραζαν ἑλληνιστί, -Ἐλάτε, ἐλάτε! -ἀλλὰ τὰ παιδιά, οἱ κωπηλάται, δὲν ἐτολμοῦσαν (ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐμπρὸς εἰς τὰ νησιὰ, κι ἀντικρὺ στὸ κάστρο, εἶχεν ἀράξει ἡ ναυαρχίς)· διότι τὸ ἐν πέμπτον περίπου ἐκ τοῦ πληρώματος ὕστερ' ἀπὸ Τούρκους, Αἰγυπτίους, Ἄραβας, Βαρβαρέζους, Τουνεζηνούς καὶ Ἀλγερινούς, ἦσαν τὰ συνήθη ἀγγήματα τῶν Χριστιανῶν -Ἵδραῖοι περὶ τοὺς 150, καὶ ἄλλοι τόσοι ὁμοῦ Σπετσιῶται, Ψαριανοί, Κασιῶται, ἄλλοι Σποραδίται, κι ὀλίγιστοι ἀπ' ἄλλας νήσους. Καὶ ὁ πρῶτος πού ἐπεσκέφθη ἐπισήμως τὸν καπετὰν-πασὰν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ἦτον ὁ πρῶτος προεστὼς τοῦ χωρίου, ὁ Κουμπῆς Νικολάου, παλαιὸς γνώριμός του.

Εἶχεν ὁ ναύαρχος Ἀχμέτης ἐπὶ τοῦ πλοίου γραμματικὸν Φαναριώτην, εἰς δυσμένειαν περπεσόντα, ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μ.

Ὁ στόλαρχος τὸν εἶχεν ὑποχρεώσει ν' ἀλλάξῃ τ' ὄνομά του, καὶ τὸν προσέλαβε κρύβδην ὡς γραμματέα. Ὁ ἔξυπνος Γραικὸς ἦτο, ὡς εἰκός, πολὺ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν ἀφέντην του, ὅσον πᾶς τις εἰς τὴν θέσιν του ὀφείλει νὰ εἶναι.

.....

Ὁ Κουμπῆς Νικολάου, μαῦρος, ῥωμαλέος, ἐπιβλητικὸς μὲ τὸ τσιμπούκι, μὲ τὰς κινήτας μακρὰς χειρίδας, καὶ μὲ τὰ τσόχινα ἀνωβράκια του, προήδρευε συνήθως εἰς τὸ Κιόσκι, δίπλα στὴν Μεγάλην Στέρναν, κι ἀντικρὺ στὸ τζαμί· ἐκεῖ ἦτο εἰς Τουρκοῦ τσαούσης, στὸ διπλανὸν κονάκι, διὰ τὸν τύπον -ὅπου συνηθοῦζοντο συνήθως οἱ προεστοί. Διελέγοντο, ἐσυμβουλεύοντο, κι ὑπερίσχυε συνήθως ἡ γνώμη τοῦ ζωηροτέρου, ὅστις εἶχεν ἐκάστοτε ἀρκετὸν σθένος, ὥστε νὰ πειθαναγκάζῃ τοὺς ἄλλους. Τὸ χάρισμα αὐτὸ τὸ εἶχεν εἰς μέγαν βαθμὸν ὁ Κουμπῆς. Μελαψός, στιβαρός, ἀπότομος, ἐνόει νὰ γίνεται ὅπως αὐτὸς ἤθελε. Καὶ ἐγένετο σχεδὸν πάντοτε. Διότι, ἂν καὶ δὲν ἐδέχετο ὁ χαρακτήρ του τὴν κολακείαν, ἀλλ' ἦτο ἀπλοῦς καὶ εὐθύτατος, τὰ εἶχε καλὰ μὲ τοὺς Ἀγᾶδες.

Ἐν τούτοις, κατ' οἶκον εἶχε διαφόρους πειρασμοὺς ὁ Κουμπῆς. Τὴν χρονίαν ἐκείνην εἶχε κολλήσει στὸν νοῦν τοῦ Κουμπῆ, ὅτι ἔπρεπε νὰ χωρίσῃ τὴν γυναῖκα του, ἐπειδὴ ὕστερ' ἀπὸ 15 χρόνων συζυγίαν δὲν τοῦ εἶχε κάμει παιδί. Ὁ Κουμπῆς δὲν ἐνόει νὰ ἔχη παλλακίδα -«πόρρους καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός». Αὐτὸ τὸ ῥητὸν σχεδὸν μόνον ἀπ' ὄλην τὴν Γραφήν ἤξευρεν. Ἀλλὰ πῶς νὰ υἰοθετήσῃ ξένον γέννημα (ξένο κριάς νὰ μὴ θρέψῃ, ἔλεγε χυδαία τις παροιμία); Διὰ νὰ τὸν βλασημοῦν τ' ἀνίψια μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπειδὴ θὰ τοὺς ἀπεκλήρωνεν; Ἡ πῶς ν' ἀφήσῃ τὸ βίό του σ' ὄλους αὐτούς, ὅπου θὰ ἐμάλωναν μετὰ τὴν τελευτήν του, ποῖος νὰ πάρῃ τὰ πλειότερα, καὶ ἴσως θὰ ἀστοχοῦσαν νὰ τοῦ κάμουν τὰ ψυχικὰ -καὶ πάλιν αὐτὸ θὰ ἦτο κατάρα καὶ

βάρος εις τὴν ψυχὴν του; Καλὰ εἶπεν ὁ Κύριος: «Πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ διάδος πτωχοῖς». Ἀλλὰ κι οἱ καλόγεροι, δι' οὓς φαίνεται νὰ τὸ εἶπε, κι αὐτοὶ περιμένουν πότε νὰ πωλήσῃ ἄλλος τὰ ὑπάρχοντά του, ἢ καὶ νὰ τοὺς τὰ χαρίσῃ, διὰ νὰ ἔχουν νὰ τρῶνε, ἀλλὰ καὶ διεκδικοῦν λυσσωδῶς «τὰ κτήματα τῆς Μονῆς», διὰ νὰ τρῶν ὀρφοὺς καὶ γουρουνόπουλα ὁ Δεσπότης, ὁ Πίτροπος, ὁ Βοϊβόντας, ὁ γραμματικὸς καὶ τόσοι, ἄλλοι.

Ἀνάγκη πᾶσα νὰ τραβήξῃ τις τὸ σκοινὶ του -νὰ βαστήξῃ τὸν ζυγὸν του, νὰ μεταφέρῃ τὸ φορτίον του. Ὁ κυρ-Κουμπής, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο τόσοσ ἀυστηρὸς ἄνθρωπος, εἶχε κι αὐτὸς μίαν ἀδυναμίαν· ἐπόθει νὰ ἔχῃ μικρὸν νινί, χαριτωμένον, ἀγγελικὸν πλάσμα, διὰ νὰ τὸ χορεύῃ στὰ γόνατά του. Ἡ Σεραϊνῶ ἦτο σαράντα χρόνων, καὶ μετὰ τόσα χρόνια, 15 περίπου, δὲν ἐγέννησε τίποτε. «Οὔτε παιδί, οὔτε κουτάβι, οὔτε κλοῦθο». Αὐτὸς ἦτο πεντηκοντούτης ὡς ἔγγιστα. Ἡ Λελούδα ἡ ἀντικρυνή του ἦτο μόλις τριάντα χρόνων ἴσως -ὠραία, ῥοδόπλαστος, σεμνή, ταπεινή, πτωχὴ καὶ ἄμεμπτος, ἀπροστάτευτη καὶ πεντάρφανη. Ἐνα μόνον θεῖον εἶχε, κι ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ τὴν προστατεύσῃ.

Ἐσκέφθη νὰ τὴν ἀπαγάγῃ, καὶ νὰ δωροφορήσῃ ἕνα παπᾶν, ἢ καὶ νὰ τὸν βιάσῃ μὲ φοβέραν -ἐπειδὴ ἦτο γνωστὸν ὅτι τὰ εἶχε καλὰ μὲ τοὺς Τούρκους- νὰ τοὺς στεφανώσῃ. Καὶ τὸ πρῶτον στεφάνι τί θὰ ἐγίνετο; Αὐτὸς δὲν εἶχεν ἀτιμάσει τὸ στεφάνι, οὔτε ἡ συμβία του. «Πόρνους καὶ μοιχοὺς...». Θὰ τὸ ἔκαμνε μόνον διὰ ν' ἀποκτήσῃ, ἂν θέλῃ ὁ Θεός, κληρονόμον. Ὅταν, τὰς ἡμέρας ἐκείνας, συνέβῃ νὰ καταπλεύσῃ ὁ πασσᾶς μὲ τὴν ἀρμάδα, ὁ Κουμπής τὸ ἀπεφάσισε.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν ναυαρχίδα συνωμίλησε μίαν ὥραν μετὰ τοῦ Ἀχμέτη-πασᾶ. Τὶ τοῦ εἶπε; Φαίνεται, ὁ Κουμπής τοῦ ἐζήτησεν ἐκδούλευσιν, καὶ ὁ Τοῦρκος ναύαρχος τοῦ ὑπεσχέθη.

Τὸ βράδυ, ὅταν ἐνύχτωσεν, ὁ Κουμπής εἶχεν ἀρματώσει μίαν σκαμπαβίαν μὲ ἐξ κωπία. Τοὺς δύο ἐκ τῶν κωπηλατῶν, ψαράδες τοῦ γιαλοῦ, ὅπου ἦσαν ἄνθρωποι του καὶ λίαν ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτόν, τοὺς ἔπεισε ν' ἀνέλθωσι τὸν ἀνήφορον -ὑψηλόν, ἀπότομον, πετρώδη, ὅπου ἔφερεν ἀπὸ τὸν Γιαλὸν εἰς τὸ Κάστρον, ὑποκάτω στὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, ἀπὸ ἄσχιστον ἀγριόξυλον, παρὰ τὸ χάσμα, ὅπου ἔχαινε ἄβυσσος καὶ κρημνός, ὅπου ἔπιανε πάντα ἄνθρωπον ἴλιγγος καὶ σκοτοδίνη. Τὴν γυναῖκα του τὴν Σεραϊνῶ, τὴν εἶχε κράξει τὸ πρῶν, καθὼς κατέβαινε ἀπὸ τὸν κρεμαστὸν σοφᾶν, ὅπου εἶχε κοιμηθῆ, κι ἐφόρεσε τὰ πανωβράκια, μὲ τὰς κεντητὰς βρακοζώνας καὶ τὰ πλατέα μανίκια, κι ἔπινε τὸ πρωινὸν σερμπέτι του. Διότι μόλις εἶχεν εἰσαχθῆ τότε εἰς τὸν τόπον ὁ καφές. Τὸν εἶχε φέρεν πρῶτος ὁ κυρ-Ἀλεξανδράκης ὁ Λογοθέτης, ἄλλος προεστὼς κι αὐτός, ἐμπορευόμενος ἀπὸ τὴν Μολδοβλαχίαν, κι ὁ κυρ-Κουμπής, ἐπειδὴ δὲν ἦτο εὐκόλος νεωτεριστὴς εἰς ὅλα τ' ἄλλα -μόνον εἰς τὸν γάμον ἠθέλεν, ὄχι νὰ νεωτερίσῃ, ἀλλὰ νὰ πραξικοπήσῃ καὶ δώσῃ κακὸν παράδειγμα- δὲν τὸν εἶχε συνηθίσει ἀκόμη. Ἐκράξε τὴν γυναῖκα καὶ τῆς εἶπε:

-Τ' ἀκοῦς, Κουμπίνα; Τὸ βράδυ, σὰν σουρουπώσῃ, νὰ πᾶς ν' ἀνάψῃς τὰ καντήλια τ' Ἄϊ-Προκοπίου, κάτω στὸ ρέμα. Τὸ ἔχω τάξιμο ἀπὸ καιρό. Μεθαύριο εἶναι ἡ μνήμη του, κι αὔριο δὲν θὰ πάρῃς εὐκόλα ἀράδα, θὰ κουβαλήσουν χίλια λαδικά. Πάρε μαζὺ σου καὶ τὴν φτωχὴ γειτόνισσά μας τὴν Λελούδα, ἐπειδὴ καὶ εἶναι κι αὐτὴ ἀνέβγαλτη, καὶ δὲν ἔχει ἄλλη παρηγοριὰ ἀπὸ σένα, ποὺ θὰ εἶναι μοναξιά, νὰ πᾶτε ν' ἀνάψετε τὰ καντήλια, νὰ σεργιανίσετε κι ὅλας.

-Άκουσε νὰ σοῦ πῶ, νάχω καὶ τὸ συμπάθιο Κουμπή, ἀπήντησε τὸ Σεραϊνῶ. Ἡ Λελοῦδα εἶναι, ὅπως εἶπες, ἀνέβγαλτη, καὶ τώρα εἶναι ἐδῶ ἡ ἀρμάδα. Ποιὸς ξέρει, ἂν δὲν θὰ βγοῦν οἱ Τουρκαλάδες ὄξω στὴ στεριά, νὰ πάρουν ἀράδα τὶς ἀβραγιές καὶ τὰ χωράφια. Ἡ Λελοῦδα θὰ φοβᾶται νάρθη μαζί μου.

-Ακοῦς τί σ' λέω, Κουμπίνα; Ἐσὺ νὰ τὴν καταφέρῃς νάρθη μαζί σου. Καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ σᾶς πειράξῃ, χριστιανὸς ἢ Τοῦρκος ἢ ἄλλος, ἄς εἶναι καὶ διάβολος μὲ τὰ κέρατα; Δὲν ξέρεις ὅτι τάχω καλὰ μ' τσ' ἀγάδες; Ἐχουν ἄλλοι ἀπὸ μένα ἐδῶ στὸ χωριὸ κόνσολα κι ἀποκούμπι; Ἐγὼ εἶμ' ἐδῶ. Ποιὸς θ' ἀποκοτήσῃ νὰ σᾶς πειράξῃ;

Ἡ Κουμπίνα, ἂν καὶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ καταδαμάσῃ τὴν ἀλλόκοτον ὑποψίαν πού τῆς ἤλθε στὸν λογισμόν, συνεμορφώθη μὲ τὴν παραγγελίαν τοῦ συζύγου τῆς. Ἦτο ἀπλῆ καὶ δὲν ἐπονηρεῦετο. «Ἡ δὲ γυνὴ ἓνα φοβεῖται, τὸν ἄνδρα». Τῆς γίδας τὰ κέρατα εἶναι κυρτά, εἰς σημεῖον ὑποταγῆς, φαίνεται, εἰς τὸν ὑψικέρατον τράγον. Τῆς κότας ἡ λοφία εἶναι ἀμαυρὰ καὶ ταπεινὴ, καὶ τοῦ πετεινοῦ εἶναι κόκκινη, ὑψηλὴ καὶ ἐξηρμένη, καὶ ὅλον τὸ σῶμα του μὲ ὑψηλὰ σκέλη ἀνωρθωμένον. Παντοῦ ἡ ὑποταγὴ τῆς θηλείας εἰς τὸν ἄρρενα.

Ἡ φτωχὴ Λελοῦδα, ἅμα εἶδε τὴν πρώτην ἀρχόντισσαν τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν παρεκάλεσε νὰ ὑπάγῃ μαζί τῆς εἰς βραχεῖαν ἐκδρομὴν ἔξω τοῦ Κάστρου, ἐπειδὴ ἠσθάνετο κι αὐτὴ ὑπολανθάνουσάν τινα ἀνάγκην ν' ἀλλάξῃ τὸν ἀέρα, ὑστερ' ἀπὸ πολλοὺς μῆνας ὅπου δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἀπὸ τὸ ταπεινὸν καλύβι τῆς, ἐπέισθη. Ἡ Κουμπίνα τῆς εἶπεν, ὅτι δὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν τοὺς Τοῦρκους, καθότι μέσα στὰ καράβια ἦσαν καὶ πολλοὶ ναῦται χριστιανοί, Ὑδραῖοι καὶ ἄλλοι κι ἂν θὰ ἔβγαιναν καὶ Τοῦρκοι, ὅπου δὲν ἦτο πιθανὸν νὰ ἔβγουν, διότι ἅμα θὰ ἐφυσούσε καιρὸς, στὸ ἀμπαγιέρι, εὐθὺς ἡ ἀρμάδα θὰ ἔφευγε. Ἀλλὰ κι ἂν ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη μπονάτσα, κι ἂν ἔβγαιναν Τοῦρκοι, ὁ Κουμπῆς ἔκοβε τὸ σπαθὶ του, καὶ τὰ εἶχε καλὰ μὲ τοὺς ἀγάδες, «γιὰ τὸ καλὸ τῆς χριστιανωσύνης», καὶ δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ πειράξουν ἄνθρωπον. Ἡ Λελοῦδα ἐφόρεσε ἓνα πουκάμισο κόκκινο, κεντητὸν μὲ μετάξι, ἓνα ὠραῖο φουστάνι «μόρικο», πού ἔκανε νερὰ-νερὰ -(δὲν ἐτόλμά ποτε τῆς νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι θὰ ἐγένετο νύφη, ἂν καὶ εἶχε χρυσοῦφанта ποδογύρια καὶ ἀργυρὰ τσαπράκια χρυσοποιίκιλτα στὴν κασέλα τῆς), ἐπῆρε τὸ καλαθάκι τῆς, ἔβαλε τὸ λαδικὸ μέσα, καὶ τρία κηριά, κι ὀλίγο λιβάνι στὸ χαρτί -ἀκόμη καὶ μικρὸ προσφάγι, ψωμί κι ἐλιές, ἐπειδὴ ἦτο Παρασκευὴ, καὶ ἀκολούθησε τὴν Κουμπίναν.

Ὁ Κουμπῆς ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ὑπάγει πρὸς συνάντησιν τοῦ παπα-Σταμέλου, ἐνορίτου του, ἐφημερευόντος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εἶπε:

-Τὸ βράδυ-βράδυ, νὰ πάρῃς τὸ πετραχήλι σου, καὶ τὸ ἀγιασματάρι· θὰ πᾶμε μαζί, γιὰ νὰ ψάλῃς ἀγιασμὸ στὴ φεργάδα.

Ὁ παπὰς τὸν ἐκοίταξε μὲ ἀπορίαν.

- Μὴ σοῦ φαίνεται παράξενο. Εἶναι τόσοι χριστιανοὶ μὲς στὰ καράβια. Ὁ γραμματικὸς τοῦ καπετὰν-πασᾶ εἶναι χριστιανός, ὁμοεθνῆς μας, ὁ λοστρόμος χριστιανός, σ' ὅλα τὰ καράβια, εἶναι ἀσκέρι χριστιανοί. Στὴ φεργάδα εἶναι τὸ ἓνα τρίτο. Ὁ ἴδιος ὁ πασᾶς σέβεται τὰ θεῖα, κι ἐπικαλεῖται τὸν Ἄϊ-Γεώργη, τὸν Ἄϊ - Δημήτρη, καὶ τὴν Μεριέμ-Ἀνὰ (τὴν Παναγίαν). Πάρε κι ἓνα Τετραβάγγελο μαζί σου, γιὰτι θὰ χρειασθῇ, θαρρῶ, νὰ διαβάσῃς ὀλίγα κεφάλαια στὸ λοστρόμο, πού εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ μελαγχολία, καὶ δὲν ξέρει τί ἔχει.

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἤκουε σύννους. Ὁ Κουμπῆς ,ἐξηκολούθησεν:

- Ἄν θέλῃς, παπά μου. Σ' ἐπροτίμησα ὡς ἐνορίτη μου. Ἄν δὲν θέλῃς, θὰ προσκαλέσω τὸν παπα-Φραγκούλη, τὸν σύντροφόν σου στὸν Χριστό, ἢ τὸν παπα-Δανιέλο ἀπ' τὸν Ἄϊ -Νικόλα. Μὴ φοβᾶσαι τίποτε, παπά μου· ἔχω ὀρισμὸν ἀπ' τὸν Ἀχμέτ-πασά. Θὰ πάρῃς γιὰ τὸν κόπον σου ἓνα σελήμι (τάλληρον), καὶ παραπάνω. Ἄλλοιῶς, θὰ θυμώσῃ ὁ πασᾶς μ' ἐμένα, καὶ μὲ σᾶς τοὺς παπάδες, πὼς δὲν τοῦ ἔκαμα τὸν λόγον του.

Τὴν ὥραν ποὺ ἔβγαιναν ἡ Κουμπίνα κι ἡ Λελούδα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Προκόπιον, ὅπου εἶχον ἀνάψει τὰ κανδήλια, εἶχε σουρουπώσει πλέον, καὶ σκότος ἤρχισε ν' ἀπλώνεται εἰς ὅλην τὴν κρημνάδα αὐτήν. Μακράν, πρὸς δυσμάς, ἐφαίνοντο φῶτα εἰς τὸν ναῖσκον τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ὅπου θὰ εἶχεν ἀρχίσει ὡς ἔγγιστα ἡ ἀγρυπνία. Αἱ δύο γυναῖκες εἶχον ἐπισκεφθῆ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τὸ παρεκκλήσι καὶ κατόπιν εἶχον μεταβῆ εἰς τὸν Ἅγιον Προκόπιον.

Τὸ μονοπάτι ἐκατηφόριζε ἀποτόμως πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθὼς ἐξῆλθον ἀπὸ τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου κι ἔβγαινον ἐγγύτατα εἰς τὸν αἰγιαλόν. Εἶτα ἀνήρχετο πάλιν, κι ἀνηφόριζε πλαγινὰ βαθμηδὸν βαίνον πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ Καστριοῦ, εἰς τὴν γέφυραν. Ἐκεῖ ποὺ ἐπατοῦσαν αἱ δύο γυναῖκες, εἰς τὸ παρδαλὸν σκότος, ἦτο ἄκρα μοναξιά, δὲν ἐφαίνετο ψυχὴ ζῶσα.

Ὡ, καλλίτερον νὰ μὴν ἦτο ψυχὴ ζῶσα τὴν ὥραν ἐκείνην, διὰ τὴν Κουμπίναν, καὶ διὰ τὴν Λελούδαν- τὴν τρομάρα ποὺ πῆραν αἱ δύο γυναῖκες!- εἰς τὸ μέρος αὐτό. Δύο ἄνθρωποι, κρυμμένοι, ὀπισθεν βράχου, εἰς τὸν ὄχθον τοῦ δρόμου, ὠμίλησαν ἑλληνιστί:

- Σταθῆτε! Μὴ φοβᾶσθε...

- Ὡχ! Τί εἶναι; Ἄχ! Θέ μου, Ἄϊ -Προκόπη μου. Ἄχ! Παναγία μου!

Πρὶν ἀρθρώσῃ δευτέραν λέξιν, τρίτος ἐξ ὀπισθεν τοῦ βράχου προέκυψεν ὁ Κουμπῆς.

- Μὴ φοβᾶσαι, ἀθῶα Λελούδα! Κουμπίνα, νὰ πᾶς στὸ σπίτι σου.. Ἔλα μαζί μας, Λελούδα.

- Νὰ ρθῆ; Ποῦ νὰ ρθῆ; Σὲ καλό σου, Κουμπῆ, ἐτόλμησε νὰ ψελλίση ἡ Κουμπίνα.

- Σύρε στὸ σπίτι σου, Κουμπίνα, ἐπανελάβεν ὁ σύζυγός της. Λελούδα, ἔλα, θὰ πᾶμε στὴν φεργάδα.

- Στὴν φεργάδα! ἐπανελάβεν ὡς ἠχῶ ἡ Κουμπίνα.

Ὁ Κουμπῆς, διὰ νὰ μὴ τρομάξουν παρὰ πολὺ αἱ δύο γυναῖκες, εἶχε σκεφθῆ, ὅτι προκριώτερον θὰ ἦτο νὰ λάβῃ αὐτὸς μέρος εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἀπαγωγῆς. Ἡ Σεραϊνώ, μαντεύσασα παραχρῆμα τί ἔμελλε νὰ συμβῆ, ταπεινὴ καὶ ἐγκαρτεροῦσα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἔπεσε γονυπετὴς πρὸ τῶν εἰκόνων καὶ προσηυχῆθη. Εἰς μίαν γειτόνισσαν ἀδιάκριτον, ἣτις εἶχεν ἀναβῆ καὶ τὴν ἠρώτα ἐν ἀπορίᾳ τί ἐγινεν ἡ Λελούδα καὶ διατί δὲν ἐπέστρεψε μαζί της ἀπ' τὸ ξωκκλήσι, ἀπηλογήθη:

- Ἐμεινε στὴν Ἁγία Κυριακή. Ἔχει ἀγρυπνία ὁ παπα-Φραγκούλης, κι εἶναι κόσμος ἐκεῖ. Ἄν μπορούσα κι ἐγώ, θὰ ἔμενα. Μὰ δὲν εἶχα τὴν ἄδεια ἀπ' τὸν Κουμπή.

Μεγάλη βάρκα, μὲ ἕξι κουπιά, ἐπερίμενε εἰς τὴν ρίζαν τοῦ θαλασσοκτισμένου Κάστρου, δίπλα εἰς ἓνα χαμηλὸν καὶ τριμμένον πατημένον βράχον, σχηματίζοντα φυσικὴν ἀποβάθραν. Ὁ παπα-Σταμέλος, τυλιγμένος ὡς τὸ λαιμὸν εἰς τὸ ράσον του, μὲ τὸ κωνοειδὲς καλυμμαύχι του κατεβασμένον ὡς τὰ φρύδια καὶ τὰ πτερύγια τῶν ὠτων, ἐκστατικός, φοβισμένος, ἐπερίμενε καθήμενος παρὰ τὴν πρύμναν. Οἱ ἕξι κωπηλάται, ὅλοι Γραικοί, ἐκ τῶν ἀγημάτων, ὕψωσαν τὰς κώπας. Ἡ Λελούδα, ὠχρά, τρέμουσα, λιπόθυμος καὶ σχεδὸν νεκρά, καὶ ζῶσα ὡς ἐν ὄνειρῳ, ἐπεβιβάσθη, ὑποβασταζομένη ἀπὸ τὸν Κουμπήν. Οἱ δύο νομάτοι, οἵτινες ἦσαν συνεργοὶ τῆς ἀρπαγῆς, ἠκολούθησαν μετ' αὐτοῦς. Ὁ εἷς ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πλώρας, καὶ ὁ ἕτερος ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν πρύμναν, εἰς τὸ πηδάλιον.

- Ἄφσε, κυβερνῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ Κουμπής.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρῶραν. Ὁ νησιώτης προεστῶς ἔλαβε τοὺς οἶακας, αἱ κῶπαι ἐπληξαν τὰ κύματα, καὶ μετὰ εἴκοσι λεπτά ἡ βάρκα ἔφθασε παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ναυαρχίδος.

Ὁ ναύαρχος Ἀχμέτ-πασὰς δὲν ἐφάνη οὔτε ἐπὶ τοῦ σκάφους, οὔτε εἰς τὸν θάλαμον αὐτοῦ, ὅπου κατῆλθον οἱ ἐπισκέπται. Ὁ Κουμπής ἔλειψεν ἐπὶ τρία λεπτά, πρὶν κατέλθωσι κάτω, ὃ δὲ παπὰς καὶ ἡ Λελούδα ἐκοίταζον ἀλλήλους, ἐκοίταζον τοὺς ναύτας μὲ τὰ τουρκόφεσα, ἐκοίταζον τὰ ὑψηλὰ κατάρτια καὶ τὰ πολυσύνθετα ἄρμενα, ὑπὸ τὸ φῶς δύο μεγάλων φαναριῶν, κρεμαμένων πρὸς τὰ κάτω ἐπὶ τοῦ πρυμναίου ἱστοῦ.

Ὁ Κουμπής ἐφάνη μετ' οὐ πολὺ. Φαίνεται, ὅτι εἶχεν ὑπάγει νὰ κάμῃ τὸν συνήθη τεμενᾶν εἰς τὸν Τοῦρκον ναύαρχον, καὶ νὰ τοῦ δώσῃ λόγον περὶ τοῦ βαθμοῦ ὅπου εἶχε φθάσει ἢ ὑπόθεσις, δι' ἣν εἶχε ζητήσει τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν προστασίαν του. Ὁ καπετὰν-πασὰς ἐπένευσε καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν Ἑλληνα γραμματέα του νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃ.

Ὁ Φαναριώτης ἐφάνη καὶ ὠδήγησε τοὺς ἐπισκέπτας κάτω εἰς τὸν ἰδιὸν του θάλαμον. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ὅπου εἶδεν ἡ Λελούδα, ἅμα ἤρχισε νὰ συνέρχεται βαθμηδὸν εἰς τὰς αἰσθήσεις της, ἦτο μία εἰκὼν φέρουσα τὴν Παναγίαν μὲ τὸν Χριστὸν βρέφος, καὶ ὑποκάτω τὸν Ἅγιον Νικόλαον, ἱεράρχην μὲ πολιά στρογγύλα γένεια, κρατοῦντα Εὐαγγέλιον κι εὐλογοῦντα.

Μετὰ τὸ λουκούμι καὶ τὴν μαστίχαν, τὰ προσενεχθέντα εἰς τοὺς ἐπισκέπτας, ἐξ ὧν ἡ Λελούδα δὲν ἠμπόρεσε νὰ γευθῇ τι, ὁ Φαναριώτης ἔβηξε, κι ἔλαβε τὸν λόγον:

- Λοιπὸν, παπά μου, ἂν ἀγαπᾷς τώρα, φόρεσε τὸ πετραχήλι, κι ἄνοιξε τὸ βιβλίον σου.

Ὁ ἱερεὺς ὑπήκουσε μηχανικῶς. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατῆλθε τὴν σκάλαν τῆς καμπίνας εἰς ναύτης, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν κωπηλατῶν τῆς βάρκας. Ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Κουμπήν ἓν μικρὸν δέμα, ἐντὸς μεταξωτοῦ προσοπίου, ἐπίπεδον, κυκλοτερές. - Αὐτὸ τὸ ἡῦρα μὲς στὴ βάρκα, εἶπεν. - Ἄ! κι ἐγὼ τὰ ξέχασα, εἶπεν ὁ Κουμπής. Ἦσαν στέφανα τοῦ γάμου, τὰ ὁποῖα ὁ Κουμπής εἶχε κατασκευάσει, φαίνεται λάθρα καὶ ἰδιοχείρως, τὴν ὥραν ποὺ ἡ Κουμπίνα εἶχε κινήσει νὰ ὑπάγῃ στὸν Ἄϊ-Προκόπη

μαζὺ μὲ τὴν Λελοῦδαν. Εἶχε λάβει δύο κληματίδας λεπτὰς ἀπ' τὴν πλουσίαν ἀναδενδράδα τῆς αὐλῆς του, τὰ εἶχε τυλίξει μὲ βαμβάκι, κι ἐκόλλησεν ἐπάνω ὀλίγον χρυσόχαρτον, τὸ ὁποῖον εὔρε εἰς τὰ συρτάρια τῶν ἐργοχείρων τῆς γυναικὸς του, περισσευμα ἀπὸ στέφανα ἄλλων γάμων, ἐπειδὴ ἡ Χατζίνα ἠγάπα τὰ τοιαῦτα κοινωνικὰ χρῆμα, καὶ συχνὰ ἐγένετο συντέκνισσα εἰς ἀνδρόγυνα, καὶ νονὰ εἰς βρέφη-ἀκούουσα ἐκάστοτε τὴν συνήθη ἐγκάρδιον εὐχὴν· «Ὅπως ἔτρεξες μὲ τὸ λάδι, νὰ τρέξης καὶ μὲ τὸ κλῆμα, συντέκνισσα»· δηλ. νὰ ζήση νὰ στεφανώσῃ τὰ νεοφώτιστα, ὅσα εἶχεν ἀναδεχθῆ.

Ὁ Κουμπὴς ἀπόθησε τὰ στέφανα ἐπὶ τῆς τραπέζης, κάτω τῆς Ἀγίας εἰκόνας, ἔκαμεν ἓνα σταυρόν, κι ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τὴν Λελοῦδαν.

- Ἔλα, ἀγάπη μου.

Ἡ κόρη ἐσηκώθη μηχανικῶς. Οὔτε ἤθελεν, οὔτε ἠδύνατο ἀντισταθῆ.

Ἐστάθη ἐκεῖνος δεξιὰ, καὶ αὐτὴ ἀριστερά, ἀντικρὺ τῆς εἰκόνας.

- Τώρα θὰ μᾶς κάμῃς πατριαρχικὸν γάμον, Δέσποτα, ὅπως συνηθίζομε' ἐμεῖς στὸ Φανάρι. Ἐρώτα τοὺς μελλονύμφους, ἂν θέλουν νὰ παρθοῦν ἀμοιβαίως.

Ὁ παπὰς ἔντρομος, ἔμεινεν ἀδρανής.

- Ἄκουσες, παπά; ἐπανελάβεν ὁ γραμματεὺς τοῦ ναυάρχου.

- Ἐγὼ δι' ἀγιασμόν ἦρθα, ἐψελλισεν ὁ ἱερεὺς. Δὲν ἤξερα πὼς ἦτον γάμος, νὰ πάρω τὸ Βαγγέλιο καὶ τὸ θυμιατό, νὰ πάρω καὶ τὸ φελόνι μου.

- Θυμιατό ἔχομε' ἐδῶ, εἶπεν ὁ Φαναριώτης. Κι ἓνα Τετραβάγγελο, μοῦ βρίσκεται.

- Δὲν ἐπῆρες τὸ Τετραβάγγελο, παπά, ποῦ σοῦ εἶπα; ἠρώτησεν ὁ Κουμπὴς.

Ὁ παπὰς ἔμεινεν ἄφωνος. Ὁ γραμματεὺς ἐπανελάβε.

- Δὲν ἐπῆρες τὸ Τετραβάγγελο;

- Δὲν πειράζει. Ἔχω Τετραβάγγελο.

Ἦνασαν κηρία, εὐρισκόμενα ἐκεῖ ὑπὸ τὸ εἰκονοστάσιον. Ὁ Φαναριώτης ἐστάθη ὀπισθεν τοῦ ζεύγους.

Ὁ παπὰς ἠνοιξε μηχανικῶς τὸ μικρὸν εὐχολόγιον, ἢ ἀγιασματάριον, ποῦ ἐκράτει, καὶ ἤρχισε νὰ διαβάξῃ μὲ ψίθυρον φωνὴν τὰς εὐχὰς τῆς ἀνομβρίας.

Πρὶν συμπληρώσῃ τὴν πρώτην εὐχὴν, ὁ Φαναριώτης ἐνόησε καλά, κι ἐπενέβη.

- Δὲν εἶχομεν ἀνομβρίαν, δόξα τῷ Θεῷ φέτος, παπά μου, ἔκαμε τόσες βροχές. Λάθος ἔκαμες. Εὐρὲ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ γάμου.

Ὁ ἱερεὺς ἔστρεψεν ὀλίγα φύλλα τοῦ βιβλίου, ἐδίστασεν, ἔβηξε, καὶ πάλιν ἤρχισε νὰ μουρμουρίζῃ μὲ ταπεινότεραν ἀκόμη φωνήν. Ἀνεγίνωσκεν αὐτὴν τὴν φορὰν τὴν Ἀκολουθίαν εἰς ψυχορράγοῦντας.

- Σοῦ εἶπα, Δέσποτα, εἶπεν ὁ Φαναριώτης. Ξέχασες νὰ ἐρωτήσης τοὺς μελλονύμφους, ἂν θέλουν νὰ παρθοῦν.

Ὁ παπὰς ἐστράφη πρὸς τὸ ζευγὸς καὶ ἠρώτησε μηχανικῶς:

- Θέλεις, Κουμπή, γιὰ γυναῖκα σου τὴν Λελούδα;

- Τὴν θέλω.

- Θέλεις, Λελούδα, τὸν Κουμπὴν;...

Ἡ Λελούδα δὲν ἔσεισε τὴν κεφαλὴν. Ἐμεινεν ἀκίνητος, κάτω νεύουσα, μὲ ἀπλὴν καὶ περισσὴν σεμνότητα. Ὁ σύντεκνος ὀπισθεν τοῦ ζεύγους ὤθησε τὴν κεφαλὴν τῆς νύφης. Εἶχε τὸ «καμάρι» τῆς νύφης καὶ συνάμα καὶ περισσότερον εἶχε τὴν ἀφωνίαν τοῦ θύματος, τοῦ ἀγόμενου εἰς σφαγὴν.

- Διάβασε, παπά, τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀρράβωνος καὶ κατόπιν τοῦ στεφανώματος.

Ὁ ἱερεὺς εἶπεν:

- Ἄς εἶναι, θὰ διαβάσω τὸν Δίγαμον.

Ὁ Φαναριώτης ἔμεινε σύννους, εἶτα εἶπε:

- Πῶς τὸν Δίγαμον;... Ἡ νύφη εἶναι παρθένος, κι ἔρχεται εἰς πρῶτον γάμον. Τὸν ἀρράβωνα θὰ διαβάσης καὶ τὸ στεφάνωμα.

- Δέν ξέρω τί γίνεται στὸ Φανάρι. Τὸν Δίγαμον θὰ διαβάσω, ἐπέμενεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ γραμματεὺς τοῦ πασᾶ ὑπεχώρησεν. (Ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι ἠπειλήσε νὰ κρεμάσῃ τὸν παπὰν εἰς τὴν κεραίαν τοῦ ἱστοῦ· ὅλα αὐτὰ εἶναι ὑπόθεσις. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Φαναριώτης ὑπεχώρησεν ἐν καιρῷ).

- Ἄς εἶναι. Διάβασε τὸν Δίγαμον.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν καὶ ἤρχισεν. Ἀντήλλαξε τὰ δακτυλίδια. Ὁ Κουμπὴς εἶχε τέσσερα ἢ πέντε, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, εἰς τοὺς δακτύλους του. Ἐχρειάσθησαν ἐξ αὐτῶν δύο, ἐν ἐκ τῶν δύο ποὺ εἶχεν εἰς τὸν παράμεσον καὶ ἐν εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον. Μετέβη εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ στεφάνου, χωρὶς νὰ εἶπῃ· Εὐλογημένη ἡ βασιλεία. Ἄρχισε νὰ διαβάσῃ τὴν πρώτην εὐχὴν κατανυκτικά, ὅσον γίνεται λόγος περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ περὶ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Εἶτα εὐλόγησε τὰ στέφανα καὶ ὑπέδειξεν εἰς τὸν σύντεκνον πῶς θὰ τ' ἀνταλλάξῃ τὰ στέφανα.

Εἶτα ἐκέρασε τοὺς νεονύμφους τὸ κοινὸν ποτήριον, τέλος ἐχώρευσεν μαζύ τους τὸν χορὸν τοῦ Ἡσαΐα, κι ἔκαμε ἀπόλυσιν. Τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ Φαναριώτης ἤλλαξε τὰ στέφανα ἐπάνω στὰ κεφάλια τῶν νεονύμφων, τρεῖς μεγάλες κανονιὲς ἐβρόντησαν

ἐπάνω στὸ κατάστρωμα ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου. Ὅλον τὸ πέλαγος ἐσειέθη καὶ τὸ Κάστρον ἀντικρὺ ἐπῆγε καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὸν κρότον καὶ τὸν κλόνον.

Ὁ νυκτοφύλαξ ποὺ ἐκάθητο ἐπάνω στῆς Ἀναγκιᾶς τὸ κανόνι, εἰς τὴν βορειοτέραν ἐσχατιὰν τοῦ Κάστρου, εἶδε τὴν λάμπριν, εἶδε τὸν καπνὸν ὑπὸ τὴν πυκνὴν ἀστροφεγγιάν, καθ' ἣν στιγμὴν μόλις εἶχε δύσει ἡ σελήνη (ἦτο ὡς ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἐκόντευε μεσάνυχτα), κι ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ εἶπε:

- Πῶς ρίχνουν κανονιὲς μεσάνυχτα οἱ ἀγάδες; Μὴν ἔχουν ραμαζάνι;

* * *

Δύο γυναῖκες γειτόνισσαι, ποὺ δὲν εἶχον ὕπνον κι ἐλαγοκοιμοῦντο, πλαγιασμένοι ἢ μία εἰς ἓν ὑπερῶον, πλησίον ἐκεῖ στῆς Ἀναγκιᾶς, ἢ ἄλλη εἰς ἓν κτῆμα, ὀλίγον παρακάτω, ἀνεσκίρτησαν. Ἡ πρώτη ἐσηκώθη, ἔρριψε βλέμμα ἔξω, κι ἠρώτησε τὸν νυκτοφύλακα, τί τρέχει.

- Οἱ ἀγάδες ἔχουν ραμαζάνι, ἀπήνητησεν ὁ ἄνθρωπος.

- Καὶ τί θὰ πῆ ραμαζάνι;

- Ποιὸς ξέρει! (Νηστεία τῆς ἡμέρας καὶ γλέντι τῆς νυκτός).

Τῆς ἄλλης τὸ βρέφος ἐξύπνησεν εἰς τὰς ἀγκάλας, κι ἤρχισε τὰ κλάματα, καὶ δὲν ἤθελε νὰ μερώσῃ, με' ὅλα τὰ νανουρίσματα καὶ τὰ τραγούδια, ποὺ τοῦ ἔλεγεν ἡ μάννα του. Οἱ κανονιὲς εἶχον ἀντηγήσει πολὺ, κι ἐβόησεν ὅλη ἡ Ἥχώ, ἡ Ἀναγκιὰ τοῦ Κάστρου ἀντικρὺ στὰ δύο κάτασπρα νησιά, στοὺς βράχους καὶ στὰ ἄντρα.

Κάτω στὸ Κιόσκι, στὸν ἀρχοντομαχαλάν, κοντὰ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, ἡ Σεραϊνῶ, ὅπου ἠγρύπνει εἰς τὸ σπιτί τοῦ Κουμπή, ἤκουσε τοὺς κανονιοβολισμοὺς, καὶ μόνη αὐτὴ τοὺς ἐξήγησεν εἰς τὴν ἀληθῆ σημασίαν των·

- Στερεωμένοι, καλορρίζικοι, ἐψιθύρισε, σχεδὸν ἄνευ πικρίας. Μὲ γιουὺς, Κουμπή.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ Σεραϊνῶ ὑπελόγιζε μετὰ βεβαιότητος ὅτι, ἐντὸς δύο ὥρῶν τὸ πολὺ, τὸ ζεῦγος ἐμελλε νὰ φθάσῃ στὸ Κάστρον. Διότι δὲν θὰ ἦτο πιθανὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι θὰ ἐξημέρωναν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος. Ἐσκέφθη, ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τῆς Λελοῦδας τὸ κλειδί, νὰ ὑπάγῃ νὰ διέλθῃ αὐτὴ τὸ λοιπὸν τῆς νυκτός ἀντικρὺ, εἰς τὸ μικρὸ σπιτάκι ἐκείνης. Τότε ἐνθυμήθη, ὅτι τὸ κλειδί τὸ εἶχεν ἀφήσει ἡ Λελοῦδα εἰς τῆς Κουμπίνας, ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀνατολικὸν θάλαμον, ὅπου εὕρισκετο τώρα αὐτή. Τὸ εἶχε κρεμάσει εἰς καρφί, ὑποκάτω στὰ εἰκονίσματα. Ἡ Σεραϊνῶ ἀνέβλεψε καὶ τὸ εἶδεν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ κανδηλίου.

Ἐκαμεν ἀκουσίαν χειρονομίαν νὰ τὸ λάβῃ. Εἶτα ἐκρατήθη, κι εἶπε: «Καλλίτερα, ἂς ἔλθῃ, νὰ τῆς τὸ ζητήσω».

Τέλος περὶ τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἔφθασεν ἡρεμα καὶ ἐν ἄκρᾳ σιωπῇ τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων. Ὁ Κουμπής, ἔχων τόσην ἐπιρροὴν πάντοτε, ἀλλὰ πολλαπλασιαζομένην τώρα ὡς ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ τουρκικοῦ στόλου, εἶχε προδιαθέσει τοὺς προεστοὺς καὶ τὴν πολιτοφυλακὴν, λέγων, ὅτι εἶχε σπουδαίαν

ὑπόθεσιν ἐπάνω στὴν φεργάδα, καὶ ὅτι θὰ ἔφθανε πολὺ ἀργὰ τὴν νύκτα. Ὅθεν ἦτο ἀνάγκη νὰ χαμηλώσουν τὴν γέφυραν καὶ ν' ἀνοίξουν τὰς πύλας τοῦ φρουρίου.

Ἡ Σεραϊνὴ ἤνοιξε τὴν θύραν εἰς τὸ πρῶτον κροῦσμα, ἐστάθη σταθερά, ὑπομειδιῶσα καὶ τοὺς ἠύχθη:

- Στερεωμένοι! καλορρίζικοι! μὲ γιούς, Κουμπή...

- Πῶς ξέρεις;

- Ἴηρθ' ἓνα πουλάκι καὶ μουῖπε.

Ἐστράφη πρὸς τὴν Λελούδαν.

- Νὰ πάρω τὸ κλειδὶ τοῦ σπιτιοῦ σου, νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ ἀπόψε;

Ἡ Λελούδα κατένευσε δακρύουσα. Εἶτα ἐπρόφερε:

- Νὰ μὲ χωρέσης!

- Σχωρεμένη καὶ βλοημένη νᾶσαι, εἶπεν ἐν ἐγκαρτερήσει ἡ πρῶην Κουμπίνα.

Τὴν ἐπαύριον πρωὶ ὁ Κουμπῆς, καθὼς ἐξῆλθε διερχόμενος πρὸ τῆς θύρας τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου, ἔκραξε τὴν γυναῖκα καὶ τῆς εἶπε:

- Σεραϊνὴ (ἔπαυσε πλέον νὰ τὴν ὀνομάζη Κουμπίνα), πάρε τὰ ρούχα σου, τὰ εἶδη σου, τ' ἀτομικά σου, πάρε καὶ κάμποσα δικά μου, ὅσα θέλεις, καὶ σῦρε νὰ καθίσης στὸ σπίτι τὸ δικό σου, ἐκεῖ στὸ Πρεγάδι. Θὰ στείλω μαστόρους νὰ τὸ μερεμετίσουν, ὅτι χρειάζεται, σήμερα. Καὶ σὲ παρακαλῶ, ὅσο μπορεῖς, νὰ τάχης καλὰ μὲ τὴν Κουμπίνα.

- Ἐγὼ θὰ τάχω καλὰ μὲ τὴν νέαν Κουμπίνα, ὅπως τὰ εἶχα καὶ μὲ τὴν Λελούδα, ἀπήνητησεν ἡ ἀπλή ψυχὴ. Καὶ σὲ περικαλῶ, Κουμπή, νὰ μ' ἀφήσης νὰ καθίσω στὸ σπίτι σου, νὰ σοῦ ἀνατρέφω τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ κάμης.

- Καλὰ, ὁ Θεὸς σὲ φωτίζει νὰ φέρνεσαι ἔτσι, ἀγία ψυχὴ, εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ, ὁ σκληρὸς, τὴν συγκίνησίν του.

Ἐκτοτε ὁ Κουμπῆς Νικολάου ὀνομάσθη ἀπ' ὅλον τὸ χωρίον Καραχμέτης, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Τούρκου ναυάρχου, κι οἱ ἀπόγονοί του ὀνομάζονται μέχρι σήμερον Καραχμεταῖοι. Διότι ἔτεκεν ἡ Λελούδα, καὶ ἡ Σεραϊνα ἀνέθρεψε, τὸν Κονόμον (Ἀλέξανδρον), τὸν Μόσκοβον, τὸν Γεώργιον, τὸν Θωμᾶν καὶ ἄλλας τόσας θυγατέρας.

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν γάμον, ἡ Λελούδα ἔκαμεν ἐν φοβερὸν λάθος, λίαν ἐπικίνδυνον. Ἦτο μεγάλη ἑορτὴ, τῶν Βαΐων, κι ὁ Κουμπῆς ἐξύπνησε λίαν πρωί, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Χριστόν, νὰ λειτουργηθῇ. Ἡ νέα Κουμπίνα τοῦ εἶχε παραθέσει ἐπὶ τοῦ καναπέ τὰ φορέματά του, διὰ ν' ἀλλάξῃ, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὴν βίαν καὶ τὸν φανατισμὸν της, ἐπειδὴ ἐπτοεῖτο καὶ τὰ ἔχανεν εἰς τὰς φωνὰς καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ Κουμπῆ, ἀντὶ νὰ βάλῃ ποκάμισον τοῦ Κουμπῆ, τὸ ὁποῖον ἦτο μεταξωτὸν καὶ μὲ πλατείας κεντητὰς χειρίδας, ὅπως ἐσυνήθιζον τότε οἱ πρόκριτοι [οἱ δημογέροντες], ἔβαλεν

ὑποκάμισον χρυσοκέντητον ἰδικόν της. Ὁ Κουμπῆς τὸ ἐφόρεσεν εἰς τὸ θαμπερὸν τῆς αὐγῆς καὶ εἰς τὸ τρέμον φῶς τοῦ κανδηλίου, (μὲ ὑπναλέα ἀκόμη ὄμματα), ἐφόρεσε τὸ πανωβράκι, τὸ λαχωρὸ ζωνάρι καὶ τὴν βελουδένιαν τζάκαν του, καὶ ἐξῆλθεν.

Ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, οἱ προεστοὶ γύρω, στὸν χορόν, εἶδον τὸ λάθος. Ἐκοίταξαν τὸ γυναικεῖον ὑποκάμισον τοῦ Κουμπῆ, καὶ τινες ὑπεψίθουρισαν, καὶ ἐδάγκασαν τὰ χεῖλη των, διὰ νὰ μὴ μειδιάσουν.

Ὁ Κουμπῆς τὸ ἐστοχάσθη. Ἐκοίταξε καλὰ τὸ ἴδιον στῆθος καὶ τὸν κορμὸν καὶ τὰς χεῖρας του καὶ τὸ ἀνεκάλυπεν.

Ἐξῆλθε δρομαίως. Ἐφρύαξε καὶ ἔτρεξε μὲ σκοπὸν καὶ ἀπόφασιν νὰ σκοτώσῃ τὴν Λελούδα.

Αἱ δύο γυναῖκες εἶχον ἐνδυθῆ. Ἐφόρεσαν ἢ παλαιὰ Κουμπίνα τὰ σεμνὰ καὶ ταπεινὰ της, καὶ ἢ νέα τὰ νυφιάτικα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε φορέσει στὸν γάμο της, καὶ ἦσαν ἔτοιμαὶ νὰ ἐξέλθωσι, διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Μὲ ἐν βλέμμα ἢ Σεραΐνα ἐνόησεν ἅμα εἶδε τὸν Κουμπῆν.

Οὗτος ἐσήκωσεν ἤδη τὴν χονδρὴν καὶ σιδεροκέφαλον ράβδον τοῦ ἐνάντιον τῆς Λελούδας:

- Παλιοβρόμα!...

Ἡ Σεραΐνα ἔπεσεν ἐπάνω στὴν ράβδον, εἰς τὰ γόνατά του, εἰς τοὺς πόδας του.

- Ἐλεος, Κουμπῆ, ἔλεος! Δὲν τὸ ἠθελεν ἢ καημένη. Λάθος ἔκαμε, ἐπάνω στὴ βία της, στὴ σαστιμάρα της. Δὲν ἐπῆρε ἀκόμη τὰ χοῦια σου, τὰ συστήματά σου, Κουμπῆ. Σχώρεσέ την γιὰ πρώτη φορά, Κουμπῆ μου, σχώρεσέ την. Ἐλεος, Κουμπῆ μου, ἔλεος!

Ὁ Κουμπῆς ἐκάμφθη.

Ἡ Σεραΐνα ἐπέζησε δέκα ἢ δώδεκα ἔτη, ὅσα ἤρκουν διὰ ν' ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα τοῦ Κουμπῆ. Ἀνεπαύθη καὶ ἐτάφη ἔξωθεν τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, σιμὰ εἰς τὴν πελωρίαν κοκκινομορέαν καὶ παρακάτω ἀπὸ τὸν τεράστιον σχοῖνον, κυρτὸν ἐν εἶδει καλύβης καὶ ἀποστάζοντα δάκρυ λιβάνου, καὶ ἀντικρὺ εἰς τὴν ωραίαν καὶ τόσον ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου, τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τοῦ ναοῦ. Ὅταν ἐπῆγαν μετὰ τρία ἔτη νὰ σκάψουν διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων της, λεπτὸν θεσπέσιον ἄρωμα ὡς βασιλικοῦ, μόσχου καὶ ρόδου ἅμα, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς μυκτῆρας τοῦ ἱερέως, τοῦ σκάπτοντας ἐργάτου, τῆς Λελούδας καὶ δύο ἄλλων παρισταμένων γυναικῶν.

Τὰ κόκκαλά της εἶχον εὐωδιάσει.

(1909)

Ὁ γάμος τοῦ Καραχμέτη ἢ Τὸ συναξάρι μίας ἁγίας συζύγου

Ἄν μοῦ ζητοῦσαν νὰ δώσω μὲ δύο λέξεις τὸ νόημα καὶ τὸ μήνυμα τοῦ διηγήματος τοῦ Παπαδιαμάντη «Ὁ Γάμος τοῦ Καραχμέτη», θὰ ἔλεγα ὅτι τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι τὸ συναξάρι μίας Ἁγίας Συζύγου. Τοῦτο ὅμως μὲ ὑποχρεώνει νὰ δώσω μίαν ἐξήγηση τοῦ ὅρου «συναξάρι».

Ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας βρίσκεται διατυπωμένη στὶς Γραφές καὶ στὰ κείμενα τῶν Πατέρων. Αὐτὴ ἡ διδασκαλία, ὅμως, ὅσο κι ἂν εἶναι τέλεια διατυπωμένη, θὰ ἐκινδύνευε νὰ παραμείνει ἀνενέργητη ὑψηλὴ θεωρία, ἂν δὲν ὑπῆρχαν τὰ παραδείγματα τῶν Ἁγίων, ποῦ μᾶς δείχνουν τὸν τρόπο - ἢ μᾶλλον τὴν ἀπέραντη ποικιλία τῶν τρόπων- καθὼς καὶ τὸ μέτρο, κατὰ τὸ ὅποιο εἶναι δυνατὸν νὰ βιωθεῖ ἡ διδασκαλία αὐτή. Αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς τρόπους κι αὐτὸ τὸ μέτρο τὰ βρίσκουμε στὶς γραπτὲς διηγήσεις γιὰ τὴ ζωὴ τῶν Ἁγίων, ποῦ ἀποτελοῦν τὰ συναξάρια. Ἀλλὰ ἓνα συναξάρι δὲν εἶναι μία ἱστορικὴ βιογραφία, ὅπως ἀκριβῶς μία βυζαντινὴ εἰκόνα ἐνὸς Ἁγίου δὲν εἶναι τὸ πορτραῖτο του. Τὸ συναξάρι εἶναι μία διήγηση ποῦ προσπαθεῖ νὰ μᾶς κάνει καταληπτὸ τὸ πέρασμα ἐνὸς ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ φυσικὴ ζωὴ στὴ ζωὴ τῆς ἀγιότητας, τὴ μεταμόρφωση τοῦ «παλαιοῦ ἀνθρώπου» σὲ ἄνθρωπο ποῦ μετέχει ἀπὸ τώρα στὴν «καινὴ κτίση». Τὰ συναξάρια τῶν Ἁγίων, παρὰ τὸ ἀπλοϊκὸ τους ὕφος, κλείνουν τόσο βάθος καὶ τόση ἀληθινὴ σοφία, ὥστε διαβάζοντας τὰ νοιώθει κανεὶς τὴ δροσιὰ τοῦ Θαβώρειου Ὅρους καὶ τὶς ἀνταύγειες τοῦ φωτὸς τῆς Μεταμορφώσεως.

Ἀκριβῶς τὸ αἶσθημα αὐτὸ εἶχα κι ἐγὼ ὅταν διάβασα τὸ διήγημα «Ὁ γάμος τοῦ Καραχμέτη», γι' αὐτὸ καὶ τὸ χαρακτήρισα αὐθόρμητα σὰν συναξάρι, μία καὶ ἀναφέρεται σὲ πρόσωπα ποῦ ἐζήσαν πραγματικά.

Τὸ διήγημα κινεῖται σὲ δύο διαφορετικὰ ἐπίπεδα. Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτά, στὸ ὅποιο κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ Κουμπῆ, εἶναι τὸ ἐπίπεδο τοῦ «φυσικοῦ κόσμου», ὅπως διαμορφώθηκε μετὰ τὴν Πτῶση. Ὁ Κουμπῆς εἶναι ὁ «φυσικὸς ἄνθρωπος», ποῦ κινεῖται ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἐπιθυμία σ' ἓναν ἀπελπισμένον ἀγῶνα ἐπιβίωσης: πασχίζει ν' ἀποχτήσει παιδιά, νὰ ἐξασφαλίσει αὐτὴ τὴ δυναμικὴ ἔκφραση ἀθανασίας, παρατείνοντας τὴ βιολογικὴ του συνέχεια πάνω στὴ γῆ.

Γνώριμα σχήματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι οἱ διάφοροι κοινωνικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ θεσμοί, οἱ «δερμάτινοι χιτῶνες», ποῦ δόθηκαν ἀπὸ τὸ Θεὸ στὸν ἐξόριστο ἄνθρωπο σὰν ἐφόδια, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐπιβιώσει στὴν περιπλάνησή του μέσα στὴν ἔρημὸς τῆς ζωῆς, ἄλλα καὶ σὰν βοήθεια γιὰ νὰ ξαναβρεῖ τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Ὁ Κουμπῆς τρέφει βαθύτατο σεβασμὸ στὰ θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ σχήματα: τρέμει τὴν καταδίκη τοῦ μοιχοῦ, ἀπορρίπτει τὴν παράνομη συμβίωση, κάνει τὸ πᾶν γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὴν ἐπιθυμία του κάτω ἀπὸ τὸ κάλυμμα κάποιας νομιμότητας. Ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν τὸν σώζουν, γιατί αὐτονομεῖ τὴν ἐπιθυμία του, καὶ ἡ αὐτονομία, ποῦ ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς ἁμαρτίας, ὀδηγεῖ ἀναπότρεπτα στὸ θάνατο.

Ἡ ἐτυμολογία τοῦ χωρίου, δηλαδὴ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι κατηγορηματικὴ: «Ἐκτοτε ὁ Κουμπῆς ὠνομάσθη ἀπ' ὄλον τὸ χωρίον Καραχμέτης...» Τὸ ὄνομα Καραχμέτης εἶναι τούρκικο, μὴ χριστιανικό. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος δὲν εἶναι ἀπλῶς συμβολικὴ, σημαίνει ὅτι ἡ κοινότητα δὲν τὸν δέχεται πιά σὰν οἰκεῖο πρόσωπο καὶ τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴ μέσα στὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ἀναζητηθεῖ ὁ δρόμος πρὸς τὴ Ζωή.

Για να φτάσουμε στο άλλο επίπεδο, στο οποίο κινείται η Σεραϊνώ, πρέπει να παραιτηθούμε από κάθε προσπάθεια ψυχολογικής έρμηνείας και να ξεπεράσουμε το φράγμα τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν καὶ τῆς συμβατικῆς θρησκευτικότητος.

Ἡ Σεραϊνώ ζεῖ βέβαια μέσα στο φυσικὸ κόσμο, ἄλλα ὁ τρόπος ποὺ ζεῖ δὲν εἶναι «τοῦ κόσμου τούτου». Ζεῖ μέσα στὰ ἴδια κοινωνικά καὶ θρησκευτικά σχήματα ὅπως καὶ ὁ Κουμπής, χρησιμοποιεῖ τοὺς ἴδιους «δερμάτινους χιτῶνες», ὄχι ὅμως αὐτονομημένους, ἀλλὰ ὡς μέσα πορείας πρὸς τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴ Ζωή. Τὸ βασικὸ κίνητρο στὴ σχέση της μὲ τὸν Κουμπή δὲν εἶναι ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία, ἄλλα ἡ βίωση τοῦ γάμου στὴ μυστηριακὴ μορφή του, ὅπως τὸν παραδίδει ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Κουμπής εἶναι ὁ σύζυγός της καὶ ὑποτάσσεται σ' αὐτὸν «ὡσπερ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ». Αὐτὴ ἡ μεταμορφωμένη συζυγία ἔχει πάρει τὴ θέση τοῦ φυσικοῦ νόμου στὴ ζωὴ της. Γι' αὐτὸ καὶ ζεῖ τὴν ἐκπληκτικὴ γαμήλια σχέση τῆς τόσο ἀπλὰ καὶ τόσο φυσικά, ὅπως ἀναπνέει ἢ περπατάει. Μία τέτοια σχέση εἶναι ἀκατάλυτη, κανένα γεγονός καὶ κανένας νόμος δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὴν κλονίσει: ἡ εἴσοδος τῆς Λελοῦδας μόλις ἀγγίζει τὴ Σεραϊνώ, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀπλὸ ἐπεισόδιο στὴ ζωὴ της, τὸ θεωρεῖ φυσικὸ καὶ αὐτονόητο νὰ μείνει κοντὰ στὸν ἄντρα της, νὰ ἀναθρέψει τὰ παιδιά του. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ μία πράξη αὐτοθυσίας, ἀλλὰ γιὰ μία βίωση τῆς ὑποταγῆς στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ, «ἐν παντί», ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος. Αὐτὴ ἡ ὑποταγὴ ὅμως δὲν τὴν ἐκμηδενίζει ἀλλὰ τὴν ἐξαγιάζει καὶ τὴ δοξάζει. Ἡ πρώτη ἀναγνώριση τῆς ἀγιωσύνης της γίνεται ἀπὸ τὸν Κουμπή, σ' ἓνα στιγμιαῖο φωτισμὸ του: «Ὁ Θεὸς σὲ φωτίζει καὶ φέρεσαι ἔτσι, ἅγια ψυχῇ, εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατήσῃ ὁ σκληρὸς τὴν συγκινησίαν του». Μετὰ τὸ θάνατό της ἡ εὐωδία τῶν λειψάνων της- σημεῖο ὑπερνίκησης τῆς φθορᾶς ἤδη ἀπ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα- ἀναγγέλλει τὴν ἀγιότητά της σὲ ὅλους μας καὶ τὴν προβάλλει σὰν παρήγορη μαρτυρία γιὰ τὴ δυνατότητα ἐξαγιασμοῦ τοῦ βέβηλου κόσμου μας.

Πρεσβείαις, Κύριε, τῆς Ἁγίας Σεραϊνῶς καὶ πάντων σου τῶν Ἁγίων Συζύγων ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

Τάσος Ζαννής, περιοδικὸ Σύνταξη τ.26

http://orthodoxigynaika.blogspot.com/2010/02/blog-post_5867.html

Στὸ διήγημα αὐτὸ μία γυναίκα δέχεται μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες τὴ νέα γυναίκα τοῦ ἄνδρα της καὶ τὴν φέρνει μέσα στο σπίτι. Καὶ κάθεται καὶ ἀνατρέφει τὰ παιδιά της. Καὶ ὅταν κάποια μέρα αὐτὴ σὰν ἀρχαία- ἦταν καὶ ἀμίφως- ἔκανε λάθος, καὶ τὸ πρῶτο ἔβγαλε δικό της πουκάμισο, ἀπὸ τὰ κεντητά, νὰ τὸ φορέσῃ ὁ ἄντρας της ἀντὶ γιὰ τὸ δικό του, καὶ πῆγε στὴν ἐκκλησία καὶ γελοῦσαν οἱ ἄλλοι προεστοὶ μὲ τὸ πουκάμισο ποὺ φοροῦσε -τῆς γυναίκας του-, γύρισε πίσω ἔτοιμος νὰ τὴν χτυπήσῃ καὶ ἔπεσε ἐπάνω του καὶ τὸν μαλάκωσε ἡ πρώτη γυναίκα του ποὺ εἶχε μείνει σὰν ὑπερέτρια. «Μὴ, ἔλεος Κουμπή μου, δὲν τὸ 'ξερε». Αὐτὴ ἡ γυναίκα εἶχε δύναμη νὰ γίνῃ μάρτυρας. Ποιὸς εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος θὰ σταθῇ ἀπέναντί της καὶ θὰ τῆς πῇ: «Μὴν προχωρῆς περισσότερο, σταμάτα μέχρι ἐκεῖ, ἀφοῦ αὐτὸς δὲν ἀνταποκρίνεται». Αὐτὴ εἶχε τὴ δύναμη νὰ γίνῃ μάρτυρας. Φαινομενικὰ ἐπικράτησε τὸ δίκαιο τοῦ ἄντρα της. Πῆρε δευτέρη γυναίκα προχώρησε, καὶ ἐκεῖνη ἔμεινε στὸ περιθώριο. Ἀλλὰ αὐτὴ ὅταν ἔβγαλαν τὰ ὀστά της μετὰ τὸ θάνατό της, εἶχε μυροβλύσει. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ θὰ πῇ σὲ κάποιον «μὴ γίνῃς μάρτυρας» ἂν ἔχη τὴ δυνατότητα καὶ τὸ μορῆ.

Άπο τὸ βιβλίο «Ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας» τοῦ π. Βασιλείου Θερμοῦ
<http://www.agiooros.net/forum/viewtopic.php?f=18&t=7984&start=0>

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ Ἔρωτας στὰ χιόνια

Καρδιά τοῦ χειμῶνος. Χριστούγεννα, Ἰαίς-Βασίλης, Φῶτα.

Καὶ αὐτὸς ἐσηκόνετο τὸ πρωί, ἔρριπτεν εἰς τοὺς ὤμους τὴν παλιὰν πατατούκαν του, τὸ μόνον ροῦχον ὁποῦ ἐσώζετο ἀκόμη ἀπὸ τοὺς πρὸ τῆς εὐτυχίας τοῦ χρόνου, καὶ κατήρχετο εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγοράν, μορμυρίζων, ἐνῶ κατέβαιναν ἀπὸ τὸ παλαιὸν μισογκρεμισμένον σπίτι, μὲ τρόπον ὥστε νὰ τὸν ἀκούη ἡ γειτόνισσα:

- Σεβτᾶς εἶν' αὐτός, δὲν εἶναι τσορβᾶς...- ἔρωντας εἶναι, δὲν εἶναι γέροντας.

Τὸ ἔλεγε τόσον συχνά, ὥστε ὅλες οἱ γειτονοπούλες ὁποῦ τὸν ἤκουαν τοῦ τὸ ἐκόλλησαν τέλος ὡς παρατσούκλι: «Ὁ μάρμπα-Γιαννιὸς ὁ Ἔρωντας».

Διότι δὲν ἦτο πλέον νέος, οὔτε εὐμορφος, οὔτε ἄσπρα εἶχεν. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχε φθείρει πρὸ χρόνων πολλῶν, μαζὶ μὲ τὸ καράβι, εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν Μασσαλίαν.

Εἶχεν ἀρχίσει τὸ στάδιόν του μὲ αὐτὴν τὴν πατατούκαν, ὅταν ἐπρωτομπαρκάρησε ναύτης εἰς τὴν βομβάρδαν τοῦ ἐξαδέλφου του. Εἶχεν ἀποκτήσει, ἀπὸ τὰ μερδικὰ του ὅσα ἐλάμβανεν ἀπὸ τὰ ταξίδια, μετοχὴν ἐπὶ τοῦ πλοίου, εἶτα εἶχεν ἀποκτήσει πλοῖον ἰδικόν του, καὶ εἶχε κάμει καλὰ ταξίδια. Εἶχε φορέσει ἀγγλικὲς τσόχες, βελούδινα γελέκα, ψηλὰ καπέλα, εἶχε κρεμάσει καδένες χρυσὲς μὲ ὠρολόγια, εἶχεν ἀποκτήσει χρήματα· ἀλλὰ τὰ ἔφαγεν ὅλα ἐγκαίρως μὲ τὰς Φρύνας εἰς τὴν Μασσαλίαν, καὶ ἄλλο δὲν τοῦ ἔμεινεν εἰμὴ ἡ παλιὰ πατατούκα, τὴν ὁποίαν ἐφόρει πεταχτὴν ἐπ' ὤμων, ἐνῶ κατέβαινε τὸ πρωὶ εἰς τὴν παραλίαν, διὰ νὰ μπαρκάρη σύντροφός με καμμίαν βρατσέραν εἰς μικρὸν ναῦλον, ἢ διὰ νὰ πάγη μὲ ξένην βάρκαν νὰ βγάλη κανένα χταπόδι ἐντὸς τοῦ λιμένος.

Κανένα δὲν εἶχεν εἰς τὸν κόσμον, ἦτον ἔρημος. Εἶχε νυμφευθῆ, καὶ εἶχε χηρεῦσει, εἶχεν ἀποκτήσει τέκνον, καὶ εἶχεν ἀτεκνωθῆ.

Καὶ ἀργὰ τὸ βράδυ, τὴν νύκτα, τὰ μεσάνυκτα, ἀφοῦ ἔπινεν ὀλίγα ποτήρια διὰ νὰ ξεχάσῃ ἢ διὰ νὰ ζεσταθῆ, ἐπανήρχετο εἰς τὸ παλιόσπιτο τὸ μισογκρεμισμένον, ἐκχύνων εἰς τραγούδια τὸν πόνον του:

*Σοκάκι μου μακρύ-στενό, μὲ τὴν κατεβασιά σου,
κᾶμε κ' ἐμένα γείτονα μὲ τὴν γειτόνισσά σου.*

Ἄλλοτε παραπονούμενος εὐθύμως:

*Γειτόνισσα, γειτόνισσα, πολυλογοῦ καὶ ψεύτρα,
δὲν εἶπες μία φορὰ κ' ἐσύ, Γιαννιό μου ἔλα μέσα.*

Χειμῶν βαρύς, ἐπὶ ἡμέρας ὁ οὐρανὸς κλειστός. Ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ χιόνες, κάτω εἰς τὸν κάμπον χιονόνερον. Ἡ πρωία ἐνθύμιζε τὸ δημῶδες:

*Βρέχει, βρέχει καὶ χιονίζει,
κι ὁ παπὰς χειρομυλίζει.*

Δὲν ἐχειρομύλιζεν ὁ παπὰς, ἐχειρομύλιζεν ἡ γειτόνισσα, ἡ πολυλογοῦ καὶ ψεύτρα, τοῦ ἄσματος τοῦ μπάρμπα-Γιαννιοῦ. Διότι τοιοῦτον πρᾶγμα ἦτο· μυλωνοῦ ἐργαζομένη μὲ τὴν χεῖρα, γυρίζουσα τὸν χειρόμυλον. Σημειώσατε ὅτι, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, τὸ ἀρχοντολόγι τοῦ τόπου τὸ εἶχεν εἰς κακὸν τοῦ νὰ φάγη ψωμί ζυμωμένον μὲ ἄλευρον ἀπὸ νερόμυλον ἢ ἀνεμόμυλον, κ' ἐπρωτίμα τὸ διὰ χειρομύλου ἀλεσμένον.

Καὶ εἶχεν πελατεῖαν μεγάλην, ἡ Πολυλογοῦ. Ἐγυάλιζεν, εἶχε μάτια μεγάλα, εἶχε βερνίκι εἰς τὰ μάγουλά της. Εἶχεν ἓνα ἄνδρα, τέσσαρα παιδιά, κ' ἓνα γαῖδουράκι μικρὸν διὰ νὰ κουβαλᾷ τὰ ἀλέσματα. Ὅλα τὰ ἀγαποῦσε, τὸν ἄνδρα της, τὰ παιδιά της, τὸ γαῖδουράκι της. Μόνον τὸν μπάρμπα-Γιαννιὸν δὲν ἀγαποῦσε.

Ποῖος νὰ τὸν ἀγαπήσῃ αὐτόν; Ἦτο ἔρημος εἰς τὸν κόσμον.

*
* *

Καὶ εἶχε πέσει εἰς τὸν ἔρωτα, μὲ τὴν γειτόνισσαν τὴν Πολυλογοῦ, διὰ νὰ ξεχάσῃ τὸ καράβι του, τὰς Λαῖδας τῆς Μασσαλίας, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματά της, τὰ βάσανά του, τὰς ἀσωτίας του, τὴν γυναῖκα του, τὸ παιδί του. Καὶ εἶχε πέσει εἰς τὸ κρασί διὰ νὰ ξεχάσῃ τὴν γειτόνισσαν.

Συχνὰ ὅταν ἐπανήρχετο τὸ βράδυ, νύκτα, μεσάνυκτα, καὶ ἡ σκιά του, μακρὰ, ὑψηλὴ, λιγνὴ, μὲ τὴν πατατούκαν φεύγουσαν καὶ γλιστροῦσαν ἀπὸ τοὺς ὄμους του, προέκυπτεν εἰς τὸν μακρὸν, στενὸν δρομίσκον, καὶ αἱ νιφάδες, μυῖαι λευκαί, τολύπαι βάμβακος, ἐφέροντο στροβιληδὸν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἔπιπτον εἰς τὴν γῆν, καὶ ἔβλεπε τὸ βουνὸν ν' ἀσπρίζῃ εἰς τὸ σκότος, ἔβλεπε τὸ παράθυρον τῆς γειτόνισσας κλειστόν, βωβόν, καὶ τὸν φεγγίτην νὰ λάμπῃ θαμβά, θολά, καὶ ἤκουε τὸν χειρόμυλον νὰ τρίζῃ ἀκόμη, καὶ ὁ χειρόμυλος ἔπαυε, καὶ ἤκουε τὴν γλῶσσαν τῆς ν' ἀλέθῃ, κ' ἐνθυμεῖτο τὸν ἄνδρα της, τὰ παιδιά της, τὸ γαῖδουράκι της, ὅπου αὐτὴ ὅλα τὰ ἀγαποῦσε, ἐνῶ αὐτὸν δὲν ἐγύριζε μάτι νὰ τὸν ἰδῇ, ἐκαπνίζετο, ὅπως τὸ μελίσι, ἐσφλομώνετο, ὅπως τὸ χταπόδι, καὶ παρεδίδετο εἰς σκέψεις φιλοσοφικὰς καὶ εἰς ποιητικὰς εἰκόνας.

- Νὰ εἶχεν ὁ ἔρωτας σαῖτες!... νὰ εἶχε βρόγια... νὰ εἶχε φωτιές... Νὰ τρυποῦσε μὲ τὶς σαῖτες του τὰ παραθύρια... νὰ ζέσταινε τὶς καρδιές... νὰ ἔστηνε τὰ βρόγια του ἀπάνω εἰς τὰ χιόνια... Ἕνας γέρο-Φερετζέλης πιάνει μὲ τὶς θηλιές του χιλιάδες κοτσύφια.

Ἐφαντάζετο τὸν ἔρωτα ὡς ἓνα εἶδος γερο-Φερετζέλη, ὅστις νὰ διημερεύῃ πέραν, εἰς τὸν ὑψηλόν, πευκόσκιον λόφον, καὶ ν' ἀσχολῆται εἰς τὸ νὰ στήνῃ βρόγια ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια, διὰ νὰ συλλάβῃ τὶς ἀθῶες καρδιές, ὡς μισοπαγωμένα κοτσύφια, τὰ ὅποια ψάχνουν εἰς μάτην, διὰ ν' ἀνακαλύψουν τελευταίαν τινὰ χαμάδα μείνασαν εἰς τὸν ἐλαιῶνα. Ἐξέλιπον οἱ μικροὶ μακρυλοὶ καρποὶ ἀπὸ τὰς ἀγριελαίας εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Βαραντᾶ, ἐξέλιπον τὰ μύρτα ἀπὸ τὰς εὐώδεις μυρσίνας εἰς τῆς Μαμοῦς τὸ ρέμα, καὶ τώρα τὰ κοσσυφάκια τὰ λάλα μὲ τὸ ἀμαυρὸν πτέρωμα, οἱ κηρομῦται οἱ γλυκεῖς καὶ αἱ κίχλαι αἱ εὐθυμοὶ πίπτουσι θύματα τῆς θηλιᾶς τοῦ γερο-Φερετζέλη.

*
* *

Τὴν ἄλλην βραδιὰν ἐπανήρχετο, ὄχι πολὺ οἰνοβαρῆς, ἔρριπτε βλέμμα εἰς τὰ παράθυρα τῆς Πολυλογοῦς, ὕψωνε τοὺς ὤμους, κ' ἐμορμύριζεν:

- Ἐνας Θεὸς θὰ μᾶς κρίνη... κ' ἓνας θάνατος θὰ μᾶς ξεχωρίσῃ.

Καὶ εἶτα μετὰ στεναγμοῦ προσέθετε:

- Κ' ἓνα κοιμητήρι θὰ μᾶς σμίξῃ.

Ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦσε, πρὶν ἀπέλθῃ νὰ κοιμηθῇ, νὰ μὴν ὑποψάλῃ τὸ σύνηθες ἄσμα του:

*Σοκάκι μου μακρύ-στενό, μὲ τὴν κατεβασιά σου,
κᾶμε κ' ἐμένα γείτονα μὲ τὴν γειτόνισσά σου.*

Τὴν ἄλλην βραδιάν, ἢ χιῶν εἶχε στρωθῆ σινδῶν, εἰς ὅλον τὸν μακρὸν, στενὸν δρομίσκον.

- Ἄσπρο σινδόνι... νὰ μᾶς ἀσπρίσῃ ὅλους στὸ μάτι τοῦ Θεοῦ... ν' ἀσπρίσουν τὰ σωθικά μας... νὰ μὴν ἔχουμε κακὴ καρδιά μέσα μας.

Ἐφαντάζετο ἀμυδρῶς μίαν εἰκόνα, μίαν ὄπτασίαν, ἐν ξυπνητὸν ὄνειρον. Ὡσάν ἢ χιῶν νὰ ἰσοπεδώσῃ καὶ ν' ἀσπρίσῃ ὅλα τὰ πράγματα, ὅλας τὰς ἁμαρτίας, ὅλα τὰ περασμένα: Τὸ καράβι, τὴν θάλασσαν, τὰ ψηλὰ καπέλα, τὰ ὠρολόγια, τὰς ἀλύσεις τὰς χρυσᾶς καὶ τὰς ἀλύσεις τὰς σιδηρᾶς, τὰς πόρνας τῆς Μασσαλίας, τὴν ἀσωτίαν, τὴν δυστυχίαν, τὰ ναυάγια, νὰ τὰ σκεπάσῃ, νὰ τὰ ἐξαγνίσῃ, νὰ τὰ σαβανώσῃ, διὰ νὰ μὴ παρασταθοῦν ὅλα γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα, καὶ ὡς ἐξ ὀργίων καὶ φραγκικῶν χορῶν ἐξερχόμενα, εἰς τὸ ὄμμα τοῦ Κριτοῦ, τοῦ Παλαιοῦ Ἡμερῶν, τοῦ Τρισαγίου. Ν' ἀσπρίσῃ καὶ νὰ σαβανώσῃ τὸν δρομίσκον τὸν μακρὸν καὶ τὸν στενὸν μὲ τὴν κατεβασίαν του καὶ μὲ τὴν δυσωδίαν του, καὶ τὸν οἰκίσκον τὸν παλαιὸν καὶ καταρρέοντα, καὶ τὴν πατατούκαν τὴν λερὴν καὶ κουρελιασμένην: Νὰ σαβανώσῃ καὶ νὰ σκεπάσῃ τὴν γειτόνισσαν τὴν πολυλογοῦ καὶ ψεύτραν, καὶ τὸν χειρόμυλόν της, καὶ τὴν φιλοφροσύνην της, τὴν ψευτοπολιτικὴν της, τὴν φλυαρίαν της, καὶ τὸ γυάλισμά της, τὸ βερνίκι καὶ τὸ κοκκινάδι της, καὶ τὸ χαμόγελόν της, καὶ τὸν ἄνδρα της, τὰ παιδιὰ της καὶ τὸ γαϊδουράκι της: Ὅλα, ὅλα νὰ τὰ καλύψῃ, νὰ τὰ ἀσπρίσῃ, νὰ τὰ ἀγνίσῃ!

*
* *

Τὴν ἄλλην βραδιάν, τὴν τελευταίαν, νύκτα, μεσάνυκτα, ἐπανῆλθε μεθυσμένος πλειότερον παράποτε.

Δὲν ἔστεκε πλέον εἰς τὰ πόδια του, δὲν ἐκινεῖτο οὐδ' ἀνέπνεε πλέον.

Χειμῶν βαρὺς, οἰκία καταρρέουσα, καρδιά ρημασμένη. Μοναξία, ἀνία, κόσμος βαρὺς, κακός, ἀνάληγτος. Ὑγεία κατεστραμμένη. Σῶμα βασανισμένον, φθαρμένον,

σωθικά λυωμένα. Δέν ήμποροῦσε πλέον νά ζήση, νά αἰσθανθῆ, νά χαρῆ. Δέν ήμποροῦσε νά εὔρη παρηγορίαν, νά ζεσταθῆ. Ἐπιε διὰ νά σταθῆ, ἔπιε διὰ νά πατήση, ἔπιε διὰ νά γλιστρήσῃ. Δέν ἐπάτει πλέον ἀσφαλῶς τὸ ἔδαφος.

Ἦρε τὸν δρόμον, τὸν ἀνεγνώρισεν. Ἐπιάσθη ἀπὸ τὸ ἀγκωνάρι. Ἐκλονήθη. Ἀκούμβησε τὶς πλάτες, ἐστύλωσε τὰ πόδια. Ἐμορμύρισε:

- Νὰ εἶχαν οἱ φωτιές ἔρωτα!... Νὰ εἶχαν οἱ θηλιές χιόνια...

Δέν ήμποροῦσε πλέον νά σχηματίσῃ λογικὴν πρότασιν. Συνέχεε λέξεις καὶ ἐννοίας.

Πάλιν ἐκλονήθη. Ἐπιάσθη ἀπὸ τὸν παραστάτην μιᾶς θύρας. Κατὰ λάθος ἤγγισε τὸ ρόπτρον. Τὸ ρόπτρον ἤχησε δυνατά.

- Ποιὸς εἶναι;

Ἦτο ἡ θύρα τῆς Πολυλογοῦς, τῆς γειτόνισσας. Εὐλογοφανῶς θὰ ἠδύνατό τις νά τοῦ ἀποδώσῃ πρόθεσιν ὅτι ἐπεχείρει ν' ἀναβῆ, καλῶς ἢ κακῶς, εἰς τὴν οἰκίαν της. Πῶς ὄχι;

Ἐπάνω ἐκινουῦντο φῶτα καὶ ἄνθρωποι. Ἴσως ἐγίνοντο ἐτοιμασίαι. Χριστούγεννα, Ἄις-Βασίλης, Φῶτα, παραμοναί. Καρδιά τοῦ χειμῶνος.

- Ποιὸς εἶναι; εἶπε πάλιν ἡ φωνή.

Τὸ παράθυρον ἔτριξεν. Ὁ μάρμπα-Γιαννίδς ἦτο ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν ἐξώστην, ἀόρατος ἄνωθεν. Δέν εἶναι τίποτε. Τὸ παράθυρον ἐκλείσθη σπασμωδικῶς. Μίαν στιγμὴν ἄς ἀργοποροῦσε!

Ὁ μάρμπα-Γιαννίδς ἐστηρίζετο ὄρθιος εἰς τὸν παραστάτην. Ἐδοκίμασε νά εἶπῃ τὸ τραγούδι του, ἀλλ' εἰς τὸ πνεῦμα του τὸ ὑποβρύχιον, τοῦ ἤρχοντο ὡς ναυάγια αἱ λέξεις:

«Γειτόνισσα πολυλογοῦ, μακρὺ-στενὸ σοκάκι!...»

Μόλις ἤρθρωσε τὰς λέξεις, καὶ σχεδὸν δέν ἠκούσθησαν. Ἐχάθησαν εἰς τὸν βόμβον τοῦ ἀνέμου καὶ εἰς τὸν στρόβιλον τῆς χιόνος.

- Καὶ ἐγὼ σοκάκι εἶμαι, ἐμορμύρισε... ζωντανὸ σοκάκι.

Ἐξεπιάσθη ἀπὸ τὴν λαβὴν του. Ἐκλονήθη, ἐσαρρίσθη, ἔκλινε καὶ ἔπεσεν. Ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς χιόνος, καὶ κατέλαβε μὲ τὸ μακρὸν του ἀνάστημα ὅλον τὸ πλάτος τοῦ μακροῦ στενοῦ δρομίσκου.

Ἄπαξ ἐδοκίμασε νά σηκωθῆ, καὶ εἶτα ἐναρκώθη. Εὔρισκε φρικώδη ζέστην εἰς τὴν χιόνα.

«Εἶχαν οἱ φωτιές ἔρωτα!... Εἶχαν οἱ θηλιές χιόνια!»

Καὶ τὸ παράθυρον πρὸ μιᾶς στιγμῆς εἶχε κλεισθῆ. Καὶ ἂν μίαν μόνον στιγμὴν ἤργοποιεῖ, ὁ σύζυγος τῆς Πολυλογοῦς θὰ ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπον νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς χιόνης.

Πλὴν δὲν τὸν εἶδεν οὔτε αὐτὸς οὔτε κανεὶς ἄλλος. Κ' ἐπάνω εἰς τὴν χιόνα ἔπεσε χιών. Καὶ ἡ χιών ἐστοιβάχθη, ἐσωρεύθη δυὸ πιθαμάς, ἐκορυφώθη. Καὶ ἡ χιών ἔγινε σινδῶν, σάβανον.

Καὶ ὁ μπάρμπα-Γιαννιὸς ἄσπρισεν ὅλος, κ' ἐκοιμήθη ὑπὸ τὴν χιόνα, διὰ νὰ μὴ παρασταθῆ γυμνὸς καὶ τετραηλισμένος, αὐτὸς καὶ ἡ ζωὴ του καὶ αἱ πράξεις του, ἐνώπιον τοῦ Κριτοῦ, τοῦ Παλαιοῦ Ἡμερῶν, τοῦ Τρισαγίου.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Νεκρὸς ταξιδιώτης

Ὅταν εὐρέθη ὁ πνιγμένος, ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸν βράχον τοῦ Κοιμητηρίου, ἀνάμεσα εἰς τὴν Μεγάλην Ἄμμον κ' εἰς τὸν Ταρσανᾶν, ὀλίγον ἀκόμη ἤθελε νὰ βασιλέψη ὁ ἥλιος, ἢ μᾶλλον νὰ κρυφθῆ ὀπίσω ἀπὸ τὸ γείτον βουνὸν ἀντικρῦ. Τότε αἱ ἀρχαὶ τοῦ τόπου - ὁ Εἰρηνοδίκης τοῦ πάλαι ποτὲ εἰρηνοδικείου, κι ὁ Νωματάρχης ὁ ἀστυνομεύων - ἀπεφάνθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ μείνη ὀλονυχτὶς ἄταφος, ἐπειδὴ ἦτο ἀνάγκη νὰ τὸν σχίσουν οἱ γιατροί, διὰ νὰ βεβαιωθῆ ἂν ἦτον πνιγμένος ἢ δὲν ἦτον.

Κ' ἦτον καλῆς ψυχῆς ἄνθρωπος, ὁ συχωρεμένος ὁ Κώστας τοῦ Σταματάκη. Φαίνεται, εἶχε τάξει εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κ' νιστριώτισσαν, νὰ τὸν ἀξιῶση νὰ ταφῆ εἰς τὸ χῶμα τῆς μικρᾶς νήσου του - ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸν θαλασσοπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα εἰς τοὺς νεκροὺς - κ' ἡ Παναγία ἢ Κ' νιστριώτισσα τοῦ παρεχώρησε τὸ ταπεινὸν αἶτημα, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐπλευσε ναυαγὸς εἰς τὸ κύμα, καὶ ἀπέδωκε τὴν ἀπλοϊκὴν ψυχὴν του πελαγωμένος εἰς τὴν πάλην μὲ τὸν Χάρον τὸν θαλάσσιον, δὲν ἔπαυσε ν' ἀντικρύζει τὸν ἔρημον ναῖσκον τῆς πέραν, εἰς τὸ δυτικὸν πλάγι τοῦ χαριτωμένου νησιοῦ. Ἐκεῖ λοιπὸν ἀγνάντευε, κ' ἐκεῖ ἦτον προσκολλημένος ὁ πόθος του, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς του. Κ' ἐκεῖ ἄσπριζεν ἀκόμη τὸ παλαιὸν ἔρημον μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ βαθεῖαν γλόην ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσέληνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκὰ σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσὰ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εἰς τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὰ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκοὺς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν - οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἴσως νὰ ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρόν, ἂν ἤξευραν ἀκόμη νὰ κάμουν τὸν σταυρόν τους - κ' ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραὶμ ὁ πνευματικὸς τὸν Ἑσπερινόν, μαζί μὲ τὸν Μιχαῖαν τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἕως τὴν βρύσιν, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιᾶς μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει «γωνίαν τοῦ Παραδείσου». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην, τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἠμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους, τοὺς ἱαμβικοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψει ποτε ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητῆς, ὁ ἀββᾶς Διονύσιος: «Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς, ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγῆς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς καλλιρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε, ψυχῆς, τότε μνήσθητι Διονυσίου».

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα στοὺς κλώνας του, εἶχεν εὐρέθῃ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἢ λαμπρὰ Εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμαντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὐρέθῃ μίαν πρωίαν, εἰς τὰ χίλια ἑξακόσια τόσα, ἡ Εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς

προτομή παιδίσκης, χωρίς να ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰ ἀγκάλας της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ Εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη «ὡς τριετίζουσα δάμαλις» εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μικροῦ ἀσκητηρίου, ὅπως ἦτο τότε τὸ ὕστερον κτισθὲν μοναστήριον, ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα παραδόξως τότε εἰκὼν, ἐφάνη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς τότε ὡς νὰ ἦτο ἀθάνατος κόρη εὐαίσθητος, ἣτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμῃ κούνια, νὰ λικνισθῇ αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου· καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη Παναγία ἢ Κουνίστρα ἢ Κ' νιστριώτισσα.

Ἐκεῖνο τὸ παλαιὸν ἀσκητήριον, τὸ ὁποῖον ἀσπροβολᾶ ἀνάμεσα εἰς τὴν βαθεῖαν πρασινάδα τῆς κοιλάδος, εἰς ὅλην τὴν παραθαλασσίαν φάραγγα τὴν πολυσχιδῆ ἀπὸ τῆς ῥάχης καὶ τῆς ρεματιῆς, ἀντίκρυζεν ὁ πνιγμένος νεκρός, ὅταν ἀρμένιζαν ἐπὶ ἡμέρας διὰ νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τοὺς κρημνώδεις αἰγιαλοὺς τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ὀσσης καὶ τοῦ Πηλίου εἰς τὴν βάσιν τοῦ θαλασσοῦ λόφου, ὅπου λευκάζουν τὰ Μνημόρια τῆς μικρᾶς πατρίδος του, ἐκεῖ ὅπου προσκυνεῖ τοὺς βράχους τὸ μόλις δαμασθὲν μετὰ γογγυσμῶν καὶ ὑλακτοῦν κῦμα. Καὶ τὸ μικρὸν πλοῖον του, βάρκα μεγάλη, σκαμπαβία φορτηγός, ἔπλεεν ἀπὸ Σαλονίκης εἰς Ζαγορᾶν καὶ ἔμπαλιν, φορτωμένον καὶ ξαναφορτωμένον. Ἦσαν οἱ δυὸ ἀδελφοί, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Κωσταντῆς τοῦ Σταματάκη, καὶ μαζί των ἐπέβαιναν ὁ ἔμπορός των. Μῆλα καὶ πατάτες καὶ κάστανα ἐκόμιζον πρὸς τοὺς Ἑβραίους τῆς Σαλονίκης, διὰ νὰ τοὺς ξαναφορτώσουν οἱ Ἑβραῖοι ἐκεῖθεν ἄλλα εἶδη, λ.χ. ὄσπρια ἀνακατωμένα, ὀλίγα πρόσφατα τῆς χρονιάς, ὅσον διὰ δεῖγμα, καὶ πολλὰ περυσινὰ ἢ προπέρσιν σαπρακωμένα.

Ἡ βάρκα ἦτον ἰδιοκτησία τοῦ Γιάννη, τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ, ὅστις καὶ ἐπλοιάρχει. Αὐτὴ ἦτον ἡ περιουσία του εἰς τὸν κόσμον. Ὅσον διὰ τὸν Κώσταν, οὗτος δὲν εἶχεν ἀποκτήσει ποτὲ τίποτε. Εἶχε λάβει γυναῖκα ποτε, καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἓν παιδίον. Εἶτα τὸ παιδίον ἀπέθανεν εἰς τὸν μαζὸν τῆς μητρός του, ἡ δὲ γυνὴ ἐφονεύθη, νομίζω, πεσοῦσα, ἀπὸ τοῦ ἐξώστου, ἐν ἐκστάσει φρενῶν. Ἐκτοτε ἔμεινεν ἐλεύθερος, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ νὰ μὴ τὴν ἀπεμπολήσῃ πλέον. Ἐκυπτε τὴν κεφαλὴν, ἐκάπνιζεν, ἔπινε καφέ, καὶ δὲν ὠμίλει. Ποτὲ δὲν ἔβγαζε λόγον ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἦτο πλέον ἢ πενήντα ἐτῶν, κ' ἐσυντρόφευε τὸν νεώτερον ἀδελφόν του, κ' ἐθαλασσοπνίγετο προθύμως μαζί του, ἐν ἄκρῳ ὑπακοῇ. Ὁ Γιάννης ἦτο ὀλιγώτερον τῶν πενήντα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, εἶχε δὲ οἰκογένειαν, σχεδὸν μισὴν δουζίνα παιδιά.

Ἦσαν καὶ αὐτοὶ θύματα τῆς τοκογλυφίας τῶν 36 τοῖς ἑκατόν, καὶ «τὸ διάφορο κεφάλι», ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι. (Τὸ ὁμοιοτέλευτον δὲν τὸ ἔκαμα ἐκ προθέσεως). Ὁ τοκογλύφος, βίαιος ἐπαίτης, (καὶ ἐνίοτε ὁ ἐπαίτης, ὑπουργὸς τοκογλύφος· - ποῖον ἐκ τῶν δυὸ θηρίων εἶναι τὸ χαλεπότερον!) μὲ τὰ «θαλασσοδάνεια», καὶ μὲ τὸ 36 τοῖς %, εἶχε καταστρέψει, πρὸ πολλοῦ τὸ ναυτικὸν τοῦ τόπου των, καὶ εἶχεν ἐξανδραποδίσει ὅλον τὸν λαόν. Κληῖρος καὶ μοῖρα καὶ προορισμὸς τῶν δυὸ ἀδελφῶν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων, ἦτο νὰ θαλασσώνουν, νὰ παραδέρνουν, νὰ βασανίζονται χειμῶνα καιρὸν μὲ τὴν ψυχὴν στὰ δόντια, νὰ «θανатоῦνται ὅλην τὴν ἡμέραν, ὡς πρόβατα σφαγῆς». Τέλος... ἐσώθησαν τὰ βάσανά του. Μίαν νύκτα, τὴν προτελευταίαν τοῦ Νοεμβρίου, ἡμέραν τοῦ φεγγαριοῦ, ὅπου ἦτο φοβερὰ ταραχὴ καὶ τρικυμία... καὶ τὸ μὲν πρῶτον κῦμα ἐσάλειψεν ἐκ βάρων, δηλ. ἐκ τῆς τρόπιδος, τὴν βάρκαν, τὸ δεύτερον κῦμα τὴν ἐγέμισε νερά, διὰ νὰ πλῆῃ ἴσα μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τὸ δὲ τρίτον κῦμα, τὸ σφοδρότερον, τὴν ἐσπλαγγνίσθη, καὶ τῆς ἔδωκεν τὸν τελειωτικὸν κτύπον, τὴν κατεπόντισε.

Δὲν ἀπέιχε μίλια ἀπὸ τὴν στεριὰν τὸ μέρος ὅπου κατεποντίσθησαν. Ὁ Γιάννης ἦτο δεινὸς κολυμβητής. Μὲ τὸ ὑποκάμισον καὶ μὲ τὴν «σκελέαν» ἔπλευσεν, ἔπλευσε, κ' ἔφθασεν εἰς τοὺς βράχους τοῦ γαλοῦ, εἰς μίαν ἀπότομον ἀκτὴν τῆς Ἀγυῖας. Ἐκτύπησεν, ἐμωλωπίσθη, ἐπρήσθη, καὶ μισοπνιγμένος, παγωμένος, ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Ἦτο λυκαυγὲς ἤδη. Ἀφοῦ ἐβυθίσθη ἡ βάρκα, ὕστερον ἤρχισε νὰ γλυκοχαράζει ὁ οὐρανός, διὰ νὰ «μετανοήσῃ ὁποῖος ἐπνίγη», ἢ ἴσως, διὰ νὰ φωτισθοῦν τὰ ναύγια. Ὁ Γιάννης ἐκοίταξε παντοῦ, δεξιὰ, ἀριστερά, πρὸς τ' ἄνω, πρὸς τὰ κάτω· δὲν εἶδε πουθενὰ καλύβην, οὔτε ἄνθρωπον. Μισοπαγωμένος, ζαλισμένος ὅπως ἦτον, ὡς ἀλλόκοτον ὄνειρον αἰσθανόμενος τὴν ζωὴν, μὴ βλέπων ἄλλοῦ ποῦ δρόμον οὔτε μονοπάτι, ἤρχισε ν' ἀναρριχᾶται τὴν κρημνώδη ἀκτὴν. Ἐγλίστρα, ἐπιάνετο μανιωδῶς ἀπὸ τοὺς θάμνους, ἐπιπτεν, ἐσηκώνετο. Τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀκτῆς. Οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι εἶδαν ὕστερον τὰ ἴχνη του, διὰ νὰ πιστεύσουν ὀφθαλμοφανῶς εἰς τὴν ἀπεγνωσμένην ἀναρρίχισίν του, ἔκαμναν τὸν σταυρόν των. Εἷς δὲ νεαρὸς διδάσκαλος τοῦ γείτονος χωρίου, συγκινηθεὶς, ἔκλαιε μετὰ λυγμῶν. Ὁ ἴδιος ὁ σωθεὶς ναυτίλος ἔβλεπε τὰ ἴχνη τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του καὶ δὲν ἐπίστευεν.

Εὔρε φιλανθρώπους βοσκούς καὶ ξενίαν πρόθυμον εἰς τὴν καλύβην των. Τὸν ἔθαλψαν, τὸν ἀνεζωογόνησαν, τοῦ ἔδωκαν μίαν κάπαν καὶ βλαχόκαλτσες καὶ τσαρούχια. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἔψαξαν εἰς ὅλους τοὺς γείτονας αἰγιαλοὺς, μήπως εὔρωσι πτώμα ναυαγοῦ ἢ ναύγιον, ἢ ἄνθρωπον ζῶντα ἀκόμη. Πουθενὰ τίποτε. Ὁ ἔμπορος τοῦ φορτίου, ὁ κύρ Στάθης, ὁπραματευτής, «οὔτε ἦτον, οὔτ' ἐφάνη». Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιάννη, ὁ Κώστας, ἦτο καλὸς ναύτης, σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ ἀδελφός του, κ' ἐκολύμβα ἐξ ἴσου καλά. Πῶς δὲν ἐφάνη; Κατὰ ποῦ ἔβαλε πλώρην τάχα; Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἂν τυχὸν ἐπνίγη, κ' ἐσώθη αὐτὸς (διελογίζετο ἀκουσίως, θρηνῶν μέσα του, ὁ Γιάννης ὁ διασωθεὶς) ἢ θάλασσα φαίνεται νὰ ἔκαμεν ἐπιεικῶς καλὴν κρίσιν τὴν φορὰν αὐτῆν· διότι αὐτὸς εἶχε γυναικὰ καὶ πέντε ἢ ἕξ παιδιὰ, κ' ἐκεῖνος δὲν εἶχε «κανένα στὸν κόσμω!»... Τὸν συλλογισμὸν δὲ τοῦτον ἔκαμαν μεγαλοφώνως πλέον ἢ χίλιοι ἄνθρωποι, ὕστερον, ὅσοι ἤκουσαν τὸ δρᾶμα, κ' ἐγνώριζον τὰς περιστάσεις τῶν προσώπων.

Ὅταν, μετὰ ἐννέα ἢ δέκα ἡμέρας, ἐπέστρεψεν ὁ ναυαγὸς εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἀπήλαυσεν, ὡς «ὑστερόποτος», οἶονε ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον ἐρχόμενος, τὸ θάλλπος τῆς πτωχικῆς του ἐστίας, τὴν ἰδίαν ἡμέραν, πρὸς ἐσπέραν, πρᾶγμα ὀπωσοῦν παράδοξον συνέβη.

Ὅδοιπόροι διαβᾶται, ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς ἐπανερχόμενοι, περνῶντες τὴν μακρὰν ἄμμον, πέραν τοῦ δυτικοῦ ναυπηγείου, καὶ κάτω ἀπὸ τὸν περίβολον τοῦ Κοιμητηρίου τῆς πολίχνης, εἶδαν νεκρὸν πνιγμένον, πτώμα φουσκωμένον, μισοσφιγμένον ἀπὸ τὴν ἄλμην, καὶ ὄχι πολὺ ὀδωδός. Ποῖος ἦτο; Ξένος τις, ἄγνωστος; Ὅχι. Ἦτο πατριώτης, γνωστός· ὅλοι οἱ ἰδόντες τὸν ἀνεγνώρισαν. Ἦτον ὁ Κωσταντής, υἱὸς τοῦ Σταματάκη, ἀπὸ τὸν Ἐπάνω Μαχαλᾶν.

Ἐπῆγαν καὶ εἶπαν τὴν εἶδησιν εἰς τοῦ ἀδελφούς του· εἰς τὸν Γιάννην, τὸν μόλις ἀνασωθέντα ναυαγόν, κ' εἰς τὸν νεώτερον Γιώργην, τὸν ἐσχάτως παλιννοστήσαντα ἐκ τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἔτρεξαν, τὸν ἀνεγνώρισαν, τὸν ἔκλαυσαν. Ἐκεῖτο ἐπὶ τοῦ ρηχοῦ αἰγιαλοῦ, σιμὰ εἰς τοὺς χαμηλοὺς βράχους τῆς ἀκτῆς· οἱ πόδες του εἶχον ἀναπαυθῆ ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἢ κεφαλῆ καὶ τὸ στήθος του ἐλικνίζοντο ἀκόμη εἰς τὸ κῦμα. Ἔστειλαν εἶδησιν εἰς τὰς ἀρχάς, πρὶν τὸ θίξουν, παρήγγειλαν εἰς τοὺς οἰκείους των νὰ φέρωσι σινδόνια καὶ φορέματα διὰ νὰ συστειλώσι τὸν νεκρόν.

Τέλος ἦλθαν ὁ Νωματάρχης τῆς ἀστυνομίας, κι ὁ Εἰρηνοδίκης τοῦ πάλαι ποτὲ εἰρηνοδικείου. Καὶ πλῆθος περιέργων, ἢ καὶ ἐνδιαφερομένων ἠκολούθησε τοὺς ἐν τέλει. Τότε ἤρχισεν ἕκαστος νὰ ἐκφέρει τὰς εἰκασίας του. Μήπως ὁ Γιάννης ὁ ἀδελφός του εἶχε φέρει τὸν νεκρὸν μαζί του, ὅταν ἔφθασε χθὲς πρωί, μὲ τὸ βαποράκι τὸν «Καφηρέα», καὶ τὸν εἶχε ρίψει λάθρα ἐκεῖ εἰς τὸν αἰγιαλόν; Πρῶτη ἄτοπος ὑπόθεσις. Δευτέρα πιθανὴ ὑποψία: κάποιος ναυβάτης, ἄλιεὺς ἢ πορθμεύς, μὲ πέραμα ἢ μὲ βάρκαν, κάποιαν ψαροπούλα ἢ τράτα, θὰ εὔρεν ἴσως τὸν πνιγμένον πλέοντα εἰς τὸ πέλαγος, μίλια μακράν, τὸν ὤκτειρε, καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν φέρη ἔως ἐδῶ, διὰ νὰ τύχη χριστιανικῆς ταφῆς ὁ ἀτυχῆς ποντοπόρος. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἔφερον ἔως ἐδῶ, τὸν ἄφησε σιμὰ εἰς τὸν γιαιλόν, ἔκθετον. Ἴδου καὶ νεκρὸς ἔκθετος, ὡς νὰ ἔλεγε τις, βρέφος νόθον διὰ τὸν ἄλλον κόσμον

Καὶ διατὶ νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ τὸν φέρη ἔως ἐδῶ, κ' ὕστερα νὰ τὸν ἀφήσῃ λαθραίως καὶ νὰ φύγῃ; Τί εἶδους λαθρεμπόριον ἦτον αὐτό; Προφανῶς, κατὰ τὴν συλλογιστικὴ μέθοδον τῶν οὕτω σκεπτομένων, διότι ἐφοβεῖτο μὴν εὔρη ὁ ἄνθρωπος τὸν μπελᾶ του μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας πού ἔχομεν εἰς τὸν τόπον αὐτόν: «Ἐλα δῶ, βρέ. Καὶ ποῦ τὸν ἦρες αὐτόν; Καὶ πῶς τὸν ἔφερες ἐδῶ; Καὶ τί ξέρεις νὰ μᾶς πῆς; Καὶ ἀπὸ τί θάνατον πάει; Καὶ εἰς ποιὸν μέρος τὸν εἶδες, ἀκριβῶς; Δὲν ἦρες ἄλλο τίποτε; Καὶ μὴν τὸν ἔφαξες; Τί ἦρες ἐπάνω του; Δὲν εἶδες ἄλλον ἄνθρωπον ἐκεῖ κοντά; Μήπως τὸν ἐσκότωσε κανεὶς; Ἄλλο τίποτε ξέρεις;... Μὰ πῶς τὸν ἔφερες, ἐδῶ, ἐπὶ τέλους;» Ὅλοι αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις θὰ ἐφαίνοντο νὰ κρύπτουν περίπου τὴν ἐνδόμυχον σκέψιν: «Μὴν τὸν ἐσκότωσες, ἢ μὴν τὸν ἐπνίξες;... καὶ τώρα μας τὸν ἐκουβάλησες ἐδῶ διὰ νὰ βγῆς λάδι;... Κοίταξε καλά. Μὴ θαρρῆς πῶς θὰ μᾶς γελάσης. Ὅλοι Ρωμιοὶ εἴμαστε», κτλ.

Ἡ ἀπορία δὲν ἐλύθη. Ὅλοι οἱ πονηρευόμενοι δὲν ἐπέισθησαν. Τὸ γνησιώτερον μέρος τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ ἐπίστευσεν εἰς τὸ θαῦμα. «Καλὸς ἄνθρωπος ἦτον. Μέγα πρᾶγμα δὲν ἐζήτησε. Καθὼς ἐπνίγετο, παρεκάλεσε μόνον τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ νὰ τὸν ἀξιῶσῃ νὰ ταφῇ εἰς τὸ χῶμα τῆς πατρίδος του, καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ νὰ τὸν φᾶν τὰ ψάρια. Κ' ἢ Παναγία, ἢ θαματοουργία, ὅπου ἀντίκρυζεν ὁ πνιγμένος τὸ παλαιὸν μοναστηράκι τῆς, καὶ τὸν βαθυπράσινον λόφον μὲ τὰ πεῦκα τὰ γιγαντιαία ὅπου τὴν εὔρον ποτε ἐπὶ αἰώρας, νὰ λικνίζεται ὡς ἀθῶα παιδίσκη, τοῦ παρεχώρησε τὸ ταπεινὸν αἴτημά του».

Ὁ ἄνθρωπος ἀφῆκε τὴν τελευταίαν πνοὴν ὑπὸ τὸ κύμα, ὅπου ἐβυθίσθη κατ' ἀρχάς, εἶτα τὸ νεκρὸν σῶμα ἀνέδου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, κ' ἔβαλε πλώρην, καθὼς εἶπεν ὁ ἀδελφός του, φερόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, κατὰ τὴν νοτιάν: καὶ ἀρμένισεν, ἀρμένισε πολλὰ μίλια ἐωσότου ἔφθασεν εἰς τὸ θαλάσσιον τρίστρατον, τὸν πλατὺν πορθμόν, τὸν μεταξὺ τοῦ Ἀρτεμισίου, τῆς Σηπιάδος, ἄκρας τοῦ Παγασαίου κόλπου, καὶ τῶν Σποράδων. Ἐκεῖ ἐταλαντεύθη πολὺ, συρόμενον πότε ἀπὸ τὰ ρεύματα, πότε ὠθούμενον ἀπὸ τ' ἀπόγεια τῆς ξηρᾶς καὶ ἀπὸ τῆς θαλασσίας αὔρας, τέλος ἔβαλε πλώρην κατὰ τὸν λεβάντην καὶ τὸν σορόκον. Διαπόντιος νεκρός, χωρὶς ποτὲ νὰ γίνῃ ὑποβρύχιος. Τὰ κύματα ὡς νὰ ὤκτειρον τὸν ποτε ναύτην, μαλακὰ μαλακὰ τὸν προέπεμπτον εἰς τὸν πένθιμον δρόμον του. Τὰ ψάρια τοῦ ἀφροῦ ἐπήδων τριγύρω του, ἐδοκίμαζον νὰ τὸν πλησιάσουν, καὶ πάλιν, ὡς νὰ ἠλαύνοντο ἀπὸ ἀόρατον δύναμιν, ἔφευγον μακράν του. Τὰ δελφίνια τὸν παρέκαμπτον εὐλαβῶς, αἱ φώκαι ἐκρύπτοντο εἰς τὰ ὑποβρύχια ἄντρα των, τὰ σκυλόψαρα ὑπεχώρουν εἰς τὴν διάβασίν του. Ὁ θαλασσοπόρος νεκρός, ὡς νὰ εἶχεν ἀκόμη πυξίδα καὶ πηδάλιον εἰς αὐτὸ τὸ σκέλεθρόν του, δὲν ἔχασε ποτὲ τὴν κατεύθυνσίν του. Διέπλευσεν ἀκόμη ὀκτῶ ἢ δέκα μίλια, ὅλον τὸ νότιον πλάτος τῆς μικρᾶς νήσου του, καὶ εἶτα ἐστράφη πάλιν. Ἐβαλε πλώρην κατὰ τὸν βορρᾶν, καὶ ἤρχισε νὰ εἰσπλῆ τὸν λιμένα τῆς πατρίδος του...

Εἶχε διανύσει περὶ τὰ σαράντα μίλια, εἰς τόσας πολλὰς ἡμέρας. Δὲν ἦτο ταχύς, ἀλλὰ βραδύς εἰς τὸν πλοῦν του. Δὲν ἐβάδιζεν εἰς τὴν χαρὰν του, ἔβαινεν εἰς τὴν κηδεῖαν του. Καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ προσεγγίση εἰς καμμίαν μεμακρυσμένην θαλασσίαν ἀγκάλην, δὲν ἐπῆγε νὰ σταματήσῃ εἰς κανένα ἀπόκεντρον ὄρμον, εἰς κανένα ἔρημον αἰγιαλὸν τῆς νήσου του. Δὲν ἐστάθη ν' ἀναπαυθῆ εἰς καμμίαν ὕφαλον, εἰς καμμίαν σύρτιν ἢ ἄμμον. Ἐπῆγε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν θαλάσσιον λόφον τοῦ Κοιμητηρίου εἰς τὰ δυτικὰ τῆς πολίχνης, καὶ προσωμίσθη εἰς τὴν μικρὰν ἀκτὴν, κ' ἐκεῖ ἔμεινε. Ἡ ζωὴ του ἀθόρυβος, ταπεινὴ καὶ μετριόφρων. Εἰς τὸν θάνατόν του δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ κόπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Πρὸς τί νὰ τὸν κουβαλοῦν εἰς οἰκίαν, εἰς ἐκκλησίαν, καὶ νὰ τὸν πομπεύουν διὰ τῆς ἀγορᾶς; Ἀγοραῖαν κηδεῖαν δὲν ἤθελεν. Ἦρκει νὰ εὑρεθοῦν δυὸ χριστιανοὶ νὰ τὸν ἀνεβάσουν ὀλίγα βήματα παραπάνω, ἦρκει νὰ σκάψουν δυὸ τρεῖς σπιθαμὰς εἰς τὸ χῶμα νὰ τὸν καλύψουν, καὶ θὰ εὔρισκον τὸ ἔλεος εἰς τὴν ψυχὴν των. Ἄν ὁ παπα-Στάμος ἢ ὁ παπα-Γληόρης ἢ καὶ ὁ πάτερ Ἰωακείμ ἀκόμη, ὁ μοναχὸς ὁ περιπλανώμενος, ἤρχετο νὰ εἶπη τὸ Μετὰ πνευμάτων, καλῶς θὰ εἶχεν ἄλλως ὁ Θεὸς τὰ ἤξευρε.

Ἐντούτοις, ἀφοῦ μετεφέρθη ὁ νεκρὸς ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν Μνημάτων, αἱ ἀρχαὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο περὶ δύσιν ἡλίου, δὲν ἦτο καιρὸς νὰ γίνῃ νεκρογία, διὰ νὰ βεβαιωθῆ ἂν ἦτο πράγματι πνιγμένος ὁ νεκρὸς. Ὅθεν ἔπρεπε νὰ μείνῃ ὅλην τὴν νύκτα ἄταφος μέχρι τῆς πρωΐας.

Τὴν νύκτα, εἰς τὸ καφεενδάκι τοῦ Ἀλέξη τοῦ Μπαρμπαδήμου μία παρέα εὐθυμὸς συνεζήτηε περὶ τάφων καὶ νεκρῶν. Ὁ Ντάκης τοῦ Ἀγγούδη ἔβαλε στοίχημα μὲ τὸν Τάκην τοῦ Πατάκη, ἂν ὁ πρῶτος ἦτο ἱκανὸς νὰ ὑπάγῃ περὶ τὰ μεσάνυκτα εἰς τὸ Νεκροταφεῖον, νὰ εἰσέλθῃ ὀλομόναχος, καὶ νὰ μείνῃ, ἐπὶ μίαν ὥραν εἰς τὸ ὑπαιθρον, πλησίον τοῦ πνιγμένου, τοῦ ἀτάφου νεκροῦ. Διότι ὁ ἄτυχος εἶχε, βλέπετε, μετὰ θάνατον τὴν μοῖραν τοῦ Αἴαντος τοῦ Μαστιγοφόρου. Μετὰ τὸ δρᾶμα τοῦ θανάτου, νέον δρᾶμα ἐπλέκετο περὶ τῆς ταφῆς. Εὐτυχῶς ἡ παρέα ἦτο ἀπὸ ἐκείνας ὅπου μέχρι λόγων φθάνουσιν, ἀλλὰ καὶ δὲν νοοῦσιν ὀπόση ἀσέβεια ἐνυπάρχει εἰς τοὺς λόγους.

Τέλος ἀνέτειλεν ἡ πρωΐα, κ' ἐπήγαν οἱ ἰατροί... «Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια; ἢ ἰατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι;» Μάτην διεμαρτύροντο οἱ οἰκεῖοι τοῦ νεκροῦ, ὅτι ἡ αἰτία τοῦ θανάτου ἦτο ἐδῶ φανερά, αὐταπόδεικτος καὶ μεμαρτυρημένη.

Μετὰ δυὸ ὥρας ἔλαβε τέλος τὸ ἀνωφελὲς βάσανον, καὶ ὁ νεκρὸς ἀπεδόθη εἰς τὴν γῆν. Ἐτάφη εἰς τὴν ἐσχάτην γωνίαν τοῦ περιβόλου, τὴν πλησιεστέραν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Μὴ μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰῶν ὀπιθεν καταλείπειν...
σῆμα τε μοι χεύαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὁ σημαδιακός

Ἀπὸ τῆς μικροτάτης νήσου Δασκαλειοῦ ἢ ἀπὸ λέμβου ἐν τῷ λιμένι θεώμενός τις, τὴν ἐσπέραν τῆς 5 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 186..., θὰ ἔβλεπε ποικίλα φῶτα διασχίζοντα καθ' ὅλας τὰς διεθύνσεις τὰς ὁδοὺς τῆς πολίχνης Σ...

Δὲν ἦτο τίποτε ἑκτακτον. Ζεύγη παιδίων μετὰ φανῶν καὶ δάδων περιερχόμενα τὰς οἰκίας, τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς, ἔψαλλον τὰ φῶτα.

Δυὸ μειράκια, πρωτεξάδελφοι ἐκ μητρὸς, ὁ Σωτῆρος καὶ ὁ Ἀλέκος, ἀνέβαινον τὸ λιθόστρωτον τῆς παραθαλάσσιας ὁδοῦ, τὸ ὑπερκείμενον ἀποτόμου κρημνώδους βράχου καὶ φέρον εἰς τὴν ἄνω ἑνορίαν.

Ὁ Σωτῆρος ἦτο δωδεκαετής, ὁ Ἀλέκος δεκαετής. Ὁ πρῶτος ἔφερε τὸ νησιώτικον ἔνδυμα, ὁ δεῦτερος ἦτο «φράγκος», δηλαδὴ ἐφόρει κακόζηλα στενὰ ἐξ ἐγγωρίου ὑφάσματος, καὶ κασκέτον. Οὗτος ἐκράτει μόνον λεπτὴν ράβδον, ὁ δὲ Σωτῆρος ἦτο κάσσα, ἐκράτει δὲ καὶ τὸν φανόν.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος οἱ δυὸ ἐξάδελφοι ἦσαν πάντοτε μαλωμένοι μεταξύ των. Τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων ὅμως ἐπῆρχετο ἡ συνδιαλλαγή, περιῆρχοντο κατὰ τὰς τρεῖς ἑορτὰς «τὰς συγγενικὸς οἰκίας», ἐτραγῶδουν τὰ συνήθη ἄσματα, ἐμάζευον ὀλίγα λεπτά, ἔκαμνον μερίδιον... καὶ πάλιν μετὰ τὰ Φῶτα ἐμάλωναν.

Καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην εἶχον περιέλθει ὅλας τὰς «συγγενικὰς οἰκίας», δηλ. τὸ ἥμισυ τῆς πολίχνης, ὡς τελευταίαν δὲ ἐκδρομὴν ἐπεφύλαττον πάντοτε τὴν διὰ τοῦ ὀλισθηροῦ λιθοστρώτου ἄνοδον. Ἦτο ἤδη ὀγδόη ὥρα τῆς ἐσπέρας. Ἐκ τῆς ἀνόδου ἐκείνης κατήρχοντο πάντοτε μὲ βαρύτερα τὰ θυλάκια. Διότι ὁ καπετάν-Θανασός, ὁ θεῖος των, ἦτο μὲν ἀπαιτητικός, ιδιότροπος ἀλλὰ καὶ λίαν ἐλευθέριος.

Ὁ καπετάν-Θανασός, εὐπορος ναυτικός, πενήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν, ἀπολαύων ἤδη τὰ θέλητρα τῆς ἐστίας, παραχωρήσας τὴν πλοιαρχίαν εἰς τοὺς δυὸ πρεσβυτέρους υἱούς του, κατώκει τὴν μεγάλην σχετικῶς οἰκίαν, μετ' εὐρυχώρου προαυλίου καὶ κήπου, εἰς ἣν ἔμελλον νὰ εἰσέλθωσιν ἤδη οἱ δυὸ νέοι.

Μόλις ἀπεῖχον δέκα βήματα τῆς αὐλείου θύρας, καὶ σκιά τις προβαίνει ἐκ τίνος κόγχης τῆς γείτονος οἰκίας, τῆς συνεχομένης μὲ τὸ προαύλιον τῆς οἰκίας τοῦ καπετάν-Θανασοῦ.

Μία χεὶρ ἤρπασε τὸν Σωτῆρον ἀπὸ τοῦ βραχίονος.

Τί θέλεις, μπάρμπα; ἔκραξεν ἔντρομος ὁ νέος. Τὰ λεπτά μας... πάρε τα...

Δὲν θέλω λεπτά, βρὲ ἄτιμε!... ἀπήντησε βραχνῇ καὶ λαρυγγώδης φωνῇ.

Ὁ Ἀλέκος μετὰ τῆς ράβδου του εἶχε τραπῆ, ἐννοεῖται, εἰς φυγὴν.

Ἀλλὰ μόλις ἀπεμακρύνθη ὀλίγα βήματα, καὶ ἐστάθη ἐνδοιάζων ἂν ἔπρεπε νὰ βάλῃ φωνὰς ἢ νὰ λάβῃ μᾶλλον λίθους νὰ ρίψῃ κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως.

- Στόπ! μωρέ... τῷ ἐφώνει ὁ παράδοξος ἄνθρωπος, ὅταν εἶχε σταματήσει ἤδη.

- Ἄφσέ τον, μπάρμπα! τί σοῦ κάνει;... ἐφώνει μακρόθεν ὁ Ἀλέκος.

Ὁ ἀλλόκοτος ἄνθρωπος ἐφόρει ἰδιόρρυθμον ὄλως κόκκινον σαρίκιον περὶ τὴν κεφαλὴν, ὅπερ ἐτρόμαξε τοὺς δυὸ νέους καὶ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν κατ' ἀρχάς. Οὕτω τοῦ κατέβη τὴν ἐσπέραν ἐκείνην νὰ φορέσῃ τὸ ζωνάρι του σαρίκι. Ἄλλοτε πάλιν εἶχεν ἄλλας ἰδιοτροπίας. Ἐφόρει ταῖς κάλτσαις ὡς χειρόκτια.

Ἐκ τῆς φωνῆς ὅμως τὸν ἀνεγνώρισαν παρευθὺς καὶ οἱ δυὸ. Ἦτο «Ἐλόγου του».

Τοιοῦτον ἔφερε σκωπτικὸν ἐπίθετον ὁ εἰκοσαέτης νέος Μανουὴλ Προυσαλῆς, ἐθελόκομπος ἀντιπαθητικὸς ἐργολάβος εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην φιλοσκώμονα κοινωνίαν, ὅπου πᾶς ἄνθρωπος πρὸς τῷ οἰκογενειακῷ ὀνόματι, ὅπερ μόνον εἰς τοὺς ἐπίσημους καταλόγους τῆς δημορχίας ἀπαντᾶται, προικίζεται τουλάχιστον μὲ δυὸ ἢ τρία προσωνύμια.

- Δὲν θέλω τὰ λεπτά σου, βρέ... ἐπανελάβεν Ἐλόγου του, στρίβων ὑπερηφάνως τὸν μικρὸν πυρρὸν μύστακά του... Μὴ φοβᾶσαι, ἄκουσε... νά, τί θέλω.

Καὶ τῷ ἔτεινε μικρὸν ἐπιστόλιον, ἐντὸς χρυσίζοντος διηνηθισμένου φακέλλου.

- Νὰ τὸ δώσης, ἐπάνω ποῦ θὰ πᾶς, εἶπε. - Τίνος νὰ τὸ δώσω;

- Στὸ Μπραϊνάκι, βρέ... δὲν ξέρεις ποῦ μ' ἀγαπάει;

- Ἀλήθεια; εἶπε μετὰ προσποιητοῦ θαυμασμοῦ ὁ Ἀλέκος, ὅστις εἶχε πλησιάσει ἐν τῷ μεταξύ.

- Σένα δὲν σοῦ μιλῶ, εἶπεν αὐστηρῶς Ἐλόγου του.

- Καλά, τὸ δίνω, ἀπήντησεν ὁ Σωτῆρος εὐχαριστημένος διότι θὰ ἐγλύτωνα.

- Μὰ θέλω νὰ μοῦ φέρῃς καὶ σημάδι, προσέθηκεν Ἐλόγου του.

- Τί σημάδι;

- Αὐτὴ ξέρει.

Καὶ ἐπανελάβε:

-Τὸ διαβάση δὲν τὸ διαβάση, θέλω νὰ μοῦ φέρῃς σημάδι ἀπόψε.

Καλά.

Κρατῶ ἀμανάτι τὸ φέσι σου, καὶ σὲ περιμένω ἐδῶ τριγύρω. Ἀκοῦς;

Και απέσπασεν αὐθαιρέτως τὸ φέσι ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωτήρου.

- Δός του τὸ φέσι του! ἀνέκραξεν ὁ Ἀλέκος.

- Σούτ, ἐσύ!...

Ὁ Σωτήρος δὲν παρεπονέθη τίποτε καὶ ἔνευσε πρὸς τὸν σύντροφόν του νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἔσω τοῦ προαυλίου.

- Τώρα πῶς θὰ πάω ἀπάνου χωρὶς φέσι; εἶπεν ὁ Σωτήρος ἐντὸς τῆς αὐλῆς.

- Φορεῖ ὁ Σπύρος φέσι; παρατήρησεν ὁ Ἀλέκος.

Ὁ Σπύρος ἦτο συνηλικιώτης καὶ ἀχώριστος φίλος τοῦ Σωτήρου, φιλομαθέστατος, εὐφυής, πρωτόσχολος τῆς ἐποχῆς του, ὅστις ἠρέσκετο τότε νὰ μὴ ἔχη ἄλλο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς εἰμὴ τὴν πλουσίαν λινόχρουν καὶ φαιάν κόμην του.

Φεῦ! οἱ δυὸ ἐκεῖνοι συμμαθηταί, τοὺς ὁποίους οὐχὶ ἄνευ παιδικῆς κακεντρεχείας προσήγγιζεν οὕτως ὁ Ἀλέκος, ἔμελλον μετὰ δεκαετίαν νὰ κατέλθωσιν ἐκ Γερμανίας μὲ ὑψηλοὺς πῖλους καὶ μὲ ξένα ἔξοδα *doctores philosophiae et omnium rerum...* καὶ ὁ πτωχὸς Ἀλέκος, ὅστις οὔτε διδάσκαλος κατώρθωσε νὰ γίνῃ, ἂν καὶ ἐνεγράφη ποτὲ εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολήν, ἔμελλε νὰ μείνῃ ξεσκουφωτός καὶ ἄσημος... συρράπτῃς ἐπιφυλλίδων!...

- Ὁ Σπύρος, ἀπήντησε ὁ Σωτήρος, δὲν φορεῖ πάντοτε.

- Καὶ σὺ μὴ φορῆς μιὰ φορά.

Εἶτα εὐθὺς τῷ ἦλθεν ἄλλη ἰδέα.

- Στάσου, βάζω κ' ἐγὼ τὸ κασκέτο μου στὴν τσέπη, καὶ παρουσιαζόμεθα καὶ οἱ δυὸ ξεσκουφωτοί. Καὶ ἔκαμεν ὡς εἶπε.

- Τώρα, θὰ τὸ δώσης τὸ ραβασάκι; ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ Ἀλέκος.

- Αὐτὸ δὲν τὸ κάνω ἐγὼ ποτέ, ἀπήντησεν ὁ φρόνιμος Σωτήρος.

- Αὐτὸ ἤθελα νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγὼ γιὰ νὰ διαβάσουμε τί γράφει μέσα.

- Ὅχι δά... κι αὐτὸ δὲν πρέπει... εἶπεν αὐστηρῶς ὁ Σωτήρος.

- Γιατί;

- Καὶ τί θὰ διαβάσης; δὲν ξέρεις τί γράφει μέσα; Δὲν διάβασες ποτέ σου τὸν «Σκανδαλώδη Ἔρωτα» καὶ τὴν «Φιλομειδὴ Ἀφροδίτην»;

-Ναί.

- Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ τί θὰ γράψῃ. «Ψυχὴ μου, μάτια μου, καρδιά μου, συκώτι μου», καὶ ὕστερα θὰ ἔχῃ κάτι στίχους ἀπὸ τὰ βιβλία πού σοῦ εἶπα: «Εἶσαι καρπὸς τοῦ Ἔρωτος,

παιδί της Αφροδίτης», ἢ «Ἔχεις ἀνάστημα μικρόν, ἀλλὰ ψυχὴν μεγάλην, ὡς ἄρωμα πολύτιμον εἰς πάγχρυσον φιάλην», καὶ ὕστερα θὰ λέγῃ: «Ἀπὸ τὰ μπεντένια πέφτω, πέφτω γιὰ νὰ σκοτωθῶ, κ' ἡ ἀγάπη μου φωνάζει, πιάστε τον, γιὰ τὸ Θεό!» Αὐτὰ θὰ γράφῃ.

Ὁ Σωτῆρος ἐμνημόνευσε ἀνωτέρω δυὸ συλλογὰς τοῦ Γαλατᾶ, ἐξ ἐκείνων αἵτινες τοιαῦτα δίστιχα περιέχουν τῷ ὄντι, ὧν πολλὰ μὲν κακόζηλα, πλεῖστα δὲ ἀνόητα καὶ ὅλα γελοῖα.

Καὶ ὁμοῦς ἡ περιέργεια τοῦ Ἀλέκου δὲν ἀνεπαύετο. Παρὰ τὴν ἐστίαν πατριαρχικῶς καθημένος ὁ μπάμπια-Θανασός, ἔχων ἀντικρὺ τὴν πιστὴν συμβίαν του, καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν τεσσάρων θυγατέρων του καὶ τῶν τεσσάρων νεωτέρων υἱῶν του, διότι οἱ δυὸ πρεσβύτεροι ἔλειπον μὲ τὸ καράβι, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀπήλασε τῆς μακάριος ἡδονῆς τοῦ οἴκου, ἦν ὁ μόνος ὁ ἐπὶ μακρὸν στερηθεὶς αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμήσῃ.

Ὁ καπετάν-Θανασός δὲν εἶχε μετρίας ἀπαιτήσεις. Ἦθελε πλὴν τοῦ κοινοῦ ἄσματος τῶν Φώτων, ἐν δι' ἑαυτὸν, ἐν διὰ τὴν σύζυγόν του, ἐν διὰ τὸ καράβι, ἀνὰ ἐν διὰ τοὺς ἕξ υἱούς του, ἀνὰ ἐν διὰ τὰς τρεῖς θυγατέρας του, καὶ δυὸ διὰ τὴν τρίτην κόρην του, τὸ Μπραϊνάκι, τὸ ὅλον δεκαπέντε ἄσματα.

Ποῦ νὰ τὰ ὀρμαθιάσουν τόσα οἱ δυὸ αὐτοσχέδιοι μελωδοί;

Ἐφέτος εἶχον ἀντλήσει ἐκ τῶν ἀκένωτων πηγῶν τῆς μνήμης τῆς γηραιᾶς μάμμης, καὶ κατῴρθωσαν σχεδὸν νὰ φθάσωσι τὸν ἀριθμὸν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ καπετάν-Θανασός παρέτασσε ἐπὶ τῆς ἐστίας τόσα εἰκοσιπενταράκια τούρκικα ἢ ἑλληνικὰ τοῦ Ὁθωνος, ὅσα ἦσαν καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ ἀπαιτούμενα ἄσματα, καὶ ἔλεγε: «Αὐτὸ γιὰ μένα, αὐτὸ γιὰ τὴν καπετάνισσα, αὐτὸ γιὰ τὸ καράβι... αὐτὸ γιὰ τὸν Κωνσταντῆ, γιὰ τὸν Γιάννη, γιὰ τὸν Παναγιῆ, γιὰ τὸ Βασίλη, γιὰ τὸν Ἀνδρέα, γιὰ τὸν Γιωργῆ... αὐτὸ γιὰ τὴν Φλωροῦ, γιὰ τὴ Σινιωρίτσα... αὐτὰ τὰ δυὸ γιὰ τὸ Μπραϊνάκι... κι αὐτὸ γιὰ τὸ Γηρακώ...»

Ἡ σύζυγος τοῦ καπετάν-Θανασοῦ ἐρρέμβαζε παρὰ τὸ πτερύγιον τῆς ἐστίας. Οἱ λογισμοὶ τῆς ἵπταντο πρὸς τοὺς δυὸ υἱούς τῆς, οἵτινες ἐταξίδευον ἐφέτος «χειμωνιάτικα». Ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῖα ἦσαν δεδεμένα, περιμένοντα τὴν αὔριον «νὰ φωτισθοῦν τὰ νερά» καὶ εἶτα ν' ἀποπλεύσωσι. Τὸ ἰδικὸν τὸν πλοῖον ἦτο «πρωτοτάξειδο», εἶχε καθελκυσθῆ τὸν παρελθόντα Αὐγούστον, τὸν Σεπτέμβριον εἶχεν ἐκπλεύσει, καὶ φυσικῶς δὲν ἠδύνατο νὰ παραχειμάσῃ εἰς τὸν λιμένα «πρώτη χρονιά».

Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἔφερεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῆς δάκρυα ἦτο τὸ ἐξῆς ἄσμα, ὀφειλόμενον εἰς τὴν μνήμην τῆς μάμμης, καὶ ὅπερ ἐτραγούδησαν οἱ δυὸ νέοι:

*Κυρά μου, τὰ παιδάκια σου, κυρά μου, τ' ἀκριβά σου,
καράβι τριοκάταρτο στὸ πέλαγο ἀρμενίζου
καὶ μὲ τ' ἀφέντη τὴν εὐχὴ γρόσα πολλὰ θὰ φέρουν·
Κι ὁ κύρ Βορρηᾶς τὰ κύματα φυσάει καὶ τὰ σπρώχνει.
Σπρῶχνε, Βορρηά, τὰ κύματα, νὰ μῶρθη τὸ παιδί μου,
τάγαπημένο μου πουλί καὶ τὸ ζεπεταρούδι,
ἀνάθρεμμα τῆς ἀγκαλιᾶς, τῆς ζενητειᾶς λουλούδι!*

Ἐνθουσιῶν ὁ καπετάν-Θανασὸς ἠγέρθη αὐτομάτως καὶ ἐλθὼν προσεκόλλησε σφάντζικον ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Σωτήρου, μειδιῶντος καὶ ἀνεχομένου· τὸ αὐτὸ ἠθέλησε νὰ κάμη καὶ εἰς τὸν Ἀλέκον, ἀλλ' οὗτος φοβερῶς μορφάσας, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον καὶ εἶπε:

- Δὲν εἶμι' ἐγὼ βιολιτζῆς, μπάρμπα.

Ἀφοῦ ἐκαλονύκτισαν τὴν οἰκογένειαν, τὸ Μπραϊνάκι ἔλαβε λυχνίαν καὶ ἠθέλησε νὰ προπέμψη μέχρι τῆς αὐλείου θύρας τοὺς δυὸ ἐξαδέλφους τῆς. Κατόπιν αὐτῶν ἔτρεχεν καὶ ἡ ὀκταέτις Γηρακῶ.

- Μὴ μᾶς πᾶς ἀπ' τὴν ἔξω σκάλα, τῆ εἶπε τότε μυστηριωδῶς ὁ Σωτήρος, μὴ μᾶς πᾶς ἀπ' τὴ μεγάλη πόρτα.

- Γιατί;

- Ἄνοιξε τὴν κλαβανὴ πού σοῦ λέγω.

Εἶχον ἐξέλθει εἰς τὸν πρόδομον. Τὸ Γηρακῶ, εἰς ἓν νεῦμα τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἤνοιξε τὴν καταπακτὴν καὶ κατῆλθον εἰς τὸ ἰσόγειον.

- Τί τρέχει; γιατί ἀλήθεια, εἶσαι χωρὶς φέσι;...

- Τ' ἄφησα στὸ σπίτι.

- Τοῦ ἐπῆραν τὸ φέσι του! ἀνέκραξε μὴ κρατηθεῖς ὁ Ἀλέκος.

Ὁ Σωτήρος συνωφρυώθη.

- Γηρακῶ, εἶπε, ξέχασα νὰ ρωτήσω τὸν πατέρα σου· σύρε μία στιγμὴ... νὰ τὸν ρωτήσης τί ὥρα συνεννοήθηκαν οἱ 'πίτροποι μὲ τοὺς παππᾶδες νὰ σημάνουν τὸ πρωί.

- Καὶ τί ὥρα θ' ἀπολύση ἡ λειτουργία... καὶ τί ὥρα θὰ ψαλῆ ὁ ἀγιασμός... καὶ τί ὥρα θὰ ρίξουν τὸ Σταυρὸ στὴ θάλασσα... εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

Ἅλα ταῦτα τὰ «τί ὥρα» ἦσαν τόσον δυσμήχανα διὰ τὴν μικρὰν Γηρακῶ, ὅσον καὶ τὰ δεκαπέντε ἄσματα διὰ τοὺς δυὸ νέους...

- Πῶς νὰ πῶ; πῶς νὰ πῶ; ἠρώτησε τὸ Γηρακῶ.

- Τρέξε γλήγορα! Ἐπανέλαβε κτυποῦσα διὰ τοῦ ποδὸς τὸ ἔδαφος ἡ ἀδελφὴ τῆς.

Ἡ Γηρακῶ ἀνῆλθε τὴν κλίμακα.

Τὸ Μπραϊνάκι ἔμεινε μόνη μὲ τοὺς δυὸ νέους.

Τὸ Μπραϊνάκι ἦτο δεκατετραέτις κόρη, ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη ἤδη τὸ ἀνάστημα, ξανθὴ, ὑπόχρος καὶ λεπτοφυής. Οἱ δυὸ μακροὶ πλόκαμοί τῆς, κρεμάμενοι ἐπὶ τῶν νώτων, ἔφθανον κάτω τῆς ὀσφύος. Ἐφόρει λευκοτάτην πάντοτε ἐσθῆτα, μετὰ τοσαύτης ἰδιορρύθμου χάριτος, ὥστε δὲν ὑπῆρχε ναύτης ἐπιστρέφων ἐκ μακροῦ

ταξειδίου, ὅστις νὰ μὴ τῆς κάμη πατινάδα, καὶ δὲν ὑπῆρχε μαθητῆς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, ὅστις ἐν μέσῳ τῶν τετραδίων καὶ τῶν βιβλίων του νὰ μὴ ἀναπολῆ τὴν εἰκόνα της.

- Θὰ μοῦ πῆς τί τρέχει; ἐπανελάβεν αὐτή.

- Νά, μᾶς ἤρπεν Ἐλόγου του, εἶπεν ὁ Σωτῆρος.

- Ποιός; ὁ Διπλοκαῦμός;

Διπλοκαῦμός ἦτο τὸ δεύτερον παρωνύμιόν του Ἐλόγου του, ὅπερ τῷ εἶχον δώσει τὰ κοράσια, διότι αὐτὸς πάντοτε ὄρθριζε μέχρι τοῦ λυκαυγοῦς τραγουδῶν ὑπὸ τὰ παράθυρά των τὴν γνωστὴν ἐπωδόν: «Ξύπνα, ποὺ δὲν ἐχόρτασες -διπλὸς καῦμός- ἄχ! τὸν ὕπνο νὰ κοιμᾶσαι», καὶ εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ τὰς ἐξυπνᾷ ἀείποτε τὸ πρωὶ διὰ τῆς παραπλησίας με γκάϊδα φωνῆς του...

- Καὶ τί σᾶς εἶπε; ἐπανελάβε τὸ Μπραϊνάκι.

Ὁ Σωτῆρος διηγήθη ἐν ὀλίγοις τὴν σκηνὴν, ἐφυλάχθη μόνον νὰ μὴ ἀναφέρῃ τι περὶ τῆς ἐρωτικῆς ἐπιστολῆς.

- Μᾶς εἶπεν ὅτι καίεται ὁ ἄνθρωπος γιὰ σένα.

Ἐκάγχασαν καὶ οἱ τρεῖς.

- Καὶ μᾶς εἶπε νὰ τοῦ στείλῃς καὶ σημάδι, προσέθηκεν ὁ Σωτῆρος.

- Σημάδι; Γουού!

Καὶ εἶτα ἐπανελάβε:

- Σημάδι ἔχει ἀπ' τὸ θεό, καὶ σημαδιακὸς κι ἀταίριαστος εἶναι.

Ἦνίσσετο τὴν βλάβην, ἣν εἶχεν ἐκ γενετῆς ὁ Ἐλόγου του εἰς τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμόν.

Καὶ πάλιν προσέθηκε με τὴν χάριν, ὥστε δὲν ἐφαίνετο κἂν τὸ χυδαῖον τῆς εἰκόνας:

- Δὲν ἔχω δῶ τὸ γάϊδαρό μου νὰ βγάλω καμπόσαις τρίχες ἀπ' τὴν οὐρά του, νὰ τοῦ στείλω σημάδι.

- Ἐκεῖνος δὲν χρειάζεται τρίχες, χρειάζεται τριχιές, εἶπεν ὁ Ἀλέκος, ὅστις θὰ εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ πρεσβυτέρους τὸ δημῶδες τοῦτο λογοπαίγνιον.

- Γι' αὐτὸ ἤθελα νὰ τοῦ στείλω τρίχες, γιὰ νὰ κάμη τριχιές, ἀπήντησε μεθ' ἐτοιμότητος ἡ παιδίσκη.

- Μᾶς εἶπεν πῶς τὸν ἀγαπᾷς, εἶπεν πάλιν ὁ Ἀλέκος.

- Πά νὰ χαθῆ! ὁ στερεμένος, ὁ λοχεμένος, ἤρχισε νὰ καταρᾶται τὸ Μπραϊνάκι εἰς τὸ γυναικεῖον ιδίωμα. Κακὸ χρὸ 'νάχη, δυὸ νᾶν' οἱ ὥραις του!..

Ἀποτεινομένη δὲ πρὸς τὸν Σωτῆρον ἠρώτησε:

- Τώρα πῶς θὰ πᾶς, ἀρέ, στὴν ἐκκλησιὰ χωρὶς φέσι;
- Στὴν ἐκκλησιὰ θὰ εἶναι χωρὶς φέσι, εἶπεν ὁ Ἀλέκος.
- Νὰ σοῦ φέρω ἓνα παληὸ τοῦ Παναγῆ, σοῦ κάνει τάχα;

Ὁ Σωτῆρος ἀπεποιήθη.

Ἐπέστρεψε τότε καὶ τὸ Γηρακῶ. Κανεὶς δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τὰς ἀπαντήσεις, τὰς ὁποίας ἐκόμιζε.

- Νὰ σᾶς βγάλω ἀπ' τὴ μικρὴ πόρτα.

Ἐξῆλθον διὰ τοῦ ἰσογείου ἀθορύβως, ἀφοῦ τὸ Μπραϊνάκι ἔσβεσε τὸν λύχνον, καὶ ὁ Σωτῆρος ἐκράτει τὸν φανὸν ὑπὸ τὸ ἐπανωφόρι του. Τοῦτο διὰ νὰ εἶναι ἀπαρατήρητος ἔξωθεν.

Ἡ νέα κόρη ἤνοιξεν ἀσοφητὶ τὴν μικρὰν θύραν τῆς αὐλῆς.

- Ἦσυχα κάμετε, νὰ κοιτάζω, μὴν τὸ πῆρε πονηρὰ ὁ Διπλοκαῦμὸς καὶ κάνει καρτέρι ἀπὸ κάτω.

Οἱ δυὸ δρομίσκοι ἔφερον τῷ ὄντι πρὸς μικρὸν ὄχθον γῆς, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐσχηματίζετο ἀποτόμως κατωφερῆς χεῖμαρρος. Περιπατῶν τίς ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου ἠδύνατο νὰ ἐπιτηρῆ καὶ τὰς δυὸ θύρας.

- Νὰ σᾶς δώσω συνοδεία; εἶπε τὸ Μπραϊνάκι.

Θέλετε νᾶρθουν μαζὺ καὶ τ' ἀδέρφια μου;

- Δὲν εἶν' ἀνάγκη, εἶπεν ὁ Σωτῆρος. Δὲν πρέπει νὰ γείνη λόγος στὸ σπίτι. Καὶ ποιὸς τὸν φοβᾶται!

Τὸ Μπραϊνάκι προέβαλε τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς θύρας, μόλις διανοιγείσης.

Πράγματι Ἐλόγου του τὸ ἐπῆρε πονηρὰ, καθὼς εἶπεν ἡ νέα.

Ἐσουλατσάριζεν Ἐλόγου του ὑπὸ τοὺς τοίχους τῆς παρακείμενης οἰκίας, ἐπιβλέπων ἀμφοτέρας τὰς θύρας τῆς αὐλῆς.

- Γηρακῶ, εἶπε τότε τὸ Μπραϊνάκι, πάρε τὸ φανάρι, σήκωσε το ψηλά, νὰ πᾶς νὰ χτυπήσης μὲ βρόντο τὴ μεγάλη πόρτα, καὶ νὰ φωνάξης τρεῖς φοραὶς: Καληνύχτα, καληνύχτα, καληνύχτα σας!

Τὸ Γηρακῶ, χωρὶς νὰ ἐννοῆ τίποτε, ἐξετέλεσε πιστῶς τὴν παντομίμαν καὶ τὸ λογύδριον.

Ἐλόγου τοῦ ἐξαπατηθεῖς, ἔτρεξε πρὸς τὴν μεγάλην θύραν, βέβαιος περὶ τοῦ θηράματος.

- Τώρα ἄμοιρος νὰ γένης, ἀρέ! εἶπεν εἰς τὸ γυναικεῖον ἰδίωμα τὸ Μπραϊνάκι.

Οἱ δυὸ νέοι ἐτράπησαν διὰ τῆς μικρᾶς θύρας εἰς φυγὴν, κερδήσαντες ἑκατὸν βήματα τουλάχιστον διὰ τοῦ στρατηγήματος τούτου, καὶ ἔχοντες ἀσυγκρίτως ἐλαφρότερους τοὺς πόδας ἀπὸ τὸν Ἐλόγου τοῦ.

Τὴν πρωίαν ὁ Ἀλέκος, ὅστις ἦτο ὑπνοφάγος, ἀργὰ ὑπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁ Σωτῆρος, «τῆς εὐχῆς τὸ παιδί», ὡς τὸν ἐκάλει ἡ μήτηρ του, ὑπῆγε, συγχρόνως μετὰ τοῦ νεωκόρου πρὸ τῶν ψαλτῶν καὶ τοῦ καπετᾶν-Θανασοῦ, ὅστις ἦτο ἐπίτροπος.

Μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὸν ἀγιασμόν, ἡ ἱερὰ πομπὴ ἐξῆλθε πρὸς τὴν ἀποβάθραν, ὅπου ἔμελλε νὰ τελεσθῆ ἡ κατάδυσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Μέγα ἐνέπνεεν ἐνδιαφέρον ἡ ἑορτὴ αὕτη. Ὅχι τόσον διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἱερᾶς πομπῆς, ὅχι τόσον διὰ τὸ τίς θ' ἀναλάβῃ τὸν Σταυρὸν ἀπὸ τοῦ κύματος, ὅσον διὰ τὸ... τίς θ' ἀρπάσῃ τὸν Σταυρὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πρώτου λαβόντος, διότι οὗτος μὲν ἀπεκλείετο, ἐκεῖνος δέ, ὁ εὐτυχῆς, ἔμελλε ν' ἀργυρολογήσῃ καὶ νὰ μεθοκοπήσῃ ἐπὶ δυὸ ἡμέρας.

Δυὸ ἦσαν οἱ ἥρωες τῆς ἡμέρας. Ὁ Φτίκας καὶ ὁ Σοροκάς. Οὗτοι διηγωνίζοντο κατ' ἔτος περὶ τοῦ γέρατος.

Καὶ ἔφερον πασιδίηλα τὰ ἴχνη τῆς μακροετοῦς ταύτης πάλης. Ὁ μὲν Φτίκας εἶχεν ἐπτὰ δακτύλους εἰς τὰς δύο χεῖρας του, ὁ δὲ Σοροκάς ἓνα ὀφθαλμὸν ὀλιγώτερον τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων.

Δωδεκάς λέμβων ἴσαντο πλησίον τῆς ἀποβάθρας. Αὗται περιεῖχον τὸ πλήρωμα τῶν δυὸ μπουλουκιῶν, διότι ὁ Φτίκας καὶ ὁ Σοροκάς εἶχαν μπουλούκια, σχεδὸν πολεμάρχει.

Ἄλλαι πολυάριθμοι λέμβοι ἴσαντο ἀπωτέρω, φέρουσαι μόνον θεατάς. Καὶ ὅλη ἡ ἀποβάθρα, καὶ ὅλη ἡ παραθαλάσσιος ἀγορά, καὶ ὅλοι οἱ ἐξῶσται καὶ τὰ παράθυρα πλήρη κόσμου. Ὅμιλοῦμεν σχετικῶς, διότι ἡ πολίχνη μας δὲν ἔχει πλείονας ἢ τεσσάρων χιλιάδων κατοίκων.

Ὁ Σωτῆρος καὶ ὁ Ἀλέκος ἴσαντο πλησίον τοῦ ἱερέως καὶ ἐκοίταζον νὰ ἴδωσι ποῦ τὸν Ἐλόγου τοῦ.

Ὁ Τιμῖος Σταυρὸς ἔπεσε τέλος εἰς τὸ κύμα καὶ ἡ μάχη ἤρχισεν.

Εὐτυχῶς ὑπῆρξε σύντομος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Ὁ μπουλουκτοῦς τοῦ Φτίκα, ὅστις ἤρπασε πρῶτος τὸν Σταυρὸν, εὐρίσκετο ἀρκετὰ πλησίον τῆς λέμβου του, καὶ εἶχεν ἀρκετὴν ἐπιδεξιότητα, ὥστε οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων

τοῦ Σοροκᾶ ἐπρόφθανε νὰ τοῦ κόψη τὰ δάκτυλα ἢ νὰ τοῦ δοκιμάσῃ τὸν γρόνθον, διὰ νὰ τοῦ τὸν ἀποσπάσῃ.

Ἄμα πατήσας εἰς λέμβον, εὐρίσκετο εἰς οὐδέτερον ἔδαφος ἢ μᾶλλον εὐρίσκετο εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ δὲν ἐπετρέπετο πλέον μάχη.

Τὸ μπουλούκι τοῦ Φτίκα ἠλάλαξεν ἐν θριάμβῳ. Ἦτο τέταρτον ἔτος τοῦτο ἀφότου κατὰ σειρὰν ἐνίκα. Ὁ Φτίκας ἦτο ἄνθρωπος εὐτυχῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Καὶ ὁμως ἦτο τις εὐτυχέστερός του Φτίκα, ἐπὶ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας τουλάχιστον. Ἦτον Ἐλόγου του.

Ὅταν ἐπέστρεφεν εἰς τὸν ναὸν ἢ πομπή, ὁ Σωτῆρος, ὅσον καὶ ἂν ἐβάδιζε πλησίον τοῦ ἱερέως, εὐρέθη ἀντιμέτωπος τοῦ νυκτερινοῦ ἐπιδρομέως του.

Ὁ Σωτῆρος εἶχε σχεδιάσει νὰ κλείσῃ τὸ ἐπιστόλιον τοῦ Ἐλόγου του, τὸ ὁποῖον δὲν κατεδέχθη ν' ἀνοίξῃ, εἰς ἄλλον φάκελλον, νὰ κάμῃ ἐπιγραφὴν πρὸς τὸν Διπλοκαῦμόν, διὰ λεπτιῆς ἐπιτηδευμένης γραφῆς, ἥτις νὰ φαίνεται ὡς γραφὴ κορασίου, νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ δίδων αὐτῷ τὸν φάκελλον ὡς ἀπάντησιν τάχα τῆς νεαρᾶς κόρης, καὶ νὰ λάβῃ ὀπίσω τὸ φέσι του.

Ταῦτα ἐσκέπτετο νὰ πράξῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς πομπῆς.

Ὅταν ὁμως εὐρέθησαν ἤδη πλησίον ἀλλήλων, ὁ Ἀλέκος, ὅστις ἔβλεπε τὴν τσέπην τοῦ μικροῦ μασσαλιωτικοῦ ἐπενδύτου τοῦ Ἐλόγου του κάπως φουσκωμένην, ὑπεψιθύρισε πρὸς τὸν Σωτῆρον:

- Στὴν τσέπη τὸ ἔχει τὸ φέσι του.

Ὁ Σωτῆρος ἐσκέφθη ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ καλλίτερα εὐκαιρία, καὶ ἄς ἔλειπεν ὁ δεύτερος φάκελλος, διότι ἐν μέσῳ τόσο κόσμου ὁ Διπλοκαῦμὸς δὲν θὰ ἦνοιγεν ἀμέσως τὸ γράμμα.

Ἐλόγου του ἐκοίταζε προκλητικῶς τὸν Σωτῆρον. Ἐφαίνετο περιμένων ἀκόμη τὸ σημάδι.

Ὁ Σωτῆρος ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του τὸν ἐρωτικὸν ἐπιστόλιον, τὸ ἐδίπλωσε μὲ τέχνην, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἔσωθεν, τὸ ἐσκέπασε καλῶς μὲ τὴν παλάμην καὶ εἶπε εἰς τὸν Ἐλόγου του:

- Νά, πάρε τὴν ἀπάντησι. Δός μου τὸ φέσι μου.

Ἐλόγου του ἤρπασε τὸ ἐπιστόλιον, τὸ ὄθησεν ἀμέσως εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ περιστηθίου καὶ τῷ ἔδωκε τὸ φέσι.

Καὶ οὕτως ἔλαβεν ἑκάτερος τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ πράγμα. Ὁ Σωτῆρος τὸ φέσι του, καὶ ὁ Διπλοκαῦμὸς τὴν ἐπιστολήν του.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τώρα μετὰ τὴν κατάδυσιν τοῦ Σταυροῦ, θ' ἀπέπλεεν Ἐλόγου του, καὶ ὁ Σωτῆρος δὲν τὸν ἐφοβεῖτο πλέον.

(1889)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ὀνειρο στὸ κύμα

Ἦμην πτωχὸν βοσκοπούλον εἰς τὰ ὄρη. Δεκαοκτὼ ἐτῶν, καὶ δὲν ἤξευρα ἀκόμη ἄλφα. Χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρω, ἦμην εὐτυχής. Τὴν τελευταίαν φορὰν ὅπου ἐγεύθην τὴν εὐτυχίαν ἦτον τὸ θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, κ' ἔβλεπα τὸ πρῶίμως στρυφνόν, ἠλιοκαῆς πρόσωπόν μου νὰ γυαλίζεται εἰς τὰ ρυάκια καὶ τὰς βρύσεις, κ' ἐγύμναζα τὸ εὐλύγιστον, ὑψηλὸν ἀνάστημά μου ἀνὰ τοὺς βράχους καὶ τὰ βουνά.

Τὸν χειμῶνα ποὺ ἤρχισ' εὐθὺς κατόπιν μ' ἐπῆρε πλησίον τοῦ ὁ γηραιὸς πάτερ Σισώης, ἢ Σισώνης, καθὼς τὸν ὠνόμαζον οἱ χωρικοὶ μας, καὶ μ' ἔμαθε γράμματα. Ἦτον πρῶην διδάσκαλος, καὶ μέχρι τέλους τὸν προσηγόρευον ὅλοι εἰς τὴν κλητικὴν «δάσκαλε». Εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτον μοναχὸς καὶ διάκονος. Εἶτα ἠγάπησε μίαν Τουρκοπούλαν, καθὼς ἔλεγαν, τὴν ἔκλεψεν, ἀπὸ ἓνα χαρέμι τῆς Σμύρνης, τὴν ἐβάπτισε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἐπὶ Καποδίστρια κυβερνήτου, ἐδίδασκεν εἰς διάφορα σχολεῖα ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἶχεν οὐ μικρὰν φήμην, ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὁ Σωτηράκης ὁ δάσκαλος». Ἀργότερα, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν οἰκογένειάν του, ἐνθυμήθη τὴν παλαιὰν ὑποχρέωσίν του, ἐφόρσε καὶ πάλιν τὰ ράσα, ὡς ἀπλοῦς μοναχὸς τὴν φορὰν ταύτην, κωλυόμενος νὰ ἱερατεύῃ κ' ἐγκατεβίωσεν ἐν μετανοίᾳ, εἰς τὸ Κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἐκεῖ ἔκλαυσε τὸ ἀμάρτημά του, τὸ ἔχον γενναίαν ἀγαθοεργίαν ὡς ἐξόχως ἐλαφρυντικὴν περίστασιν, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐσώθη.

Ἀφοῦ ἔμαθα τὰ πρῶτα γράμματα πλησίον τοῦ γηραιοῦ Σισώη, ἐστάλην ὡς ὑπότροφος τῆς Μονῆς εἰς τινα κατ' ἐπαρχίαν ἱερατικὴν σχολήν, ὅπου κατετάχθη ἀμέσως εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν, εἶτα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ριζάρειον. Τέλος, ἀρχίσας τὰς σπουδὰς μου σχεδὸν εἰκοσαετῆς, ἐξῆλθα τριακοντούτης ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον· ἐξῆλθα δικηγόρος μὲ δίπλωμα προλύτου...

Μεγάλην προκοπὴν, ἐννοεῖται, δὲν ἔκαμα. Σήμερον ἐξακολουθῶ νὰ ἐργάζομαι ὡς βοηθὸς ἀκόμη εἰς τὸ γραφεῖον ἐπιφανοῦς τινὸς δικηγόρου καὶ πολιτευτοῦ ἐν Ἀθήναις, τὸν ὁποῖον μισῶ, ἀγνοῶ ἐκ ποίας σκοτεινῆς ἀφορμῆς, ἀλλὰ πιθανῶς ἐπειδὴ τὸν ἔχω ὡς προστάτην καὶ εὐεργέτην. Καὶ εἶμαι περιορισμένος καὶ ἀνεπιτήδειος, οὐδὲ δύναμαι νὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχω πλησίον τοῦ δικηγόρου μου, θέσιν οἰονεὶ ἀλλικοῦ.

Καθὼς ὁ σκύλος, ὁ δεμένος μὲ πολὺ σχοινίον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐθέντου του, δὲν ἔμπορεῖ νὰ γαυγίξῃ οὔτε νὰ δαγκάσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀκτῖνα καὶ τὸ τόξον τὰ ὁποῖα διαγράφει τὸ κοντὸν σχοινίον, παρομοίως κ' ἐγὼ δὲν δύναμαι οὔτε νὰ εἶπω, οὔτε νὰ πράξω τίποτε περισσότερον πᾶρ ὅσον μου ἐπιτρέπει ἡ στενὴ δικαιοδοσία, τὴν ὁποίαν ἔχω εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ προΐσταμένου μου.

*

* *

Ἡ τελευταία χρονιά πού ἤμην ἀκόμη φυσικὸς ἄνθρωπος ἦτον τὸ θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κ' ἔβοσκα τὰς αἴγας τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰς τὰ ὄρη τὰ παραθαλάσσια, τ' ἀνερχόμενα ἀποτόμως διὰ κρημνῶδους ἀκτῆς, ὑπερθεν τοῦ κράτους τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ πελάγους. Ὅλον τὸ κατὰμερον ἐκεῖνο, τὸ καλούμενον Ξάρμενο, ἀπὸ τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέπλεον ξάρμενα ἢ ξυλάρμενα, ἐξωθούμενα ἀπὸ τὰς τρικυμίας, ἦτον ἰδικόν μου.

Ἡ πετρώδης, ἀπότομος ἀκτὴ μου, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τὸ Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τὸν Καικίαν, καὶ ἦτον ἀναπεπταμένη πρὸς τὸν Βορρᾶν. Ἐφαινόμην κ' ἐγὼ ὡς νὰ εἶχα μεγάλην συγγένειαν μὲ τοὺς δυὸ τούτους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέμιζαν τὰ μαλλιά μου, καὶ τὰ ἔκαμναν νὰ εἶναι σγουρὰ ὅπως οἱ θάμνοι κ' αἱ ἀγριελαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκύρτωναν μὲ τὸ ἀκούραστον φύσημά των, μὲ τὸ αἰώνιον τῆς πνοῆς των φραγγέλιον.

Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καὶ τὰ βουνά. Τὸ χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἤρχετο νὰ ὀργώσῃ ἢ νὰ σπείρῃ, κ' ἔκαμνε τρις τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτὸ τὸ χωράφι, γιὰ νὰ φᾶνε ὅλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καὶ τὰ πετεινὰ τ' οὐρανοῦ, καὶ νὰ πάρω κ' ἐγὼ τὸν κόπο μου!»

Ἐγὼ, χωρὶς ποτὲ νὰ ὀργώσω ἢ νὰ σπείρω, τὸ ἐθέριζα ἐν μέρει. Ἐμιμούμην τοὺς πεινασμένους μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος, κ' ἔβαλλα εἰς ἐφαρμογὴν τὰς διατάξεις τοῦ Δευτερονομίου χωρὶς νὰ τὰς γνωρίζω.

Τῆς πτωχῆς χήρας ἦτον ἡ ἄμπελος μόνον εἰς τὰς ὥρας πού ἤρχετο ἡ ἴδια διὰ νὰ θειοφίση, ν' ἀργολογήσῃ, νὰ γέμισῃ ἓνα καλάθι σταφύλια, ἢ νὰ τρύγησῃ ἂν ἔμενε τίποτε διὰ τρύγημα. Ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸν ἦτον κτῆμα ἰδικόν μου.

Μόνους ἀντιζήλους εἰς τὴν νομὴν καὶ τὴν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τοὺς μισθωτοὺς τῆς δημαρχίας, τοὺς ἀγροφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νὰ ἐκλέγουν αὐτοὶ τὰς καλύτερας ὀπώρας. Αὐτοὶ πράγματι δὲν μοῦ ἤθελαν τὸ καλόν μου. Ἦσαν τρομεροὶ ἀνταγωνισταὶ δι' ἐμέ.

Τὸ κυρίως κατὰμερόν μου ἦτον ὑψηλότερα, ἔξω τῆς ἀκτῆς τῶν ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελῶνων, ἐγὼ ὁμῶς συχνὰ ἐπατοῦσα τὰ σύνορα. Ἐκεῖ παραπαίω, ἀνάμεσα εἰς δυὸ φάραγγας καὶ τρεῖς κορυφᾶς, πλήρεις ἀγρίων θάμνων, χόρτου καὶ χαμοκλάδων, ἔβοσκα τὰ γίδια τοῦ Μοναστηρίου. Ἦμην «παραγυῖός», ἀντὶ μισθοῦ πέντε δραχμῶν τὸν μῆνα, τὰς ὁποίας ἀκολούθως μου ἠῤῥησαν εἰς ἕξ. Σιμὰ εἰς τὸν μισθὸν τούτον, τὸ Μοναστήρι μου ἔδιδε καὶ φασκιᾶς διὰ τσαρούχια, καὶ ἄφθονα μαῦρα ψωμῖα ἢ πίττες, καθὼς τὰ ὠνόμαζαν οἱ καλόγηροι.

Μόνον διαρκὴ γείτονα, ὅταν κατηρχόμεν κάτω, εἰς τὴν ἄκρην τῆς περιοχῆς μου, εἶχα τὸν κύρ Μόσχον, ἓνα μικρὸν ἄρχοντα λίαν ἰδιότροπον. Ὁ κύρ Μόσχος ἐκατοῖκει εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς ἓνα ὠραῖον μικρὸν πύργον μαζὶ μὲ τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν υἰοθετήσῃ, ἐπειδὴ ἦτον χηρευμένος καὶ ἄτεκος. Τὴν εἶχε προσλάβει πλησίον του, μονογενῆ, ὀρφανὴν ἐκ κοιλίας μητρὸς, καὶ τὴν ἠγάπα ὡς νὰ ἦτο θυγάτηρ του.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν εἰς ἐπιχειρήσεις καὶ ταξίδια. Ἔχων ἐκτεταμένον κτῆμα εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἔπεισε μερικὸς πτωχοὺς γείτονας νὰ τοῦ

πωλήσουν τοὺς ἀγρούς των, ἠγόρασεν οὕτως ὀκτὼ ἢ δέκα συνεχόμενα χωράφια, τὰ περιετείχισεν ὅλα ὁμοῦ, καὶ ἀπετέλεσεν ἐν μέγα διὰ τὸν τόπον μας κτῆμα, με πολλῶν ἑκατοντάδων στρεμμάτων ἕκτασιν. Ὁ περίβολος διὰ νὰ κτισθῆ ἔστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἤξιζε τὸ κτῆμα· ἀλλὰ δὲν τὸν ἔμελλε δι' αὐτὰ τὸν κύρ Μόσχον θέλοντα νὰ ἔχη χωριστὸν οἶονεὶ βασιλείον δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν ἀνεψιάν του.

Ἐκτισεν εἰς τὴν ἄκρην πυργοειδῆ ὑψηλὸν οἰκίσκον, με δυὸ πατώματα, ἐκαθάρισε καὶ περιεμάζευσε τοὺς ἐσκορπισμένους κρουνοὺς τοῦ νεροῦ, ἤνοιξε καὶ πηγάδι πρὸς κατασκευὴν μαγγάνου διὰ τὸ πότισμα. Διήρесе τὸ κτῆμα εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς ἄμπελον, ἐλαιῶνα, ἀγροκήπιον με πλῆθος ὀπωροφόρων δένδρων καὶ κήπους με αἶμασιᾶς ἢ μπιστάνια.

Ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, κ' ἔζη διαρκῶς εἰς τὴν ἐξοχὴν, σπανίως κατερχόμενος εἰς τὴν πολίχνην. Τὸ κτῆμα ἦτον παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, κ' ἐνῶ, ὁ ἐπάνω τοῖχος ἔφθανεν ὡς τὴν κορυφὴν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὁ κάτω τοῖχος, με σφοδρὸν βορρᾶν πνέοντα, σχεδὸν ἐβρέχετο ἀπὸ τὸ κῦμα.

*
* *

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφίαν τὸ τσιμποῦκι του, τὸ κομβολόγι του, τὸ σκαλιστήρι του καὶ τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν. Ἡ παιδίσκη θὰ ἦτον ὡς δυὸ ἔτη νεωτέρα ἐμοῦ. Μικρὴ ἐπήδα ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπὸ κολπίσκον εἰς κολπίσκον, κάτω εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔβγαζε κοχύλια κ' ἐκυνηγοῦσε τὰ καβούρια. Ἦτον θερμόαιμος καὶ ἀνήσυχος ὡς πτηνὸν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτον ὠραία μελαχροινή, κ' ἐνθύμιζε τὴν νύμφην τοῦ Ἄσματος τὴν ἠλιοκαυμένην, τὴν ὁποίαν οἱ υἱοὶ τῆς μητρὸς τῆς εἶχαν βάλει νὰ φυλάη τ' ἀμπέλια· «Ἴδου εἶ καλή, ἢ πλησίον μου, ἰδὸν εἶ καλή· ὀφθαλμοί σου περιστεραί...*****. Ὁ λαιμός της, καθὼς ἔφεγγε καὶ ὑπέφωσκεν ὑπὸ τὴν τραχηλίαν της, ἦτον ἀπείρως λευκότερος ἀπὸ τὸν χρώτα τοῦ προσώπου της.

Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα καὶ μοῦ ἐφαίνετο νὰ ὁμοιάζη με τὴν μικρὴν στέρφαν αἶγα, τὴν μικρόσωμον καὶ λεπτοφυῆ, με κατάστιλπον τρίχωμα, τὴν ὁποία ἐγὼ εἶχα ὀνομάσει Μοσχούλαν. Τὸ παράθυρον τοῦ πύργου τὸ δυτικὸν ἠνοιγετο πρὸς τὸν λόγγον, ὁ ὁποῖος ἤρχιζε νὰ βαθύνεται πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἦσαν χαμόκλαδα, εὐώδεις θάμνοι, καὶ ἀργιλώδης γῆ τραχειά. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περιοχὴ μου. Ἔως ἐκεῖ κατηρχόμεν συχνά, κ' ἔβωσκα τὰς αἶγας τῶν καλογήρων, τῶν πνευματικῶν πατέρων μου.

Μίαν ἡμέραν, δὲν ἤξεύρω πῶς, ἐνῶ ἐμέτρον καθὼς ἐσυνήθιζα τὰς αἶγας μου (ἦσαν ὅλαι πενηνταεξ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον· ἄλλοτε ἀνεβοκατέβαιναν ὁ ἀριθμὸς των μεταξὺ ἐξήντα καὶ σαρανταπέντε), ἡ Μοσχούλα, ἡ εὐνοούμενὴ μου κατσίκα, εἶχε μείνει ὀπίσω, καὶ δὲν εὐρέθη εἰς τὸ μέτρημα. Τὰς εὔρισκα ὅλας 55. Ἐὰν ἔλειπεν ἄλλη κατσίκα, δὲν θὰ παρετήρουν ἀμέσως τὴν ταυτότητα, ἀλλὰ μόνον τὴν μονάδα ποὺ ἔλειπεν· ἀλλ' ἡ ἀπουσία τῆς Μοσχούλας ἦτον ἐπαισθητή. Ἐτρόμαξα. Τάχα ὁ ἀετὸς μοῦ τὴν ἐπῆρε;

Εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὰ κάπως χαμηλότερα, οἱ ἀετοὶ δὲν κατεδέχοντο νὰ μᾶς ἐπισκέπτωνται συχνά. Τὸ μέγα ὀρμητήριόν των ἦτον ὑψηλὰ πρὸς δυσμᾶς, εἰς τὸ κατάλευκον πετρῶδες βουνόν, τὸ καλούμενον Ἄετοφωλιὰ φερωνύμως. Ἀλλὰ δὲν μοῦ

ἐφαίνετο ὅλως παράδοξον ἢ ἀνήκουστον πρᾶγμα, ὁ ἀετὸς νὰ κατῆλθεν ἐκτάκτως, τρωθεῖς ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς Μοσχούλας, τῆς μικρᾶς κατσίκας μου.

Ἐφώναζα ὡς τρελός:

- Μοσχούλα!... ποῦ εἶν' ἡ Μοσχούλα;

Οὔτε εἶχα παρατηρήσει τὴν παρουσία τῆς Μοσχούλας, τῆς ἀνεπιᾶς τοῦ κῦρ Μόσχου, ἐκεῖ σιμά. Αὐτὴ ἔτυχε νὰ ἔχη ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον. Ὁ τοῖχος τοῦ περιβολιοῦ τοῦ κτήματος, καὶ ἡ οἰκία ἢ ἀκουμβώσα ἐπάνω εἰς αὐτόν, ἀπεῖχον περὶ τὰ πεντακόσια βήματα ἀπὸ τὴν θέσιν ὅπου εὕρισκόμεν ἔγὼ μὲ τὰς αἴγας μου. Καθὼς ἤκουσε τὰς φωνᾶς μου, ἡ παιδίσκη ἀνωρθώθη, προέκυψεν εἰς τὸν παράθυρον καὶ ἔκραξε:

- Τί ἔχεις καὶ φωνάζεις;

Ἐγὼ δὲν ἤξευρα τί νὰ εἶπω· ἐν τοσοῦτῳ ἀπήντησα:

- Φωνάζω ἐγὼ τὴν κατσίκα μου, τὴ Μοσχούλα!... Μὲ σένα δὲν ἔχω νὰ κάμω.

Καθὼς ἤκουσε τὴν φωνήν μου, ἔκλεισε τὸ παράθυρον κ' ἔγινεν ἄφαντη.

Μίαν ἄλλην ἡμέραν μὲ εἶδε πάλιν ἀπὸ τὸ παράθυρόν της εἰς ἐκείνην τὴν ἰδίαν θέσιν. Ἦμην πλαγιασμένος εἰς ἓνα ἴσκιον, ἄφηνα τὰς αἴγας μου νὰ βοσκοῦν, κ' ἐσφύριζα ἓνα ἦχον, ἐν ἄσμα τοῦ βουνοῦ αἰπολικόν.

Δὲν ἤξεύρω πῶς τῆς ἦλθε νὰ μοῦ φωνάξῃ:

- Ἔτσι ὅλο τραγουδεῖς!;.. Δὲ σ' ἄκουσα ποτέ μου νὰ παίζῃς τὸ σουραῦλι!... Βοσκὸς καὶ νὰ μὴν ἔχη σουραῦλι, σὰν παράξενο μοῦ φαίνεται!...

Εἶχα ἐγὼ σουραῦλι (ἦτοι φλογέραν), ἀλλὰ δὲν εἶχα ἀρκετὸν θράσος ὥστε νὰ παίζω ἐν γνώσει ὅτι θὰ μὲ ἤκουεν αὐτὴ... Τὴν φορὰν ταύτην ἐφιλοτιμήθην νὰ παίζω πρὸς χάριν της, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω πῶς τῆς ἐφάνη ἡ τέχνη μου ἢ αὐλητική. Μόνον ἤξευρω ὅτι μοῦ ἔστειλε δι' ἀμοιβὴν ὀλίγα ξηρὰ σῦκα, κ' ἓνα τάσι γεμάτο πετμέξι.

*
* *

Μίαν ἐσπέραν, καθὼς εἶχα κατεβάσει τὰ γίδια μου κάτω εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, ὅπου ἐσημάτιζε χιλίους γλαφυροὺς κολπίσκους καὶ ἀγκαλίτσες τὸ κῦμα, ὅπου ἄλλοῦ ἐκυρτώνοντο οἱ βράχοι εἰς προβλήτας καὶ ἄλλοῦ ἐκοιλαινόντο εἰς σπήλαια· καὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς τόσους ἔλιγμους καὶ δαιδάλους τοῦ νεροῦ, τὸ ὁποῖον εἰσεχώρει μορμυρίζον, χορεῦον μὲ ἄτακτους φλοίσβους καὶ ἀφρούς, ὅμοιον μὲ τὸ βρέφος τὸ ψελλίζον, ποὺ ἀναπηδᾷ εἰς τὸ λίκνόν του καὶ λαχταρεῖ νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ χορεύσῃ εἰς τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς ποὺ τὸ ἔψαυσε - καθὼς εἶχα κατεβάσει, λέγω, τὰ γίδια μου διὰ ν' «ἀρμυρίσουν» εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως συχνὰ ἐσυνήθιζα, εἶδα τὴν ἀκρογιαλιὰν ποὺ ἦτον μεγάλη χαρὰ καὶ μαγεία, καὶ τὴν «ἐλιμπίστηκα», κ' ἐλαχτάρησα νὰ πέσω νὰ κολυμβήσω. Ἦτον τὸν Αὐγουστον μήνα.

Ἀνέβασα τὸ κοπάδι μου ὀλίγον παραπάνω ἀπὸ τὸν βράχον, ἀνάμεσα εἰς δυὸ κρημνοὺς καὶ εἰς ἓνα μονοπάτι τὸ ὁποῖον ἐχαράσσετο ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν. Δι' αὐτοῦ εἶχα κατέλθει, καὶ δι' αὐτοῦ ἔμελλα πάλιν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ βουνόν, τὴν νύκτα εἰς τὴν στάνην μου. Ἐφησα ἐκεῖ τὰ γίδια μου διὰ νὰ βοσκήσουν εἰς τὰ κρίταμα καὶ τὰς ἀρμυρήθρας, ἂν καὶ δὲν ἐπεινοῦσαν πλέον. Τὰ ἐσφύριζα σιγὰ διὰ νὰ καθίσουν νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ μὲ περιμένουν. Μὲ ἄκουσαν κ' ἐκάθισαν ἡσυχα. Ἐπτά ἢ ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν τράγοι ἦσαν κωδωνοφόροι καὶ σὰ ἤκουον μακρόθεν τοὺς κωδωνισμούς των, ἂν τυχὸν ἐδείκνυον συμπτώματα ἀνησυχίας.

Ἐγύρισα ὀπίσω, κατέβην πάλιν τὸν κρημνόν, κ' ἔφθασα κάτω εἰς τὴν θάλασσαν. Τὴν ὥραν ἐκείνην εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος, καὶ τὸ φεγγάρι σχεδὸν ὀλόγεμον ἤρχισε νὰ λάμπη χαμηλά, ὡς δυὸ καλαμιές ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς ἀντικρινῆς νήσου. Ὁ βράχος ὁ δικός μου ἔτεινε πρὸς βορρᾶν, καὶ πέραν ἀπὸ τὸν ἄλλον κάβον πρὸς δυσμᾶς, ἀριστερά μου, ἔβλεπα μίαν πτυχήν ἀπὸ τὴν πορφύραν τοῦ ἡλίου, πού εἶχε βασιλέψει ἐκείνην τὴν στιγμήν.

Ἦτον ἡ οὐρὰ τῆς λαμπρᾶς ἀλουργίδος πού σύρεται ὀπίσω, ἢ ἦτον ὁ τάπης, πού τοῦ ἔστρωνε, καθὼς λέγουν, ἡ μάννα του, διὰ νὰ καθίση νὰ δειπνήσῃ.

Δεξιὰ ἀπὸ τὸν μέγαν κυρτὸν βράχον μου, ἐσχηματίζετο μικρὸν ἄντρον θαλάσσιον, στρωμένον μὲ ἄσπρα κρυσταλλοειδῆ κοχύλια καὶ λαμπρὰ ποικιλόχρωμα χαλίκια, πού ἐφαίνετο πῶς τὸ εἶχον εὐτρεπίσει καὶ στολίσει αἱ νύμφαι τῶν θαλασσῶν. Ἀπὸ τὸ ἄντρον ἐκεῖνο ἤρχιζεν ἓνα μονοπάτι, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνέβαινε τις πλαγίως τὴν ἀπότομον ἀκρογιαλιάν, κ' ἔφθανεν εἰς τὴν κάτω πόρταν τοῦ τοιχογυρίσματος τοῦ κυρ Μόσχου, τοῦ ὁποίου ὁ ἓνας τοῖχος ἔζωνεν εἰς μῆκος ἑκατοντάδων μέτρων ὅλον τὸν αἰγιαλόν.

Ἐπέταξα ἀμέσως τὸ ὑποκάμισόν μου, τὴν περισκελίδα μου, κ' ἔπεσα εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπλύθην, ἐλούσθην, ἐκολύμβησα ἐπ' ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας. Ἡσθανόμην γλύκαν, μαγεῖαν ἄφατον, ἐφανταζόμην τὸν ἑαυτόν μου ὡς νὰ ἦμην ἓν με τὸ κῦμα, ὡς νὰ μετεῖχαν τῆς φύσεως αὐτοῦ, τῆς ὑγρᾶς καὶ ἀλμυρᾶς καὶ δροσώδους. Δὲν θὰ μοῦ ἔκανε ποτε καρδιά νὰ ἔβγω ἀπὸ τὴν θάλασσαν, δὲν θὰ ἐχόρταινα ποτε τὸ κολύμβημα, ἂν δὲν εἶχα τὴν ἔννοιαν τοῦ κοπαδιοῦ μου. Ὅσην ὑπακοὴν καὶ ἂν εἶχαν πρὸς ἐμὲ τὰ ἐρίφια, καὶ ἂν ἤκουον τὴν φωνὴν μου διὰ νὰ καθίσουν ἡσυχα, ἐρίφια ἦσαν, δυσάγωγα καὶ ἄπιστα ὅσον καὶ τὰ μικρὰ παιδιά. Ἐφοβούμην μήπως τινὰ ἀποσκιρτήσουν καὶ μοῦ φύγουν, καὶ τότε ἔπρεπε νὰ τρέχω νὰ τὰ ζητῶ τὴν νύκτα εἰς τοὺς λόγγους καὶ τὰ βουνὰ ὀδηγούμενος μόνον ἀπὸ τὸν ἦχον τῶν κωδωνίσκων τῶν τραγῶν. Ὅσον ἀφορᾶ τὴν Μοσχούλαν, διὰ νὰ εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ μοῦ φύγη πάλιν, καθὼς μου εἶχε φύγει τὴν ἄλλην φορὰν, ὅποτε ὁ ἄγνωστος κλέπτης (ὃ νὰ τὸν ἔπιανα) τῆς εἶχε κλέψει, ὁ ἀνόητος, τὸν ἐπίχρυσον κωδωνίσκον μὲ τὸ κόκκινον περιδέραιον ἀπὸ τὸν λαϊμόν, ἐφρόντισα νὰ τὴν δέσω μ' ἓνα σχοινάκι εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς θάμνου ὀλίγον παραπάνω ἀπὸ τὸν βράχον, εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου εἶχα ἀφήσει τὰ ροῦχα μου πρὶν ριφθῶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐπήδησα ταχέως ἔξω, ἐφόρεσα τὸ ὑποκάμισόν μου, τὴν περισκελίδα μου, ἔκαμα ἓνα βῆμα διὰ νὰ ἀνάβω. Ἄνω τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου, τοῦ ὁποίου ἡ βᾶσις ἐβρέχετο ἀπὸ τὴν θάλασσαν, θὰ ἔλθα τὴν Μοσχούλαν, τὴν μικρὴν αἶγα μου, καὶ μὲ διακόσια ἢ περισσότερα βήματα θὰ ἐπέστρεφα πλησίον εἰς τὸ κοπάδι μου. Ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἀνήφορος, ὁ ὀλισθηρὸς κρημνὸς ἦτο δι' ἐμὲ ἄθυρμα, ὅσον ἓνα σκαλοπάτι

μαρμάρινης σκάλας, τὸ ὁποῖον φιλοτιμοῦνται νὰ πηδήσουν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἀμιλλώμενα τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐνῶ ἔκαμα τὸ πρῶτον βῆμα, ἀκούω σφοδρὸν πλατάγισμα εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς σώματος πίπτοντος εἰς τὸ κῦμα. Ὁ κρότος ἤρχετο δεξιόθεν, ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἄντρου τοῦ κογχυλοστρώτου καὶ νυμφοστολίστου, ὅπου ἤξευρα, ὅτι ἐνίστε κατήρχετο ἡ Μοσχούλα, ἡ ἀνεψιὰ τοῦ κυρ Μόσχου, κ' ἐλούετο εἰς τὴν θάλασσαν. Δὲν θὰ ἐρριποκινδύνευα νὰ ἔλθω τόσον σιμὰ εἰς τὰ σύνορά της, ἐγὼ ὁ σατυρῖσκος τοῦ βουνοῦ, νὰ λουσοῦ, ἐὰν ἤξευρα ὅτι ἐσυνήθιζε νὰ λούεται καὶ τὴν νύκτα μὲ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Ἐγνώριζα ὅτι τὸ πρωί, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, συνήθως ἐλούετο.

Ἐκαμα δύο-τρία βήματα χωρὶς τὸν ἐλάχιστον θόρυβον, ἀνερριχήθην εἰς τὰ ἄνω, ἔκυψα μὲ ἄκραν προφύλαξιν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἄντρου, καλυπτόμενος ὀπισθεν ἐνὸς σχοίνου καὶ σκεπόμενος ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, καὶ εἶδα πράγματι ὅτι ἡ Μοσχούλα εἶχε πέσει ἀρτίως εἰς τὸ κῦμα γυμνή, κ' ἐλούετο...

*

* *

Τὴν ἀνεγνώρισα πάραυτα εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης τὸ μελιχρὸν, τὸ περιαργυροῦν ὅλην τὴν ἄπειρον ὀθόνην τοῦ γαληνιῶντος πελάγους, καὶ κάμνον νὰ χορεύουν φωσφορίζοντα τὰ κύματα. Εἶχε βυθισθῆ ἅπαξ καθὼς ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, εἶχε βρέξει τὴν κόμην της, ἀπὸ τοὺς βοστρύχους τῆς ὁποίας ὡς ποταμὸς ἀπὸ μαργαρίτας ἔρρεε τὸ νερόν, καὶ εἶχεν ἀναδύσει· ἔβλεπε κατὰ τύχην πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἤμην ἐγώ, κ' ἐκινεῖτο ἐδῶ κ' ἐκεῖ προσπαιζούσα καὶ πλέουσα. Ἦξευρε καλῶς νὰ κολυμβᾷ.

Διὰ νὰ φύγω ἔπρεπεν ἐξ ἅπαντος νὰ πατήσω ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὀρθὸς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, εἶτα νὰ κύψω ὀπισθεν θάμνων, νὰ λύσω τὴν αἶγα μου, καὶ νὰ γίνω ἄφαντος κρατῶν τὴν πνοήν μου, χωρὶς τὸν ἐλάχιστον κρότον ἢ θροῦν. Ἀλλ' ἡ στιγμὴ καθ' ἣν θὰ διηρχόμην διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου ἤρκει διὰ νὰ μὲ ἴδῃ ἡ Μοσχούλα. Ἦτον ἀδύνατον, καθὼς ἐκείνη ἔβλεπε πρὸς τὸ μέρος μου, νὰ φύγω ἀόρατος.

Τὸ ἀνάστημά μου θὰ διεγράφετο διὰ μίαν στιγμὴν ὑψηλὸν καὶ δεχόμενον δαυιλῶς τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἐπάνω τοῦ βράχου. Ἐκεῖ ἡ κόρη θὰ μὲ ἔβλεπε, καθὼς ἦταν ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἐδῶ. ὦ! πῶς θὰ ἐξαφνίζετο. θὰ ἐτρόμαζεν εὐλόγως, θὰ ἐφώναζεν, εἶτα θὰ μὲ κατηγορεῖ διὰ σκοποῦς ἀθεμίτους, καὶ τότε ἀλλοίμονον εἰς τὸν μικρὸν βοσκόν!

Ἡ πρώτη ιδέα μου ἦτον νὰ βήξω, νὰ τῆς δώσω ἀμέσως εἶδησιν, καὶ νὰ κράξω: «Βρέθηκα ἐδῶ, χωρὶς νὰ ξέρω... Μὴν τρομάζης!... φεύγω ἀμέσως, κοπέλα μου!»

Πλὴν, δὲν ἤξεύρω πῶς, ὑπῆρξα σκαιὸς καὶ ἄτολμος. Κανεὶς δὲν μὲ εἶχε διδάξει μαθήματα κοσμιότητος εἰς τὰ βουνά μου. Συνεστάλην, κατέβην πάλιν κάτω εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου κ' ἐπερίμενα.

«Αὐτὴ δὲν θ' ἀργήσῃ, ἔλεγα μέσα μου· τώρα θὰ κολυμπήσῃ, θὰ ντυθῆ καὶ θὰ φύγῃ... θὰ τραβήξῃ αὐτὴ τὸ μονοπάτι της, κ' ἐγὼ τὸν κρημνὸ μου!...

*
* *

Κ' ἐνθυμήθην τότε τὸν Σισώην, καὶ τὸν πνευματικὸν τοῦ μοναστηρίου, τὸν παπα-Γρηγόριον, οἵτινες πολλακίς με εἶχον συμβουλευσεὶ νὰ φεύγω, πάντοτε, τὸν γυναικεῖον πειρασμόν!

Ἐκ τῆς ιδέας του νὰ περιμένω δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο μέσον ἢ προσφυγή, εἰμὴ ν' ἀποφασίσω νὰ ριφθῶ εἰς τὴν θάλασσαν, μετὰ τὰ ροῦχα, ὅπως ἤμην, νὰ κολυμβήσω εἰς τὰ βαθέα, ἅπατα νερά, ὅλον τὸ πρὸς δυσμᾶς διάστημα, τὸ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ὅπου εὕρισκόμην, ἐντεῦθεν τοῦ μέρους ὅπου ἐλούετο ἡ νεάνις, μέχρι τοῦ κυρίως ὄρμου καὶ τῆς ἄμμου, ἐπειδὴ εἰς ὅλον ἐκεῖνο τὸ διάστημα, ὡς ἡμίσεος μιλίου, ἡ ἀκρογιαλιὰ ἦτον ἄβατος, ἀπάτητος, ὅλη βράχος καὶ κρημνός. Μόνον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἤμην ἐσχηματίζετο τὸ λίκνον ἐκεῖνο τοῦ θαλασσίου νεροῦ, μεταξὺ σπηλαίων καὶ βράχων.

Θ' ἄφηνα τὴν Μοσχούλαν μου, τὴν αἶγα, εἰς τὴν τύχην της, δεμένη ἐκεῖ ἐπάνω, ἄνωθεν τοῦ βράχου, καὶ ἅμα ἔφθανα εἰς τὴν ἄμμον μετὰ τὰ ροῦχα μου (διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ πλεύσω μετὰ τὰ ροῦχα), στάζων ἄλμην καὶ ἀφρόν, θὰ ἐβάδιζα δυσχίλια βήματα διὰ νὰ ἐπιστρέψω ἀπὸ ἄλλο μονοπάτι πάλιν πλησίον τοῦ κοπαδιοῦ μου, θὰ κατέβαινα τὸν κρημνὸν παρακάτω διὰ νὰ λύσω τὴν Μοσχούλαν τὴν αἶγα μου, ὅποτε ἡ ἀνεμιά τοῦ κύρ Μόσχου θὰ εἶχε φύγει χωρὶς ν' ἀφήσῃ βεβαίως κανὲν ἴχνος εἰς τὸν αἰγιαλόν. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἂν τὸ ἐξετέλουν, θὰ ἦτο μέγας κόπος, ἀληθὴς ἄθλος, θὰ ἐχρειάζετο δὲ καὶ μίαν ὥραν καὶ πλέον. Οὐδὲ θὰ ἤμην πλέον βέβαιος περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κοπαδιοῦ μου.

Δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη αἴρεσις, εἰμὴ νὰ περιμένω. Θὰ ἐκράτουν τὴν ἀναπνοήν μου. Ἡ κόρη ἐκεῖνη δὲν θὰ ὑπόπτειε τὴν παρουσίαν μου. Ἄλλως ἤμην ἐν συνειδήσει ἀθῶος.

Ἐντοσοῦτω ὅσον ἀθῶος καὶ ἂν ἤμην, ἡ περιέργεια δὲν μοῦ ἔλειπε. Καὶ ἀνερριχίθην πάλιν σιγὰ-σιγὰ πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ εἰς τὴν κορυφήν τοῦ βράχου, καλυπτόμενος ὀπισθεν τῶν θάμνων ἔκυψα νὰ ἴδω τὴν κολυμβώσαν νεανίδα.

Ἦτον ἀπόλαυσις, ὄνειρον, θαῦμα. Εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ὡς πέντε ὀργυιᾶς ἀπὸ τὸ ἄντρον, καὶ ἔπλεε, κ' ἔβλεπε τώρα πρὸς ἀνατολᾶς, στρέφουσα τὰ νῶτα πρὸς τὸ μέρος μου. Ἐβλεπα τὴν ἀμαυρὰν καὶ ὅμως χρυσίζουσαν ἀμυδρῶς κόμην της, τὸν τράχηλόν της τὸν εὐγραμμον, τὰς λευκὰς ὡς γάλα ὠμοπλάτας, τοὺς βραχίονας τοὺς τορνευτούς, ὅλα συγγεόμενα, μελιχρὰ καὶ ὄνειρώδη εἰς τὸ φέγγος τῆς σελήνης. Διέβλεπα τὴν ὀσφύν της τὴν εὐλύγιστον, τὰ ἰσχία της, τὰς κνήμας, τοὺς πόδας της, μεταξὺ σκιᾶς καὶ φωτός, βαπτιζόμενα εἰς τὸ κῦμα. Ἐμάντευα τὸ στέρνον της, τοὺς κόλπους της, γλαφυρούς, προέχοντας, δεχομένους ὅλας τῆς αὔρας τὰς ριπᾶς καὶ τῆς θαλάσσης τὸ θεῖον ἄρωμα. Ἦτο πνοή, ἴνδαλμα ἀφάνταστον, ὄνειρον ἐπιπλέον εἰς τὸ κῦμα· ἦτον νηρηίς, σειρήν, πλέουσα, ὡς πλέει ναῦς μαγική, ἡ ναῦς τῶν ὀνείρων...

Οὔτε μου ἤλθε τότε ἡ ιδέα ὅτι, ἂν ἐπάτουν ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, ὄρθιος ἢ κυρτός, με σκοπὸν νὰ φύγω, ἦτον σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἡ νέα δὲν θὰ μ' ἔβλεπε, καὶ θὰ ἠμποροῦσα ν' ἀποχωρήσω ἐν τάξει. Ἐκεῖνη ἔβλεπε πρὸς ἀνατολᾶς, ἐγὼ εὕρισκόμην πρὸς δυσμᾶς ὀπισθεν της. Οὔτε ἡ σκιά μου δὲν θὰ τὴν ἐτάραττεν. Αὕτη, ἐπειδὴ ἡ σελήνη ἦτον εἰς τ' ἀνατολικά, θὰ ἔπιπτε πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ὀπισθεν τοῦ βράχου μου, κ' ἐντεῦθεν τοῦ ἄντρον.

Εἶχα μείνει χάσκων, ἐν ἐκστάσει, καὶ δὲν ἐσκεπτόμην πλέον τὰ ἐπίγεια.

*
* *

Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ἂν μοῦ ἦλθον πονηροί, καὶ συνάμα παιδικοὶ ἀνόητοι λογισμοί, ἐν εἶδει εὐχῶν κατάραι. «Νὰ ἐκινδύνευεν ἔξαφνα! νὰ ἔβαζε μιὰ φωνή! νὰ ἔβλεπε κανένα ροφὸν εἰς τὸν πυθμένα, τὸν ὁποῖον νὰ ἐκλάβη διὰ θηρίον, διὰ σκυλόψαρον, καὶ νὰ ἐφώναζεν βοήθειαν!...

Εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν ἐχόρταινα νὰ βλέπω τὸ ὄνειρον, τὸ πλέον εἰς τὸ κῦμα. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἀλλοκότως, μοῦ ἐπανῆλθε πάλιν ἡ πρώτη ιδέα... Νὰ ριφθῶ εἰς τὰ κύματα, πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, εἰς τὰ ὀπισθεν, νὰ κολυμβήσω ὅλον ἐκεῖνο τὸ διάστημα ἕως τὴν ἄμμον, καὶ νὰ φύγω, νὰ φύγω τὸν πειρασμόν!...

Καὶ πάλιν δὲν ἐχόρταινα νὰ βλέπω τὸ ὄνειρον... Αἴφνης εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πραγματικοῦ κόσμου μ' ἐπανεφέρην ἡ φωνὴ τῆς κατσίκας μου. Ἡ μικρὴ Μοσχούλα ἤρχισεν αἴφνης νὰ βελάζῃ!...

Ὦ, αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα προβλέψει. Ἦμποροῦσα νὰ σιωπῶ ἐγώ, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἦτον εὐκόλον νὰ ἐπιβάλω σιωπὴν εἰς τὴν αἴγα μου. Δὲν ἤξευρα καλὰ ἂν ὑπῆρχον πρόχειροι φιμώσεις διὰ τὰ θρέμματα, ἐπειδὴ δὲν εἶχα μάθει ἀκόμη νὰ κλέπτω ζωντανὰ πράγματα, καθὼς ὁ ἄγνωστος ἐχθρός, ὁ ὁποῖος τῆς εἶχε κλέψει τὸν κωδωνίσκον· ἀλλὰ δὲν τῆς εἶχε κόψει καὶ τὴν γλῶσσαν διὰ νὰ μὴ βελάζῃ. ***** Μὲ ράμνον πολὺκλαδον εἰς τὸ στόμα, ἢ μὲ σπαρτίον περὶ τὸ ρύγχος, ἢ ὅπως ἄλλως· ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἤξευρα ποὺ νὰ τὸ συλλογισθῶ!

Ἐτρεξα τότε παράφορος νὰ σφίξω τὸ ρύγχος τῆς μὲ τὴν παλάμην, νὰ μὴ βελάζῃ... Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐλησμόνησα τὴν κόρην τὴν κολυμβώσαν χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς κόρης. Δὲν ἐσκέφθην ἂν ἦτον φόβος νὰ μὲ ἴδῃ, καὶ ἡμιωρθώθην κυρτὸς πάντοτε, κ ἐπάτησα ἐπὶ τοῦ βράχου, διὰ νὰ προλάβω καὶ φθάσω πλησίον τῆς κατσίκας.

Συγχρόνως μ' ἐκυρίευσε καὶ φόβος ἀπὸ τὴν φιλοστοργίαν τὴν ὁποίαν ἔτρεφα πρὸς τὴν πτωχὴν αἴγα μου. Τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὁποῖον τὴν εἶχα δέσει εἰς τὴν ρίζαν τοῦ θάμνου ἦτον πολὺ κοντόν. Τάχα μὴν «ἐσχοινιάσθῃ», μὴν ἐμπερδεύθῃ καὶ περιεπλάκῃ ὁ τράχηλός τῆς, μὴν ἦτον κίνδυνος νὰ πνίγῃ τὸ ταλαίπωρον ζῶον;

*
* *

Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ κόρη ἢ λουσμένη εἰς τὴν θάλασσαν ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς γίδας μου. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὴν εἶχε ἀκούσει, τί τὸ παράδοξον; Ποίος φόβος ἦτον; Τὸ ν' ἀκούη τις φωνὴν ζώου ἐκεῖ ποὺ κολυμβᾷ, ἀφοῦ δὲν ἀπέχει εἰμὴ ὀλίγας ὀργυιᾶς ἀπὸ τὴν ξηρὰν, δὲν εἶναι τίποτε ἔκτακτον.

Ἄλλ' ὅμως, ἡ στιγμὴ ἐκείνη, ποὺ εἶχα πατήσει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, ἤρκεσεν. Ἡ νεαρὰ κόρη, εἴτε ἤκουσεν εἴτε ὄχι τὴν φωνὴν τῆς κατσίκας - μᾶλλον φαίνεται ὅτι τὴν ἤκουσε, διότι ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς...***** εἶδε τὸν μαῦρον ἴσκιον μου, τὸν διακαμόν μου, ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, ἀνάμεσα εἰς τοὺς θάμνους, καὶ ἀφῆκε μισοπνιγμένην κραυγὴν φόβου...

Τότε με κατέλαβε τρόμος, συγκίνησης, λύπη ἀπερίγραπτος. Τὰ γόνατά μου ἐκάμφθησαν. Ἐξαλλος ἐκ τρόμου, ἠδυνήθην ν' ἀρθρώσω φωνήν, κ' ἔκραζα:

- Μὴ φοβᾶσαι!... δὲν εἶναι τίποτε... δὲν σοῦ θέλω κακόν!

Καὶ ἐσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος ἂν ἔπρεπε νὰ ριφθῶ εἰς τὴν θάλασσαν, μᾶλλον, διὰ νὰ ἔλθω εἰς βοήθειαν τῆς κόρης, ἢ νὰ τρέξω καὶ νὰ φύγω... Ἦρκει ἡ φωνή μου νὰ τῆς ἔδιδε μεγαλύτερον θάρρος ἢ ὅσον ἡ παραμονή μου καὶ τὸ τρέξιμόν μου εἰς βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατὰ συγκυρίαν ὄχι παράδοξον, καθότι ὅλοι οἱ αἰγιαλοὶ καὶ αἱ θάλασσαι ἐκεῖναι ἐσυχνάζοντο ἀπὸ τοὺς ἀλιεῖς, μιὰ βάρκα ἐφάνη νὰ προβάλλη ἀντίκρυ, πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος, ἀπὸ τὸν πέρα κάβον, τὸν σχηματίζοντα τὸ δεξιὸν οἶονεὶ κέρας τοῦ κολπίσκου. Ἐφάνη πλέουσα ἀργά, ἐρχομένη πρὸς τὰ ἐδῶ, με τὰς κώπας· πλὴν ἡ ἐμφάνισίς της, ἀντὶ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τὴν κόρην, ἐπέτεινε τὸν τρόπον της.

Ἀφῆκε δεύτερον κραυγὴν μεγαλυτέρας ἀγωνίας. Ἐν ἀκαρεῖ τὴν εἶδα νὰ βυθίζεται, καὶ νὰ γίνεται ἄφαντη εἰς τὸ κύμα.

Δὲν ἔπρεπε τότε νὰ διστάσω. Ἡ βάρκα ἐκεῖνη ἀπεῖχεν ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ὀργυιᾶς, ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἠγωνία ἢ κόρη, ἐγὼ ἀπεῖχα μόνον πέντε ἢ ἕξ ὀργυιᾶς. Πάραυτα, ὅπως ἤμην, ἐρρίφθην εἰς τὴν θάλασσαν, πηδήσας μετὰ τὴν κεφαλὴν κάτω, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βράχου.

Τὸ βάθος τοῦ νεροῦ ἦτον ὑπὲρ τὰ δυὸ ἀναστήματα. Ἐφθασα σχεδὸν εἰς τὸν πυθμένα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀμμόστρωτος, ἐλεύθερος βράχων καὶ πετρῶν, καὶ δὲν ἦτο φόβος νὰ κτυπήσω. Πάραυτα ἀνέδυν καὶ ἀνῆλθον εἰς τὸν ἀφρόν του κύματος.

Ἀπεῖχον τώρα ὀλιγώτερον ἢ πέντε ὀργυιᾶς ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ πόντου, ὅπου ἐσχηματίζοντο δίνει καὶ κύκλοι συστρεφόμενοι εἰς τὸν ἀφρόν της θαλάσσης, οἱ ὁποῖοι θὰ ἦσαν ὡς μνήμα ὑγρὸν καὶ ἀκαριαῖον διὰ τὴν ἀτυχή παιδίσκην τὰ μονὰ ἴχνη τὰ ὁποῖα ἀφήνει ποτὲ εἰς τὴν θάλασσαν ἀγωνιῶν ἀνθρώπινον πλάσμα!... Μὲ τρία στιβαρὰ πηδήματα καὶ πλευσίματα, ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, ἔφθασα πλησίον της...

Εἶδα τὸ εὐμορφον σῶμα νὰ παραδέρνῃ κάτω, πλησιέστερον εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου ἢ εἰς τὸν ἀφρόν του κύματος, ἐγγύτερον τοῦ θανάτου ἢ τῆς ζωῆς· ἐβυθίσθη, ἤρπασα τὴν κόρην εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ ἀνῆλθον.

Καθὼς τὴν εἶχα περιβάλει μετὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἠσθάνθη ἀσθενῆ τὴν χλιαρᾶν πνοήν της εἰς τὴν παρεϊάν μου. Εἶχα φθάσει ἐγκαίρως, δόξα τῷ Θεῷ!... Ἐντούτοις δὲν παρεῖχε σημεῖα ζωῆς ὀλοφάνερα... Τὴν ἐτίναξα μετὰ σφοδρὸν κίνημα, αὐθορμήτως, διὰ νὰ δυνηθῇ ν' ἀναπνεύσῃ, τὴν ἔκαμα νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς πλάτης μου, καὶ ἐπλευσα, μετὰ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν καὶ μετὰ τοὺς δυὸ πόδας, ἐπλευσα ἰσχυρῶς πρὸς τὴν ξηρὰν. Αἱ δυνάμεις μου ἐπολλαπλασιάζοντο θαυμασιῶς.

Ἦσθάνθη ὅτι προσεκολλάτο τὸ πλάσμα ἐπάνω μου· ἤθελε τὴν ζωὴν της· ὦ! ἄς ἔζη, καὶ ἄς ἦτον εὐτυχής. Κανεὶς ἰδιοτελής λογισμὸς δὲν ὑπῆρχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸ πνεῦμα μου. Ἡ καρδιά μου ἦτο πλήρης αὐτοθυσίας καὶ ἀφιλοκερδείας. Ποτὲ δὲν θὰ ἐζήτουν ἀμοιβήν!

Ἐπὶ πόσον ἀκόμη θὰ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἐκεῖνο τὸ ἀβρόν, τὸ ἀπαλὸν σῶμα τῆς ἀγνῆς κόρης, τὸ ὁποῖον ἠσθάνθην ποτὲ ἐπάνω μου ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ἄλλως ἀνωφελοῦς ζωῆς μου! Ἦτο ὄνειρον, πλάνη, γοητεία. Καὶ ὅπως διέφερεν ἀπὸ ὅλας τὰς ἰδιοτελεῖς περιπτώξεις, ἀπὸ ὅλας τὰς λυκοφιλίας καὶ τοὺς κυνέρωτας τοῦ κόσμου ἢ ἐκλεκτῆ, ἢ αἰθέριος ἐκεῖνη ἐπαφή! Δὲν ἦτο βᾶρος ἐκεῖνο, τὸ φορτίον τὸ εὐάγκαλον, ἀλλ' ἦτο ἀνακούφισις καὶ ἀναψυχή. Ποτὲ δὲν ἠσθάνθην τὸν ἑαυτὸν μου ἐλαφρότερον ἢ ἐφ' ὅσον ἐβάσταζον τὸ βᾶρος ἐκεῖνο... Ἦμην ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατῶρθωσε νὰ συλλάβῃ μὲ τὰς χεῖρας του πρὸς στιγμὴν ἐν ὄνειρον, τὸ ἴδιον ὄνειρόν του...

*
* *

Ἡ Μοσχούλα ἔζησε, δὲν ἀπέθανε. Σπανίως τὴν εἶδα ἔκτοτε, καὶ δὲν ἤξεύρω τί γίνεται τώρα, ὅποτε εἶναι ἀπλή θυγάτηρ τῆς Εὐας, ὅπως ὄλαι.

Ἄλλ' ἐγὼ ἐπλήρωσα τὰ λύτρα διὰ τὴν ζωὴν της. Ἡ ταλαίπωρος μικρὴ μου κατσίκα, τὴν ὁποῖαν εἶχα λησμονήσει πρὸς χάριν της, πράγματι «ἐσχοινιάσθη» περιεπλάκη κακὰ εἰς τὸ σχοινίον, μὲ τὸ ὁποῖον τὴν εἶχα δεμένη, καὶ ἐπνίγη!... Μετρίως ἐλυπήθην, καὶ τὴν ἕκαμα θυσίαν πρὸς χάριν της.

Κ' ἐγὼ ἔμαθα γράμματα, ἐξ εὐνοίας καὶ ἐλέους τῶν καλογήρων, κ' ἔγινα δικηγόρος... Ἀφοῦ ἐπέρασα ἀπὸ δυὸ ἱερατικὰς σχολὰς, ἦτον ἐπόμενον!

Τάχα ἢ μοναδικὴ ἐκεῖνη περίστασις, ἢ ὄνειρώδης ἐκεῖνη ἀνάμνησις τῆς λουομένης κόρης, μ' ἔκαμε νὰ μὴ γίνω κληρικός; Φεῦ! ἀκριβῶς ἢ ἀνάμνησις ἐκεῖνη ἔπρεπε νὰ μὲ κάμῃ νὰ γίνω μοναχός.

Ὅρθῶς ἔλεγεν ὁ γηραιὸς Σισώης ὅτι «ἂν ἤθελαν νὰ μὲ κάνουν καλόγερον, δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ στείλουν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι»... Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου ἤρκουν τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα κολλυβογράμματα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς μὲ εἶχε διδάξει, καὶ μάλιστα ἦσαν καὶ πολλὰ!...

Καὶ τώρα, ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὸ κοντὸν ἐκεῖνο σχοινίον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχοινιάσθη κ' ἐπνίγη ἡ Μοσχούλα, ἢ κατσίκα μου, καὶ ἀναλογίζομαι τὸ ἄλλο σχοινίον τῆς παραβολῆς, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι δεμένος ὁ σκύλος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀφέντη του, διαπορῶ μέσα μου ἂν τὰ δυὸ δὲν εἶχαν μεγάλην συγγένειαν, καὶ ἂν δὲν ἦσαν ὡς «σχοίνισμα κληρονομίας» δι' ἐμέ, ὅπως ἡ Γραφή λέγει.

Ἦ ἂς ἦμην ἀκόμη βοσκὸς εἰς τὰ ὄρη!...»

(Διὰ τὴν ἀντιγραφὴν)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Πάσχα ῥωμείο

Ὁ μπάριμπα-Πίπης, ὁ γηραιὸς φίλος μου, εἶχεν ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ καπέλλα, διαφόρων χρωμάτων, σχημάτων καὶ μεγεθῶν, ὅλα ἐκ παλαιοῦ χρόνου καὶ ὅλα κατακαίνουργια, τὰ ὅποια ἐφόρει ἐκ περιτροπῆς μετὰ τοῦ εὐπρεποῦς μαύρου ἱματίου του κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὁπότεν ἔκαμνε δυὸ ἢ τρεῖς περιπάτους ἀπὸ τῆς μιᾶς πλατείας εἰς τὴν ἄλλην διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Ὅσάκις ἐφόρει τὸν καθημερινὸν κοῦκον του, μὲ τὸ σάλι του διπλωμένον εἰς ὀκτῶ ἢ δεκαεξὶ δίπλας ἐπὶ τοῦ ὤμου, συνήθιζε νὰ κάθηται ἐπὶ τινὰς ὥρας εἰς τὸ γειτονικὸν παντοπωλεῖον, ὑποπίνων συνήθως, μετὰ τῶν φίλων, καὶ ἦτο στομύλος καὶ διηγεῖτο πολλὰ καὶ ἐμειδία πρὸς αὐτούς.

Ὅταν ἐμειδία ὁ μπάριμπα - Πίπης, δὲν ἐμειδίων μόνον αἱ γωνίαι τῶν χειλέων, αἱ παρειαὶ καὶ τὰ οὖλα τῶν ὀδόντων του, ἀλλ' ἐμειδίων οἱ ἴλαροὶ καὶ ἡμεροὶ ὀφθαλμοὶ του, ἐμειδία στίλβουσα ἢ σιμὴ καὶ πεπλατυσμένη ρίς του, ὁ μύσταξ του ὁ εὐθυσμένος μὲ λεβάνταν καὶ ὡς διὰ κολλητοῦ κηροῦ λελεπτυσμένος, καὶ τὸ ὑπογένειόν του τὸ λευκὸν καὶ ἐπιμελῶς διατηρούμενον, καὶ σχεδὸν ὁ κοῦκος του ὁ στακτερός, ὁ λοξὸς καὶ ἐπικλινῆς πρὸς τὸ οὖς, ὅλα παρ' αὐτῶ ἐμειδίων. Εἶχε γνωρίσει πρόσωπα καὶ πράγματα ἐν Κερκύρα, ὅλα τὰ περιέγραφε μετὰ χάριτος εἰς τοὺς φίλους του. Δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ σεμνύνεται διὰ τὴν προτίμησιν, τὴν ὁποίαν εἶχε δεῖξει ἀείποτε διὰ τὴν Κέρκυραν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔζησεν ἀρκετὰ διὰ νὰ υπερηφανευθῆ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ, ἣν ἔκαμε τῆς αὐτῆς νήσου πρὸς διατριβὴν «ἡ ἐφτάκρατορισσα τῆς Αὐστρίας». Ἐνθυμεῖτο ἀμυδρῶς τὸν Μουστοζύδην, μὰ δόττο, δοττίσιμο κὲ ταλέντο! Εἶχε γνωρίσει καλῶς τὸν Μάντζαρον, μὰ γαλαντουόμο! τὸν Κερκύρας Ἀθανάσιον, μὰ μπράβο! τὸν Σιερπιέρρο, κὲ γκράν φιλόζοφο! Τὸ τελευταῖον ὄνομα ἔδιδεν εἰς τὸν ἀοίδιμον Βράιλαν, διὰ τὸν τίτλον ὄν τοῦ εἶχαν ἀπονείμει, φαίνεται, οἱ Ἄγγλοι. (Sir Pietro = Sir Peter).

Εἶχε γνωρίσει ἐπίσης τὸν «Σολωμὸ» κὲ ποῆτα, τοῦ ὁποίου ἀπεμνημόνευε καὶ στίχους τινάς, ἀπαγγέλλων αὐτοὺς κατὰ τὸ ἐξῆς ὑπόδειγμα:

*Ὡσὰν τῇ σπύθα κρουμμένη στῆ στάχτη
ποῦ ἐκρουβόταν γιὰ μᾶς λευτεριά;
Εἰσὲ πᾶσα μέρη πετιέται καὶ ἀνάφτει
καὶ σκορπιέται σὲ κάθε μεριά.*

Ὁ μπάριμπα-Πίπης ἔλειπεν ὑπὲρ τὰ εἴκοσι ἔτη ἐκ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του. Εἶχε γυρίσει κόσμον καὶ ἔκαμεν ἐργασίας πολλὰς. Ἔστειλε ποτε καὶ εἰς τὴν Παγκόσμιον «Ἐκτεση», διότι ἦτο σχεδὸν ἀρχιτέκτων, καὶ εἶχε μάλιστα καὶ μίαν ἰνβεντσιόνε. Ἐμίσει τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἰδιοτελεῖς, ἐξέτιμα τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν τιμότητα. Ἀπετροπιάζετο τοὺς φαύλους.

«Ἴλ τραδιτόρε νὸν ἄ κομπασιόν» - ὁ ἀπατεῶνας δὲν ἔχει λύπησιν. Ἐνίστε πάλιν ἐμαλάττετο καὶ ἐδεικνυε συγκατάβασιν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἀτελείας. «Οὐδ' ἡ γῆς ἀναμάρτητος - ἄγκε λά τέρρα νὸν ἔ ἰμπεκκάμπιλε». Καὶ ὕστερον, ἀφοῦ οὐδ' ἡ γῆ

εἶναι, πῶς θὰ εἶναι ὁ Πάπας; Ὅταν τοῦ παρετήρει τις ὅτι ὁ Πάπας δὲν ἐψηφίσθη ἱμπεκκάμπιλε, ἀλλὰ ἰνφαλλίμπιλε, δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίση τὴν διαφορὰν.

Δὲν ἦτο ἄμοιρος καὶ θρησκευτικῶν συναισθημάτων. Τὰς δυὸ ἢ τρεῖς προσευχάς, ἃς ἤξευρε, τὰς ἤξευρεν ἑλληνιστί. «Τὰ πατερμά του ἤξευρε ρωμέικα». Ἔλεγεν: «Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαώθ... ὡς ἐνάντιος ὑψίστοις!». Ὅταν μὲ ἠρώτησε δις ἢ τρίς τί σημαίνει τοῦτο ὡς ἐνάντιος, προσεπάθησα νὰ διορθώσω καὶ ἐξηγήσω τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ μετὰ δυὸ ἢ τρεῖς ἡμέρες ὑποτροπιάζων πάλιν ἔλεγεν: «Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος... ὡς ἐνάντιος ὑψίστοις».

Ἐν μόνον εἶχεν ἐλάττωμα, ὅτι ἐμίσει ἀδιαλλάκτως πᾶν ὅ,τι ἐκ προκαταλήψεως ἐμίσει καὶ χωρὶς ν' ἀνέχηται ἀντίθετον γνώμην ἢ ἐπιχείρημα. Πολιτικῶς κατεφέρετο πολὺ κατὰ τῶν Ἀγγλῶν, θρησκευτικῶς δὲ κατὰ τῶν Δυτικῶν. Δὲν ἤθελε ν' ἀκούση τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα, καὶ ἦτο ἀμείλικτος κατήγορος τοῦ ρωμαϊκοῦ κλήρου...

Τὴν ἐσπέραν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τοῦ ἔτους 188... περὶ ὥραν ἐνάτην, γερόντιον τι εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένον, καθόσον ἠδύνατο νὰ διακρίνη τις εἰς τὸ σκότος, κατήρχετο τὴν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ ἄγουσαν, τὴν ἀμαξιτήν. Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνατείλει ἢ σελίνη, καὶ ὁ ὁδοιπόρος ἐδίσταζε ν' ἀναβῆ ὑψηλότερον, ζητῶν δρόμον μεταξὺ τῶν χωραφίων. Ἐφαίνετο μὴ γνωρίζων καλῶς τὸν τόπον. Ὁ γέρον θὰ ἦταν ἴσως πτωχός, δὲ θὰ εἶχε 50 λεπτὰ διὰ νὰ πληρώση τὸ εισιτήριον τοῦ σιδηροδρόμου ἢ θὰ τὰ εἶχε κι ἔκαμνεν οἰκονομίαν.

Ἀλλ' ὄχι δὲν ἦτο πτωχός, δὲν ἦτο οὔτε πλούσιος, εἶχε διὰ νὰ ζήσει. Ἦτο εὐλαβής, καὶ εἶχε τάξιμο νὰ καταβαίνει κατ' ἔτος τὸ Πάσχα πεζὸς εἰς τὸν Πειραιᾶ, ν' ἀκούη τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα καὶ ὄχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, νὰ λειτουργηθῆται ἐκεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ν' ἀναβαίνει πάλιν πεζὸς εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἦτο ὁ μπάρμπα-Πίπης, ὁ γηραιὸς φίλος μου, καὶ κατέβαιναν εἰς Πειραιᾶ διὰ ν' ἀκούση τὸ Χριστὸς Ἀνέστη εἰς τὸν ναὸν τοῦ ὁμωνύμου καὶ προστάτου του, διὰ νὰ κάμη Πάσχα ρωμέικο κι εὐφρανθῆ ἢ ψυχὴ του.

Καὶ ὅμως ἦτο... δυτικός!

Ὁ μπάρμπα-Πίπης ἦτο Ἰταλοκερκυραῖος, ἀπλοϊκός, Ἑλληνίδος μητρός, ἔλλην τὴν καρδίαν, καὶ ὑφίστατο ἄκων ἴσως, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι, τὸ ἄπειρον μεγαλεῖον καὶ τὴν ἄφατον γλυκύτητα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἑλληνικῆς. Ἐκαυχάτο ὅτι ὁ πατήρ του, ὅστις ἦτο στρατιώτης τοῦ Ναπολέοντος Α', «εἶχε μεταλάβει ρωμέικα» ὅταν ἐκινδύνευε ν' ἀποθάνη ἐκβιάσας μάλιστα πρὸς τοῦτο, διὰ τινῶν συστρατιωτῶν του, τὸν ἱερέα τὸν ἀγαθόν. Καὶ ὅμως ὅταν, κατόπιν τούτων, φυσικῶς τοῦ ἔλεγε τις: «Διατί δὲ βαπτίζεσαι, μπάρμπα-Πίπης;» ἢ ἀπάντησις του ἦτο, ὅτι ἅπαξ ἐβαπτίσθη, καὶ ὅτι εὐρέθη ἐκεῖ.

Φαίνεται ὅτι οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης, μὲ τὴ συνήθη ἐπιτηδεῖαν πολιτικὴν των, εἶχον ἀναγνωρίσει εἰς τοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς τῶν Ἰονίων νήσων τινὰ τῶν εἰς τοὺς Οὐνίτας ἀπομενομένων προνομίων, ἐπιτρέψαντες αὐτοῖς νὰ συνεορτάζωσι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ὅλας τὰς ἐορτάς. Ἀρκεῖ νὰ προσκυνήση τις τὴν ἐμβάδα τοῦ Ποντίφηκος, τὰ λοιπὰ εἶναι ἀδιάφορα.

Ὁ μάρμπα-Πίπης ἔτρεφε μεγίστην εὐλάβειαν πρὸς τὸν πολιοῦχον Ἅγιον τῆς πατρίδος του καὶ πρὸς τὸ σεπτὸν αὐτοῦ λείψανον. Ἐπίστευεν εἰς τὸ θαῦμα τὸ γενόμενον κατὰ τῶν Βενετῶν, τολμησάντων ποτε νὰ ιδρύσωσιν ἴδιον θυσιαστήριον ἐν αὐτῷ τῷ ὀρθοδόξῳ ναῷ, (il Santo Spiridion ha fatto questo aso), ὅτε ὁ Ἅγιος ἐπιφανεῖς νύκτωρ ἐν σχήματι μοναχοῦ κρατῶν δαυλὸν ἀναμμένον, ἔκαυσεν ἐνώπιον τῶν ἀπολιθωθέντων ἐκ τοῦ τρόμου φρουρῶν τὸ ἀρτιπαγὲς ἀλτάρε. Ἀφοῦ εὐρίσκετο μακρὰν τῆς Κερκύρας, ὁ μάρμπα-Πίπης ποτὲ δὲ θὰ ἔστεργε νὰ ἐορτάσῃ τὸ Πάσχα μαζί με τσοὺ φράγκους.

Τὴν ἐσπέραν λοιπὸν ἐκείνην τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ὅτε κατέβαιναν εἰς Πειραιᾶ πεζός, κρατῶν εἰς τὴ χεῖρα τὴ λαμπάδα του, ἦν ἐμελλε ν' ἀνάψῃ κατὰ τὴν Ἀνάστασιν, μικρὸν πρὶν φθάσῃ εἰς τὰ παραπήγματα τῆς μέσης ὁδοῦ, ἐκουράσθη καὶ ἠθέλησε νὰ καθίσῃ ἐπ' ὀλίγον ν' ἀναπαυθῇ. Εὗρεν ὑπήνεμον τόπον ἔξωθεν τῆς μάνδρας, ἐχούσης καὶ οἰκίσκον παρὰ τὴ μεσημβρινὴν γωνίαν, καὶ ἐκεῖ ἐκάθισεν ἐπὶ τῶν χόρτων, ἀφοῦ ὑπέστρωσε τὸ εἰς πολλὰς δίπλας γυρισμένο σάλι του. Ἐβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην τὴν σπιρτοθήκην του, ἤναψε σιγαρέττον καὶ ἐκάπνιζεν ἡδονικῶς.

Ἐκεῖ ἀκούει ὀπισθεν τοῦ ἐλαφρὸν θροῦν ὡς βημάτων ἐπὶ παχείας χλόης καί, πρὶν προφθάσῃ νὰ στραφῇ νὰ ἴδῃ, ἀκούει δεῦτερον κρότον ἐλαφρότερον. Ὁ δεῦτερος οὗτος κρότος τοῦ κάστηκε, ὅτι ἦτον ὡς ἀνυψουμένης σκανδάλης φονικοῦ ὄπλου.

Ἐκείνην τὴ στιγμὴν εἶχε λαμπρυνθῆ πρὸς ἀνατολὰς ὁ ὀρίζων, καὶ τοῦ Αἰγάλεω αἱ κορυφαὶ ἐφάνησαν πρὸς μεσημβριάν λευκάζουσαι. Ἡ σελήνη, τετάρτην ἡμέραν ἄγουσα ἀπὸ τῆς πανσελήνου, θ' ἀνέτελλε μετ' ὀλίγα λεπτά. Ἐκεῖ ὅπου ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐγγὺς τῆς βορειανατολικῆς γωνίας τοῦ ἀγροτικοῦ περιβόλου, ὅπου ἐκάθητο, τοῦ κάστηκε, ὡς διηγεῖτο ἀργότερα ὁ ἴδιος, ὅτι εἶδε ἀνθρωπίνην σκιάν, εἰς προβολὴν τρόπον τινὰ ἰσταμένην καὶ τείνουσα ἐγκαρσίως μακρὸν τι ὡς ρόπαλον ἢ κοντάριον πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ. Πρέπει δὲ νὰ ἦτο τουφέκιον.

Ὁ μάρμπα-Πίπης ἐνόησεν ἀμέσως τὸν κίνδυνον. Χωρὶς νὰ κινηθῇ ἄλλως ἀπὸ τὴν θέσιν του, ἔτεινε τὴ χεῖρα πρὸς τὸν ἄγνωστον καὶ ἐκραξεν ἐναγωνίως.

- Φίλος! καλός! μὴ ρίχνῃς...

Ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε μικρὸν κίνημα ὀπισθοδρομήσεως, ἀλλὰ δὲν ἐπανέφερε τὸ ὄπλον εἰς εἰρηνικὴν θέσιν, οὐδὲ κατεβίβασε τὴ σκανδάλην.

- Φίλος καὶ τί θέλεις ἐδῶ; ἠρώτησε με ἀπειλητικὴν φωνήν.

- Τί θέλω; ἐπανέλαβεν ὁ μάρμπα-Πίπης. Κάθουμαι καὶ φουμάρω τὸ τσιγάρο μου.

- Καὶ δὲν πᾶς ἀλλοῦ νὰ τὸ φουμάρῃς, ρέ; ἀπήντησεν αὐθαδῶς ὁ ἄγνωστος. Ἡῦρες τὸν τόπον, ρέ, γιὰ νὰ φουμάρῃς τὸ τσιγάρο σου!

- Καὶ γιατί; ἐπανέλαβεν ὁ μάρμπα-Πίπης. Τί σᾶς ἔβλαψα;

- Δὲν ξέρω ἐγὼ ἀπ' αὐτά, εἶπεν ὀργίλως ὁ ἀγρότης, ἐδῶ εἶναι ἀποθήκη, ἔχει χόρτα, ἔχει καὶ ἄλλα πράγματα μέσα. Μόνον κότες δὲν ἔχει, προσέθηκε μετὰ σκληροῦ σαρκασμοῦ. Ἐγελάστηκες.

Ἦτο πρόδηλον, ὅτι εἶχεν ἐκλάβει τὸ γηραιὸν φίλον μου ὡς ὄρنيθοκλόπον, καὶ διὰ τὸ νὰ τὸν ἐκδικηθῆ τοῦ ἔλεγεν ὅτι τάχα δὲν εἶχεν ὄρνιας, ἐνῶ κυρίως ὁ ἀγρονόμος διὰ τὰς ὄρνιας του θὰ ἐφοβήθη καὶ ὠπλίση μὲ τὴν καραβίαν του.

Ὁ μάρμπα-Πίπης ἐγέλασε πικρῶς πρὸς τὸν ὑβριστικὸν ὑπαιγιμόν.

- Σὺ ἐγελάστηκες, ἀπήντησεν, ἐγὼ κότες δὲν κλέφτω, οὔτε λωποδύτης εἶμαι, ἐγὼ πηγαίνω στὸν Πειραιᾶ ν' ἀκούσω Ἀνάσταση στὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα.

Ὁ χωρικὸς ἐκάγχασε.

- Στὸν Πειραιᾶ; στὸν Ἅϊ - Σπυρίδωνα; κι ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;

- Ἀπ' τὴν Ἀθήνα.

- Ἀπ' τὴν Ἀθήνα; καὶ δὲν ἔχει ἐκεῖ ἐκκλησίες ν' ἀκούσης Ἀνάσταση;

- Ἔχει ἐκκλησίες, μὰ ἐγὼ τὸ ἔχω τάξιμο, ἀπήντησεν ὁ μάρμπα-Σπύρος.

Ὁ χωρικὸς ἐσιώπησε πρὸς στιγμὴν, εἶτα ἐπανέλαβε.

- Νὰ φχαριστᾶς καημένε...

Καὶ τότε μόνον κατεβίβασεν τὴ σκανδάλην καὶ ὄρθωσε τὸ ὄπλον πρὸς τὸν ὦμον του.

- Νὰ φχαριστᾶς, καημένε, τὴν ἡμέραν ποὺ ξημερώνει αὔριον, εἰ δὲ μή, δὲν τό 'χα γιὰ τίποτες νὰ σὲ ξαπλώσω δῶ χάμου. Τράβα τώρα!

Ὁ γέρον Κερκυραῖος εἶχεν ἐγερθῆ καὶ ἠτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ δώσῃ τελευταίαν ἀπάντησιν.

- Κάνεις ἄδικα καὶ συγχωρεμένος νὰ 'σαι ποὺ μὲ προσβάλλεις, εἶπε. Σ' εὐχαριστῶ ὡς τόσο ποὺ δὲ μὲ ἐτουφέκισες, ἀλλὰ νὸν βὰ μπένε... δὲν κάνεις καλὰ νὰ μὲ παίρνης γιὰ κλέφτη. Ἐγὼ εἶμαι διαβάτης, κι ἐπήγαινα, σοῦ λέω, στὸν Πειραιᾶ.

- Ἔλα, σκόλα, σκόλα τώρα, ρέ...

Καὶ ὁ χωρικὸς στρέψας τὴν ράχιν εἰσῆλθεν ἀνατολικῶς διὰ τῆς θύρας τοῦ περιβολίου, κι ἔγινεν ἄφαντος.

Ὁ γέρον φίλος μου ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τὸν μάρμπα-Πίπην νὰ ἐξακολουθῆ κατ' ἔτος τὴν εὐσεβῆ του συνήθειαν, νὰ καταβαίνει πεζὸς εἰς τὸν Πειραιᾶ, νὰ προσέρχεται εἰς τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα καὶ νὰ κάμῃ Πάσχα ῥωμεῖκο.

Ἐφέτος τὸ μισοσαράκοστον μοὶ ἐπρότεινεν, ἂν ἤθελα νὰ τὸν συνοδεύσω ἐφέτος εἰς τὴν προσκύνησίν του ταύτην. Θὰ προσεχώρουν δὲ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του, ἂν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν εἶχα τὴ συνήθεια νὰ ἐορτάζω ἐκτὸς τοῦ Ἄστεως τὸ Ἅγιον Πάσχα.

*Από τη Συλλογή «Πασχαλινά διηγήματα», Έκδοση «Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»
Ι.Δ.Κολλάρου και ΣΙΑ ΑΕ*

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Παιδική Πασχαλιά, Ἀναμνήσεις

Τὸν υἱὸν τῆς τὸν καπετὰν Κομνιανὸν τὸν ἐπαντρολογοῦσεν ἤδη ἡ γριά Κομνιανάκαινα, ἂν (καί) δὲν εἶχε χρονίσει ἀκόμη ἡ νύμφη τῆς, ἡ μακαρίτις.

Τὰ δυὸ ὀρφανά, μία κόρη ὀκταέτις καὶ ἓν τετραετὲς παιδίον, ἐφόρουν μαῦρα, κατὰμαυρα, ὅπου ἐστενοχώρουν κ' ἐχλώμαιναν τὰ πτωχὰ κάτισχνα κορμάκια τῶν, καὶ ἦτον καημὸς καρδιάς νὰ τὰ βλέπη τις.

Ἐνθὺμιζαν τὸ δημῶδες δίστιχον:

*Βαρύτερ' ἀπ' τὰ σίδερα εἶναι τὰ μαῦρα ροῦχα,
Γιατὶ τὰ φόρεσα κ' ἐγὼ γιὰ μιὰν ἀγάπη πού 'χα.*

Ἡ γραῖα ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα τῶν Παθῶν, γογγύζουσα, ρέγγουσα, φωνάζουσα. Ἐβεβαίῳ ὅτι «ἀγγελιάστηκε» καὶ ἠτοιμάζετο ν' ἀποθάνη. Ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Μόρφω, τὴν μικρὰν ἐγγονὴν τῆς, ἐργασίες ἀνωτέρας τῆς ἡλικίας τοῦ πτωχοῦ κορασίου. Αἴφνης, ἐν μέσῳ δυὸ γογγυσμῶν, ἔβαλε μιὰν φωνήν, κ' ἔκραζεν ἀπὸ τῆς κλίνης πρὸς τὴν ἐκτὸς τοῦ ἰσογείου θαλάμου πηγαίνο- ἐρχομένην καὶ ὑπηρετοῦσαν παιδίσκη.

- Μὴ χύνῃς στὴν αὐλὴ τὰ νερά, χίλιες φορὲς σ' τὸ εἶπα, στὸ νεροχύτη!

Κ' ἐπανελάμβανε τοὺς ἀφορήτους στεναγμούς, ἐπιτείνουσα μάλιστα αὐτοὺς ὡσάκις τυχὸν πτωχὴ γειτόνισσα, μὴ τολμῶσα νὰ εἰσέλθῃ, ἤρχετο δειλῶς μέχρι τῆς θύρας καὶ ἠρώτα πῶς ἦτο ἡ ἀσθενής. Βεβαίως ἡ γριά - Κομνιανάκαινα ἔπασχεν, ἀλλ' ἴσως ἐμεγαλοποιεῖ τὸ πρᾶγμα. Ἐκλαίει «τὰ νιάτα τῆς», ἔλεγεν ὅτι δὲν θὰ προφθάσῃ νὰ κάμῃ ἐφέτος Πάσχα. Ἡ γειτόνισσα ἡ Μηλιὰ ἐβεβαίῳ ὅτι ἡ γραῖα εἶχε καὶ «κομπόδεμα», ἀλλὰ πού νὰ ἐμβάσῃ μέσα καμμίαν ἐκ τῶν γειτονισσῶν τῆς! Ἐλλεῖπει ἄλλης ἀσθενείας ἦτον ἱκανὴ ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν τῆς. Δὲν ἐβάστα ἡ ψυχὴ τῆς νὰ δώσῃ κάτι τι εἰς μιὰν πτωχὴν γυναῖκα διὰ νὰ τὴν «κυττάξῃ» κ' ἐπέβαλλε βαρεῖαν ἀγγαρείαν εἰς τὴν Μόρφω, ὀκταετῆ παιδίσκη. Ἐνίοτε παρελῆρει ἀληθῶς. Εἶτα ἔβαλλε ἀγρίαν κραυγὴν. Ἐκραζε τὴν παιδίσκη νὰ τὴν σκεπάσῃ μὲ τὸ σινδόνιον, ἀλλὰ χωρὶς αὕτη νὰ τὴν ἐγγίση κἂν, ἡ γερόντισσα ἔβαλλε τοιαύτην ὠρυγὴν, ὥστε ἡ μικρὰ κατετρόμαξε.

Ὁ καπεταν-Κομνιανὸς ἔλειπε μὲ τὸ γολετί, κ' ἐπεριμένετο νὰ ἔλθῃ. Εἶχε μαζί του, μὲ τὸ γολετί, καὶ τὸν πρωτότοκον υἱὸν του, τὸν Γεώργην, δωδεκαετῆ παῖδα. Τοῦτο ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς καημοὺς τῆς γραίας, ὅτι ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ, ὡς ἔλεγε, χωρὶς νὰ ἐπανίδῃ τὸν υἱὸν τῆς, καὶ τὸν ἐγγονόν τῆς τὸν μέγαν, ὅστις ὁμοιάζε τόσον μὲ τὸν μακαρίτην τὸν πάππον του. Καὶ ποῖος νὰ τῆς σφαλῆσῃ τὰ μάτια; Αἱ ἀνεψιαὶ τῆς, ὑπανδρυσμένοι καὶ αἱ δύο, τῆς ἐβαστοῦσαν κακίαν διὰ κάτι κληρονομικὰς διαφορὰς, καὶ δὲν ἔσπασαν τὸ πόδι «οἱ λαχταρισμένες, οἱ ἀχρόνιαστες!» νὰ ἔλθουν νὰ τὴν ἰδοῦν. Οὕτω τῆς ἤρχετο καὶ αὐτῆς ν' ἀποθάνῃ εἰς τὸ πείσμα τῶν, ν' ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ τῆς φιλήσωσι τὴν χεῖρα.

Ίατρος, ποῦ νὰ εὐρεθῆ; Εἶχεν αὐτὴ νὰ πληρώνη; Αὐτὴ ὄφειλε νὰ κάμνη οικονομίαν διὰ τὰ ὀρφανά, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φθείρη τὸ βίῳ τοῦ υἱοῦ τῆς εἰς γιαιτρικὰ καὶ δὲν ξέρω τί. Ψευτογιάτρισσες! Κάμε τὴ δουλειά σου! Ἔχουν ἐμπιστοσύνην τώρα αὐταὶ αἱ γυναῖκες; Ὁ κόσμος ἐχάλασε, τί τὰ θέλεις! Ἐμβαζε αὐτὴ μὲς στὸ βίῳ τῆς, μὲς στὰ καλά τῆς, ξένην γυναῖκα; Τῆς ἤρχετο νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὰς γειτονίσσας τὴν ἰδίαν κραυγὴν, δι' ἧς ἀπεδίωκε τὸ πάλαι παρίσακτον ὄρνιθα ἀπὸ τὸν ὄρνιθῶνα τῆς. Ξοῦ, ξένη!...

Ὡς τόσον ἐπεθύμει νὰ ἤρχετο ὁ υἱὸς τῆς διὰ νὰ τὸν νυμφεύσῃ νὰ τοῦ δώσῃ καὶ τὴν εὐχὴν τῆς. Σαράντα χρόνων ἄνθρωπος, κι ὁ κόσμος εἶναι πελάγος σὰν ἐκεῖνο ποῦ ἀρμένιζε τώρα. Πῶς νὰ περάσῃ τὴ ζωὴν του χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς δευτέρον γάμον; Καὶ τὰ ὀρφανά, καὶ αὐτὰ θὰ εὕρισκαν μητέρα, μίαν καλὴν οἰκοκυρά, ἥτις ἀπὸ τώρα ἐπροσφέρετο μάλιστα νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν ἀσθενειάν τῆς. Ἄλλ' ἡ γραῖα Κομνιανάκαινα, μὴ θέλουσα νὰ παραβῆ τὴν ἀρχὴν τῆς, δὲν ἐδέχθη τὴν ἐκδούλευσιν.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν δυὸ ὀρφανῶν ἡ Μόρφω, ἥτις εἶχεν ἤδη αἴσθησιν, ἂν δὲν ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ μητέρα, ἐνθυμεῖτο κ' ἐλυπεῖτο τὴν μητέρα τῆς. Ὁ Εὐαγγελινός, νήπιον τριετίζον ἐν καιρῷ τῆς συμφορᾶς, οὔτε ἤξευρε τίποτε, οὔτε ἐνθυμεῖτο. Ἐκλαιε μόνον ὅταν ἡ μάμμη τὸν ἐβίαζε νὰ φορέσῃ τὸν κατάμαυρον σάκκον του. Ἡ Μόρφω, λευκὴ καὶ ὠχρὰ μὲ τὰ μαῦρα φουστανάκια τῆς, καὶ μὲ τὸν μαῦρον μανδήλιον τὸ σκεπάζον τὰ ξανθὰ τῆς μαλλιά, ἦτο κατηφής, κ' ἐνθυμεῖτο τὸ περυσινὸν Πάσχα, ὅταν ἔζη ἡ μήτηρ τῆς. Ἡ ἀτυχὴς γυνὴ εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ τὴν γένναν τῆς, τὸ παρελθὸν θέρος, καὶ τὸ βρέφος μετ' αὐτῆς. Τώρα ἡ κορασις εἶχεν ἀντὶ τῆς καλῆς καὶ πονετικῆς μητρὸς, τὴν μάμμην μὲ τὴν ἀφόρητον παρεξενιά τῆς, ἥτις ἐνῶ ἐβεβαίουν ὅτι ὅλα τῆς ἐπόνουν, κεφαλὴ, λαιμός, χεῖρες, πόδες, πλαῖται, κοιλία, μέση καὶ τὰ λοιπά, πνιγομένη δὲ ἀπὸ τὸν βήχα καὶ γογγύζουσα δυνατὰ καὶ βάλλουσα κραυγὰς ἀγρίας, ἐφείδετο νὰ δώσῃ εἰς ἰατροὺς καὶ φάρμακα, αἵφνης ἠγείρετο, ὑποβαστάζουσα τὴν κοιλίαν τῆς, ἠξήρχετο μέχρι τῆς θύρας, ἔρριπτε βλέμμα εἰς τὸν ἐκτὸς κόσμον κ' ἔλεγεν:

- Ἄχ! Τί γλυκιά πού 'ν' ἡ ζωὴ!

Πέρυσι ὦ! πέρυσι τὴν Μεγάλην Πέμπτην πρωί, ἀφοῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ὅπου εἶχον μεταλάβει ὅλοι, ἡ καλὴ καὶ προκομμένη μήτηρ, καίτοι ἄγουσα ἤδη τὸν ἑβδομον μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς, ἀνεσφουγγώθη καὶ ἤρχισε νὰ βάφῃ ἐν τῇ χύτρᾳ τὰ αὐγά, μὲ ριζάρι, κιννάβαρι καὶ ὄξος. Εἶτα ἤρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς τὴν θύραν ἀνὰ ζεύγη τὰ παιδιὰ τῆς πολίχνης, μὲ τὸν ὑψηλὸν καλάμινον σταυρὸν στεφανωμένον μὲ ρόδα εὐώδη καὶ μὲ μήκωνας κατακοκκίνους, μὲ δενδρολίβανον καὶ μὲ ποικιλόχροα ἀγριολούλουδα, μὲ τὸν ἀποσπασθέντα ἀπὸ τ' Ὀχτωήχι χάρτινον Ἐσταυρωμένον εἰς τὸ μέσον τοῦ σταυροῦ, καὶ μὲ ἐρυθρὸν μανδήλιον κυματίζον, μέλποντα τὸ ἄσμα:

*Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνὶ μὲ κόκκινη παντιέρα;
Ἐκεῖ σταυρῶσαν τὸ Χριστὸ τὸν πάντων βασιλέα.*

.....
*Σύρε μητέρα μ' στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὄρα,
Κ' ἐμένα νὰ μὲ καρτερῆς τὸ Σάββατο τὸ βράδυ
Ὅταν σημαίνουν ἐκκλησιᾶς καὶ ψέλνουνε παπάδες,
Τότες καὶ σύ, μαννούλα μου, νὰ 'χῃς χαρὲς μεγάλες.*

Και τί χαρὲς μεγάλες τῷ ὄντι, τί χαρὲς δ' ὅλα τὰ παιδιά! Καὶ ἡ καλῆ ἡ μήτηρ της προθυμότατα ἔδιδεν ἀνὰ δυὸ ἀρτιβαφῆ αὐγὰ εἰς ὅλα τὰ παιδιά δυὸ αὐγὰ κόκκινα, καὶ τί εὐτυχία! τί νίκη! ἐνῶ ἡ μάμμη ἐφώναζεν ὅτι ἀρκετὰ παιδιά ἦλθαν, καὶ ἀρκατὰ ἐτραγούδησαν, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάγουν καὶ ἄλλοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἡ μήτηρ ἤρχισε νὰ ζυμώνῃ καὶ ἔπλασεν ἀρκετὲς κουλοῦρες μετ' αὐγῶν διὰ τὸν σύζυγον, ἐπιδημοῦντα τότε, διὰ τὴν πενθεράν της, δι' ἑαυτήν, διὰ τὲς κουμπάρες, ὡς καὶ μικρὲς «κοκῶνες» διὰ τὴν Μόρφω, διὰ τὸν Εὐαγγελινόν, διὰ τ' ἀνεδεξιμία της καὶ διὰ τὰ πτωχὰ παιδιά τῆς γειτονιάς.

Κ' ἐπειδὴ ὁ μικρὸς Εὐαγγελινὸς ἔκλαιε, λέγων ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη ἡ κοκῶνα του, ἡ μήτηρ τοῦ ἔδιδεν ἄλλην νὰ ἐκλέξῃ ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἡμέρωνεν οὔτε ἠθελε νὰ ταιριασθῆ.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰς ἠθελεν ὅλας διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Καὶ τότε ἡ μήτηρ τὸν ἐπαρηγόρει λέγουσα ὅτι «τὸ Σάββατο τὸ βράδυ θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα (κρά, κρά!) νὰ φέρῃ τὸ τυρὶ καὶ τὸ κρέας (τσί, τσί!) καὶ τότε νὰ ἰδῆς τὸ παραμῦθι. Πάρε Βαγγελινὲ τὸ τυρὶ, πάρε καὶ τὸ τσί-τσί, νὰ φᾶτε!»

Καὶ ὁ μικρὸς ἐψέλλιζε καὶ αὐτός, «θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα νὰ φέῃ τοῦ τσί-τσί», καὶ συνάπτων τὰς χεῖρας, δακτύλους μεταξὺ δακτύλων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς μητρὸς τῆς γειτόνισσας τῆς Μηλιάς ἔξαετές, ἀνιπτον, ρακένδυτον, ὀκλάζον εἰς μίαν γωνίαν, κρατοῦν τὴν κοκῶνα του, τὴν ὁποίαν ἐκσέπτετο ἂν δὲν ἦτο καλὸν νὰ τὴ φάγῃ τώρα πού εἶναι ζεστή, διεμαρτύρετο γρυλλίζον καὶ λέγον: «Ναί! Θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα! ἄμ' δὲ θὰ ῥθῆ!» Καὶ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡ μήτηρ ὠδήγησε τὰ δυὸ παιδιά εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου, ἀφοῦ ἔκαμαν τρεῖς γονυκλισίας πρὸ τοῦ ἀνθοστεφοῦς κουβουκλίου, ἠσπάσθησαν τὸν μύοπνοον Ἐπιτάφιον, τὸ ἀργυρόχρυσον Εὐαγγέλιον μετ' ἀγγελοῦδια, καὶ τὸν Σταυρὸν μετ' ἀνθρωπάκια καὶ τὶς Παναγίτσες (τί χαρά, τί δόξα!), καὶ εἶτα ἐπέρασαν τρεῖς ὑπὸ τὸν ὑψηλόν, μεγαλοπρεπῆ Ἐπιτάφιον, ὁ δ' Εὐαγγελινὸς (ὅλα τὰ ἐνθυμεῖτο ἡ μικρὰ Μόρφω) ἀνέτρεψεν ἐξ ἀπροσεξίας πῆλινον ἀμφορέα μετ' ὕδωρ, ἐξ ἐκείνων οὓς θέτουσιν ὑπὸ τὸν Ἐπιτάφιον πρὸς ἀγιασμόν, διὰ νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ ὕδωρ εἰς τὸ καματηρό, ἦτο τοὺς μεταξοσκώληκας, καὶ εἰς ἄλλας χρεῖας, αἱ νεώτεροι μυροφόροι, γυναῖκες διακαῶς ποθοῦσαι «νὰ ξενυχτίσουν τὸν Χριστόν» μένουσαι ἄγρυπνοι ἐν τῷ ναῷ πέραν τοῦ μεσονυκτίου, διότι ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου ψάλλεται ἐκεῖ τὸ Μέγα Σάββατον, περὶ ὄρθρον βαθύν. Ὁ ἀμφορεὺς πεσὼν ἐθραύσθη, ἡ δὲ γυνὴ ἧς ἦτο κτῆμα ὠργίσθη, καὶ εἶπεν ὅτι τὸ ἔχει «σὲ κακὸ της». Τότε ἡ μήτηρ τοῦ Εὐαγγελينوῦ, ἀφοῦ ἐπέπληξεν αὐστηρῶς τὸ παιδίον, πειραχθεῖσα εἶπεν ὅτι «ἂν εἶναι κακὸ, ἄς εἶναι γιὰ μένα!» Καὶ τὴν πτωχὴν δὲν τὴν ἤυρε ὁ χρόνος.

Τὸ Μέγα Σάββατον δέ, μικρὸν μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἡ μήτηρ ἐξύπνισε τὸν Εὐαγγελινόν καὶ τὴν Μόρφω, κ' ἐνῶ σήμαιναν διὰ μακρῶν οἱ κώδωνες ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπου ἐψάλῃ τὸ «ὦ γλυκύ μου ἔαρ» καὶ ἄλλα ἀκόμη παθητικὰ ἄσματα. Εἶτα οἱ πιστοὶ ὅλοι μετ' ἀνημμένας λαμπάδας ἐξῆλθον εἰς τὸ ὑπαιθρο, ὑπὸ τὸ ἀμαυρωθὲν φέγγος τῆς φθινοῦσης σελήνης, ἐνῶ ἡ αὐγὴ ἔλαμπεν ἤδη ροδίνη καὶ ξανθὴ, προπέμποντες τὸν Ἐπιτάφιον ἀγλαόφωτον μετ' αἰσῶς λαμπάδων. Καὶ ἡ αὔρα πραεῖα ἐκίνει ἡρέμα τὺς πυρσοὺς, χωρὶς νὰ τοὺς σβήνῃ καὶ ἡ ἀνοιξὶς ἔπεμπε τὰ ἐκλεκτότερα ἀρώματά της εἰς τὸν Παθόντα καὶ ταφέντα, ὡς τὰ συνέψαλλε καὶ αὐτή, «ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον!» καὶ ἡ θάλασσα φλοισβίζουσα καὶ

μορμύρουσα παρά τὸν αἰγιαλὸν ἐπανελάμβανεν, «οἴμοι γλυκύτετε Ἰησοῦ!». Τὰ δὲ παιδιά προπορευόμενα τῆς πομπῆς, μεγαλοφώνως ἔκραζον: Κύριε Ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον! Ὁ Εὐαγγελινὸς ἐψέλλιζε μετὰ τῶν ἄλλων: Κύριε ἔησον! Κύριε ἔησον!

Καὶ ὕστερον, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, διαλύων τὴν ἀπαραίτητον ὁμίχλην τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, (ἣτις καθιστᾷ μελαψὴν μιγάδα τὴν ἡμέραν καὶ παμμέλαιναν ἀράβισσαν τὴν νύκτα) ὁ Εὐαγγελινὸς ἐξύπνησεν ἀπὸ τὰ βελάσματα τοῦ ἀρνίου, τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ σφάξῃ διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ καπετὰν Κομνιανοῦ ὁ γείτονας Νικόλας, ὁ σύζυγος τῆς Μηλιᾶς.

Ὁ Εὐαγγελινὸς καὶ ἡ Μόρφω ἐξῆλθον εἰς τὸ προαύλιον. Τί ὠραῖον, τί ἡμερον, τί λευκόμαλλον ποῦ ἦτο τὸ ἀρνί! Καὶ πὼς ἐβέλαζε (μπέ! μπέ!) τὸ καημένο. Ἐν τούτοις δὲν ἐφαίνετο πολὺ δυσαρασχημένον, διότι ἐμελλε νὰ σφαγῇ. Καὶ ἄλλος Ἄμνός ἄμωμος, Ἄμνός αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλος ἀτίμητος Ἄμνός ἐσφάγη...

Τὴν ἐσπέραν ἔφερον οἴκαδε ὁ πατὴρ τᾶς πασχαλινὰς λαμπάδας, ὠραίας, λεπτὰς, περιτέχνους. Τί χαρά! Τί θρίαμβος! Φαντασθῆτε ὠραίας μικρᾶς λαμπάδας, μὲ ἄνθη τεχνητά, μὲ χρυσόχαρτα. Ὁ Εὐαγγελινὸς ἠθέλε νὰ πάρῃ τὴν τῆς ἀδελφῆς του, λέγων, ὅτι ἐκείνη εἶναι μεγαλύτερα. Ἡ μήτηρ τοῦ τὴν ἔδωκεν, ἀλλ' ὁ μικρὸς τὴν ἔσπασε, ἐκεῖ ποῦ ἔπαιζε μὲ αὐτὴν, ἔσπασε καὶ τὴν ἰδικήν του, καὶ ὕστερον ἔβαλε τὰ κλάματα. Ὁ πατὴρ τοῦ ἠγόρασεν ἄλλην, ἀφοῦ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι δὲν θὰ τὴν πιάσῃ εἰς τὴν χεῖρα, ἕως τὰ μεσάνυκτα, ὅταν θὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν.

Ὁ μικρὸς ἀπεκοιμήθη κλαίων καὶ χαίρων.

Μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἀφοῦ ἐγένετο ἡ Ἀνάστασις, καὶ ἤστραψεν ὁ ναὸς ὅλος, ἤστραψε καὶ ἡ πλατεία ἀπὸ τὸ φῶς τῶν κηρίων, τὰ παιδιά ἤρχισαν νὰ καίουν μετὰ κρότου σπύρτα καὶ μικρὰ πυροκρόταλα ἔξω εἰς τὸ πρόναον, καὶ τίνες παῖδες δεκαετείς ἐπυροβόλουν μὲ μικρὰ πιστόλια, ἄλλοι ἔρριπτον ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους τὰ βαρέα καρφία μὲ τὰ καυῦλια καταπτοῦντες καὶ σκανδαλίζοντες τὰς πτωχὰς γραίας, αἵτινες, μεθ' ὅλον τὸν διωγμὸν ὃν ἐκίνουν κατ' αὐτῶν τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα κατ' ἔτος οἱ ἐπίτροποι, ἀξιοῦντες νὰ περιορίσωσιν αὐτὰς εἰς τὸν γυναικωνίτην, οὐχ ἦττον ἐπέμενον καὶ παρεισέδυνον ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀριστερά, εἰς τὴν μίαν κόγχην.

Εἷς δ' ἐπίτροπος τῆς ἐπάνω ἐνορίας, ἄνθρωπος προοδευτικὸς, βλέπων ὅτι ὅλοι οἱ ἐθέλονται ψάλται, νεανία εἰκοσαετείς, ἐφοίτων κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν κάτω ἐκκλησίαν, εἷς δὲ τὴν ἐπάνω ἠναγκάζοντο νὰ ψάλλωσιν οἱ ἱερεῖς, τί ἐσοφίσθη; Πιάνει καὶ ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην τὰ καφάσια, τὰ δικτυωτά, δι' ὧν ἐφράττοντο τέως αἱ γυναικεῖαι μορφαὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἀφήνει τὸν γυναικωνίτην ἄφρακτον. Τότε διὰ μιᾶς ὅλοι οἱ εὐλαβεῖς καὶ μουσόληπτοι νεανίσκοι ἀφῆκαν τὴν κάτω ἐκκλησίαν ἔρημον ψαλτῶν κ' ἔτρεξαν ὅλοι εἰς τὴν ἐπάνω.

Εἶτα τὰ μικρὰ παιδιά καὶ τίνες παιδίσκαι τετραετείς, μὲ τὰς κομψὰς ποικιλτὰς λαμπάδας, ἐτάχθησαν ἀνὰ τὸν χορὸν, περὶ τὰ δυὸ ἀναλόγια, καὶ παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον, καὶ ἤρχισαν νὰ θορυβῶσι, νὰ παίζωσι, νὰ στάζωσιν εἰς τοὺς λαίμους ἀλλήλων, καὶ νὰ τσουγκρίζωσι τὰ αὐγά των. Καὶ ἓν παιδίον ἐξαετής, πονηρότερον τῶν ἄλλων (ἦτο ὁ υἱὸς τῆς Μηλιᾶς τῆς γειτόνισσας) εἶχε πλαστὸν αὐγὸν εἰς τὸν κόλπον του, πωρώδη λίθον στρογγυλευμένον κοκκινοβαφὴ καὶ δι' αὐτοῦ ἔσπαζε τὰ αὐγά ὅλων τῶν παιδιῶν, καὶ τὰ ἔπαιρνε, κατὰ τὴν συμφωνίαν, καὶ τὰ ἔτρωγε.

Μία παιδίσκη καὶ εἷς παῖς, πενταετής, ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι περὶ τοῦ τίνος ἡ λαμπάδα ἦτο εὐμορφότερα.

- Ὅχι, ἡ δική μου ἡ λαμπάδα εἶναι καλύτερη.
- Ὅχι, ἡ δική μου.
- Ἐμένα ὁ πατέρας μ' τὴν ἐδιάλεξε, κ' εἶναι πλιὸ καλή.
- Ἐμένα ἡ μάνα μ' τὴν ἐστόλισε μονάχη της.
- Καὶ ξέρει νὰ κάμη λαμπάδες ἡ μάνα σ' ;
- Ὅχι, δὲ ξέρει; Σὰν τὴ δική σ' !
- Τέτοια παλιολαμπάδα!
- Ναί, παλιολαμπάδα;... νά!...
- Νὰ κ' ἐσύ!
- Νὰ κι ἄλλη μιά!

Καὶ ἤρχισαν νὰ τύπτουν ἀλύπητα τὰς κεφαλὰς ἀλλήλων μετὰ τὰς λαμπάδας των, ἕωσοῦ ἔβαλαν τὰ κλάματα καὶ οἱ δύο.

Τὸ ἀπόγευμα πάλιν, ἀφοῦ ἐνῆλη ἡ Β' Ἀνάστασις κ' ἔγινεν ἡ Ἀγάπη, ἐξῆλθαν ὅλοι εἰς τὴν πλατείαν κ' ἔθεῶντο τὴν πυρόπολιν τοῦ Ἑβραίου. Τί ἄσχημος καὶ τί εὐμορφοκαμωμένος ποῦ ἦτον ὁ Ἑβραῖος! Εἶχε μίαν χύτραν ὡς κεφαλὴν, εἶχε καὶ λινάρι ὡς γένειον. Ἐφερε καὶ ζεῦγος γυαλιὰ (ἡ Μόρφω τὰ ἐνθυμεῖτο ὅλα), ὅμοια μ' ἐκεῖνα ποῦ φορεῖ ἡ γραῖα μάμμη ὅταν ράπτῃ τὴ ἐμβαλῶνῃ τὰ παλαιὰ ροῦχα της. Εἶχε κ' ἓνα σακκούλι ἢ πουγγὶ κρεμασμένον εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν του. Ἐφόρει μακριὰ, μακριὰ φορέματα, παρδαλά, ραβδωτά! Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐκρέμασαν ὑψηλὰ ὑψηλὰ, ἕως ἐπτὰ ὀργυιᾶς ἐπάνω, ἤρχισαν οἱ ἄνδρες νὰ τὸν μαστίζουν, νὰ τὸν τουφεκίζουν ὅλοι, ἕως ὅτου τὸν ἔκαυσαν.

Καὶ ὕστερον ἡ μήτηρ ἔστρωσε τὴν τράπεζαν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ παρέθεσε τὰ αὐτὰ τὰ κόκκινα, τὸ τυρί, ποῦ εἶχε φέρει ἡ κουρούνα, καὶ τὸ ἄρνι τὸ ψημένον, καὶ τὰ παιδιά ἐκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρχισαν νὰ τσουγκρίζουν τὰ αὐτὰ των. Τί χαρά! τί ἀγαλλίασις!

Ἐφέτος, δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τῆς δυστυχίας διὰ τὰ δυὸ ὀρφανὰ δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ οὔτε ὁ πατήρ των, ὅστις ἔλειπεν, οὔτε ἡ μήτηρ των, ἣτις ἐπῆγε μακρύτερα ἀκόμη. Ἄντι τῶν δύο ἦτο ἡ γηραιὰ μάμμη, ρογχάζουσα ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ γογγύζουσα. Ἄντι τῶν ἐπιχρύσων λαμπάδων, ἦσαν οἱ δυὸ τρεμοσβήνοντες καὶ βλοσυροὶ ὀφθαλμοὶ της. Ἄντι τῆς ἀθῶας χαρᾶς, ἀντι τῆς ἀφάτου εὐτυχίας τοῦ παιδικοῦ Πάσχα, ἦτο ἡ λύπη ἡ βαρεῖα, ἡ ἀνεπανόρθωτος συμφορὰ.

Εὐτυχῶς ἡ γραῖα Κομνιανάκαινα δὲν ἀπέθανε, καὶ ὁ υἱὸς της ἔφθασεν ἀπόπασχα μετὰ τὸ γολεττί, καὶ ἤρχισε νὰ καλλωπίζεται καὶ νὰ στρίβῃ τὸν μύστακα ἀποβλέπων εἰς

δεύτερον γάμον. Ἀλλά, διὰ τὰ δυὸ παιδιά, τάχα θὰ ἐπανήρχετο πάλιν ἡ χαρὰ ἐκείνη, θ' ἀνέτελλεν ἐκ νέου γλυκεῖα ἢ παιδικὴ Πασχαλιά; Διὰ τὸν Εὐαγγελινὸν ἴσως, διὰ τὴν Μόρφω ὅμως ποτέ. Αὕτη ἠσθάνετο τὴν ἀπουσίαν τῆς μητρός της καὶ ἤξευρεν ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ τὴν ἐπανίδῃ πλέον ἐπὶ τῆς γῆς.

Γλυκεῖα Πασχαλιά, ἡ μήτηρ τῆς χαρᾶς! Γλυκεῖα μήτηρ, τῆς Πασχαλιᾶς ἡ ἐνσάρκωσις!

Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη νὰ πῆ μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς του καινὸν τὸ γέννημα τῆς ἀμπέλου ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς Του, καὶ οἱ ὕμνωδοὶ ἔψαλλον: «Ὡ Πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερώτατον, Χριστέ! δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον σοῦ μετασχεῖν ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς Βασιλείας Σου!».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Ῥεμβασμὸς τοῦ Δεκαπενταυγούστου

Ἀνάμεσα εἰς συντρίμματα καὶ ἐρείπια, λείψανα παλαιᾶς κατοικίας ἀνθρώπων, ἐν μέσῳ ἀγριοσυκῶν, μορεῶν μὲ ἐρυθροὺς καρπούς, εἰς ἔρημον τόπον, ἀπόκρημον ἀκτὴν, πρὸς μίαν παραλίαν βορειοδυτικὴν τῆς νήσου, ὅπου τὴν νύκτα ἐπόμενον ἦτο νὰ βγαίνουν καὶ πολλὰ φαντάσματα, εἶδωλα ψυχῶν κουρασμένων, σκιαὶ ἐπιστρέφουσαι, καθὼς λέγουν, ἀπὸ τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, ἀφήνουσαι κενὰς οἰμωγὰς εἰς τὴν ἐρημίαν, θρηνοῦσαι τὸ πάλαι ποτὲ πρόσκαιρον σκηνωμὰ των, εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον -ἐκεῖ ἀνάμεσα ἐσώζετο ἀκόμη ὁ ναῖσκος τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας. Δὲν ὑπῆρχε πλέον οἰκία ὀρθή, δὲν ὑπῆρχε στέγη καὶ ἄσυλον εἰς ὅλον τὸ ὄροπέδιον ἐκεῖνο, παρὰ τὴν ἀπορρώγα ἀκτὴν. Μόνος ὁ μικρὸς ναῖσκος ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναῖσκου ὁ Φραγκούλης Κ. Φραγκούλας εἶχε κτίσει μικρὸν ὑπόστεγον καλύβην μᾶλλον ἢ οἰκίαν, λαβὼν τὴν ξυλῆν, ὅσην ἠδυνήθη νὰ εὔρη, καὶ τινὰς λίθους ἀπὸ τὰ τόσα τριγύρω ἐρείπια, διὰ νὰ στεγάζεται προχείρως ἐκεῖ καὶ καπνίζῃ ἀκατακρίτως τὸ τσιμποῦκι του, μὲ τὸν ἠλέκτρινον μαμόν, ἔξω τοῦ ναοῦ, ὁ φιλέρημος γέρων.

Ὁ ναῖσκος ἦτο ιδιόκτητος· πρᾶγμα σπάνιον εἰς τὸν τόπον, λείψανον παλαιοῦ θεσμοῦ ἦτον κτῆμα αὐτοῦ τοῦ γέροντος Φραγκούλα. Ὁ ἀξιότιμος πρεσβύτες, φέρων ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα προεστοῦ, ὠραῖον φέσι τοῦ Τουνεζίου, ἐπανωβράκι τσόχινον, μὲ ζώνην πλατεῖαν κεντητὴν, μακρὰν τσιμποῦκαν μὲ ἠλέκτρινον μαμόν, καὶ κρατῶν μὲ τὴν ἀριστερὰν ἠλέκτρινον μακρὸν κομβολόγιον, δὲν ἦτο καὶ πολὺ γέρων, ὡς πενήντα πέντε χρόνων ἄνθρωπος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτέραν καὶ πλέον γνησίως αὐτόχθονα οἰκογένειαν τοῦ τόπου. Ἦτον ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εὐσταλής, ὑψηλός, λεπτὸς τὴν μέσην, μελαγχροινός, μὲ ἀδροὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, δασείας ὀφρύς, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ὀγκώδη ρίνα, χονδρὰ χεῖλη προέχοντα. Ἦγάπα πολὺ τὰ μουσικὰ τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ, ὑπῆρξε δὲ μὲ τὴν χονδρὴν, ἀλλὰ παθητικὴν φωνὴν του, ψάλτης καὶ τραγουδιστῆς εἰς τὸν καιρὸν του μέχρι γήρατος.

Τὴν Σινιώραν, ὠραίαν νέαν, λεπτοφυῆ, λευκοτάτην, τὴν εἶχε νυμφευθῆ ἀπὸ ἔρωτα. Ἦδη εἶχε συζῆσει μαζί της ὑπὲρ τὰ εἴκοσι πέντε ἔτη, καὶ εἶχεν ἀποκτήσει τέσσαρας υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ἀλλὰ τώρα, εἰς τὸν οὐδὸν τοῦ γήρατος, δὲν συνέζη πλέον μαζί της.

Εἶχε χωρίσει ἅπαξ ἤδη, ἀφοῦ ἐγεννήθησαν τὰ τέσσαρα πρῶτα παιδιά, δυὸ υἱοὶ καὶ δυὸ θυγατέρες· ὁ πρῶτος οὗτος χωρισμὸς διήρκεσεν ἐπὶ τινὰς μῆνας. Εἶτα ἐπῆλθε συνδιαλλαγή καὶ συμβίωσις πάλιν. Τότε ἐγεννήθησαν ἄλλα δυὸ τέκνα, υἱὸς καὶ θυγάτριον. Εἶτα ἐπῆλθε δευτέρος χωρισμὸς, ὑπὲρ τὸ ἔτος διαρκέσας. Μετὰ τὸν χωρισμὸν δευτέρα συνδιαλλαγή. Τότε ἐγεννήθη ὁ τελευταῖος υἱός. Ἀκολουθῶς ἐπῆλθε μακρὸς χωρισμὸς μεταξὺ τῶν συζύγων. Ὁ τελευταῖος οὗτος χωρισμὸς, μετὰ πολλὰς ἀγόνους ἀποπείρας συνδιαλλαγῆς, διήρκει ἀπὸ τριῶν ἐτῶν καὶ ἡμίσεος. Δὲν ἦτο πλέον φόβος νὰ γεννηθοῦν ἄλλα τέκνα. Ἡ Σινιώρα ἦτο ὑπερτεσσαρακοντούτις ἤδη.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, τῆς 13 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 186... ἐκάθητο μόνος, ὀλομόναχος, ἔξω τοῦ ναΐσκου, εἰς τὸ προαύλιον, ἔμπροσθεν τῆς καλύβης τὴν ὁποίαν εἶχε κτίσει, ἐκάπνιζε τὸ τσιμποῦκι του κ' ἐρρέμβαζεν. Ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸν λουλᾶν ἀνέθρωςκε καὶ ἀνέβαινεν εἰς κυανοὺς κύκλους εἰς τὸ κενόν, καὶ οἱ λογισμοὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφαίνοντο νὰ παρακολουθοῦν τοὺς κύκλους τοῦ καπνοῦ καὶ νὰ χάνωνται μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἀχανές, τὸ ἄπειρον. Τί ἐσκέπτετο;

Βεβαίως τὴν σύζυγόν του, μὲ τὴν ὁποίαν ἦσαν εἰς διάστασιν, καὶ τὰ τέκνα του, τὰ ὁποῖα σπανίως ἔβλεπεν. Ἐσχάτως τοῦ εἶχον παρουσιασθῆ πρώτην φοράν εἰς τὴν ζωὴν του, καὶ οἰκονομικαὶ στενοχωρίαι. Ὁ Φραγκούλας ἦτο μεγαλοκτηματίας. Εἶχε παμπόλλους ἐλαιῶνας, ἀμπέλια ἀρκετά, καὶ χωράφια ἀμέτρητα. Μόνον ἀπὸ τὸν ἀντίσπορον τῶν χωραφιῶν ἠμποροῦσε νὰ μὴν ἀγοράζη ψωμὶ δι' ὅλου τοῦ ἔτους αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του. Οἱ δὲ ἐλαιῶνες, ὅταν ἐκαρποφόρουν ἔδιδον ἀρκετὸν εἰσόδημα. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἰργάζετο ποτὲ μόνος του, τὰ ἔξοδα «τὸν ἔτρωγαν!» Εἶτα, αὐξανομένης τῆς οἰκογενείας, συνηζάνοντο καὶ αἱ ἀνάγκαι. Καὶ ὅσον ἠϋζανον τὰ ἔξοδα, τόσον τὰ ἔσοδα ἠλαττοῦντο. Ἦλθαν «δυστυχισμένες χρονιές», ἀφορίαι, συμφοραί, θεομηνίαι. Εἶτα, διὰ πρώτην φοράν, ἔλαβεν ἀνάγκην μικρῶν δανείων. Δὲν ἐφαντάζετο ποτὲ ὅτι μία μικρὴ κάμψη ἀρκεῖ διὰ νὰ καταστρέψῃ ὀλόκληρον φυτείαν. Ἀπηθύνθη εἰς ἓνα τοκογλύφον τοῦ τόπου.

Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ἄνθρωποι «φερτοί», ἀπ' ἔξω, καὶ ὅταν κατέφυγον εἰς τὸν τόπον, ἐν ὥρᾳ συμφορᾶς καὶ ἀνεμοζάλης, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν, ἢ κατὰ τὰ ἄλλα κινήματα τὰ πρὸ αὐτῆς, ἀρχομένης τῆς ἑκατονταετηρίδος, κανεὶς δὲν ἔδωκεν προσοχὴν καὶ σημασίαν εἰς αὐτούς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἐντόπιοι εἶχον ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν εἰς τὰ κτήματα, οὔτοι, οἱ ἐπήλυδες, ὡς πράττουσιν ὅλοι οἱ φύσει καὶ θέσει Ἑβραῖοι, ἔδωκαν ὅλην τὴν σημασίαν καὶ τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὰ χρήματα. Ἦνοιξαν ἐργαστήρια, μαγαζεία, κ' ἐμπορεύοντο κ' ἐχρηματίζοντο. Εἶτα ἦλθεν ἡ ὥρα, ὅπως καὶ τώρα καὶ πάντοτε συμβαίνει, οἱ ἐντόπιοι ἔλαβον ἀνάγκην τῶν χρημάτων, καὶ τότε ἤρχισαν νὰ ὑποθηκεύουν τὰ κτήματα. Ἐωσότου παρήλθε μία γενεά, ἢ μία καὶ ἡμισεία, καὶ τὰ χρήματα ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς δανειστὰς συμπαραλαβόντα μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ κτήματα.

Ἐως τότε δὲν εἶχε συλλογισθῆ τοιαῦτα πράγματα ὁ Φραγκούλης Φραγκούλας, οὔτε τὸν ἔμελε ποτέ του περὶ χρημάτων. Ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων εἶχε λάβει ἀνάγκην καὶ δευτέρου καὶ τρίτου δανείου, καὶ οἱ δανεισταὶ προθύμως τοῦ ἔδιδαν, ἀλλ' ἀπήτουν νὰ τοὺς καθιστᾶ ὑπέγγυα τὰ καλλίτερα κτήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον εἶχε κατ' αὐτὸν ἐκτιμητὴν, δεκαπλασίαν ἀξίαν τοῦ ποσοῦ τοῦ δανειζομένου... Πλὴν φεῦ! αὐτὸς δὲν ἦτο μόνος καῦμός του.

Ὁ Φραγκούλης Φραγκούλας δὲν ἐφόρει πλέον τὸ ὠραῖον του μαῦρον φέσι, τὸ τουνεζιάνικον· ἔφερεν οἰκιακὸν μαῦρον σκοῦφον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἀλλ' εὐρίσκετο σήμερον εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐὰν τὸν συνηντῶμεν τὴν προτεραίαν εἰς τὴν ἀγοράν, κάτω εἰς τὴν πολίχνην, θὰ ἐβλέπομεν ὅτι εἶχε βάψει μαῦρον τὸ φέσι του... Εἶχε πρόσφατον πένθος.

-Α! Τῶχασα τὸ καῦμένο μ', τὸ εὐάγωγο, τῶχασα.

Ὁ γέρο-Φραγκούλης ἐστέναζε, καὶ εἶχε δίκαιον νὰ στενάζη. Τὸ καλλίτερον κοράσιόν του, τὸ τρίτον, τὸ μικρότερον, δεκατετραετὲς μόλις τὴν ἡλικίαν –τὸ ὅποιον εἶχε γεννηθῆ κατά τι διάλειμμα ἔρωτος, μεταξύ δυὸ χωρισμῶν- τοῦ εἶχεν ἀποθάνει πρὸ ὀλίγων μηνῶν...

Καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὴν Παναγίαν διὰ νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ πῆ τὸν πόνο του. Ἦτον κτῆμα τοῦ ὁ ναῖσκος τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας. Τὸ ἐκκλησίδιον ἦτο εὐπρεπέστατον, ὠραῖα στολισμένον, καὶ εἶχε καλὰς εἰκόνας –καὶ μάλιστα τὴν φερώνυμον, τὴν γλυκεῖαν Παναγίαν τὴν Πρέκλαν- σκαλιστὸν χρυσομένον τέμπλον, πολυέλαιον καὶ μανουάλια ὀρειχάλκινα, κανδήλια ἀργυρᾶ. Ἐφερε πάντοτε ὁ ἰδιοκτῆτης μαζί του τὴν βαρεῖαν ὑπερμεγέθη κλεῖδα τῆς δρύϊνης θύρας τῆς στερεᾶς, καὶ δὲν ἔλειπε συχνὰ νὰ ἐπισκέπτεται τὴν Παναγίαν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ ἐτελεῖτο πανηγυρὶς εἰς τὸν ναῖσκον, τιμῶμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως. Θὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν τόπον πολλοὶ οἰκογένειαι καὶ ἄτομα, δωδεκάδες τινὲς προσκυνητῶν καὶ πανηγυριστῶν καὶ ὁ Παππανικόλας ὁ συμπέθερός του. Εἰς τὸν Παππανικόλαν ἔδιδεν ὁ Φραγκούλης διὰ τὸν κόπον του ἔν τάλληρον, περιπλέον δὲ εἰσέπραττεν ὁ παππᾶς διὰ λογαριασμὸν τοῦ τὰς δεκάρας, ὅσας ἔδιδον αἱ γυναῖκες «διὰ νὰ γράψουν τὰ ὀνόματα» ἢ τὰ «ψυχοχάρτια». Ὅλα τ' ἄλλα, προσφορᾶς, ἀρτοκλασίαν, πώλησιν κηρίων κ.τ.λ. τὰ εἰσάπραττεν ὁ Φραγκούλης ὡς εἰσόδημα ἰδικόν του...

Καὶ τώρα τοὺς ἐπερίμενε νὰ ἔλθουν πάλιν... καὶ ἀνελογίζετο πῶς ἄλλοτε, ὅταν ἦτο νέος ἀκόμη, μετὰ τὸν πρῶτον χωρισμὸν ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, ἡ πανηγυρὶς αὕτη τῆς Παναγίας τῆς Κοιμήσεως ἔγινεν ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐπέλθῃ συνδιαλλαγή μετὰ τῆς γυναικὸς του. Κατόπιν τῆς συνδιαλλαγῆς ἐκείνης ἐγεννήθη ὁ τρίτος υἱός, καὶ τὸ Κουμπῶ, τὸ θυγάτριον τὸ ὅποιον ἐθρήνει τώρα ὁ γέρο-Φραγκούλης.

-Τῶχασα, τὸ καυμένο μου, τὸ εὐάγωγο, τῶχασα!...

Ἦ, δὲν ἐλυπεῖτο τώρα τόσον πολὺ τὸν ἀπὸ τῆς γυναικὸς του χωρισμὸν –τὴν ὁποίαν ἄλλως τε τρυφερῶς ἠγάπα-, ὅσον ἐθρήνει τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν ἐκείνη τῆς κορασίδος, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἠλπίζε μόνον νὰ ἐπανεύρῃ... Καὶ κατενύσσετο πολὺ ἡ καρδιά του καὶ ἐθλίβετο... Καὶ ἀνελογίσθη ὅτι τὸ πάλαι ἐδῶ οἱ χριστιανοί, ὅσοι ἦσαν ὡς αὐτὸς τεθλιμμένοι, εἰς τὸν ναῖσκον αὐτὸν τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας ἤρχοντο τὰς ἡμέρας αὐτάς, νὰ εὐρωσι διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ ἄσματος ἀναψυχὴν καὶ παραμυθίαν... Τὸν παλαιὸν καιρὸν, πρὸ τοῦ εἰκοσιένα, ὅταν τὸ σήμερον ἔρημον καὶ κατηρειπωμένον χωρίον ἐκατοικεῖτο ἀκόμη, ὅλοι οἱ κάτοικοι, καὶ τῶν δυὸ ἐνοριῶν, ἤρχοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Πρέκλας, ὅστις ἦτο ἀπλοῦν παρεκκλήσιον, ν' ἀκούσωσι τὰς ψαλλομένας Παρακλήσεις καθ' ὅλον τὸν Δεκαπενταύγουστον...

Ἄφησεν εἰς τὴν ἄκρην τὸ τσιμποῦκι, τὸ ὅποιον εἶχε σβύσει ἤδη ἀνεπαισθήτως, ἐν μέσῳ τῆς ἀλλοφροσύνης τῶν ρεμβασμῶν τοῦ καπνιστοῦ, καὶ ἀκουσίως ἤρχισε νὰ ὑποψάλλῃ.

Ἐλεγε τὸν Μέγαν Παρακλητικὸν Κανόνα καὶ τὸν εἰς τὴν Παναγίαν, ὅπου διηγδοῦνται τὰ παθήματα καὶ τὰ βάσανα μιᾶς ψυχῆς καὶ τὴν σειρὰν ὅλην τῶν καταनुκτικῶν ὕμνων, ὅπου εἶς βασιλεὺς Ἑλλήν, διωγμένος, πολεμημένος, στενοχωρημένος, ἀπὸ Λατίνους καὶ Ἄραβας καὶ τοὺς ἰδικούς του, διηγοδεῖ πρὸς τὴν Παναγίαν τοὺς ἰδίους πόνους του, καὶ τοὺς διωγμούς, ὅσους ὑπέφερεν ἀπὸ τὰ στίφη τῶν βαρβάρων, τὰ ὅποια ὀνομάζει «νέφη».

Εἶτα, κατὰ μικρόν, ἀφοῦ εἶπεν ὅσα τροπάρια ἐνθυμεῖτο ἀπὸ στήθους, ὕψωσεν ἀκουσίως τὴν φωνήν, καὶ ἤρχισε νὰ μέλπη τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο: «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων, συναθροισθέντες ἐνθάδε Γεθσημανῆ τῷ χωρίῳ κηδεύσατέ μου τὸ σῶμα, Καὶ Σὺ, Υἱὲ καὶ Θεέ μου, παράλαβέ μου τὸ πνεῦμα»,

...Καὶ εἶτα προσέτι, παρεκάλει διὰ τοῦ ἄσματος τὴν Παναγίαν, νὰ εἶναι μεσίτρια πρὸς τὸν Θεόν, «μὴ μου ἐλέγξῃ τὰς πράξεις ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων...» Ὡ, αὐτὸ εἶχε τὴν δύναμιν καὶ τὸ προνόμιον νὰ κάμνῃ πολλὰ ζεύγη ὀφθαλμῶν νὰ κλαίωσι τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔκλαιον ἀκόμη ἐκούσια δάκρυα ἐκ συναισθήσεως...

Ὁ γέρο-Φραγκούλης ἐπίστευε καὶ ἔκλαιεν... Ὡ, ναί, ἦτον ἄνθρωπος ἀσθενής· ἠγάπα καὶ ἡμάρτανε καὶ μετενόει... Ἠγάπα τὴν θρησκείαν, ἠγάπα τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, ἐπόθει ἀκόμη τὸν συζυγικὸν βίον, ἐπόθει καὶ τὸν βίον τὸν μοναχικόν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἶχε ἀγαπήσει ἐξ ὅλης καρδίας τὴν Σινιωρίτσα του... καὶ τὴν ἠγάπα ἀκόμη. Ἄλλ' ὅσον τρυφερὸς ἦτον εἰς τὸν ἔρωτα, τόσον εὐεπίφορος εἰς τὸ πείσμα, καὶ τόσον γοργὸς εἰς τὴν ὀργήν. Ὡ, ἀτέλειαι τῶν ἀνθρώπων!

Τώρα εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους, εἶχε γνωρίσει ἀκόμη καὶ τὴν οικονομικὴν στενοχωρίαν, τὸ παράπονον τῆς ξεπεσμένης ἀρχοντιᾶς, τὰς πιέσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν τοκογλύφων. «Τὸ διάφορο κεφάλι! τὸ διάφορο κεφάλι! τὸ διάφορο κεφάλι!» Ἐπὶ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἦτον ἀφορία, αἱ ἐλαίαι δὲν ἐκαρποφόρησαν· ὁ καρπὸς εἶχε προσβληθῆ ἀπὸ ἄγνωστον ἀσθένειαν, διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ιδιοκτητῶν. Εἶχαν κιτρινίσει καὶ μαυρίσει αἱ ἐλαίαι, καὶ ἦσαν γεμάται ἀπὸ βοῦλες καὶ εἶχαν πέσει ἄκαιρα. Τόσα «ὑποστατικά», τόσα «μούκλια», τόσο «βίος», ἀγύριστα κτήματα, σχεδὸν τσιφλίκια, ἠπειλοῦντο νὰ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας τῶν τοκογλύφων. Ἐγέννα ἢ ὄχι ἢ γῆ, ἐκαρποφόρου ἢ ὄχι τὰ δένδρα, ὁ τόκος δὲν ἔπαυε. Τὰ κεφάλαια «ἔτικτον». Ἐπαυσε νὰ τίκτη ἢ γόνιμος (ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Βασίλειος), ἀφοῦ τὰ ἄγονα ἤρχισαν κ' ἐξηκολούθουν νὰ τίκτουν...

Ἀνελογίζετο αὐτά, κ' ἔκλαιεν ἡ ψυχὴ του. Δὲν ἤλπιζε πλέον, οὔτε ἠῦχετο σχεδόν, νὰ ἤρχετο ἡ Σινιωρίτσα αὔριον εἰς τὴν πανήγυριν, ὅπως ἤρχετο τακτικὰ κάθε χρόνον ἄλλοτε, ὅταν ἦσαν «μονιασμένοι», -ὅπως εἶχεν ἔλθει καὶ ἅπαξ, εἰς καιρὸν ὅπου εὐρίσκοντο χωρισμένοι πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν... Τώρα μόνον ἡ ψυχὴ τῆς Κουμπῶς, τῆς ἀθῶως μικρᾶς παρθένου, εἶθε νὰ παρίστατο ἀοράτως εἰς τὴν πανήγυριν ἀγαλλομένη.

Ὡ! ἄλλοτε, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, πρὶν γεννηθῆ ἀκόμη ἡ Κουμπῶ ναί, ἡ Παναγία εἶχε δωρήσει τὸ ἄβρον ἐκεῖνο ἄνθος εἰς τὸν Φραγκούλην καὶ τὴν Σινιώραν, καὶ ἡ Παναγία πάλιν τὸ εἶχε δρέψει καὶ τὸ εἶχεν ἀναλάβει πλησίον τῆς. Πρὶν μολυνθῆ ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῶν ματαίων του κόσμου. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, εἶχε συμβῆ ὁ πρῶτος χωρισμός, τὸ πρῶτον πείσμα, τὸ πρῶτον κάκιωμα μεταξὺ τῶν συζύγων. Καὶ ὁ Φραγκούλης, θυμώδης, ὀξύχολος, δριμύς, εἶχεν ἀναβῆ ὅπως τώρα, ἀπὸ τὴν πολίχνην τὴν κατοικημένην εἰς τὸ παλαιὸν χωρίον τὸ ἔρημον, τοῦ ὁποίου ἐσώζοντο τότε ἀκόμη ὀλίγισται οἰκίαι καὶ δὲν ἦτο ἐρείπιον ὄλον, ὅπως σήμερον. Καὶ καθὼς τώρα, εἶχεν ἔλθει δυὸ ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Πρέκλας, ἐκάθητο δὲ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναῖσκου κι' ἐκάπνιζε τὸ μακρὸν τσιμποῦκι μὲ τὸ ἠλέκτρινον ἐπιστόμιον. Πλὴν τότε τὸ φέσι τοῦ ἦτο κατακόκκινον, καὶ τώρα ἐφόρει μαῦρον σκοῦφον... Καὶ τότε ὁ Φραγκούλης ἦτο σαράντα χρόνων καὶ τώρα ἦτο πενηνταπέντε. Τότε ἔτρεφε πείσμα καὶ χολήν, ἀλλ' εἶχε πολὺ περισσότερον καὶ βαθύτερον συζυγικὸν ἔρωτα, καὶ μόνον νύξιν ἠθελεν· ἦτον ἔτοιμος νὰ συγχωρήσῃ καὶ ν' ἀγαπήσῃ... Ἀλλὰ τώρα δὲν εἶχε πλέον οὔτε πείσμα σχεδόν οὔτε ὀργήν, ἠγάπα τὴν

Σινιώρα, τὴν ἐπόνει, ἀλλ' ἔκλαιε πολὺ περισσότερον διὰ τὸ θυγάτριόν του, τὸ Κουμπῶ. «Τὸ καϋμένο τὸ εὐάγωγο!».

Ἐκείνην τὴν φορὰν, ὁ παππα-Νικόλας, ἅμα ἔφθασε τὴν παραμονήν, ἀκολουθούμενος ἀπὸ πλῆθος προσκυνητῶν διὰ τὴν πανήγυριν, ἐστάθη πλησίον τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, παρὰ τὴν γωνίαν, καὶ τοῦ εἶπε μυστηριωδῶς:

-Θᾶχης μουσαφιρίκια, θαρῶ.

-Τί τρέχει, παππᾶ; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ Φραγκούλης, ὅστις ἐμάντευσε πάραυτα.

-Θὰ σοῦ ἔλθει τ' ἀσκέρι... Κύτταξε, Φραγκούλη, φρόνιμα, χωρὶς πείσματα.

Ὁ Παππᾶς, ἀσκέρι λέγων, ἐννοοῦσε προφανῶς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Φραγκούλα· ἀλλὰ τάχα μόνον τὰ παιδιά, τὰ δυὸ μεγαλείτερα ἐκ τῶν τεσσάρων; -καθόσον τὰ ἄλλα δυὸ τὰ μικρά, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ κουβαληθοῦν εἰς διάστημα τριῶν ὥρῶν ὁδοιπορίας χωρὶς τὴν μητέρα των. Ὁ Φραγκούλης ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῇ.

-Θᾶρθη μαζί κι' ἡ μάνα τους;

-Βέβαια... πιστεύω, εἶπεν ὁ παππᾶς.

Τῷ ὄντι, ὅταν ἐβράδυνασε καλὰ καὶ ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ, ἡ κυρὰ Σινιώρα ἦλθε, μαζί μὲ τὴν γραῖαν μητέρα της καὶ μὲ τὰ τέσσερα παιδιά της, ἐν συνοδείᾳ καὶ ἄλλων προσκυνητριῶν, γειτονισσῶν ἢ συγγενῶν της. Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν συζυγόν της, ὅστις εἶχε κατοικήσει χωριστὰ –εἰς εὐτελεῆς δωμάτιον, χάρις ταπεινώσεως, τὸ ὁποῖον ὀνόμαζε «τὸ κελλί του», καὶ ἔζη ἀπὸ μηνῶν ὡς καλόγηρος. Ἐπλησίασε δειλή, κάτω νεύουσα· ὁ Φραγκούλης ἴστατο ἐκεῖ παραπέρα ἀπὸ τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, κ' ἔκαμνε πῶς ἔβλεπεν ἀλλοῦ καὶ πῶς ἐπρόσεχεν εἰς τινὰ ὁμιλίαν περὶ ἀγροτικῶν ὑποθέσεων μεταξὺ δυὸ ἢ τριῶν χωρικῶν.

Ἡ Σινιώρα εἰσηλθεν εἰς τὸν Ναῖσκον, ἐπροσκύνησεν, ἐκόλλησε κηρία καὶ ἠσπάσθη τὰς εἰκόνας. Εἶτα μετὰ τινὰ ὥραν ἐξῆλθεν. Ἐπλησίασε συνεσταλμένη κ' ἐχαιρέτησε τὸν σύζυγόν της. Οὗτος ἔτεινε πρὸς αὐτὴν τὴν χεῖρα καὶ ἠσπάσθη φιλοστόργως τὰ τέκνα του.

Ἦδη ἐνύκτωνε καὶ ἐψάλῃ ὁ Μικρὸς Ἑσπερινός. Ἀκολουθῶς μετὰ τὸ λιτὸν σαρακοστιανόν, τὸ ὁποῖον ἔφαγον καθ' ὀμάδας καθίσαντες οἱ διάφοροι προσκυνηταὶ ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ τῶν ἐρειπίων, ὁ Φραγκούλης ἠτοίμασεν ἰδιοχείρως ξύλινον σήμαντρον πρόχειρον κατὰ μίμησιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνηθίζονται εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ φέρων τρεῖς γύρους περὶ τὸν ναόν, τὸ ἔκρουσε μόνος του, πρῶτον εἰς τροχαῖκόν ρυθμόν: «τὸν Ἀδάμ, Ἀδάμ, Ἀδάμ!» εἶτα εἰς ἰαμβικόν: «τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον!»

Εὐθὺς τότε τὰ δυὸ παιδιά τοῦ Φραγκούλα καὶ πέντε ἢ ἐξ ἄλλοι μικροὶ μοσχομάγκαι ἀνερῆριχθήσαν ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ, ἄνωθεν τῆς θύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ βαροῦν τρελλά, ἀλύπητα, ἀχόρταστα, τὸν μικρὸν μισορῥαγισμένον κώδωνα, τὸν κρεμάμενον ἀπὸ δυὸ διχαλῶν ξύλων, ἐκεῖ ἐπάνω. Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς φωνάς, μαλώματα καὶ ἐπιπλήξεις τοῦ Φραγκούλα, τοῦ μπάρμπα-Δημητροῦ, τοῦ ψάλτου καὶ τοῦ Παναγιώτου τῆς Ἀντωνίτσας (ἐνὸς καλοῦ χωρικοῦ, ὅστις δὲν ἐκουράζετο νὰ

τρέχη εις ὅλα τὰ ἐξωκκλήσια καὶ νὰ κάμνη «κουμάντο», ἕως οὗ ἐπὶ τέλους ἡ Δημαρχία ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ἰσόβιον ἐπίτροπον ὅλων τῶν ἐξοχικῶν ναῶν), τὰ παιδιά μόλις ἔπαυσαν ὀψέποτε νὰ κρούουν τὸν κώδωνα, κ' ἐξεκόλλησαν τέλος ἀπὸ τὴν στέγη τοῦ ναῖσκου. Ὁ παππα-Νικόλας ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἤρχισεν ἡ Ἀκολουθία τῆς Ἀγρυπνίας.

Ὁ Φραγκούλης ἦτο τόσο εὐδιάθετος ἐκείνην τὴν ἑσπέραν, ὥστε ἀπὸ τοῦ «Ἐλέησόν με ὁ Θεός», τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀποδείπνου μέχρι τοῦ «Εἶη τὸ ὄνομα», εἰς τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ὅπου ἡ παννυχὶς διήρκεσεν ὀκτὼ ὥρας ἄνευ διαλείμματος – ὅλα τὰ ἔψαλλε καὶ τὰ ἀπήγγειλε μόνος του, ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, μόλις ἐπιτρέπων εἰς τὸν κυρ – Δημητρὸν τὸν κάτοχον τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ νὰ λέγει κι' αὐτὸς ἀπὸ κανένα τροπαράκι, διὰ νὰ ξενυστάξῃ. Ἐψαλε τὸ «Θεαρχίῳ νεύματι» καὶ εἰς τοὺς ὀκτὼ ἤχους μοναχός του, προφάσει ὅτι ὁ κυρ – Δημητρός, «δὲν εὔρισκεν εὐκόλα τὸν ἦχον». Εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἐσπερινοῦ, μοναχός του ἐδιάβασε τὸ Συναξάρι, καί, χωρὶς νὰ πάρῃ ἀνασασμόν, μοναχός του πάλιν ἄρχισε τὸν ἐξάψαλμον. Ἐψαλε Καθίσματα, Πολυελέους, Ἀναβαθμοὺς καὶ Προκείμενα, εἶτα ὅλον τὸ «Πεποικιλμένη» ἕως τὸ «Συνέστειλε χορός», καὶ ὅλον τὸ «Ἀνοιξὼ τὸ στόμα μου», ἕως τὸ «Δέχου παρ' ἡμῶν». Εἶτα ἔψαλε Αἴνους, Δοξολογίαν, ἐδιάβασεν Ὁραὸς καὶ Μετάληψιν, πρὸς χάριν ὅλων τῶν ἡτοιμασμένων διὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν, καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν πάλιν ὅλα, Τυπικά, Μακαρισμοὺς, Τρισάγιον, τὸ Χερουβικόν, τὸ «Αἰ γενεαὶ πᾶσαι», τὸ Κοινωνικὸν κ.τ.λ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνθυμεῖτο ἀκόμη, ὡς νὰ ἦταν χθές, ὁ γερο-Φραγκούλας, καὶ εἶχον παρέλθει δεκαπέντε ἔτη ἔκτοτε. Ἀκόμη καὶ μικρὰ τινὰ φαιδρὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὴν Λιτὴν, μικρὸν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἱερᾶς εἰκόνας εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες εἶχον κολλήσει πολλὰ καὶ χονδρὰ κηρία, τὰ πλεῖστα ἔργα αὐτῶν τῶν ἰδίων χειρομάλακτα, τὰ δὲ κηρία συμπλεκόμενα εἰς δέσμας καὶ περικοκλάδας ἀπὸ τὸν Παναγιώτην τῆς Ἀντωνίτσας, τὸν πρόθυμον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, εἶχον λαμπαδιάσει, εἰς μίαν στιγμὴν ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάρῃ φωτιὰ τὸ φελόνι τοῦ παπᾶ, εἶτα καὶ τὸ γένειόν του. Τότε ὁ Παναγιώτης τῆς Ἀντωνίτσας, μὴ εὐρίσκων ἄλλο προχειρότερον μέσον, ἤρπαξε τὰς ὀγκώδεις δέσμας τῶν φλεγόντων κηρίων, τὰς ἔφερε κάτω εἰς τὸ ἔδαφος κ' ἐπάτει δυνατὰ μὲ τὰ τσαρούχια του, διὰ νὰ τὰ σβύσῃ. Αἱ γυναῖκες δυσφοροῦσαι ἐγόγγυζον νὰ μὴ πατῇ τὰ κηρία, γιατί εἶναι κρῖμα.

Τότε εἷς τῶν παρεστώτων υἱὸς πλουσίου τοῦ τόπου, ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες εἰς τὸ ὕστερον κατέστησαν δανεισταὶ τοῦ Φραγκούλα –καὶ ὅστις ἐλέγετο ὅτι εἰς τὰς ἐκλογὰς ἐμελέτα νὰ βάλῃ κάλπην ὡς ὑπονηφίος δήμαρχος-, ἠκούσθη νὰ λέγῃ ὅτι πρέπει νὰ μάθουν νὰ κάμνουν «οἰκονομία, οἰκονομία στὰ κηρία!... ἡ νύχτα μεγαλώνει... ἰσημερία τώρα κοντεύει... ἔχει νύκτα...»

Ἄλλ' αἱ γυναῖκες, ἐνῶ εἰξευραν καλλιτέρα ἀπὸ ἐκεῖνον ὅλας τὰς οἰκονομίας τοῦ κόσμου, δὲν ἐννιούσαν τί θὰ πῆ «οἰκονομία στὰ κηρία» ἀφοῦ ἅπαξ εἶναι ἀγορασμένα καὶ πληρωμένα καὶ εἶναι μελετημένα καὶ ταμμένα ἐξ ἅπαντος νὰ καοῦν διὰ τὴν χάριν τῆς Παναγίας. Μία ἀπ' αὐτάς, γερόντισσα, ἀνεπόλησε κάτι τι δι' ἐν θαῦμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸ συναξάρι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου ὁ Ἅγιος, εἰς τὴν Σαλονίκην, ἐπέπληξεν αὐστηρῶς τὸν νεωκόρον, ἔχοντα τὴν μανίαν νὰ σβύνη μισοκαμμένα τὰ κηρία –καὶ ἡ γερόντισσα ἤρχισε νὰ τὸ διηγῆται χθαμαλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὴν πλησίον της: «Ἀδελφε Ὀνήσιμε, ἄφες νὰ καοῦν τὰ κηρία ὅσα προσφέρουν οἱ Χριστιανοὶ καὶ μὴ ἀμαρτάνης...»

Τὴν ἴδιαν ὥραν συνέβη καὶ τοῦτο. Ἐνῶ ὁ παππᾶς ἀπήγγελε τὰς μακρὰς αἰτήσεις τῆς Λιτῆς, ἐπισυνάπτων καὶ τὰ ὀνόματα ὅλα ζωντανὰ καὶ πεθαμένα, ὅσα τοῦ εἶχον ὑπαγορεύσει ἀφ' ἐσπέρας αἱ εὐλαβεῖς προσκυνήτριαι, ὁ Φραγκούλας ἔψαλλε μεγαλοφώνως τὸ τριπλοῦν «Κύριε Ἐλέησον» μετὰ τὴν χονδρὴν φωνὴν του, καὶ μετὰ ὅλον τὸ πάθος τῆς ψαλτικῆς του. Τότε ὁ μπαρμπα-Δημητρός, ὅστις ἐφαίνετο νὰ εἶχε πειραχθῆ ὀλίγον, ἴσως διότι ὁ Φραγκούλας ἐν τῇ ψαλτομανίᾳ του δὲν ἐπέτρεπε νὰ πῆ κ' ἐκεῖνος ἓνα τροπαράκι σωστὸ (διότι, ἅμα ἤρχιζεν ὁ Δημητρός τὸ δικό του, ὁ Φραγκούλας μετὰ τὴν γερὴν κεφαλικὴν φωνὴν του, ἐκθύμως συνέψαλλε, τοῦ ἤρπαζε τὴν πρωτοφωνίαν, καὶ ὑπέτασσε κ' ἐκάλυπτε τὴν ἀσθενῆ καὶ τερετίζουσαν φωνὴν ἐκείνου) ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ κάμη παρατήρησιν.

-Πεῖδ σιγά, πεῖδ ταπεινά, κυρ-Φραγκούλη· σιγανώτερα νὰ λὲς τὸ «Κύριε ἐλέησον», γιὰτὶ δὲν ἀκούονται τὰ ὀνόματα, καὶ θέλουν αἱ γυναῖκες νὰ τ' ἀκούνε.

Εἶχε κάπως δίκαιον, διότι πράγματι αἱ γυναῖκες ἀπήτουν νὰ λέγωνται ἐκφώνως τὰ ὀνόματα, ὅσα εἶχαν εἰπεῖ εἰς τὸν παππᾶν νὰ γράψῃ. Ἐννοοῦσαν νὰ τ' ἀκούῃ κ' ὁ Θεός, κ' ἡ Παναγία, κ' ὅλος ὁ κόσμος. Ἡ καθεμία ἤθελε ν' ἀκούσῃ «τὰ δικά της τὰ ὀνόματα», καὶ νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ, καθὼς ἀπηγγέλοντο ἀραδιαστά. Ἄλλως θὰ εἶχαν παράπονα κατὰ τοῦ παππᾶ, κ' ὁ παππᾶς ἂν ἤθελε νὰ φάῃ κ' ἄλλοτε, εἰς τὸ μέλλον, προσφορὴς, ὧφειλε νὰ τὰ ἔχη καλὰ μετὰ τὶς ἐνορίτισσαι.

Τότε ἡ Ἀργυρή, ἡ πρωτότοκός του Φραγκούλα, οὔσα τότε δωδεκαετής, πονηρά, θυμόσοφος κορασίς, καθὼς ἔστεκε πλησίον εἰς τὸν πατέρα της, ἐψήλωσεν ὀλίγον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ οὖς του, καὶ τοῦ λέγει κρυφά:

- Πατέρα, ἄφησε καὶ τὸν μπάρμπα – Δημητρὸ νὰ ψάλλῃ «Κύριε ἐλέησον!!»

Τοῦτο ἦτο ὡς ἔμπνευσις καὶ βοήθημα διὰ τὸν Φραγκούλην. Ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἤθελε φανερὰ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν σχεδὸν αὐθάδη παραίνεσιν τοῦ Δημητροῦ, καὶ πάλιν δὲν ἤθελε νὰ δεῖξῃ ὅτι ἐθύμωσεν, ἐστράφη πρὸς τὸν καλὸν γέροντα καὶ τοῦ λέγει:

- Πέ, Δημητρώ, σαράντα φορὲς τὸ «Κύριε ἐλέησον».

Τότε ὁ μπάρμπα-Δημητρός, ὅστις ἂν καὶ εἶχε γηράσει, δὲν εἶχε μάθει ἀκόμη καλὰ τὰ τυπικά, καὶ δὲν εἴξευρεν ἀκριβῶς πότε κατὰ τὴν Λιτὴν τὸ Κύριε ἐλέησον λέγεται τρὶς καί... πότε τεσσαρακοντάκις, ἤρχισε πράγματι νὰ τὸ ψάλλῃ σαράντα φορὲς, ὥστε ὁ παππᾶς ἐβιάσθη ν' ἀπαγγεῖλῃ ραγδαίως καὶ ἀθρόα τὰ τελευταῖα ὀνόματα, καὶ διὰ νὰ εἶναι σύμφωνός μετὰ τὸν ψάλλοντα, ἤρχισε πρὸ τῆς ὥρας νὰ λέγῃ: «... ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας» καὶ τὰ ἐξῆς.

Τέλος μετὰ τὴν λειτουργίαν ὁ παππᾶς, ὁ Φραγκούλας καὶ ἡ οἰκογένειά του καὶ ὀλίγοι φίλοι ἐκάθισαν κ' ἔφαγαν ὁμοῦ καὶ ἠυφάνθησαν, καὶ τὴν ἐσπέραν ὁ Φραγκούλας ἐπανήρχετο εἰρηνικῶς καὶ μετὰ ἀγάπην, μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του ὑπὸ τὴν οἰκιακὴν στέγην.

Πρὶν παρέλθῃ ἔτος ἐγεννήθη ἡ Κουμπώ. Ἡ κόρη αὕτη, πλάσμα χαριτωμένον καὶ συμπαθές, ἀνετρέφετο καὶ ἠλικιοῦτο, ἐγένετο τὸ χάρισμα καὶ ἡ παρηγορία τοῦ πατρὸς της. Δὲν εἶχε μόνον νοημοσύνην πρῶιμον, ἀλλὰ κάτι ἄλλο παράδοξον γνώρισμα, οἶονεὶ χαρακτῆρα φρονίμου γυναικὸς εἰς ἡλικίαν παιδείας. Ὑστερον, μετὰ χρόνους,

ὅταν ἐπῆλθεν ὁ δεύτερος χωρισμός, ἡ Κουμπώ, ὀκταετὶς τότε, ἔτρεχε πλησίον τοῦ πατρός της, εἰς τὸ «κελλί του», ὅπου κατῴκει εἰς τὴν ἀνωφερῆ ἐσχατιὰν τῆς πολίχνης, καὶ τὴν ἐγέμιζε περιποιήσεις καὶ τρυφερότητας.

Αὐτὴ μόνον ἐδέχετο προθύμως τοὺς πατρικοὺς χαλινούς, ἐνῶ τὰ ἄλλα τέκνα δὲν ἤρχοντο ποτὲ πλησίον τοῦ πατρός των, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος τὴν ὠνόμαζε «τὸ εὐάγωγο». Καθημερινῶς ἔτρεχε νὰ τὸν εὔρη, καὶ δὲν ἔπαυε νὰ τὸν παρακαλῇ.

- Ἔλα, πατέρα, στὸ σπίτι· μή μας ἀφήσης, λεγ' ἡ μητέρα, ζωνταρφανά.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔτρεξε δρομαία, φαιδρά, καὶ πνευστιῶσα τοῦ εἶπε:

- Τάμαθες, πατέρα; ... Θὰ παντρέψουμε τ' Ἀργυρῶ μας ... Ἔλα στὸ σπίτι, γιατί δὲν εἶναι πρέπον, λέγει ἡ μητέρα, νὰ εἴσθε χωρισμένοι ἐσεῖς, ποὺ θὰ παντρευτῇ τ' Ἀργυρῶ μας ... γὰρ νὰ μὴν κακιώσῃ ὁ γαμπρός! ...

Τῷ ὄντι ὁ Φραγκούλας ἐπέισθη κ' ἐφιλιώθη μὲ τὴν σύζυγόν του. Ἠρραβώνισαν τὴν Ἀργυρῶ, εἶτα μετ' ὀλίγους μῆνας τὴν ἐστεφάνωσαν ... Εἶτα πάλιν ἐπῆλθε τρίτος χωρισμός μετὰ τοῦ παλαιοῦ ἀνδρογύνου καὶ μ' ἓνα γεροντόπαιδον μαζί, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὸν γάμο τῆς πρωτοτόκου. Τότε ἡ Κουμπώ, ἣτις εἶχε γίνῃ δεκατριῶν ἐτῶν, δὲν ἔπαυε νὰ τρέχῃ πλησίον τοῦ πατρός της, καὶ νὰ τὸν παρακινῇ ν' ἀγαπήσῃ μὲ τὴν μητέρα. Μίαν ἡμέραν θλιβερὰ τοῦ εἶπεν :

- Δὲν θὰ μπορῶ πλέον νάρχωμαι, οὔτε στὸ κελλί σου, πατέρα ... Εἶναι κάτι κακὲς γυναῖκες ἐκεῖ στὸν μαχαλὰ στὸ δρόμο ποὺ περνῶ, καὶ τίς ἄκουσα ποὺ λέγανε καθὼς περνοῦσα: Νά, τὸ κορίτσι τῆς Φραγκούλαινας, ποὺ τὴν ἔχει ἀπαρατήσει ὁ ἄνδρας της». Δὲν τὸ βαστῶ πλέον, πατέρα.

Τῷ ὄντι, παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἡ Κουμπώ δὲν ἐφάνη εἰς τὸ κελλί τοῦ πατρός της. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἦλθε πολὺ ὠχρὰ καὶ μαραμένη· ἐφαίνετο νὰ πάσχη.

-Τί ἔχεις κορίτσι μου; τῆς εἶπεν ὁ πατὴρ της.

-Ἄν δὲν ἔλθῃς, πατέρα, τοῦ ἀπήντησεν ἀποτόμως αἴφνης, μὲ παράπονον καὶ μὲ πνιγμένα δάκρυα, νὰ ξεύρης, θὰ πεθάνω ἀπ' τὸν καῦμό μου!

-Ἔρχομαι, κορίτσι μου, εἶπεν ὁ Φραγκούλης.

Τῷ ὄντι, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἄλλ' ἡ νεαρὰ κόρη ἔπεσε πράγματι ἀσθενῆς καὶ εἶχεν δεινὸν πυρετόν. Ὅταν ὁ πατέρας ἦλθεν παρὰ τὴν κλίνην της καὶ τῆς ἀνήγγειλεν ὅτι ἔκαμε ἀγάπην μὲ τὴν μητέρα της διὰ νὰ χαρῇ, ἦτο ἀργὰ πλέον. Ἡ τρυφερὴ παιδίσκη ἐμαράνθη ἐξ ἀγνώστου νόσου, καὶ οὔτε φάρμακον οὔτε νοσηλεία ἴσχυσε νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ εἰς τὸν πρόσκαιρον κόσμον. Ἐκοιμήθη χωρὶς ἀγωνίαν καὶ πόνον, ἐξέπνευσεν ὡς πουλί, μὲ τὴν λαλιὰν εἰς τὸ στόμα.

-Πατέρα! Πατέρα! στὴν Παναγία νὰ κάμετε μία λειτουργία ... μὲ τὴν μητέρα μαζί!... Εἶπε καὶ ἀπέθανε!

Ὁ Φραγκούλης ἔκλαυσεν ἀπαρηγόρητα· ἔκλαυσεν ἀχόρταστα ὁμοῦ μὲ τὴν σύζυγόν του ... Κατόπιν ἀπεσύρθη, κ' ἐξηκολούθησε νὰ κλαίῃ μόνος του εἰς τὴν ἐρημίαν ... Ὁ

τελευταῖος οὗτος χωρισμὸς ἦτο μᾶλλον φιλικὸς καὶ μὲ τὴν συναίνεσιν τῆς Σινιώρας, ἣτις ἔβλεπεν ὅτι ὁ γέρον σύζυγός της ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ γείνη μοναχός. Ὁ Φραγκούλης ἐνθυμεῖτο μίαν τελευταίαν σύστασιν τῆς Κουμπῶς: «μὲ τὴν μητέρα μαζί». Μόνον ἐν παροδικὸν πείσμα τοῦ εἶχεν ἔλθει. Τοῦ ἐφάνη ὅτι αἱ ἴδια ἀδελφαὶ της, ἡ ὕπανδρος, καὶ ἡ ἄλλη ἡ δευτερότοκος, δὲν τὴν ἐλυπήθησαν ὅσον ἔπρεπε, δὲν τὴν ἐπένησαν, ὅσον τῆς ἤξιζε, τὴν ἀτυχῆ μικράν, τὴν Κουμπῶ. Ἐκτοτε ἐξηκολούθει νὰ ζῆ ὀλομόναχος πάλιν, τώρα «ἐπὶ γήρατος οὐδῶ». Καὶ ἐνθυμεῖτο τὸν στίχον τοῦ Ψαλτηρίου: «Μὴ ἀπόση με εἰς καιρὸν γήρωσ ... καὶ ἕως γήρωσ καὶ πρεσβείου, μὴ ἐγκαταλίπης με».

Καὶ τὴν ἡμέραν αὐτήν, τὴν παραμονὴν τῆς Κοιμήσεως πάλιν, τὸν εὐρίσκομεν νὰ κάθηται εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναῖσκου, καὶ νὰ καπνίζει μελαγχολικῶς τὸ τσιμποῦκι του, μὲ τὸν ἠλέκτρινον μαμόν... ἀναλογιζόμενος τόσα ἄλλα καὶ τοὺς ὀχληροὺς δανειστάς του, οἱ ὅποιοι τοῦ εἶχαν πάρει ἐν τῷ μεταξὺ τὸ καλλίτερον κτῆμα – ἕνα ὀλόκληρον βουνόν, ἐλαιῶνα, ἄμπελον, ἀγρὸν μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, μὲ βρύσιν, μὲ ρέμα, μὲ νερόμυλον – καὶ νὰ ἐκχύνη τὰ παράπονά του εἰς θρηνώδεις μελωδίας πρὸς τὴν Παναγίαν.

«Ἐκύκλωσάν αἱ τοῦ βίου μου ζάλαι, ὥσπερ μέλισσαι, κηρίον, Παρθένε...» Καὶ ἐπόθει ὀλοψύχως τὸν μοναχικὸν βίον, ὀλίγον ἄργά, καὶ ἐπεκαλεῖτο μεγάλη τῆ φωνῆ τὸν «Γλυκασμὸν τῶν Ἀγγέλων, τῶν θλιβομένων τὴν χαράν», ὅπως ἔλθη εἰς αὐτὸν βοηθὸς καὶ σώτειρα: «Ἀντιλαβοῦ μου καὶ ρῦσαι τῶν αἰώνιων βασάνων...»

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στὴν Παναγία τὴν Κεχριά

Γλυκεῖα Παρθέν', ἀξίωσέ με
νᾶρθω καὶ πάλι στὸ ναό σου,
ὅπου φυσᾷ γλυκὰ ἡ αὔρα
στὰ πλατάνια τὰ θεόρατα
κάτω στὸ ρέμμα, ποὺ ἡ πηγὴ κελαρύζει
κι ἐπάνω θροῖζει ἡ αὔρα μαλακά.

Ὅλος ὁ ἥλιος λάμπει στὸ θόλο
τοῦ ωραίου ναοῦ σου μὲ τὰ πιατάκια τὰ ποικιλμένα
κι εὐωδιάζ' ἡ μύρτος κι ἡ δάφνη
ὀλόγυρα, κι ἡ βρύση κελαδεῖ
στὴν αὐλή, ποὺ ἀνθεῖ ὁ λιβανωτὸς κι [ἡ μύρτος].

Στὰ νεαῆμερα τ' ἀγαπημένα
τῆς δοξασμένης μεταστάσεώς σου
ἤθελα νᾶμαι νὰ ψάλω τὸ «Πεποικιλμένη...»
στὸ πανηγύρι τὸ σεμνό.

Νὰ βλέπω νὰ θαμάζω τὴ μορφὴ σου
μὲ τὰ ματάκια τὰ κλειστά,
μὲ τὰ χεράκια σταυρωμένα,
κι ὁ Υἱός σου νὰ κρατεῖ τὴν ἄμωμη ψυχὴ σου,
ὡς τρυγὸνα στὰ χεράκια:

κι Ἀπόστολοι ἐκ περάτων
στὰ σύννεφα ἐπάνω πετώντας,
κι Ἄγγελοι μὲ σταυρωμένα χέρια
βλέπουν τὸ θάμμα τὸ φριχτό!

Ψηλὰ ἀπάνω ἀπ' τὸ δῶμα, ἀπὸ δυὸ παραθυράκια,
μὲ τὶς κοκοῦλες δυὸ καλογεράκια
προβάλλουν καὶ τείνουν ἀπὸ ἓναν τόμον ἀνοιχτό!

κι ὁ ἓνας γράφει «Θνητὴ γυναῖκα τοῦ Θεοῦ μητέρα»
κι ὁ ἄλλος· «τ' οὐρανοῦ εἶσαι πλατυτέρα,
ὡς ἔμψυχος ναὸς καὶ θρόνος τοῦ Θεοῦ...»

Γλυκεῖα Παρθέν' ἀξίωσέ με
νᾶρθω καὶ πάλι στὸ ναό σου,
ὅπου φυσᾷ γλυκὰ ἡ αὔρα
στὸ ρέμμα στὰ πλατάνια μυστικά!

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στὴν Παναγία τὴν Κουνίστρα

Εἰς ὅλην τὴν Χριστιανοσύνη
μία εἶναι μόνη Παναγία, ἀγνή:
Κόρη παιδίσκη, Ἁγία τῶν Ἁγίων,
χωρὶς Χριστὸν παιδι στὰ χέρια
καὶ τρεφομένη με ἀγγέλων ἄρτον.
Κι ἐσύ, ἴσως μόνη σύ, ἡ Παναγία ἡ Κουνίστρα,
ἡ Κουνίστρα σύ·

ἐφανερῶθη στῆς Σκιάθου τὸ νησί,
εἰς δένδρον πεύκου ἐπάνω καθισμένη
κι ἐκινεῖτο ἀπὸ αἰῶραν τερπνὴν,
ὅπως αἱ κορασίδες συνηθίζουν,
κι ἐμπρὸς τῆς ἔκαιεν ἀκοίμητος κανδήλα.

Κι ἐφανερῶθη, κι ὅλος ὁ λαὸς
μετὰ θυμιαμάτων καὶ λαμπάδων
ἐν θείᾳ λιτανείᾳ τὴν προέπεμψε,
κι ἐκτίσθη τότε ὠραῖος ναῖσκος λευκὸς
με μάρμαρα, κι ἐστολίσθη με πιατάκια,
ὠραῖα ἑλληνικὰ πιατάκια, τοῦ ἔθνους τοῦ ἐκλεκτοῦ
κι ὅλος ὁ ἥλιος ἔλαμπε τὸν ναόν τῆς
κι ὅλα τὰ ἀστέρια τὴν ἐφεγγοβόλουν
καὶ ἡ σελήνη τὴν ἔλαμπε γλυκά.

Κι εἶδεν ἡ Κόρη τοῦ λαοῦ τὴν πίστιν,
εἶδε καὶ τὴν πτωχείαν κι ἐσπλαχνίσθη,
ὅπως τὸ πάλαι ὁ Υἱὸς τῆς τοῦς εἶχε σπλαχνισθῆ,
ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.
Κι ἤρχισε νὰ γιатреуει τοὺς ἀρρώστους,
ιάτρευσε καὶ τοὺς δαιμονισμένους,
ποὺ ἐταράττοντο φοβερά, ἅμα ἐπλησίαζον αὐτήν.
Εἰς δυὸ χονδροὺς κρίκους, εἰς τὸν τοῖχον ἐμπηγμένους,
τοὺς ἔδεναν με ἄλυσσιδες διπλές.

Καὶ ἔφευγαν τὰ δαιμόνια με τρόμον
στὴν χάριν τῆς πανάγνου Κόρης
με τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχήν.
Κι ἓνα δαιμόνιον πείσμον, ὀργίλον,
καθὼς ἐφυγαδεύθη με κρότον πολύν,
ἔσπασε δυὸ κυπαρισσιῶν τὰς κορυφάς,
ἔξω τοῦ ναοῦ, ἐπειδὴ δὲν εἶχε παραχώρησιν
νὰ κάμει ἄλλο μεγαλῆτερον κακόν.

Ἡ χάρις σου, τοῦ ἱεροῦ σου ἡ εἰρήνη,
ὦ Παναγία, Κουνίστρα μου καλή,

αὐτὴ νὰ διανέμει τὴν γαλήνη*
εἰς τὴν ψυχὴ μου τὴν ἀμαρτωλὴ.

*(Σημ. τοῦ Παπαδιαμάντη): Ἡ ἔκφρασις ἐδανείσθη ἐκ τοῦ τελευταίου τροπαρίου τοῦ εἰς τὰ Εἰσόδια Κανόνος (ἦχος δ'), οὗ ἡ ἀρχή: «διανέμοις τῶν χαρισμάτων τὴν σὴν γαλήνην, Θεοτόκε, τῇ ψυχῇ μου...».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στὴν Παναγία τοῦ Ντομᾶν

Πηγὴ μου ζωηφόρος, ποὺ δροσιζεῖς
μὲ τὸ βαθὺ ποτάμι, μὲ τὸ νᾶμα σου
τόσες ψυχές, καὶ μένα τὴν ψυχὴ μου·
ὁ κρότος τῶν νερῶν σου μέσ' στὰ ρέμματα
κι ἀνάμεσα στοὺς βράχους, στὰ βουνά,
κι ὡς κάτω, ἕως τὸ κῦμα τῆς θαλάσσης·
ὁ ρόχθος τῶν ὑδάτων σου ἀκούεται.
Καὶ εἶσαι σὺ ἡ Πόλις τοῦ Θεοῦ.
Κι ἀκόμα τὸ ἀγιασμένο σκῆνωμα,
ποὺ εὐφραίνεται τὰ ρεύματα
κυλῶντος ποταμοῦ.

Εἶναι μικρό, φτωχὸ τὸ κλησιδάκι σου,
μὰ ἡ χάρις σου εἶναι ἄπειρη κι ἀτέλειωτη.
Ἀτέλειωτη, ὡς τὸ ρεῦμα τῆς πηγῆς σου,
ποὺ χύνεται καὶ χύνεται,
καὶ ἀπὸ κοντὰ ἀθόρυβα
παράδοξα τὸ ρεῦμα σου πληθύνεται.

Εἶθε καὶ στὴν καρδιά μου, ποὺ ἔχει στραγγιχτῆ,
νὰ δώσει ζωὴ καὶ δύναμιν ἢ χάρις σου.

Ἄν εἶναι ξεχασμένη κι ἔρημη
ὅμως στὸ βράχο ἢ ἐκκλησιά σου εἶναι στημένη
κι αὐτὸς ὁ βράχος μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι
κτισμένος ἀπ' τὰ χέρια καὶ τὸ αἷμα σου·
«Καὶ πῦλαι Ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτοῦ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στὴν Παναγίτσα στὸ Πυργί

*Ἄφες μοι ἵνα ἀναγύξω πρὸ τοῦ μὲ ἀπελθεῖν
καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ὑπάρξω.
Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.*

Χαίρετ' ὁ Ἰωακεῖμ κι ἡ Ἄννα,
ποῦ γέννησαν χαριτωμένη κόρη
στὴν Παναγίτσα στὸ Πυργί!
Χαίρεται ὅλ' ἡ ἔρημη ἀκρογιαλιὰ
κι ὁ βράχος κι ὁ γκρεμὸς ἀντίκρυ τοῦ πελάγους,
ποῦ τὸν χτυποῦν ἄγρια τὰ κύματα,
χαίρεται ἀπ' τὴν ἐκκλησίτσα,
ποῦ μοσχοβολᾷ πάνω στὴ ράχη.

Χαίρεται τ' ἄγριο δέντρο, ποῦ γέρνει
τὸ μισὸ ἀπάνω στὸν βράχο, τὸ μισὸ στὸν γκρεμὸ·
χαίρετ' ὁ βοσκός, ποῦ φυσᾷ τὸν αὐλό του,
χαίρετ' ἡ γίδα του, ποῦ τρέχει στὰ βράχια,
χαίρεται τὸ ἐρίφιο, ποῦ πηδᾷ χαρμόсуна.

Κι ἡ πλάση ὅλη ἀναγαλλιᾷζει
καὶ τὸ φθινόπωρο ξανανοιάνει ἡ γῆς,
σὰ σεμνὴ κόρη, ποῦ περίμενε χρόνια
τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της ἀπ' τὰ ξένα
καὶ τέλος τὸν ἀπόλαψε πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά·
καὶ σὰν τὴ στεῖρα γραῖα, ποῦ γέννησε θεόπαιδο
κι εὐφράνθη στὰ γεράματά της!

Δὸς μου κι ἐμένα ἄνεση, Παναγιά μου,
πρὶν ν' ἀπέλθω καὶ πλέον δὲν θὰ ὑπάρχω.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο

(Σημειοῦται ὅτι δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ ἡ ὀρθογραφικὴ διόρθωση τοῦ κειμένου)

«Τὸ Γιάννη τὸ Νυφιώτη καὶ τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς τοὺς ἔκλεισε τὸ χιόνι ἀπὸν' στὸ Κάστρο, τ' ἄνερα πάντα, στὸ Στοιβωτὸ τὸν ἀνήφορο, τ' ἀκούσατε;»

Οὕτως ὠμίλησεν ὁ παπα-Φραγκούλης ὁ Σακελλάριος, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν εὐχαριστίαν τοῦ ἐξ ὀσπρίων καὶ ἐλαιῶν οἰκογενειακοῦ δείπνου, τὴν ἐσπέραν τῆς 23ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186... Παρόντες ἦσαν, πλὴν τῆς παπαδιάς, τῶν δυὸ ἀγάμων θυγατέρων καὶ τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ, ὁ γείτονας ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, πεντηκοντούτης, οἰκογενειάρχης, ἀναβάς διὰ νὰ εἶπῃ μίαν καλησπέραν καὶ νὰ πιῇ μίαν ρακιά, κατὰ τὸ σύνθηες, εἰς τὸ παπαδόσπιτο· κι ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἡ Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη συγγενής, ἐλθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ τὴν προσφορὰν τῆς, χήρα ἐξηκοντούτις, εὐλαβής, πρόθυμος νὰ τρέχῃ εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑπηρετῇ δωρεὰν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἐξωκκλήσια.

«Τ' ἀκούσαμε κι ἡμεῖς, παπᾶ» ἀπήντησεν ὁ γείτονας ὁ Πανάγος, «ἔτσ' εἶπανε».

«Τί εἶπανε; Εἶναι σίγουρο, σᾶς λέω» ἐπανελάβεν ὁ παπα-Φραγκούλης. «Οἱ βλοημένοι, δὲ θὰ βάλουν ποτὲ γνώση. Ἐπῆγαν μὲ τέτοιον καιρὸ νὰ κατεβάσουν ξύλα, ἀπὸν' ἀπ' τοῦ Κουρουπῆ τὰ κατσάβραχα, στὸ Στοιβωτὸ, ἐκεῖ ποὺ δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήσῃ. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν!»

«Μυαλὸ δὲν ἔχουν αὐτὸς οὐ κόσμους, θὰ πῶ» εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ. «Τώρα οἱ ἄθροποι γινῆκαν ἀποκότοι».

«Νὰ εἶχανε τάχα τίποτα κ' μάνια μαζί τ'ς;» εἶπεν ἡ παπαδιά.

«Ποιὸς τοῦ ξέρ';» εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ.

«Θὰ εἶχανε, θὰ εἶχανε κουμπάνια» ὑπέλαβεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. «Ἄλλοιῶς δὲ γενεταί. Πήγανε μὲ τὰ ζεμπίλια τους γεμάτα. Καὶ τουφέκι θὰ εἶχαν, καὶ θηλειὲς νὰ σταίνουν γιὰ τὰ κοτσύφια. Εἶχαν πάρεϊ κι ἀλάτι μπόλικο μαζί τους, γιὰ νὰ τ' ἀλατίσουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα».

«Τώρα, Χριστούγεννα θὰ κάμουν ἀπὸν' στὸ Στοιβωτὸ τάχα;» εἶπε μετ' οἴκτου ἡ παπαδιά.

«Νὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια...» ἐπιθυρῖσεν ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του.

Ἦτον ἕως πενήντα πέντε ἐτῶν ὁ ἱερεὺς, μεσαιπολιος, ὑψηλός, ἀκμαῖος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εἰς τὴν νεότητά του ὑπῆρξε ναυτικός, κι ἐφαίνετο διατηρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἦτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

«Τί βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε;» εἶπεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. «Ἄπ' τὴ στεριά, ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἐρριξε, ἐρριξε χιόνι, κι ἀκόμα ρίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμη τέτοια βαρυχειμωνιά. Ὁ Ἄη-Θανασης ἐγίν' ἓνα μὲ τὰ Κάμπια. Ἡ Μυγδαλιὰ δὲν ξεχωρίζει ἀπ' τοῦ Κουρούπη».

Ὁ Πανάγος ὠνόμαζε τεσσάρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐπανέλαβεν ἐρωτηματικῶς:

«Κι ἀπ' τὴ θάλασσα, μαστροΠανάγο;» «Ἄπ' τὴ θάλασσα, παπά, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραιολεβάντες δυνατός, φουρτοῦνα, κιαμέτ. Ὅλο καὶ φρεσκάρει. Ξίδι μοναχό. Ποῦ μπορεῖς νὰ ξεμυτίσης ὄξ' ἀπ' τὸ λιμάνι, κατὰ τ' Ἀσπρόνησο!»

«Ἀπὸ σοφραν τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ στχβετ;» Ὁ ἱερεὺς ἐπροφερεν οὕτω τοὺς ὄρους 8θρΓ3 νθηίο καὶ 8θίθ νθπιο, ἦτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ ὑπνήνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειοανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

«Ἀπὸ στχβετ, παπά, μὰ εἶναι φόβος μὴν τότε γυρίση στὸ μαῖστρο».

«Μὰ τότε, πρέπει νὰ πέσουμε νὰ πεθάνουμε» εἶπεν ὡς ἐν συμπερασματι ὁ ἱερεὺς. «Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο».

«Ἔε, παπά μ', ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμὸ τ'. Δὲν πάει ἄλλος νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβᾶ, κατάλαβες, γιὰ νὰ γλυτώσ' ἐσένα».

Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐστεναξεν, ὡς νὰ ὠκτεῖρε τὴν ιδιοτέλειαν καὶ μικροψυχίαν, ἧς ζῶσα ἠγῶ ἐγένετο ὁ Πανάγος.

«Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω;» ἐπανέλαβεν, ὡς διὰ ν' ἀνάπαυση τὴν συνείδησίν του, ὁ μαραγκός. «Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμμία σπηλιά, τσακμάκι θὰ ἔχουν μαζί τους, ξύλα μπόλικα. Μακάρι νὰ μοῦ ἔχε κι ἐμὲ ἢ Παναγαῖνα ἀπόψε στὴν παραστία μου τὴ φωτιά πού θεν' ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μία βδομάδα πάντα, θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπαν' ἀπὸ πέντε μέρες πού ἀγρίεψε ὁ χειμῶνας».

«Νὰ πῆγαινε τώρα κανένας νὰ λειτουργήσῃ τὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο» ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, «θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, πού θὰ τοὺς ἔφερνε κι αὐτοὺς βοήθεια. Πέρσου πού ἦταν ἐλαφροτερος ὁ χειμῶνας, δὲν πῆγαμε. Φέτος πού εἶναι βαρὺς...»

Καὶ διεκοπή, ὡς νὰ εἶπε πολλά. Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς εἶχεν ἦθος ἀνθρώπου λέγοντος οἶονε κατὰ δόσεις δ,τι εἶχε νὰ εἶπῃ. Ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ φανῆ ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅτι ὅλα τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν μεμελετημένα.

«Καὶ γιατί δὲν κάνει κάλον καιρὸ ὁ Χριστὸς, παπά, ἂν θέλῃ νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε στὴν ἐορτὴ του;» εἶπεν ἀθαδῶς ὁ μαστροΠανάγος.

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα καὶ εἶτα ἠπίως τοῦ εἶπε:

«Ἔε, Πανάγο γείτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Ποῦ εἴμαστε ἡμεῖς ἱκανοὶ νὰ τὰ καταλάβουμε αὐτά! Ἄλλο τὸ γενικὸ καὶ ἄλλο τὸ μερικὸ καὶ τὸ τοπικὸ, Πανάγο. Ἡ βαρυχειμωνιά γίνεται γιὰ κάλο, καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὑγίαν ἀκόμα. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε... Μὰ ὅπου εἶναι

μία μερική προαίρεσις καλή κι ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ, ὡς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμα, καὶ ὅπου πρόκειται νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθός, καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ, καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας πολλὰς καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα, τί νομίζεις, Πανάγο; Ἐπειτα, πὼς θέλεις νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς καλὸν καιρὸ, ἀφοῦ ἄλλες χρονιὲς ἔκαμε καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πῆγαμε νὰ τὸν λειτουργήσουμε;»

Ὅλοι οἱ παρόντες ἠκροασθησαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδαχὴν τοῦ παπᾶ. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ ἔσπευσε νὰ εἴπῃ:

«Ἀλήθεια, παπᾶ μ', δὲν εἶναι κάλο πρᾶμα αὐτοδά, θὰ πῶ, ν' ἀφήνουν τόσα χρόνια τώρα τὸ Χριστὸ ἀλειτούργητο τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του... Για τοῦτο θὰ μᾶς χαλάσῃ κι οὐ Θεός!»

«Κι εἴχαμε κάμει κι ἓνα τάξιμο πέρυσι τὸ Δωδεκαμερο — ἀλήθεια, παπαδιά;» εἶπεν αἴφνης στραφεῖς πρὸς τὴν συμβίαν τοῦ ὁ ἱερέως.

Ἡ παπαδιά τὸν ἐκοίταξεν ὡς νὰ μὴν ἐνόει.

«Ὅπου ἦταν ἄρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης» ἐπανελαβεν ὁ ἱερέως, δεικνύων τὸν δωδεκαετῆ υἱὸν του. «Θυμᾶσαι τὸ τάμα ποὺ κάμαμε;»

Ἡ παπαδιά ἐσιωπα.

«Ἐταξες, ἂν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε ἴσα μπροστὰ νὰ λειτουργήσουμε τὸ Χριστὸ, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς του».

«Τὸ θυμοῦμαι» εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἡ παπαδιά.

Τῷ ὄντι, ὁ μόνος υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὁ δωδεκαετῆς Σπύρος, ὃν αὐτὸς ἀπεκαλεῖ εἰρωνικῶς καὶ θωπευτικῶς Λαμπράκη, ἔνεκα τῆς ἄκρας ἰσχύος καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἧς ἐφεγγεν οἰνοὶ τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύσει ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ἡ παπαδιά, ἣτις ἤγγιζεν ἤδη τὸ πεντηκοστὸν καὶ τὸν εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων ἐπιζώντων κορασιῶν, ὧν αἱ δυὸ πρῶται ἦσαν ὑπανδρευμένα ἤδη, καὶ μετὰ ὀκτὼ γέννας, ὧν αἱ δυὸ δίδυμων, καὶ πέντε θανάτους, ἡ παπαδιά εἶχε τάξει, ἂν ἐγλύτωνε τὸ ἀγόρι τῆς, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὁμιλίας τοῦ παπᾶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἀλλ' ἐβλεπεν ὅτι ἐφέτος θὰ ἦτο δυσκολωτάτον, φοβερόν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἔνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχωρεῖ νέαν προθεσίαν.

Ἐν τούτοις, γνωρίζουσα τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ παπᾶ, ὡς καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του, ἀπεφασισεν ἐνδομύχως νὰ μὴ ἀντιλέξῃ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τί ἡρωϊκώτερον καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπᾶς, νὰ ὑπάγῃ κι αὕτη μαζί του.

Ἦτο γυνὴ δειλοτάτη, ἀλλὰ μόνον ἐνόσφω εὐρίσκετο μακρὰν τοῦ παπᾶ. Ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ παπᾶ τῆς, ἐλάμβανε θάρρος, ἡ καρδιά τῆς ἐζεσταίνεται καὶ δὲν ἐφοβεῖτο

τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπὰς χωρὶς αὐτῆς, νὰ υπάγη εἰς τὸ Κάστρον, ἢ καρδοῦλα της θὰ ἔτρεμεν ὡς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. Ἄλλ' ἐὰν τὴν ἔπαιρνε μαζί του, θὰ ἦτο ἡσυχωτάτη.

Ἡ μεγάλη κόρη, ἢ εικοσαετίας τὸ Μυγδαλιῶ, ἐνόησεν ἀμέσως τὰ τρέχοντα, καὶ ἤρχισε, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρὸς της καθημένη, πλησίον τῆς ἐστίας, νὰ ὀλολύζη ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς τῆς μητρὸς της:

«Ποῦ θὰ πᾶτε, θὰ πῶ; Παλαβώσατε, θὰ πῶ; Μὲ τέτοιον καιρό! νὰ πᾶτε στὸ Κάστρο; Ὡχ, καημένη... Τί νὰ γίνω;»

Ἡ νεώτερα κόρη, ἢ δεκαεξαετίας τὸ Βασῶ, ἀρχίσασα καὶ αὕτη νὰ ἐννοῆ, ὑπεπιθύρισε:

«Τί λέει; Θὰ πᾶνε στὸ Κάστρο; Κι ἄρχισες τὰ κλάματα! Μουρλάθηκες; Σιώπα, θὰ μὲ πάρουν κι ἐμὲ μαζί. Θὰ μὲ πάρετε, μά;»

«Σοῦτ! Λ' φάξετε!» εἶπεν αὐστηρῶς ἡ παπαδιά. «Τί τρέχει;» εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, ἀκούσασα τοὺς ψιθυρισμοὺς ἐκεῖθεν τῆς ἐστίας.

«Τίποτε, Μαλαμῶ» εἶπε μὲ αὐστηρὸν βλέμμα ὁ παπὰς. «Ἡσύχασε, Πανάγο» εἶπε, στραφεῖς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὐρὼν εὐσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψη, «δὲν πᾶς, νὰ ἴχης τὴν εὐχή, νὰ πῆς τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκα νὰ ῥθῆ ἀπὸ ἴδω; Τόνε θέλω νὰ τ' πῶ».

Ὁ Πανάγος ὁ μαραγκὸς ἠγέρθη, ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάαζας τὰ σκέλη του.

«Πηγαίνω, παπά» εἶπε. «Θέλω κι ἐγὼ νὰ πάω νὰ ἰδῶ μὴ μο' ἴχῃ τίποτα ἢ Παναγαίνα γιὰ νὰ φαμ' ἀπόψε».

«Πήγαινε νὰ τοῦ πῆς πρῶτα, κι ὕστερα γυρίζεις καὶ τρῶτε».

«Ἡ εὐχή σας. Καληνυχτᾶ, παπαδιά». Καὶ ἐξῆλθε.

«Τί λέει, θὰ πῶ» εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου, «θὰ πᾶς στὸ Κάστρο, παπά;»

«Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῆ κι ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ὁ Μπερκας».

«Ἰγώ, ἑναςίμ» εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, «ἀ' θε' πᾶς, ἐρχοῦμι».

«Κι ἰγώ» εἶπεν ἡ παπαδιά.

«Δὲν εἶναι γιὰ νὰ ῥθῆς ἐσύ, παπαδιά» εἶπεν ὁ ἱερεὺς. «Φτάνει ποῦ θὰ κακοπαθησῶ ἐγώ. Δὲν πρέπει νὰ λείψουμε κι οἱ δυὸ ἀπ' τὸ σπίτι».

«Ἰγώ τὸ ἴκαμα τοῦ τάμα» εἶπεν ἡ παπαδιά.

«Μὰ ἂν πάω ἐγώ, τὸ ἴδιο εἶναι».

«Δὲν εἶμαι ἡσυχη, ἂν δὲν εἶμαι κουντά σου, παπά μ'» εἶπεν ἡ παπαδιά.

«Κι ἡμας, ποὺ θὰ μᾶς ἀφήσετε!» ἔκραξε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ Μυγδαλιω.

«Σιωπᾶ, καημένη» εἶπε τὸ Βάσω. «Θὰ μὲ παρ'νὲ κι ἐμένα μαζί, σιωπᾶ!»

«Ναί, ἐσενὰ σ' φαίνεται πὼς εἰς' ἀκόμα μικρή, χαδουλα μ'! Γιατί ἐτσ' σ' ἐμάθανε. Δὲ φταις ἐσύ!» εἶπε τὸ Μυγδαλιω, ἐκχυνουσα τὴν ἐνδόμυχον ζηλειαν τῆς ἐπὶ τῆ τύχη τῆς ἀδελφῆς της, ἥτις, ὡς μικρότερα, δὲν εἶχε κρυφθῆ ἀκόμη, ἥτοι δὲν ἀπειργετο τῆς κοινωνίας ὡς αἱ πρὸς γάμον ὄριμοι, καὶ ἀπελαυε σχετικῆς τίνος ἐλευθερίας.

Ὁ μικρὸς Λαμπράκης εἶχε πέσει ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς μητρός του.

«Θὰ μὲ πάρετε κι ἐμένα μαζί, μάννα;» ἐφιθυρῖσε περιπτυσσομενος τὸν λαιμόν της.

«Τί λές, χαδουλη μ'! Τί λές, πιδι μ'» ἀπήντησε φιλοῦσα αὐτὸν ἡ παπαδιά. «Ἐγώ, ἂν πάω, γιὰ σενα θὰ πάω, γυιὲ μ', κι ἂν ἀπομείνω, γιὰ σενα θ' ἀπομείνω, γυιοκα μ', γιὰ νὰ μὴν κρυώσης. Ὅπως ἀποφασίση ὁ παππας σ', μικρὸ μ'. Τώρα, σύρ' νὰ πῆς τὴν προσευχὴ σ' καὶ νὰ κάμης μετάνοια τ' παπᾶσ', νὰ πλαγιάσης, γιὰ νὰ μὴ μαργώνης, κανάρι μ'!» «Ναί, θὰ πᾶς, ἀμ' δὲ θὰ πᾶς!» ἔκραξε τὸ Μυγδαλιώ, ἀπαντῶσα εἰς ἓν ρῆμα τῆς μητρός της.

«Σιωπᾶτε! Ἀκόμα δὲν ἀποφασίσαμε τίποτε, κι ἐσηκωσατ' ἐπανάσταση» εἶπεν ὁ παπάς. «Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῆ κι ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς».

Εἶτα στραφείς πρὸς τὴν παπαδιά: «Μᾶς φέρανε τίποτε λειτουργίες, μπαριμ!» Ἡ παπαδιά ἔδειξε διὰ τοῦ βλέμματος, σκεπασμενας μὲ ραβδωτὴν διχρουν σινδονα, τὰς ὀλιγας προσφορᾶς, ὅσας εἶ' χᾶν φέρει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως τινὲς τῶν ἐνοριτισσῶν, μελλουσαι νὰ μεταλαβῶσι τὴ ἐπαύριον, παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Ἡ θειά τὸ Μαλαμὸ τὰς εἶχεν ἰδεῖ πρὸ πολλοῦ, καὶ προσεπαθει νὰ τὰς ξεσκεπάσῃ οἶονει μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ βλέμματος, νὰ μαντευθῆ ὡς πόσαι νὰ ἦσαν.

«Μᾶς βρίσκεται καὶ τίποτε παξιμάδι;» ἠρωτησε πάλιν ὁ ἱερεύς.

«Θὰ ἔμεινε κάτι ὀλίγο ἀπ' τῆς Παναγίας. Ὅλο τὸ Σαρανταήμερο ζυμώνομε κι τρῶμε ἀπ' τὰ βλογοῦδια» εἶπεν ἡ πρεσβύτερα.

Βλογοῦδια ἦσαν οἱ μικροὶ σταυροσφράγιστοι ἀρτίσκοι, οἱ προσφερόμενοι ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἱερέων κατὰ τὸ Σαρανταήμερον. Ἀντὶ ὅμως ἀρτισκῶν, αἱ περισσοτεραι* ἐνοριτισσαι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπροτιμῶν νὰ προσφερωσιν ἀπλουν ἄλευρον, καὶ διὰ τοῦτο ἡ παπαδιά εἶπεν ὅτι «ἐζυμωναν ἀπ' τὰ βλογοῦδια».

Βῆμα ἠκουσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ἦνοιχθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ὁ Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἐξηκοντούτης, μὲ παχὺν φαιὸν μύστακα, μὲ σκληρὸν καὶ ἠλιοκαῆς δέρμα, φορῶν πλατὺν κοῦκκον καὶ καμιζόλαν μάλλινην βαθυκυανον, μὲ τὸ ζωνάρι κόκκινον, δυὸ πιθαμὲς πλατύ. Κατόπιν τούτου ἔφανη καὶ ἄλλη μορφή, ὀρθὴ ἰστάμενη παρὰ τὴν θύραν. Ἦτο ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἀφήσει τὴν καλὴν νύκτα, εἰπὼν ὅτι θὰ μετέβαινεν οἴκαδε νὰ δειπνήσῃ, οὐχ

ἤττον, κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του νὰ μάθη τί τὸν ἤθελαν τὸν μπαρμπα-Στεφανὴ τὸν Μπέρκαν, ἀνέβη καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπά.

«Καπετὰν Στεφανή» εἶπεν ὁ ἱερεὺς, «τί λές, μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάη στὸ Κάστρο μὲ τ' βάρκα, ἀπὸ στχβετ;»

«Ἀπὸ στχβετ; Μὲ τ' βάρκα; Στὸ Κάστρο;» ἠκούσθη ἀπὸ τῆς θύρας ὡς καινὴ τις πρωθύστερος καὶ ἀνάστροφος ἐρωτηματικὴ ἠχώ.

Ἦτο ὁ μαστρο-Πανάγος ὁ μαραγκός, μὲ τὴν κεφαλὴν προέχουσαν εἰς τὸ ἀνώφλιον, μὲ τὴν μίαν πλευρὰ οἰοῦναι κολλημένην ἐπὶ τοῦ παραστάτου.

Ἄλλ' ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, μόλις ἠκούσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἱερέως, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῆ πλέον τοῦ δευτερολέπτου, μὲ τὴν χονδρὴν, ταχεῖαν κι ἐμπερδεμένην προφορὰν του, ἀνέκραξε:

«Μπράβο, μπράβο! Ἄκοῦς, ἀκοῦς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! Ὅρεξη νὰ ἴχης, ὄρεξη νὰ ἴχης, παπά!»

«Νὰ ἄνθρωπος!» εἶπεν ὁ παπάς. «Ἔτσι σὲ θέλω, Στεφάνη! Τί λές, εἶναι κίνδυνος;»

«Κίντυνος, λέει; Ντίπ καταντίπ, καθολ'! Ἐγὼ σας παίρνω ἀπάνου μ', παπά. Μοναχὰ πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θὰ ῥθῆ κι ἡ παπαδιά, θὰ ῥθῆ κι ἄλλος κόσμος, πολὺς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλη, κατάλαβες, παίρνει κι τριάντα νοματοι, κι σαράντα νοματοι, κι μ' οὐλὲς τὶς κουμπχιές σᾶς, μὲ τὰ σεγίχ σας, μὲ τὰ πράματά σας. Κι ἡ φουρτοῦνα τώρα, κατάλαβες, ὅσο πάει κι πεφτ'. Ταχιά θὰ ἴχουμε καλωσυνη, μπονάτσα, κάλμα. Ὅλο κι καλωσ'νεύει, νά, τώρα καλωσυνεψε!»

Ὡς διὰ νὰ ψευση τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορθμέως, ὀξὺς συρριγμοὶ παγεροῦ βορρᾶ ἠκούσθη, σείων τὰ δένδρα τοῦ κήπου καὶ τοὺς ξυλοτοίχους τοῦ μαγειρείου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, αἱ ἕλαιο δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπήντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

«Νά, ἀκοῦς; Καλωσύνεψε!» εἶπε καγγάζων θριαμβευτικῶς ὁ μαστροΠανάγος.

«Σιωπᾶ ἐσύ, δὲν ξερ'ς ἐσύ» ἀνεκραξεν ὁ Στεφάνης. «Ἐσὺ ξερ'ς νὰ πελεκᾶς στραβόξυλα καὶ νὰ καρφώνης μαδέρια. Αὕτη εἶναι ἡ στερνὴ δύναμη τῆς φουρτοῦνας, εἶναι ἀέρας πὸν ψ'χομαχαι. Αὖριο θὰ μαλακωσ' ὁ καιρός, σᾶς λέω ἐγώ. Μπορεῖ νὰ ἴχουμε ἀκόμα καὶ καμμία μικρὴ χιόνια, δέ σας λέω, μὰ ἡμεῖς, ἀπὸ στχβετ, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε».

«Καὶ σὰν τότε γυρίση στὸ μαῖστρο;» ἐπεμεινεν ὁ μαραγκός.

«Κι χωρὶς νὰ τότε γυρίση στὸ μαῖστρο, ἐγὼ σ' λέω πὼς ἀπ' τὴν Κεχριά κι ἐκεῖ θεν' ἔχουμε θηλχσοιστχ» εἶπε τριβῶν τὰς χεῖρας ὁ Στεφάνης. «Αὐτὰ εἶναι χποθσχλχσιες καὶ δὲ λείπουν, κατάλαβες, κι ὁ κόρφος μπουκάρει ὀλοένα, κι οὔλο στρίβει. Μὰ δέ μας πειραζ' ἡμας αὐτό. Ἐγὼ σας παίρνω ἀπάνου μ', ὁ Στεφάνης σας παίρνει ἀπαν' τ'!»

«Μπράβο, Στεφανή, τώρα μ' ἔκαμες ν' ἀποφασίσω. Ἦπιες ρακί; Τράβα κι ἄλλο ἓνα» εἶπεν ὁ παπάς.

«Ἐχω πιεῖ πέντ' ἕξ ὡς τώρα, ἔτσι νὰ ἔχω τὴν εὐχή σ', παπά»·

«Πιὲ κι ἄλλο ἓνα νὰ γίνουν ἐφτά».

Ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐρρόφησε γενναίαν δόσιν ἐκ τῆς μικρᾶς φιάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης καὶ οὐδέποτε στεριευούσης, τοῦ ἱερατικοῦ μελάθρου.

«Εἴσαστ' ἔτοιμοι, εἴσαστ' ἔτοιμοι;» εἶπεν ἀκολουθῶς. «Πῆρες τὰ ἱερά σ', παπά, τὰ χαρτιά σ' οὔλα, τὰ ἔχεις ἔτοιμα; Ἐχετε τίποτε πράματα νὰ σᾶς κουβαλήσω, γιὰ νὰ ἴμαστ' ἀσένιο;»

«Ἀπὸ τώρα;» εἶπεν ὁ παπα-Φραγκούλης. «Ἀπὸ τώρα! Τί λές; Νὰ εἴμαστ' ἀπρόντο, παπά. Ἐγὼ στὲς δυὸ θὰ ἴρθω νὰ σᾶς φωνάξω, κι ἐσεῖς νὰ εἴσαστ' ἀλέστα. Διάβασε τί θὰ διαβάσης, παπά, κι στὲς τρεῖς νὰ μπαρκάρουμε».

«Ἐγὼ θὰ εἶμαι ξυπνητὸς ἀπ' τὴ μία» εἶπεν ὁ ἱερεὺς, «γιατί ἔχω τὸ ξυπνητήρι μου... Κι ἔπειτα, εἶμαι μοναχὸς μου ξυπνητήρι. Μὰ στὲς τρεῖς, εἶναι πολὺ νωρίς. Νὰ χαράξη, Στεφάνη, καὶ νὰ μπαρκάρουμε».

«Στὲς τρεῖς, στὲς τεσσέρες, παπά, γιὰ νὰ μὴν πέση ὁ ἀέρας, νὰ τὸν ἔχουμε πρῦμα ὡς τὲς Κοκ'ναριές, νὰ ἔχουμε μέρα μπροστά μας. Ἀπὸ ἔκει ὡς τὸ Μανδράκι κι ὡς τὸν Ἀσέληνο, τραβοῦμε σιγὰ σιγὰ μὲ τὸ κουπί. Ἀπὸ ἔκει ὡς τὶς Κεχρεές κι ὡς τὴν Ἁγία Ἐλένη, θὰ μᾶς παίρνη ἀγάλι ἀγάλια μὲ τὸ πανάκι. Κι ἀπ' τὴν Ἁγία Ἐλένη κι ἐκεῖ, ἂν δὲν μπορέσουμε νὰ μ'ντάρουμε...»

«Ἐ, ὕστερα;»

«Ἐγὼ θαλασσώνω καὶ βγαίνω στὴ στεριά, καὶ σᾶς τραβῶ μὲ τὴν μπαρούμα ὡς τὸν Ἁη Σώστη».

Ἐκάγχασαν ὅλοι πρὸς τὸν ἀστεῖσμον τοῦ ἀπλοϊκοῦ ναύτου, ὁ δὲ παπ~[ας, ὅστις ἐφοβεῖτο καὶ αὐτὸς τὴν τροπὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ μέρος περὶ οὗ ὁ λόγος, παρετηρησε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀκροατῶν:

«Μὰ ἐγὼ λέω ὅτι θὰ μπορέσουμε στεριά νὰ τραβήξουμε στὴν ἀκρογᾶλια, τὸν κρεμνα τὸν ἀνήφορο. Ὅσο ψηλὰ κι ἂν τὸ στοίβαξε τὸ χιόνι στὰ βουνά, στὲς ἀκρογιαλιές ὁ τόπος πατιέται».

Ἐμειναν σύμφωνοι, νὰ ἔλθῃ ὁ λεμβοῦχος νὰ τοὺς δώσῃ εἶδησιν εἰς τὰς τρεῖς διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν, καὶ εἰς τὰς τεσσάρων νὰ ἐκκινήσωσιν. Ὁ παπα Φραγκούλης διέταξε νὰ τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραὶ, ὅσας εἶχε, καὶ τινὰ δίπτυρα, καὶ εἰς δυὸ μεγάλα κλειδοπινάκια ἔθεσεν ἐλαίας καὶ χαβιάρι. Ἐγέμισε δυὸ ἑπτακάδους φλάσκας μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν ἐσοδείαν του. Ἐτυλιξεν εἰς χαρτιά δυὸ ἢ τρία ξηροχτάποδα, καὶ μικρὸν κυτίον τὸ ἐγέμισεν ἰσχάδας καὶ μεγαλορράγας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἢ μία, μὲ τοὺς κρυφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταξιδιοῦ ἢ ἄλλη, ἔβρασαν ὅσα αὐτὰ εἶχαν, ἕως τεσσάρων δωδεκάδας, καὶ τὰ ἔθεσαν εἰς τὸν πάτον ἐνὸς καλαθιοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπεγέμισαν εἶτα μὲ

δυὸ πρόσφορα τυλιγμένα εἰς ὀθόνας, μὲ κηρία καὶ μὲ λίβανον. Προσέτι ὁ παπα-Φραγκούλης εἶχε παρακαλέσει τὸν μπαρμπα-Στεφανῆν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σπίτια δυὸ ἐμποροπλοιάρχων φίλων του, ἐκ τῶν παραχειμαζόντων μὲ τὰ πλοῖα των εἰς τὸν λιμένα, νὰ τοὺς παρακαλέσῃ ἐκ μέρους του νὰ τοῦ στείλουν, ἂν τοὺς εὕρισκετο, ὀλίγον κρέας σάλαθο, ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον μαγειρεύουν εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα μακροὺς πλοῦς. Ἐκεῖνοι φιλοτιμηθέντες ἔστειλαν δυὸ μεγάλα τεμάχια, ἕως πέντε ὀκάδας τὰ δύο.

Ὅλας ταύτας τὰς προμηθείας ἔκαμνεν ὁ παπᾶς προβλεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέντας εἰς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὴν χιονα, περὶ ὧν ἐγινε λόγος ἐν ἀρχῇ, καθὼς καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συνεκδημήσοντας προσκυνητάς, καθ' ὅσον ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ θυμώσῃ καὶ πάλιν ὁ καιρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμὼν εἰς τὸ Κάστρον, ἂν ἐν τοσοῦτῳ ἐμελλον νὰ φθασωσιν εἰς τὸ Κάστρον σῶοι καὶ ὑγιεῖς.

Πρὶν κατακλιθῆ, ὁ παπα-Φραγκούλης ἔστειλε μῆνυμα εἰς τὸν συνεφημέριόν του τὸν παπα-Ἀλέξην, ὅστις ἄλλως ἦτο καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐβδομάδος, ὅτι δὲν θὰ ἦτο συλλειτουργὸς τὴν ἐπιούσαν, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ, καθ' ὅσον ἀπεφάσισε, σὺν Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Κάστρον.

Εἶχαν πάρει εἶδησιν ἀφ' ἐσπέρας δυὸ τρεῖς ἐνοριτισσαι, γειτόνισσαι τοῦ παπᾶ, διότι ὁ Πανάγος ἐξελθὼν ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν γυναῖκα του, καὶ αὕτη τὸ διηγήθη εἰς τὰς γειτόνισσας. Ἐπίσης καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἶδησιν εἰς τὸν κύρ Ἀλεξανδρῆν τὸν ψαλτην, μεθ' ὃ ἐξελθοῦσα ἔσπευσε νὰ προσηλυτίσῃ δυὸ ἢ τρεῖς πανηγυριστὰς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνητίας.

Ὅταν ἐμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν, εὐρέθησαν δεκαπέντε ἄτομα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, ἐνέβαλε θάρρος εἰς ἄνδρας καὶ γυναικάς. Ἦσαν δὲ ὅλοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συχνὰ τρέχουσιν, ἄρρητον εὕρισκοντες ἡδονὴν, εἰς πανηγύρια καὶ εἰς ἐξωκκλήσια. Ἦσαν ὁ παπα-Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιᾶς, τῆς Βάσως καὶ τοῦ Σπύρου, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαεπταετοῦς υἱοῦ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ ναύτης του, ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυνητρίαι. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἕκτος.

Οὗτος ἦτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη, τοῦ ἀποκλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἦλθεν εἰς τὴν ἀποβάθραν μὲ σάκκον πλήρη τροφίμων καὶ μὲ ἄλλα τινα ἐφόδια διὰ τὴν ἐκδρομὴν. Ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς:

«Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη;» τοῦ λέγει.

«Τὸ ἔμαθα, παπᾶ, ἀπ' τὸ μαστρο-Πανάγο τὸ μαραγκό».

«Τί ὥρα καὶ ποῦ τὸν εἶδες;»

«Κατὰ τὰς δέκα τὸν ἡῦρα εἰς τὸ καπηλειὸ τοῦ Γιάννη τοῦ Μπουμπούνα. Εἶχε φάει ψωμί κι ἐβγήκε νὰ πιῇ δυὸ τρία κρασιά μὲ τὸ ἰσνάφι. Ἔλεγε πῶς ἀποφασίσατε νὰ πᾶτε στὸ Κάστρο, καὶ σᾶς ἐκατάκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἐγὼ τὸ χάρηκα, γιὰτὶ ἀνησυχῶ γιὰ κείνον τὸν ἀδερφό μου, καὶ θέλω νὰ ῥθῶ μαζί σας, ἂν μὲ παίρνετε».

«Ἄς εἶναι, καλῶς νά ῥθης» εἶπεν ὁ ἱερεύς.

Ἐξέπλευσαν. Ἐστράφησαν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ λιμένος, κι ἔβαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς καὶ ὁ πλοῦς εὐοίωνος ἤρχιζε. Ναι μὲν ἐκρύωναν πολὺ, ἀλλ' ἦσαν ὅλοι βαρεῶς ἐνδεδυμένοι. Ὁ παπᾶς ἐκάθισεν εἰς τὸ πηδάλιον φορῶν τὴν γούναν του. Ἡ πρεσβύτερα εἶχε τὸ σάλι τῆς τὸ διπλό, ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ εἶχε τὸ βαρὺ γουνάκι καὶ τὴν κουζουκά τῆς. Ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἦτο μὲ τὴν νιτσεράδα του, μὲ τὸν κηρωτὸν πῖλον του, μὲ τὸν ἱμάντα δεδεμένον ὑπὸ τὸν πώγωνα, μὲ τὰ μακρὰ πτερύγια σκεπάζοντα τὰ ὄτα, καὶ ὁ υἱὸς του Σπῦρος, ὁ καλούμενος κοινῶς τὸ Μπερκάκι, μὲ τὰς πρεκνάδας καὶ μὲ τὰς βούλλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο μὲ τὰ μανίκια τῆς μάλλινης καμιζόλας του ἀνασφουγγωμένος ὡς τοὺς ἀγκῶνας.

Εὐτυχῶς δὲν ἐχιόνιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Αἶθριος ὁ οὐρανός, σταυρωμένος ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἡ σελήνη ἦτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον καὶ εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἄστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἡ πουλιὰ ἐμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πῆχυς καὶ ἡ ἄρκτος καὶ ὁ ἀστήρ τοῦ πόλου ἔλαμπαν μὲ βαθεῖαν λάμπην ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἐφρισσεν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ, καὶ ἠκούοντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ ρόχθου τὴν ἀκτὴν, εἰς ἣν μελαγχολικῶς ἀπηντα ὁ φλοῖσβος τοῦ ὕδατος περὶ τὴν πρῶραν τῆς μεγάλης καὶ δυνατῆς βάρκας.

Ἐκαμψαν τὸ Καλαμάκι καὶ ἀκόμη δὲν εἶχε χαράξει. Ἦρχισε μόλις νὰ γλυκοχαράζη πέραν τῆς ἀγκάλῆς τοῦ Πλατάνια. Ἐφεζαν εἰς τὸν Στρουφλια, ἀντίκρου τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηρεφούς δάσους τῶν πιτυων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται Κουκ'ναριες. Τότε οἱ ἐπιβᾶται εἶδον ἀλλήλους ὑπὸ τὸ πρῶτον λυκόφως τῆς ἡμέρας, ὡς νὰ ἔβλεπαν ἀλλήλους πρῶτην φορᾶν. Πρόσωπα ὄχρα καὶ χεῖλη μελανὰ, ρῖνες ἐρυθραὶ καὶ χεῖρες κοκκαλιασμεναί. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ εἶχεν ἀποκοιμηθῆ δις ἤδη ὑπὸ τὴν πρύμνην, ὅπου ἐσκεπε τὸ πρόσωπόν τῆς μὲ τὴν μαύρην μανδηλάν ὡς τὴν ρῖνα, μὲ τὴν ρῖνα σχεδὸν ὡς τὰ γόνατα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δυὸ τροπάρια παραπλεύρως αὐτῆς, ὄνειρευόμενος ὅτι ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην του καὶ ἀπορῶν πῶς, αὐτὴ ἐκινεῖτο εὐρυθμῶς ὡς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπά, ὁ Σπυρος, ἔκαμνε συχνῆς μετάνοιες, καὶ ὅσον αἷμα εἶχεν, εἶχε συρρεῦσει ὅλον εἰς τὴν ρῖνα του, ἥτις ἦτο καὶ τὸ μόνον ὄρατον μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιά, ἐν τῇ εὐσεβεῖ φιλοστοργίᾳ τῆς, εἶχε κρίνει ὅτι ὠφελεε νὰ τὸν πάρῃ μαζί, ἀφοῦ δι' αὐτὸν ἦτο τὸ ταξίμον. Τὸν ἀπεσπασεν ἀποτομῶς τῆς κλίνης, τὸν ἔνιψε καὶ τὸν ἐνέδυσσε μὲ δίπλα ὑποκάμισα, δυὸ φανελλας, χονδρὸν μάλλινον γελεκιον, διπλοῦν σακκακι κι ἐπανωφόρι, καὶ περιετυλιξε τὸν λαιμόν του μὲ χνοῶδες ὄλομαλλινον μανδήλιον, ποικιλοχρουν καὶ ραβδωτόν, μακρὸν καταπίπτον ἐπὶ τὸ στερνόν καὶ τὰ νῶτα. Τώρα, παρὰ τὴν πρύμνην, ἀριστεροθεν τοῦ παπά καθημενη, ἀριστερά τῆς εἶχε τὸν Σπυρον, καὶ ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στήθος του, δὲν εὔρισκε σχεδὸν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκευήν, δι' ἣς εἶχε περιχαρᾶκῶς τὸν υἱόν τῆς. Ὁ παπᾶς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀποβάλλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδ' ἔπαυε ν' ἀνταλλάσσει ἀστείστους καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπαρμπα-Στεφανῆν, στρεφόμενος πρὸς αὐτὴν ἐνίοτε τῆς ἔλεγε:

«Νά, γι' αὐτονε τὸ Λαμπράκη, τὸ γυιό σου, τὰ παθαίνουμε αὐτά, παπαδιά».

«Καὶ τί πάθαμε, μὲ τ' δυναμ' τ' Θεοῦ;» ἀπηντα ἡ παπαδιά, ἥτις, κατὰ βάθος, πολὺ ἀνησυχεῖ μὲ αὐτὸ τὸ παράτολμον ταξίδιον. Εὐτυχῶς, ἡ παρουσία τοῦ παπά τῆς ἔδιδε θάρρος.

«Δὲ μ' λές, παπαδιά» εἶπε μὲ τὴν τραχείαν φωνὴν τοῦ ὁ μπαρμπα-Στεφανης, θελησας ν' ἀστείσθῃ καὶ μὲ τὴν πρεσβυτέραν, «δὲ μ' λές, γιατί λένε: Κυρι' ἐλέησον, παπαδιά! πέντε μῆνες δυὸ παιδιά»;

«Γιατί, μαθές, τὸ λένε;» ἀπήντησε χωρὶς νὰ πειραχθῆ ἡ πρεσβύτερα. «Πάρε παράδειγμα ἀπὸ μενα. Ὅχτῳ γέννες, δέκα παιδιά».

«Θὰ πῆ, τὸ λοιπόν, πὼς οἱ παπαδιές εἶναι πολὺ καρπερές. Μὰ γιατί;»

«Γιατί οἱ παπάδες δὲ λείπουν χρονοχρονικῆς ἀπὸ κοντὰ τοὺς» εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ.

«Νά, τὸ Μαλαμῶ πάλι τὸ κατάλαβε» εἶπεν ὁ παπάς, «δὲν σᾶς τὸ 'λεγα ἐγώ; Ἐσὺ κι ὁ ἐξάδερφός σου ὁ Ἀλεξανδρῆς» — ἐννοῶν τὸν ψαλτην — «ἔχετε μεγάλον νοῦ».

Ὁ παπάς δὲν ἔπαυε ν' ἀστείζεται μὲ ὄλας τὰς ἐν τῷ πλοιαρίου ἐνορίτισσάς του. Εἰς τὴν μίαν ἔλεγε: «Μὰ κεῖνος ὁ Θεοδωρῆς» — ἐννοῶν τὸν ἄνδρα τῆς — «κοιμᾶται ὅταν τὰ φτιάνῃ αὐτὰ τὰ παιδιά;» Εἰς τὴν ἄλλην: «Μὰ δὲν εἶναι καμμία πού νὰ μὴ θέλῃ παντριά! Ἐγὼ ἔχω στεφανωμένα, τριάντα χρόνια τώρα, παραπαν' ἀπὸ διακόσια ἀνδρόγυνα, καὶ καμμία δὲν εὐρεθῆ νὰ πῆ πὼς δὲν θέλει!»

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον θῦμα τοῦ παπα-Φραγκούλη ἦτον ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης. Ἐξαφνα τὸν ἠρώτα:

«Δὲ μοῦ λές, Ἀλεξανδρῆ, τί θὰ πῆ, τώρα, στὴν καταβασία τῶν Χριστουγέννων, 'ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν'; Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ ἀνυψώσας;»

«Νά, ὁ ἀνιψιός σας» ἀπήντα ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, μὴ ἐννοῶν ἄλλως τὴν λέξιν.

«Καὶ τί θὰ πῆ 'σκῦλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών;» ἠρώτα πάλιν ὁ παπᾶς.

«Νά, σκῦλα Βαβυλῶν» ἀπήντα ὁ ψάλτης, νομίζων ὅτι περὶ σκύλας πράγματι ἐπρόκειτο.

Ταῦτα ἔλεγοντο ἐνόσω ἦτο ὑπὸνυμος ἡ βάρκα, μὲ τὰς κῶπας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλέουσα τὸν Ἀναγυρον καὶ τὸν Ἀσέληνον, ἀριστεροθεν πελαγωμένη ἀντίκρυ τῶν Τρίκερων καὶ τοῦ Ἄρτεμισίου. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐκάθητο κυβερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐβοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ἂν καὶ ἀτζαμῆς περὶ τὰ ναυτικὰ πράγματα, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζεσταθῆ. Κι ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμισεῖαν ὥραν. Εὐτυχῶς, ἂν καὶ ἐκρύωναν ὄλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ ριπαὶ αἱ κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὀρέων ἐξύριζον τὰ ὄτα καὶ τοὺς λαιμούς των, εἶχον ὅμως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γεινιάσεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε προβάλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμᾶς («ἥλιος μὲ τὰ δόντια γριὰ μὲ τὰ χταπόδια!» ἀνεκραζεν ὁ Λαμπράκης) διότι, ἐνῶ τὴν νύκτα ἠθρίαζε κι ἐγένετο «ὁ οὐρανὸς καντῆλι», τὴν ἡμέραν συνηγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς τὸν ἀπῆλιωτην, ὡς νὰ ἠπειλεῖτο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπροβαλε, κι ἐφάνη ὡς νὰ ἔβλεπε ποιά ἦτο ἡ ὑψηλότερα καὶ ἐγγύτερα κορυφὴ ἐκ τῶν κατάλευκων ὀρεων ὀλόγυρα, ἢ τοῦ Πηλίου ἢ ἢ τοῦ Ὄθρυος, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῆ. Ἀλλὰ τὰ νέφη σωρευθέντα πάλιν τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσηβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βορεινότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἐπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν μιλίων. Ὁ παπὰς ἔβλεπεν ὅτι ἠθελον νυκτώσει, πρὶν φθασωσιν εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη, καὶ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν Κεχρεάν, τὴν ὠραίαν μελαγχολικὴν κοιλάδα μετὰ τὰς ἐλαιοφύτους κλιτύς, μετὰ τὸν Ἀραδιᾶν, τὸν πυκνὸν ὀρυμῶνά της, μετὰ τὸ ρεῦμα καὶ τὰς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ μὲν κακομάντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγνόει, καὶ ὁ παπα-Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἶτε τροπὴ εἰς τὸν μαῖστρον ἦτο, εἶτε ἀποθαλασσία καὶ μπουκάρισμα τοῦ κόρφου, τὰ κύματα ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατάπρωρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ βάρκα μετὰ τὸ λευκὸν πανίον της, καὶ μετὰ τὸν φλόκκον καὶ τὴν ἀντέννα της, ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὅμοια μετὰ Ἑλληναλβανὸν χορεύοντα ἠρωικοὺς χορούς, μετὰ τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, μετὰ τὸν ἕνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, μετὰ τὸν ἄλλον ὑψιτενὴ καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα. Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θεὴ τὸ Μαλαμῶ ἠρώτα τὸν παπὰ ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποβιβασθῶσι καὶ ἀνελθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεάν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἐορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ζαλισθεὶς, ἐζαρωσεν εἰς μίαν γωνίαν, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησυχοῦν. Μόνον δυὸ ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ παπα-Φραγκούλης.

Εἷς τῶν ἐπιβατῶν ἐπροτεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεάν, ἕως ὅτου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφάνης καὶ ὁ ἱερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπεῖχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δυὸ μέσα ἠδυναντο νὰ δοκιμασῶσιν, ἂν τὰ εὔρισκον τελεσφόρα· ἢ νὰ συστειλῶσι τὰ ἱστία καὶ νὰ προχωρησῶσι μετὰ τὰς κωπὰς, καταφρονούντες τὸν ἀφόρητον, διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα, σάλον, περιβρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυόμενα καὶ εἰσπηδόντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, ριγοῦντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμασῶσιν ἂν θὰ εὔρισκον ὄρομισκον τινά, ὄχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιονα, ὥστε νὰ εἶναι βάτος εἰς ἀνθρώπους. Πτυαρια καὶ ἀξίνας δυὸ τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐχρησιμεύον διὰ ν' ἀνοιξῆ ὄρομον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἀπεφανθῆ ὅτι, ἀφοῦ ἐξ ἅπαντος θὰ ἐνυχτωναν, καλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμασῶσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἶπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδυναντο νὰ προχωρησῶσι διὰ θαλασσίας, καὶ ὕστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφυγῶσι καὶ εἰς τὴν δευτεραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος, ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φοράν, ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ, μετὰ τὸ ἀνθρώπινον φορτίον της, ἐχορευεν, ἐχορευεν ἐπάνω εἰς τὸ κύμα, πότε ἀνερχόμενη εἰς ὑγρὰ ὄρη, πότε κατερχόμενη εἰς ρευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῆ εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῆ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα τοῦ τὴν παράκλησιν ὅλην, ἀπὸ τὸ «Πολλοὶ συνεχόμενος» ἕως τὸ «Πάντων προστατεύεις». Κι ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο, μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπὰ νὰ ἐκχυσῆ ἐλευθερῶς τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἔμασα κι ἔπνιγε μέσα του, ὑποτονθορῶν: «Σκύλιασε ὁ διαολόκαιρος, λύσσαξε! Θὰ σκάσης, ἀντίχριστε, Τοῦρκο! Τὸ Μουχαμέτη σου, μέσα!» Κι ἡ θεὴ τὸ Μαλαμῶ, ποιούσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἔλεγε τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», κι ἐπανελαμβάνεν: «Ἐλα, Κ' στέ μ'! Βοήθα, Παναῖα μ'!» Καὶ τὰ κύματα ἐπληττον τὴν πρῶραν, ἐπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτυπῶν τὰ νῶτα, ἐκτυπῶν τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῆ. Καὶ ἡ

ἀπόρρωξ βραχώδης ἀκτὴ ἐφαινετο διαφιλονεικοῦσα τὴν λείαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Τέλος, ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζη. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἐβλεπον ἀντίκρυ τὸ Κάστρον, οὗ ἀπεῖχον τώρα δυὸ ἀκόμη μίλια. Νέφη συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολὰς ἠμπόδιζον νὰ φανῆ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος, ἀντὶ νὰ πέση, ἐδυνάμωνε καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθεριεue, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατός του λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἴμη δυὸ δγκοὺς φαιούς, ἀμαυρούς. Εὐτυχῶς, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.

«Ἐδῶ, ἐδῶ εἶν' ἓνα λιμανάκι, παπά, κατ' ἀπ' τὸ Πρυῖ, ἀποκατ' ἀπ' τὴν Ἁγία Ἀναστασία, στὰ Μποστάνια».

«Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;»

«Ὅπως ξερ' εἰς ἡ ἀγιωσύνη σ' τὰ γράμματα τσ' ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὄξου, παπά, ἔτσι κι ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὄξου ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάβους, κι τ' εἰς ἀμμουδιές, ὅλες τὶς ξέρες κι τὰ γκριφια κι τὰ θαλάμια».

Καὶ προσηγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι. «Ἐκεῖ, ἐκεῖ διανασταεῖ».

Ἐπῆρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὡς φυσικὴ ἀποβάθρα, πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κῦμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορᾶν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κῦμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἠσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἶσθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν καὶ εὐλίμενον μέρος.

«Πάντα κατευόδιο!» εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεζαλίσθη κι ἐσταθῆ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἐπηδησαν εἰς εἰς ἐξω· ἐξεφορτώσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠλάφρυναν τὴν βαρκαν. Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμενὴν ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἐξαπλωθῆ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῆ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

«Τώρα νὰ σύρουμε τὴ βάρκα, παπά» εἶπεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, «κι ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθοῦμε ὅλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγὰ σιγὰ ν' ἀνεβαίνουμε. Ἄς πάρουν κι οἱ γυναῖκες δ,τι μποροῦν».

«Νὰ τώρα τί ἄξιζε νὰ ἔχα τὸ μ'λαρι μαζί μ'» εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς. «Σοῦ εἶπα, μπαρμπα-Στεφανῆ, νὰ τὸ μπαρκάρουμε, δὲ θέλησες».

Ἐσυραν τὴν λέμβον. Ἦνασαν τὰ δυὸ φανάρια ποὺ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας του, καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεῦῃ ποὺ θὰ εὑρίσκε μονοπάτι ὄχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιονα, ὥστε νὰ δύναται ἄνθρωποι νὰ βαδισωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς τὸ Κάστρον, τὸ ὁποῖον διεκρινετο ὡς πελώριος ἀμαυρὸς ὄγκος ὑψηλὰ πρὸς βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς ἣν κατάστασιν ἦτο τώρα ὁ ὄρομος ἀπὸ τὰς χιονας, τὶς οἶδεν ἂν θὰ ἤρκει καὶ

τὸ τριπλάσιόν του χρόνου ὅπως φθασωσιν. Ἐδείπνησαν ὅλοι ἐπὶ ποδὸς μὲ διπυρα καὶ μὲ ἐλαίας καὶ ἐπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακὴν.

Ὁ Βασίλης ἐπανελθὼν ἀνηγγεῖλεν ὅτι ἄνευρε τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιονα, ἀλλ' ὅτι μὲ πολὺν κόπον, ἂν προπορευωνται δυὸ ἄνθρωποι καὶ ξεχιονίζουσι, ἐλπίζει νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορωτερον... ἕως τὰ μεσανυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευας. Ὁ κύριος Ἀλεξάνδρῃς ἔλαβε τὸ ἕνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του ἔλαβον τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας καὶ προπορευόμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. Ὁ ὀρμίσκος ἀνήρχετο ἔρπων εἰς τὸν κρημνὸν κατ' ἀρχάς, εἶτα κατηρχετο εἰς ἕν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπατοῦν προσεκτικῶς, ὡς νὰ ἐμετροῦσαν τὰ βήματα τῶν. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν νεφῶν καὶ προσεπαθεῖ νὰ φέξῃ τὸν ὄρομον μὲ τὸ κρυερὸν φῶς της. Ἐνίοτε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ ὄρομου, ἀπεπλανῶντο καὶ εὐρίσκοντο αἴφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελώριων βράχων, κάτω τῶν ὁποίων ἄβυσσος ἤνοιγε τὸ στόμα της, καὶ πάλιν κατεβαῖνον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα, κρατούμενοι ἐκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἀνεῖρπον εἰς τὸν κρημνὸν ὡς μικρὸν κοπαδιὸν αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ τοὺς δυὸ βοσκούς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακροθεν ἂν τοὺς ἔβλεπε τίς, ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὡς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρὰν, μὲ τοὺς δυὸ φανούς. Μὲ ὅλον τὸ ξεχιονισμὸν, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ τίς ποσὸν ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἔπατοῦν ἐνίοτε σφαλερῶς καὶ ἐχῶνοντο ὡς τὸ γόνυ καὶ ὡς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιονα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυκτα ὅταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἀλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιονα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν.

Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διελθῶσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδηρόπορταν τοῦ Κάστρου ἤκουσθησαν φωναί:

«Ποιοὶ εἶστε; Ποιοὶ εἶστε;»

Καὶ ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκωριασμένων στροφῶν, ὡς νὰ ἐδοκίμαζε τίς νὰ κλείσῃ ἔσωθεν τὴν σιδηρᾶν πύλην. Ἦκουσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ὡς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκιοῦ.

«Καλοὶ! Καλοὶ! Πατριῶτες!» ἀπηντησεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς. «Μὰ ἐσεῖς ποιοὶ εἶστε;»

«Πέστε μας τὰ ὀνόματά σας!»

«Ἡμεῖς εἴμαστε...» ἤρχισεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματος ἐσυμβουλευετο τὸν παπᾶν.

«Μπά! αὕτη εἶναι ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου» ἀνεκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς.

Καὶ εἶτα ἐντεινας τὴν φωνήν:

«Ἀργύρη, ἐγὼ εἶμαι!» ἐφώνησε.

«Τόσο καλύτερα... μᾶς ἔβγαλαν κι ἀπὸ ἕναν κόπο» ἐψιθυρισεν ὁ ἱερεὺς.

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνηνητησαν τὸν Ἀργύρην τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του, τὸν Γιάννην τὸν Νυφιοτην. Οὗτοι ἐν ὀλιγοῖς διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλείσει τὸ χιόνι ἐπάνω στὸ Στοιβωτό, ὅπου ἐτρυπωσαν δυὸ νύκτας εἰς μίαν σπηλιάν, καὶ πῶς τὴν προχθές, ἤτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπηλευθέρωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος, δυὸ αἰγοβοσκοί, ὁ Γιαλῆς ὁ Κονιζᾶς καὶ ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὐρίσκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ ὄλον τὸ αἰπόλιόν των εἰς τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπερ ἀλλαγῶ περιεγραψαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος, φυτρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολὴ τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὡς νὰ ἔδειχεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει φοβερός, μονοκόμματος γρανίτης, ἀλίκυπος, ὅπου γλαῦκες καὶ λάροι ἠρίζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικούντες πὸ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἐνὸς καὶ πὸ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλῆς σκοπὸς τοῦ βορρᾶ καὶ τῶν γειτόνων του, τοῦ καικίου καὶ τοῦ ἀργεστου, ὧν τὸ στάδιον εὐρὺ ἐκτείνεται ἀναμεσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου μεμονωμένος ὑψιτενης βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχον κλεισθῆ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βάρβαρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσωζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μὲ τὰς στεγας καὶ τὰ πατωματὰ τῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον, ἡ ὀλιγωρία τῶν δημοτικῶν ἄρχων, ὁ ὀκνὸς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκεπτῶνται τὸ Κάστρον συχνοτερα, καὶ ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τίνων συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδομῶν, εἶχε καταστήσει ἐρειπιῶν σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελησαντες καὶ οἱ ἐφημέριοί της σημερινῆς πολίχνης, ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς.

Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ δχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπα-Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδεία τοῦ φθασαντες εἰσηλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ καρδιά τῶν ἠσθανθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθυρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου», καὶ ἡ θεῖα τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φ' στᾶνα της τὴν βρεγμενὴν καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην, στεγνὴν, καὶ τὸ γ' νάκι της τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμόκλαδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπταν ἐπιμελῶς τὰ κανδηλια, καὶ ἤναγαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δυὸ μανουάλια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σφζόμενου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφζόμενον ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν, καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημενον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης Βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουβεὶμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ

μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς ἀμόμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι σπλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἔλαλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ»!

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρεματαὶ ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολυκλαδος πολυέλεος, καὶ ὀλόγυρα ὁ κρεμαστὸς χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὑφ' ὧν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὀλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν. Ἰστανταὶ ἐπὶ τῶν τοίχων ἠρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ ὀρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ του ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατρυπᾷ μὲ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὀχρὸν Παραβάτην. Πελιδνὸς ὁ παράφρων τύραννος, μὲ τὸ βλέμμα σβήνων, μὲ τὸ στήθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στέρνον του τὸν ὄξυν σίδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιαρὰν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδιον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρός του, τῆς Ἁγίας Ἰουλιτῆς. Δία δῶρων καὶ θυσιῶν ἐζητεῖ ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδιον, καὶ διὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν μητέρα. Ἀλλ' ὁ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑπογελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκεῖνος ἐξαγριωθεὶς ἐκρήμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερὸν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χηβαδα τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, ὑψηλά, ἐφαινετο στεφανουμένη ὑπὸ ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνεουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθεοῦ, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαινοντο ὡς νὰ ἐχαιρον διότι ἐμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δέ, καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, εἰκονίζετο περιτεχνῶς ὅλον τὸ Δωδεκαορτον καὶ τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων, καὶ ἡ βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ ληστής ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσηλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι, ἂν καὶ ἐνυσταζον τινὲς αὐτῶν, ἠσθανθησαν τόσον τὴν χαρὰν του νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἐχῶσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι, καὶ ἐνίστε ὅπως ἐξαπλωνῶνται καὶ κλεπτῶσιν ἀπὸ κανέναν ὕπνον τυλιγμένοι μὲ τὰς καππες τῶν παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δυὸ πυρσοῦς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τὴ βοήθεια τῶν ἐσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρευθεὶς πᾶμπολλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγοντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας καὶ τὰ ἐρίφια των, ὅσα δὲν εἶχον ψοφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δυὸ ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιονος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν καὶ ἐνθάλη ἢ λιτὴ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυστασμενοὶ, ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασιδία των (ἅ! ἐμελλον ἄρα τοῦ Προφητάνακτος οἱ θεσπέσιοι ὕμνοι ἀπὸ ψαλμῶν νὰ καταντήσωσιν

ανάγνωσις νυστακτική, καὶ ὡς ἀνάγνωσις νὰ παραλείπωνται ὅλως, ὡς φορτικόν τι καὶ παρέλκον!), βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κυρ Ἀλεξανδρῆ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμίμητου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὧν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψαλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος. Κανὲν σχεδὸν κῶλον δὲν ἔλεγεν ὀρθῶς, οὔτε μουσικῶς, οὔτε γραμματικῶς. Πότε ἦν καὶ ἡμισυ κῶλον τὰ ἡγου εἰς ἓν, πότε δυὸ καὶ ἡμισυ τὰ διήρει εἰς τέσσαρα. Ἀλλὰ προκριωτέρα ἢ ἀμάθεια τῆς δοκησιοφίας...

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν, πιστοί, ποῦ ἐγεννηθῆ ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἁγίων ἐφανήσαν ὡς νὰ ἐφαιδρυνθῆσαν εἰς τοὺς τοίχους. «Ἀκολουθησώμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλεον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας. «Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», καὶ ἔσεισθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπα-Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «Δόξα ἐν ὑψιστοῖς λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαιῷ τεχθεντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνώρισαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρὸν καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Αἴφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξήλθον τινὲς τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε κι ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, κι ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπὰς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψαλτην καὶ τὸν ἐκαρφώσεν εἰς τὴν θέσιν του.

τὰς φωνὰς εἶχον ρηξοὶ ὁ εἷς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἷς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναισκου. Δία τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἰς τίνας κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντίκρου, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρουπη, ἐσηματίζετο ἐπισημῶς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γυαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονιάς τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων, ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρουπιῆ.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα ἕως οὐ ἐννοησῶσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνον ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερά ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κυρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκρατεῖ τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνοήσαν ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρουπη, εἶχε προσαράξει πλοῖον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλιοῦ σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτυπῶν βράχων, ἐβλεπον σῶμα τί ἀμυδρῶς κινούμενον, μελανωτερον τῶν βράχων. Ἀντηχοῦν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθνομεναι ἀπὸ τὰς ἠχοῦς, κραυγαὶ ἀγωνιάς καὶ ταραχῆς, ὅμοια μ' ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἐκχυνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιὰ εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοήθειας δὲν εἶχον ταχῶς.

Ἐν τούτοις, ὁ Στεφάνης ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιωτῆς ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργυρῆς καὶ ὁ ἀδελφὸς του ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δυὸ φανάρια, καὶ ἀπεφασισαν νὰ κατελθῶσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης ὀρμίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειαζέτο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσανυκτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἦρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκ τῆς ἀθορμήτου ἐκείνης φιλάνθρωπίας, ἣτις εἶναι οἰονεὶ φυσικὴ ὀρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἔκπληξιν, καὶ πρὶν προφθασασα πνεύση ἢ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς τῶν καὶ ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γέφυρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μειναντες ἐπάνω, ἠσυχολοῦντο ν' ἀνανέωσιν ὅλονεν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ριπτοῦσι ξηρὰ κλαδιὰ εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβραδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν πρόθεσιν, κὶ ἐμνημόνευσε τὴν πρωΐαν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὗ μόνον τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὗ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα.

Τέλος, αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἠσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψῃ ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δυὸ ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχησαντες ἐξήλθον ἕως τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξύλινης γέφυρας, μετὰ δυὸ πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργὰ ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἦρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἀλλ' ἡ λειτουργία προχώρει καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαινετο. Τέλος, εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ», ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληθοντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπαρμπα-Στεφάνης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μετὰ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μετὰ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῶ ὁ κυρ-Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλόγησω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξοκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολεττὶ τοῦ καπετὰν Κωσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσηλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μετὰ ἀδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δυὸ ἡμερῶν ἦτο προσορμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀλλ' ὁ βορειᾶς τὸν ἐζούριασε, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακρὰν. Μάτην προσεπάθησε μετὰ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις, δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκολῶς εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μετὰ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὄρατον στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττὶ, ζυλαρμενον, μετὰ ματαιᾶς προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς

νήσους, ὅπου, τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων, οἱ ἀγωνιῶντες ναυβαται εἶδον ἕξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτούς, τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναΐσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραιοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι, οἱ ἀκούσαντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψιστοῖς». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρουπη. Εὐτυχῶς, δι' ἐπιτήδειου χειρισμοῦ ἀπεφυγον τὴν καταστροφὴν κι ἐκαθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηγά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμενον, ὅσον δὲν ἠδυνατο νὰ εἶναι μετὰ τὰς δυὸ ἄγκυράς του, τὰς μειναςας ὡς ὀμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμηθησαν νὰ σφαξῶσι καὶ ψησῶσι δυὸ τρυφερά ἐρίφια, ἐνῶ οἱ δυὸ ὑλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετὰν Κωσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον οὐδένα κίνδυνον διετρεχεν ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπώθησιν πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δυὸ ἄσκους γενναίου οἴνου καὶ ἐν καλαθῶν μετὰ αὐτὰ καὶ κχσκχβαλι τῆς Αἴνου, καὶ ἡμισεῖαν δωδεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μετὰ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠύφρανθησαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρέπειας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μετὰ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπνοτες, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισται εἶχαν φέρει μετ' αὐτῶν, καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβοκύρης ἐκομίσεν ἀπὸ τὸ πλοῖον του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἠλαττώθη πολὺ, καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος, ἀπεφασισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δυὸ ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἄμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθεῖλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ σοφρὰν εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τὴ βοήθεια τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας τοῦ Λήμνιου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβραδυναν νὰ ξεκαθισῶσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαινετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κοπῶν. Καὶ ἀποχαιρετισαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βαρκαν, πότε ρυμουλκούμενην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μετὰ ἰστία καὶ μετὰ κωπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορᾶν ταύτην, ὡς συντομωτερας καὶ εὐπλοώτερας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Στρίγγλα Μάννα

Πῶς τὸ εἶχε πάθη, νὰ καταντήση σχεδὸν τρελός, κανεὶς δὲν ἤξευρεν. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι τοῦ εἶχε προέλθει ἀπὸ ἔρωτα· ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι, ὅταν ὑπηρετεῖ ὡς κληροῦχος εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, διὰ μικρὸν πταῖσμα τοῦ εἶχεν ἐπιβάλλῃ ὑπερμέτρως σκληρᾶν καὶ βάρβαρον τιμωρίαν· ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι ἡ ἴδια ἡ μάνα του τὸν εἶχε τρελάνῃ, μὲ τὶς στριγγλιές καὶ μὲ τὶς βλασφημίες της.

Ἐπήγαινε ἀνάμεσα γιὰ χταπόδια ἢ γιὰ ψάρια μὲ τὶς βάρκες. Ἄν τοῦ ἔδιδαν μερίδιον ἀπὸ τὴν ἄγραν, τὸ ἔπαιρνε, ἂν δὲν τοῦ ἔδιδαν, δὲν ἐζήτει. Ἡ μητέρα του ἔτρεχε μὲ τὶς φωνές εἰς τὰ σπίτια τῶν ψαράδων, κ' ἐζητοῦσε διὰ τῆς βίας τὸ μερίδιον· ἐφώναζεν ὅτι ἀδικοῦσαν τὸ παιδί της - ὁ Θεὸς κ' ἡ γῆς νὰ τοὺς εὔρῃ! Ἡ γυναῖκα τοῦ βαρκάρη μὲ ὄρκους διεμαρτύρετο ὅτι δὲν ἔβγαλεν ὁ ἄνδρας της ψάρια· οὔτε γαρίδα! Ἡ μητέρα τοῦ Ζάχου δὲν τὰ ἐπίστευεν αὐτά, ἐπειδὴ πολλάκις εἶχε καὶ ἡ γοῦνα της!

Αὐτὴ ἡ ἴδια τὸν ἐβίαζε νὰ πηγαίῃ μὲ τὶς βάρκες· αὐτὴ τὸν ἠνάγκαζε νὰ πάη νὰ σκάψῃ τ' ἀμπέλι - γιὰτὶ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ μεροκάματα· αὐτὴ τὸν ὑπεχρέωνε νὰ κάμνῃ ὅλες τὶς δουλειές. Ἐκεῖνος ὑπέκυπτεν εἰς τὴν θέλησίν της τὴν ὑπερτέραν, ὡς νὰ ἦτον ἀκόμη παιδίον. Καὶ ἦτον ὡς εἰκοσιπέντε ἐτῶν. Τὸν περισσότερο καιρὸν, ὅταν δὲν εἶχε δουλειά, ἢ ὅταν δὲν τοῦ εἶχεν εὔρη δουλειά ἢ μητέρα του, τὸν ἐπερνοῦσε καθήμενος ἐπάνω εἰς μίαν πεζούλαν, ἀντικρὺ εἰς τὸ παραθυράκι τῆς κουζίνας τοῦ νέου δημάρχου. Ὁ νέος δήμαρχος ἦτον ἄγαμος, καὶ εἶχεν ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν πτερύγων του τὴν δασκάλισσαν, ὡς ξένην καὶ ἀπροστάτευτον νέαν, ἣτις ἐκατοικοῦσεν ἀντικρὺ τῆς οἰκίας του ἀπὸ τὸν ἐπάνω δρόμον, παράλληλον τῆς παραθαλασσίας ἀγορᾶς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔβλεπεν ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἡ οἰκία τοῦ δημάρχου. Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς νεαρᾶς δασκάλας καὶ ἀντικρὺ τῆς δημαρχικῆς οἰκίας, ἐκάθητο ὁ Ζάχος μονοτόνως ἐπὶ ὥρας, κ' ἔπαιζε μονότονους ἤχους, σχεδὸν ἄνευ ρυθμοῦ καὶ μέλους μὲ τὸ μπουζοῦκι του. Ἐκεῖ, τὸ δειλινὸν θερινῆς ἡμέρας, ἔμελλε τὸ ἄσμα·

*Κρέμετ' ἡ καπότα στήν ἀλυγαριά·
ντέρτι καὶ μαράζι κι' ἀναπαραδιά!*

Μὲ τὸ ἄσμα τοῦτο, καὶ ἂν ἐζήτει νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν νεαρῶν γειτονισῶν, ἀκριβῆ συνειδήσιν δὲν εἶχε τοῦ πράγματος ἀλλὰ μᾶλλον, Σαοῦλ ἅμα καὶ Δαυὶδ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἐπροσπάθει διὰ τῆς μουσικῆς ταύτης νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἰδίαν τρέλαν του.

Πλὴν τότε, καθὼς εἶχεν ἀρχίσει νὰ τονίζῃ τὸ ἄχαρι ἄσμα, μόλις παρήρχοντο ὀλίγα λεπτά, καὶ ἠκούετο φοβερὰ ὀξεῖα φωνὴ ἀπὸ τὸ πέραν μπαλκόνι, ἀπὸ τὴν ἄκρην τῆς σειρᾶς, πέντε ἢ ἕξ σπίτια ἀρα-πέρα, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος.

- Ἔ! σκασμός! ...ἔλα γλήγορα!... Ἡ βάρκα καρτερεῖ...

Ὁ Ζάχος καταρχὰς δὲν ἔδιδε προσοχὴν, ἢ μᾶλλον δὲν ἀντελαμβάνετο εὐκρινῶς, κ' ἐξηκολούθει νὰ παίζη τὸ μπουζοῦκι του. Ἦτο δειλινόν, καὶ ἦτον γλυκεῖα δροσίτσα εἰς τὸ μπουγάζι ἐκεῖνο τοῦ δρομίσκου. Μὲ τὸ ἄσμα του ἐβαυκάλιζε τὸν μεσημβρινὸν ὕπνον τῆς δασκάλας, ἣτις εἶχε κάμη ἐξετάσεις καὶ ἀπήλαυε τὴν ἄνεσιν τῶν διακοπῶν, καὶ μὲ τὸ ἄσμα του, ὡς μὲ κέλευσμα, συνώδευε τὰ πλυσίματα τῶν πιάτων, τὰ σφουγγαρίσματα, καὶ ὅλα τ' ἀνεβοκατεβάσματα τῆς Ἀμέρσας, τῆς θεραπαινίδος τοῦ δημάρχου, ἢ ὁποῖα ξυπόλυτη, ξεσκούφωτη, ξεκάλτσωτη, ἔκαμνε τὶς δουλειές της, καὶ δὲν ἐφαίνετο νὰ δίδῃ προσοχὴν εἰς τὸ ἄσμα καὶ εἰς τὸν τραγουδιστὴν. Κατεδέχετο μόνον νὰ γελᾷ ἐνίοτε, ὅταν ἄλλες γειτόνισσες ἐπείραζαν διὰ λόγων τὸν Ζάχον. Αὐτὴ δὲν τοῦ εἶχεν ἀποτείνῃ ποτὲ τὸν λόγον.

- Ἄχ! Ζάχο μου, Ζάχο! ἔλεγεν ἡ Ἀκρίβω ἢ Ἀνυφαντίνα. «Ὅποιος θέλῃ ν' ἀγαπήσῃ, θέλει νὰ χασομερήσῃ! ...». Κ' ἐσένα, ποῦ σ' ἀφήνει νὰ χασομερήσῃς ἢ προκομμένη ἢ μάνα σου!

Δευτέρα φωνὴ ἤρχετο ἀπὸ τὸ πέραν μπαλκόνι. Ἡ Ζωγάρα, ἡ μητέρα τοῦ Ζάχου, ἐξηκολούθει νὰ φωνάζῃ:

- Βρὲ σύ, τίνοσ τὸ λέω;... Θὰ τσακιστῆς ἀπὸ κεῖ γλήγορα ἢ θὰ ἴρθω νὰ σοῦ κάμω τὰ μούτρα σου... μαῦρα σὰν τὸ μπουζοῦκι!...

Ὁ Ζάχος εἰς ἀπάντησιν ἐγέλα τὸν γέλωτά του, τὸν σκαιὸν καὶ θλιβερόν. Ἡ φωνὴ τῆς μητρὸς του δὲν ἐπενήργει ἐπ' αὐτοῦ μακρόθεν. Ἀλλ' ἡ παρουσία της πλησίον ἦτον ἐξόχως ἐπιβάλλουσα.

Ἦτον Αὐγούστος μῆν, καιρὸς ποῦ λαμβάνουν τὰ μέτρα τοὺς οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι μιμοῦνται τὸν μύρμηκα, ὄχι τὸν τέττιγα, καὶ θέλουν νὰ ξεχειμωνιάσουν. Ἡ Ζωγάρα εἶχε διαθέσει ἤδη τὸν υἱὸν της, τὸν εἶχεν ἐνοικιάσει, τὸν εἶχε βάλῃ εἰς ἀγῶγι. Μεγάλες βάρκες θὰ ἔπλεαν πρὸς ξύλευσιν καὶ μεταφορὰ καυσόξυλων ἀνὰ τὰς ἔρημους ἀκρογιαλιᾶς, μακρὰν τοῦ λιμένος, κάτω ἀπὸ τοὺς πευκῶνας καὶ τοὺς δρυμοὺς τῆς νήσου. Εἰς μίαν ἀπ' αὐτὰς τὶς βάρκες ἡ Ζωγάρα εἶχε στρατολογήσει τὸν Ζάχον. Τῆς ἐχρειάζοντο καυσόξυλα διὰ τὸν χειμῶνα.

Σὰν εἶδεν ἡ Ζωγάρα, ὅτι ὁ υἱὸς της εἶχε κωφεύσει εἰς τὰς δυὸ προσκλήσεις της, ἐπῆρε μίαν μακρὰν στραβολέκαν ἢ μαγγούραν τὴν ὁποῖαν εἶχε διὰ στήριγμα εἰς τὰς ἐκδρομᾶς της ἀνὰ τοὺς ἀγρούς - χρησιμεύουσιν προσέτι καὶ διὰ νὰ φθάνη τὰ σῦκα εἰς τὰ ξεκλώναρα τῶν δένδρων, τῶν ἰδικῶν της, καθὼς καὶ τῶν γειτονικῶν, ὅσα εὐρισκόμενα παρὰ τὸ σύνορον ἐσκίαζον τὸ ἀμπέλι τὸ ἰδικόν της- καὶ κατέβη εἰς τὸν δρόμον. Ὅλίγα βήματα, κ' εὐρέθη πλησίον τοῦ Ζάχου.

- Γκρεμοτσακίσου τώρα, κ' ἄφσε τὸ μπουζοῦκι σου! ... Νὰ κάθωνται τρεῖς νομάτοι νὰ σὲ καρτεροῦν ἐσένα! ... Θὰ πᾶς γιὰ ξύλα, τώρα, εἶπαμε!... Αὐτὸ δὰ εἶνε κοντὰ στοῦ!...

Ὁ Ζάχος, σὰν εἶδε τὴν μητέρα του, εἶδε καὶ τὴν μαγγούραν, ἤκουσε καὶ τὴν φωνὴν της πλησίον ἐκεῖ, ἐσηκώθη, ἐπῆρε τὸ μπουζοῦκι του, κ' ἔφυγε τρέχων. Ἐπῆγε στὸ σπίτι, ἐφόρεσε τὰ ροῦχα «τῆς φωτιᾶς», ἐπῆρε τὸ ζεμπίλι του καὶ τὰ ἐφόδια καὶ τὰ σύνεργα, ἀξίνην καὶ κλαδευτήρι κτλ., τὰ ὁποῖα εἶχεν ἔτοιμα ἢ μάνα του, κ' ἐπῆγε νὰ τῆς φέρῃ ξύλα διὰ νὰ ζεσταίνεται τὸν χειμῶνα.

*
* *

Ἐλεγαν πῶς τὸν εἶχε τρελάνει ἡ μάνα του!... Αὐτὸ τὸ παιδί τῆς εἶχε μείνη μόνον... Δυὸ ἄλλοι υἱοὶ τῆς εἶχον ξενιτευθῆ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς τὸν Εἰρηρικὸν Ὠκεανόν, εἰς τὴν Πολυνησίαν... Εἶχε στείλῃ γράμματα εἰς προξένους καὶ εἰς ἀρχάς, εἰς τὰς ἀστυνομίας τῶν ἀμερικανικῶν πόλεων τοῦ Σικάγου καὶ τῆς Φιλαδελφείας... Δυὸ ἢ τρεῖς ἄλλοι «σουρτουκίδες», υἱοὶ ἄλλων μητέρων, εἶχον ἀνευρεθῆ ἄλλοτε μὲ τὸν τρόπο αὐτόν. Ἄλλ' οἱ υἱοὶ οἱ δικοὶ τῆς δὲν ἀνεκαλύφθησαν πουθενά. «Μήτε γράμμα μήτε ἀπολογία». Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις.

Ὁ κόσμος ἔλεγεν, ὅτι αὐτὴ μὲ τὴν ἀστοργίαν τῆς τοὺς εἶχεν ἀποξενώσει, αὐτὴ τοὺς εἶχε κάμῃ νὰ σουρτουκέψουν. Εἶχε δυὸ θυγατέρας, καὶ ἦτον χήρα, καὶ οἱ υἱοὶ τῆς τὴν εἶχαν παραιτήσει, κ' ἔκλαιε καὶ ὠδύρευτο, κ' «ἐψηλῶνεν ὁ νοῦς τῆς»! ...Πῶς θὰ τὰς ὑπάνδρευση, πῶς θὰ τὰς ἀποκαταστήσῃ! ... Καὶ τὰς ἐβλασφήμει, καὶ τὰς κατηράτο, νὰ μὴν εἶχαν ποτὲ γεννηθῆ, νὰ μὴ σώσουν νὰ πᾶνε παραπάνω!...

Καὶ τὰς ὑπάνδρευσε καλά... Τὰς ἐστόλισε καὶ τὰς ἐστεφάνωσε, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης... καὶ τὰς ἐσκέπασε καὶ τὰς ἐκουκούλωσε μὲ τὸ χῶμα... «Πῆραν τὴν πλάκα πεθερά», πῆραν τὸ μνημα προῖκα, τὸ μαῦρο χῶμα σύντροφο!...

Τὰ δυὸ κορίτσια, ὡς φαίνεται, εἶχαν γείνη φθισικά, καὶ ἀπέθαναν ὅπως εἶχαν γεννηθῆ ἢ μία δεκαοκτῶ μῆνας κατόπιν τῆς ἄλλης... Κ' ἔτσι ἡ μάνα τοὺς δὲν εἶχε πλέον καῦμόν, πῶς θὰ τὰς ὑπάνδρευεν...

Ἐλεγεν ὁ κόσμος ὅτι αὐτὴ τὰς εἶχε ψωμοφάγῃ μὲ τὴν γρίνια, μὲ τὴν στριγλιά τῆς, μὲ τὶς βλασφημίες καὶ τὶς κατάρεις... Κ' αἱ δυὸ κόραι ἐτάκησαν κ' ἐμαράνθησαν, κ' ἐκοιμήθησαν βαθειὰ εἰς τὸν τάφον, καὶ δὲν ἦτο φόβος πλέον νὰ τῆς ζητήσουν προικιά! ... Κι' αὐτὴ τὰς ἐμακάριζε, διότι ἐπῆγαν, ἀθῶες, εἰς τὸν Παράδεισον.

Τῆς εἶχε μείνη μόνον αὐτὸς ὁ υἱός, ὁ Ζάχος, τὸν ὁποῖον αὐτὴ ὠνόμαζεν «ὁ ζουρλός, ὁ ἀχαῖρευτος!» Καὶ τὸν ἔστελλε διὰ νὰ κάμνῃ ὄλας τὰς ἀγαρείας, καὶ νὰ τῆς φέρῃ καὶ ξύλα.

Ἄ! αὐτὸς ποτὲ δὲν θὰ τῆς ἐζήτει προικιά.

Ἡ μόνη προῖκα τοῦ ἦτον αὐτὸ τὸ μπουζοῦκι, μὲ τὸ ὁποῖον, μελαγχολικὸς Σαοῦλ, ἄχαρις Δαυὶδ, διεσκέδαζε τὴν τρέλαν του... Πλειὰ αὐτὸ τὸ ἔρμο τὸ μπουζοῦκι ἢ μάνα τοῦ τὸ εἶχεν «ἀγκάθι στὰ μάτια τῆς», κ' ἐσκέπετο καμμίαν ἡμέρα νὰ τοῦ τὸ πετάξῃ, νὰ τὸ σφενδονήσῃ ἐκεῖ πού, ἂν ἤθελε, ὡς ἐπῆγαινε νὰ τὸ εὔρισκε!

Ἐπίστευεν ὅτι αὐτὸ ἐμπόδιζε τὸν Ζάχον νὰ εἶνε προκομμένος, καὶ τὸν ἔκαμνε ἀνίκανον νὰ ἐκτελῇ ὄλας τὰς ἀγαρείας πού ἤθελεν αὐτὴ.

Τὸ εἶχε κρύψει μίαν φορὰν ἢ δυό. Ἐδίσταζε νὰ τὸ πετάξῃ ὄλως διόλου, ἢ νὰ τὸ σπάσῃ καὶ νὰ τὸ καταστρέψῃ... Ἴσως νὰ ἦτο καλὸν διὰ τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς ἐορτάς· ὄχι νὰ κάθεται τὰς καθημερινᾶς τὸ δειλινὸν τὴν ὥραν πού ἡ Εὐὰ ἐκρύβῃ εἰς τὸν Παράδεισον σὰν ἐκροτίσθῃ μὲ τ' αὐτιά τῆς – καὶ νὰ τραγουδῇ τὴν «καπότα στὴν ἀλυγαριά» ἀντικρὺ στὰ παράθυρα τοῦ δημάρχου, διὰ νὰ γελοῦν μαζί του ἡ δασκάλισσα, κ' ἡ Ἀκριβὼ ἢ Ἀνυφαντίνα, κ' ἡ Ἀμέρσα, κ' ὁ ἴδιος ὁ δήμαρχος! Τὸ εἶχε κρύψει, λοιπόν,

(διὰ νὰ μὴν τὸ παρακάνη) κάτω εἰς τὸ κατώγι τοῦ σπιτιοῦ, τὴν μία φορὰν μέσα εἰς ἓνα πιθάρι ἄδειο, μὲ σπασμένον στόμιον, καὶ τὸ στόμιον τὸ ἐκάλυψε μ' ἓνα κόσκινον· τὴν ἄλλην φορὰ ἀνάμεσα εἰς τὰ καυσόξυλα, ὑποκάτω εἰς τὸν σοφᾶν, εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὴν ὑγρασίαν.

Ἀλλὰ καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην φορὰ ὁ Ζάχος ἔψαξε, τὸ ἠῦρε, ἐγέλασε μέγαν γέλωτα παράφρονος χαρᾶς· τὸ ἐπῆρε πάλιν, καὶ τῆς ἔφυγε, καὶ ἤρχισε «νὰ τὸ ρίχνη ἔξω», καὶ νὰ τραγουδῇ τὴν «καπότα στὴν ἀλυγαριά».

Τέλος τὴν ἡμέρα ἐκείνην κατώρθωσεν αὐτὴ νὰ τὸν φέρη εἰς θεογνωσίαν, καὶ τὸν ἐκατάφερε νὰ πάη νὰ τῆς κουβαλήσῃ καυσόξυλα, διὰ νὰ ἔχη νὰ ζεσταίνεται τὸν χειμῶνα.

*
* *

Σιμὰ εἰς ὅλα τ' ἄλλα, ὁ κόσμος τὴν εἶχε διὰ «γρουσουῆζα» διὰ «γουρνοπόδαρη». Ἦτον ἀπαισία. Ἄμα ἐπρόκειτο ν' ἀποπλεύσῃ καμμία βάρκα ἢ κανένα καῖκι καὶ ὁ караβοκύρης ἢ οἱ σύντροφοι τὴν συνήντων εἰς τὸν δρόμον, ἐγύριζαν ὀπίσω καὶ ἀνέβαλλον τὴν ἀναχώρησιν.

Ὅταν συνοδία τις ἦτον ἐτοίμη ν' ἀναχωρήσῃ εἰς ἐξοχικὴν ἐκδρομὴν, καὶ τὴν εὔρισκε καθ' ὁδόν, ἔμενε, δὲν ἀνεχώρει. Ἐὰν ἐξεκίνοι τις δι' ἐμπορικὴν ἢ ἄλλην ἐπιχείρησιν, ἀλλοίμονον ἂν τὴν εὔρισκεν ἐμπρὸς του!

Ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ἀρραβῶνος ἢ γάμου, καὶ ἡ πεθερὰ ἢ ἡ γυναικαδέλφη τὴν εὔρισκε μπροστά της, καὶ αὐτὴ τῆς ἠῦχετο «ῶρες καλές!» ὦ! οἱ ῶρες ἐκεῖνες ἐγίνοντο κακὲς ῶρες, κ' ἐσήμαινον ὅτι δὲν ἦτον «κεσμέτι» νὰ γείνη τὸ μελετώμενον συνοικέσιον!

Ὅταν μετὰ δυὸ ἡμέρας ἐπέστρεψεν ὁ Ζάχος ἀπὸ τὰ ξύλα, ἀφοῦ τὰ ἐξεμβαρκάρισαν, κ' ἐκουβάλησε κ' αὐτὸς τὸ μερίδιόν του, - ἡ μητέρα του ἐφρόντισε νὰ εἶνε παροῦσα, καθὼς θὰ ἔλεγεν ἡ γείτων δασκάλα, εἰς ὅλον τὸ ξεμβαρκάρισμα καὶ τὸ μοίρασμα, διὰ νὰ μὴν γελάσουν τὸν Ζάχον καὶ τοῦ δώσουν μισὸ μερδικό- κ' ἐγέμισε τὸ κατώγι τοῦ σπιτιοῦ τῆς μητέρας του, ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναψυχῆς, καὶ «τὸ ἔριξε» χειρότερα ἔξω, αὐτὸς καὶ τὸ μπουζοῦκι του.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὄχι μόνον παρήκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς μητρός του, ἀλλ' οὔτ' ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Εἶχε δραπετεύσει, εἶχε ξεπέσει εἰς ἄλλην γειτόνων, ὅπου «δὲν ἔφθανεν ἡ χάρις της». Αὐτὴ τὸν ἐκνηγοῦσε, καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν συμμαζώξῃ, δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἀνακάλυσῃ.

Οὔτε ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν διὰ νὰ κοιμηθῇ τὴν νύκτα. Ἐκοιμάτο, αὐτὴ δὲν ἤξευρε πού, εἰς μικροκαπηλεία, εἰς τὸν Ἀπάνω Μαχαλαῖ, ἢ εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Μερικοὶ εὐθύμοι νέοι, ὅπου ἔκαμνον θόρυβον εἰς τὶς γειτονιὰς τὴν νύκτα, τὸν εἶχαν κάμη «παρέα», καὶ τὸν ἔσερναν μαζύ τους, διὰ νὰ τοὺς παίξῃ τὴν «καπότα στὴν ἀλυγαριά», καὶ ἄλλα τραγούδια. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ δυὸ νύκτας αὐτὸς συνδιητάτο καὶ συνηγελάζετο μαζύ τους. Ἐφαίνετο ὅτι ἡ συντροφιά ἐκείνη τὸν ἔτρεφε μὲ λωτόν, ὅτι τὸν ἐπότιζε τὸ ὕδωρ τῆς Λήθης κ' ἐξέχασεν, ὁ πτωχός, τὴν μητέρα του.

Τότε ἡ Ζωγάρα ἔγεινε σκύλα, ἔγεινε τούρκα, μετενόησε πικρῶς διατι νὰ μὴν τὸ ἔχη σπάσει, διατι νὰ μὴν τὸ ἔχη κάψει στὴν ἐστίαν τῆς μίαν ἡμέραν χειμερινὴν τὸ μπουζοῦκι τοῦ υἱοῦ τῆς, ἀφοῦ τοῦτο, ὡς τῆς ἐφαίνετο, τὸν ἔκαμνε νὰ χάνη τὰ μυαλά. Ἐν τῷ θυμῷ τῆς, δὲν ὑπέφερεν αὐτὴ νὰ χολοσκάνη καὶ νὰ βράζη ἐπὶ πολὺ, ὅπως ἄλλαι γυναῖκες, μέσα τῆς, ἀλλὰ προέβη εὐθὺς εἰς γενναίαν ἀπόφασιν.

Τὸ κατάστημα τῆς τότε νεοϊδρύτου στρατιωτικῆς ἀστυνομίας ἐτύγγανε νὰ εἶνε γειτονικόν, πλησίον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς. Ἴδοῦσα δυὸ νεαροὺς χωροφύλακας παρὰ τὴν θύραν τοῦ στρατῶνος, ἐπλησίασε καὶ τοὺς λέγει:

- Δὲν κάνετ' ἓνα ἔλεος, παιδιά, ἔτσι νὰ σᾶς δεχτοῦν μὲ τὸ καλὸ οἱ μανάδες σας - νὰ πᾶτε νὰ βρῆτε κεῖνον τὸ γυιό μου, τὸν παλαβό, νὰ τοῦ πάρετε κεῖνο τὸ μπουζοῦκι ἀπ' τὰ χέρια του;...

- Τὸ μπουζοῦκι, εἶπες κυρά; ἠρώτησεν ὁ ἓνας.

- Κεῖνο τὸ μπουζοῦκι! ... ἔτσι νὰ σᾶς χαροῦν οἱ μανάδες σας! ... Γιατί σουρτούκεψε καὶ μουρλάθηκε, κ' ἔχασε τὸ μυαλό του... καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὸν μαζώξω! ... ὄλο ἀπ' αὐτὸ τὸ μπουζοῦκι...

- Καλὰ κυρά.

Οἱ δυὸ νεαροὶ χωροφύλακες μόνον ἀφορμὴν ἐζήτουν. Τὸ ν' ἀρπάσουν δυὸ ἔνοπλοι ἔν πρᾶγμα ἀπὸ τὰς χεῖρας ἑνὸς ἀόπλου, δυὸ φρόνιμοι ἔν μουσικὸν ὄργανον ἀπὸ τὰς χεῖρας τρελοῦ, ἀκινδύνου μάλιστα τρελοῦ, εἶνε τόσον εὐκόλον καὶ τόσον διασκεδαστικόν.

Κ' ἔτσι τὸ βράδυ ἐκεῖνο ὁ Ζάχος εὐρέθη χωρὶς μπουζοῦκι...

Ἐχασε τὸ ὄργανόν του ὁ πτωχὸς τρελός, ὁ ὑποχονδριακὸς Σαούλ, ὁ ἀτερπῆς Δαυίδ, καὶ τώρα κλαίει, ἄνευ ρυθμοῦ καὶ μέλους, κλαίει μέσα του τὴν συμφορὰν του, τὴν ὁποίαν πικρῶς μισοαισθάνεται.

Δὲν εἶχεν ὑπάγει εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν διὰ νὰ εὔρη τοὺς δυὸ ἀδελφούς του, καὶ δὲν κατῆλθεν ὑπὸ τὴν κρύαν πλάκα εἰς τὴν μαύρην γῆν, διὰ νὰ συναντήσῃ τὰς δυὸ ἀδελφάς του. Ἐμεινε κτήνος ἄμουσον καὶ ἄχαρι εἰς τὴν ὑπακοὴν τῆς μητρός του, διὰ νὰ τῆς κουβαλῆ ξύλα, ὅσον βαστοῦν οἱ πλάτες του! Καὶ ὡς πόσα θὰ τῆς κουβαλήσῃ ἀκόμα! Καὶ ὡς πόσους χειμῶνας θὰ ζεσταίνεται αὐτὴ!

Μόνον μίαν ἡμέραν, τῆς εἶπε μὲ ἦθος πολὺ ταπεινόν.

- Δὲν λές, μάνα, τῆς Ἀκρίβως, νὰ πῆ τῆς Ἀμέρσας, νὰ πῆ τῆς δασκάλας, νὰ πῆ τοῦ δημάρχου, κι ὁ δήμαρχος νὰ πῆ τοῦ ἀστυνόμου, κι ὁ ἀστυνόμος νὰ διατάξῃ τοὺς χωροφυλάκους, νὰ μοῦ δώσουν τὸ μπουζοῦκι μου πίσω!

Ἐβλεπε τάχα, ὡς τρελός, τὴν ἱεραρχικὴν ἄλυσιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐφαίνοντο νὰ εἶνε δεμένοι ὅλοι οἱ φρόνιμοι; Καὶ ἠσθάνετο ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν περίσφιγξιν τῆς ἀλύσεως ταύτης;

Τις ἔμαθεν ἂν τοῦ ἀπέδωκαν ποτὲ τὸ ἄχαρο μπουζοῦκι, τὸ ὄργανον τῆς παρηγορίας του;

.....

Μετὰ καιρὸν ἐγνώσθη ὅτι ὁ εἷς τῶν δυὸ νεαρῶν χωροφυλάκων εἶχε μετατεθῆ καὶ ἔλαβε φύλλον πορείας. Ἐνῶ οὗτος ἔμελλε νὰ ἐπιβιβασθῆ εἰς πλοῖον διὰ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Στερεάν, μεγάλη ἔρις καὶ λογομαχία ἤναψε μεταξὺ τῶν δυὸ ὁμοσκήνων περὶ τῆς κατοχῆς τοῦ μπουζουκιῦ. Ὁ φεύγων ἐπέμενε νὰ τὸ πάρῃ μαζί του, ὁ μένων ἠθέλεε νὰ τὸ κρατήσῃ. Ὁ δεῦτερος ἐκράτη τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄργανου, ὁ πρῶτος ἐτράβα τὴν οὐρὰν. Οὗτος ἦτον λίαν θυμώδης καὶ πείσμων, καὶ σφόδρα ἐξαφθεῖς ἔκραξε:

- Τὸ σπάζω καλλίτερα! ἀπ' τὸ παράθυρο τὸ ρίχνω, ὄχι!... θὰ τὸ κράτησῃς ἐσύ! ...

Καὶ ἀμ' ἔπος ἀμ' ἔργον. Ὁ νεαρὸς οὗτος χωροφύλαξ ὠμοίαζε μὲ τοὺς αἰρετικούς, οἵτινες, διότι τοὺς ἐξέφυγεν, ἐπάνω εἰς τὴν σειρὰν τῆς διαλεκτικῆς των, μία κακοδοξία, ἐννοοῦν νὰ ἐμμεῖνουν μέχρι θανάτου εἰς αὐτήν, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν φήμην ὅτι εἶνε ἀλάνθαστοι.

Κατ' ἀρχάς, μᾶλλον ἡμιαστειευόμενος καὶ ἡμιωργισμένος, ἐξέφερε τὴν ἀπειλὴν ταύτην, εἶτα, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι ματαίως ἠπεῖλει, ἠθέλησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλὴν. Διὰ σφοδροῦ κινήματος, ἀπέσπασε τὸ ὄργανον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἄλλου, χαλαρωθεῖσας πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τὴν ἀπορίαν μεθ' ἧς ἐκεῖνος ἐκύτταζε τὸν σύντροφόν του, καὶ διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου τὸ ἐσφενδόνισεν ἔξω.

Κάτωθεν ἀκριβῶς τοῦ παραθύρου τοῦ πατώματος, ἦτο τὸ σιδηρόφρακτον παράθυρον τοῦ ἰσογαίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς κρατητήριον. Μία προβατίνα βαθύμαλλος, μὲ τὰ δυὸ ἄρνια τῆς, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν ἀνάγκην νὰ δεθοῦν διὰ νὰ μὴ φύγουν, ἦτον δεμένη ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ παραθύρου τούτου, ὀδηγηθεῖσα ἐκεῖ ὑφ' ἑνὸς τῶν ἀγροφυλάκων ἴσως. Τὸ μπουζοῦκι, καθὼς εἶχεν ἐκσφενδονισθῆ, περιστράφη ἐπὶ στιγμὴν εἰς τὸν ἄερα, καὶ εἶτα ἔπεσεν ἀκριβῶς ἐπάνω εἰς τὴν πολύμαλλον ράχιν τῆς προβατίνας, ἣτις ἐβέλασε θρηνωδῶς. Τὸ ὄργανον, ἐταλαντεύθη πρὸς στιγμὴν ἐκεῖ ἐπάνω, ἡμβλύνθη ἢ ὀρμὴ τῆς πτώσεώς του, κ' ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος τόσον μαλακά, ὥστε δὲν ἔπαθε τίποτε.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐν δεκαετῆς παιδίον, ὁ μικρὸς Ἀλέξης τῆς Βάσως, τῆς γειτόνισσας, διήρχετο τρέχον ἐμπροσθεν τοῦ στρατῶνος. Εἶχε ἀκούσει τὴν ἱστορίαν τοῦ μπουζουκιῦ καὶ ἠγάπα πολὺ τὸν Ζάχον, ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς ἐν μέγα παιδίον. Καθὼς εἶδε τὸ ὄργανον νὰ πέσῃ, ἐπλησίασεν, ἔκυψε, τὸ ἤρπασεν, ἔτρεξε πάραυτα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ζωγάρας, κ' ἐφώναξε τὸν Ζάχον:

- Νά!... ἔλα πάρε τὸ μπουζοῦκι σου!

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τ' ἀερικὸ στὸ δέντρο

Κάτω στὰ Βουρλίδικα, καθὼς κατηφορίζεις ἀπὸ τὶς Βίγλες, ἀνάμεσα Πλατάνου καὶ Πετράλωνα, σιμὰ στῆς Γανωτίνας τὸν Μύλον, ἐκεῖ κατεβαίνει τὸ ρεῦμα, χεῖμαρρος, νᾶμα, δρόσος καὶ ἴαμα, ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ εὐφροσύνη ὀρνέων, ἐπαύλεις Σειρήνων, καὶ καλάμη καὶ χλόη· ἐκεῖ τὸ ὄμμα ἀπολαύει γωνίαν παραδείσου, καὶ ἡ ψυχὴ δροσιζέται ὡς σῶφρων Ἄννα, κινουσα τὰ χεῖλη εἰς προσευχὴν, χωρὶς ν' ἀκούεται ἡ φωνὴ τῆς, φωνὴ μυστηριωδῶς ψιθυρίζουσα εἰς τὴν καρδίαν: «Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὠραῖα τῆς γῆς, θέρος καὶ ἔαρ, σὺ ἔπλασας αὐτά».

Τέσσαρα ἢ πέντε καλύβια ἀγροτῶν καὶ βοσκῶν, ἀντικρύζοντα εἰς ἄλληλα, ἦσαν κτισμένα ἐπὶ τῶν κλιτύων, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κοιλάδος. Ὅλα τ' ἀνήλικα παιδία τῶν ἀγροδιαίτων αὐτῶν οἰκογενειῶν συναγελάζοντο καθημερινῶς πρὸς τὸ βάθος τῆς ρεματιᾶς, κυλιόμενα μέσα εἰς τὰ παχέα χόρτα, ἀνάμεσα εἰς τὰς πυκνὰς λόχμας καὶ τοὺς καλαμῶνας, παίζοντα εἰς τὸν ἥσκιον τῶν βαθυφύλλων δένδρων, τὰ ὅποια ἠγκαλιζέτο ὁ κισσός, ἀπὸ τῆς ρίζης, σπειροειδῶς ἀνέρπων μέχρι τῆς κορυφῆς, σιμὰ εἰς τὸ διανγές ρεῦμα, τοῦ ὁποίου ἠκούετο ὁ ψίθυρος, κελαρύζων βαθιὰ εἰς τὴν ψυχὴν, ἐνῶ ἡ αὔρα ἔσειε μυστικὰ τοὺς βαθυπρασίνους θάμνους, καὶ οἱ παπαροῦνες ἔβαπτον μὲ κόκκινα στίγματα ὅλα τὰ κατηφορικὰ χωράφια γύρω, ἐν μέσῳ πληθύος ἄλλων ποικιλοχρῶμων ἀνθέων, ὅπου ἐνθύμιζον τὸ ἄσμα τὸ ψαλὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν σεβάσιμον: «ἐνεδύσω στέφανον ὕβρεως, ὁ τὴν γῆν ζωγραφίσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τὴν χλαῖναν τὴν κοκκίνην ἐφόρεσας...»· καὶ ἐκεῖ τὰ πετεινά, εὐφραϊνόμενα, ἐπετοῦσαν ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, ἀνταποκρινόμενα μὲ τὰ κελαδήματά των εἰς τὰς χαρμωσύνας τῶν παιδίων κραυγὰς.

Ἦσαν ὁ Στάθης καὶ ὁ Λευθέρης τῆς Κρατήρας, δίδυμα ἐπτὰ ἐτῶν, καὶ ὁ Γιώργης καὶ ἡ Μαλάμω τοῦ Καρνοφύλλη, ἐπτὰ καὶ ἕξ ἐτῶν, καὶ ὁ Κῶτσος τοῦ Κοντονίκου, ὀκταέτης, καὶ ὁ Χαράλαμπος καὶ τὸ Τσιτσῶ τοῦ Καλλιμάνη, ἕξ καὶ πέντε ἐτῶν, ὅλα χαρούμενα, παίζοντα μέσα εἰς τὰς λόχμας, πηδῶντα τὰ μικρὰ χανδάκια, караβίζοντα φύλλα δένδρων ἢ ξυλάρια εἰς τὸ νερὸν τοῦ ρύακος.

Τὴν πρωΐαν ἐκείνην τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, μία μικρὰ σπεῖρα ἀπὸ μάγκας τῆς πολίχνης, ἡλικίας ἀπὸ δώδεκα μέχρι δεκαπέντε ἐτῶν, εἶχεν ἐξέλθει εἰς ἐκδρομὴν ἀνὰ τὴν κοιλάδα, διὰ νὰ κόψουν βέργες ἴσως, διὰ νὰ φάγουν κότσικα ἀνθοβολοῦντα εἰς τὰς λόχμας, διὰ νὰ κλέψουν ρόδα ἀπὸ τὰς αἰμασιάς καὶ τοὺς φράκτας τῶν περιβολίων, ἢ διὰ νὰ κυνηγήσουν φωλεὰς πουλιῶν. Ἡ συμμορία εἰσέβαλε θορυβωδῶς μέσα εἰς τὰ Βουρλίδικα, ἠκούοντο αἱ ἄγρια φωνά της μακρὰν, ἀτακτοῦσαν καὶ ἐκτυποῦσαν τοὺς θάμνους καὶ κατέβαλλον τὰς καλαμιὰς εἰς τὸ ἔδαφος. Ἡ μικρὰ ἀγέλη τῶν χωρικῶν παιδίων, ἅμα ἤκουσε καὶ εἶδε τὴν σπεῖραν τῶν παιδίων τῆς πόλεως, τὰ ὅποια ἦσαν πολὺ μεγαλειτέρα τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ ἀνάστημα - ἐφαίνοντο δὲ ἀγριώτερα ἀπὸ τὰ τέκνα τῶν ἀγροδιαίτων τῆς κοιλάδος- ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον καὶ ῥαγδαίαν φυγὴν.

Οἱ μάγκες τῆς πόλεως ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου, ἀμαχητί. Εἷς μόνος ἐκ τῆς σπεῖρας των, ὁ Μιχάλης ὁ Βεργῆς, κρατῶν μακρὰν βέργαν, τὴν ὁποίαν ἀρτίως εἶχε κόψει ἀπὸ

ἐν δένδρον καὶ τὴν εἶχε πελεκήσει μὲ τὸν γκέκαν, τὸν κύρτον σουγιάν του, εὐχαριστήθη νὰ κυνηγήσῃ ἐν παιδάριον ἐκ τῆς συνοδείας, τὸν Κῶτσον τοῦ Κοντονίκου, ὅστις εἶχε μικρὰν χωλότητα εἰς τὸν ἀριστερὸν πόδα, καὶ ἀργοπατοῦσε, μείνας τελευταῖος ἀπὸ ὅλην τὴν ἀγέλην, τὴν παθοῦσαν τὸ πανικὸν πάθημα. Ὁ Μιχάλης ὁ Βεργῆς τὸν ἔφθασε, τὸν ἔψαυσε μὲ τὴν μακρὰν ράβδον καὶ τὸν ἔκαμε νὰ πέσῃ κάτω, ἂν δὲν εἶχε πέσει ἤδη ἀπὸ τὸν φόβον του, πρὶν τὸν φθάσῃ ἢ βέργα τοῦ Μιχάλη. Τὸ παιδίον, ἀρχίσαν νὰ κραυγάζῃ, καὶ πρὶν πέσῃ, ἔβαλε σπαρακτικὰς φωνὰς ἀφοῦ ἔπεσε, καὶ ἐβάρεσε, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ πόδι του τὸ πονεμένον. Ὅλοι αἱ ἡχοὶ τῶν κοίλων βράχων καὶ τῶν ἀπορρώγων κρημνῶν καὶ τῶν καθέτων κλιτύων τῆς βαθείας κοιλάδος, ἐξύπνησαν ἀπὸ τὰς κραυγὰς τοῦ μικροῦ Κώτσου, καθὼς εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ ὀλισθηρὸν χῶμα καὶ δίπλα εἰς τὸν ὑγρὸν, χορταριασμένον βράχον, ἄνωθεν τοῦ ρεύματος.

Ἀπὸ τὸ ἀντικρυνὸν καλύβι, τὸ πλησιέστερον εἰς τὸν βράχον, τὸν βρεχόμενον ἀπὸ τὸν ρύακα, κάτω ἀπὸ τὴν φυλλάδα τῶν κισσοειδῶν θάμνων καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς ἀγριαμπελιάς καὶ τῶν αἰγοκλημάτων, ἐξῆλθεν ἡ γριά-Κοντονίκαινα, ἡ μάμμη τοῦ μικροῦ Κώτσου. Εἶχεν ἀποθάνει ἡ νύμφη τῆς πρὸ χρόνων, καὶ αὐτὴ εἶχεν ἀναθρέψει τὸ παιδίον καὶ τὸ ἡγάπα «ὡς δύο φορὲς παιδί τῆς». Χωρὶς νὰ ἐξακριβώσῃ καλὰ τι εἶχε συμβῆ, ἤρκει ὅτι εἶδε τὸν Μιχάλη νὰ κρατῇ ἀκόμη τεταμένην τὴν βέργαν του καὶ τὸ παιδίον νὰ κεῖται χαμαί, ἠσθάνθη ὅτι τὸ ἐγγόνι τῆς εἶχε πάθει κακὸν τι ἀπὸ τὸν μάγκαν τῆς πόλεως καὶ ἤρχισε, συνάπτουσα τὰς χεῖρας, νὰ ὀνειδίξῃ καὶ νὰ καταρᾶται:

—Βρὲ σύ, σκύλε ἀγαρηνέ, τί ἔκαμες! Τί σοῦ ἔφταιξε τὸ παιδί, τὸ σακάτικο, καὶ τὸ κυνηγᾷς;... Κακὸ ἀερικὸ νὰ σουῖρθη ἀπάνω σου, νὰ σὲ μαράνη, σὰν ἐκεῖνο τὸ δενδρὶ ἐκεῖ!...

Ὅλη ἡ μικρὰ συμμορία τῶν ἀγριοπαίδων τότε, μὲ ἐν βλέμμα καὶ ἐν κίνημα, ἀπέβλεψεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔδειξε διὰ χειρονομίας τῆς ἡγρίας. Ὑπῆρχε τῶ ὄντι μία κηλὶς εἰς τὴν φαιδρὰν πασχαλινὴν εἰκόνα τῆς ἀνοίξεως καὶ τῆς καλλονῆς. Ἐν δένδρον, ἀγλαδιά, ἴστατο ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ κατωφεροῦς τῆς κλιτύος, μὲ μαραμένα φύλλα καὶ ἄνθη, μὲ χρῶμα τέφρας καὶ σποδοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ τῶν κλώνων του· πολὺκλαυστον κούτσουρον, ἀπειλητικόν, παραπονεμένον. Εἶχε περάσει «ἀερικὸ» ἀπὸ πάνω του, καὶ τὸ εἶχε μαράνει διὰ μιᾶς, προώρως, ἐν πλήρει ἀνθήσει. Ἰστατο ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων δένδρων ὡς φάντασμα ἐν μέσῳ ζώντων.

Τὰ παιδιά, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἡ πικρὰ ἀρὰ τῆς γριάς καὶ τὸ θέαμα τοῦ ἀπεξηραμένου δένδρου τὰ κατεπτόησαν. Ἀλλ' ὁ Μιχάλης τοῦ Βεργῆ ἔμεινε τελευταῖος, ὀπίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καθὼς εἶχε μείνει πρὸ ὀλίγων λεπτῶν τελευταῖος ἀπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ ὁ Κώττος τοῦ Κοντονίκου.

Τὴν νύκτα ἐκείνην, νύκτα Ἀναστάσεως, ἡ Ἀνάστασις ἐτελεῖτο εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁι-Γιώργη τῆς Χριστοδουλίτσας, κείμενον χίλια βήματα ἄνω ἀπὸ τὸν ἀνήφορον τοῦ λόφου, ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὰ τέσσαρα καλύβια τῆς κοιλάδος τῶν Βουρλιδίων. Ἐκεῖ ἀνήφθησαν φαιδραὶ λαμπάδες ἀνάμεσα εἰς τὰ δένδρα, κάτω ἀπὸ τὰ γλυκὰ λάμποντα ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, πρὶν ἀνατεῖλῃ ἀκόμη ἡ σελήνη. Καὶ ἦσαν ἐκεῖ ὅλοι οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ βοσκοποῦλες τοῦ διαμερίσματος, φοροῦσαι τὰ στολίδια τῶν πασχαλινά, εὐφραίνόμεναι καὶ ἀπολαύουσαι τὴν ἄρρητον χαρὰν καὶ εὐωδίαν τοῦ Πάσχα.

Εἰς τὸ τέλος τῆς χαρμοσύνου λειτουργίας ὄλοι οἱ ἀγρόται, χριστιανοὶ καὶ χριστιαναί, ἐμετάλαβαν ἐκ τοῦ «καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος». Ἄλλ' ἡ γριά Κοντονίκαινα εἶχεν ἐξομολογηθῆ εἰς τὸν παπα-Ἡσύχιον, πρὶν ἀρχίσῃ ἀκόμη ἡ θεία ἀκολουθία.

Ὁ παπὰς ἠρνήθη νὰ τὴν μεταλάβῃ. Διηγήθη δύο ἢ τρία ἀληθῆ γεγονότα, πῶς, πρὸ ὀλίγων χρόνων, ἡ γριά-Κυρατσούλα τὸ Μοσχοβάκι (ἀποθανοῦσα τῷ 1864), ἐνῶ ἐπήγαιεν ἓνα πρωὶ εἰς τὸ σπίτι τοῦ γιουῦ της, ἐσπρώχθη καθ' ὁδὸν ἀπὸ ἓν ἄτακτον παιδίον, υἱὸν οἰκογενείας, τὸν Εὐτυχῆ τοῦ Παυλίνη, καὶ πεσοῦσα ἐπάνω εἰς τὴν κοπερὰν γωνίαν μιᾶς οἰκοδομῆς -τοῦ δημοτικοῦ σχολείου- ἔθραυσε τὴν μίαν τῶν πλευρῶν της. Ἡ γραῖα ἐξέφευγεν ἓνα γογγυσμὸν, μίαν ἀράν· «νὰ κοπῆ τὸ χεράκι του!». Καὶ ὕστερον ἀπὸ χρόνους, ὁ Εὐτυχῆς τοῦ Παυλίνη, ὅταν ἔγινεν ἀνὴρ, ἐπανεκάμψεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου εἶχε διατρίψει ἐπὶ καιρὸν ἐμπορευόμενος, μ' ἓνα καὶ μόνον χέρι. Εἶχε χάσει τὴν δεξιάν του χεῖρα ἐν ὥρᾳ συμπλοκῆς, τίς οἶδεν, ἴσως ἐκ μέθης. «Τώρα, τί ἐκέρδισεν ἡ γριά Κυρατσούλα;», προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς. «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος».

Παλαιότερον, ἀκόμη, ἡ γριά-Σινιώρα, ἡ μήτηρ αὐτῆς τῆς Κυρατσούλας, ἐπέζη, ὀγδοηκοντοῦτις, ἐνῶ οἱ τρεῖς υἱοὶ της, ἱερομόναχοι, μονάζοντες εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κονίστραν -ὁ παπα-Καλλίνικος, ὁ παπα-Ἰωσήφ καὶ ὁ παπα-Εὐγένιος- εἶχον προαποθάνει. Μίαν τῶν ἡμερῶν, ὁ προεστὼς τοῦ χωρίου, ὁ γέρο-Καλοειδῆς τὴν ἠνώχλησε καὶ τῆς εἶπε· «Ἐσύ, γριά στρίγλα, ποῦ ἐψωμόφαιες καὶ τοὺς τρεῖς γιουὺς σου, καὶ σὺ ἀκόμη ζῆς!...». Ἡ γριά-Σινιώρα ἐταράχθη, ἔγινε κάτωχρος, καί, τρέμουσα, εἶπεν· «Ὅπως μ' ἐτάραξε, νὰ τὸν ταράξῃ!». Ὀλίγω ὕστερον, τρεῖς υἱοὶ τοῦ Καλοειδῆ ἐχάθησαν, ὁ εἰς ἀπὸ πνιγμὸν, ὁ ἄλλος ἀπὸ συγκοπὴν καὶ ὁ τρίτος ἀπὸ πῦρ, καὶ ὁ γηραιὸς πατήρ των ἐπέζη ἀκόμη. «Τώρα τί ἐκέρδισεν ἡ γριά Σινιώρα;»... «Εὐλογοεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε, εἶπεν ὁ Κύριος...».

—Ποῦ νὰ μᾶς ξεσυνερισθῆ ὁ Θεός! εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Εἶναι μεγάλη ἡ μακροθυμία του. Εὐτυχῶς, δὲν μᾶς ξεσυνερίζεται, ἀλλ' ὅμως συμβαίνουν κάποτε, εἰ καὶ σπανίως, παράδοξα πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι προωρισμένα νὰ χρησιμεύσουν ὡς παραδείγματα. Στὰ χίλια, ἓνα! Τὸ καλὸν εἶναι, νὰ φυλάγῃ κανεὶς τὸν θυμὸν του καὶ τὴν γλῶσσαν του, καὶ ἂν τυχὸν ἀδικῆται, «ἕκαστος ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν».

Καὶ μάλιστα, ἐπέφευγεν ὁ παπα-Ἡσύχιος, «χρονιᾶρα μέρα», τοιαύτην ὑψηλὴν καὶ πανσέβαστον ἡμέραν, ὑπερέχουσαν πασῶν τῶν ἡμερῶν, ὅπως τὸ μέγα Σάββατον, πρέπει μεγάλως νὰ προσέχη τις, ὅπως μὴ ἐξέλθῃ κατάρα ἀπὸ τὸ στόμα του. Πολλάκις δέ, ἡ τιμωρία φαίνεται δυσανάλογος πρὸς τὸ πταῖσμα, καὶ φαίνεται ὡς νὰ ἔγινε πρὸς τιμωρίαν, ὄχι τόσον τοῦ πρώτου πταίστου, ὅσον ἐκείνου, ὅστις ἐβαρυθύμησε καὶ ἐχλώθη, καὶ ἀφῆκε πικρὰν κατάραν νὰ ἐκφύγῃ τὸ ἔρκος τῶν ὀδόντων του.

Περὶ τὰ μέσα τῆς Διακαινησίμου Ἑβδομάδος ἦλθεν εἰς τὰ Καλύβια τὸ ἄγγελμα, ὅτι ὁ Μιχάλης τοῦ Βεργῆ εἶχε πέσει αἰφνιδίως ἄρρωστος ἀπὸ τὸ δειλινὸν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, καὶ μετὰ συνεχῆ πυρετὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν κλίνην πελιδνός, σκελετώδης, δυσκίνητος, καὶ μετὰ κόπου ἀναπνέων. Ἐφαίνετο ὅτι εἶχε περάσει «ἀερικὸ» ἀπὸ πάνω του καὶ τὸν ἐμάρανε.

«Εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε», εἶπεν ὁ Χριστός.

(1907)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὰ Δαιμόνια στὸ ρέμα

Δυὸ πειρασμοὶ μοῦ ἐπενέβησαν καὶ δυὸ δοκιμασίας ὑπέφερα εἰς μίαν ἡμέραν, κατ' ἐκείνην τὴν ἐκδρομὴν. Ἦμην δεκαετὲς παιδίον. Ἄμα ἐφθάσαμεν, μόλις εἶχον ἀναλάβει ἀπὸ τὸν πρῶτον κλονισμόν, ἡσθάνθην τόσην χαρὰν καὶ δρόσον ἀπὸ τὴν ἐκλάμπρου ὠραιότητος ἐκείνην τοποθεσίαν, τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἔβλεπα, ὥστε ἐξεκλέφθην παρευθὺς ἀπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐπίβλεψιν τοῦ πατρός μου, ὅστις θὰ ἐπίστευεν ἴσως ὅτι ἴσως εἶχα σωφρονισθῆ ἀπὸ τὴν τρομάραν τῆς πρωΐας, κ' ἐπῆγα τρελὰ νὰ τρέξω, νὰ χαζέψω, νὰ περιπλανηθῶ, μαζί με ἄλλα παιδιά, στοῦ Χαιρημονᾶ τὸ ρέμα.

Ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ περιφανοῦς, τοῦ βλέποντος πρὸς βορρᾶν εἰς τὸ πέλαγος, ἴσταται ὁ ναῖσκος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἄνω καὶ κάτω καὶ ὀλόγυρα, πολυσχιδεῖς λόφοι καὶ ράχεις καὶ δειράδες, ὅπου γυμνοί, ἄμαυροί, ἀνεμόπληκτοι βράχοι ἐναλλάσσουν ἀρμονικῶς με πλουσίας λόχμας καὶ συστάδας θάμνων, ἀπὸ πρίνους καὶ ἀγριελαίας, καὶ πελωρίους σχοίνους δακρύνοντας ἀγριομαστίχην, σχηματίζοντας εἰς καλύβην τοὺς μακροὺς κατηφερεῖς κλώνας των, ὅπου ὄχι σπανίως εὐρίσκουσι πρόχειρον μάνδραν διὰ τὰ κοπάδια των οἱ λιναρόξανθοι με τὰς μακρὰς ράβδους βοσκοί. Κάτω, τὰ κράσπεδα ὅλης τῆς ἀκτῆς φιλοῦσι με ὑγρά, σιαλώδη, μεθυσμένα φιλήματα, με ἀγρίους πόθους καὶ με ἐξάλλους ὀρμάς, μαῦρα καὶ γαλανὰ τὰ κύματα· μέλη σειρήνων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ κάλλη σειρήνων, καὶ νηρηίδων ἀνεκκάλητα μυστήρια εἰς τὸ βάθος.

Ἦτο τότε ἡ παραμονὴ τῆς 29 Αὐγούστου, Αποτομῆς τοῦ Προδρόμου, καὶ ὁ παλαιὸς ναῖσκος, ἐπὶ τοῦ ἐρήμου λόφου, ὑπερθεν τῆς θαλασσόπληγος ἀκτῆς, θὰ προσεῖλκε τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν. Κατὰ συνοδίαν τὰ πλήθη, νέοι, γυναῖκες καὶ παιδιά, ἤρχοντο. Μυρμηκία ὀφθαλμοφανῆς ἐσχηματίζετο εἰς τὸν κατήφορον, ἅμα ἀνέβλεπέ τις ἄνω πρὸς τὴν ποδιάν τοῦ βουνοῦ, ἐκ μεσημβρίας, ὅποθεν κατήρχοντο, φαιδροί, κάθιδροι, με ροδιζούσας παρειὰς καὶ ἀσθμαινούσας πνοάς, οἱ πανηγυρισταί.

Ἦμεῖς εἶχομεν κατέλθει τὴν αὐτὴν ἐκείνην κατωφέρειαν πρωΐ, ἅμα τῇ ἀνατολῇ. Εἶχομεν ἐκκινήσει τὰ χαράγματα ἀπὸ τὸ χωρίον μας, ἀπέχον τριῶν ὠρῶν δρόμον, πρὸς μεσημβρίαν· ἐγὼ ἤμην καβάλα ἐπὶ τῆς φοράδος. Ὁ ἀγωγιάτης, ὁ Μῆτρος ὁ Πρανᾶς, ἐκράτει τὴν τριχίαν τοῦ χαλινοῦ προπορευόμενος, κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τοῦ πατρός μου, ἂν καὶ μετὰ γογγυσμοῦ, ὡς ἀγγαρείαν τὸ ἔκαμνε. Τοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἔσυρεν ἐπ' ὤμων τὴν φοράδα με τὸ σαμάρι τῆς, κ' ἐπάνω στὸ σαμάρι ἐμέ. Θὰ ἐπροτίμα νὰ ἀκολουθῆ σφυρίζων ὀπισθεν, ὡς συνηθίζουν οἱ συνάδελφοί του ὅλοι.

Ὅπισθεν μας ἤρχοντο πεζοὶ ὁ πατήρ μου καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες γυναῖκες, κρατοῦσαι τὰ καλάθια των. Ἐπρόκειτο νὰ λειτουργήσωμεν ἰδιαιτέρως τὴν ἡμέραν ἐκείνην, παραμονὴν τῆς ἐορτῆς, εἶτα δὲ θὰ ἐμένομεν εἰς τὴν πανήγυριν.

*
* *

Ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τοῦ βουνοῦ, καθὼς ἐμέλλομεν νὰ κατηφορίσωμεν πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν κλιτύν, ἀνάμεσα εἰς πυκνοὺς φράκτας καὶ εὐώδεις λόχμας, ὅπου ὁ δρόμος γίνεται οἰονεὶ σκιᾶς τις δροσοστάλακτος καὶ ἀδιαπέραστος εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὁ Μῆτρος ὁ Πρανᾶς ἤθελε ν' ἀφήσῃ εἰς βᾶρος μας τὴν φοράδα του, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἓνα ἀγρὸν ὑψηλότερα, εἰς τὴν κορυφήν, πρὸς τὸν Ἄι-Θανάση. Ἐκεῖ, καθὼς μᾶς ἀπεχαιρέτισε κ' ἔφυγε, δὲν ἐφρόντισε νὰ παραδώσῃ τὸν χαλινὸν τοῦ ζώου εἰς χεῖρας τοῦ πατρός μου, ἀλλ' ἐρῥίψε τὴν ἄκρην τῆς τριχιᾶς κάτω εἰς τὸ ἔδαφος, ὅπως ἔτυχεν, ἀνοιξε τὰ πόδια του τὰ ὑποδεμένα καλὰ μὲ φασκιές, κ' ἔφυγε δρομαῖος.

Ἡ φοράδα, μόλις ἠσθάνθη τὴν ἐλευθερίαν της -φαίνεται κάπου ἐγνώρισεν ὅτι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἦσαν τὰ κατατόπια της- δὲν ἐκρατήθη, κ' ἐπηλάλησεν εἰς τὰ τέσσαρα, τὸν κατήφορον· κ' ἐγώ, χωρὶς νὰ ἔχω τὸν χαλινὸν εἰς τὰς ἀσθενεῖς χεῖρας μου, καβάλα στὸ σαμάρι...

Αἱ γυναῖκες ἔβαλαν τὰς φωνάς.

- Ἄχ! Παναῖα μ'!

- Τὸ παιδί! τὸ παιδί!

- Εἶδες, ὁ χαζός! ἄφσε κατὰ γῆς τὴν τριχιά κ' ἔφυγε...

- Μπά! ὁ ἀθεόφοβος...

- Πῶ, πῶ! τὸ παιδί...

- Νά, τώρα θὰ τὸ πετάξ' κάτω!

- Βαστάξ', Ἀλέκο!

- Βαστάξου, παιδί μ'!

- Χριστέ μ'! Παναγία μ'!

Ὁ πατήρ μου, ἔξαλλος ἐκ τρόμου, ἔτρεξε τὸν κατήφορον. Ἐπῆρ' ἐν μονοπάτι πλάγιον· ἔπειτα τὸ ἔχασε, κ' ἔτρεχε μέσα στὰ χωράφια. Ἐπροσπάθει ἀπελπιστικῶς νὰ κόψῃ τὸν δρόμον τῆς φοράδας. Ἐπεθύμει νὰ τρέχῃ, εἰ δυνατόν, παραλλήλως. Ἐμενεν ὀπίσω, εἴκοσι βήματα κατ' ἀρχάς· εἶτα ἑκατόν, εἶτα πεντακόσια βήματα. Ἐτρεχε κἀθιδρος, πνευστιῶν, πότε ἐρυθρός, πότε πελιδνός, βλοσυρός, ἔκφρων.

- Βαστάξου, καλά! παιδί μ', βαστάξου!

Ἐγὼ ὀρμεμφύτως ἐκρατούμην ἀπὸ τὰ δυὸ προεξέχοντα παγίδια, οἰονεὶ τὰ κέρατα, τοῦ σάγματος. Καὶ ἡ φοράδα ἔτρεχε τρελή, κ' ἡ τριχιά ἐσύρετο κάτω, καὶ δὲν ἔτυχε νὰ πιασθῇ πουθενά, εἰς σχισμάδα ἢ χαμόκλαδον ἢ παλουκοειδὲς ξύλον. Καὶ τίς ἠξεύρει ἂν θὰ ἦτο διὰ καλὸν ἢ διὰ κακόν, ἂν ἐπιάνετο; Ἡ τὸ σχοινίον θὰ ἐκόπτετο, μὲ τὴν ὀρμὴν τοῦ ἐξηγγιωμένου ζώου, καὶ τότε ἡ μανία του θὰ ἠῦξανεν, ἢ τὸ σχοινίον θ' ἀντεῖχε, καὶ τότε ἐγώ, μὲ τὰ ἄτακτα λοξὰ πηδήματα τῆς φοράδας, πιθανὸν νὰ ἐξεσφενδονιζόμην πουθενά, εἰς βράχον ἢ κρημνόν, ἢ ἀκανθώδεις θάμνους καὶ αἰχμηροὺς κορμούς κομμένων δένδρων.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον τί ἠσθανόμην, ὁ φόβος τὸν ὁποῖον ἐδοκίμαζα, μετεῖχε
θελγήτρου τινος, καὶ δὲν μὲ παρέλυε. Μοῦ ἤρεσκε τὸ χοροπήδημα ἐκεῖνο ἐπάνω στὸ
σαμάρι, καὶ μ' ἔτερπον καθ' ὑπερβολὴν αἱ ἐναγώνιοι κραυγαὶ τῶν γυναικῶν. Ὁ πατήρ
μου, ἔκφρων, ἔτρεχε, φορῶν μόνον τὸ ζωστικόν του, ἀσκεπῆς τὴν κεφαλὴν, μὲ τὴν
κόμην ἀνεμίζουσαν. ὦ, ἐπίστευε τάχα ὅτι ἤμην ἄξιος τόσης μερίμνης; Κ'
ἐκολακευόμην ὅτι ἤμην πρᾶγμα πολῦτιμον, φεῦ, τῆς πλάνης!

Κ' αἱ γυναῖκες πάντοτε ἔκραζον:

- Παναγιά μ'! Παναγιά μ'!

Ἄχ! ἀπὸ πόσας συμφορὰς πόσον κόσμον νὰ ἔσωσεν ἡ εὐσεβής, ἡ αὐθόρμητος αὕτη
κραυγὴ τῶν χριστιανῶν γυναικῶν!

Ὁ δρόμος ἔβαινε πάντοτε ἀνώμαλος κατὰ μῆκος τῶν δειράδων καὶ ποδιῶν τῶν
λόφων. Δεξιόθεν ἦτο ἀνήφορος, ἀριστερόθεν κατήφορος, καὶ κρημνός. Διὰ τοῦ
κρημοῦ καὶ τοῦ κατηφόρου ἐκείνου ἔτρεχεν ἑξαλλος ὁ πατήρ μου. Ἐγώ, βλέπων ὅτι
ἐσχηματίζοντο δεξιόθεν πολλοὶ ἐξέχοντες ὄχθοι, ἐνῶ ἐκαθήμην ἕως τότε περιβάδην,
μετεκάθισα μονόπλευρα ἐπὶ τοῦ σάγματος, δεξιά, καὶ εἰς τὸν πρῶτον ὄχθον, ἐπήδησα
ἐλαφρῶς καὶ ἐστάθην σῶς καὶ ἀβλαβής.

Πάραυτα ἡ φοράδα ἐσταμάτησε, καὶ ἤρχισε νὰ βόσκη ἡσυχα εἰς τὸ χόρτον.

Ὁ πατήρ μου καὶ αἱ συνοδοὶ μας δὲν ἐφαίνοντο πλέον ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀλλ' αἱ
φωναὶ τῶν ἠκούοντο.

- Μὴ φοβᾶσθε! Ἐδῶ εἶμαι! Πήδησα κάτω! ἐφώναξα θριαμβεύων ἐγώ.

Εὐθὺς τότε ἔφθασαν ὅλοι πλησίον μου. Ὁ πατήρ μου μόλις ἠδύνατο πλέον νὰ σταθῆ
ἀπὸ τὸν κόπον.

- Πῶς ἔκαμες;

Διηγῆθην πῶς ἐξεπιάσθηκα τὸ ἀριστερὸ χέρι ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ παγίδι, πῶς ἐπιάσθηκα
μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο χέρι ἀπὸ τὸ παγίδι τὸ δεξιόν, πῶς μετέφερα τὸ δεξιόν χέρι πρὸς τὰ ὀπίσω
τοῦ σαμαριοῦ, πῶς μετεκάθισα μονόπλευρα ἐπάνω στὸ σαμάρι, καὶ πῶς εἶδα ἕνα
μικρὸν ὄχθον κ' ἐπήδησα.

- Δόξα σοι, ὁ Θεός!

- Ἐγὼ ἔκαμα τάμα στὸν Ἄϊ-Γιάννη.

- Ἐσὺ ἔταξες, παιδί μ', τίποτα;

- Τί νὰ τάξω; Ἐγὼ δὲν ἔχω ἀσῆμι γιὰ νὰ κάμω παιδιά.

Ἐγέλασαν αἱ γυναῖκες μὲ τὸν παιδικὸν τοῦτον λόγον. Ἐσήμαινε δὲ τοῦτο τὰ ἀσημένια
«παιδιά», τὰ ὁποῖα προσφέρουν αἱ μητέρες συνεπεῖα ταξίματος εἰς θαυματουργοὺς
εἰκόνας τῶν Ἁγίων. Ὑπῆρχον εἰς τὸ χωρίον μας δυὸ χρυσοχόοι ἀδελφοί, τῶν ὁποίων

τὰς ἐργασίας παρηκολούθουν μετὰ περιεργείας, τοὺς ἐζήτουν ἕνα μικρὸ κομματάκι ἀσῆμι, καὶ δὲν μοῦ ἔδιδαν.

*
* *

Ἡ ἐντύπωσις ἐκείνη τοῦ φόβου δὲν εἶχε διαρκέσει εἰς τὸ πνεῦμα μου οὐδὲ ὅσον διήρκεσεν ἢ ἀνωτέρω διήγησις. Μίαν ὥραν ὕστερον, ἐνῶ ὁ πατήρ μου ἱερούργει εἰς τὸν ναῖσκον, καὶ πρὶν ἀπολύση ἀκόμη ἢ λειτουργία, ἔφυγα, ὡς εἶπον, με τᾶλλα παιδιὰ, κ' ἐπήγαμεν νὰ τρέξωμεν εἰς τοῦ «Χαιρημονᾶ τὸ ρέμα».

Τᾶλλα παιδιὰ, ὅσον σέβας καὶ φόβον ἐδείκνυον ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πρεσβυτέρων μελῶν τῆς οἰκογενείας μου, ὅλον τὸ ἐξέσπων εἰς φθόνον καὶ ἐπιβουλήν κατ' ἐμοῦ.

Τοῦ «Χαιρημονᾶ τὸ ρέμα» βαθύνεται καὶ κατέρχεται ὀπισθεν ἀκριβῶς τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἐγείρεται ὁ ναῖσκος τοῦ Προδρόμου. Ἡ ὄφρυς τοῦ βουνοῦ καμπυλοῦται ἄνωθεν, ἐπιστέφουσα βαθεῖαν πτυχήν τῆς γῆς, σχηματίζεται δὲ βαθυτάτη χαράδρα, κατερχομένη μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ· εἰς τὴν κορυφήν τῆς χαράδρας ὑπῆρχεν ἕνα καιρὸν μικρὸν ἐξωκκλήσιον, με ἐν γειτονεῦον ἀσκητήριον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη φαίνονται, καὶ μία παλαιὰ κρήνη, ξηρὰ τώρα. Εἰς τὸ ἀσκητήριον ἐκεῖνο, καθὼς διηγείτο ὁ πατήρ μου εἰς τὴν οἰκίαν μας, ὀλίγας ἡμέρας πρὶν, ὅταν ἐμελετούσαμεν τὴν ἐν λόγῳ ἐκδρομὴν, ἀσκήτευε τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐνάρετος μοναχός, ἐρημίτης, ὅστις ἔφερεν ἐν ὄνομα καλογηρικὸν ὄχι πολὺ σύνηθες, καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα ἐκεῖνο ὠνομάσθη ὄλη ἢ κοιλάς, καὶ ἡ βρύσις, καὶ τὸ ποτάμιον, «τοῦ Χαιρημονᾶ τὸ ρέμα».

Πέραν τῆς κρήνης ἐξέρχεται τώρα ἡ πηγὴ τοῦ νεροῦ, ὡς νὰ ἔχη ἀποπλανηθῆ καὶ ζητῆ τὴν μοναξίαν. Ἡ βρύσις βγαίνει ἀπὸ ἕνα βράχον, καλυπτόμενον ἀπὸ μέγαν φουντωτὸν σχοῖνον. Γύρω, γύρω, πλουσία χλόη πρασινίζουσα, κοσμοῦσα τὴν γῆν καὶ τὰς πέτρας, εἰς τὸ βασιλεῖον αὐτὸ τῶν βράχων. Ἀποστάζει ἀδάμαντας ρευστοὺς τὸ πολυτρίχι, λεπτοφυές, περίεργον χόρτον, τὸ ὁποῖον λέγουσιν ὅτι ἦτο καλὸν βότανον διὰ τὰς λεχούς. Πελώριος βράχος φράττει ἐν μέρει τὴν θεάν, κάθετος, ὄρθιος, ὡς τοῖχος. Ἄλλοι βράχοι χθαμαλότεροι, σχιστοί, αἰχμηροί, ἀμαυροί, ὑψοῦνται, κύπτουν, πλαγιάζουν τριγύρω. Ἀπὸ τὰ στήθη των τὰ λάσια ἀπὸ χλόην, κάτω εἰς τοὺς γυμνοὺς πόδας των, ρέει τὸ νερόν. Πότε σχηματίζει ρυάκια καὶ ρεῦματα, πότε μικρὰς λίμνας καὶ λεκάνας. Εἰς τὸ μέσον δυὸ βράχων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἴσταται ὑπερήφανος, ὁ ἄλλος κυρτός, γονυπετής, ὡς ἐν σχήματι μετανοίας, ἀρχίζει νὰ κροτῆ καὶ νὰ ροχθῆ καὶ νὰ πλαταγῆ ὁ καταρράκτης, ραγδαῖος πίπτων κάτω εἰς τὴν λεκάνην, ὅπου φαίνεται τὸ νερόν νὰ καταπίνεται. Ὀλίγας σπιθαμὰς παρακάτω ἀναθρόσκει πάλι. Πόθεν ἀναβρῦει, ἄδηλον.

Πολλὰς ὀργυῖας κάτω, ἡ κοιλάς διχάζεται εἰς δυό, καὶ τὰ δίδυμα ρεῦματα συμβάλλουσιν εἰς ἕνα ποταμόν, ἐκβάλλοντα εἰς τὴν θάλασσαν· τὸ ἄλλο ρεῦμα, πλουσιώτερον πολὺ, ἔρχεται ἀπὸ τὴν βρύσιν τῆς Παναγίας τῆς Ζωοδόχου. Ἡ πηγὴ ἐκείνη εἶναι τόσον ἄφθονος, ὥστε, λέγουσιν οἱ βοσκοὶ τοῦ τόπου, ὅταν εἶναι ἀνομβρία, τότε τὰ νερά της πληθύνονται.

*
* *

Τὰ παιδιά, ἡ ἀσυμπαθὴς καὶ ἄστοργος συντροφία μου, κατέβαινον, ἔτρεχον, ἐχάνοντο· ἐκυλίοντο, οἶονεὶ, τὸν κατήφορον, κ' ἐκυνηγοῦσαν τὰ καβούρια, μέσα εἰς τοὺς διαφόρους λάκκους τοῦ νεροῦ. Ἔτρεχα, ἐπλανώμην κ' ἐγὼ κατόπιν των. Ἔψαχνα νὰ εὔρω καβούρια.

Μὲ τὸ σήκωμα τῆς πέτρας, ἐθόλωναν τὰ νερά, καὶ τὰ καβούρια ἐκρύπτοντο. Ἄν ἐδοκίμαζα νὰ ἀρπάσω ἓν εἰς τὰ τυφλά, μοῦ ἐδάγκανε τὰ δάκτυλα· ἐπόνουν, τὸ ἄφηνα, κ' ἐκεῖνο ἔφευγε. Νὰ τὸ πιάσω μὲ προφύλαξιν, νὰ φυλαχθῶ ἀπὸ τὰ δυὸ κυκλοτερῆ, μακρὰ στόματά του, δύσκολον ἦτο, ἐπειδὴ δὲν τὸ ἔβλεπα καλά· τὰ νερὰ θολωμένα.

Καθὼς μ' ἐδάγκαναν τὰ καβούρια, οὕτω μὲ ὠνείδιζαν καὶ τὰ παιδιά. Δυὸ ἢ τρία ἐξ αὐτῶν, ἄνευ αἰτίας, ἤρχισαν νὰ μὲ «ἀναγορεύουν», ὅπως λέγουν εἰς τὴν γλῶσσαν των, νὰ μὲ προσφωνοῦν δηλαδὴ μὲ ὑβριστικὰ ἐπίθετα. Ἐγὼ ἤρχισα νὰ κλαίω.

Καθὼς μ' ἔφευγαν τὰ καβούρια, οὕτω μ' ἔφυγαν, μετ' ὀλίγον, καὶ τὰ παιδιά. Εἶχαν ἀλλάξει διεύθυνσιν ἔξαφνα, κ' ἐπήγαιναν πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ρεύματος. Ἐκεῖνα ἔτρεχαν, ἐγὼ ἔμενα ὀπίσω.

Δυὸ ἐξ αὐτῶν ἦσαν περίπου συνομήλικά μου. Ἄλλοι τρεῖς ἢ τέσσαρες ἦσαν ἀπὸ δώδεκα ἕως δεκατεσσάρων ἐτῶν. Ἦσαν δέ, ὅσον δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἐκτιμῆσω, πανοῦργοι, παμπόνηροι. Ἐθόλωναν τὰ νερά, ἐστραβοπατοῦσαν, ἔφευγον τρέχοντα. Ὁμοιάζον πολὺ μὲ τοῦ ρεύματος τὰ καβούρια.

Ἔτρεχον ἐγὼ ἀηληπισμένος κατόπιν των.

- Καρτερεῖτε κ' ἐμέ!

Τοῦ κάκου. Ἔτρεχαν, ἔτρεχαν. Δὲν ἠμποροῦσα νὰ τοὺς φθάσω. Ἐκλαιον εἰς μάτην.

- Ἐσὺ δὲν εἶσαι γιὰ νὰ πιάνης καβούρια· εἶσαι γιὰ νὰ τρῶς χαράμια!

- Εἶσαι γιὰ τυφλοψώμια!

Ὠνόμαζαν οὕτω τὰ πρόσφορα, τοὺς ἄρτους τοὺς προσφερομένους εἰς τοὺς ναοὺς. Μὲ ἐμίσουν διότι ἤμην παπαδοπαῖδι. Ἐκεῖνοι ἦσαν τέκνα ναυτικῶν, πορθμέων, ναυπηγῶν, γεωργῶν. Οἱ πατέρες ἐθαλασσοπνίγοντο ἢ ἴδρωναν πολὺ γιὰ νὰ βγάλουν τὸ ψωμί, καὶ οἱ υἱοὶ τὸ εἶχον διὰ καύχημα. Καὶ διὰ τοῦτο ἐμὲ μ' ἐπεριφρονοῦσαν.

- Καρτερεῖτε κ' ἐμένα!

- Νά! τώρα θὰ σὲ φᾶνε τὰ κρούσματα...

- Μία στιγμή, καρτερεῖτε!

- Θὰ σὲ φᾶνε τὰ στοιχεῖά...

Ἔβαλα κλαυθμηρὰς φωνάς, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὅσην ἀκρόασιν ἔδωκε τὸ πάλαι τὸ εἶδωλον τοῦ Βάαλ εἰς τοὺς ἱερεῖς τῶν ἀλσῶν, τοὺς ἐπικαλουμένους ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας, ἄλλην τόσην ἔδωκαν εἰς τὰς φωνάς τὰς ἰδικὰς μου οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι

ἔνσαρκοι δαίμονες τοῦ ρεύματος καὶ τῶν βράχων. «Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Βάαλ, ἐπάκουσον ἡμῶν!». Καὶ οὐκ ἦν φωνή, καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις.

Ἔγιναν ἄφαντοι. Καὶ μακρόθεν ἐκάγαζον εἰς τοὺς κλαυθμούς μου.

Τότε ἀπεπλανήθην. Καθὼς εἶχα γυρίσει διὰ τὸ ἐπιστρέψω ἀκριβῶς πρὸς αὐτὴν τὴν βρύσιν τοῦ Χαιρημονᾶ, ὁπόθεν ἀρχίζει εὐχάρακτος ὀπωσοῦν δρομίσκος, πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἔχασα τὸν δρόμον· ἀντὶ τὸ λάβω τὴν ἄγουσαν πρὸς τὰ δεξιά, ἐτράπην πρὸς τ' ἀριστερά, εἰς τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Ζωοδόχου.

Ἦτο δὲ μέγα, ἀτελείωτον, τὸ ρεῦμα ἐκεῖνο. Ὄταν ἐνθυμοῦμαι τώρα τὸ συμβᾶν ἐκεῖνο τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, μοῦ φαίνεται ὡς νὰ ἦτο ἀλληγορία ὅλης τῆς ζωῆς μου.

Che la diritta via era smaritta.

Ἀνέβαινα καὶ ἀνέβαινα τὸ ρεῦμα, καὶ ὅλον ἐχανόμην. Δὲν ἐπανεύρισκα, ὄχι, τὸν ἑαυτὸν μου, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἔχανα. ὦ, ναί, εἶχε χαθῆ δι' ἐμὲ ἡ εὐθεῖα ὁδός. La diritta via era smaritta.

Πότε ἔπεφτα μέσα εἰς διαφόρους λάκκους καὶ λεκάνας τοῦ νεροῦ, μὴ εὐρίσκων ὁρατὸν μονοπάτι, ἐπειδὴ οἱ λάκκοι οὗτοι ἐφράττοντο ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἀπὸ βράχους ὀλισθηροῦς, αἰχμηροῦς, ἢ ἀπὸ ἀγρίους ἀκανθώδεις θάμνους. Πότε ἐπροσπάθουν ν' ἀναρριχηθῶ εἰς βράχους χθαμαλοῦς, ὀπωσοῦν βατούς, ὁπόθεν οὐδεμία ὑπῆρχε θεά. Οἰοεὶ σκότος ἤπλοῦτο ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, τῆς ἀγνωσίας τὸ σκότος.

Ἀριστερά, εἰς ἀπόστασιν μιλίου, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ πρὸς ἀνατολὰς βουνοῦ, ἔβλεπα ἐν παλαιὸν ἡμερεπωμένον κτίριον. Ἐκαλεῖτο ὁ Μύλος τῆς Καμινίτσας. Ἦτο παλαιὸς νερόμυλος, ἄχρηστος καὶ ἔρημος τώρα.

Κατ' ἀρχὰς ἔκλαυσα ἀκράτητα. Εἶτα τὰ δάκρυά μου ἐστείρευσαν. Ἦσθάνομην μέγαν φόβον. Προσεπάθουν νὰ εὔρω διέξοδον. Ἐνθυμούμην τὰ «κρούσματα», τὰ ἄλλως «στοιχεῖα», τὰ ὅποια μοῦ ἠπείλησαν τὰ φεύγοντα παιδιά. Καὶ ἐπόμενον ἦτο νὰ εὐρίσκοντο πολλὰ εἰς τὸ ἄγριον ἐκεῖνο ρεῦμα. Ὁ τόπος «ἐκρότιζε». Καὶ πᾶς μικρὸς θόρυβος, πνοὴ ἢ θρούς, ἠκούετο μὲ πολλαπλασίαν ἔντασιν.

Πολλοὶ βράχοι ἴσταντο ὑπερήφανοι, ὑψηλοὶ, ὅπου «οὐκ ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ οὐ καταβαίη». Εἷς τούτων ἦτο ὀλίγον χαμηλότερος τῶν ἄλλων, καὶ εἶχε ὡς παραφυάδα εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ἄλλου βράχου κυρτὸν, καλυπτόμενον ἀπὸ ἔρποντας θάμνους. Δὲν ἠξέερω πῶς, τῇ βοήθειᾳ τῶν χονδρῶν κλάδων τῶν θάμνων τούτων ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκρατούμην, κατάρθωσα ν' ἀναρριχηθῶ εἰς τὸν δεύτερον, καὶ παραδόξως εἰς τὴν κορυφὴν τούτου ἤῤα πατήματά τινα, διὰ τὸ φθάσω εἰς τὸν βράχον τὸν ὑψηλότερον. Ἐκεῖ ἐστάθην κι ἀγνάντεψα. Ὑπῆρχε τέλος θεά.

Πρὸς βορρᾶν ἔβλεπα τὴν θάλασσαν, μακρὰν ἠπλωμένην, ἀπρόσιτον, ἄσχετον, χωρὶς αἰγιαλὸν ἢ ἀκτὴν, χωρὶς ὄχθην. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε πολὺ ἐκεῖ κάτω, κ' ἐγυάλιζεν, ἐγυάλιζεν ὁ καταγάλανος πόντος. Ῥεύματα ἔσχιζον δαιδαλοειδῶς τὴν ἐπιφάνειαν. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπαιζαν, ἐβουτοῦσαν, ἐχόρευαν εἰς τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος.

Πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ εἶδα τὸν λόφον ἀντικρῦ. Ἦτο ἐκεῖ τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἀλλὰ πόσον μακρὰν, πόσον μακρὰν ἐφαίνετο! Εἶδα ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ ἓνα ἀνθρωπίσκον, ὡς ψύλλον, κολλημένον εἰς τὰ φαιὰς πλάκας τῆς στέγης. Ἐγίνετο, κατ' αὐτὴν τὴν παραμονὴν, ἐπισκευὴ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναΐσκου. Ἐκεῖνος τὸν ὅποιον διέκρινα ἦτο χειρῶναξ, κτίστης ἢ τέκτων.

Ἔβαλα μίαν φωνήν.

- Ἔξ ἔ! ' δῶ εἶμαι· ἐλάτε!

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀκουσθῆ! Ἔπρεπεν ὄρνεόν τι ἢ πελεκᾶν τῆς ἐρήμου νὰ εὔρεθῆ πρόθυμον νὰ παραλάβῃ ἐπὶ πτερυγῶν τὴν φωνήν μου, διὰ νὰ τὴν μεταφέρῃ ἐκεῖ κάτω ὡς κωδωνίζουσιν κλαγγήν.

Παραδόξως καὶ ἀπροσδοκίτως ἤκουσα ὡς ἠχώ τινα εἰς τὴν φωνήν μου:

- Ἀλέκο! ποῦ εἶσαι;

Ἐγνώρισα ἀμέσως τὰς φωνάς. Ἦσαν δυὸ γυναῖκες ἐκ τῆς πρωϊνῆς συνοδείας μας, καὶ προφανῶς ἤρχοντο πρὸς ἀναζήτησίν μου.

Δὲν ἐφαίνοντο ν' ἀπέχουν πολὺ αἱ φωναί. Ἀλλὰ ψυχὴν δὲν ἔβλεπα. Εὐρίσκοντο κάτω, εἰς τὴν βρύσιν τοῦ Χαιρημονᾶ. Κ' ἐγὼ ἤμην ἐπάνω ψηλά, πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ἄλλου ρεύματος, κατὰ τὸν Μύλον τῆς Καμινίτσας, ὀνομασίαν τὴν ὁποίαν δὲν ἤξευρα τότε. Ἀδύνατον ἦτο νὰ με ἴδωσιν ἐκεῖθεν ὅπου εὐρίσκοντο. Οὔτε ἤξευρα πῶς νὰ περιγράψω διὰ φωνῶν ποῦ ἤμην.

Ἐφώναξα ὅσον ἠδυνάμην.

- Ἐδῶ εἶμαι, ψηλὰ στὸ βράχο! Δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ νὰ κάμω... Ποῦ εἶσθε; Δὲν σᾶς βλέπω... Ἐλάτ' ἐδῶ!

Ἦκουσα καὶ πάλιν ἀπάντησιν, ἀλλ' αἱ φωναί ἀπεμακρύνοντο, ἀντὶ νὰ προσεγγίσουν. Αἱ γυναῖκες δὲν θὰ ἤξευραν πρὸς ποῦ νὰ με ζητήσουν.

- Δὲν ἀκοῦτε;... Ἐδῶ 'μαι!

- Τώρα!... ἐρχόμαστε!

Καὶ ἡ φωνὴ ἀπεμακρύνετο ἀκόμη. Ἀντὶ νὰ ἔλθουν, ἔφευγαν. Μ' ἐζητοῦσαν πρὸς τὰ κάτω τοῦ Χαιρημονᾶ, ἴσως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ αἰγιαλοῦ, ὅποτε ἐγὼ εὐρισκόμεν πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ρεύματος τῆς Ζωοδόχου.

*
* *

Ἀφοῦ ἐπερίμενα ἐπὶ πολὺ τὰς ἀναζητοῦσάς με γυναῖκας, καὶ δὲν ἤρχοντο, κατὰ τύχην, ἐκεῖθεν τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ ἰστάμην, ἀνεκάλυψα μικρὰν δίοδον, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατό τις νὰ διαβῆ, νὰ φθάσῃ πέραν, πρὸς τοῦ Χαιρημονᾶ. Μὲ σχισμένας χεῖρας,

μ' αἵματωμένους πόδας, ἔφθασα ἀντικρύ, εἰς ἓν ὕψωμα, ἀντικρύζον εἰς τὸ ἐρειπωμένον ἀσκητήριον καὶ τὴν παλαιὰν κρήνην.

Ὅταν ἔφθασα ἐκεῖ, εἶδα ὅτι ὁ δρόμος πλέον ἐκόπτετο, κ' ἐγένετο ἄβατος. Ἀδύνατον ἦτο νὰ φθάσω ἀντιπέραν, πρὸς δυσμάς, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀσκητηρίου καὶ τῆς ξηρᾶς κρήνης.

Μάτην εἶχα κοπιάσει. Ἔπρεπε νὰ κατέλθω ὀπίσω πάλιν, ὅλην τὴν κατωφέρειαν τῆς κοιλάδος, τὴν ὁποίαν μετὰ τόσου κόπου εἶχον ἀνέλθει, καὶ νὰ ζητήσω τὸν δρόμον μου ἐκεῖ ὅπου τὸν ἔχασα· ὅπου ἐδιχάζετο τὸ ρεῦμα καὶ με εἶχεν ἐγκαταλίπει ἡ ἄστοργος συντροφία μου.

Ἄλλ' ἤμην τόσον ἀποκαμωμένος, ὥστε δὲν ἀντεῖχον πλέον νὰ ὑποστῶ τὴν νέαν ταύτην δοκιμασίαν. Αἱ γυναῖκες, αἱ ἐλθοῦσαι πρὸς ἀναζήτησίν μου, δὲν ἐφάνησαν πουθενά. Εἶχαν λάβει ψευδῆ ἴχνη, καὶ εἶχον κατέλθει πρὸς τὴν παραθαλασσίαν, εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ ρεύματος. Πρὸ πολλοῦ ἔπαυσα ν' ἀκούω τὰς φωνὰς των.

*
* *

Τὴν ὥραν ἐκείνην, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου, ἤκουσα κωδωνισμοὺς καὶ συρίγματα καὶ τραχείας φωνάς. Ὅπισθὲν μου, ἐσχηματίζετο πρὸς τὰ ἄνω μέγα πύργωμα γῆς, μία ἰδιόρρυθμος κορυφή, ὁμοιάζουσα με ἐπάλλξεις φρουρίου. Ἐνα κοπάδι αἰγῶν καὶ ἐριφίων ἀνέβαινε πρὸς τὰ ἐκεῖ, με φωνὰς καὶ συριγμοὺς καὶ ἀτάκτους θορύβους. Πόθεν εἶχεν ἐξέλθει, δὲν ἐνόησα. Βεβαίως θὰ εἶχαν ποτίσει τὸ αἰπόλιον ἄνω εἰς τὴν μάνναν τοῦ νεροῦ, εἰς τὸ κορύφωμα τοῦ μεγάλου ρεύματος τῆς Ζωοδόχου. Καὶ τώρα ἀπεμακρύνοντο ἐν σπουδῇ πρὸς νοτιοδυτικὴν διεύθυνσιν. Ἀπεῖχον ἀπ' ἐμοῦ ὑπὲρ τὰ χίλια βήματα.

Ἐνα βοσκόπουλον, τῆς ἡλικίας μου, με τὸν λευκὸν χιτῶνα καὶ τὴν καπίτσαν του, κρατοῦν μίαν ράβδον διπλασίον ὕψους ἀπὸ τὸ ἀνάστημά του, τὸ εἶδα νὰ σταθῇ πρὸς στιγμὴν καταντικρὺ μου, εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς ἐμὲ μέρος τοῦ βουνοῦ. Πλησίον του ἴστατο μία ἀδελφοῦλα του, ὡς ὀκτῶ ἐτῶν, με τὴν ποδίτσαν τῆς τὴν ἐρυθρὰν καὶ μαλλίνην, ἀνυπόδητη καὶ ἀκτένιστη.

Ἄμα εἶδα τὰ δυὸ ταῦτα πλάσματα, ἔλαβα θάρρος κ' ἐφώναξα:

- Ἐ! ἐσεῖς, παιδιά!... Ἐχασα τὸ δρόμο... Δὲ μοῦ λέτε ἀπὸ ποῦ νὰ κάμω... πῶς νὰ βγῶ ἀποδοῶ;...

Εἰς ἀπάντησιν, ὁ μικρὸς βοσκὸς ἔλαβε μέγα χαλίκιον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸ ἐσφενδόνισε πρὸς τὸ μέρος μου. Τὸ χαλίκιον ἔπεσε μετὰ κρότου, κάτω εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ ρεύματος. Δεύτερον λιθάριον καὶ τρίτον μοῦ ἔρριπεν ὁ μικρὸς βοσκός. Τὸ ἐν τούτων ὀλίγον ἔλειψε νὰ με φοβίσῃ, ἐκτύπησε δὲ τὸν βράχον, ὅπου ἰστάμην, πέντε βήματα ἀπ' ἐμοῦ.

Ἡ μικρὰ ἀδελφή του ἐγέλασε με παιδικὴν χαρὰν εἰς τὸ κάμωμα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. Ἐγὼ παρεμέρισα ὀλίγον, κ' ἐκάθισα εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς τοὺς εὐώδεις θάμνους.

*
* *

Ἐκεῖ, καθὼς ἐκάθισα ἀποκαμωμένος, ἀφανισμένος, ἐπάνω εἰς τὴν ἀπάτητον χλόην, ἀκούμβησα τὴν κεφαλὴν εἰς ἓνα σχοῖνον, καὶ δὲν ἤξεύρω ἂν ἐκοιμήθην ἢ ὠνειρεύθην· ἀλλὰ παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου γέρων τις σεβάσμιος, μὲ λευκὴν γενειάδα, καὶ μὲ μακρὸν ράσον. Τὸ πρόσωπόν του εἶχεν ἀκμὴν καὶ ἄνθος νεανικόν, ἂν καὶ ἦτο ὠχρὸν μᾶλλον, καὶ εἶχε κάλλος ὁποῖον μόνον αἱ εἰκόνες ἔχουν.

Μ' ἐκάλεσεν ὀνομαστί, καὶ εἶπε:

- Πῶς ἦλθες ἐδῶ, τέκνον;
- Ἔχασα τὸ δρόμο, ἀπήντησα ἐγώ.

Ὁ γέρων ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

- Ἔτσι χάνουν τὸν δρόμον τοὺς, εἶπεν, ὅσοι δὲν ἤξεύρουν πόθεν ἔρχονται καὶ ποῦ πηγαίνουν. Μήπως σ' ἔστειλαν πουθενὰ εἰς ὑπηρεσίαν καὶ λέγεις ἔχασα τὸν δρόμον; Διατί δὲν ἔκαμες ὑπακοήν; Δὲν σοῦ εἶπεν ὁ πατήρ σου ὅτι ἔπρεπε νὰ μείνης ἐκεῖ μέχρι τέλους τῆς Λειτουργίας; Διατί ἔφυγες;

Δὲν ἤξευρα τί νὰ τοῦ πῶ. Δὲν μοῦ ἤρξατο μάλιστα νὰ τὸν ἐρωτήσω πῶς τὸ ἤξεύρει.

- Καὶ δὲν σοῦ ἔφθανεν ὁ κίνδυνος ποὺ ἔτρεξες νὰ σὲ σκοτώσῃ ἡ φοράδα, σήμερον τὸ πρωί; Δὲν ἔπρεπεν νὰ σωφρονισθῆς;
- Ἄ! ἦσουν ἀντίκρυ καὶ μ' ἔβλεπες; εἶπα ἐγώ, μὴ γνωρίζων τί ἄλλο νὰ εἶπω.
- Ἡμεῖς τὰ βλέπομεν, εἶπε παραδόξως ἐκεῖνος. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Χαιρήμων μοναχός, διὰ τὸν ὁποῖον σοῦ διηγεῖτο προχθὲς ὁ πατήρ σου.

Δὲν ἐσκεπτόμην τίποτε. Οὐδ' ἐστοχάσθην κἂν ὅτι ἐκεῖνος ὁ Χαιρήμων μοναχός, περὶ οὗ ἔλεγεν ὁ πατήρ μου, ἦτο πρὸ χρόνων πολλῶν ἀποθαμένος.

- Ὑπαγε, εἶπε· νὰ βάλῃς μετάνοιαν εἰς τὸν πατέρα σου, καὶ νὰ τοῦ εἴπῃς ἐκ μέρους μου ὅτι ὀφείλει νὰ εἶναι αὐστηρότερος πρὸς τὴν νεότητα.

.....

Δὲν ἐνόησα πῶς ἐξύπνησα, οὔτε ιδέαν εἶχον ἂν εἶχ' ἀποκοιμηθῆ. Εὐρέθην ἔχων ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς. Βαθύ, ἄρρητον ἄρωμα, ὡσάν ἀπ' ὅλα τὰ θυμάρια, τὰς μυρσίνας, καὶ τ' ἄγρια ἄνθη τοῦ βουνοῦ, μαζευμένα εἰς ἓνα σωρόν, μοῦ ἤρξατο εἰς τοὺς μυκτῆρας. Πλησίον μου ἴσταντο αἱ δυὸ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ πολλοῦ μ' ἐζητοῦσαν. Ἦτο μεσημβρία ἤδη κ' ἐγὼ ἀπὸ πέντε ὥρῶν ἔλειπα ἀπὸ τὸν περίβολον τοῦ ναῖσκου, ὅπου εὐρίσκετο ὁ πατήρ μου.

- Ἄχ! ἄπονε, ἀπόκοτε, εἶπεν ἡ μία τῶν δυὸ γυναικῶν. Πῆγες μὲ τὰ παλιόπαιδα κ' ἐγύριζες στὰ χαμένα!

- Καὶ σ' ἀφήσανε κ' ἐχάθηκες μὲς στὸ ρέμα. Κ' ἐκρύφτηκαν ἀπ' τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα σου. Κ' ἐμᾶς μᾶς εἶπαν πῶς δὲν σὲ εἶδαν!

- Τώρα, πῶς θὰ γλυτώσης τὸ ξύλο; εἶπεν ἡ πρώτη. Μ' ὄλο τὸ δίκιο, σοῦ πρέπει νὰ τὶς φᾶς...

- Σιώπα σύ, εἶπεν ἡ ἄλλη. Ἔλα κ' ἐμεῖς θὰ σὲ γλυτώσουμε. Ἐμεῖς οἱ γυναῖκες, προσέθηκαν ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν ἄλλην, γιατί ἔχουμε πλατιὲς ποδιὲς μὲ πολλὰς δίπλες, γιὰ νὰ γλυτώνουμε τὰ παιδιὰ ὅταν θέλουν νὰ τὰ δεῖρουν οἱ πατεράδες τους.

Καὶ αἱ δύο ἐκάγχασαν θορυβωδῶς καὶ τὸ ρεῦμα ἀντήχησεν ἀπὸ τοὺς φαιδροὺς γέλωτας.

- Δὲν τὸν ἀφήνει, εἶπα ἐγώ, ὁ Χαιρήμων μοναχὸς νὰ μὲ δεῖρη.

- Ποιὸς Χαιρήμων μοναχός; Τί λές; Εἶσαι στὰ καλά σου; Μὴν ἔπαθες τίποτε, καὶ χτυπήθηκες μὲς στὸ ρέμα;...

Ἔστρεψα τὴν κεφαλὴν καὶ ἔρριψα βλέμμα πρὸς τὸ ἐρείπιον τοῦ παλαιοῦ, ἐρήμου ἀσκητηρίου. Τότε ἐφοβήθην. Ἐσιώπησα.

.....

Ὁ πατὴρ μου ἔμεινε σύννους, ἀκούσας τὴν διήγησιν.

- Σκληροτράχηλος εἶσαι! μοῦ λέγει.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὰ μαῦρα κούτσουρα

Σοβαρὸς καὶ ἀρχαϊκός, γαλανὸς καὶ ἀνοιχτοπρόσωπος ὁ κύρ Δημητράκης τ' Ἀγάλλου, μὲ τὰς πλατείας χειρίδας, τὴν κεντητὴν ζώνην, καὶ τὰ στιλπνὰ πανοβράκια του, ἐσύχναζε καθ' ἑκάστην εἰς τὸ Κιόσκι... ἐντὸς τῆς σιδηρᾶς πύλης τοῦ Κάστρου, καὶ ἀντικρὺ εἰς τὸ μικρὸν τζαμί, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο διὰ τὸν τύπον ἐκεῖ, τάχα διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τοῦ μοναδικοῦ Ἀγᾶ, ὅστις εὐρίσκετο ὡς σημεῖον συνδέσμου καὶ ὑποταγῆς ἐφ' ὅλης τῆς νήσου. Ἐκεῖ ἐσυναθροίζοντο ὅλοι οἱ προεστοί, πρόκριτοι καὶ δημογέροντες τοῦ τόπου, διὰ νὰ καπνίζουν τὸ μακρὸν τσιμπούκι, νὰ πίνουν τὸ σερμπέτι, καὶ νὰ συζητοῦν ὡς μεγάλα κεφάλια, τὰ συμφέροντα ὅλης τῆς κοινότητος. Ἐσχάτως μόνον τὸ σερμπέτι ἤρχισε ν' ἀντικαθιστᾶ ὁ καφές, τὸν ὁποῖον ἐκόμισε πρῶτος, ἐπιστρέψας ἄρτι ἐκ τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ κύρ Ἀλεξανδράκης ὁ Λογοθέτης, μεγαλέμπορος καὶ πρῶτος προεστὼς τοῦ Κάστρου.

Συνήθως οἱ προεστοὶ ἦσαν βραχυλόγοι. Ἐσφιγγον τὰ χεῖλη, καὶ δυσκόλως ἔφευγε λόγος τὸ ἔρκος τῶν ὀδόντων των. Ἐμεναν πάντοτε ἀμφίρροποι, καὶ δὲν ἐξεφράζοντο ποτὲ ἀρκετὰ σαφῶς διὰ πᾶν ζήτημα. Ὁ κύρ Δημητράκης τ' Ἀγάλλου ἔλεγε μόνος του εἰς μίαν ἡμέραν τόσα λόγια, ὅσα δὲν ἔλεγαν εἰς δέκα συνεδριάσεις ὅλοι ὁμοῦ οἱ προεστοί. Πλὴν, μὲ ὅλην τὴν στωμυλίαν ταύτην, κανὲν ὑποκείμενον δὲν ἐσαφηνίζετο. Οὔτε ὁ λέγων ἐφαίνετο νὰ ἠξεύρη ἀκριβῶς τί ἔλεγεν, οὔτε οἱ ἀκροαταὶ του ἐνόουν εὐκρινῶς τί ἠθέλεν ὁ ἀγορητὴς νὰ εἴπῃ.

Ἐκεῖνο τὸ Σάββατον, ὅπου ὁ κύρ Δημητράκης ἐπέστρεφεν οἴκαδε περὶ τὴν μεσημβρίαν, σοβαρὸς καὶ γαλήνιος, σκεπτικὸς εἰς ὅλον τὸν δρόμον, εἶχε συζητηθῆ θέμα πολὺ εὐγενὲς εἰς τὸ Κιόσκι, εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν προεστῶν. Ἐπρόκειτο περὶ παίδων ἀγωγῆς, καὶ μάλιστα περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐφήβων καὶ νεανίσκων, ἐκείνου τοῦ καιροῦ, μεσοῦντος τοῦ ἸΗ' αἰῶνος. Δύο ἢ τρεῖς νέοι, τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἀπὸ καλᾶς οἰκίας ὅπως οὖν, εἶχον ἐκτραπῆ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ εἶχον ἐξωκεῖλει εἰς θορυβώδεις κώμους τὴν νύκτα, μὲ βιολιὰ καὶ μὲ λαγοῦτα, καὶ μὲ λίαν ζωηρὰ καὶ ξανοιχτὰ ἄσματα. Μίαν λέξιν εἶχεν εἰπεῖ μετὰ γενικότητος ὁ κύρ Ἀλέξανδρος ὁ Κονόμος.

-Δὲν πᾶμε καλά.

-Ἐωκείλαμε, ἐπρόσθεσεν ὁ κύρ Φραγκούλης τοῦ Φραγκούλη.

-Μπατάραμε-πέσαμ ὄξου, ἐπέφερεν ὁ καπετὰν Πέτρος ὁ Μαυρογιαλῆς.

-Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἔλειψε, συνεπέρανεν ὁ Σακελλάριος ὁ παπαΖαχαρίας.

Καὶ ὁ κύρ Δημητράκης ἤρχισε στωμύλος ν' ἀναπτύσσει τὸ ζήτημα.

-Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἤρχισε μὲ ὕφος σχεδὸν καλογηρικόν, πρέπει νὰ ξέρουμε, πὼς ὅλοι μεῖς εἴμαστε σὰ μιὰ οἰκογένεια ἀγαπημένη ἀπὸ πατέρα κι ἀπὸ μάννα, ὅλοι ἀδέρφια εἴμαστε. Πατέρας μας εἶναι ὁ Θεός, μάννα μας εἶν' ἡ γῆς. Καὶ λοιπόν,

ἐπειδὴς εἶμαστε ὅλοι ἀδέρφια, μὲ τὸ νὰ ἔχουμε ὅλοι ἓνα πατέρα, τὸν Θεόν, καὶ μίαν μητέρα τὴν γῆς, πρέπει νὰ εἶμεθα ἀγαπημένοι καὶ τιμημένοι, ὡσὰν μία οἰκογένεια ποὺ εἶμαστε. Τὶ λέγει τὸ ἱερὸ Βαγγέλιο; «Ἀγαπήσης τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». Ἐπειδὴς ὁ πλησίος, ὁ γείτονας σου, εἶναι ἀδελφός, μὲ τὸ νὰ ἔχη ἓνα πατέρα, τὸν Θεόν, καὶ μία μάνα, τὴν γῆς, ἡγουν θὰ πῆ πὼς εἶναι σὰν ἀδερφός σου, σωστὸς ἀδερφός σου. Καὶ τί λέγει πάλιν. «Ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης». Ἐταῖρος, μοῦ ἔλεγε ὁ Λογιώτατος ὁ γυιός μου, ἐταῖρος θὰ πῆ σύντροφος, φίλος. Πῶς μπορεῖς νὰ κάμης κακὸ στὸν ἀδερφὸ σου, στὸν σύντρόφον σου, στὸ φίλον σου; Ἦγουν, διὰ νὰ καταλάβετε καλά, πατέρες, τί λέγω, θέλεις ἐσὺ νὰρχωνται νὰ κάνουν πατινάδες ἀποκάτω στὰ παράθυρά σου τὴν νύκτα;

-Δὲν τὰ λὲς καὶ τόσο βαθιὰ ἑλληνικά, καταλάβαμε, εἶπεν ὁ πρῶτος λαλήσας, ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Κονόμος.

-Ἀγκαλά, κὺρ Δημητράκη, κι ὁ γυιός σου, καθὼς ἔμαθα, ὁ Ἀγάλλος, ἦταν ἀπὸ διαβάτ' κι αὐτός, εἶπεν ὁ καπετὰν Πέρρος, ἦταν μαζί μὲ τὸ τσοῦρμο.

-Ποιὸ τσοῦρμο, καπετὰν Πέρρο· στὸ καράβι εἶν' ὁ νοῦ σ' ;

-Μαζί μ' αὐτοὺς ποὺ ἔκαναν τὴν πατινάδα, ἠρμήνευσεν ὁ παπα-Ζαχαρίας. Κι γὰ τ' ἄκουσα, κὺρ Δημητράκη.

-Τί λὲς, παπά;

-«Τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ», ἐπέμεινεν ὁ παπάς. Καλλίτερα νὰ τὰ λέμε μπροστά, κὺρ Δημητράκη. Νὰ μὴ γνέφη τινὰς «ὀφθαλμῶ μετὰ δόλου», λέγει ὁ σοφὸς Σολομών. «Ὁ ἐλέγχων μετὰ παρρησίας εἰρηνοποιεῖ».

-Ἐγὼ τώρα τ' ἀκούω αὐτό, ἐπανελάβε κατηφῆς ὁ κὺρ Δημητράκης.

-Γιατὶ στερνὰ τὰ μαθαίνει ὅλα κεῖνος, ὅπου ἔπρεπε πρῶτος νὰ τὰ ξέρη, εἶπεν ὁ παπάς. «Καὶ ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι».

-Ἐ! καὶ τί νὰ κάμη, σὰ σᾶς ἀκούει καὶ σᾶς! ἔκραξεν ἀνυπόμονος ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Κονόμος. Μπορεῖ νὰ μνουχίση τὸν γυιό του;

Κι ἐκάγχασεν ὀλίγον φορτικῶς [προπετιῶς].

-Καλλίτερα νὰ τὸν πανδρέψη, εἶπεν ὁ παπάς. Ἔχουμε κορίτσια στὸ χωριό. Πῶς σᾶς φαίνεται ἡ ἀνησιά μου, ἡ Οὐρανίτσα τοῦ Θωμᾶ Κουμπῆ;

-Καλὴ καὶ ἄξια, εἶπεν ὁ καπετὰν Πέρρος.

-Καλά θὰ τὸν πανδρέψω, εἶπεν ἀποφασιστικὸς ὁ κὺρ Δημητράκης. Σοῦ δίνω τὸ λόγο μου, παπά μου.

Ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἱερέα. Εἶτα ἐπῆρε τὸ τσιμπούκι, καὶ ἀπῆλθεν ὀρμητικὸς.

* * *

-Άκουσε, τί σοῦ λέει ὁ ἀφέντης σου, ἔλεγεν ἢ γριὰ Ἀρετή, ἢ Δημητράκαινα, πρὸς τὸν υἱὸν της, τὸν πρωτότοκον Ἀγάλλον.

-Ἔδωκα τὸ λόγο μου στὸν παπὰ-Ζαχαρία, ἐπανελάβε πολλάκις ὁ κύρ Δημητράκης.

-Κι ἐγὼ εἶχα ρίξει τὸ μάτι μου στὴν κόρη τῆς Γλεζίτσας, στὴ Σκόπελο, ἐπέμενεν ἄκαμπτος ὁ Ἀγάλλος.

Ὁ Ἀγάλλος ἦτο 22 ἐτῶν, ὑψηλὸς καὶ εὖμορφος, γαλανός, ὅπως ὁ πατήρ του. Εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τριῶν ἐτῶν νὰ κάμνη ταξίδια ἐπάνω στὸν Ποταμόν, εἰς τὴν Βλαχίαν, κι ἐκεῖθεν εἶχεν ἐπανακάμψει πρὸ ὀλίγων μηνῶν, φέρων ὀλίγας ἑκατοντάδας φλωρίων, ὡς πρωτόλεια, εἰς τοὺς γονεῖς του. Εἶχε κρατήσει πέντ' ἕξ διὰ νὰ εὐθυμήσῃ μὲ τοὺς φίλους του.

Πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ Κάστρον, εἶχε ξεμπαρκάρει κατ' ἀνατολὰς εἰς τὴν ἀντικρυνὴν νῆσον, κι ἐκεῖ εἶχεν ἰδεῖ τὴν ὠραίαν, λεπτοφυῆ, ὠχράν, λευκὴν καὶ σχεδὸν μεταξωτὴν, εἰς συγγενικὴν οἰκίαν, διότι εἶχε πρωτεξαδέλφους ἐξ ἀγχιστείας, καθότι ἐγίνοντο τότε συγκαὶ ἀγχιστεῖαι μεταξὺ τῶν ἐγκρίτων οἰκογενειῶν τῶν δύο νήσων. Καὶ ὁ Ἀγάλλος εἶχεν ἐρωτευθῆ τὴν γαλαζοαίματην, τὴν κιτρίνην καὶ σχεδὸν διαφανῆ κόρην.

Ὁ κύρ Δημητράκης ἤρχισε νὰ διηγῆται μακρὸν συναζάρι περὶ ὑπακοῆς καὶ ἀπειθείας τέκνων καὶ ὅτι «εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων». Ὁ Ἀγάλλος μόλις ἤκουεν. Ἦ γριὰ Ἀρετὴ πρόχνη καθημένη, περιβάλλουσα μὲ συμπεπλεγμένας χεῖρας τὰ δύο γόνατα, ἔσειεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν κεφαλὴν, ὡς νὰ ἐπέθετεν ὀξείας καὶ περισπωμένας εἰς τὸ λεκτικὸν τοῦ συζύγου της.

Τέλος ὁ κύρ Δημητράκης εἶπε:

-Θέλεις νᾶχης τὴν κατάρα μου;

-Ὅχι, ἀφέντη, εἶπεν ὁ νέος.

-Σοῦ λέω, ἔδωκα τὸν λόγο μου.

-Κι ἐγὼ ἔδωκα τὴν καρδιά μου.

-Άκουσε τί σοῦ λέει ὁ κύριός σου, παιδί μ', Ἀγάλλο μ', εἶπεν ἢ Ἀρετή.

-Τὸν ἀκούω, μάννα· μὰ, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν θὰ γίνῃ.

-Δέν σοῦ εἶπα, «εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι»... παιδί μου; ἐπανελάβε δευτέραν φορὰν ὁ γέρος.

-Μοῦ τὸ εἶπες, ἀφέντη· μὰ λέει κι αὐτό: «Πατέρες μερίζουσιν οἴκους καὶ ὑπαρξιν τέκνοις· παρὰ δὲ Κυρίου ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνή».

Ἄν καὶ δὲν ἦτο τόσο σοφὸς ὅσον ὁ Λογιώτατος, ἤξευρε ρητά.

-Θὰ σὲ ἀποκληρώσω.

Παρήλθον ὀλίγοι ἡμέραι. Εἶχεν ἐμβῆ ἡ Μεγάλη Σαρακοστή, ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις, κι ὁ Ἀγάλλος ἠτοιμάζετο νὰ πλεύσῃ διὰ τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Βόσπορον, κι ἐκεῖθεν διὰ τὸν Δούναβιν. Ὅταν ἐζήτησε τὴν πατρικὴν εὐλογίαν, ὁ κὺρ Δημητράκης τοῦ εἶπεν:

-Ἄς εἶναι, παιδί μου· ἐσὺ θὰ μὲ γεροκομήσῃς.

Καὶ ὅταν ἐφίλησε τὴν δεξιὰν τῆς μητρός του, ἡ Ἀρετὴ τοῦ εἶπε:

-Τὰ χεράκια σου θὰ μὲ θάψουνε.

* * *

Διέτριψε μίαν ἐβδομάδα καὶ πλέον εἰς τὴν ἀντικρυνὴν νῆσον, ὅπου ἐπῆγε νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν μεταξωτὴν κόρην τὴν γαλαζοαίματην, τὴν Γκλεζῶ, θυγατέρα τῆς Γκλεζίτσας, καταγομένης ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ Τσιρωνεῖκον, ἐξ εὐγενῶν Βενετῶν φυγάδων.

Τὴν ἐπαύριον, ἀφοῦ ἐμίσησεν ὁ Ἀγάλλος, ὁ κὺρ Δημητράκης, ὅταν ἐπῆγεν, ὡς συνήθως, εἰς τὸ Κιόσκι, εἰς τὸ μέσον τῶν προεστῶν, ἐστράφη πρὸς τὸν παπὰ-Ζαχαριάν τὸν Σακελλάριον καὶ τοῦ εἶπε:

-Σοῦ δίνω, παπά, στὴν ἀνεψιά σου τὴν Οὐρανίτσα τὸν Λογιώτατον, ἐπειδὴ ὁ Ἀγάλλος δὲν ἠθέλησε νὰ μ' ἀκούσῃ.

-Καλά, κὺρ Δημητράκη· ὡς ἐπιτρόπος τῆς κόρης, σοῦ λέγω ὅτι εἶναι δεκτόν.

Ὁ Ἐπιφάνιος ἦτο δευτεροτόκος υἱὸς τοῦ Δημητράκη, τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχεν ἐπονομάσει Λογιώτατον, καὶ τὸ ἐπίθετον αὐτὸ ἐκόλλησεν ἐπάνω του καὶ τοῦ ἔμεινεν.

Ὁ νέος εἶχε σπουδάσει στ' Ἀμπελάκια, στὰ Γιάννενα καὶ κάπου ἄλλοῦ, ὅπου τὸν εἶχε στελεγε ὁ πατὴρ του. Φαίνεται ὅτι ἦτο καλὸς ἑλληνιστὴς, καὶ πονήματά τινα κατέλιπεν, ἔμμετρα καὶ πεζά, ἐξ ὧν ἓν μόνον φυλλάδιον εἶχε τυπωθῆ ἐν Βενετία, ζῶντος τοῦ συγγραφέως.

Ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἔγινεν ἡ μνηστεία, καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν ὁ γάμος. Ὁ Ἐπιφάνιος ἐπῆρε τὴν γυναῖκά του, κι ἐπῆγεν ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου διέτριπεν ἔτη πολλά, μεταξὺ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, διδάσκων τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ὑπέγραφε δὲ συνήθως Στέφανος (ἀντὶ τοῦ Ἐπιφάνιος) Δημητριάδης.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἀγάλλος διέμεινεν ἐπὶ πέντε ἔτη εἰς Βλαχίαν, κι ἔγραφεν ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς μῆνας πρὸς τοὺς γονεῖς του, εἰς τὴν νῆσον. Πότε τὰ γράμματα παρέπιπτον κι ἐχάνοντο, πότε ἔφθανον εἰς χεῖρας τοῦ πατρός του. Ὁ Δημητράκης, συνήθως, οὔτε ἔστελλεν ἀπάντησιν, καὶ διότι εἶχε γογγύσει ἡ καρδιά του κατὰ τοῦ Ἀγάλλου, καὶ διότι δὲν εἶχε πλέον γραμματικόν, ὅστις νὰ τοῦ συντάξῃ ἐπιστολήν. Ὁ Λογιώτατος ἔλειπε χρονικῶς εἰς τὴν Ὑδραν. Εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸν Λογιώτατον δὲν ἔστελλε γράμματα, ἀλλὰ μόνον στοματικὰ χαιρετίσματα, ὅπως συχνὰ -διὰ μέσου ἀλιέων καὶ σπογγοθηρῶν, πλεόντων ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ εἰς τὰς βορεινὰς νήσους, καὶ τὰνάπαλιν· κάποτε καὶ διὰ μοναχῶν ταξιδιωτῶν, ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἐρχομένων, οἵτινες,

ἀφοῦ ἐπεσκέπτοντο τὰ ἐπὶ τῆς νήσου Μονύδρια, τὴν Παναγίτσαν τῆς Κεχριάς τὴν θαυματουργόν, τὴν Καστριώτισσαν, τὸν Πρόδρομον τὸν Κρυφόν, τὸν ἄλλον τὸν Ἀσέληνον, κτλ., κατηθύνοντο εἶτα εἰς Ὑδραν, διὰ νὰ ἴδωσι τὰς ἐκεῖ μονὰς καὶ τοὺς μονάζοντας, καὶ εἶτα ἔφθανον μέχρι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῆς Ἀγίας Λαύρας, εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Μορέως.

Ὅταν εἰς τὸ τέλος τῶν πέντε ἐτῶν ὁ Ἀγάλλος ἐκίνησεν ἀπὸ τὸν Ποταμὸν διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐξέλθῃ εἰς τὴν Ἄσπρην Θάλασσαν, ἠγγόει πολλὰ ἄλλα πράγματα ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάντα, ἀλλὰ καὶ τὸν γάμον τοῦ Ἐπιφανίου μετὰ τῆς Οὐρανίτσας. Καὶ ὅμως ἐκ φήμης εἶχεν ἀκούσει ὅτι εἷς Λογιώτατος καλούμενος, νέος ἀπὸ βορεινὴν νήσον προερχόμενος, ἦτο διδάσκαλος εἰς τὴν Ὑδραν· ἀλλ' ἡ φήμη δὲν ἦτο ἀρκετὰ φωτισμένη, ὥστε νὰ τὸν πληροφορήσῃ, ἂν ὁ Λογιώτατος ἐκεῖνος εἶχε γυναῖκα, καὶ ποίαν καὶ πόθεν. Ὁ Ἀγάλλος ἔφερε μαζί του ὄχι ὀλίγας ἑκατοντάδας φλωρίων αὐτὴν τὴν φορὰν.

Μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τὸν μισεμὸν του ἐκ τῆς Βλαχίας ἔφθασεν εἰς τὸν ὠραῖον τόπον, εἰς τὴν πατρίδα τῆς φαρφουρίνης Γκλεζῶς· ἐμελέτα νὰ μείνῃ αὐτόθι ὀλίγας ἡμέρας, εἶτα νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἀντικρὺ, νὰ ἐξευμενίσῃ τοὺς γονεῖς του μετὰ πᾶσαν θυσίαν, νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἔλθουν εἰς τὸν γάμον [του] καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἄγων αὐτοὺς πλησίον τῆς μνηστῆς του. Ὁ γάμος θὰ ἐτελεῖτο πανηγυρικῶς, μετὰ τὰς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, δώδεκα παπάδων, ἀπὸ δώδεκα ἐνοριακὰς ἐκκλησίας, καὶ τῶν γονέων, καὶ τῆς πενθερᾶς του τῆς Γκλεζίτσας, καὶ τόσων ἄλλων παρανύμφων, κηδεστῶν, ἀγχιστέων καὶ φίλων.

* * *

Ὅταν ἀπεβιβάσθῃ ὁ Ἀγάλλος, κι ἐπάτησε τὸν πόδα εἰς τὴν ξυλίνην ἀποβάθραν τῆς ἀνόρμου ἐσοχῆς [ἀγκάλης] τοῦ αἰγιαλοῦ -τὴν κατεσκεύαζον [τὴν ἀποβάθραν] ξυλίνην, ἐπειδὴ κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ κύματα τοῦ βορρῶ τὴν κατέστρεφον, καὶ πᾶσαν ἀνοιξὶν τὴν ἀνεκαίνιζον πάλιν- ἀόριστον νέφος λύπης καὶ κατηφείας (τοῦ ἐφάνη ὅτι) ἐπεπόλαζεν [ἐπλανᾶτο] εἰς ὅλην τὴν παραθαλάσσιον. Τὰ πρόσωπα, ὅσα ἄλλοτε ἔτρεχον μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν ὑποδεχθῶσι καὶ νὰ τὸν χαιρετήσωσι, σκαῖα καὶ ψυχρά, δὲν ἔτρεχον μετὰ προθυμίας εἰς συνάντησίν του. Δύο ἢ τρεῖς γνώριμοι, φίλοι, ἢ συγγενεῖς τῆς μνηστῆς του, τοῦ εἶπον «καλῶς ὤρισες» μετὰ μελαγχολικόν τινα τρόπον, ὡς νὰ τὸν ὤκτειρον. Ἐφαίνοντο ὅτι εἰς πέντε ἔτη ὅλοι οἱ νέοι εἶχον γηράσει, ὡς νὰ εἶχε παρέλθῃ εἰκοσαετία, καὶ ὅλοι οἱ ὠρίμου ἡλικίας εἶχον γίνῃ ψυχροὶ καὶ δύσκαμπτοι, ὡς παγωμένα σκέλεθρα.

Ὁ Ἀγάλλος ὑποπεύθη, ὅτι ἡ μνηστή του τὸν εἶχεν ἀρνηθῆ, καὶ εἶχε προτιμήσει ἄλλον. Ἦσθάνθη εἰς τὸ στήθος του αἰφνίδιον πληγμὰ ὡς δικόπου μαχαίρας· ἡ μία ἀκωκὴ τὸν ἐπληττεν εἰς τὸ αἶσθημα, ἡ ἄλλη -ἥτις πιθανὸν νὰ ἦτο καὶ ἡ ὀξυτέρα- εἰς τὴν φιλαυτίαν του.

-Τί γίνεται τὸ Γκλεζῶ, καλὰ εἶναι; ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν κὺρ Φόλην, ἓνα θεῖον τῆς κόρης, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ τοῦ ἰδίου συγγενῆς, ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἀγχιστείαν, ἥτις προὔπηρχε μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν των.

-Ἐ, ὑπομονή, κουράγιο· τί νὰ κάμουμε, εἶπεν εἰς ἀπάντησιν ὁ γερο-Φόλης.

-Τί ὑπομονή, κουράγιο; ἐπανελάβεν ἐν ἀπορίᾳ ὁ Ἀγάλλος.

-Αὐτὰ ἔχει ὁ κόσμος, ἀπήντησεν ὁ Φόλης.

-Τὸ ξέρω, εἶπεν ὁ Ἀγάλλος· μόνο πές μου τί τρέχει;

-Ζωὴ σὲ λόγου σου, εἶπε πάλιν ὁ ἄλλος.

-Πέθανε ἡ Γκλεζῶ;

-Δὲν ἀπέθανε ἀκόμα· πεθαίνει.

Τῶ ὄντι ἡ νεᾶνις ἔπνεε τὰ λοίσθια. Ὠχρά, διαφανής, μεταξωτή, εἶχε κρουολογήσει εἰς τὴν ἐξοχὴν τὸ περασμένον φθινόπωρον, ὅπου ἐπῆγε κι ἔμεινε δύο-τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸ ιδιόκτητον καλύβι τῆς οἰκογενείας, ἐκ φιλοτιμίας βοηθοῦσα τὰς ἐργατίνας εἰς τὸ μάζεμα τῶν ἐλαίων, ἀκόμα καὶ ὑπηρετοῦσα εἰς τὴν ἔκθλιψιν τοῦ ἐλαίου, εἰς τὸ πατητήρι, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν εἰς τὸ κατώγι τῆς μικρᾶς ἐπαύλεως. Δὲν ἤκουσε τὰς νουθεσίας τῆς μητρὸς της, ἥτις τὴν εἶχεν ἀκριβῆν καὶ πολυζήτητον. Εἶχεν ἀκούσει, ὅτι εἰς τὴν ἄλλην νῆσον, εἰς τὴν πατρίδα τοῦ ἀρράβωνιαστικοῦ της, δὲν τὸ εἶχαν εἰς ἐντροπὴν αἱ γυναῖκες τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν νὰ βοηθῶσιν εἰς τοιαύτας ἐργασίας, κι ἐφιλοτιμεῖτο νὰ τὰς μιμηθῇ, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὴν πενθερὰν καὶ τὰς ἀνδραδέλφους της, ὅταν ἔμελλε νὰ πλεύσῃ μὲ τὸν Ἀγάλλον ἀντικρῦ, στὸ Κάστρον, ὅτι αὐτὴ, ὡς ἦτον καὶ γαλαζοαίματη, ἐπεθύμει νὰ εἶναι χρήσιμος καὶ ἐργατικὴ, ὅπως ἐκεῖναι. Τέλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν ἀρρώστη. Ἡ μήτηρ της, ἀνήσυχος, τὴν ἐπεμελήθη τρυφερά. Ὅλαι αἱ γιάτρισσαι τῆς πόλεως μὲ τὰ φάρμακα καὶ τὰ ματζούνια ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ἀλλ ἡ φύσις δὲν ἐβοήθει, καὶ ἡ κόρη ἐχειροτέρευε. Παρῆλθεν ὁ χειμὼν, καὶ ἤλιπεν ἡ Γκλεζίτσα, ὅτι μὲ τὴν ἀνατολὴν τῆς ἀνοιξέως (ἐτρώθη τὸ φθινόπωρον, εἰσέβαλεν ὁ χειμὼν) θὰ ἐδυνάμωνε ἡ μεταξωτὴ κόρη. Εἰς μάτην. Ἡ γλυκεῖα νεᾶνις ἐχειροτέρευεν, ἀπήρχετο τὸ περίβλημα, κι ἐγίνετο ψυχὴ. Καὶ τέλος, τὸν Ἀπρίλιον, ὀλίγον μετὰ τὸ Πάσχα, ὅταν ἔφθασεν ὁ Ἀγάλλος, τὸ ἄνθος ἐφυλλορρόρησε, κι ἔγειρε, κι ἐμαράνθη.

* * *

Ἀφοῦ ἔκλαυσεν ὡς παιδίον, κι ἐθρήνησεν ὡς γυνὴ ὁ Ἀγάλλος, κι ἔβρεξε μὲ δάκρυα τὸ χῶμα, δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ταφὴν, συγχρόνως εἶπε μέσα του:

-Δὲν πάω ἐγὼ τώρα ν ἀρράβωνισθῶ τὴν Οὐρανίτσα, διὰ νὰ πάρω τὴν εὐχὴν τῶν γονέων μου; Ἴδου φῶς φανερά, καθὼς εἶπεν ὁ πατέρας, δὲν ἠμπόρεσα νὰ θεμελιώσω σπίτι, χωρὶς τὴν εὐχὴν τους.

Ὁ γέρο-Φόλης καὶ οἱ συγγενεῖς τῆς τεθνεώσης τὸν ἐλυπήθησαν, καὶ τοῦ εἶχαν ναυλώσει πέραμα διὰ νὰ τὸν στείλουν πέραν, νὰ ὑπάγῃ νὰ λησμονήσῃ, νὰ παρηγορηθῇ, καὶ νὰ μὴν ὑγραίνῃ καθημερινῶς τὸ χῶμα τοῦ νεοσκαφοῦς τάφου. Ὁ Ἀγάλλος τοὺς ἀπεχαιρέτησεν, ἐπεβιβάσθη, καὶ εἰς ὀλίγας ὥρας ἔφθασεν εἰς τὴν γενέθλιον νῆσον. Ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ξάνεμον, εἰς ἓνα βορειοανατολικὸν λιμένα· ἐβάδισε δύο ὥρας, συνοδευόμενος ἀπὸ δύο ἀγωγάτας μὲ τοὺς ἡμίονους των, φέροντας τὴν μικρὰν ἀποσκευὴν του, κι ἔφθασεν εἰς τὸ Κάστρον. Ἡ αὔρα τῆς θαλάσσης ἐφάνη σῶτεια καὶ ὑγιαντικὴ. Ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς γονεῖς του, κι εἶπε:

-Καλά μοῦ λέγατε, δὲν μπορεῖ νὰ θεμελιώσῃ τινὰς ἀπάνω στὴν ἄμμο. Τὸ Γκλεζὼ πέθανε. Λοιπὸν, ἀφέντη, εἶμ' ἔτοιμος μὲ τὴν εὐχή σου νὰ πάρω τὴν Οὐρανίτσα· ἰδοὺ λαβὲ τὸ δακτυλίδι νὰ τῆς στείλῃς δι' ἀρράβωνά.

-Τί λές, παιδί μου; Ἡ Οὐρανίτσα τώρα ἔχει δυὸ παιδιά, ἀνήψια σου. Βρίσκεται στὴν Ὑδρα μὲ τὸν ἀδερφό σου.

-Τὸν ἀδερφό μου... Τὴν ἐπῆρε ὁ Μπιφάνης γυναῖκα;

-Τί ἤθελες νὰ κάμω; Ἀφοῦ εἶχα δώσει τὸ λόγο μου... Δὲν μὲ ἄκουσες ἐσύ, ὁ Μπιφάνης ἔκαμε ὑπακοή.

Καὶ πάλιν ὁ Ἀγάλλος ἠσθάνθη κρυφίαν ἀνασκίρτησιν· εἰς τὸ φανερόν, ἐκρέμασε τὸ κεφάλι κι εἶπε:

-Καλά, τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται.

Ἐξῆλθε νὰ περιπατήσῃ ἀνὰ τὰ στενὰ σοκάκια τοῦ Κάστρου, διέσχισε κατὰ μῆκος τὰς συνοικίας, ἔφθασεν ἕως τῆς Ἀναγκιᾶς τὸ κανόνι, εἰς τὴν ὑψηλὴν βορειοτέραν ἄκραν, καὶ μέσα του ἐμελετοῦσε κι ἔλεγε:

-Καλά, ἐγὼ τώρα τί νὰ κάμω; Ἦ πρέπει νὰ βρῶ νύφη ἢ νὰ καλογερέψω.

Ἐστάθη πολλὴν ὥραν ἐκεῖ, ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ μακροῦ πελωρίου κανονίου, ῥεμβάζων, ἀγναντεύων τὸ βαθὺ γαλανὸν πέλαγος, καὶ τὰ ἄσπρα πετρώδη νησιά, κατοικίας τῶν θαλασσαιτῶν καὶ τῶν γλάρων, ἀκούων τὸν ῥόγγον τῶν κυμάτων εἰς τοὺς πόδας τοῦ κάστρου, ὅπου εἶναι γιγαντιαῖος μονοκόμματος βράχος μὲ δέκα σπιθαμὲς χῶμα, στρωμένον ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ τῆς κυματοειδοῦς πτυχῆς του, ὡς πεντακοσίας ὀργυιᾶς ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐβλεπε πλῆθος παιδιά νὰ παίζουν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημοῦ χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς ἓν ἐξ αὐτῶν νὰ κυλισθῆ ποτε τὸν κατήφορον. Ἀλλά, ὡς εἶδος παιδικῆς γυμναστικῆς, κατωλίσθαινον εἰς τὴν Γλίστραν, ἣτις κατήρχετο διαγωνίως ἐκεῖ πρὸς χαμηλὸν ἐπίπεδον, σχεδὸν σύρριζα στὸν κρημνόν· πέτρα πελεκημένη, λεία, ὡς πέντε ὀργυιᾶς τὸ μῆκος τὸ κατωφερές. Ἄλλα [πάλιν] προσέπαιζον εἰς τὴν Ἄλτανου, τὴν μυθώδη Σπηλιάν, ἣτις ἦτο ἀντικρὺ ἐπὶ τῆς πρώτης νησίδος, ἀποτείνοντα τὰς εἰθισμένας ταύτας ἐρωτήσεις, καὶ δεχόμενα τῆς Ἥχοῦς τὰς ἀμυδρὰς καὶ παλμώδεις ἀπάντησεις:

-Ἄλτανου!

-Οὐ, ου, οὐ!

-Ἔχεις παιδιά;

-Ἀ, α, ἄ!

Ἐκεῖ καθὼς ἔστρεφεν ὁ Ἀγάλλος τὸ βλέμμα, μίαν [φορὰν] ἔξω πρὸς τὸ πέλαγος καὶ μίαν πρὸς τὰ ἔσω τοῦ Κάστρου, ἐν παράθυρον ἀπὸ μίαν οἰκίαν, ἀντικρὺ στοῦ κανόνι, ἠνοιχθῆ μὲ τριγμόν, ὡς ἐξ ἐσκωριασμένων στροφέων ἐκ τῆς ὑγρασίας τοῦ βορρᾶ καὶ τῆς ἀνερχομένης διηνεκῶς ἄλμης τῶν κυμάτων εἰς τὴν θαλασσογαίτονα ἐκεῖνην ἀκτὴν, ὅπου διηνεκῶς διεξήγετο ἡ πάλῃ τῶν στοιχείων. Ὁ Ἀγάλλος ἔστρεψε τὸ

βλέμμα και εἶδεν ὠραίαν ὄψιν νεαρὰς γυναικός, τῆς ὁποίας τὸ βλέμμα ἐπὶ στιγμὴν ἔπεσε τυχαίως ἐπάνω του. Ἡ νεῶνις ἐστερέωσε ταχέως τὰ παραθυρόφυλλα ἐπὶ τοῦ τοίχου, μὲ τοὺς συνήθεις σιδηροῦς μύλους [τὰ στηρίγματά των] καὶ ἀπεσύρθη τάχιστα εἰς τὸ ἔσω τῆς οἰκίας. Δὲν τὴν εἶδε πλέον, ἂν καὶ πολλάκις ἐπανέφερε πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ βλέμμα.

Συγχρόνως μία γριὰ κυρτὴ ἐπέρασεν ἔμπροσθέν του, τὸν ἐγνώρισε, καὶ τοῦ εἶπε: «Καλῶς ὦρ' σες». Ὁ Ἀγάλλος τὴν ἐνθυμήθη.

-Δὲν εἶσαι ἡ Μανιά; τῆς εἶπε. Τὸ Γηρακὼ τῆς Κατερίνας, ποῦ σὲ λένε κοινῶς Μανιά;

-Ναί.

-Δὲν μοῦ λές, Μανιά, ποία εἶν' αὐτὴ ἡ κόρη ποῦ βγήκε τώρα, κι ἄνοιξε τὸ παραθύρι κεῖνο;

-Εἶναι ἡ Λ... τῆς Μ...

-Πανδρεμένη;

-Ἀρράβωνιασμένη ὀχτὼ χρόνια.

-Πῶς αὐτό;

-Ὁ Γιαννάκης ὁ Δράκος, ὁ πιστικός της, βρίσκεται στὸ Μισήρι· ἐκεῖ εἶναι πραγματευτής.

-Ἄ!...

Ὁ Ἀγάλλος διελογίσθη καὶ ἀνεπόλησεν. Ἐνθυμήθη τὸν Γιαννάκη τὸν Δράκον, ἐκεῖνον ποῦ ἔλεγεν ἡ γριά. Παιδιά, ἦσαν συμμαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Δασκαλάκη, ὅπου ἐμάνθανον ὁμοῦ τὰ κολλυβογράμματα, ἐκεῖνος δὲ ἦτο ὡς δύο χρόνια πρεσβύτερος αὐτοῦ. Τώρα εἶχε τόσα χρόνια νὰ τὸν ἰδῆ, ὅσα εἶπεν ἡ Μανιά, καὶ σχεδὸν τὸν εἶχε ξεχάσει.

-Καὶ τὴν ἔχει ἀρράβωνιασμένην; ἐπανέλαβε κάπως ἐνθέρμως ὁ Ἀγάλλος.

-Ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια.

-Καὶ βρίσκεται στὸ Μισήρι;

-Σοῦ εἶπα, στὸ Μισήρι.

-Καὶ δὲν ξανᾶρθε ἀπὸ τότε ποῦ «ἔδεσαν τὶς πανδρειές»;

-Δὲν ξανᾶρθε, παιδάκι μ'.

-Καὶ δὲν τῆς στέλνει γράμματα;

-Κάποτε τῆς ἔστελνε. Ὑστερα ἔπαυε. Θαρρῶ πῶς ἔχει καιρὸ νὰ λάβῃ γράμμα.

-Κι αὐτὴ τὸν καρτερεῖ ἀκόμα;

-Τὸν καρτερεῖ.

-Ὡς πότε;

-Ἄχ! παιδάκι μ', μὴ μ' ἐρωτᾷς πολλά. Ἡ ἵπομονὴ ποῦχομε ἡμεῖς οἱ γυναῖκες εἶναι μεγάλο πρᾶμα.

-Καλά, νὰ μὲ συμπαθᾷς, Μανιά, εἶπεν ἐν συναισθήσει ὁ Ἀγάλλος.

Εἶτα, μετὰ μίαν στιγμὴν, εὐθύμως τὴν ἠρώτησε:

-Εἶσαι γειτόνισσα ἐδῶ κοντά;

-Εἶμαι, παιδάκι μ'. Τὸ σπιτάκι ἐκεῖνο, ποῦ βλέπεις δίπλα, εἶναι τὸ δικό μου. Παραθύρι μὲ παραθύρι σμίγουμε. Ἄνδρας μπορεῖ νὰ πηδήσῃ τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὰ δύο παράθυρα.

Βεβαίως, τυχαίως τὰ ἔλεγεν αὐτὰ ἡ Μανιά. Ἄλλ' ἦτο ὡς νὰ ἐρρίπτε προσανάμματα εἰς τὴν σκέψιν ἢ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νέου. Ὁ Ἀγάλλος ἀπεχαιρέτησε τὴν γραῖαν καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν του, εἰς τὴν χαμηλὴν πτυχὴν τοῦ ἐδάφους, ἀνάμεσα εἰς τὸν Χριστόν, τὴν Παναγίαν τὴν Πρέκλαν, καὶ τὸν Ἁϊ-Νικόλαν, ὅπου ἦσαν ὅλα τ' ἀρχοντόσπιτα.

Τὴν ἐπαύριον διοργάνωσε μικρὸν κῶμον ἀνὰ τὴν ὑψηλὴν συνοικίαν τῆς Ἀναγκιάς, ὅπου αὐτοσχεδίασεν ὀλίγα δίστιχα, καὶ τὰ ἔμαθεν εἰς τοὺς συγκωμαστάς του νὰ τὰ τραγωδήσουν ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς Λ...

Ἀπὸ τὸ Κάστρο ὡς τὴ Βλαχιά, στῆς Ἀναγκιάς τὸ τόπι

δὲν εἶναι χῶρες καὶ χωριά, ὄρη, βουνὰ καὶ τόποι.

Γιὰ σὲ πονεῖ ἡ καρδούλα μου, καὶ στὸ Μισήρι μὴ διαβῆς,

κι ὁ νοῦς σ' ἐδῶ νὰ μένη, ψυχὴ λησμονημένη.

* * *

Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐσχεδίασεν ἐκδρομὴν, μετὰ δύο ἢ τριῶν φίλων του, εἰς τὰ ἔξω, πρὸς τ' ἀνατολικά μέρη τῆς νήσου. Ἐκεῖ ἀφοῦ ἐλειτουργήθησαν εἰς τὸν Πύργον, ὅπου ἦτο παλαιὸν σεβάσμιον παρεκκλησίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐστρώθησαν εἰς τὴν βρύσιν τῆς Ἀβρακῆς, ὀλίγον ἀνήφορον ὑψηλότερα, εἰς τ' ἄνω τοῦ ρεύματος, κι ἔφαγαν ἐκεῖ ἕνα πετεινὸν ψημένον στὴν σούβλαν, κι ἤρχισαν νὰ λέγουν τὸ ἄσμα. Ἐκεῖ κατὰ περίεργον σύμπτωσιν παρουσιάζεται ἡ γριὰ Μανιά. Φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπάγει, ἐν συνοδείᾳ μὲ ἄλλας γυναῖκας ἐκεῖ, διὰ ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ διὰ νὰ ἴδουν τὰ ἐκεῖ κτήματα, χωράφια ἔρημα, ὅπου τὰ κατεπάτουν ἐν ἀκολασίᾳ οἱ γείτονες Α. ἢ Β.

-Ὦρα καλή σας, παιδάκια μ'. Πετεινὸ φάγατε; Εὐχομαι, Ἀγάλλο, ἀρχοντόπουλό μου, γλήγορα νὰ τὸν φᾶς κι ἀγκαλιαστὸν μὲ τὴν κόττα.

Τοῦτο ἐσήμαινε εὐχὴν περὶ προσεχοῦς ἀρράβωνος ἢ γάμου.

-Ἀπ' τὸ στόμα σ' κι σ' τ' Θεοῦ τ' αὐτί, εἶπεν ὁ Ἀγάλλος, ἐπειδὴ ἐμβῆκεν ἀμέσως στὸ νόημα.

Ἡ γραῖα ἔπαιζε τὰ μάτια της, ἔνευε δὲ πονηρῶς, ὅτι κάτι ἤθελε νὰ τοῦ πῆ. Ὁ Ἀγάλλος εὔρε πρόφασιν, καὶ ἀπεμακρύνθη δεκαπέντε βήματα ἀπὸ τὴν συντροφίαν του, ἔφθασε δὲ εἰς πυκνὴν λόχμην, δίπλα εἰς μικρὸν ρυάκιον, τὸ ὁποῖον ἔσκαζεν ἐπὶ τοῦ ὄχθου εἰς τοὺς πόδας τοῦ βράχου, κι ἐκεῖ ἐκάθησεν ἐν ῥεμβασμῶ, τάχα διὰ νὰ εὕρη δροσιὰν καὶ πρόσκαιρον μοναξίαν.

Ἡ γριὰ Μανιά, ὅπου ἤξευρε καλῶς τὰ μονοπάτια, ἐπῆγεν ἀπὸ ἄλλον δρομίσκον καὶ τὸν ἐντάμωσε.

-Καλῶς σ' ἡῦρα, γιόκα μ'. Τὰ εἶπα τῆς Λ...

-Τί τῆς εἶπες;

-Τὰ ὅσα μουῖπες.

-Δὲν σοῦ εἶπα νὰ τῆς πῆς τίποτε.

-Κι ἐγὼ δὲν τῆς εἶπα τίποτε παραπάνω. Τὸ πὼς ἀρωτοῦσες γι' αὐτὴν καὶ τὸν πιστικόν της, καὶ πὼς τὸν καρτερεῖ δέκα χρόνια, πότε νᾶρθη.

-Καὶ τί ἄλλο θὰ τῆς πῆς, γριὰ Γηρακῶ;

-Τὸ πὼς ὁ Ἀγάλλος εἶναι καλὸς ἀπ' τοὺς καλοὺς, πρῶτο σοῖ. Καὶ τί μαντάτα ἔχει ἀπ' τὸν Δράκον, ποὺ τὸν ἀπαντέχει χρόνους καὶ καιροῦς.

-Τί μαντάτα; ἠρώτησεν ὁ Ἀγάλλος, παρανοήσας τὴν φράσιν τῆς γραίας.

-Τί διάφορο ἔχει μαθές. Φωτιά π' τὸν ἔ!... Πέτρα ἔρριξε πίσω, ἀγυρισιά του γίνηκε, τόσα χρόνια, μήτε γράμμα μήτ' ἀπηλογιά.

Τὴν νύκτα, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Κάστρο οἱ εὐθυμοῦντες φίλοι, πατινάδα ἠκούσθη πάλιν περὶ τὴν συνοικίαν τῆς Ἀναγκιᾶς. Μεταξὺ τῶν ψαλέντων ἀσμάτων, ὁ Ἀγάλλος αὐτοσχεδίασε τὸ ἐξῆς:

Στὴν Ἀφρικὴ εἶν' ἓνα νερό, καινούργιο συντριβάνι,

ποιὸς ἔχει ἀγάπη στὴν καρδιά ἄς πᾶ νὰ πιῇ, νὰ γιάνη.

* * *

Τὴν πρωΐαν εἰς τὸ Κιόσκι μακρὸς λόγος ἔγινεν εἰς τὸ σύνηθες συμβούλιον τῶν προεστῶν, σχετικῶς μὲ τὴν διαγωγὴν τῆς νεολαίας, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ ἄρτι παλινοστήσαντος υἱοῦ τοῦ κῦρ Δημητράκη.

-Ακοῦστε νὰ σᾶς πῶ, ἄρχοντες, εἶπεν ὁ κῦρ Φραγκούλης τοῦ Φραγκούλη, οἱ νέοι τούτου τοῦ καιροῦ ἄλλαξαν πλέον τὰ φερσίματά τους καὶ τὴν διαγωγὴν τους. Ὅσοι μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τίς Βλαχίες κι ἀπὸ ἄλλα μέρη, ἔμαθαν ἐκεῖ ἄλλα καμώματα, κι ἄλλους τρόπους, κι αὐτὰ τὰ καμώματα τὰ μαθαίνουν καὶ στοὺς ἄλλους συνομηλικούς τους, τοὺς ἐδῶ. Τὶ τὰ θέλετε; Αὐτὸ εἶναι πρᾶμα ποὺ κολλάει σὰν ψώρα. Μιὰ ψιλὴ σκέπη, μιὰ τσίπα, εἶναι ὅλη τοῦ ἀνθρώπου ἡ ντροπὴ. Ἄμα πάη ἢ τσίπα, πάει πλέον ἠθικὴ καὶ γνώση. Οἱ νέοι μας ἀθετοῦν τὴν Διαθήκην, καθὼς λέει ὁ σοφὸς Σολομών. Εἶναι ἀσύνθετοι καὶ ἄσπονδοι.

-Ἐτσ' εἶναι, κῦρ Φραγκούλη, εἶπεν ὁ καπετὰν Πέρρος ὁ Μαυρογιαλῆς. Μπάττ' ἀποδῶς, μπάττ' ἀποκεῖ, τὸ καράβι πέφτει ὄρτσα λαμπάντα. Ἐνα παγανίδι χρειάζεται μοναχά, γιὰ νὰ τὸ καίνατίση.

-Καὶ τί θὰ πῆ ἀσύνθετοι καὶ ἄσπονδοι, κῦρ Φραγκούλη; ἠρώτησεν ὁ παπα-Ζαχαρίας. Βαθειὰ ἑλληνικὰ μᾶς εἶπες σήμερα. Κι ὁ λογιώτατος, ὁ γυιὸς τοῦ συμπεθέρου ἐδῶ (δείξας τὸν κῦρ Δημητράκην), βρίσκεται στὴν Ὑδρα, δὲν εἶν' ἐδῶ γιὰ νὰ μᾶς τὰ ἐξηγήση.

-Ἀσύνθετοι εἶναι κεῖνοι ποὺ δὲν στέκουν στὸν λόγον τους, παπα-Ζαχαρία· καὶ ἄσπονδοι εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θέλουν νὰ παραδεχθοῦν ὄρκους καὶ συμφωνίες. Κι ἂν θέλης νὰ ξέρης, παπά μου, ἄκουσε τί λέει ὁ Ἐκκλησιαστής: «Τὸν καθαιροῦντα φραγμόν, δῆξεται αὐτὸν ὄφιος»· ὁποῖος χαλνάει φράχτη τὸ φίδι θὰ τὸν φάη.

-Καὶ ποιὸν φράχτη, σὲ παρακαλῶ, κῦρ Φραγκούλη, χάλασ' ὁ γυιὸς μου; -ἠρώτησε μὲ πείσμα ὁ κῦρ Δημητράκης- γιὰτὶ ἐνόησα καλά, μὴ μοῦ τὸ ἀρνεῖσαι, πὼς τάχεις μὲ τὸ γυιό μου.

-Ἐνας ἀρράβωνας μιᾶς κόρης εἶναι φράχτης, εἶπεν ὁ Φραγκούλης. Ἡ Λ... εἶναι ἀρράβωνιασμένη μὲ τὸν Γιαννάκη τὸν Δράκο, ὁ γυιὸς σου πάει καὶ τῆς κάνει πατινάδα, ἀπέναντ' ἀπ' τὰ παραθύρια της, καὶ λοιπὸν θέλει νὰ χαλάση τὸν φράχτη.

-Λοιπὸν ἀκούσατε, πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἐπῆρε δρόμον νὰ εἶπη ὁ κῦρ Δημητράκης, ὁ γυιὸς μου ὁ Ἀγάλλος, παγαινάμενος εἰς τὴν Βλαχίαν, δὲν ἠθέλησε νὰ πάρη κείνην ποὺ τοῦ ἔλεγα, θυμᾶσθε· ἐγὼ πάλι, ὡς καλὸς γονιός, τῆς ἔδωκα τὸν γυιό μου τὸν Λογιώτατο. Ἐπιστρέφοντας ὁ γυιὸς ὁ μεγάλος ἀπὸ τὴν Βλαχία, καὶ παγαινάμενος στὴν Σκόπελο, ἠῆρε κείνην ποὺ ἠθέλε νὰ πάρη τοῦ κεφαλιοῦ του πεθαμένη, κι ἠῆθεν ἐδῶ μὲ πένθος μεγάλο καὶ μὲ λύπησι, κι ἐπειδὴ τὸν ἔτυπεν ἡ συνείδησίς του, ἠθέλε νὰ κάμη τὸν λόγο μου, νὰ πάρη τὴν Οὐρανίτσα, μὴ ξεύροντας πὼς ἐγὼ τὴν εἶχα δώσει τοῦ γυιοῦ μου τοῦ Λογιωτάτου. Καὶ τότε ὁ Ἀγάλλος, γιὰ νὰ ξεχάση τὸν καημόν του, ὡς νέος ποὺ εἶναι, ἔκαμε ζέφκι, ὄξ' ἀπ' τὸ Κάστρο, μὲ τοὺς φίλους του, καὶ παγαινάμενοι στὴν Ἀβρακῆ ἔφαγαν κι ἠπιαν, καὶ στὸ γυρισμό τους θὰ εἶπαν κὰν' δύο τραγούδια μὲς στὸ χωριὸ τὴν νύκτα. Τώρα, ἂν τὰ τραγούδια τὰ εἶπαν ἀποκάτ' ἀπ' τὰ παραθύρια καποιανῆς, ἐλπίζω ὅτι θὰ πέρασαν κάτω ἀπὸ πολλὰ παραθύρια κι ἐτραγούδησαν.

-Κι ἔπειτα ἐκεῖ στῆς Ἀναγκιᾶς, ἐπρόσθεσεν ὡς καλὸς ἐμβαλωματῆς καὶ ὡς ἰσοπεδικὸν ἐργαλεῖον [μιστρί] ὁ παπα-Ζαχαρίας, ἐκεῖ πάνω εἶναι ψηλά, ξέφαντο τὸ μέρος. Βέβαια ἐκεῖ θὰ ἐσταμάτησαν, διὰ ν' ἀναψυχοῦν καὶ ἀναπνεύσουν πελαγίσιον ἀέρα.

-Γεῖά σου, παπα-Σακελλάριε, εἶσαι βλέπω καλὸ μιστρί, εἶπεν ὁ κὺρ Πέρρος. Ἀκόμα καὶ γιὰ μαλαχτάρι νὰ σ' εἶχα θὰ μοῦ ἔκανες, ἂν εἶχα γιὰ πιλάγωμα τὸ καράβι, στὸ καρινάγιο.

-Ὡς τόσον, ἐγὼ σᾶς ὑποσκέβομαι ἀνίσως κι ἔγινε παρατιμονία, ὅπως θὰ ἔλεες τοῦ λόου σου, καπετὰν Μαυρογιαλιή, πῶς δὲν θὰ ξαναγίνη.

Τὸ δειλινόν, ὅταν εἶδεν ὁ Δημητράκης τὸν υἱόν του, τοῦ εἶπε:

-Ἄκουσα, κὺρ Ἀγάλλο, πῶς πῆγες κάτ' ἀπ' τὰ παραθύρα καποιανῆς, κι ἔκαμες πατινάδα. Τώρα δὲν εἶσαι μικρός, εἶσαι μεγαλύτερος ἀπ' τὸν ἀδερφό σου τὸν νοικοκυρεμένο. Κοντεύεις νὰ τριανταρίσης.

-Ἀλήθεια, ἀφέντη, εἶπεν ὁ Ἀγάλλος.

Καὶ ὅταν ἐνύχτωσε, διηυθύνθη διὰ πλαγίου δρομίσκου πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀναγκιᾶς. Ἐκεῖ ἤρθε μίαν θύραν ἀνοιχτὴν καὶ εἰσῆλθεν. Ἦτο μικρὰ οἰκία ἀνώγειος, ὅπου ἔκατοῖκει τὸ Γηρακὼ τῆς Κατερίνας, ἡ λεγομένη Μανιά. Ἦτο χήρα καὶ ἀτεκνωμένη, κι ἐνδιεφέρετο δι' ὅλας τὰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις, καὶ μάλιστα διὰ πανδρολογήματα, προξενίεζ, κι ἐνίοτε ἀνδρογυνοχωρισίεζ.

-Καλησπέρα, Μανιά.

-Καλῶς τὸ παιδί μου.

-Αὐτὸ εἶναι τὸ παραθυράκι ποῦ ἔλεγες;

-Ναί.

-Ὅπου μπορεῖ ἓνας ἄνδρας νὰ πηδήσει;

-Αὐτό.

-Ὁ πατέρας μου τώρα μοῦ εἶπε, πῶς «πῆγα ἀπὸ κάτ' ἀπ' τὰ παραθύρια καποιανῆς», καὶ δὲν ξέρω πῶς, μοῦ ἤρθε στὸ νοῦ αὐτὸ τὸ παραθυράκι, ποῦ μοῦ εἶπες τὴν πρώτη βραδιὰ ποῦ ἐνταμωθήκαμε. Μπορεῖ, λές, νὰ τὸ πηδήσει ἓνας ἄνδρας;

-Μπορεῖ.

Ὁ Ἀγάλλος ἔδωκεν ἐν νόμισμα εἰς τὴν γραῖαν. Ἐκείνη ἐπῆγε ν' ἀγοράσῃ τρόφιμα ἀπὸ τὸ πλησιέστερον καπηλεῖον. Εἰς τὸ διάστημα ὅπου ἔλειπεν ἡ Μανιά, ἐπὶ δέκα λεπτά, ὁ ἀποφασιστικὸς νέος περιειργάσθη μὲ βαθεῖαν προσοχὴν τὸ ἀντικρυνὸν παράθυρον, διαγωνίως κείμενον, καθότι αἱ δύο οἰκίαι ἔσμιγον κατ' ὀξείαν γωνίαν. Ἄλλ' ὅμως ἦτο κλειστόν. Ἐσχεδιάσε πῶς ἦτο δυνατὸν ν' ἀνοίξῃ. Διὰ βίας, ἢ διὰ δόλου. Διὰ ῥήξεως ἢ κάλλιον δι' ἀπάτης; λόγου χάριν, ἂν ἡ γραῖα ἔκραζε μὲ κλαυθμηρὰν φωνὴν τὴν

νεαράν της γειτόνισσαν, καὶ τὴν παρεκάλει ν' ἀνοίξη, διὰ νὰ τῆς ζητήσῃ, ὡς ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης, κάτι, οἶον ἐν πυρεῖον, διὰ ν' ἀναψῇ τὸ σβυσμένον κανδήλι, ἐπειδὴ ἦτο παράωρα, κι εἶχε λησμονήσῃ ν' ἀγοράσῃ ἐνωρίς. Ἡ Μανιὰ ἐπέστρεψε, φέρουσα τὰ ὀψώνια. Ὁ νέος ἐδέειπνε μαζί της, κι ἔμειν' ἐκεῖ μέχρι πρώτου λαλίσματος τοῦ πετεινοῦ.

Ἔλα τ' ἀνωτέρω ὑποδειχθέντα, τὰ εἶχε σκεφθῆ ἡ γραῖα πολὺ πρωιμώτερα καὶ λογικώτερα ἢ ὁ Ἀγάλλος. Ἡ Λ... εἰς τὰς πρώτας ἐξηγήσεις τῆς Μανιάς εἶχεν ἀπαντήσῃ πολὺ ψυχρά, εἶπε δηλαδὴ ῥητῶς ὅτι αὐτὴ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀρραβωνιαστικόν τῆς καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἔπαιρνε ἄλλον, ἂν ἐκεῖνος τὴν ἐγκατέλιπεν.

Ἡ Μανιὰ ἐξύπνησε τὴν γειτόνισσάν της πρόωρα, μὲ ἐπικλήσεις καὶ φωνὰς πόνου. Ἐκείνη ἐξύπνησε, τὴν ἐλυπήθη, καὶ ἤνοιξε τὸ παραθυρόν της. Ἡ γραῖα τῆς ἐζήτησε μὲ κομμένην φωνὴν «ἓνα κόμπο-ράκι», νὰ βάλῃ στὸ στόμα της, διὰ νὰ «πιασθῆ ἡ ψυχὴ της», ἐπειδὴ τῆς εἶχε «λυθῆ ὁ ἀφαλός της» ἀπὸ ἓνα «σφάχτην», δριμὺν πόνον ποὺ τὴν ἐπιασεν ἔξαφνα σ' ὅλα τὰ σωθικά της, ἀπὸ τὸ «χουλιάρáκι» της καὶ κάτω. Ἦξευρε καλῶς, ὅτι τῆς εὐρίσκετο ῥάκι. Εἶχε διὰ πούλημα στὸ σπίτι, ἐπειδὴ ἔκαμνε πολὺ ῥάκι ἀπ' τ' ἀμπέλι της. Ἔζη μοναχῆ, μὲ τὴν παραλυτικὴν μητέρα της, ἥτις δὲν τῆς ἐχρησίμευεν εἰμὴ διὰ συντροφίαν, καὶ διὰ νὰ ἔχη ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον νὰ ὑπηρετῆ, διότι ἄλλως ἡ ζωὴ της θὰ ἦτο κακὴ καὶ ἔρημος.

* * *

Τὴν πρωῖαν ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ἠκούσθη εἰς ὅλον τὸ χωρίον, ὅτι ὁ Ἀγάλλος εἶχε «χαλάσει τὸν φράχτην», ὅπως ἔλεγεν ὁ Φραγκούλης. Ὁ φράχτης ἦτο τὸ παράθυρον, τὸ ὅποιον διεσκέλισε καὶ ὑπερεπήδησεν. Ὅλον τὸ Κάστρον ἐβόησε κατὰ τοῦ τολμητοῦ.

Ὁ νέος τὸ εἶχε πράξει μὲ «καλὴν προαίρεσιν», καθὼς τὸν ἐδικαιολόγει εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ Κιοσκίου, αὐθημερόν, ὁ πατὴρ του. Ἦτο ἀνάγκη νὰ [τὴν] ἐκθέσῃ ὁπωσοῦν εἰς τὰ ὄμματα καὶ τὰ στόματα τοῦ κόσμου, ὥστε ν' ἀποφασίσῃ ὀψέποτε αὕτη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄκαρπον μνηστῆρα, ὅστις ἐμπορεύετο εἰς τὴν Αἴγυπτον καιροὺς καὶ χρόνια, καὶ εἶχε ρίξει «πέτραν ὀπίσω του», ὅπως ἔλεγεν ἡ γριὰ τὸ Γηρακῶ, ἡ Μανιά, καὶ εἶχε γίνῃ ἀγυρισά του -φωτιά π' τὸν ἔ!- καὶ δὲν τῆς ἔστελλε «γράμμα, μήτ' ἀπλογία». Τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἤρκει νὰ ἔλεγεν ἡ κόρη τὸ Ναί, αὐτὸς θὰ τὴν ἐστεφανώνετο «ἀποκάτω ἀπ' τὰ στέφανα τῶν προφητῶν, καταμεσῆς στὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει».

Καὶ οὕτως θὰ ἐμελλε βεβαίως νὰ γίνῃ, ἐὰν ἡ θεία Πρόνοια δὲν ὠκονόμει ἄλλως τὰ πράγματα. Τὴν πρωῖαν τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐξημέρωνε Κυριακὴν, καὶ ἐκπαγλὸς εἶδησις ἠκούσθη ἀνὰ τὸ χωρίον. Ὁ Γιαννάκης ὁ Δράκος, ὁ ξενιτευμένος ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Λ..., ἔφθασε κάτω εἰς τὸν μεσημβρινὸν λιμένα, εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς νήσου, ὅπου ἦτο ἐπίνειον, μὲ ὀλίγα νεώρια καὶ μαγαζία. Τὴν εἶδησιν ἔφεραν ἐκεῖθεν ἐλθόντες κάτοικοι τοῦ Κάστρου, ὅπου εἶχον καταβῆ διὰ νὰ πουλήσουν κηπουρικὰ προϊόντα, τρεῖς ὥρας δρόμον, ἀπὸ τὰ Μποστάνια, τὰ κείμενα κατὰ τὴν δυτικὴν πλαγιάν, ἀριστερόθεν τοῦ Κάστρου.

Πῶς ὁ Γιαννάκης δὲν ἦλθε μίαν ἡμέραν πρὶν, προτοῦ νὰ πηδήσῃ ὁ Ἀγάλλος τὸ παράθυρον; Καὶ πῶς δὲν ἔφθασε μίαν ἡμέραν ὕστερον, ἀφοῦ τὴν Κυριακὴν ἠτοιμάζετο νὰ στεφανωθῆ ὁ Ἀγάλλος ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει ἀποκάτω ἀπὸ τὸ

στεφάνι τῶν προφητῶν, καταμεσίς στὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ; Γράφει [λοιπὸν] ὁ Θεὸς δράματα;

Ὁ Ἀγάλλος τὸ ἔμαθε, κι ἔμεινε ἐμβρόντητος ἐπ' ὀλίγας στιγμάς. Ταχέως ὁμως συνῆλθε, κι ἔτρεξε νὰ εὔρη τὸν παπα-Ζαχαρίαν, τὸν Σακελλάριον. Ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ κατορθώσῃ νὰ τελεσθῇ ὁ γάμος πρὶν φθάσῃ ἡ εἰδησις διὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δράκου εἰς τὰ ὄτα τῆς Λ... καὶ πρὶν αὐτὸς φθάσῃ στὸ Κάστρον. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀπηλπισμένον καὶ σπασμωδικὸν διάβημα, καὶ ἂν δὲν εἶχε μάθει ἡ κόρη τὸν ἐρχομὸν τοῦ μνηστῆρος. Ἄλλ' ὁμως, καὶ τοῦτο οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἡ Λ... εἶχε μάθει τὴν εἰδησιν ἀκριβῶς δέκα λεπτὰ πρὶν τὴν μάθη ὁ Ἀγάλλος.

Διότι δὲν ὑπῆρχε μόνη ἡ Μανιὰ γραῖα εἰς τὸ χωρίον. Ἦτο ἡ γριά Κομνιανάκαινα, κατοικοῦσα εἰς μικρὰν καλύβην ἀμέσως ἐντὸς τῆς πύλης τοῦ φρουρίου. Αὐτὴ πρώτη ἤκουσε τὸ μαντάτον ἀπὸ τοὺς δύο παραγυιοὺς τοῦ κηπουροῦ, τοῦ Κωνσταντῆ τοῦ Ἄγγουρα, ὅπου ἐμβῆκαν τὸ βράδυ στὸ Κάστρον. Ὅχι ὅτι εἰς αὐτὴν πρώτην τὸ εἶπαν, ἀλλ' αὐτὴ πρώτη τὸ ἤκουσε, πρὶν καταλάβῃ καλὰ ὁ πορτάρης τῆς σιδηρᾶς πύλης, εἰς τὸν ὅποιον τὸ εἶπαν. Εὐτυχῶς δὲν ἦτο τελείως κωφὴ, ἤκουε καλὰ ἀπὸ τὸ ἐν ὠτίον. Εἶχε πάρει τὴν ρόκαν τῆς, καθὼς ἐβασίλευεν ἀντικρὺ στὰ κυανὰ καὶ τὰ ρόδινα τοῦ Πηλίου ὁ ἥλιος τῆς Κυριακῆς, ὅπου ἔπαυε πλέον ἡ κανονισμένη ἀργία, κι ἐκάθησε κάτω ἀπὸ τὴν Μεγάλην Ταράτσα, ἐκεῖ ὅπου εἶχαν τὸ σύνηθες χάσμα (ὀπήν) ἄνω τῆς φλιάς τῆς σιδερόπορτας, διὰ νὰ ζεματίζουν τοὺς κλέφτας, καὶ ἐμάζευε δροσιὰν ἀπὸ τὸ βουνὸν εἰς τὸν κόλπον τῆς, κι ἀπὸ τοὺς γυαλοὺς, καὶ διήκουσε τὸ νέον, τὸ ὅποιον ἐν σπουδῇ καὶ ἀκρατήτως μετέδωκαν τὰ δύο κοπέλλια τοῦ κηπουροῦ εἰς τὸν γέρο-Κώσταν τὸν πυλωρόν.

-Καλά, τρεχάτε νὰ πάρτε τὰ σχαρίκια, ἀπάνω στῆς Ἀναγκιάς, νὰ τὸ πῆτε τῆς Χ... καὶ τῆς κόρης τῆς, εἶπεν ὁ πορτάρης, ἀφοῦ οἱ δύο ἀγροδίαιτοι νέοι εἶπαν καὶ ξαναεἶπαν τὴν εἰδησιν, καὶ αὐτὸς μόλις ἐκατάλαβε τί ἠθελον νὰ εἶπουν.

Ἡ γριά Κομνιανάκαινα εἶχε χάσει τὴν ρόκαν ὑπὸ τὴν τραχηλιὰν τῆς, κι ἐποδάρωσε κι ἔτρεξεν ἀπνευστὶ πρὸς τὴν ἐπάνω συνοικίαν. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασε πετάμενη, ὡς κουρούνα, κι ἐφώναξε κάτω ἀπὸ τὸ μικρὸν πρόστοον τῆς οἰκίας τῆς Λ...

-Τὰ σχαρίκια, Λ..., ἦρθε ὁ ἀρράβωνιαστικὸς σου· ὁ Γιαννάκης ὁ Δράκος ἔφθασε.

Ἡ Λ... δὲν ἐπίστευε τὰ ὄτα τῆς, ἐπὶ ἰκανὴν ὥραν ἔμενε ὡς ἀπολιθωμένη.

Τὴν πρωΐαν ἔφθασεν εἰς τὸ Κάστρον ὁ μνηστῆρ, ὁ ξενιτευμένος. Ὁ Γιαννάκης δὲν ἔφερε καμίαν δυσκολίαν, ὡς ἔμαθε τὰ συμβάντα. Ἐρρίψε τὰ βάρη ὅλα στὸν Ἀγάλλον, κι εἶπεν, ὅτι ἤξευρε τὴν ἀρράβωνιαστικὴν του ὡς πιστὴν καὶ ἀφωσιωμένην, καὶ ὅτι, ἂν ἔπταισε τίποτε ἐκεῖνη, αὐτὸς τὸ ἀναλαμβάνει ὡς ἴδιον πταῖσμα του.

Ὁ Γιαννάκης εἶχε φέρει, ὡς ἔλεγαν, δύο χιλιάδες τάλληρα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ἄνθρωπος πρᾶματευτῆς, τόσον εὐπορος, δὲν ἔπρεπε νὰ λεπτολογῇ διὰ μικρὰ πράγματα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τὴν Πέμπτην, συνέπιπτεν ἑορτὴ, τῆς Ἀναλήψεως, περὶ τὰ τέλη Μαΐου, ἦτο δὲ ἀκριβῶς νέα σελήνη καὶ ὁ γάμος (τοῦ Γιαννάκη Δράκου καὶ τῆς Λ...) ἐτελέσθη τὴν ἐσπέραν τῆς Πέμπτης ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει, καταμεσίς στὸν Χριστόν, ὑποκάτω ἀπ' τὸ στεφάνι τοῦ μεγάλου πολυελαίου, πρὶν φύγη ἀκόμη ὁ Ἀγάλλος διὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος.

* * *

Μετὰ πολλοὺς χρόνους, ὅταν ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος, τὰ μὲν ἀπῆλθον, τὰ δὲ ἐγήρασαν -μετὰ εἴκοσι περίπου ἔτη- ἐπανέκαμψεν ἀπὸ τὸ Ὅρος ὁ Ἀλύπας, ἱερομόναχος καὶ πνευματικός. Εἶχεν ἀσκητεύσει τόσα χρόνια εἰς τὰ Κατουνάκια, κατὰ τὰς δυτικομεσημβρινὰς ὑπωρείας τοῦ Ἄθωνος. Εἶτα εἶχεν ἀποθάνει ὁ γέροντάς του, αὐτὸς δὲ ἐπώλησε τὴν ἀσκητικὴν καλύβην, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέθλιον νῆσον του.

Τὸ γηραιὸν ἀνδρόγυνον ἐπέζη ἀκόμη, ὁ κύρ Δημητράκης τ' Ἀγάλλου καὶ ἡ γραῖα Ἀρετῆ. Ὁ παπα-Ἀλύπας ἐπῆγε καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὸ νεόκτιστον σταυροπηγιακὸν καὶ πατριαρχικὸν Κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Ἐξελέγη τέταρτος ἡγούμενος μετὰ τὸν Νήφωνα καὶ τὸν Γρηγόριον, τοὺς κτήτορας· ὁ δεῦτερος ἦτο ἐντόπιος καὶ μακρυνὸς συγγενὴς του, υἱὸς τοῦ ἄρχοντος Χατζησταμάτη, οἵτινες εἶχον ἀποθάνει πρὸ τοῦ 1821, καὶ μετὰ τὸν Φλαβιανόν, ἀπελθόντα πρὸς καιρὸν ἐκ τῆς Μονῆς ἕνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν περιστάσεων. Ὡς ἡγούμενος διέπρεψε, καὶ ἐφημίσθη μάλιστα τὸ Ἀλυπιακὸν μοσχάτον, ὅπου αὐτὸς περιτέχνως τὸ κατεσκευάζεν. Ἦτο φερωνύμως κατάλληλον διὰ τὴν ἀνακουφίστη τὰς λύπας, τοὺς καημοὺς καὶ τὰ βάσανα τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ γραῖα Ἀρετῆ ἀπέθανε, καὶ ὁ γυιὸς τῆς ὁ Ἀλύπας τὴν ἔθαψε «μὲ τὰ χεράκια του» ὡς ἱερεὺς καὶ ὡς υἱός, ὅπως αὐτὴ ηὐχήθη. Ὁ κύρ Δημητράκης, ἀφοῦ ἔδωκε πολλὰ πανωπροίκια εἰς τὰς θυγατέρας του τὰς ὑπάνδρους, ἔδωκεν ἱκανὰ καὶ εἰς τὸν Ἐπιφάνιον, ὅστις εἶχεν ἔλθει ἐκ τῆς Ὑδρας πρὸ πολλοῦ καὶ μετήρχετο τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα εἰς τὸν τόπον, ἐμοίρασε δὲ καὶ τινα εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἐκράτησεν ἀκόμη ὀλίγα διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐπῆγε καὶ ἐκοινοβίασεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, διὰ τὴν γηροκομηθῆναι πλησίον τοῦ υἱοῦ του Ἀγάλλου, ὅπως πάλαι εἶχε προεῖπει. Ἐκάρη, καὶ ὠνομάσθη Δαυῖδ.

Μετὰ χρόνους ὕστερον, ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἐπιφανίου, τοῦ Λογιωτάτου, Δημήτριος, ἀφοῦ ἔμεινεν ὀλίγα ἔτη εἰς τὸ Ῥωσικὸν μοναστήρι, εἰς τὸν Ἄθωνα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Οὗτος ἔμελλέ ποτε νὰ φημισθῆ ἀργότερα ὡς Διονύσιος ὁ Γέροντας καὶ ὡς πνευματικός. Πλὴν τότε, ὅταν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν θεῖον του, Ἀλύπαν, μόλις εἰκοσιπενταετῆς, ἐκαλεῖτο Δανιὴλ ἱεροδιάκονος, μοναχός.

Ὅταν τὸν εἶδεν ἑξαφνα ὁ θεῖος του, μὲ λύπην καὶ πόνον ἀνέκραξε:

-Μαῦρο κούτσουρο ἐγώ, μαῦρο κούτσουρο ἐσύ.

(1903)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Τεμπέλη

Στὴν ταβέρνα τοῦ Πατσοπούλου, ἐνῶ ὁ βορρᾶς ἐφύσα, καὶ ὑψηλὰ εἰς τὰ βουνὰ ἐχίονιζεν, ἓνα πρωί, ἐμβῆκε νὰ πῆ ἓνα ροῦμι νὰ ζεσταθῆ ὁ μαστρο-Παῦλος ὁ Πισκολέτος, διωγμένος ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, ὑβρισμένος ἀπὸ τὴν πενθερὰν του, δαρμένος ἀπὸ τὸν κουνιάδον του, ζορκισμένος ἀπὸ τὴν κυρὰ-Στρατίνα τὴν σπιτονοικοκυρὰν του, καὶ φασκελωμένος ἀπὸ τὸν μικρὸν τριετῆ υἱὸν του, τὸν ὁποῖον ὁ προκομμένος ὁ θεῖος του ἐδίδασκεν ἐπιμελῶς, ὅπως καὶ οἱ γονεῖς ἀκόμη πράττουν εἰς τὰ «κατώτερα στρώματα», πὼς νὰ μουντζώνη, νὰ βρίζη, νὰ βλασφημῆ καὶ νὰ κατεβάζη κάτω Σταυρούς, Παναγιές, κανδήλια, θυμιατὰ καὶ κόλλυβα. Κι ἔπειτα, γράψε ἀθηναϊκὰ διηγήματα!

Ὁ προβλεπτικὸς ὁ κάπηλος, διὰ νὰ ἔρχονται ἀσκανδαλίστως νὰ ψωμίζουν αἱ καλαὶ οἰκοκυράδες, αἱ γειτόνισσαι, εἶχε σιμὰ εἰς τὰ βαρέλια καὶ τὰς φιάλας, πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον, ὀλίγον σάπωνα, κόλλαν, ὀρύζιον καὶ ζάχαριν, εἶχε δὲ καὶ μύλον, διὰ νὰ κόπτη καφέν. Ἄλλ' ἔβλεπέ τις, πρωὶ καὶ βράδυ, νὰ ἐξέρχονται ἀτημέλητοι καὶ μισοκτενισμένοι γυναῖκες, φέρουσαι τὴν μίαν χεῖρα ὑπὸ τὴν πτυχὴν τῆς ἐσθῆτος, παρὰ τὸ ἰσχίον, καὶ τοῦτο ἐσήμαινεν, ὅτι τὸ ὀψώνιον δὲν ἦτο σάπων, οὔτε ὀρύζιον ἢ ζάχαρις.

Ἦρχετο πολλάκις τῆς ἡμέρας ἡ γριὰ-Βασίλω, πτωχή, ἔρημη καὶ ξένη στὰ ξένα, ἣτις δὲν εἶχε προλήψεις κι ἔπινε φανερὰ τὸ ροῦμι της. Ἦρχετο καὶ ἡ κυρὰ-Κώσταινα ἡ Κλησάρισσα, ἣτις ἐβοηθοῦσε τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἱσταμένη πλησίον τοῦ μανουαλίου, διὰ νὰ κολλᾷ τὰ κεριά, καὶ ὅσας πεντάρας ἔπαιρνε τὴν Κυριακὴν, ὅλας τὰς ἔπινε, μετ' εὐσυνειδήτου ἀκριβείας, τὴν Δευτέραν, Τρίτην καὶ Τετάρτην.

Ἦρχετο κι ἡ Στρατίνα, νοικοκυρὰ μὲ δύο σπίτια, ὅπου ἐφώναζεν εἰς τὴν αὐλόπορταν, εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὸ καπηλεῖον ὅλα τὰ μυστικά της, δηλ. τὰ μυστικά τῶν ἄλλων, καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ἔμενον εἰς τὴν αὐλήν, μέρος δὲ ἔπιπτον εἰς τὸ καπηλεῖον, καὶ τὰ περισσότερα ἐχύνοντο εἰς τὸν δρόμον, κι ἐξενομάτιζε τὸν κόσμον, ποία νοικάρισσα τῆς καθυστερεῖ δύο νοίκια, ποῖος ὀφειλέτης τῆς χρεωστεῖ τὸν τόκον, ποία γειτόνισσα τῆς ἐπῆρεν ἓνα εἶδος, δανεικὸν κι ἀγύριστον.

Ὁ μαστρο-Δημήτρης ὁ φραγκορράφης τῆς ἐχρωστοῦσε τρία νοίκια, ὁ μαστρο-Παῦλος ὁ Πισκολέτος πέντε, καὶ τὸν μήνα ποῦ ἔτρεχεν, ἕξ. Ἡ Λενιώ, ἡ κουμπάρα της, τῆς πέρασε δευτέραν ὑποθήκην μὲ δόλον εἰς τὸ σπίτι, καὶ τώρα ἦτον ἀνάγκη νὰ τρέχη εἰς δικηγόρους καὶ συμβολαιογράφους, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ δίκαιά της. Ἡ Κατίνα, ἡ ἀνεψιά της ἀπὸ τὸν πρῶτον ἄνδρα της, τῆς εἶχεν ἀφήσει ἓνα ἀμανάτι διὰ νὰ τὴν δανείσῃ δέκα δραχμάς, καὶ τώρα, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν δύο χρυσοχόων, ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ ἀσημικὸν ἦτο κάλπικον καὶ δὲν ἤξιζεν οὔτε ὅσα ἤξιζαν τὰ δύο φυσέκια μὲ τὲς σκουριασμένες μπακίρες - πού, ἀφοῦ, κατὰ τὴν συνήθειάν της (αὐτὸ δὲν τὸ ἔλεγεν, ἀλλὰ ἦτο γνωστὸν), ἔβγαλεν ἔξω τὸ γερο-Στρατὴν, τὸν ἄνδρα της, τὴν κόρην της, τὴν Μαργαρίταν καὶ τὴν ἐγγονὴν της, τὴν Λενούλαν, ἤνοιξε τὴν κρύπτην, ἀπέθεσεν ἐκεῖ τὸ ἐνέχυρον, ἔβγαλε τὸ κομπόδεμα, ἔλαβε τὰ φυσέκια, καὶ τὰ ἐνεχείρισε μὲ τρόπον,

ὁποῦ ἐσήμαινε νὰ τὰ δώση καὶ νὰ μὴν τὰ δώση, κι ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐκολλοῦσαν τὰ χέρια της, εἰς τὴν πτωχὴν τὴν Κατῖναν.

Ἡ Ἀσημίνα, ἡ παλαιὰ νοικάρισσά της, τραγουδίστρα τὸ ἐπάγγελμα, ὅταν ἐξεκουμπίσθη κι ἔφυγε, τῆς ἐχρωστοῦσε τρία μηνιάτικα καὶ ἑννέα ἡμέρας. Καὶ τὰ μὲν ἔπιπλα, ὁποῦ ἔπρεπε κατὰ δίκαιον τρόπον νὰ τὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν σπιτονοικοκυράν, τὰ παρέδωκεν εἰς τὸν κοῦκον της, τὸν τελευταῖον ἀγαπητικόν της, ποῦ νὰ τσάκιζε τὸ πόδι της, νὰ μὴν εἶχε σώσει ποτέ... Καὶ εἰς αὐτὴν δὲν ἔδωκεν ἄλλο τίποτε, παρὰ ἓνα παλιοφυλαχτὸν ἐκεῖ, λιγδιασμένον, καὶ τῆς εἶπε μυστηριωδῶς, ὅτι αὐτὸ περιεῖχε Τίμιον Ξύλον... Σὰν ἐγκρεμοτσακίσθη καὶ ἔφυγε, τὸ ἀνοίγει καὶ αὐτὴ ἐκ περιεργείας, καὶ ἀντὶ Τιμίου Ξύλου, τί βλέπει;... κάτι κουρέλια, τρίχες, τούρκικα γράμματα, σκοντάματα, μαγικά, χαμένα πράγματα... Τ' ἀκοῦτε σεῖς αὐτά;

Εἰσῆλθε, ριγῶν, ὁ μαστρο-Παυλάκης καὶ ἐζήτησεν ἓνα ροῦμι. Τὸ παιδί τοῦ καπηλείου, ὁποῦ τὸν ἤξευρε καλά, τοῦ εἶπε

-Ἔχεις πεντάρα;

Ὁ ἄνθρωπος ἔσεισε τοὺς ὄμους μὲ τρόπον διαφορούμενον.

-Βάλε σὺ τὸ ροῦμι, εἶπεν.

Πῶς νὰ ἔχει πεντάρα; Καλὰ καὶ τὰ λεπτά, καλὴ ἡ δουλειά, καλὸ καὶ τὸ κρασί, καλὴ κι ἡ κουβέντα, ὅλα καλά. Καλλίτερον ἀπ' ὅλα ἡ ραστώνη, τὸ ντόλτσσε φὰρ νιένττε τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν. Ἄν εἰς αὐτὸν ἀνετίθετο νὰ συντάξῃ τὸν κανονισμόν τῆς ἐβδομάδος, θὰ ὠρίζε τὴν Κυριακὴν διὰ σχολὴν, τὴν Δευτέραν διὰ χουζοῦρι, τὴν Τρίτην διὰ σουλάτσο, τὴν Τετάρτην, Πέμπτην καὶ Παρασκευὴν δι' ἐργασίαν, καὶ τὸ Σάββατον διὰ ξεκούρασμα. Ποιὸς λέει, ὅτι αἱ ἑορταὶ εἶναι πάρα πολλαὶ διὰ τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας, καὶ αἱ ἐργάσιμοι εἶναι πολὺ ὀλίγοι; Αὐτὰ τὰ λέγουν ὅσοι δὲν ἔκαμαν ποτὲ σωματικὴν ἐργασίαν καὶ ἠξεύρουν μόνον διὰ τοὺς ἄλλους νὰ θεσμοθετοῦν.

Ἀκριβῶς τὴν ὥραν ταύτην ἦλθεν ἀπ' ἀντικρὺ ὁ Δημήτρης ὁ φραγκορράφτης, διὰ νὰ πῆ τὸ πρωινόν του. Μόνην παρηγορίαν εἶχε, νὰ κάμνῃ αὐτὰ τὰ συχνὰ ταξιδάκια, καθὼς τὰ ὠνόμαζε. Διέκοπτεν ἐπὶ πέντε λεπτά τὴν ἐργασίαν του, δέκα φοράς τὴν ἡμέραν, καὶ ἤρχετο νὰ πῆ ἓνα κρασί. Ἐπαιρνεν ἐργασίαν ἀπὸ τὰ μαγαζιά καὶ ἐδούλευεν ὡς κάλφας εἰς τὸ δωμάτιόν του.

Εἰσῆλθε καὶ παρήγγειλεν ἓνα κρασί. Εἶτα, ἰδὼν τὸν Παῦλον·

-Βάλε καὶ τοῦ μαστρο-Παυλάκη ἓνα ροῦμι, εἶπεν.

Ὡς ἀπὸ Θεοῦ σταλμένος, διὰ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς πεντάρας, μεταξὺ τοῦ πελάτου καὶ τοῦ ὑπηρέτου, ἐκάθισε πλησίον τοῦ Παύλου καὶ ἤρχισε τοιαύτην ὁμιλίαν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν συνέχεια τῶν ἰδίων λογισμῶν του, εἰς δὲ τὸν Παῦλον ἐφάνη ὡς συνηγορία ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν του παραπόνων.

-Ποῦ σκόλη καὶ γιορτή, μαστρο-Παυλέτο, φίλε μου, εἶπεν οὔτε καθισιό, οὔτε χουζοῦρι. Τ' Ἄη- Νικολάου δουλέψαμε, τ' Ἄη-Σπυρίδωνα δουλέψαμε, τὴν Κυριακὴ προχθὲς δουλέψαμε. Ἐρχονται Χριστούγεννα, καὶ θαρρῶ, πῶς θὰ δουλεύουμε, χρονιάρα μέρα...

Ὁ Παῦλος ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

-Θέλω κάτι νὰ πῶ, ἀλλὰ δὲν ξέρω γιὰ νὰ τὰ σταμπάρω περὶ γραμμάτου μαστρο-Δημήτρη μου, εἶπε. Μοῦ φαίνεται, πὼς αὐτοὶ οἱ μαστόροι, αὐτοὶ οἱ ἀρχόντοι, αὐτὴ ἡ κοινωνία πολὺ κακὰ ἔχουνε διωρισμένα τὰ πράγματα. Ἄντι νὰ εἶναι ἡ δουλειὰ μοιρασμένη ἴσια τὶς καθημερινές, πέφτει μονομιᾶς καὶ μονόμπαντα. Δουλεύουμε βιαστικὰ τὶς γιορτάδες, καὶ ὕστερα χασομεροῦμε ἐβδομάδες καὶ μῆνες τὶς καθημερινές.

-Εἶναι καὶ ἡ τεμπελιά εἰς τὸ μέσο, εἶπε μετὰ πονηρᾶς ἀνθαδεΐας τὸ παιδί τοῦ καπηλείου, ὠφελήθην ἀπὸ μίαν στιγμὴν, καθ' ἣν ὁ ἀφέντης του εἶχεν ὀμιλίαν εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας καὶ δὲν ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ.

-Ἄς εἶναι, τί νὰ σοῦ κάμῃ ἡ προκομμάδα καὶ ἡ τεμπελιά; εἶπεν ὁ Δημήτρης. Τὸ σωστὸ εἶναι, πολλὰ κεσάτια καὶ ὀλίγη μαζωμένη δουλειὰ. Καλὰ λέει ὁ μαστρο-Παῦλος. Ἄλλο ἂν εἶμαι ἀκαμάτης ἐγώ, ἄς ποῦμε, ἢ ὁ Παῦλος, ἢ ὁ Πέτρος, ἢ ὁ Κώστας ἢ ὁ Γκίκας. Ἐμένα ἡ φαμίλια μου δουλεύει, ἐγὼ δουλεύω, ὁ γυιός μου δουλεύει, τὸ κορίτσι πάει στὴ μοδίστρα. Καὶ μ' ὅλα αὐτά, δὲν μποροῦμε ἀκόμα νὰ βγάλουμε τὰ νοίκια τῆς κυρα-Στρατίνας. Δουλεύουμε γιὰ τὴν σπιτονοικοκυρά, δουλεύουμε γιὰ τὸν μπακάλη, γιὰ τὸν μανάβη, γιὰ τὸν τσαγκάρη, γιὰ τὸν ἔμπορο. Ἡ κόρη θέλει τὸ λοῦσο τῆς· ὁ νέος θέλει τὸ καφενεῖο του, τὸ ροῦχο του, τὸ γλέντι του. Ὑστερα, κάμε προκοπή.

-Ὑγρασία μεγάλη, μαστρο-Δημήτρη, εἶπεν ὁ Παυλέτος, ἀποκρινόμενος εἰς τοὺς ἰδίους στοχασμούς του. Ὑγρασία κάτω στὰ μαγαζιά, χαμηλὸ τὸ μέρος, ἡ δουλειὰ βαρειά, ρεματισμοί, κρυώματα. Ὑστερα κοπίασε, ἂν ἀγαπᾶς, νὰ ἀργάζῃς τομάρια. Τὸ δικό μας τὸ τομάρι ἄργασε πιά, ἄργασε...

-Καλὰ ἀργασμένο τὸ δικό σου, μαστρο-Παῦλο, ἀνθαδίασε πάλιν ὁ ὑπηρέτης, αἰνιττόμενος ἴσως τὰς μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ γυναικαδέλφου του σκηνάς.

Εἶτα εἰσῆλθεν ὁ κάπηλος. Ὁ μαστρο-Δημήτρης ἀπῆλθε, νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασίαν του καὶ ἡ ὀμιλία ἔπαυσεν.

Ὁ μαστρο-Παῦλος ἀφέθη εἰς τὰς φαντασίας του. Σάββατον σήμερον, μεθαύριον παραμονή, τὴν ἄλλην Χριστούγεννα. Νὰ εἶχε τουλάχιστον λεπτὰ διὰ νὰ ἀγοράσῃ ἕνα γαλόπουλο, νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς Χριστούγεννα στὸ σπίτι του, καθὼς ὅλοι! Μετενοεῖ τώρα πικρῶς, διότι δὲν ἐπῆγε τὰς τελευταίας ἡμέρας εἰς τὰ βυρσοδεψεῖα νὰ δουλεύσῃ καὶ νὰ βγάλῃ ὀλίγα λεπτὰ, διὰ νὰ περάσῃ πτωχικὰ τὰς ἐορτάς. «Ὑγρασία μεγάλη, χαμηλὸ τὸ μέρος, ἡ δουλειὰ βαρειά. Κοπίασε νὰ ἀργάζῃς τομάρια! Τὸ δικό μας τὸ τομάρι θέλει ἄργασμα!»

Εἶχεν ἀκούσει τὸν λαϊκὸν μῦθον διὰ τὸν τεμπέλην, ὅπου ἐπήγαιναν νὰ τὸν κρεμάσουν, καὶ ὅστις συγκατένευσε νὰ ζήσῃ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ εἶναι «βρεμένο τὸ παξιμάδι». Ἐγνώριζε καὶ τὴν ἄλλην διήγησιν διὰ τὸν τεμπελχανιό, τὸ ὅποιον ἴδρυσεν, λέγουσιν, ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς εἰς τὴν πατρίδα του Καβάλαν. Ἐκεῖ, ἐπειδὴ τὸ κακὸν εἶχε παραγίνει, ὁ ἐπιστάτης ἐσοφίσθη νὰ στρώνῃ μίαν ψάθαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἠνάγκαζε τοὺς ἀέργους νὰ ἐξαπλώνωνται. Εἶτα ἔβαζε φωτιὰν εἰς τὴν ψάθαν. Ὅποιος ἐπροτίμα νὰ καῖ, παρὰ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν του, ἦτο σωστὸς τεμπέλης καὶ ἐδικαιῶτο νὰ φάγῃ δωρεὰν τὸ πιλάφι. Ὅποιος ἐσηκώοντο καὶ ἔφευγε τὸ πῦρ, δὲν ἦτο σωστὸς

τεμπέλης και ἔχανε τὰ δικαιώματα. Τόσοι Βαλλιάνοι, τόσοι Ἀβέρωφ και Συγγροί, ἐσκέπτετο ὁ μαστρο-Παῦλος, και κανεῖς ἐξ αὐτῶν νὰ μὴν ἰδρύσῃ παραπλήσιόν τι εἰς τὰς Ἀθήνας!

Ὁ μαστρο-Παυλάκης ἐπεριδιάβασεν ἀκόμη δύο ἡμέρας και τὴν ἄλλην ἦτο παραμονή. Τὸ γαλόπουλο δὲν ἔπαυσε νὰ τὸ ὄνειροπολῇ και νὰ τὸ ὀρέγεται. Πῶς νὰ τὸ προμηθευτῇ;

Ἀφοῦ ἐνύκτωσε, διωγμένος καθὼς ἦτον ἀπὸ τὸ σπίτι, ἀπετόλμησε και ἦλθεν ἀπὸ ἓνα πλάγιον δρομίσκον και ἦτον ἔτοιμος νὰ χωθῇ εἰς τὸ καπηλεῖον. Ὁ νοῦς του ἦτο ἀναποσπástως προσηλωμένος εἰς τὸ γαλόπουλο. Θὰ ἐχρησίμευε τοῦτο, ἐὰν τὸ εἶχε, και ὡς μέσον συνδιαλλαγῆς μετὰ τὴν γυναῖκα του.

Ἐκεῖ, καθὼς ἐστράφη νὰ ἔμβῃ εἰς τὸ καπηλεῖον, βλέπει ἓν παιδίον τῆς ἀγορᾶς, μετὰ μίαν κοφίαν ἐπ' ὤμων, ἣτις ἐφαίνετο ἀκριβῶς νὰ περικλείῃ ἓνα γάλον, ἀγριολάχανα, πορτοκάλια, ἴσως και βούτυρον και ἄλλα καλὰ πράγματα. Τὸ παιδίον ἐκοίταζε δεξιὰ και ἀριστερὰ και ἐφαίνετο νὰ ἀναζητῇ οἰκίαν τινά. Ἦτο ἔτοιμον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ καπηλεῖον διὰ νὰ ἐρωτήσῃ. Ἐπειτα εἶδε τὸν Παῦλον και ἐστράφη πρὸς αὐτόν.

-Ἐέρεις, πατριώτη, τοῦ λόγου σου, ποῦ εἶναι ἐδῶ χάμου τὸ σπίτι τοῦ κὺρ-Θανάση τοῦ Μπελιοπούλου;

-Τοῦ κὺρ-Θανάση τοῦ Μπέ...

Ἀστραπή, ὡς ἰδέα, ἔλαμψεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Παύλου.

-Μοῦπε τὸν ἀριθμὸ και τὸ ἐξέχασα τώρα γρήγορα ἔπιασε σπίτι ἐδῶ χάμου, σ' αὐτὸν τὸ δρόμο... τὸν εἶχα μουστερῇ ἀπὸ πρῶτα... μπροστήτερα καθότανε παρὰ πέρα, στὸ Γεράνι.

- Τοῦ κὺρ-Θανάση τοῦ Μπελιοπούλου! αὐτοσχεδίασε ὁ μαστρο-Παῦλος νά, ἐδῶ εἶναι τὸ σπίτι του. Νὰ φωνάξῃς τὴν κυρα-Παύλαινα, μέσα στὴν κάτω κάμαρα, στὸ ἰσόγειο... αὐτὴ εἶναι ἡ νοικοκυρά του... πῶς νὰ πῶ; Εἶναι ἡ γενειά του... τὴ ἔχει λῦσε-δέσε, σ' ὅλα τὰ πάντα... οἰκονόμισσα στὸ νοικοκυριό του... εἶναι κουνιάδα του... μαθὲς θέλω νὰ πῶ, ἀνιψιά του... φώναξέ τὴν και δῶσε της τὰ ψόνια.

Και βαδίσας ὁ ἴδιος πέντε βήματα, κατὰ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, ἔκαμε πῶς φώναξε

-Κυρὰ-Παύλαινα, κόπιασ' ἐδῶ νὰ πάρῃς τὰ ψόνιαμ ποῦ σοῦ στέλλει ὁ κύριος... ὁ ἀφέντης σου. Καλὰ ἦλθαν τὰ πράγματα ἕως τώρα. Ὁ μαστρο-Παυλάκης ἔτριβε τὰς χεῖρας και ἠσθάνετο εἰς τὴν ρῖνα του τὴν κνῖσαν τοῦ ψητοῦ κούρκου. Και δὲν τὸν ἔμελλε τόσον διὰ τὸν κούρκον, ἀλλὰ θὰ ἐφιλιώνετο μετὰ τὴν γυναῖκα του. Τὴν νύκτα ἐπέρασεν εἰς ἓν ὀλονύκτιον καφενεῖον και τὸ πρωὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὅλην τὴν ἡμέραν προσεκολλήθη εἰς μίαν συντροφίαν, ἔπειτα εἰς μίαν ἄλλην παλαιῶν γνωρίμων του, εἰς τὸ καπηλεῖον, ὅπου ἔμεινε τὰς περισσοτέρας ὥρας ἀνοικτόν, μετὰ τὰ παράθυρα κλεισμένα, και ἐπέρασε μετὰ ὀλίγους μεζέδες και μετὰ ἀρκετὰ κεράσματα.

Τὸ βράδυ, ἀφοῦ ἐνύκτωσε, ἐπῆγε μὲ τόλμην ἀπὸ τὰς πολλὰς σπονδὰς καὶ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ κούρκου καὶ ἔκρουε τὴν θύραν τῆς οἰκογενείας του. Ἡ θύρα ἦτο κλεισμένη ἔσωθεν.

-Καλησπέρα, κυρα-Παύλαινα, ἐφώναζεν ἀπ' ἔξω, χρόνους πολλούς. Πῶς πῆγε ὁ γάλος; Βλέπεις, ἐγὼ πάλε;

Οὐκ ἦν φωνή, οὐδὲ ἀκρόασις. Ὅλη ἡ αὐλὴ ἦτο ἡσυχος. Τὰ ἰσόγεια, αἱ τρῶγλαι, τὰ κοτέτσια τῆς κυρα-Στρατίνας, ὅλα ἐκοιμῶντο. Ὁ σκύλος μόνον ἐγνώρισε τὸν μαστρο-Παῦλον, ἔγρυξεν ὀλίγον καὶ πάλιν ἡσύχασεν.

Ἐπῆρχον ἐκεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ψυχομέτρι τριῶν ἢ τεσσάρων οἰκογενειῶν, ὅπου ἑκατοικοῦσαν εἰς τ' ἀνήλια δωμάτια, δύο γίδες, δώδεκα ὄρνιθες, τέσσαρες γάτοι, δύο ἰνδιάνοι καὶ πολλὰ ζεύγη περιστερῶν. Αἱ δύο γίδες ἀνεχάραζαν βαθιὰ εἰς τὸ σκεπασμένο μανδράκι τους, αἱ ὄρνιθες ἔκλωζον ὑποκώφως εἰς τὸ κοτέτσια τους, τὰ περιστέρια εἶχαν μαζωχθῆ εἰς τοὺς περιστερῶνας περίτρομα ἀπὸ τὸ κυνήγι, ὅπου ἤρχιζον ἐναντίον των τὴν νύκτα οἱ γάτοι. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ μικροὶ θόρυβοι ἦσαν τὸ ροχάλισμα τῆς αὐλῆς κοιμωμένης.

Πάραυτα ἠκούσθη κρότος βημάτων εἰς τὸ σπίτι.

-Ἐ, μαστρο-Παῦλε, εἶπε πλησιάσασα ἡ κυρα-Στρατίνα, νᾶχουμε καὶ καλὸ ρώτημα... Τί γάλος καὶ γαλίζεις καὶ γυαλίζεις καὶ καλὸ νᾶ μουῦχης, ἀσίκη μου; Εἶδαμε κι ἐπάθαμε νᾶ σκεπάσουμε τὸ πρᾶμα, νᾶ μὴ προσβαλθῆ τὸ σπίτι... Ἐκεῖνος ποῦ ἦτον δικός του ὁ γάλος, ἦλθε μεσάνυκτα κι ἐφώναζε, ἔκανε τὸ κακό, καὶ μᾶς φοβέριζεν ὅλους, κι ἡ φαμίλια σου, ἐπειδὴς τὸν εἶχε κόψει τὸ γάλο, μαθές, καὶ τὸν εἶχε βάλει στὸ τσουκάλι, βρέθηκε στὰ στενά... κλειδώθηκε μὲς στὴν κάμαρα, καὶ δὲν ἤξευρε τί νᾶ κάμη... Εἶπε καὶ ὁ κουνιάδος σου.. καλὸ κελεπούρι ἦτανε κι αὐτό, μαθές... καὶ ἐπέρασεν ἡ φαμίλια σου ὅλην τὴν ἡμέραν κλειδομανταλωμένη μέσα, ἀπὸ φόβον μὴν ξαναέλθῃ ἐκεῖνος ποῦχε τὸ γάλο καὶ μᾶς φέρῃ καὶ τὴν ἀστυνομία... ἦτον φόβος νᾶ μὴν προσβαλθῆ κι ἐμένα τὸ σπίτι μου. Ἄλλη φορά, τέτοια ἀστεῖα νᾶ μὴν τὰ κάνης, μαστρο-Παυλάκη. Τέτοια προσβολὴ νᾶ λείπη ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ἐμένα, τ' ἄκουσες;

Ὁ μαστρο-Παῦλος ἠρώτησε δειλιά:

-Τώρα... εἶναι μέσα ἡ φαμίλια μου;

-Εἶναι μέσα ὅλοι τους, κι ἔχουνε κλειδωμένα καλά, καὶ τὸ φῶς κατεβασμένο, διὰ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων. Κοίταζε, μὴ σὲ νοιώσῃ ἀπὸ πουθενά, κείνος ὁ σκιᾶς ὁ κουνιάδος σου, πάλε...

-Εἶναι μέσα;

-Ἡ μέσα εἶναι, ἢ ὅπου εἶναι ἔφθασε... νά, κάπου ἀκούω τὴ φωνή του.

Ἐκούσθη, τῷ ὄντι, μία φωνὴ ἐκεῖ πλησίον, ἥτις δὲν ὑπέσχετο καλὰ διὰ τὸν νυκτερινὸν ἐπισκέπτην.

-Ἐ, μαστρο-Παυλίνε, ἔλεγε, καλὸς ἦταν ὁ γάλος...

Ποῖος ἦτον ὁ ὀμιλήσας, ἄδηλον. Ἴσως νὰ ἦτο ὁ μαστρο-Δημήτρης ὁ γείτων. Δυνατὸν νὰ ἦτο καὶ ὁ φοβερὸς γυναικάδελφος τοῦ μαστρο-Παύλου.

-Καὶ νὰ μὴν πάρω κι ἐγὼ ἓνα μεζέ; παρεπονέθη ὡς τόσον ὁ ἄνθρωπός μας.

Τί σοῦ χρειάζεται ὁ μεζές, μαστρο-Παυλάκη μου; ἐπανελάβεν ἡ Στρατίνα. Τὰ πράματα εἶναι πολὺ σκοῦρα. Ἄφησέ τα αὐτά. Δουλειά, δουλειά! Ἡ δουλειὰ βγάζει παλληκάρια. Ὅ,τι ἔγινε-ἔγινε, νὰ πᾶς νὰ δουλέψης, νὰ μοῦ φέρης ἐμένα τὰ νοίκια μου. Τ' ἀκούς;

-Τ' ἀκούω.

-Φέρε μου ἐσὺ τὸν παρᾶ, κι ἐγὼ, μὲ ὅλη τὴ φτώχεια, τὴν θυσιάζω μία γαλοποῦλα καὶ τρῶμε.

Ἦκούσθη ἀπὸ μέσα βραχνὸς μορμυρισμὸς, εἶτα φωνὴ μικροῦ παιδιοῦ εἶπε:

-Τὴν ὑγεία σου, μάτο-Πάλο, τεμελόκυλο, κακὲ πατέλα. Τόνε φάαμε τὸ λάλο. Νὰ πάλε κι ἐσὺ πέντε, κι ἄλλε πέντε, δέκα!

Προφανῶς ἦτον μέσα ὁ φοβερὸς ὁ γυναικάδελφος, καὶ εἶχε δασκαλέψει τὸ παιδί νὰ τὰ φωνάζη αὐτά.

-Μὴ στέκεσαι στιγμή, μαστρο-Παυλέτο, εἶπεν ἡ Στρατίνα τὸ καλὸ πού σοῦ θέλω! Δρόμο τώρα, καὶ μεθαύριο δουλειά, δουλειά!...

Ἦκούσθη κρότος, ὡς νὰ ἐσηκώθη τις ἀπὸ μέσα, καὶ νὰ ἐπλησίαζε μὲ βαρὺ βῆμα πρὸς τὴν θύραν.

-Δρόμο, ἐπανελάβε μηχανικῶς ὁ Παῦλος, συμμορφούμενος ἐμπράκτως μὲ τὴν λέξιν... δρόμο καὶ δουλειά!

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Γ'

ἀγνάντεμα

Ἐπάνω στὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λησμονημένους χρόνους, εὐρίσκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπὰς δὲν ἤρχετο νὰ τὸ λειτουργήσῃ. Ὁ βορρᾶς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσοῦ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Κι ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειῶ ριζωμένο βαθιὰ στὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλιὰ θαλασσετοῦ στεφανώνει τὴν κορυφήν του.

Ὅλον τὸν χρόνον παπὰς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, με φτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια, ἓνας γέρον ἱερεὺς «ὡς νεοττὸς τῆς ἄνω καλιᾶς τῶν Ἀγγέλων» διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκκλήσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς-τέσσαρες βοσκοί, βουνίσιοι, ἀλειτούργητοι, ἀλιβάνιστοι, ἤρχοντο με τὶς φαμίλιες των, τὶς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, με τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν τους, διὰ ν' ἀγιαστοῦν καὶ νὰ λειτουργηθοῦν ἐκεῖ· καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπὰς με τοὺς πτερυγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαιομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους θαλασσοπλήκτους βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως τὴν ἄνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, με σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια, καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὀδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὁραῖες κοπέλες με ὑποκάμισα κόκκινα μεταξωτά, με τραχηλιὲς ψιλοκεντημένες, με τοὺς χυτοὺς βραχίονας καὶ τὰ στήθη τὰ γλαφυρά, ἤρχοντο νὰ ἰκετεύσουν διὰ τ' ἀδελφάκια των ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τὶς φέρουν προικιά ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετιᾶν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. «Πάντα νὰ ῥχωνται, πάντα νὰ φέρουν». Βοϊδάκια λογικά, ποὺ ὄργωναν ἀντὶ τῆς ξηρᾶς τὴν θάλασσαν· φρόνιμα ὅπως τὰ δυὸ ἐκεῖνα τέκνα τῆς ἱερείας τῆς Δήμητρος, τὰ μακαρισθέντα. Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμένα ἤρχοντο διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

*

**

Ἄμα εἶχαν φωτισθῆ τὰ νερά, ἢ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει κ' αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν β' ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῆ πλέον ἀχινοὺς καὶ στρείδια ἄρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρῖκια, εἰς τὶς σκοῦνες των, κ' ἐμίσειαν· ἐπήγαιναν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καράβια καὶ γολέτες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας

τὴν θαλπωρὴν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου, καὶ τὸ θάλπος τῆς ἀγκάλης. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξὶς εἰς τὴν γῆν, τότε αὐτοὶ ἐπέστρεφαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκόνοντο στὰ πανιά τὰ αἰμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν ραστώνην σκάφη ἀνὰ δυὸ ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν· καὶ ἡ σκοῦνα ἔφερε βόλτες εἰς τὸν λιμένα, ἀν ἦτο ἐναντίος, ἢ καὶ οὐριος ἀν ἦτο, ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν· καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς παινετάδες εἰς τὰ καπηλειά. Κ' ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκε καθήμενος ἔξω, ἐπάνω στὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὅστις εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκοῦνα, ποῦ ἦτον στὰ πανιά, ἐγένετο ἄφαντος. Δυὸ ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι στὰ χαρτιά, ναυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, ὅπου ἔφερε βόλτες-βόλτες, κ' ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἀόρατον -τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίας τῶν ναυτικῶν- ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος, κ' ἓνας ἐπιβάτης, ξένος κ' ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ, «τώρα, στή στιγμή, νά, τώρα-τώρα θά φύγουμε» κ' εἶχε μπαρκάρει, ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρὶν.

Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσαν· αὐτὴ ὄφειλε νὰ προπορευθῆ, ἐπειδὴ ἦτον τυχερὴ, βέβαια· κ' ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δυὸ ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσε ὁ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια ἀρκετά, τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοῖον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· ἔκοφταν, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀόρατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα ξανθὴν μακρᾶς κυματιζούσης κόμης· καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

*
* *

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, караβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, φουσατά γυναικῶν, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνήρχοντο ἐπάνω στὴν ρεματιάν, τὸ ρέμα-ρέμα, τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὅστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς με τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος με τὰς ράχεις, με τὰς κορυφὰς, με τὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιὰν τῆς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγένετο τὸ μάζεμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον με μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησάρισσα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνε με ὅλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλάθακι τῆς, τὴν ρόκα τῆς, τ' ἀδράχτι τῆς, καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κύριου Ἀγγελῆ, τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς γυναῖκες, τὶς εὐλαβητικὰς (ἀλλοίμονον! ἡ εὐλάβειά μας εἶναι γιὰ τὸ συμφέρον! ἔλεγε σείουσα τὴν κεφαλὴν), νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ καταλαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ στασίδια, καὶ τ' ἀναλόγι, καὶ τὰ δυὸ-τρία παμπάλαια βιβλία ποῦ ἦσαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια καὶ τὸν τοῖχον, καὶ τὸ τέμπλο, καὶ τὶς ποδιές, καὶ αὐτὰς τὰς ἁγίας εἰκόνας. Ἄλλ' οἱ γυναῖκες δὲν τὴν ἄκουαν. Τί χρειάζονται τόσες φωτιές, σὰν πυροφάνια, ἐφώναζεν ἡ γριά-Μαλαμίτσα. Αὐτὴ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν γέροντά τῆς τὸν παπα-

Γεράσιμον, ὅτι οἱ φωτιές τῶν κανδηλιῶν πρέπει νὰ εἶναι μικρές, τόσες δά, σὰν λαμπυρίδες. Τοῦ κάκου. Κανείς δὲν τὴν ἤκουε.

Οἱ ὄρμαθοὶ τῶν γυναικῶν ομάδες-ομάδες, συγγενολόγια..., διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπὸνυμα· ἤρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδιά τους... διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἠσυχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα... μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰ κανδήλια τῆς Παναγιᾶς, ἀφοῦ εἶχαν κάμει μετάνοιες στρωτὲς πολλές, κ' εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κ' εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νουθεσίας τῆς γριά-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερᾶν χλόην κι ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα ἐκεῖνα τ' ἄγρια κι ἀχτένιστα κι ἀπλοϊκά, ποὺ τίς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν κ' ἔλεγαν:

- Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

*
* *

Ὡς τόσον αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ἴδου τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λιμπέριου τοῦ Λιμνιοῦ· εἶχε σηκωθῆ στὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤϊρε τὸ ρέμα καὶ ἀπεμακρύνθη κ' ἐχώνεψε. Κατευόδιο καλὸ. Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἄς εἶναι ὡς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ караβιοῦ σας... στὸ καλὸ, στὸ καλὸ!

Ἴδου τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ κι ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ καλὸ, πουλί μου, στὸ καλὸ.

Ἴδου καὶ ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηγάνου... Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σου, ὡσὰν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα τελώνια, πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πινά σου. Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ, καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλὸ!

Νὰ κ' ἡ σκοῦνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιδελνῆ, καινούργιο σκαρί, ἡ τετάρτη ἢ πέμπτη, τὴν ὁποία κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ, μ' ὄλην τῆς τύχης τὴν καταδρομὴν. Ἐπесе πολὺ γιαλὸ, δὲν τὴν ἤϊρε καλὰ τὸ ἀπόγειο κι ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν ψύλλοι, ποὺ πηδοῦν ἐμπρὸς κι ὀπίσω στὴν κουβέρτα. Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! (Ἡ) Παναγιὰ μπροστά σας! Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ!

*
* *

- Παιδιά μου, κορίτσια μου, ἀρχίζει νὰ ὀμιλῇ ἡ γριά-Συρραχίνα, παλαιὰ καπετάνισσα· μὲ τὸ ραβδάκι τῆς καὶ μὲ τὸ καλαθάκι τῆς στὸ χέρι, μὲ τὰ ὀγδόντα χρόνια στὴν πλάτη τῆς, μπόρεσε κι ἀνέβῃ τὸν ἀνήφορο καὶ ἦλθε - διὰ νὰ καμαρώσῃ, ἴσως διὰ τελευταίαν φορὰν, τὸ καράβι τοῦ γιοῦ τῆς ποὺ ἔφευγε. Ξέρετε τί μεγάλη χάρη ἔχει, καὶ πόσο καλὸ ἔκαμε στοὺς θαλασσινοὺς αὐτὸ τὸ ἐκκλησιδάκι τῆς Μεγαλόχαρης;

- Πῶς δὲν τὸ ξέρουμε, εἶπαν αἱ ἄλλαι, ἃς ἔχη δόξα τὸ ὄνομά της.

- Τὸ ἐξωκκλήσι αὐτὸ ἀγίασε καὶ μέρωσε ὅλο τὸ ἄγριο κῦμα· πρωτύτερα εἶχε κατὰρα ὅλος αὐτὸς ὁ γιαλός.

- Γιατί;

- Βλέπετε κεῖνον τὸ βράχο, κάτω στὸ κῦμα, ποῦ ξεχωρίζει ἀπ' τὸ γιαλό;... ποῦ φαίνεται σὰν ἄνθρωπος, μὲ κεφάλι καὶ μὲ στήθια... ποῦ μοιάζει σὰν γυναῖκα; Ἐκείνη εἶναι τὸ Φλανδρῶ.

- Ναί, τὸ Φλανδρῶ, εἶπεν ἡ ὑπερεξηκοντούτις Χατζηχάναϊνα. Κάτι ἔχω ἀκουστά μου. Ἐσὺ θὰ τὸ ξέρης καλύτερα, θεία-Φλωροῦ.

- Τὸ βλέπετε κ' εἶναι ξέρα, εἶπεν ἡ Φλωροῦ, ἡ Συρραχίνα· μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἦτον ἄνθρωπος.

- Ἄνθρωπος;

- Ἄνθρωπος καθὼς ἐμεῖς. Γυναῖκα.

Αἱ ἄλλαι ἤκουον μὲ ἀπορίαν. Ἡ γριά-Συρραχίνα ἤρχισε νὰ διηγῆται:

«Στὸν καιρὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἦτον μιὰ κόρη ἀρχοντοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγε Φλάνδρα ἢ Φλανδρῶ. Ἡ Φλανδρῶ εἶχε νοματιστῆ ἔτσι -καθὼς μοῦ 'πε ὁ πνευματικὸς, ἀπάνω στὸν Ἄϊ-Χαράλαμπο· ὅσο τὸν θυμοῦμαι, μακαρία ἡ ψυχὴ του. Ἦμουν μικρὸ κορίτσι, δώδεκα χρονῶ, καὶ μ' ἐπήγε ἡ μάνα μου νὰ ξαγορευτῶ, τῇ Μεγάλῃ Τετράδῃ... τί νὰ ξαγορευτῶ, ἐγὼ τίποτα δὲν ἤξερα, τὰ ξεράματά μου... τὸ τί μὸλεε ὁ πνευματικὸς δὲν ἀγροικοῦσα, φωτιά ποῦ μ' ἔ!... Τὸ νόημά του δὲν τὸ καταλάβαινα, τὰ λόγια τὰ θυμούμουν κ' ὕστερ' ἀπὸ χρόνια... τὸ κορίτσι πρέπει νὰ 'ναι φρόνιμο καὶ ντροπαλό, νὰ 'ναι ὑπάκοο, νὰ μὴν κοιτάζῃ τοὺς νιούς, ν' ἀγαπᾷ τὸν κύρη του καὶ τὴ μαννούλα του· καὶ σὰν μεγαλώσῃ, καὶ δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ παντρευτῇ, μὲ τὴν εὐκὴ τῶν γονιῶ της, ἄλλον νὰ μὴν ἀγαπᾷ ἀπ' τὸν ἄνδρα της.

«Μῶφερε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων... Οἱ παλιοὶ Ἕλληνες, ποὺ προσκυνοῦσαν τὰ εἶδωλα... Κεῖνον τὸν καιρὸ ἦτον μιὰ ποῦ τὴν ἔλεγε Φλάνδρα, Φλανδρῶ. Φλανδρῶ θὰ πῆ Φιλανδρῶ. Φιλανδρῶ θὰ πῆ μία ποῦ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της. Φλανδρῶ τὴν εἶπαν, Φλανδρῶ βγήκε. Ἀγάπησε ὀλόψυχα τὸν ἄνδρα της, ὅσο ποῦ ἔχασε τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, κ' ἐγινε πέτρα γι' αὐτό. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνο ἦτον ἕνας караβοκύρης, ὁμορφο παλληκάρι, κὶ ἀγάπησε τὸ Φλανδρῶ, καὶ τὴν ἐγύρευε, καὶ τῆς ἔδωσε ἀρραβῶνα. Σὰν τῆς ἔδωσε ἀρραβῶνα, ἐσκάρωσε καινούργιο καράβι· καὶ σὰν ἐσκάρωσε τὸ καράβι, ἐγινε κὶ ὁ γάμος· καὶ σὰν ἐγινε ὁ γάμος, ἔρριξε τὸ καράβι στὸ γιαλό, κ' ἐμπαρκάρισε κ' ἐπήγε νὰ ταξιδέσῃ.

«Τότε τὸ Φλανδρῶ ἦρθε ν' ἀγναντέψῃ, σὰν καλὴ ὥρα, σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο τὸ γιαλό. Ξεκολλοῦσε ἡ ψυχὴ της ποῦ ἔφευγε ὁ ἄνδρας της· δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξῃ, νὰ στυλώσῃ τὴν καρδιά της. Ἀγνάντεψε τὸ καράβι ποῦ ἔφευγε, κ' ἐκλαψε πικρὰ κ' ἔπεσαν τὰ δάκρυστά της στὰ κύματα· καὶ τὰ κύματα ἐπικράθηκαν, κ' ἐφαρμακώθηκαν, καὶ θύμωσαν, κὶ ἀγρίεψαν κ' ἐθέριεψαν... καὶ στὸ δρόμο τοὺς ποῦ ἦσαν τὸ καράβι, ἐπνιξαν τὸν ἄνδρα τῆς Φλανδρῶς, κ' ἐγινε ἀγυρισιᾶ του... Καὶ τὸ Φλανδρῶ ἦρθε κ'

ἐξαναῆρθε σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο γιαλὸ κ' ἐκοίταζε κι ἀγνάντευε... κ' ἐπερίμενε, κ' ἐκαρτεροῦσε, κι ἀπάντεχε... Πέρασαν μῆνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δυὸ χρόνια, πέρασαν τρία... καὶ τὸ καράβι πουθενὰ δὲν ἐφάνηκε... καὶ τὸ Φλανδρῶ ἔκλαψε, καὶ καταράστηκε τὴν θάλασσα, καὶ τὰ μάτια της ἐστέγνωσαν, καὶ δὲν εἶχε πλιὰ δάκρυ νὰ χύσει... καὶ παρακάλεσε τοὺς θεοὺς της ποὺ ἦταν εἴδωλα, πέτρες, νὰ τῆς κάμουν τὴ χάρη νὰ γίνῃ κι αὐτὴ εἴδωλο, βράχος, πέτρα... καὶ τὸ ζήτημὰ της ἔγινε καὶ τὴν ἔκαμαν βράχο ξέρα... μὲ τὸ σκῆμα τ' ἀνθρωπινό, ποὺ τρίβηκε καὶ φθάρηκε ἀπ' τὰ κύματα ὕστερ' ἀπὸ χιλιάδες χρόνια· καὶ τὸ ἀνθρωπινὸ σκῆμα φαίνεται ἀκόμα· καὶ νὰ ὁ βράχος ἐκεῖ, ἡ πέτρα ποὺ θαλασσοδέρνεται καὶ χτυπᾷ καὶ βογγᾷ ἀπάνω της τὸ κῦμα... κ' ἡ φωνὴ της, τὸ βογγητὸ της γίνεται ἓνα με τὸ βογγητὸ τῆς θάλασσας... Νὰ ἡ ξέρα ἐκεῖ. Αὐτὴ 'ναι ἡ Φλανδρῶ.

«Ὑστερα, μὲ χρόνια πολλὰ, σὰν ἦρθε ὁ Χριστὸς ν' ἀγιάσῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ βαφτιστῆ ἡ πλάση, μιὰ χριστιανὴ ἀρχόντισσα, ἡ Χατζηγιάνναινα, ποὺ εἶχαν σκαρώσει τὰ παιδιὰ της δυὸ καράβια ἔταξε στὴν Παναγία, κ' ἔχτισε αὐτὸ τὸ παρακκλήσι, γιὰ τὸ καλὸ κατευόδιο τῶν παιδιῶν της... Ἄς δώσ' ἡ Παναγία καὶ σήμερα νὰ 'ναι καλὸ κατευόδιο στοὺς ἄνδρες σας, στ' ἀδέλφια σας καὶ στοὺς γονιούς σας».

- Φχαριστοῦμε· ὁμοίως καὶ στὰ παιδάκια σου, θεία-Φλωροῦ!

*

* *

Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνε κατὰ τὸ βουνό, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνῃ ἀφαντα πρὸ ὥρας· καὶ ἡ τελευταία γολέτα, μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσάτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους, κ' ἔβγαζαν καυκαλιῆθρες καὶ μυρόνια, κ' ἔκοφταν φτέρες κι ἀγριομάραθα. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνὸν καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὐρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κ' ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἠκούσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ, καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν, μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσιν αὔριον. «Σύρε, πουλί μου στὸ καλὸ - καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὸ θαῦμα τῆς Καισαριανῆς

Τὴν διήγησιν ταύτην ἤκουσα ἐκ στόματος τῆς κυρα-Ὶρήνης Ἐλευθεραϊνας, τοῦ ποτε Ὶροδίτη, σεβασμίας γερόντισσας Ἀθηναίας.

Εἶχαμε ἓνα χρόνο στεφανωμένοι μετὸν μπαρμπα-Λευθήρη, αὐτὸν ποὺ βλέπεις, καὶ ὅλον τὸν χρόνον δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ἄρρωστος. Σοῦ ἔχω εἰπεῖ πῶς με εἶχεν ἐλκύσει μετὰ τὰ χάρδια του, ἐνῶ ἦτον αὐτὸς τριαντάρης, κι ἐγὼ ἤμουν δώδεκα χρονῶν τρελλοκόριτσο, ποὺ νὰ μὴν πῆγαινα παραπάνω.

Σὰν ἦτον ἄρρωστος, ἓνα χρόνο καὶ παραπάνω δὲν τοῦ ἔλειπεν ὁ πυρετός, ὅλη ἡ γειτονιά, καὶ οἱ συγγένισσές μου, καὶ οἱ κουμπάρες μου, ἔλεγαν πῶς εἶχε καταντήσει νὰ γίνῃ φτισικός. Εἶχε χτικιάσει, μοῦ εἶπαν. ῚΩ, συφορά μου. Γιατροί, γιάτρισσες, γαιτρικά, μαντζούνια, τίποτε δὲν ὠφέλησαν. Ἡ φτώχεια μᾶς ἔδερνε. Νὰ δουλέψῃ ὁ ἴδιος, δὲν μπορούσε. Ὁ Θεὸς ξέρεῖ πῶς τὰ ἴφερνα βόλτα, με ψέματα, με ἀλήθεια.

Μοῦ εἶπε ἡ κουμπάρα μας μιὰ γνώμη, νὰ τάξω στὴν Καισαριανή, μεγάλ' ἡ χάρη της, νὰ σηκωθῶ νὰ τὸν πάω, ἴσως λυπηθῆ ἡ Παναγία καὶ τὸν κάμη καλά. Χάρες μεγάλες ἀκούονταν πῶς γίνονταν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο. Ἐγὼ σὰν τ' ἄκουσα, νὰ τί εἶπα μέσα μου, σοῦ ξεμολογοῦμαι «Καλά, ἂν ἴσως δὲν τὸν κάμη καλά ἡ χάρη της, μπορεῖ, τὸ ἐλάχιστο, νὰ πεθάνῃ κεῖ δά, νὰ τὸν θάψω, στὸ βουνό, γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ ἔξοδα ποὺ δὲν ἔχω, κι ἀπὸ ἄλλα βάσανα καὶ μπελάδες». Τὸ χειρότερο, ἐφοβούμουν, ἂν πέθαινε στὸ σπίτι, μὴν κολλήσῃ τίποτε στὰ ροῦχα, καὶ κολλήσω κι ἐγὼ. Ὅλοι μοῦ λέγανε πῶς τὸ χτικιὸ κολλάει.

Λεφτὸ δὲν εἶχα, οὔτε πολῦτιμο κανένα μες στὴν κασέλα μου, ἔξω ἀπ' τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἀρράβωνα ποὺ φοροῦσα. Εἶχα μερικά χαλκώματα. Ἐπῆρα ἓνα ταψὶ ποὺ εἶχα, καινούριο, κατακόκκινο, νὰ το, ἐκεῖ βρίσκεται -ἔδειξε πρὸς ἓνα ράφι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ὀλίγα χάλκινα σκεύη- κι ἐπῆγα στὴν γειτόνισσά μας, τὴν Παναγίνα.

- Κυρα-Παναγίνα, πάρε αὐτὸ τὸ ταψὶ ἀμανάτι, νὰ με δανείσῃς τέσσερα σβάντζικα: θέλω νὰ πάω τὸν ἄνδρα μου, ποὺ τὸν ἔχω ἄρρωστο, στὴ χάρη της, στὴν Καισαριανή, καὶ λεφτὰ δὲν ἔχω.

- Νά, πάρε δύο σβάντζικα, εἶπεν ἡ Παναγίνα, αὐτὰ μοῦ βρίσκονται. Ἄφσε τὸ ταψὶ σου ἐδῶ, καὶ σὰν εὐκολυθῆς, φέρε τὰ δυὸ σβάντζικα νὰ τὸ πάρῃς.

Ἐπῆρα τὰ δυὸ σβάντζικα, ἂν καὶ λίγα μοῦ ἔπεφταν γιὰ τὸ ταξίδι ποὺ ἤθελα νὰ κάμω, ἄφησα τὸ ταψὶ μου, κι εἶπα κι εὐχαριστῶ. Ἐκινήσαμε μετὸν ἄνδρα μου, παραμονὴ τῆς Ἀναλήψεως, βράδυ-βράδυ. Στὸ δρόμο ἠῡραμ' ἓναν καροτσιέρη, κουμπάρο μιανῆς συγγένισσάς μου. Τὸν ἐπερικάλεσα κι ἐπῆρε τὸ Λευθήρη στὸ κάρο του, τὸν πλιότερο δρόμο. Ἐγὼ ἐπῆγα μετὰ τὰ πόδια.

Ἐνύχτωνε ὅταν φτάσαμε στὴν Καισαριανή. Πρὶν φτάσουμε στὴν ἐκκλησιά, μες στὸ ρέμα, ἠῡραμ' ἓνα τσέλιγκα μ' ἓνα κοπάδι πρόβατα. Καθίσαμε ἐκεῖ κοντά, νὰ

ξαποστάσουμε και νὰ συγυρισθοῦμε, πρὶν πᾶμε στὴν ἐκκλησιά. Ἡ γυναίκα τοῦ τσελιγκα μᾶς εἶδε ποὺ καθίσαμε, κι ἦρθε κοντά μας. Ὁ Λευθήρης, ποὺ ἀπὸ βδομάδες μπροστὰ ἦτον κομμένη ἢ ὄρεξή του καὶ δὲν ἔτρωγε τίποτε, σὰν ἐκαθίσαμε, μοῦ λέει:

- Πείνασα, καημένη γυναίκα. Κόψε μου λίγο ψωμί.

Τοῦ ἔκοψα ψωμί, κι ἄρχισε νὰ τρώη με τὴν ὄρεξη, ποὺ ἀπόρησα κι ἐγώ. Τοῦ εἶχα κόψει μικρὴ φέτα, ξεύροντας πὼς δὲν μποροῦσε νὰ φάη. Στὴ στιγμὴ τὴν ἔφαγε, καὶ μοῦ γύρευε νὰ τοῦ κόψω κι ἄλλο.

Ἡ τσοπάνισσα ποὺ ἦρθε κοντά μας, μοῦ λέει:

- Ἄνδρας σου εἶναι, τσούπα; Σὰν ζαμπούνη τὸν γλιέπω... Πίνει γάλα, νὰ σᾶς φέρω;

- Πίνει, εἶπα ἐγώ, γιατί εἶναι ἄρρωστος.

Ἐννοοῦσα ποὺ ἦτον Τετράδη. Μᾶς ἔφερ' ἓνα μεγάλο μπρίκι γεμάτο γάλα. Ὁ Λευθήρης ἐβουτοῦσε τὸ ψωμί του μέσα, ἐμάσαε τὶς μπουκιές, κι ἐρροφοῦσε τὸ γάλα. Ἐγὼ ἔτρωγα ψωμί κι ἐλιές.

Ἡ τσοπάνισσα τότε, σὰν εἶδε ποὺ τὸ ψωμί μας ἦτον μπαγιάτικο, δύο-τριῶν ἡμερῶν, μᾶς ἔφερε μιὰ μεγάλη πλακόπιττα ἀνεβατή, φρέσκη, τῆς ἡμέρας, καὶ μοῦ τὴν ἔδωκε.

- Τί πειράζεσαι; εἶπα.

Κι ἔβαλα τὴν πίττα μὲς στὸ ταγαράκι μου.

Ὁ ἄνδρας τῆς ἦρθε καὶ μᾶς ἔφερε δύο μεγάλα κομμάτια χλωρὸ τυρί, ἀλατισμένο.

- Νά, πάρε, τσούπα, γιὰ νὰ φᾶτε αὔριο, μοῦ λέει. Τὸ πουρνό, ποὺ θὰ ἔχουμε σφαχτὰ στὴ σούβλα, περνᾷτ' ἀπ' αὐτοῦ καὶ σᾶς φιλεύω καμιὰ πλάτη.

Ἐγὼ ἔβγαλα κάτι πεντάρες ποὺ εἶχα, τὰ ρέστα ἀπὸ ἓνα σβάντζικο, ποὺ τὸ εἶχα χαλάσει, καὶ τοῦ εἶπα νὰ κρατήσῃ ὅ,τι θέλει γιὰ τὸ τυρί. Ἐκεῖνος τὰ ἔσπρωξε πίσω, με τὴ ράχη τοῦ χεριοῦ του, κι εἶπε:

- Δὲ χρειάζονται λιεφτά... Κράτα τα νὰ κολλήσης καμιὰ λιαμπάδα στὴ χάρ' τς, γιὰ τὸν μορφονιό σ', ποὺ εἶναι ζαμπούνης.

Σὰν παράξενα σοῦ φαίνονται αὐτά; -ἀπέστρεψεν αἴφνης τὸν λόγον πρὸς ἐμὲ ἢ ἀφηγήτρια. Τότε ἦτον ἄλλος κόσμος. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν πόνο, εἶχαν ἀγάπη ἀναμεταξύ τους. Εὕρισκες πολλοὺς καλοὺς ἀνθρώπους, κι ἐδῶ μέσα, καὶ στὰ βουνὰ ἔξω. Τὸ εἶχαν σὲ καλό τους νὰ δίνουνε. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς εὐλογοῦσε, κι εἶχαν μερικέτια... Ἄλλος κόσμος τότε! Ποῦ κεῖνα τὰ χρόνια;

Πήγαμε στὴν ἐκκλησιά, προσκυνήσαμε, κολλήσαμε μιὰ λαμπαδίτσα. Ὑστερα ὁ Λευθήρης ἐκάθισε κοντὰ στὴν ἀγίαν εἰκόνα, μέσα στὴν ἐκκλησιά, καὶ σὰν νὰ ἐνύσταζε. Ἐγὼ ἐβγήκα νὰ πιῶ νερό, στὴν περίφημη, τὴν ἀθάνατη βρύση...

Ἦτον ὡς τρεῖς ὥρες νύχτα. Δροσιά, ἀστροφεγγιά, χαρὰ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἀντίκρυ πέρ' ἀπ' τὰ πλατάνια, στὸ ξέφαντο, εἶχαν ἀρχίσει νὰ παίζουν λαλούμενα, φλογέρες, νταούλια, ζουρνάδες, καὶ μερικοὶ εἶχαν στήσει χορό. Ἐγώ, σὰν τρελλοκόριτσο ποὺ ἤμουν ἀκόμα, -εἶχα πανδρευθῆ πολὺ μικρῆ, καθὼς σοῦ εἶπα, καὶ τώρα δὲν θὰ ἤμουν παραπάνω ἀπὸ δεκαφτὰ χρόνων- ξέχασα καὶ ἄνδρα ἄρρωστον, καὶ τάξιμο, κι ἐκκλησιά, κι ἐπῆγα ἴσα πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἔπαιζαν τὰ λαλούμενα, κι ἐγινόταν ὁ χορός, γιὰ νὰ κάμω χάζι.

Ἐστάθηκα ἐκεῖ ὀλίγην ὥρα, ὕστερ' ἀπόστασα νὰ στέκωμαι, κι ἐκάθησα στὰ χορταράκια. Εὔρισκα μεγάλη διασκέδαση. Ἐκεῖ, ἀκούω ἀπὸ μερικὲς γυναῖκες κάτι φωνές, ποὺ ἔλεγαν ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη.

- Στὴν Εὔρεσι!... εἶναι ὥρα... πᾶνε στὴν Εὔρεσι!

- Ἡ Περιστερά... στὴν Εὔρεσι... στὴν σπηλιά.

Ἐκεῖνες ποὺ τὸ ἔλεγαν αὐτό, ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, εἶχαν ἔρθει τώρα κοντά, ἐκεῖ, στὸ μέρος ποὺ ἦτον τὸ γλέντι τὸ νυχτερινό, κι ἐφώναζαν ἄλλες νὰ τις ἀκολουθήσουν... Κι ἔφυγαν ὅλες μαζί, ἢ μιὰ κατόπι τῆς ἄλλης, κι ἄδειασε πολὺς τόπος. Γυναῖκες πάρα πολλές, καὶ καμπόσοι ἄνδρες καὶ παιδιὰ, μονοκοπανιὰ ἔφυγαν ἀπὸ κεῖ ποὺ ἤμουν, κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὸν ἀνήφορο. Ἐγὼ δὲν ἤξευρα καλὰ καλὰ τὶ ἦτον ἢ Εὔρεσι, καὶ σχεδὸν δὲν εἶχ' ἀκούσει ποτέ μου γιὰ Περιστερά. Αὐτὴ τὴ στιγμή θυμήθηκα ποὺ ἢ κουμπάρα μας, ἐκείνη ποὺ πρώτη μοῦ εἶχε βάλει στὸ νοῦ γιὰ νὰ τάξω τὴν Καισαριανή, μοῦ εἶχε πῆ ὅτι ἢ χάρη της περισσότερο ἐνεργάει στὴν Εὔρεσι, ποὺ εἶναι στὴ σπηλιά, κι ὅτι ἐκεῖ κατεβαίνει, τινάζοντας τὰ φτερά της, μιὰ περιστερά...

Τότε μιὰ ποὺ μὲ μισογνώριζε, καὶ μᾶς εἶχε ἰδεῖ ἀρχήτερα μὲ τὸν ἄνδρα μου στὸ δρόμο, κι εἶχε καταλάβει πὼς ὁ ἄνδρας μου ἦτον ἄρρωστος, καθὼς ἐσηκώθηκε νὰ φύγη, γυρίζει καὶ μοῦ λέει.

- Δὲν ἔρχεσαι κι ἐλόγου σου στὴν Εὔρεσι;... Πάρε τὸν ἄνδρα σου κι ἐλάτε.

Ἐσηκώθηκα ἐγώ, ἔτρεξα κατὰ τὴ βρύση, ξαναἰπία νερό, ὕστερα μπαίνω στὴν ἐκκλησιά, καὶ βρίσκω τὸ Λευθέρη, ποὺ τὸν εἶχε πάρει καλὰ ὁ ὕπνος, δίπλα στὸ Προσκυνητᾶρι ποὺ καθότανε. Ἐπῆγα κοντά, τὸν ἔσεισα, κι ἄνοιξε τὰ μάτια.

- Δὲν ξεκολλᾷς ἀπὸ κοντά μου; μοῦ λέει. Τώρα ἐγὼ λιανονυστάζω. Σύρε ἔξω στὴ βρύση, νὰ πάρης τὸν ἄερα σου.

- Πάμε στὴν Εὔρεσι! Τοῦ λέω.

- Στὴν Εὔρεσι;... τὶ Εὔρεσι;

Τὸν ἔσεισα πάλι, τὸν ἐτράβηξα βιαστικὰ μὲ τὸ χέρι μου, καὶ τὸν ἐσήκωσα. Τότε μοῦ εἶχε ἔρθει ἢ στόχαση πὼς ἔπρεπε νὰ κάμω γλήγορα, γιὰ νὰ προφτάσω τ' ἀσκέρι ποὺ ἔτρεχε τὸν ἀνήφορο, γιὰτι δὲν ἤξευρα ἂν ἦτον πολὺ κοντὰ ἢ μακριὰ, καὶ τὸν δρόμο ἐγὼ δὲν τὸν ἤξευρα. Ἐπειτα ἔπρεπε νὰ προφτάσω νὰ ἰδῶ τὴν Περιστερά, καθὼς μισοθυμούμουν ποὺ μοῦ εἶχε πεῖ ἢ κουμπάρα πὼς τίναζε τὰ φτερά.

Ἐσυρα τὸν Λευθέρη κι ἐβγήκαμε ἀπ' τὸ μοναστήρι.

-Η χάρη της, τοῦ εἶπα, θὰ σὲ κάμη καλά.

Ἐκινήσαμε, καταπόδι σ' ἄλλους, ποὺ τοὺς βλέπαμε νὰ τρέχουν μπροστά. Ἦτον μεσάνυχτα. Περπατήσαμε κάμποσο ἀνήφορο, καὶ σὲ λίγην ὥρα φτάσαμε στὴ σπηλιά.

Ἦτον μία σπηλιά ωραία, στὸ βράχο τὸν θεόρατο, μὲ χρῶμα σταχτερό, ποὺ ἔσταζε δροσιές ὀλόγυρα. Μοσχοβολοῦσε ὁ τόπος ἀπὸ θυμάρια, ἀπὸ σκοίνους κι ἀγριοδουόσμο. Κόσμος ἔνα πλήθος, γυναῖκες ἔνα σωρό, ἄνδρες πολλοὶ καὶ παιδιά ἔνα μελίτσι, ἄλλοι ὀρθοί, ἄλλοι καθισμένοι, μερικοὶ ἄρρωστοι, ἀπὸ διάφορες ἀσθένειες, μισεροὶ καὶ σακατεμένοι, βρίσκονταν ἐκεῖ, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους. Ἔνας παπὰς μὲ τὸ πετραχήλι ἔστεκε στὴ μέση· εἶχε κάμει Παράκλησι, καὶ τώρα ἦτον στὸ τέλος. Ἐψελναν «Τὴν πᾶσα ὀλπίδα μου», κι ἔκαναν μετάνοιες. Σὰν εἶπε τὸ «Δι' αὐκῶν» ὁ παπὰς πάλι ἄρχισε νὰ ψέλνη Ἀγιασμό, μέσα σὲ μιὰ λεκάνη μεγάλη σὰν κολυμβήθρα, φυσικὰ φτιασμένη στὸ βράχο, θεόχτιστη, ὡς φαίνεται.

Σὰν ἄρχισε ὁ Ἀγιασμός, οἱ γυναῖκες ἐπιθύριζαν ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη·

-Η Περιστέρα... τώρα θὰ φανῆ!

-Τώρα θὰ κατεβῆ ἡ Περιστέρα!

- Νά, τώρα... τώρα θὰ βγῆ ἡ Περιστέρα.

Σὲ λίγην ὥρα, κοντὰ στὸ τέλος τοῦ Ἀγιασμοῦ, τὴν στιγμή ποὺ ἤθελε νὰ βαφτίση ὁ παπὰς τὸ Σταυρὸ στὴν λεκάνη, ἀκούστηκε ἔξαφνα ἔνα φρού-φρού, κι ἐβόιζ' ἡ σπηλιά, κι ἐπαρουσιάστηκε γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ ὅσην ὥρα σᾶς τὸ λέγω, ἔνα ωραῖο πουλί, μιὰ περιστέρα, μὲ ἄσπρα καὶ σταχτιά καὶ χρυσὰ φτερά, κι ἐφτερούγιασε, φροστ!... φροστ!... κι ἐτίναξε τὰ φτερά της, κι ἐχτύπησε μὲ τὰ φτερά της τὸ νερό, ποὺ ἦτον στὴ λεκάνη τοῦ Ἀγιασμοῦ, κι ἀμέσως ἔγινε ἄφαντη... γιὰ δύο-τρεῖς στιγμὲς ἔξακολουθοῦσε, ἀπ' τὸ θόλο τῆς σπηλιάς, νὰ πέφτη νερὸ μὲς στὴ λεκάνη, ὕστερα ἔπαψε. Ὁ κόσμος ἐκοίταζε χωρὶς φωνή, χωρὶς πνοή... Ὑστερα μονομιᾶς ἀπὸ πολλῶν τὰ στήθια ἐβγήκ' ἔνα «Μέγας εἶ Κύριε!» καὶ δύο-τρεῖς χωριάτισσες εἶπαν «Χριστὸς δὲ σερ-Μαρία! Χριστὸς δὲ σερ-Μαρία».

Τὴν ἴδια στιγμή ἐβούτηξ' ὁ παπὰς τὸ Σταυρό, κι ἔψαλε «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου», κι ὕστερα ὅλος ὁ λαός, παιδιά, ἄνδρες, γυναῖκες, ἔπεσαν μὲ τὰ μοῦτρα στὴν ἀγιαστούρα τοῦ παπᾶ καὶ μέσα στὴ λεκάνη, κι ἔπαιρναν ἀγίασμα μὲ τὰ φλασκιά τους, μὲ τὰ τασάκια τους, κι ἔπιναν, κι ἐξεφωνοῦσαν «Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι!»

Μὲ πολὺν κόπο, ἐπῆρα κι ἐγὼ ἀράδα, κι ἔσυρα σπρώχνοντας μὲ ὅλη τὴν δύναμή μου τὸ Λευθέρη ἀπ' τὸ μπράτσο κι ἀπ' τὶς πλάτες, καὶ μπορέσαμε μὲ πολλὰ βάσανα νὰ πλησιάσουμε τὸν παπᾶ, καὶ μᾶς φώτισε μὲ τὴν ἀγιαστούρα του· ὕστερα ἔσκυψα μὲ τὸ στόμα κι ἤπια ἀγίασμα, ὕστερα ἐγέμισα τίς δύο φοῦχτες καὶ τίς ἔφερα στὸ στόμα τοῦ ἀνδρός μου νὰ πιῆ.

Ἦτον δροσερό, γλυκὸ νερό, ἀγίασμα· εἶχε μιὰ δροσοῦλα καὶ μιὰ μοσχοβολιά ποὺ δὲν ξανάγινε.

Κατόπι γυρίσαμε πάλι, μὲ ὅλο τὸ μελίτσι μαζί, κι ἐφτάσαμε στὴν ἐκκλησιά.

Τὸ πουρνό, ἀφοῦ ἐλειτουργηθήκαμε, δὲν ξεχάσαμε νὰ περάσουμε ἀπ' τὸ μέρος ὅπου εἶχε τὴ στάνη του προσωρινὰ ὁ ψεβραδυνὸς ὁ τσέλιγκας.

Μᾶς ἔδωκε γάλα, γιαούρτι, γλωρὸ τυρὶ ὕστερα, σὰν ἐψήθησαν τ' ἀρνιά, μᾶς ἐφίλεψ' ἓνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ παγίδια κι ἀπὸ πλάτη, κι ἐξεφαντώσαμε. Μιὰ φαμίλια ἀπ' τὴν Πλάκα, πού κάθισαν ἐκεῖ κοντὰ νὰ ξεφαντώσουν, μᾶς ἐγνώριζαν· μᾶς ἔστειλαν ἓνα φλασκὶ γεμάτο κρασί, κι ἤπιαμε στὴν ὑγεία τους.

Περάσαμε πολὺ καλὰ ὅλημέρα. Τὸ βράδυ γυρίσαμε στὸ σπίτι μας. Στὴ στράτα πού γυρίζαμε, δὲν εἶχε νυχτώσει ἀκόμα πολὺ, καὶ βλέπω ἓνα μικρὸ κομπόδεμα χάμου. Σκύφτω, τὸ μαζεύω, τ' ἀνοίγω, καὶ βλέπω πού εἶχε μέσα τρία σβάντζικα. Ἡ φαμίλια ἢ Πλακιώτικη, πού μᾶς εἶχε φιλέψει τὸ κρασί, μία γυναίκα μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ μὲ δυὸ παιδιά, εἶχαν ξεκινήσει κι ἐκεῖνοι πεζοὶ ὀλίγο μπροστὰ ἀπὸ μας, κι εἶχαν προπεράσει ὡς μία τουφεκιὰ τόπο. Κατ' ἀρχὰς ἔκαμα νὰ βάλω τὸ κομπόδεμα στὴν τσέπη μου, ὕστερα εἶπα· «κι αὐτοὶ φτωχοὶ σὰν ἐμᾶς εἶναι, μὴν τοὺς ἔπεσε, κι εἶναι κρῖμα νὰ τὸ κρατήσω». Τοὺς φωνάζω·

-Μὴ σᾶς ἔπεσε κανένα κομπόδεμα !; Τὶ λογιῆς ἦτον, καὶ πόσα λεφτὰ εἶχε μέσα;

Ἐψάχτηκαν.

-Ὅχι, μοῦ εἶπαν· δὲν μᾶς ἔπεσε τίποτε...

Τότε εἶπα κι ἐγώ, μπορεῖ νὰ 'πεσε καμμιανῆς πού νᾶχη τὸν τρόπο της· κισμέτι ἦταν· ἄς τὸ κρατήσω.

Ὁ Λευθέρης ἦτον πολὺ καλλίτερα. Ἐγύρισε ὅλο τὸ δρόμο μὲ τὰ πόδια. Ἡ ὄψη του ἐκαλλιτέρευσε πολὺ. Εἶχε γυρίσει ἢ ὄρεξή του, κι ἔφαε κι ἤπια καλὰ στὸ πανηγύρι. Σὲ λίγον καιρὸ ἔγινε καλὰ, ἐδυνάμωσε, κι ἔζησε, κι εἶναι τώρα ὀγδοντάρης, ὅπως τὸν βλέπεις. Τὸ πρωὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας πηγαίνω στὴν Παναγίνα τὴν γειτόνισσα.

-Νά, πάρε κυρα-Παναγίνα, τὰ δυὸ σβάντζικὰ σου, καὶ δῶσε μου τ' ἀμανάτι μου.

Εἶχα χαλάσει τὸ ἓνα σβάντζικο ἀπ' τὰ δυὸ πού μὲ εἶχε αὐτὴ δανείσει, ἔκαμα ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ, ἔφαγα καὶ ἤπια καλὰ, ἔφερα καὶ δυὸ μεγάλα κομμάτια τυρὶ στὸ σπίτι, καθὼς καὶ μισὸ καρβέλι ἀπὸ μαῦρο ψωμὶ χωριάτικο, ἔδωσα τὰ δυὸ σβάντζικα τὰ δανεικὰ, καὶ μοῦ περίσσεψαν καὶ δυὸ ἀκόμα σβάντζικα.

- Νά, πάρ' τό, κυρα-Λευθέραινα, τὸ ταψί σου, μοῦ λέει ἢ Παναγίνα, ἀφοῦ ἐπῆρε τὰ δύο σβάντζικα. Ἐπῆρα τὸ ταψί μου, καὶ νά το, αὐτὸ εἶναι!

Βρίσκειτ' ἀκόμα, ὕστερ' ἀπὸ σαρανταοχτὼ χρόνια.

Ἐσηκώθη, ὕψωσε τὴν χεῖρα εἰς τὸ ράφι καὶ μοῦ ἐπαρουσίασε χάλκινον ἀγγεῖον παλαιόν, ὀλίγον τρύπιον εἰς τὴν μίαν ἄκρην.

(1901)

Στὸ βιβλίον ΑΠΑΝΤΑ. Ἐπιμέλεια Γ.Βαλέτα. τόμος Β' σελ. 495-500

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὸ Καμίνι

Δὲν γράφω ἐδῶ διὰ τὸ καμίνι, ὅπου λάμπει κοκκίνην λάμπην τὴν νύκτα, ἐπάνω στὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἀντικρὺ εἰς τὸ χωρίον, τὸ κτισμένον ἀνάμεσα εἰς δύο βραχώδεις λόφους καὶ δίπλα εἰς θαλασσοπλήκτους κρημνούς, μέσα εἰς μίαν λάκκαν, ἐνῶ αἱ ὄρνιθες πρὸ πολλοῦ ἐκάκασαν καὶ οἱ ἄνθρωποι ὅλοι κατεκοιμήθησαν καὶ ἡ ἀμυδρὰ γλυκεῖα ἀπολαμπὴ τῶν κανδηλίων, ὅπου φέγγουν ἐμπρὸς εἰς τὰ παλαιὰ εἰκονίσματα τῶν ἀμαυρῶν μελαγχολικῶν Ἀγίων, ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς μικροὺς φεγγίτας, καὶ σὺ ἐπλάγιασες σιμὰ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μάμμης, ψυθυρίζων εὐέλπιδα ὄνειρα, καὶ ἀναμασσῶν ἔναυλα παραμύθια· καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, πρὶν ἀποκοιμηθῆς, ἠρώτας, παραπονετικά, τὴν μάμμην·

—Δὲ θὰ πᾶμε καμίνι, γιαγιά; Πότε θὰ πᾶμε καμίνι;

Δὲν ἐπρόφθασεν ἡ γραῖα νὰ σοῦ ἀποκριθῆ, ὅτι αὔριον, τώρα τὸ ταχύ, ὅταν λαλήσῃ τ' ὄρνιθι, θὰ σὲ πάρῃ νὰ πᾶτε στὸ καμίνι καὶ σὺ ἀπεκοιμήθης ἤδη· παρομοίως, εἰς τὸν κίβδηλον, προσποιημένον κόσμον, ὅπου ἐμεγαλώσαμεν, ὅταν ἐρωτῶμεν, χάριν φιλοφροσύνης, τὸν καλλίτερον φίλον μας κάτι τι, δὲν προσέχομεν εἰς τὴν ἀπάντησιν καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα τί μᾶς εἶπε.

Διότι τὸ καμίνι, μὲ τὴν κοκκίνην λάμπην, ἀνατέλλει πεῖσμον, ὅταν ὅλα ἔχουν δύσει· ὁ ἥλιος πρὸ πολλοῦ ἐβασίλευσεν ὀπισθεν αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ, ἡ σελήνη, δρέπανον κοπτερόν, στίλβον, διαχύνον ψύχραν καὶ μελαγχολίαν, ἐκρύβη ὀπισθεν τοῦ ἰδίου βουνοῦ· τὰ ἄστρα, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, πίπτοντα, φευγαλέα, σβύνονται εἰς τὸν ἄνω βυθόν, τῶν ἀκαταλήπτων πραγμάτων. Οἱ παπαροῦνες, ἀφοῦ, ἔβαψαν μὲ αἷμα ὄλους τοὺς κάμπους καὶ τὰ χωράφια, τὰς ἔδρεψαν, τὰς ἐθέρισαν οἱ μάγκες, τ' ἀγυιοπαιδα τοῦ χωρίου καὶ κινδυνεύουν νὰ ἐξαλειφθοῦν πρὸ τῆς ὥρας· μόνος ὁ Γιαννάκης ὁ Ἀπόξερβος, τὸ ζαρωμένον παλιόπαιδον τῆς γριὰ-Γκαβαλοῖνας, ἔκοψε παραπάνω ἀπὸ δέκα χιλιάδες ἀπ' αὐτὰ τὰ κόκκινα στολίδια τοῦ κάμπου. Ἔλεγε, ὅτι ἡ Ἄνοιξις μὲ τὴν κοκκίνην χλαμύδα τῆς εἶχε πέσει εἰς χεῖρας νεαρῶν ληστῶν, ἀρχαρίων, ὅπου εἶχαν ὅλην τὴν σκληρότητα τῆς ἀπειρίας· τῆς ἤρπασαν μὲ ἀπλήστους χεῖρας τὴν στολὴν τῆς, καὶ τὴν κατερῥάκωσαν· ἔγδυσαν τὴν παρθένον καὶ τὴν ἀφῆκαν γυμνήν. Τὰ χαμολούλουδα, τὰ λευκὰ καὶ κίτρινα ἀνθύλλα τοῦ Ἀπριλίου, ἀφοῦ εἶχε συλλέξει μυριάδας ἐξ αὐτῶν ἡ γριὰ-Ραγιάδαινα ἢ Τσιτσούκαινα, καὶ ἄλλα ἀρχαῖκα γειτόνισσαι, ἄνθρωποι καὶ κτήνη κατεπάτησαν τὰ λοιπὰ καὶ τὰ ἔκαμαν θλιβερὰ ἐρείπια τοῦ καλοκαιρίου.

Τέλος, ὅταν ἐνύκτωσε, τὸ καμίνι, μὲ τὴν ἀναλαμπὴν τῆς φλογός του, ἐκοκκίνισεν εἰς τὸ βουνὸν ἀντικρὺ, καὶ σὺ, παιδίον, ἐκοιμήθης εἰς τοὺς κόλπους τῆς μάμμης σου, μὲ ὄνειροπολήματα αἴγλης καὶ μαρμαρυγῆς εἰς τὴν κεφαλὴν σου. Καὶ δὲν σ' ἔμελλε διὰ τὰ βάσανα τῶν ἀνθρώπων, οὔτε διὰ τὴν σκληρὰν πάλιν τῆς ζωῆς. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς μαστοὺς τοὺς στεριεύσαντας, ὡς ἀπὸ πέτραν ἄγονον, ἐζήτεις νὰ θηλάσῃς γάλα, «πόμα καινόν», ὡς ἄλλην «πηγὴν ἀφθαρσίας». Καὶ δὲν ἀνελογίσθης, πῶς οἱ μυθῶδεις

ἐκεῖνοι δράκοι, οἱ Κύκλωπες, ὅπου ἐνυκτέρευον μακρὰν ἐκεῖ, εἰς τὸ ὄρος, ἐπότιζον μὲ ἰδρωτὰ τὰς πέτρας καὶ τὰ ξύλα καὶ τοὺς κορμούς τοὺς ἀδρούς, προσπαθοῦντες διὰ τοῦ πυρὸς ἐκείνου νὰ παραγάγωσι χρήσιμόν τι εὐτελὲς πρᾶγμα, ὅπως λάβωσι μικρὰ ἀργύρια, καὶ θρέψωσι καὶ αὐτοὶ μικροὺς ἀνθρωπίσκους, προσωρισμένους νὰ εἶναι ἰσοβίως σκλάβοι ἄλλων πάλιν νεαρῶν τυράνων. ὦ, ματαιότης!

Ἀλλὰ τὸ καμίνι αὐτό, περὶ οὗ ὁ λόγος τώρα, ἦτο ἄσπιλον, ἕκτακτον καὶ μοναδικόν... Ἦτο θαλάσσιον καμίνι.

Ἐκεῖ, ἅμα κάμψης τὸν κάβον τῆς Μπούτας, τῆς ἄκρης τοῦ λιμένος, ὀλίγον πρὸς ἀνατολάς, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πελάγους, πλησίον εἰς τὴν Ἄρκον καὶ τὴν Τριπτήν, τὰς δύο ἀδελφὰς νησιδάς, ὅπου ἡ μία κρύπτεται ὀπισθεν τῆς ἄλλης, ὅπως κόρη ἐντροπαλή, φοβουμένη ν' ἀντικρύση τῶν ξένων τὰ βλέμματα, προσπαθεῖ νὰ κρυφθῇ ὀπισθεν τῶν ὄμων τῆς μητρὸς της, καὶ ἀντικρὺ εἰς τὸ Ἀσπρόνησον, ὅπου οἱ γλάροι κρώζουσι τὸν πλέον πένθιμον κρωγμὸν των, ὅπου ἀντηγεῖ βαθιὰ εἰς τὰ θαλάσσια ἄντρα, εἰς τὰς φωλεὰς ὅπου κρύπτονται τ' ἀγριοπερίστερα μὲ ἀπότομον πτερυγισμόν, ἐκεῖ, ὅπου χορεύει, συνωθούμενον ἀπὸ τρεῖς αἰγιαλοὺς, μὲ φλοῖσβον καὶ πλαταγισμόν, τὸ κῦμα, ἐκεῖ σχηματίζεται μέγα ἐπιστεφὲς ἄντρον, μὲ πλατὺ χάσμα κυκλοτερὲς ὑψηλά, κομῶν ἀπὸ πλουσίαν λοφιὰν κομάρων καὶ σχοίνων· κάτω, τὸ στόμιον, ὑψηλόν, θολωτόν, ἀνοίγεται εἰς τὸ πέλαγος, ὁπότεν εἰσρέει ἀκράτητον τὸ κῦμα, εἰς βάθος πλέον ἢ ἀναστήματος ἀνδρός· μέσα εἰς τὸ ἄντρον τὸ εὐρὺ εἰσπηδᾷ τὸ διαυγές, ἀλμυρὸν νᾶμα, πλήττει τὴν μίαν πλευράν, πλήττει τὴν ἄλλην, χορεύει, σκιρτᾷ, καὶ φαίνεται ὡς νὰ ψάλλῃ μὲ ἰάμβους καὶ ἀναπαίστους εἰς Δώριον ἦχον.

Ἦ κάμιнос, Σωτήρ, ἐδροσίζετο,
οἱ παῖδες δὲ χορεύοντες ἔψαλλον·
ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Οὕτω καλεῖται τὸ Καμίνι· ἀξιοσημείωτον, ἀξιοθέατον πρᾶγμα, θεόκτιστον. Εἶναι τὸ πρότυπον ὅλων τῶν καμινίων, τὸ πρόπλασμα καὶ ὑπόδειγμα αὐτῶν. Εἶναι προσωρισμένον νὰ μὴ ἀνάπτη, νὰ μὴ καίῃ, νὰ μὴ ἐρεύγεται φλόγας· ἀλλὰ νὰ δροσίζῃ καρδίας καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ μέτωπα ἀνδρῶν. Χάρμα τῶν ἀλιέων, σέμνωμα τῶν λεμβούχων, τῶν πορθμέων καὶ ἀκταιωρῶν.

Ἦ Τσοῦλα, κόρη τοῦ Μανδράκια, τοῦ βοσκοῦ, ἐφύλαγε τὰ ὀλίγα πρόβατα τοῦ πατρὸς της ἐπάνω εἰς τὴν ῥάχιν τῆς Μπούτας, τῆς μακρᾶς ὑψηλῆς λωρίδος, ὅπου κλείει τὸν λιμένα πρὸς ἀνατολάς. Ὅλη ἡ Μπούτα ἦτο τὸ βασιλεῖον τῆς ἀθῶας κόρης. Τὴν εἶχε μαυρίσει ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὰ μικρὰ της χρόνια νὰ τρέχῃ μαζὺ μὲ τὸ κοπάδι· ἦτο μόλις ἑπταέτις ὅταν εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀκολουθῇ τὸν πατέρα της εἰς τὸ ἔργον, καὶ τώρα ἦτο δεκαοκτὼ ἐτῶν, καὶ εἶχε γίνῃ τελεία βοσκοπούλα. Ἀνήρχετο δύο φορὰς τὴν ἡμέραν ἕως τὴν κορυφήν, εἰς τὸ μικρὸν δάσος τῶν πεύκων, μὲ τὸ κοπάδι της, κατήρχετο ἄλλας δύο φορὰς ἕως τὸν λαιμὸν τῆς μικρᾶς χερσονήσου, εἰς τὴν Βρύσιν, κάτω ἀπὸ τὸν Ἄι-Γιώργην, τὸ ὠραῖον λευκὸν ἐξωκκλήσι, σιμὰ εἰς τὸν αἰγιαλόν, διέτρεχεν, ἄνω καὶ κάτω, δέκα φορὰς τὸ ἡμερόνυκτον ὅλην τὴν ῥάχιν τῆς Μπούτας, μὲ τοὺς δύο γαλοὺς, τὸν ἕνα πρὸς τὸν λιμένα, ἀντικρὺ τοῦ λευκοῦ χωρίου, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ πέλαγος ἕξω.

Και τώρα την είχε ζητήσει εις γάμον ἄλλος βοσκός, ὁ Κώστας τῆς Γαρουφαλίνας, χηρευμένος, με δύο παιδιά. Εἶχε δηλώσει, ὅτι ἤθελε νὰ τὴν πάρη χωρὶς προῖκα, τῆς ἔδιδε μάλιστα καὶ εἴκοσι γίδια ὡς κοριτσιάτικο. Ὁ πατὴρ τῆς ἐφάνη πρόθυμος νὰ τὴν δώσει.

—Ἀπρόνω, τσού, τῆς εἶπε, ἀλέστα καὶ μὴ τσινιάζης. Ντούρμα γαμπρὸς ἔρχεται γυρεύοντα· σὰν τ' μπουφ τοῦ 'πλί σουῖρθε... Θιὸς τότε στέλνει. Ἐμ προικιά δὲ γυρεύει, ἐμ κοριτσιάτικο σοῦ δίνει... Τί ἄλλο θέλεις, κορίτσι;... Τί κάνει πὼς ἔχει ὁ ἄνθρωπος δύο πιδάκια... Τί σὲ πειράζει σένα; Ὅπως θέν' ἔης τὰ γίδια, θέν' ἔης κὶ τὰ πιδιά... Θροφή θέλ'ν τὰ γίδια, θροφή κὶ τὰ πιδιά· φύλαμα τὰ γίδια, φύλαμα κὶ τὰ πιδιά. Ἐνα πρᾶμα εἶναι... Ταχιά νὰ στολιστῆς κὶ νὰ πᾶμε ντουγροῦ στοῦ καλύβ' τ' γαμπροῦ, νὰ σᾶς στεφανώσω.

Ὁμοίως καὶ ἡ γριά-Ντούκαινα, ἡ θεία τῆς Τσούλας -ἐπειδὴ ἡ μάννα τῆς κόρης δὲν ἔζη- τὴν ἐνουθέτησε καὶ τῆς εἶπε·

—Ὅμορφα, ὄμορφα... καλορρίζικα, πλιό, πιδάκι μ' .., οἱ παντρεῖες εἶναι ἀπὸ Θεοῦ. Καλὸς κὶ ἄξιος εἶναι οὐ γιὸς τσ' Γαρουφαλίνας... θ' ἀναθρέψης πλιὸ κὶ τ' ἀρφανά, εἶναι ψυχικό... Ὅμορφα, ὄμορφα, πλιό!

Ἡ Τσούλα ἤκουσε τὰς δύο νουθεσίας, ἀλλὰ δὲν ἐνόησε τίποτε. Τῆς ἐφάνη ὡς βόμβος ἀπὸ σφηκοφωλεὰν νὰ ἐμβῆκεν ἀπὸ τὸ ἐν αὐτίον τῆς, καὶ ὅτι ὁ ἄνεμος ἐσύριζεν εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ σπηλαίου, ὅπου εἶχε καταυλίσει μίαν χειμερινὴν νύκτα τὰ πρόβατά τῆς.

Ἀπεμακρύνθη, ἀκολουθοῦσα μηχανικῶς τὴν ἀγέλην. Δὲν εἶχεν αἰσθανθῆ ἕως τώρα τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας τῆς. Μόνον μίαν φορὰν εἶχε συναντήσει εἰς τὸν γιὰλὸν τὸν ἀνατολικόν, πρὸς τὸ πέλαγος, ἓνα νεαρὸν ναύτην, ὅστις εἶχεν ἐξέλθει ἀπὸ τὴν βαρκούλαν καὶ τῆς εἶχε ζητήσει γάλα. Ὁ ἴδιος τῆς εἶχε προσφέρει ὠραίαν μεγάλην κογχύλην, χρυσίζουσαν, ἀποπνέουσαν τὸ ἄρωμα τῆς θαλάσσης. Ἄλλοτε, τὸν εἶχεν ἀκούσει, πότε κατὰ τὴν γλυκεῖαν ὥραν τοῦ πρώτου ὕπνου, πότε εἰς τὴν μυστηριώδη χαραυγὴν τῆς ἀνατολῆς τοῦ αὐγερινοῦ, ἐνῶ κατηυλίζετο εἰς τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου μὲ τὰ πρόβατά τῆς, μὲ σοβαρὰν μελωδικὴν φωνὴν νὰ τραγουδῆ:

Εὐπνα, γλυκειά μ' ἀγάπη, κὶ ἡ νύχτα εἶναι βαθειά,
κὶ ἡ βάρκα μᾶς προσμένει στὴν ἀκροθαλασσιά.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὕστερον ἀπὸ τὴν διπλὴν διδαχὴν τοῦ πατρός τῆς καὶ τῆς θείας τῆς, ἡ βοσκοπούλα, εἰς τὸν πλάνητα δρόμον, καθὼς ἀκολουθοῦσε τὸ κοπάδι, ἀνάμεσα εἰς τοὺς πυκνοὺς θάμνους τῆς ὑψηλῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἔφθασε μέχρι τοῦ χεῖλους τοῦ θαλασσίου Καμινίου. Πολλάκις ἡ Τσούλα εἶχε πλησιάσει εἰς τὸ χάσμα αὐτὸ τοῦ πελαγίου ἄντρου, καὶ εἶχε παρακύψει καὶ κοιτάξει ἀπλήστως κάτω εἰς τὸν βυθὸν τὸν κυκλοτερῆ, μὲ τὰς πλευρὰς τοῦ βράχου ἔνθεν καὶ ἔνθεν, μὲ τὸ ἀνοικτὸν στόμιον, ὅπου ἐχόρευον εὐθύμως μελωδικὰ τὰ κύματα. Καὶ τώρα πάλιν, καθὼς ἐσταμάτησαν τὰ πρόβατά τῆς κὶ ἐβοσκοῦσαν, ἡ κόρη ἐστάθη σύρριζα εἰς τὸ χάσμα τοῦ κοίλου βράχου, κὶ ἐκοίταζε, κὶ ἐσημάτιζεν ἀσυναρτήτους, ἀσκόπους φράσεις μέσα εἰς τὸν νοῦν τῆς·

—Νὰ εἶναι τάχα, βαθιὰ κάτω τὸ κῦμα;... Κι ἂν πέση κανεῖς, θὰ πλέψη, ἢ θὰ χτυπήση;... Μπορεῖ νὰ δώση κανεῖς ἓνα πήδημα ἀποδῶ;... Πόσα μπόγια εἶναι τάχα;...

Ἐκάθησε κι ἐκοίταξεν ἐπιμόνως κάτω·

—Κοίταξε, τί ὁμορφος ποῦναι ὁ γιालός;... Τὶ γαλάζια, πράσινα, κοκκινωπά, ὁμορφούτσικα πράματα, κοχύλια, πορφύρες, χαλίκια!... Τί ὁμορφη ποὺ ἦτο κι ἐκείνη ἡ κοχύλια, ποὺ μοῦ χάρισε ἓνα καιρὸν ὄ...

Ἐστάθη καὶ δὲν ἤθελε νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομά του. Εἶτα, πεισμόνως καὶ ἀποφασιστικῶς, τὸ ἐπρόφερε·

—... ὁ Νίκος!

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, ὦ! θαῦμα! Εἷς ναύτης μὲ τὴν βαρκούλα του εἰσέπλευσε μέσα εἰς τὸ Καμίνι. Ἦτο αὐτός· ὁ Νίκος, ὁ υἱὸς τοῦ καπετὰν-Σύρραχου, ὅστις εἶχε χάρισει τὴν ὠραίαν ἐπίχρυσον κογχύλην εἰς τὴν Τσούλαν.

Ὁ Νίκος, μόλις εἶδε τὴν κόρην -ἐφαίνετο ὅτι τὴν εἶχεν ἰδεῖ ἀπὸ προτῆτερα πλησιάσασαν εἰς τὸ χάσμα τοῦ Καμινιοῦ- ἐφώναξε·

—Τσούλα, ψυχὴ μου! Νά, πάρε αὐτό! Μὴ βιάζεσαι νὰ πηδήσης κάτω!

Καὶ τῆς ἔρριψε μίαν ἀνεμόσκαλαν μεταξωτὴν, τυλιγμένην σπειροειδῶς. Εἶτα μὲ φωνὴν χαμηλοτέραν, ἀρκοῦσαν διὰ νὰ ἀκουεταὶ ἐπάνω εἰς τὸ χεῖλος τοῦ χάσματος, ἐξηγήθη·

—Τσούλα, ἀγάπη μου! σὲ παντρεύουν; Τὰ ἔμαθα ὅλα! Πάρε αὐτὴν τὴν σκάλα, ποὺ σοῦ ἔρριξα... ξετύλιξέ την, κάρφωσέ την καλά, καὶ τὰ δύο τ' ἀρπάγια της, στὴ ρίζα τοῦ χονδροῦ σχοίνου!... Καλουμάρισέ την κάτω, βάλε τὰ πόδια σου, καὶ κατέβα κάτω... μὴ φοβᾶσαι!... εἰδεμὴ, θέλεις ν' ἀναβῶ ἐγώ;

Ἡ Τσούλα ἀπήντησε:

—Κατεβαίνω, Νίκο! δὲν φοβοῦμαι.

Καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἡ ὠραία βοσκοπούλα ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νεαροῦ ναύτου.

Ὁ γάμος ἐτελέσθη τὴν ἰδίαν ἐσπέραν εἰς τὸ χωρίον.

(1907)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὸ μοιρολόγι τῆς φώκιας

Κάτω ἀπὸ τὸν κρημνόν, ὅπου βρέχουν τὰ κύματα, ὅπου κατέρχεται τὸ μονοπάτι, τὸ ἀρχίζον ἀπὸ τὸν ἀνεμόμυλον τοῦ Μαιμογιάννη, ὅπου ἀντικρύζει τὰ Μνημοῦρια, καὶ δυτικῶς, δίπλα εἰς τὴν χαμηλὴν προεξοχὴν τοῦ γυαλοῦ, τὴν ὁποῖαν τὰ μαγκόπαιδα τοῦ χωρίου, ὅπου δὲν παύουν ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας, ὅλον τὸ θέρος, νὰ κολυμβοῦν ἐκεῖ τριγύρω, ὀνομάζουν τὸ Κοχύλι - φαίνεται νὰ ἔχη τοιοῦτον σχῆμα- κατέβαινε τὸ βράδυ-βράδυ ἢ γριά-Λούκαινα, μία χαροκαμένη πτωχὴ γραία, κρατοῦσα ὑπὸ τὴν μασχάλην μίαν ἀβασταγὴν, διὰ νὰ πλύνῃ τὰ μάλλινα σινδόνια τῆς εἰς τὸ κῦμα τὸ ἄλμυρόν, εἶτα νὰ ξεγλυκάνῃ εἰς τὴν μικρὰν βρύσιν, τὸ Γλυφονέρι, ὅπου δακρύζει ἀπὸ τὸν βράχον τοῦ σχιστολίθου, καὶ χύνεται ἤρεμα εἰς τὰ κύματα. Κατέβαινε σιγὰ τὸν κατήφορον, τὸ μονοπάτι, καὶ μὲ ψίθυρον φωνὴν ἐμελεπεν ἕν πένθιμον βαθὺ μοιρολόγι, φέρουσα ἅμα τὴν παλάμην εἰς τὸ μέτωπόν τῆς, διὰ νὰ σκεπάσῃ τὰ ὄμματα ἀπὸ τὸ θάμβος τοῦ ἡλίου, ὅπου ἐβασίλευεν εἰς τὸ βουνὸν ἀντικρὺ, κ' αἱ ἀκτῖνες του ἐθώπευον κατέναντί τῆς τὸν μικρὸν περίβολον καὶ τὰ μνήματα τῶν νεκρῶν, πάλλευκα, ἀσβεστομένα, λάμποντα εἰς τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας.

Ἐνθυμεῖτο τὰ πέντε παιδιὰ τῆς, τὰ ὅποια εἶχε θάψει εἰς τὸ ἄλῳν ἐκεῖνο τοῦ χάρου, εἰς τὸν κῆπον ἐκεῖνον τῆς φθορᾶς, τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο, πρὸ χρόνων πολλῶν, ὅταν ἦτο νέα ἀκόμη. Δυὸ κοράσια καὶ τρία ἀγόρια, ὅλα εἰς μικρὰν ἡλικίαν τῆς εἶχε θερίσει ὁ χάρος ὁ ἀχόρταστος.

Τελευταῖον ἐπῆρε καὶ τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ τῆς εἶχον μείνει μόνον δυὸ υἱοί, ξενιτευμένοι τώρα. Ὁ εἷς εἶχεν ὑπάγει, τῆς εἶπον, εἰς τὴν Αὐστραλίαν, καὶ δὲν εἶχε στείλει γράμμα ἀπὸ τριῶν ἐτῶν. Αὕτη δὲν ἤξευρε τί εἶχεν ἀπογίνει. Ὁ ἄλλος ὁ μικρότερος ἐταξίδευε μὲ τὰ καράβια ἐντὸς τῆς Μεσογείου, καὶ κάποτε τὴν ἐνθυμεῖτο ἀκόμη. Τῆς εἶχε μείνει καὶ μία κόρη, ὑπανδρευμένη τώρα, μὲ μισὴν δωδεκάδα παιδιὰ.

Πλησίον αὐτῆς, ἡ γριά-Λούκαινα ἐθήτευε τώρα, εἰς τὸ γῆρας τῆς, καὶ δι' αὐτὴν ἐπήγαινε τὸν κατήφορον, τὸ μονοπάτι, διὰ νὰ πλύνῃ τὰ χράμια καὶ ἄλλα διάφορα σκουτιὰ εἰς τὸ κῦμα τὸ ἄλμυρόν, καὶ νὰ τὰ ξεγλυκάνῃ στὸ Γλυφονέρι.

Ἡ γραῖα ἔκυπεν εἰς τὴν ἄκρην χθαμαλοῦ, θαλασσοφαγωμένου βράχου, καὶ ἤρχισε νὰ πλύνῃ τὰ ροῦχα. Δεξιὰ τῆς κατήρχετο ὀμαλώτερος, πλαγιαστός, ὁ κρημνὸς τοῦ γηλόφου, ἐφ' οὗ ἦτο τὸ Κοιμητήριον, καὶ εἰς τὰ κλίτη τοῦ ὁποῖου ἐκυλίοντο ἀενάως πρὸς τὴν θάλασσαν τὴν πανδέγμονα τεμάχια σαπρῶν ξύλων ἀπὸ ξεχώματα, ἤτοι ἀνακομιδὰς ἀνθρωπίνων σκελετῶν, λείψανα ἀπόχρυσες γόβες ἢ χρυσοκέντητα ὑποκάμισα νεαρῶν γυναικῶν, συνταφέντα ποτὲ μαζί των, βόστρυχοι ἀπὸ κόμας ξανθᾶς, καὶ ἄλλα τοῦ θανάτου λάφυρα. Ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς, ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐντὸς μικρᾶς κρυπτῆς λάκκας, παραπλευρῶς τοῦ Κοιμητηρίου, εἶχε καθίσει νεαρὸς βοσκός, ἐπιστρέφων μὲ τὸ μικρὸν κοπάδι του ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, καί, χωρὶς ν' ἀναλογισθῇ τὸ πένθιμον τοῦ τόπου, εἶχε βγάλει τὸ σουραῦλι ἀπὸ τὸ μαρσίπιόν του, καὶ ἤρχισε νὰ μέλπη φαιδρὸν ποιμενικὸν ἄσμα. Τὸ μοιρολόγι τῆς γραΐας ἐκόπασεν εἰς τὸν θόρυβον τοῦ αὐλοῦ, καὶ οἱ ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοὺς ἀγρούς τὴν ὥραν ἐκείνην - εἶχε δύσει ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἥλιος - ἤκουον μόνον τὴν φλογέραν, κ' ἐκοίταζον νὰ ἴδωσι

ποῦ ἦτο ὁ αὐλητής, ὅστις δὲν ἐφαίνετο, κρυμμένος μεταξὺ τῶν θάμνων, μέσα εἰς τὸ βαθὺ κοίλωμα τοῦ κρημνοῦ.

Μία γολέτα ἦτο σηκωμένη στὰ πανιά, κ' ἔκαμνε βόλτες ἐντὸς τοῦ λιμένος. Ἀλλὰ δὲν ἔπαιρναν τὰ πανιά της, καὶ δὲν ἔκαμπε ποτὲ τὸν κάβον τὸν δυτικόν. Μία φώκη, βόσκουσα ἐκεῖ πλησίον, εἰς τὰ βαθιά νερά, ἤκουσεν ἴσως τὸ σιγανὸν μυρολόγι τῆς γραίας, ἐθέλχθη ἀπὸ τὸν θυρυβώδη αὐλὸν τοῦ μικροῦ βοσκοῦ, καὶ ἦλθε παραέξω, εἰς τὰ ρηγά, κ' ἐτέρπετο εἰς τὸν ἦχον, κ' ἐλικνίζετο εἰς κύματα. Μία μικρὰ κόρη, ἦτο ἡ μεγαλύτερα ἐγγονὴ τῆς γραίας, ἡ Ἀκριβούλα, ἐννέα ἐτῶν, ἴσως τὴν εἶχε στείλει ἡ μάμμα της, ἢ μᾶλλον εἶχε ξεκλεφθῆ ἀπὸ τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησίν της, καὶ μαθοῦσα ὅτι ἡ μάμμα εὕρισκετο εἰς τὸ Κοχύλι, πλύνουσα εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἦλθε νὰ τὴν εὔρη, διὰ νὰ παίξῃ ὀλίγον εἰς τὰ κύματα. Ἀλλὰ δὲν ἤξευρεν ὅπως πόθεν ἤρχιζε τὸ μονοπάτι, ἀπὸ τοῦ Μαμογιάννη τὸν μύλον, ἀντικρὺ στὰ Μνημούρια, καὶ ἅμα ἤκουσε τὴν φλογέραν, ἐπῆγε πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ἀνεκάλυψε τὸν κρυμμένον αὐλητὴν. Καὶ ἀφοῦ ἐχόρτασε ν' ἀκούῃ τὸ ὄργανόν του καὶ νὰ καμαρώνῃ τὸν μικρὸν βοσκόν, εἶδεν ἐκεῖ πού, εἰς τὴν ἀμφιλύκην τοῦ νυκτώματος, ἓν μικρὸν μονοπάτι, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν εἶχε κατέλθει ἡ γραῖα ἢ μάμμα της. Κ' ἐπῆρε τὸ κατηφορικὸν ἀπότομον μονοπάτι διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν αἰγιαλὸν νὰ τὴν ἀνταμώσῃ. Καὶ εἶχε νυκτώσει ἤδη.

Ἡ μικρὰ κατέβη ὀλίγα βήματα κάτω, εἶτα εἶδεν ὅτι ὁ δρομίσκος ἐγίνετο ἀκόμη πλέον ἀπόκρημος. Ἐβαλε μίαν φωνήν, κ' ἐπροσπάθει ν' ἀναβῆ, νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Εὕρισκετο ἐπάνω εἰς τὴν ὄφρυν ἐνὸς προεξέχοντος βράχου, ὡς δυὸ ἀναστήματα ἀνδρὸς ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Ὁ οὐρανὸς ἐσκοτεινίαζε, σύννεφα ἐκρυπταν τὰ ἄστρα, καὶ ἦτον στήν χάσιν τοῦ φεγγαριοῦ. Ἐπροσπάθησε καὶ δὲν εὔρισκε πλέον τὸν δρόμον πόθεν εἶχε κατέλθει. Ἐγύρισεν πάλιν πρὸς τὰ κάτω, κ' ἐδοκίμασε νὰ καταβῆ. Ἐγλίστησε κ' ἔπεσε, μπλούμ! εἰς τὸ κῦμα. Ἦτο τόσον βαθὺ ὅσον καὶ ὁ βράχος ὑψηλός. Δυὸ ὄργυιές ὡς ἔγγιστα. Ὁ θόρυβος τοῦ αὐλοῦ ἔκαμε νὰ μὴ ἀκουσθῆ ἡ κραυγὴ. Ὁ βοσκὸς ἤκουσεν ἓνα πλαταγισμόν, ἀλλὰ ἐκεῖθεν ὅπου ἦτο, δὲν ἔβλεπε τὴν βάσιν τοῦ βράχου καὶ τὴν ἄκρην τοῦ γαλοῦ. Ἄλλως δὲν εἶχε προσέξει εἰς τὴν μικρὰν κόρην καὶ σχεδὸν δὲν εἶχεν αἰσθανθῆ τὴν παρουσίαν της.

Καθὼς εἶχε νυκτώσει ἤδη, ἡ γραῖα Λούκαινα εἶχε κάμει τὴν ἀβασταγὴν της, καὶ ἤρχισε ν' ἀνέρχεται τὸ μονοπάτι, ἐπιστρέφουσα κατ' οἶκον. Εἰς τὴν μέσην τοῦ δρομίσκου ἤκουσε τὸν πλαταγισμόν, ἐστράφη κ' ἐκοίταξεν εἰς τὸ σκότος, πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἦτο ὁ αὐλητής.

- Κεῖνος ὁ Σουραυλῆς θὰ εἶναι, εἶπε, διότι τὸν ἐγνώριζε. Δὲν τοῦ φτάνει νὰ ξυπνᾷ τοὺς πεθαμένους μὲ τὴ φλογέρα του, μόνον ρίχνει καὶ βράχια στὸ γαλὸ γιὰ νὰ χαζεύη... Σημαδιακὸς κι ἀταίριαστος εἶναι.

Κι ἐξηκολούθησε τὸ δρόμο της.

Κ' ἡ γολέτα ἐξηκολούθει ἀκόμη νὰ βολταντζάρῃ εἰς τὸν λιμένα. Κι ὁ μικρὸς βοσκὸς ἐξηκολούθει νὰ φουσᾷ τὸν αὐλὸν του εἰς τὴν σιγὴν τῆς νυκτός.

Κ' ἡ φώκη, καθὼς εἶχεν ἔλθει ἐξω εἰς τὰ ρηγά, ἤρθε τὸ μικρὸν πνιγμένον σῶμα τῆς πτωχῆς Ἀκριβούλας, καὶ ἤρχισε νὰ τὸ περιτριγυρίζῃ καὶ νὰ τὸ μυρολογᾷ, πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ἐσπερινὸν δεῖπνον της.

Τὸ μυρολόγι τῆς φώκης, τὸ ὁποῖον μετέφρασεν εἰς ἀνθρώπινα λόγια εἷς γέρον ψαρᾶς, ἐντριβῆς εἰς τὴν ἄφωνον γλῶσσαν τῶν φωκῶν, ἔλεγε περίπου τὰ ἐξῆς:

*Αὐτὴ ἦτον ἡ Ἀκριβούλα
ἡ ἐγγόνα τῆς γρια-Λούκαινας.
Φύκιά 'ναι τὰ στεφάνια της,
κοχύλια τὰ προικιά της...
Κ' ἡ γρια ἀκόμα μυρολογᾷ
τὰ γεννοβόλια της τὰ παλιά.
Σὰν νᾶχαν ποτὲ τελειωμὸ
τὰ πάθια κ' οἱ καημοὶ τοῦ κόσμου.*

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὸ Νησι τῆς Οὐρανίτσας

Εἶχε γηράσει πολὺ ἡ γραῖα Φωλιῶ τοῦ Ματαρώνα, χήρα τοῦ Γιάννη Καρπέτη. Καὶ ὅμως ἦτον ἀκόμη στὰ καλά της, ὅπως οὖν ἀκμαία, καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ ὀμιλῖαι της φρόνιμα. Αὐτὴ μοῦ διηγήθη πρὸ δεκαετίας -τώρα εἶναι ἀποθαμμένη πρὸ πέντε ἐτῶν- αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐνεθυμήθη, τέλος, νὰ γράψω σήμερον, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1902.

«Ἔτσι πλιό, παιδάκι μου, ὅταν ἐστεφανώθη ἡ μάνα μου μετὸν πατέρα μου, ἦτον χήρα ἀπὸ ἄλλον ἄνδρα, καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ ἄλλην γυναῖκα ἀπόχηρος. Ὁ ἀφέντης μου -ἔτσι τὸν ἐκράζαμε τότε τὸν πατέρα- ἀπὸ τὴν πρώτη γυναῖκα εἶχε δυὸ παιδιά μικρά, ἓνα γυιὸν μεγαλείτερον, τὸν Κωσταντή, ποὺ τὸν ἐσκότωσαν ἄδικα οἱ Τοῦρκοι στὴν Πόλη, καὶ εἶπαν πὼς ἀγίασε. Σὰν ὄνειρο τὸ θυμοῦμαι. Ὅταν ἤμουν ἐγὼ ὡς πέντε χρόνων κορίτσι, πανδρεύθη ὁ Κωσταντής, καὶ ἔκαμ' ἓνα παιδί, καὶ ἐπῆγε στὴν Πόλη μετὸ καράβι, καὶ πλέον δὲν ξαναγύρισε.

Ἡ μητέρα μου πάλι, ἀπὸ τὸν πρῶτον ἄνδρα εἶχε μίαν κόρη, τὴν Οὐρανίτσα, ποὺ ἤμουν ἐγὼ ὡς ὀκτὼ χρόνων, ὅταν ἀρραβωνίσθη. Αὐτὸ τὸ θυμοῦμαι καλλίτερα.

Ἦτον ὡς δεκαεὶς χρόνων ἡ Οὐρανίτσα μας καὶ τὴν ἀρραβώνιασαν μετὸν Σπῦρον τῆς Μπερνίτσας. Αὐτὸ ἐγίνε πέντε ἢ ἕξ χρόνια μπροστὰ ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση. Καὶ σὰν ἐδώσανε τὶς πανδρείες, καὶ ἄλλαξαν τὰ σημάδια, τὴν ἄλλη μέρα ἐκάμαμε τὰ μπασίδια καὶ τὸν ἐμπάσαμε τὸν γαμβρὸ στὸ σπίτι μας, γιὰ ν'ἀρχετ' ἐλεύθερα, ὅπως εἶναι συνήθεια. Καὶ σ' ὀλίγες ἐβδομάδες ὁ Σπῦρος, ὁ γαμβρός, ἐτοιμάσθη νὰ κάνη ταξίδι, μετὸν βομβάρδα τ' ἀδερφοῦ του, γι' ἀπάνω, γιὰ τὰ Μπογάζια τῆς Πόλης, καὶ ἀποκεῖ γιὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα. Ἐταξίδευαν συχνὰ γιὰ κεῖνα τὰ μέρη, πότε μετὰ λάδια, πότε μετὰ κρασιά. Καὶ σὰν ἐτοιμάσθη νὰ μισέψη ὁ Σπῦρος, μιὰ βραδυά, γυρίζει καὶ λέγει τῆς μητέρας μου·

- Νὰ σοῦ πῶ, μάνα, ἐσὺ ἔχεις, μὴ πρὸς βάρους, μὲς στὸ σπίτι, τριῶν λογιῶν παιδιά. Ὅσο καὶ νὰ τὴν ἀγαπᾷ, τὴν Οὐρανίτσα, ὁ μητριὸς της, δὲν θὰ τὴν ἔχει σὰν τὰ παιδιά του, τὰ γκαρδιακά. Εἶναι τὸ σπίτι σας σὰν μιὰ φωλιά ἀπὸ λογιῶν τῶν λογιῶν πουλιά, ὅπου κάθε πουλι ἔχει καὶ τὴ λαλιά του. Δὲν ἀφήνεις τὴν Οὐρανίτσα νὰ τὴν πάρ' ἡ μητέρα μου στὸ σπίτι, καλλίτερα, νὰ τὴν ἔχη συντροφιά, ποὺ εἶναι μονάχη της, ὅσο θὰ λείπω ἐγὼ, ὥσπου ν'ἀρθω, καλὸ κατευόδιο, νὰ στεφανωθῶ;

Ἡ μάνα μου, σὰν τ' ἄκουσε, κούνησε τὶς πλάτες.

- Ξέρω καὶ ἐγὼ, πλιό, εἶπε μόνον. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ πῆ καὶ ὁ πεθερός σου.

- Ὁ πεθερός μου, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τί θὰ πῆ;... φθάνει νὰ θέλῃς τοῦ λόγου σου.

Ὁ πεθερός ἦτον ὁ ἀφέντης μου, ὁ μητριὸς τῆς Οὐρανίτσας. Ἐκεῖνος δὲν εἶπεν ὄχι, ἐπειδὴ πέφταμε πολλὰ παιδιά μετὰ στὸ σπίτι, καὶ ἡ μάνα μου γεννοῦσε ἀκόμα.

- Ἄς πάη καλλίτερα μετὰ τὴ συμπεθέρα, τὴ Μπερνίτσα, εἶπεν.

- Ἄς πάη, πλιό, εἶπε κι ἡ μάνα μου.

Ἡ Οὐρανίτσα, κι αὐτή, σὰν νὰ τῆς ἄρεσε νὰ πάη νὰ καθίση με τὴν πεθερά της. Ἡ συμπεθέρα, ἡ Μπερνίτσα, χήρα, ἄλλο παιδι δὲν εἶχε, παρὰ μίαν κόρη πανδρεμένη, με δύο παιδιά, καὶ τὸν γιού της τὸν Σπῦρο. Ὅποτε ἔλειπε ὁ Σπῦρος, ἔμενε μονάχη της στὸ σπίτι. Ὡστε ἐφάνη πρόθυμη νὰ δεχθῆ τὴ νύφη της γιὰ συντροφιά.

Ἡ Οὐρανίτσα ἐτοίμασε ὅλα τὰ ρούχα της, καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἐκουβαλήθη στὸ σπίτι τῆς πεθερᾶς. Ὁ Σπῦρος ἦτον ἔτοιμος νὰ μαρκάρη. Τὸ ταχιά ἐμπαρκάρισε νὰ φύγη, μὰ ἐπειδὴ οἱ καιροὶ ποὺ φυσοῦσαν ἦταν βοριάδες, ἐπόδισε, καὶ ἦλθε πίσω, κι ἐκάθισε ἀκόμη πέντ' ἕξι ἡμέρες, ἐπειδὴ ἔκαμε μία ὄνιμη χιονιά, κι οἱ βοριάδες ἐθύμωσαν, καὶ δὲν μποροῦσε ἡ βομβάρδα νὰ ἀρμενίση καταπάν' τὸν ἀέρα. Ὑστερα, σὰν ἐμαλάκωσαν οἱ καιροὶ κι ἐπῆραν νοτιές, ἐμπαρκάρισε κι ἔφυγε.

Πέρασαν δυὸ-τρεῖς μῆνες, κι ἡ Οὐρανίτσα, ἡ ἀδερφή μου, ἐζοῦσε πολὺ ἀγαπημένα με τὴν πεθερά της. Κι ἡ συμπεθέρα με τὴν μάνα μου εἶχαν ἀγάπες, κι ὅλοι ἦσαν χαρούμενοι. Κι ἐπερίμεναν, ἡμέρα με τὴν ἡμέρα, νὰ ἔρθη κανένα καῖκι ἀπὸ πάνω, νὰ τοὺς φέρη γράμμα ἀπ' τὸν Σπῦρο. Κι ἐλογάριαζαν ὡς τὸ φθινόπωρο, ποὺ ἔρχονται τὰ καράβια καὶ δένουν στὴν πατρίδα γιὰ νὰ ξεχειμάσουν, νάρθη κι ὁ Σπῦρος με τὸ καλό, καὶ τότε νὰ γένη κι ὁ γάμος.

Πέρασε ἡ Λαμπρή, ἦλθε κι ὁ Μάης με τὰ λούλουδα, ἦλθε κι ὁ θεριστῆς με τὰ χρυσᾶ στάχια, ἦλθε κι ὁ Ἀλωνάρης με τὶς θημωνιές. Καὶ σὰν ἐμβῆκ' ὁ Ἄουστος, ἕξαφνα ἓνα πρωί, ἡ συμπεθέρα ἡ Μπερνίτσα βλέπει τὴ νύφη της καὶ τῆς ἐφάνη σὰν ὑποπτη καὶ φοβισμένη... Εὐθὺς ἄρχισε νὰ τὴν ἐξετάζη.

- Τί ἔχεις, κορίτσι;

Ἡ Οὐρανίτσα ἄρχισε τὰ κλάματα. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι ὡς τὸν κόρφο τῆς πεθερᾶς της, τὸ ἐχαμήλωσε παρακάτω ὡς τὴν μέση της, τῆς ἐφίλησε τὰ γόνατα, καὶ ἠθέλησε νὰ ξομολογηθῆ. Μὰ ἡ φωνή της ἔτρεμε. Δὲν μποροῦσε νὰ βγάλῃ λόγο.

- Θὰ μοῦ πῆς;

Τῆς Οὐρανίτσας ἦτον κομμένη ἡ φωνή της. Ὡστόσο, νὰ ἀπάνω κάτω τί μπόρεσε νὰ πῆ...

- Σὰν ἔφυγε... κι ἐπόδισε... κι ἦρθε πίσω... ἔλειπες τοῦ λόγου σου... ἦσουν στὴν ἀνδραδέλφη μου... ἓνα δειλινό...

Ἦθελε νὰ πῆ ὅτι ὁ ἀρραβωνιαστικός της τὴν ἠῦρε μοναχῆ, τὸν καιρὸ ποὺ εἶχε μαρκάρει τὴν πρώτη φορά, κ' ἐπόδισε· καὶ τὴν ἔπιασε, καὶ τὴν κατεχράσθη.

Ἡ Μπερνίτσα δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ πιστέψη.

- Καὶ μοῦ τὸ κρύβεις τόσον καιρό;...

- Κι' ἐγὼ δὲν ἤξερα... τώρα τὸ ἔνοιωσα, εἶπε με κλάματα ἡ Οὐρανίτσα.

- Ψέματα λές! εἶπεν ἀγρία ἡ Μπερνίτσα. Εἶσαι σὲ τέτοια θέση πού δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπ' τὸν καιρὸ πού λείπει ὁ γυιὸς μου... Μὲ κανέναν ἄλλονε!...

Ὁ λόγος αὐτὸς τῆς πεθερᾶς ἦτον μαχαίρι δίκοπο, ἦτον ἀστροπελέκι, ἦτον θάνατος. Ἡ Οὐρανίτσα ἄρχισε νὰ τρέμη ὅλη, ἐκοκκίνισε, ἐκιτρίνισε, ἔπλεε στὸν ἰδρῶτα, πιάσθηκεν ὁ ἀνασασμὸς τῆς.

- Ἐγὼ! μπόρεσε μόνο νὰ πῆ... θὰ πιῶ φαρμάκι!...

- Νὰ ἐκειδά, πάνω στὸ ἀράφι, τὸχω, εἶπε σκληρὰ ἡ πεθερά τῆς. Πάρε το καὶ πιέ το!!...

Αὐτὸν τὸν λόγο εἶπε, καὶ τῆς γύρισε τὶς πλάτες...

Αὐτὸ ἦτον «ἓνα κι ἓνα», παιδάκι μου, ἐξηκολούθησεν ἡ γραῖα Φωλιώ, ἀφοῦ εἶχε διακόψει ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ τὴν ἀφήγησιν. Τὸ πρωὶ ἐπώθηκε αὐτὸς ὁ λόγος, καὶ τὸ ἀπόγευμα, κοντὰ τὸ δειλινό, ἡ Οὐρανίτσα ἡ ἀδελφή μου, βρέθηκε ξαπλωμένη κοντὰ στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἀπάνω στὸ κατώφλιο, μὲ τὰ ποδάρια κατὰ μέσα στὸ σπίτι, καὶ τὸ κεφάλι κατὰ ἔξω στὴν αὐλή, γλωμή, νεκρή, ἀποθαμένη.

Ἔβαλε ἡ Μπερνίτσα τὶς φωνές, ἔτρεξαν οἱ γειτόνισσες. Σὲ λίγο ἔφθασε καὶ ἡ μάννα μου ξεμανδήλωτη, τραβώντας τὰ μαλλιά τῆς. Ἔτρεξα κι ἐγὼ, πιανόμενη ἀπ' τὴ φουστὰνα τῆς μητέρας μου, ὀχτῶ χρόνων κορίτσι, κλαίοντας, χωρὶς ν' ἀγροικῶ καὶ νὰ νοιώθω τὸ γιατί.

Τὴν ἐσαβάνωσαν, τὴν ἐκλαψαν σιγανά, χωρὶς μοιρολόγια. Ἡ Μπερνίτσα "ἔπιασε τὴ χάσα". Δὲν τῆς ἐβάστα ἡ καρδιά -δὲν κοτοῦσε νὰ πῆ τὴν ἀλήθεια τῆς μητέρας μου.

Ἦστερα, ἔπρεπε νὰ τὴν θάψουν, πρὶν βασιλέψη ὁ ἥλιος. Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ, δὲν εἶχαμε δημάρχους, εἶχαμε δημογερόντους τοῦ χωριοῦ, πρωτόγερους. Κι ὁ πρωτόγερος τοῦ χωριοῦ, ὁ κυρ-Αναγνώστης, ἓνας ἄνθρωπος ὅλο μὲ συννεφιασμένο μέτωπο καὶ ζαρωμένα φρύδια, δὲν ἠθέλε νὰ δώσῃ ἄδεια νὰ θάψουν τὴν φαρμακωμένη στὸν ἅγιο τὸν τόπο, στὰ Μνημούρια, ἐκεῖ πού ἔθαφταν τοὺς χριστιανούς. Κι ὁ παπὰς τῆς ἐκκλησιᾶς, σύμφωνος, δὲν ἠθέλησε νὰ διαβάσῃ, τῆς φτωχῆς, οὔτε ἓνα τρισάγιο. Καθὼς μοῦ εἶπε ὕστερα ὁ πνευματικός, εἶχαν δίκιο, γὰ νὰ μὴ δίνεται κακὸ παράδειγμα. Ἔπειτα ἡ ἀδερφή μου ἦτον ἡ πρώτη ψυχή, ὕστερα ἀπὸ ἀμνημόνευτα χρόνια, πού σκοτώθηκε μοναχὴ τῆς. Ἄλλοτε δὲν εἶχε ξαναγίνει αὐτὸ στὸν τόπο μας.

Μερικοὶ ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ταφῆ ἐπάνω στὸν τόπο, μὴ τυχὸν βρυκολακιάσῃ κι ἔρθῃ πίσω -ἐπειδὴ ὁ βρυκόλακας μόνον ἀρμυρὰ νερὰ δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ. Βλέπεις ἐκεῖνα τὰ νησάκια, πού εἶν' ἓνα καμάρι, ἓνα στολίδι, ἐμπρὸς στὸ λιμάνι μας; Κοίταξ' ἐκεῖνο τὸ νησί, πού τὸ λένε Μαραγκό! Ἔτσι τὸ ἔλεγαν ἀπ' ἀρχῆς, ἔτσι ἄρχισαν ἀπάλι νὰ τὸ λένε καὶ τώρα. Μὰ ἓναν καιρὸ τὸ εἶχαν ὀνοματίσει ἀπ' τὸ ὄνομα τῆς ἀδερφῆς μου!

Ὁ γείτονας μας, ὁ Γιαλουγγῆς, μὲ τὴν βάρκα του, καὶ μὲ τὸν σύντροφό του μαζί, τὸν Φραγκούλη τῆς Μπάλιανας, ἐπῆραν τὸ λειψανο ἐπάνω εἰς ἓνα πλατὺ μαδέρι, καὶ τὸ κουβάλησαν, τὸ βράχο, τὸν κατήφορο, ὡς τὴ βάρκα. Ἡ μάννα μου ἔτρεχε κατόπιν, κι ἐγὼ μαζί τῆς. Κόσμος πολὺς, ἀπὸ περιέργεια, ἀκολούθησαν ὡς κάτω στὸ γυαλό. Μερικοὶ ἔλεγαν κι ἄσχημα λόγια.

- Σκύλα!... ψοφίμι!...

Τὴν ἐμβαρκάρισαν στὴ φελούκα, κι ἔπιασαν τὰ κουπιά, οἱ δύο τους, ἐπῆγε μαζὺ κι ἓνας ἄνθρωπος μ' ἓνα σελάχι, μὲ μιὰ κουμπούρα στὴ μέση, καὶ μ' ἓνα χονδρὸ ραβδί στὸ χέρι. Ἄνθρωπος μὲ μεγάλα μουστάκια, καὶ μὲ μακρὰ μαλλιά καὶ μὲ μιὰ μαύρη σκούφια. Ἦτον ὁ καβάσης τῆς δημογεροντίας. Τὸν εἶχε στείλει ὁ πρωτόγερος γιὰ συνοδεία. Ἐπῆραν μαζὺ τους δύο τσάπες κι ἓνα φτυάρι. Ἄλλον δὲν ἄφησαν νὰ πατήση στὴ βάρκα. Τὴ μάμμα μου τὴν ἔδιωξαν μακρὰ.

Ἐγύρισε πίσω μὲ τὰ κλάματα.

Οἱ ἄλλες οἱ μαννάδες, ὅταν γυρίζουν ἀπ' τὸ ξόδι, ἀπ' τὴν ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ, παύουν τὰ μοιρολόγια. Ἡ μάμμα μου τότες τ' ἄρχισε...

Ἐκλαιε, ἀμέρωτα, ἀπαρηγόρητα, καὶ μ' ἔκαμε κι ἐμὲ νὰ κλαίω. Ἀνάμεσα τὴν ἐρωτοῦσα:

- Ποῦ τὴν πᾶνε, μάμμα, τὴν Οὐρανίτσα μας;

Ἦστερ' ἀπὸ ἓνα χρόνο, μερικοὶ ψαράδες εἶχαν ἀνεβῆ στὴ ράχη τοῦ νησιοῦ, τοῦ Μαραγκοῦ, ὅπου ἀργὰ καὶ ποῦ, ἐτύχαινε νὰ πατήση ἄνθρωπος. Ἦθελαν νὰ κατεβάσουν μερικὰ ξηρόκλαδα, ἢ νὰ κόψουν ὀλίγα ξύλα, γιὰ ν' ἀνάψουν φωτιά κάτω στὴν ἄμμο, νὰ ψήσουν ψαράκια γιὰ νὰ κολατσίσουν. Ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὰ χαμόκλαδα, μιὰ ἀσυνήθιστη μοσχοβολιὰ τοὺς ἤρθε.

Ἐκεῖ, στὴν ρίζα ἑνὸς βράχου, εἰς ἓνα μέρος ὅπου τὸ χῶμα ἐξεῖχεν ὀλίγον, εἰς ἓνα μικρὸν ὄχθον, ὡς μιάμιση ὀργυιὰ τὸ μᾶκρος, καὶ τέσσαρες σπιθαμὲς τὸ πλάτος, ἀνθοῦσε μιὰ ὁμορφὴ ἴτσια, γεμάτη ἀπ' ὠραῖα ἀσπροκίτρινα λουλουδάκια, ἴτσια, τόσα πολλὰ καὶ φουντωτὰ κι ἄφθονα, ὥστε μποροῦσαν νὰ γεμίσουν ὡς δέκα καλάθια.

Ἐκεῖ ἦταν ὁ τάφος τῆς φτωχῆς ἀδερφῆς μου.

Ἀπὸ τότε τὸ Μαραγκὸ ἄρχισαν νὰ τὸ λένε «τὸ Νησι τῆς Οὐρανίτσας».

(1902)

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Τὸ χριστόψωμο

Μεταξὺ τῶν πολλῶν δημωδῶν τύπων, τοὺς ὁποίους θὰ ἔχωσι νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν οἱ μέλλοντες διηγηματογράφοι μας, διαπρεπῆ κατέχει θέσιν ἡ κακὴ πενθερά, ὡς καὶ ἡ κακὴ μητριὰ. Περί μητριᾶς ἄλλωστε θὰ ἀποπειραθῶ νὰ διαλάβω τινά, πρὸς ἐποικοδόμησιν τῶν ἀναγνωστῶν μου. Περί μιᾶς κακῆς πενθερᾶς σήμερον ὁ λόγος.

Εἰς τί ἔπταιεν ἡ ἀτυχῆς νέα Διαλεχτή, οὕτως ὀνομάζετο, θυγάτηρ τοῦ Κασσανδρέως μπάρμπα Μανώλη, μεταναστεύσαντος κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν εἰς μίαν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου; Εἰς τί ἔπταιεν ἂν ἦτο στεῖρα καὶ ἄτεκνος; Εἶχε νυμφευθῆ πρὸ ἑπταετίας, ἔκτοτε δις μετέβη εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ, πεντάκις τῆς ἔδωκαν νὰ πῖν διάφορα τελεσιουργὰ βότανα, εἰς μάτην, ἢ γῆ ἔμενεν ἄγονος. Δυὸ ἢ τρεῖς γύφτισσαι τῆς ἔδωκαν νὰ φορέσῃ περιάπτα θαυματουργὰ περὶ τὰς μασχάλας, εἰπούσαι αὐτῇ, ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ μόνον μέσον, ὅπως γεννήσῃ, καὶ μάλιστα υἷόν. Τέλος καλόγηρός τις Σιναΐτης τῇ ἐδώρησεν ἡγιασμένον κομβολόγιον, εἰπὼν αὐτῇ νὰ τὸ βαπτίξῃ καὶ νὰ πῖνῃ τὸ ὕδωρ. Τὰ πάντα μάταια.

Ἐπὶ τέλους μὲ τὴν ἀπελπισίαν ἦλθε καὶ ἡ ἀνάπαυσις τῆς συνειδήσεως, καὶ δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὴν ἔνοχον. Τὸ αὐτὸ ὅμως δὲν ἐφρόνει καὶ ἡ γραῖα Καντάκαινα, ἡ πενθερά της, ἥτις ἐπέρριπτεν εἰς τὴν νύμφην αὐτῆς τὸ σφάλμα τῆς μὴ ἀποκτήσεως ἐγγόνου διὰ τὸ γῆρας της.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ σύζυγος τῆς Διαλεχτῆς ἦτο τὸ μόνον τέκνον τῆς γραΐας ταύτης, καὶ οὗτος δὲ συνεμερίζετο τὴν πρόληψιν τῆς μητρὸς του ἐναντίον τῆς συμβίας αὐτοῦ. Ἄν δὲν τῷ ἐγέννη ἡ σύζυγός του, ἡ γενεὰ ἐχάνετο. Περίεργον, δέ, ὅτι πᾶς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς μας ἱερώτατον θεωρεῖ χρέος καὶ ὑπερτάτην ἀνάγκην τὴν διαιώνισιν τοῦ γένους του.

Ἐκάστοτε, ὡσάκις ὁ υἱὸς της ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ ταξιδίου του, διότι εἶχε βρατσέραν, καὶ ἦτο τολμηρότατος εἰς τὴν ἀκτοπλοΐαν, ἡ γραῖα Καντάκαινα ἤρχετο εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, τὸν ὠδήγει εἰς τὸν οἰκίσκον της, τὸν ἐδιάβαζε, τὸν ἐκατήχει, τοῦ ἔβαζε μαναφούκια, καὶ οὕτω τὸν προέπεμπε παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἔλεγε τὰ ἐλαττώματά της, ἀλλὰ τὰ ἀυγάτιζε, δὲν ἦτο μόνον «μαρμάρ», τουτέστι στεῖρα ἢ νύμφη της, τοῦτο δὲν ἤρκει, ἀλλ' ἦτο ἄπαστρη, ἀπασσάλωτη, ζετσίπωτη κλπ. Ὅλα τὰ εἶχεν, «ἢ ποῖσα, ἢ δεῖξα, ἢ ἄκληρη».

*
* *

Ὁ καπετὰν Καντάκης, φλομωμένος, θαλασσοπνιγμένος, τὰ ἤκουεν ὅλα αὐτά, ἢ φαντασία του ἐφούσκωνεν, ἐξερχόμενος εἶτα συνήντα τοὺς συναδέλφους του ναυτικούς, ἤρχιζαν τὰ καλῶς ὥρισε, καλῶς σᾶς ἠῦρα, ἔπινεν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ρώμια, καὶ μὲ τριπλὴν σκοτοδίνην, τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης, τὴν ἐκ τῆς γυναικειᾶς διαβολῆς καὶ τὴν ἐκ τῶν ποτῶν, εἰσήρχετο οἴκαδε καὶ βάρβαροι σκηναὶ συνέβαινον τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 186... Ὁ καπετὰν Καντάκης πρὸ πέντε ἡμερῶν εἶχε πλευσει μὲ τὴν βρατσέραν του εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον μὲ φορτίον ἀμνῶν καὶ ἐρίφων, καὶ ἤλπιζεν, ὅτι θὰ ἐώρταζε τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀλλὰ τὸν λογαριασμὸν τὸν ἔκαμνεν ἄνευ τοῦ ξενοδόχου, δηλ. ἄνευ τοῦ Βορρά, ὅστις ἐφύσησεν αἰφνιδίως ἄγριος καὶ ἔκλεισαν ὅλα τὰ πλοῖα εἰς τοὺς ὄρμους, ὅπου εὐρέθησαν. Εἶπομεν ὅμως, ὅτι ὁ καπετὰν Καντάκης ἦτο τολμηρὸς περὶ τὴν ἀκτοπλοΐαν. Περὶ τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ὁ ἄνεμος ἐμετριάσθη ὀλίγον, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐξηκολούθει νὰ πνέη. Τὸ μεσονύκτιον πάλιν ἐδυνάμωσε.

Τινὲς ναυτικοὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστοιχημάτιζον, ὅτι, ἀφοῦ κατέπεσεν ὁ Βορρᾶς, ὁ καπετὰν Καντάκης θὰ ἔφθανε περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ἡ σύζυγός του ὅμως δὲν ἦτο ἐκεῖ νὰ τοὺς ἀκούσῃ καὶ δὲν τὸν ἐπερίμενεν. Αὕτη ἐδέχθη μόνον περὶ τὴν ἐσπέραν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς πενθερᾶς της, ἀσυνήθως φιλόφρονος καὶ μηδιώσης, ἣτις τῇ εὐχήθη τὸ ἀπαραίτητον «καλὸ δέξιμο», καὶ διὰ χιλιοστὴν φορὰ τὸ στερεότυπον «μ' ἕναν καλὸ γυιό».

Καὶ οὐ μόνον, τοῦτο, ἀλλὰ τῇ προσέφερε καὶ ἐν χριστόψωμο.

- Τὸ ζύμωσα μοναχὴ μου, εἶπεν ἡ θεῖα Καντάκαινα, μὲ γειὰ νὰ τὸ φᾶς.

- Θὰ τὸ φυλάξω ὡς τὰ Φῶτα, διὰ ν' ἀγιασθῇ, παρετήρησεν ἡ νύμφη.

- Ὅχι, ὄχι, εἶπε μετ' ἀλλοκότου σπουδῆς ἡ γραῖα, τὸ δικό της φυλάει ἡ κάθε μιὰ νοικοκυρὰ διὰ τὰ Φῶτα, τὸ πεσκέσι τρώγεται.

- Καλὰ, ἀπήντησεν ἡρέμα ἡ Διαλεχτὴ, τοῦ λόγου σου ξέρεις καλλίτερα.

Ἡ Διαλεχτὴ ἦτο ἀγαθωτάτης ψυχῆς νέα, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ἢ νὰ ὑποπτέυσῃ κακὸ τι.

«Πῶς τῶπαθε ἡ πεθερά μου καὶ μοῦ ἔφερε χριστόψωμο», εἶπε μόνον καθ' ἑαυτήν, καὶ ἀφοῦ ἀπῆλθεν ἡ γραῖα ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τίνος δεκαετοῦς παιδίσκες γειτονοπούλας, ἣτις τῇ ἔκανε συντροφίαν, ὡσάκις ἔλειπεν ὁ σύζυγός της. Ἡ Διαλεχτὴ ἐκοιμήθη πολὺ ἐνωρίς, διότι σκοπὸν εἶχε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ὁ ναὸς δὲ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μόλις ἀπέιχε πενήκοντα βήματα ἀπὸ τῆς οἰκίας της.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐσήμαναν παρατεταμένως οἱ κώδωνες. Ἡ Διαλεχτὴ ἠγέρθη, ἐνεδύθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ παρακοιμωμένη αὐτὴ κόρη ἦτο συμπεφωνημένον, ὅτι μόνον μέχρι οὗ σημάνη ὁ ὄρθρος θὰ ἔμενε μετ' αὐτῆς, ὅθεν ἀφυπνίσασα αὐτὴν τὴν ὠδήγησε πλησίον τῶν ἀδελφῶν της. Αἱ δυὸ οἰκίαι ἐχωρίζοντο διὰ τοίχου κοινοῦ.

Ἡ Διαλεχτὴ ἀνῆλθεν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ μόλις παρῆλθεν ἡμίσεια ὥρα καὶ γυνὴ τις πτωχὴ καὶ χωλὴ δυστυχῆς, ἣτις ὑπηρετεῖ ὡς νεωκόρος τῆς ἐκκλησίας, ἐλθοῦσα τῇ λέγει εἰς τὸ οὔς.

- Δόσε μου τὸ κλειδί, ἦλθε ὁ ἄντρας σου.

- Ὁ ἄντρας μου! ἀνεφώνησεν ἡ Διαλεχτὴ ἔκπληκτος.

Καὶ ἀντὶ νὰ δώσῃ τὸ κλειδί ἔσπευσε νὰ καταβῆ ἡ ἴδια.

Ἐλθοῦσα εἰς τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας, βλέπει τὸν σύζυγόν της κατάβρεκτον, ἀποστάζοντα ὕδωρ καὶ ἀφρόν.

- Εἶμαι μισοπνιγμένος, εἶπε μορμυρίζων οὗτος, ἀλλὰ δὲν εἶναι τίποτε. Ἀντὶ νὰ τὸ ρίζωμε ἔξω, τὸ καθίσαμε στὰ ρηχά.

- Πέσατε ἔξω; ἀνέκραξεν ἡ Διαλεχτή.

- Ὅχι, δὲν εἶναι σοῦ λέω τίποτε. Ἡ βρατσέρα εἶναι σίγουρη, μὲ δυὸ ἄγκουρες ἀραγμένη καὶ καθισμένη.

- Θέλεις ν' ἀνάψω φωτιά;

- Ἄναψε καὶ δόσε μου ν' ἀλλάξω.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξήγαγε ἐκ τοῦ κιβωτίου ἐνδύματα διὰ τὸν σύζυγόν της καὶ ἤναψε πῦρ.

- Θέλεις κανένα ζεστό;

- Δὲν μ' ὠφελεῖ ἐμένα τὸ ζεστό, εἶπεν ὁ καπετὰν Καντάκης. Κρασι νὰ βγάλῃς.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βαρελίου οἶνον.

- Πῶς δὲν ἐφρόντισες νὰ μαγειρεύσῃς τίποτε; εἶπε γογγύζων ὁ ναυτικός.

- Δὲν σ' ἐπερίμενα ἀπόψε, ἀπήντησε μετὰ ταπεινότητος ἡ Διαλεχτὴ. Κρέας ἐπῆρα. Θέλεις νὰ σοῦ ψήσω πριζόλα;

- Βάλε, στὰ κάρβουνα, καὶ πῆγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιά σου, εἶπεν ὁ καπετὰν Καντάκης. Θὰ ἔλθω κι ἐγὼ σὲ λίγο.

Ἡ Διαλεχτὴ ἔθεσε τὸ κρέας ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς, ἣτις ἐσχηματίσθη ἤδη, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ συζύγου της, ἣτις ἦτο καὶ ἰδικὴ της ἐπιθυμία, διότι ἤθελε νὰ κοινωνήσῃ. Σημειωτέον ὅτι τὴν φράσιν «πῆγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιά σου» ἔβαπεν ὁ Καντάκης διὰ στρυφνῆς χροιάς.

- Ἡ μάνα μου δὲ θὰ τῶμαθε βέβαια ὅτι ἦλθα, παρετήρησεν αὐθις ὁ Καντάκης.

- Ἐκείνη εἶναι στὴν ἐνορία της, ἀπήντησεν ἡ Διαλεχτὴ. Θέλεις νὰ τῆς παραγγείλω;

- Παράγγειλέ της νὰ ἔλθῃ τὸ πρωί.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐξῆλθεν. Ὁ Καντάκης τὴν ἀνεκάλεσεν αἴφνης.

- Μὰ τώρα εἶναι τρόπος νὰ πᾶς ἐσὺ στὴν ἐκκλησιά, καὶ νὰ μὲ ἀφήσεις μόνον;

- Νὰ μεταλάβω κι ἔρχομαι, ἀπήντησεν ἡ γυνή.

Ὁ Καντάκης δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντείπη τι, διότι ἡ ἀπάντησις θὰ ἦτο βλασφημία. Οὐχ ἦττον ὁμως τὴν βλασφημίαν ἐνδιαθέτως τὴν ἐπρόφερεν.

Ἡ Διαλεχτὴ ἐφρόντισε νὰ στείλῃ ἀγγελιοφόρον πρὸς τὴν πενθεράν της, ἕνα δωδεκαετῆ παῖδα τῆς αὐτῆς ἐκείνης γειτονικῆς οἰκογενείας, ἧς ἡ θυγάτηρ ἐκοιμήθη ἀφ' ἑσπέρας πλησίον της, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ναόν.

Ὁ Καντάκης, ὅστις ἐπέινα τρομερά, ἤρχισε νὰ καταβροχθίζῃ τὴν πριζόλαν. Καθήμενος ὀκλαδὸν παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐβαρύνετο νὰ σηκωθῆ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὸ ἐρμάρι διὰ νὰ λάβῃ ἄρτον, ἀλλ' ἀριστερόθεν αὐτοῦ ὑπεράνω τῆς ἐστίας ἐπὶ μικροῦ σανιδώματος εὐρίσκετο τὸ Χριστόψωμον ἐκεῖνο, τὸ δῶρον τῆς μητρὸς του πρὸς τὴν νύμφην αὐτῆς. Τὸ ἔφθασε καὶ τὸ ἔφαγεν ὀλόκληρον σχεδὸν μετὰ τοῦ ὀπτοῦ κρέατος.

* * *

Περὶ τὴν αὐγὴν, ἡ Διαλεχτὴ ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἀλλ' εὔρε τὴν πενθεράν της περιβάλλουσαν διὰ τῆς ὠλένης τὸ μέτωπον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ γοερῶς θρηνοῦσαν.

Ἐλθοῦσα αὕτη πρὸ ὀλίγων στιγμῶν τὸν εὔρε κοκκαλωμένον καὶ ἄπνον. Ἐπάρασα τοὺς ὀφθαλμούς, παρατήρησε τὴν ἀπουσίαν τοῦ Χριστοψώμου ἀπὸ τοῦ σανιδώματος τῆς ἐστίας, καὶ ἀμέσως ἐνόησε τὰ πάντα. Ὁ Καντάκης ἔφαγε τὸ φαρμακωμένο χριστόψωμο, τὸ ὁποῖον ἡ γραῖα στρίγλα εἶχε παρασκευάσει διὰ τὴν νύμφην της.

Ἴατροι ἐπιστήμονες δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ· οὐδεμία νεκροψία ἐνεργήθη. Ἐνομίσθη, ὅτι ὁ θάνατος προῆλθεν ἐκ παγώματος συνεπεία τοῦ ναυαγίου. Μόνη ἡ γραῖα Καντάκαινα ἤξευρε τὸ αἷτιον τοῦ θανάτου. Σημειωτέον, ὅτι ἡ γραῖα, συναισθανθεῖσα καὶ αὐτὴ τὸ ἔγκλημά της, δὲν ἐμέμφθη τὴν νύμφην της. Ἀλλὰ τὸναντίον τὴν ὑπερήσπισε κατὰ τῆς κακολογίας ἄλλων.

Ἐὰν ἔζησε καὶ ἄλλα κατόπιν Χριστοῦγεννα, ἡ ἄστοργος πενθερὰ καὶ ἀκουσία παιδοκτόνος, δὲ θὰ ἦτο πολὺ εὐτυχῆς εἰς τὸ γῆρας της.

(Ἐφ. «Ἐφημερίς», 26 τοῦ Δεκέμβρη 1887).

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης - Χωρίς στεφάνι

Τάχα δὲν ἦτον οἰκοκυρὰ κι αὐτὴ στὸ σπίτι της καὶ στὴν αὐλὴν της; Τάχα δὲν ἦτο κι αὐτὴ ἕναν καιρὸν νέα μὲ ἀνατροφὴν; Εἶχε μάθει γράμματα εἰς τὰ σχολεῖα. Εἶχε πάρει τὸ δίπλωμά της ἀπὸ τὸ Ἀρσάκειον.

Κι ἐτήρει ὅλα τὰ χρέη της τὰ κοινωνικά, καὶ μετήρχετο τὰ οἰκιακὰ ἔργα της καλλίτερ' ἀπὸ καθεμίαν. Εἶχε δὲ μεγάλην καθαριότητα εἰς τὸ σπίτι της, κι εἰς τὰ κατώφλιά της, πρόθυμη ν' ἀσπρίζη καὶ νὰ σφουγγαρίζη, χωρὶς ποτὲ νὰ βαρύνεται καὶ χωρὶς νὰ δεικνύη τὴν παραξενιὰν ἐκείνην, ἥτις εἶναι συνήθης εἰς ὅλας τὰς γυναῖκας, τὰς ἀγαπώσας μέχρις ὑπερβολῆς τὴν καθαριότητα. Καὶ ὅταν ἔμβαιεν ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς, ἐδιπλασίαζε τὰ ἀσπρίσματα καὶ τὰ πλυσίματα, τόσον, ὅπου ἔκαμνε τὸ πάτωμα ν' ἀστράφτη καὶ τὸν τοῖχον νὰ ζηλεύη τὸ πάτωμα.

Ἦρχετο ἡ Μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ αὐτὴ ἀναφτε τὴ φωτιάν της, ἔστηνε τὴν χύτραν της, κι ἔβαφε κατακόκκινα τὰ πασχαλινὰ αὐγά. Ὑστερον ἠτοίμαζε τὴν λεκάνην της, ἐγονάτιζεν, ἐσταύρωνε τρεῖς φορές τ' ἀλευρι κι ἐζύμωνε καθαρὰ καὶ τεχνικὰ τὶς κουλοῦρες, κι ἐνέπηγε σταυροειδῶς ἐπάνω τὰ κόκκινα αὐγά. Καὶ τὸ βράδυ, ὅταν ἐνύχτωνε, δὲν ἐτόλμα νὰ πάγη ν' ἀνακατωθῇ μὲ τὰς ἄλλας γυναῖκας, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰ Δώδεκα Εὐαγγέλια. Ἦθελε νὰ ἦτον τρόπος νὰ κρυβῇ ὀπίσω ἀπὸ τὰ νῶτα καμιᾶς ὑψηλῆς καὶ χονδρῆς ἢ εἰς τὴν ἄκραν οὐρὰν ὅλου τοῦ στίφους τῶν γυναικῶν, κολλητὰ μὲ τὸν τοῖχον, ἀλλ' ἐφοβεῖτο, μήπως γυρίσουν καὶ τὴν κοιτάξουν.

Τὴν Μεγάλῃν Παρασκευὴν, ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐρρέμβαζε κι ἔκλαιε μέσα της, κι ἐμοιρολοοῦσε τὰ νιάτα της, καὶ τὰ φίλτατά της, ὅσα εἶχε χάσει, καὶ ὠνειρευέτο ξυπνητὴ, κι ἐμελετοῦσε νὰ πάγη κι αὐτὴ τὸ βράδυ, πρὶν ἀρχήσῃ ἡ Ἀκολουθία, ν' ἀσπασθῇ κλεφτὰ κλεφτὰ τὸν Ἐπιτάφιον, καὶ νὰ φύγῃ, καθὼς ἡ Αἰμόρρους ἐκείνη, ἡ κλέψασα τὴν ἴασίν της ἀπὸ τὸν Χριστόν. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ὅταν ἤρχιζε νὰ σκοτεινιάζῃ, τῆς ἔλλειπε τὸ θάρρος καὶ δὲν ἀπεφάσιζε νὰ ὑπάγῃ. Τῆς ἤρχετο παλμός.

Ἀργὰ τὴν νύκτα, ὅταν ἡ ἱερὰ πομπή, μετὰ σταυρῶν καὶ λαβάρων καὶ κηρίων, ἐξήρχετο τοῦ ναοῦ, ἐν μέσῳ ψαλμῶν καὶ μολπῶν καὶ φθόγγων, ἐναλλάξ τῆς μουσικῆς τῶν ὄρφανῶν Χατζηκώστα, καὶ θόρυβος καὶ πλῆθος καὶ κόσμος εἰς τὸ σκιάφωσ πολὺς, τότε ὁ Γιαμπῆς, ὁ ἐπίτροπος, προέτρεχεν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ φορέσῃ τὸν μεταξωτὸν κεντητὸν του σκοῦφον, καὶ κρατῶν τὸ ἠλέκτρινον κομβολόγιόν του νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἐξώστην μὲ τὴ ματαιουμένην ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτους ἐλπίδα, ὅτι οἱ ἱερεῖς θὰ ἀπεφάσιζον νὰ κάμουν στάσιν καὶ ν' ἀναπέμψουν δέησιν ὑπὸ τὸν ἐξώστην του, τότε καὶ ἡ πτωχὴ αὐτὴ, Χρηστὶνῆ ἢ Δασκάλα (ὅπως τὴν ἔλεγον ἕναν καιρὸν εἰς τὴν γειτονίαν), εἰς τὸ μικρὸν παράθυρον τῆς οἰκίας της, μισοκρυμμένη ὀπισθεν τοῦ παραθυροφύλλου, ἐκράτει τὴν λαμπαδίτσαν της, μὲ τὸ φῶς ἴσα μὲ τὴν παλάμην της, κι ἔρριπτεν ἄφθονον μοσχολίβανον εἰς τὸ πῆλινον θυμιατόν, προσφέρουσα μακρόθεν τὸ μύρον εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις ἐδέχθη ποτὲ τὰ ἀρώματα καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἀμαρτωλοῦ, καὶ μὴ τολμῶσα ἐγγύτερον νὰ προσέλθῃ καὶ ἀσπασθῇ τοὺς ἀχράντους καὶ ἠλοτρῆτους καὶ αἰμοσταγεῖς πόδας Του.

Καὶ τὴν Κυριακὴν τὸ πρωῒ, βαθιὰ τὰ μεσάνυκτα, ἴστατο πάλιν μισοκρυμμένη εἰς τὸ παράθυρον, κρατοῦσα τὴν ἀνωφελῆ καὶ ἀλειτούργητην λαμπάδα τῆς, καὶ ἤκουε τὰς φωνᾶς τῆς χαρᾶς καὶ τοὺς κρότους καὶ ἔβλεπε καὶ ἐζήλευε μακρόθεν ἐκείνας, ὅπου ἐπέστρεφαν τρέχουσαι, φρού φρού, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, φέρουσαι τὰς λαμπάδας τῶν λειτουργημένας, ἀναμμένας, ἕως τὸ σπίτι, εὐτυχεῖς, καὶ μέλλουσαι νὰ διατηρήσωσι δι' ὅλον τὸν χρόνον τὸ ἅγιον φῶς τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ αὐτὴ ἔκλαιε καὶ ἔμοιρολογοῦσε τὴ φθαρεῖσαν νεότητά τῆς.

Μόνον τὸ ἀπόγευμα τῆς Λαμπρῆς, ὅταν ἐσήμαινον οἱ κώδωνες τῶν ναῶν διὰ τὴν Ἀγάπην, τὴ Δευτέραν Ἀνάστασιν καλούμενην, μόνον τότε ἐτόλμα νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἀθουρύβως καὶ ἐλαφρὰ πατοῦσα, τρέχουσα τὸν τοῖχον - τοῖχον, κολλῶσα ἀπὸ τοῖχον εἰς τοῖχον, μὲ σχῆμα καὶ μὲ τρόπον τοιοῦτον ὡς νὰ ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ διὰ τι θέλημα εἰς τὴν αὐλὴν καμμιᾶς γειτονίσσης. Καὶ ἀπὸ τοῖχον εἰς τοῖχον ἔφθανεν εἰς τὴ βόρειον πλευρὰν τοῦ ναοῦ, καὶ διὰ τῆς μικρᾶς πλαγινῆς θύρας, κρυφὰ καὶ κλεφτὰ ἔμβαινε μέσα.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὡς γνωστόν, ἡ πρώτη Ἀνάστασις εἶναι γιὰ τὲς κυράδες, ἡ δευτέρα γιὰ τὲς δοῦλες. Ἡ Χρηστίνα ἢ Δασκάλα ἐφοβεῖτο τὰς νύκτας νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μήπως τὴν κοιτάξουν, καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ἡμέραν νὰ μὴ τὴν ἴδουν. Διότι οἱ κυράδες τὴν ἐκοίταζαν, οἱ δοῦλες τὴν ἔβλεπαν ἀπλῶς. Εἰς τοῦτο δὲ ἀνεύρισκε μεγάλην διαφορὰν. Δὲν ἤθελε ἢ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς κυρίας, καὶ ὑπεβιβάζετο εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑπηρετριῶν. Αὕτη ἦτο ἡ τύχη τῆς.

Ὡραῖον καὶ πολὺ ζωντανόν, καὶ γραφικὸν καὶ παρδαλόν, ἦτο τὸ θέαμα. Οἱ πολυέλαιοι ὀλόφωτοι ἀναμμένοι, αἱ ἅγιοι εἰκόνες στίλβουσαι, οἱ ψάλται ἀναμέλποντες τὰ Πασχάλια, οἱ παπάδες ἰστάμενοι μὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Ἀνάστασιν ἐπὶ τῶν στέρνων, τελοῦντες τὸν Ἀσπασμόν.

Οἱ δοῦλες μὲ τὰς κορδέλας τῶν καὶ μὲ τὰς λευκὰς ποδιάς τῶν, ἐμοίραζαν βλέμματα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ ἐφλυάρουν πρὸς ἀλλήλας χωρὶς νὰ προσέχουν εἰς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν. Οἱ παραμάννες ὠδήγουν ἀπὸ τὴν χεῖρα τριετῆ καὶ πενταετῆ παιδιὰ καὶ κοράσια, τὰ ὅποια ἐκράτουν τὰς χρωματιστὰς λαμπάδας τῶν, καὶ ἔκαιον τὰ χρυσόχαρτα, μὲ τὰ ὅποια ἦσαν στολισμένοι, καὶ ἔπαιζαν καὶ ἐμάλωναν μεταξύ τῶν, καὶ ἐζητοῦσαν νὰ καύσουν ὀπισθεν τὰ μαλλιά τοῦ πρὸ αὐτῶν ἰσταμένου παιδίου. Οἱ λοῦστροι ἔρριπτον πυροκρόταλα εἰς πολλὰ ἄγνωστα μέρη, ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ κατετρόμαζον τὶς δοῦλες. Ὁ μοναδικὸς ἀστυφύλαξ τοὺς ἐκυνηγοῦσεν, ἀλλ' αὐτοὶ ἔφευγον ἀπὸ τὴν μίαν πλαγινὴν θύραν καὶ εὐθὺς ἐπανήρχοντο διὰ τῆς ἄλλης. Οἱ ἐπίτροποι ἐγύριζον τοὺς δίσκους, καὶ ἔρραινον μὲ ἀνθόνερον τὲς παραμάννες.

Δυὸ ἢ τρεῖς νεαραὶ μητέρες τῆς κατωτέρας τάξεως τοῦ λαοῦ, ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ παραμάννες ἐκρατοῦσαν πεντάμηνα καὶ ἐπτάμηνα βρέφη εἰς τὰ ἀγκάλας. Τὰ μικρὰ ἤνοιγον τεθηπότα τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμούς τῶν, βλέποντα ἀπλήστως τὸ φῶς τῶν λαμπάδων, τῶν πολυελαίων καὶ μανουαλίων, τοὺς κύκλους καὶ τὰ νέφη τοῦ ἀνερχομένου καπνοῦ τοῦ θυμιάματος, καὶ τὸ κόκκινον καὶ πράσινον φῶς, τὸ διὰ τῶν ὑάλων τοῦ ναοῦ εἰσερχόμενον, τὸ ἀνεμίζον ράσον τοῦ ἐκκλησιάρχου καλογήρου, τρέχοντος, μέσα - ἔξω εἰς διάφορα θελήματα, τὰ γένεια τῶν παπάδων, σειόμενα εἰς πᾶσαν κλίσιν τῆς κεφαλῆς, εἰς πᾶσαν κίνησιν τῶν χειλέων, διὰ νὰ ἐπαναλάβουν εἰς ὅλους τὸ Χριστὸς ἀνέστη. Βλέποντα καὶ θαυμάζοντα ὅλα ὅσα ἔβλεπον, τὰ στίλβοντα κομβία καὶ τὰ στριμμένα μουστάκια τοῦ ἀστυφύλακος, τοὺς λευκοὺς κεφαλοδέσμους τῶν γυναικῶν, καὶ τοὺς στοίχους τῶν ἄλλων παιδίων, ὅσα ἦσαν ἀραδιασμένα ἐγγὺς

καὶ πόρρω, παίζοντα μὲ τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης τῶν βασταζουσῶν, καὶ
ψελλίζοντα ἀνάρθρους ἀγγελικοὺς φθόγγους.

Δυὸ ὀκτάμηνα βρέφη εἰς τὰς ἀγκάλας δυὸ νεαρῶν μητέρων, αἵτινες ἴσταντο ὄμον μὲ
ὄμον πλησίον μιᾶς κολώνας, μόλις εἶδαν τὸ ἓν τὸ ἄλλο, καὶ πάραυτα ἐγνωρίσθησαν
καὶ συνῆψαν σχέσεις, καὶ τὸ ἓν, ὠραῖον καὶ καλὸν καὶ εὐθυμον, ἔτεινε τῇ μικρὰν
ἀπαλὴν χεῖρα του πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ τὸ εἶλκε πρὸς ἑαυτό, καὶ ἐψέλλιζεν
ἀκαταλήπτους οὐρανίους φθόγγους.

Ἄλλ' ἡ φωνὴ τοῦ βρέφους ἦτο λιγεία, καὶ ἠκούσθη εὐκρινῶς ἐκεῖ γύρω, καὶ ὁ
Γιαμπῆς, ὁ ἐπίτροπος, δὲν ἠγάπα ν' ἀκούη θορύβους. Εἰς ὅλας τὰς νυκτερινὰς
ἀκολουθίας τῶν Παθῶν, πολλάκις εἶχε περιέλθει τὰς πυκνὰς τῶν γυναικῶν τάξεις, διὰ
νὰ ἐπιπλήττη πτωχὴν τίνα μητέρα τοῦ λαοῦ, διότι εἶχε κλαυθμυρίσει τὸ τεκνίον της.
Ὁ ἴδιος ἔτρεξε καὶ τώρα, νὰ ἐπιτιμήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν πτωχὴν μητέρα, διὰ τοὺς
ἀκάκους ψελλισμοὺς τοῦ βρέφους της.

Τότε ἡ Χρηστίνα ἡ Δασκάλα ἤτις ἴστατο ὀλίγον παρέκει, ὀπίσω ἀπὸ τὸν τελευταῖον
κίονα, κολλητὰ μὲ τὸν τοῖχον, σύρριζα εἰς τὴν γωνίαν, ἐσκέφθη ἀκουσίως της - καὶ τὸ
ἐσκέψθη ὄχι ὡς δασκάλα, ἀλλ' ὡς ἀμαθὴς καὶ ἀνόητος γυνὴ ὅπου ἦτον - ὅτι, καθὼς,
αὐτὴ ἐνόμιζε, κανεῖς, ἃς εἶναι καὶ ἐπίτροπος ναοῦ, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ἐπιπλήξῃ
πτωχὴν νεαρὰν μητέρα, διὰ τοὺς κλαυθμυρισμοὺς τοῦ βρέφους της, καθὼς δὲν ἔχει
δικαίωμα νὰ τὴν ἀποκλείσῃ τοῦ ναοῦ, διότι ἔχει βρέφος θηλάζον. Καθημερινῶς δὲν
μεταδίδουν τὴ θεῖαν κοινωνίαν εἰς νήπια κλαίοντα; Καὶ πρέπει νὰ τὰ ἀποκλείσῃ τῆς
θείας μεταλήψεως, διότι κλαίουσιν; Ἔως πότε ὅλη ἡ αὐστηρότης τῶν «ἀρμοδίων» θὰ
διεκδικῆται καὶ θὰ ξεθυμαίνῃ μόνον εἰς βάρος τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ταπεινῶν;

Ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου περιστατικοῦ ἔλαβεν ἀφορμὴν ἡ Χρηστίνα νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι
πρὸ χρόνων, μίαν νύκτα, κατὰ τὴν ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ, ὅταν ἐπῆγε νὰ ἐκκλησιασθῇ
εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου, παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς, ἐνῶ ὁ
ἀναγνώστης ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον, ὅταν ἀπήγγειλε τὰς λέξεις «τὰ μωρὰ του κόσμου
ἐξελέξατο ὁ Θεός», αἴφνης, κατὰ θαυμασίαν σύμπτωσιν, ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην ἐν
βρέφος ἤρχιζε νὰ ψελλίζῃ μεγαλοφώνως, ἀμιλλώμενον πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ
ἀναγνώστου. Καὶ ὅποιαν γλυκύτητα εἶχε τὸ παιδικὸν ἐκεῖνο κελάδημα! Τόσον
ὠραῖον πρέπει νὰ ἦτο τὸ Ὡσαννά, τὸ ὅποιον ἔψαλλον τὸ πάλαι οἱ παῖδες τῶν
Ἑβραίων πρὸς τὸν ἐρχόμενον Λυτρωτὴν. «Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων
καταρτίσω αἶνον, ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν σου, τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν».

Τοιαῦτα ἀνελογίζετο ἡ Χρηστίνα, σκεπτόμενη, ὅτι καμμία μήτηρ δὲ θὰ ἦτο τόσον
ἀφιλότιμος, ὥστε νὰ μὴ στενοχωρῆται, καὶ νὰ μὴ σπεύδῃ νὰ κατασιγάσῃ τὸ βρέφος
της, καὶ νὰ μὴ παρακαλῇ ν' ἀνοιχθῇ πλησίον της εἰς τὸν τοῖχον διὰ θαύματος θύρα,
διὰ νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον. Περιτταὶ δὲ ἦσαν αἱ νοθεσίαι τοῦ ἐπιτρόπου, πρόσθετον
προκαλοῦσαι θόρυβον, καὶ ἀφοῦ πρὸς βρέφος θηλάζον ὅλα τὰ συνήθη μέσα τῆς
πειθοῦς εἶναι ἀνίσχυρα, μόνη δὲ ἡ μήτηρ εἶναι κάτοχος ἄλλων μέσων πειθοῦς, τῇ
χρῆσιν τῶν ὁποίων περιττὸν νὰ ἔλθῃ τρίτος τις διὰ νὰ τῆς τὴν ὑπενθυμίσῃ. Κι ἔπειτα
λέγουν ὅτι οἱ ἄνδρες ἔχουν περισσότερον μυαλὸ ἀπὸ τὰς γυναῖκας!

Οὕτω ἐφρόνει ἡ Χρηστίνα. Ἀλλὰ τί νὰ εἶπῃ; Αὐτῆς δὲν τῆς ἔπεφτε λόγος. Αὐτὴ ἦτον
ἡ Χρηστίνα ἡ Δασκάλα, ὅπως τὴν ἔλεγαν ἓναν καιρόν. Παιδιά δὲν εἶχε, διὰ νὰ
φοβῆται τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ ἐπιτρόπου. Τὰ παιδιά της τὰ εἶχε θάψει, χωρὶς νὰ τὰ ἔχη
γεννήσει. Καὶ ὁ ἀνὴρ τὸν ὅποιον εἶχε, δὲν ἦτο σύζυγός της.

Ἦσαν ἀνδρόγυνον χωρὶς στεφάνι.

Χωρὶς στεφάνι! Ὅποσα τοιαῦτα παραδείγματα!

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ κοινωνιολογήσωμεν σήμερον. Ἐλλείπει ὁμως ἄλλης προνοίας, χριστιανικῆς καὶ ἠθικῆς, διὰ νὰ εἶναι τουλάχιστον συνεπεῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λογικοί, νὰ ψηφίσωσι τὸν πολιτικὸν γάμον.

Ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὰς συστάσεις τῶν κομματαρχῶν διὰ νὰ διορίζεται δασκάλα, εἷς τῶν κομματαρχῶν τούτων, ὁ Παναγῆς ὁ Ντεληκανάτας, ὁ ταβερνιάρης, τὴν εἶχεν ἐκμεταλλευθῆ. Ἄμα ἤλλαξε τὸ ὑπουργεῖον, καὶ δὲν ἴσχυε πλέον νὰ τὴ διορίσῃ, τῆς εἶπεν:

- Ἔλα νὰ ζήσουμε μαζί, καὶ ἀργότερα θὰ σὲ στεφανωθῶ.

- Πότε;

- Μετ' ὀλίγους μῆνας, μετὰ ἓν ἐξάμηνον, μετὰ ἓνα χρόνον.

Ἐκτοτε παρῆλθον χρόνοι καὶ χρόνοι, καὶ ἐκεῖνος ἀκόμα εἶχε μαῦρα τὰ μαλλιά καὶ αὐτὴ εἶχεν ἀσπρίσει. Καὶ δὲν τὴν ἐστεφανώθη ποτέ.

Αὐτὴ δὲν ἐγέννησε τέκνον. Ἐκεῖνος εἶχε καὶ ἄλλας ἐρωμένας. Καὶ ἐγέννα τέκνα μὲ αὐτάς.

Ἡ ταλαίπωρος αὐτὴ, μανθάνουσα, ἐπιπλήττουσα, διαμαρτυρομένη, ὑπομένουσα, ἐγκαρτεροῦσα ἔπαιρνε τὰ νόθα τοῦ ἀστεφανώτου ἀνδρός της εἰς τὸ σπίτι, τὰ ἐθέρμενεν εἰς τὴν ἀγκαλιάν της, ἀνέπτυσσε μητρικὴν στοργήν, τὰ ἐπονοῦσε. Καὶ τὰ ἀνέσταινε, καὶ ἐπάσχιζε νὰ τὰ μεγαλώσῃ. Καὶ ὅταν ἐγίνοντο δυὸ ἢ τριῶν ἐτῶν, καὶ τὰ εἶχε πονέσει πλέον ὡς τέκνα της, τότε ἤρχετο ὁ Χάρος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν ὄστρακιάν, τὴν εὐλογιάν καὶ ἄλλας δυσμόρφους συντρόφους, καὶ τῆς τὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της.

Τρία ἢ τέσσερα παιδιά τῆς εἶχαν ἀποθάνει οὕτω ἐντὸς ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ ἐτῶν. Καὶ αὐτὴ ἐπικραίνετο. Ἐγήρασκε καὶ ἄσπριζε. Καὶ ἔκλαιε τὰ νόθα τοῦ ἀνδρός της, ὡς νὰ ἦσαν γνήσια ἰδικά της. Καὶ ἐκεῖνα τὰ πτωχά, τὰ μακάρια, περίπταντο εἰς τ' ἄνθη τοῦ παραδείσου ἐν συντροφίᾳ μὲ τ' ἀγγελουδία τὰ ἐγγώρια ἐκεῖ. Ἐκεῖνος οὐδὲ λόγον τῆς ἔκαμνε πλέον περὶ στεφανώματος. Καὶ αὐτὴ δὲν ἔλεγε πλέον τίποτε. Ὑπέφερεν ἐν σιωπῇ.

Καὶ ἔπλυνε καὶ ἐσυγύριζεν ὅλον τὸν χρόνον. Τὴ Μεγάλην Πέμπτην ἔβαπτε τ' αὐγὰ τὰ κόκκινα. Καὶ τὰς καλὰς ἡμέρας δὲν εἶχε τόλμης πρόσωπον νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Μόνον τὸ ἀπόγευμα τοῦ Πάσχα, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἀγάπης, κρυφὰ καὶ δειλὰ εἰσῆρπεν εἰς τὸν ναόν, διὰ ν' ἀκούσῃ τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα» μαζί μὲ τὲς δοῦλες καὶ τὲς παραμάννες.

Ἄλλ' Ἐκεῖνος, ὅστις ἀνέστη «ἐνεκα ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων», ὅστις ἐδέχθη τῆς ἀμαρτωλῆς τὰ μύρα καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τοῦ ληστοῦ τὸ

Μνήσθητί μου, θὰ δεχθῆ καὶ αὐτῆς τῆς πτωχῆς τὴν μετάνοιαν, καὶ θὰ τῆς δώσῃ
χῶρον καὶ τόπον γλοερόν, καὶ ἄνεσιν καὶ ἀναψυχὴν εἰς τὴ βασιλείαν Του τὴν
αἰώνιαν.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ἡ Ἐννεακοσιετηρίς τῆς Παμμεγίστης Λαύρας

«Ἐφημερίς», 5-7-1889.

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, τελεῖ σήμερον τὴν ἐννεακοσιετηρίδα ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ αἰοιδίμου αὐτῆς ἰδρυτοῦ ἢ παμμεγίστη καὶ πρωτεύουσα τῶν ἑλληνικῶν μονῶν τοῦ Ἄθωνος, ἢ γεραρὰ Λαύρα. Ἐμάθομεν δὲ ὅτι ἀπεσταλμένοι διαφόρων ὀρθοδόξων κοινοτήτων, καὶ οὐχ ἥκιστα σλαβικῶν, ἔλαβον τὴν ὁδοιορικὴν ράβδον, ἀναρριχώμενοι εἰς τὰς κλιτῆς τοῦ οὐρανογείτονος καὶ καταπληκτικοῦ ὄρους, καὶ μόνον ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ὑστέρησε καὶ εἰς τοῦτο, ὡς καὶ εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς συνεκτικοὺς δεσμοὺς τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ...

Ὁ ὁσιος οὗτος Ἀθανάσιος, ἀκμάσας κατὰ τὴν Ἰ' ἑκατονταετηρίδα, κατήγετο ἐκ Τραπεζοῦντος. Ἀφοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πολὺ διέπρεψε περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ὑπεδύθη τὸν μοναστικὸν τρίβωνα, καὶ ἀπῆλθεν ἐφησυχάζων εἰς τὸ ὄρος Κυμινᾶν, κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον μετέβη εἰς τὸν ἔρημον τότε Ἄθῳ, ὅπου ἠσκήτευεν, ἀποφεύγων τὴν κοσμικὴν τύρβην, ὕστερον δέ, πολλὰ δυσωπηθεὶς ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, ὡς ὁ κατ' αὐτὸν λόγος δηλοῖ, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἄθῳ, ἐπὶ τινος ἀλικτύπου βράχου, περικαλλέστατον ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, μετὰ κελλίων παμπόλλων, τὴν σημερινὴν Λαύραν. Διηγεῖται ἡ παράδοσις ὅτι, ὑπερμεγέθης ὢν τὸ σῶμα καὶ ῥωμαλεωτάτης κράσεως, προυκάλεσε τὰ παράπονα μοναχῶν τινῶν, διότι ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ ἤσθιε πάντοτε διπλὴν τὴν μερίδα. Ἄλλ' ὁ ὁσιος ἀπέδειξεν ἐμπράκτως ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ ὡς πολυφαγία προσήπτετο αὐτῷ, ἦτο μᾶλλον ἐγκράτεια, διότι φύσει ὁ στόμαχός του ἐδέχετο τὸ πενταπλοῦν τῆς συνήθους δι' ἄνθρωπον τροφῆς, αὐτὸς ὅμως ἐγκρατευόμενος ἐγεύετο μόνον τὸ διπλάσιον.

Ἦτο δὲ πράγματι ἀκάματος, χαλκέντερος καὶ ἀπιστεύτου δραστηριότητος. Αὐτὸ τὸ τέλος του ἦτο μαρτυρικόν. Θέλων νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τοῦ θόλου τοῦ ἱεροῦ βήματος ἀνέβη εἰς τὸ ἴκριον μετ' ἄλλων ἕξ μοναχῶν, ὁ θόλος ὅμως πεσὼν κατεπλάκωσεν αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ.

Ὁ ὁσιος Ἀθανάσιος δὲν εἶναι ὄλως ἄγνωστος καὶ παρ' ἡμῖν. Ὁ λαὸς μάλιστα τὸν ὀνομάζει συνήθως «ὁ ἅγιος Ἄθωνας». Νομίζω δὲ ὅτι καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις παρεκκλήσιον, τὸ ἐγειρόμενον ἐπὶ βράχου, παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν- Πειραιῶς, εἶναι ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου τούτου Ἀθανασίου, καὶ ὄχι τοῦ παλαιοῦ, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας.

Σήμερον λοιπὸν ἡ παμμεγίστη Λαύρα ἐορτάζει τὴν ἐννεακοσιοστὴν ἀμφιετηρίδα ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ ὁσίου. Ἄλλ' ὅστις δὲν ἐπλευσε ποτὲ εἰς τὰ ἀπύθμενα ἐκεῖνα πελάγη (τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ὑπὸ τὸν Ἄθῳ, τὸ μέγιστον ἐν τῇ Μεσογείῳ, ὡς βεβαιοῦσιν οἱ ἡμέτεροι ναυτικοί, εἶναι ἑξακοσίων ὀργυῶν), ὅστις δὲν ἐθαύμασεν ἀπὸ δεκαπέντε μιλίων ἀποστάσεως τὸ καταπληκτικὸν ἐκεῖνο ὕψος, τὸν βράχον, ὅστις φαίνεται ἐξ

οὐρανοῦ κρεμάμενος· καὶ εἶτα ἐγγύτερον. Πλεύσας δὲν ἐξεπλάγη βλέπων ἀπλοῦν σωρὸν ἀντικαταστήσαντα τὸ ἀμύθητον ἐκεῖνο ὕψος, διότι ἅμα πλησιάσῃ τις, ἡ κορυφή καθίσταται ἀόρατος, καὶ ὅλον τὸ ὄρος φαίνεται ὡς νὰ συνεπτύχθῃ εἰς δύο· ὅστις δὲν ἐβάδισεν ἐπὶ τρίωρον ὑπὸ τὰ γηραῖα ἐκεῖνα καὶ ἀνήλια δάση τῶν καστανεῶν, ὅπου φαίνεται, ὅτι ἡ φύσις ἐφιλοτιμήθη νὰ δώσῃ ἰδιάζοντά τινα τύπον μεγαλείου καὶ πλαστικότητος· ἐκεῖνος οὔτε δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὴν σημασίαν, ἣν ἔχουσι διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τὰ παρθενικὰ ἐκεῖνα ἐδάφη, τὰ περιμάχῃα εἰς τόσα ἔθνη καὶ τόσας φυλάς.

Ἐδάφη ἑλληνικώτατα, κὰν διαρραγῶσι κραυγάζοντες οἱ ἐνάντιοι. Ὁλη ἡ Χαλκιδικὴ κατοικεῖται ἀμιγῶς ὑπὸ Ἑλλήνων, ἀκραιφνεστάτων Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, χιλιετῆς ἱστορία μαρτυρεῖ, ὅτι καθιερώθη εἰς τὸν μοναστικὸν βίον καὶ εἰς τὴν ἀθόρυβον καὶ ἀπερίσπαστον ἀπὸ τῶν κοσμικῶν φροντίδων λατρείαν τοῦ θεοῦ, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι δὲ κατ' ἀνοχὴν μόνον ἐπετρέπη εἰς τοὺς ὀλίγους Σλάβους μοναχοὺς νὰ ὑμνῶσι τὸν Θεὸν εἰς τὴν γλῶσσαν των. Μία περιπλέον ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἐζήτησε ποτὲ βίαν νὰ ἐξελληνίσῃ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε γλῶσσας ἔκοψεν, οὔτε σχολεῖα ἔκλεισεν ἀλλογλώσσων. Καὶ ἐκ τῶν εἴκοσιν ἐκεῖ μοναστηρίων τὰ δεκαοκτὼ ἦσαν ἑλληνικὰ ἔκκαλοι. Λέγομεν τὰ δεκαοκτὼ, διότι εἰς ταῦτα συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ῥωσικὸν λεγόμενον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὅπου μόνον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἐπετρέπη εἰς τοὺς Ρώσους νὰ ἐπικρατήσωσι. Μόνον εἰς τὸ Χιλιανδάρι καὶ εἰς τὸ τοῦ Ζωγράφου ἡ λειτουργία ἐτελεῖτο σλαβιστί, ἀλλ' ἡ μουσικὴ πάλιν ἦτο ἑλληνικὴ. Ὅλα τὰ τροπάρια, ἐν βεβιασμένῳ ὀπωσοῦν ῥυθμῷ, μετεφράσθησαν εἰς τὸ σλαβικόν, καὶ ἐψάλλοντο ἀπαρλλάκτως ὡς παρ' Ἑλλησιν. Οἱ Σλάβοι δὲ μοναχοὶ ἤξευρον τότε νὰ στέργωσι καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς Ἑλληνας ὡς ἀδελφοὺς πρεσβυτέρους.

Ἀλλὰ τότε δὲν ὑπῆρχεν ἰδέα φυλετισμοῦ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, ὑπῆρχε μόνον κοινὸς σύνδεσμος μεταξὺ ὁμοπαθῶν καὶ ὁμοδοῦλων. Ἐὰν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀπήλαυσαν ἐν μέρει τῆς ἐλευθερίας, ὄφειλον ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ἦσαν ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ταύτης· θ' ἀπεδείκνυον δὲ τοῦτο ἀρκούμενοι εἰς τὸ ὅτι ἠλευθερώθησαν καὶ μὴ ζητοῦντες νὰ ὑποδουλώσωσιν ἀλλήλους· διότι ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ καρπὸς τῆς ἐλευθερίας ἦτο ὄμφαξ διὰ τοὺς ὀδόντας των.

Τὸ λυπηρότερον σήμερον διὰ τὸν παρατηρητὴν, τὸν ἐπισκεπτόμενον τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ πονοῦντα καὶ σεβόμενον κάπως τὰ παλαιά, εἶναι ἡ νοθεΐα ἢ ἐπιγενόμενη εἰς τὸν θρησκευτικὸν βίον ὑπὸ καλλιτεχνικὴν μάλιστα ἔποψιν. Ὁ ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ κατελθὼν χεῖμαρρος ἔφερεν ἐκτὸς τῶν ρουβλίων καὶ τῶν πολιτικῶν σκοπῶν, ἔθιμά τινα καὶ ιδέας ἀπαδούσας εἰς τὰς γνήσιας βυζαντινὰς παραδόσεις. Ἐκτίσε ναοὺς, καὶ ἐφήρμοσε ἐπ' αὐτῶν ῥωσικὰ σχέδια μὲ μεγάλην ἐπίδειξιν καὶ μικρὰν καλαισθησίαν· ἐκόμισεν ἱερὰ ἄμφια βαρύτιμα μὲν, καὶ δυνάμενα ὄρθια νὰ σταθῶσιν ὡς ἀνδρείκελα, ἀλλὰ κακόζηλα καὶ πόρρω ἀπέχοντα τῆς σεμνοτάτης ποικιλικῆς τῶν βυζαντινῶν χρόνων· ἔφερεν ὑποκάμισα (οὕτω τὰ ὀνομάζουσι), ἦτοι ἀργυρᾶ ἐπιβλήματα τῶν ἁγίων εἰκόνων, οἷα ἀπαγορεύει τὸ αὐστηρὸν δόγμα. Τὰ πλούσια ὅμως καὶ ἀκμαῖα ἑλληνικὰ μοναστήρια, ἡ Λαύρα, τὸ Βατοπέδι, τὸ τῶν Ἰβήρων, ἔκλεισαν θύρας καὶ ὧτα καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς κιβδηλείας ταύτης εἰσήγαγον εἰς τοὺς ναοὺς. Οὕτως εἶναι ἐλπίς, ἐνόσω τὰ εὐαγῆ ταῦτα ἰδρύματα, ὑπάρχουσι (καὶ θὰ ὑπάρχωσιν ἐνόσω ὁ ἔξω ἑλληνισμὸς δὲν συνδιαφαρῇ φεῦ! θρησκευτικῶς τέλεον μετὰ τῆς ἐλευθέρας γωνίας), εἶναι ἐλπίς νὰ ἀντισταθῇ ἐκεῖ ὁ ἑλληνισμὸς εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ξένων. Διότι ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος οὐδεμίαν ἐλπίδα συνδρομῆς βλέπομεν. Ἡ σημερινὴ δυνατὸν

να ὑπηρετῇ τὴν Ἑλλάδα ὡς Κράτος, δὲν τὴν ὑπηρετεῖ ὅμως ὡς Ἔθνος· τοῦτο νομίζομεν ἡμεῖς.

Ἀπὸ τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν, πόλεως ἀναγεννηθείσης διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ οὐρανοβάμονος Παύλου, πέμπομεν μυστηριώδη ἀσπασμὸν εἰς τὰς ὑποφείας καὶ τὰς φάραγγας τοῦ μεγαλοπρεποῦς Ἄθω, μετὰ τὰς δροσερὰς κρήνας, μετὰ τὰς χιλιετεῖς κυπαρίσσους, μετὰ τὰ αἰώνια δάση τῶν καστανέων, μετὰ τοὺς μινυρισμοὺς τῶν ἀπειραρίθμων ἀηδόνων, ὅπου Ἑλλήν ψάλτης, ὁ Κουκουζέλης, ἄδων ἐκίνει τὰς αἴγας καὶ τοὺς ἄρνas, ὡς ὁ μυθολογούμενος Ὀρφεύς, ὅπου ἡ σκέπη τῆς Παναγίας ἐπισκιάζει ὡς ἄλλοτε ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, ὅπου ζῆ καὶ θάλλει ἡ ἱερὰ παράδοσις τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ὅπου ἔχει τὴν κοιτίδα μία ὑψηλὴ ποίησις, ἡ ποίησις ἡ χριστιανικὴ, ἣτις δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ ἐμπνέῃ καὶ νὰ παρηγορῇ τοὺς θιασώτας αὐτῆς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ.

Τρία άγνωστα θρησκευτικά άρθρα του Παπαδιαμάντη: «Χριστούγεννα» - «Πρωτοχρονιά» - «Φῶτα»

Γιώργος Βαλέτας - Από το περιοδικό ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, 1941

[\[Εισαγωγή\]](#) [\[Χριστούγεννα\]](#) [\[Άγιοβασιλειάτικα\]](#) [\[Θεοφάνεια\]](#) [\[Άποσπάσματα\]](#)

Εισαγωγή

Είχα προχωρήσει αρκετά στην έκδοση του έργου μου για τον Παπαδιαμάντη, όταν με δεύτερες και σοφότερες φροντίδες και έρευνες βεβαιώθηκα, ότι το ψευδώνυμο 'Βυζαντινός', που έφεραν αρκετά άρθρα δημοσιευμένα στην «Εφημερίδα» του 1887 και 1888, ανήκει στον Παπαδιαμάντη. Δεν μου μένει πια καμμιά αμφιβολία για τη γνησιότητα των άρθρων αυτών και τα προσγράφω στη βιβλιογραφία του για να περαστούνε μία μέρα στη λαχταριστά απ' όλους αναμενόμενη και πάντα αναβαλλόμενη και εμποδιζόμενη από άτυχίες και συμφορές και διεκδικήσεις και άδιαφορίες μεγάλη έθνική έκδοση (National Ausgabe) του Παπαδιαμάντη.

Ός μεταφραστής στην «Εφημερίδα», ο Παπαδιαμάντης δεν περιοριζόταν μόνο στην έπιφυλλίδα, αλλά, όταν με τον καιρό γνωρίστηκε κι εκτιμήθηκε κι αγαπήθηκε ανάλογα με τα προσόντα και το χαρακτήρα του, έκτελοῦσε και χρέη συντάκτη, στην αρχή ελαφρότερα, αργότερα σοβαρότερα, δίνοντας παράπλευρα και τη λογοτεχνική του συνεργασία, εφόσον τὸ επέτρεπε ὁ χῶρος και τὸ ζητοῦσαν οἱ περιστάσεις. Ἡ «Εφημερίδα» απ' τὰ 1888 ἄλλαξε ἐμφάνιση ὕλης, ἔγινε μεγαλύτερη και ποικιλώκερη, κι ἴσα-ἴσα ἀπὸ τότε πρέπει ν' ἀναζητηθῆ και ν' ἀναγνωρισθῆ ἡ συνεργασία τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι δύσκολη βέβαια, ἀλλὰ κάποτε θὰ συμπληρωθῆ, εἴτε ἀπὸ τὴ γενεά μας εἴτε ἀπ' τοὺς μεταγενεστέρους μας.

Ἦδη ἀπ' τὰ 1887 ὁ Παπαδιαμάντης ἐμφανίζεται με πρωτότυπη συνεργασία ὑπογραμμένη με τὸ ἀρχικό του 'Π' ἢ και ἀνυπόγραφη ⁽¹⁾. Ἔτσι, τὸ Πάσχα τοῦ 1887 παρουσιάζεται με ἕξι κατὰ σειρὰν ἄρθρα με τὸ γενικό τίτλο «Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς ἐν Ἀθήναις» και με τοὺς ὑπότιτλους «Μεγάλῃ Τρίτῃ, Μεγάλῃ Πέμπτῃ κλπ. ... Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα». Τὰ πασχαλινὰ αὐτὰ ἄρθρα συνεχίστηκαν χωρὶς διακοπή, με μιὰ ἐπιστολὴ γιὰ τοὺς πυροβολισμοὺς τοῦ Πάσχα («Εφημερίς», 7 τοῦ Ἀπρίλη 1887, 3β), μ' ἕνα περιγραφικό ἄρθρο «Ὁ Ἐπιτάφιος και ἡ Ἀνάστασις εἰς τὰ χωρία» (γιὰ τὸ ὅποιο ἔγινε σχετικός λόγος σὲ ἄλλη συνεργασία μου στὸ τεῦχος αὐτό), χωρισμένο σὲ δυὸ μέρη («Εφημερίς», 7 και 10 τοῦ Ἀπρίλη 1887, 2 α β).

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἄρθρα εἶναι θρησκευτικά και ἐπίκαιρα ⁽²⁾, γραμμένα ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς πίστες και τοῦ ζήλου τοῦ Παπαδιαμάντη γιὰ νὰ τονώσουν στοὺς ἀναγνῶστες τὸ θρησκευτικό αἶσθημα, — κατὰ τοῦτο ἀληθεύει ἡ παιδικὴ του ἀπάντησι στὴ μητέρα του, πὼς θὰ γινόταν 'κοσμοκαλόγερος', — νὰ ὑποδείξουν τὴ σημασία τῶν ἐορτῶν και τῶν μεγάλων ἀκολουθιῶν, νὰ γνωρίσουν τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξι και τὸν ἀσματικό

πλούτο πού τή συνοδεύει. Θρησκός και φιλακόλουθος, ό Παπαδιαμάντης πάντα εύρισκε μέσα του, και δέν τόν παρωθούσε ποτέ, τó ρόλο του κατηχητή και άπολογητή του Χριστιανισμού.

Τή σειρά αὐτῶν τῶν πασχαλινῶν θρησκευτικῶν ἐπίκαιρων ἄρθρων ἀκολούθησε σέ λίγους μῆνες, τó δεκαπεντάγουστο του 1887, ἕνα παρόμοιο ἄρθρο του Παπαδιαμάντη: «Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου». Καί σέ λίγο, ὅταν ἦρθαν τὰ Χριστούγεννα, ἐκδόθηκαν ἀπό τόν ἰδαλγὸ ἐκεῖνο δυὸ χειρόγραφα μαζί: τὸ ἕνα ἦταν τὸ διήγημά του 'Χριστόψωμο', με τὴν ὑπογραφή Π., και τὸ ἄλλο ἕνα ἀρθρίδιό του ἱστοικοθρησκευτικό, 'Τὰ Χριστούγεννα', ἀνυπόγραφο, - και τὰ δυὸ γιὰ τὸ χριστουγεννιάτικο φύλλο τῆς «Ἐφημερίδας» προωρισμένα. Ἄλλ' ὁ Παπαδιαμάντης λογάριάζε χωρὶς τόν ξενοδόχο! Ὁ ἀρχισυντάκτης ἔδωσε μόνο τὸ ἐπίκαιρο ἄρθρο και ἄφησε τὸ διήγημα γιὰ τὸ ἐπόμενο. Ἄλλὰ τὸ θρησκευτικό ἄρθρο ἦταν ἀνυπόγραφο, και ὁ διευθυντῆς σημείωσε ἀποκάτω τὴν ἔνδειξη : (ὑπογρ.), και τὸ γύρισε στὸν Παπαδιαμάντη, ὁ ὁποῖος ὑπόγραψε τότε με τὸ ψευδώνυμο 'Βυζαντινός'⁽³⁾. Τὸ ἄρθρο τυπώθηκε στὴν «Ἐφημερίδα» τῆ χριστουγεννιάτικη, με τὴν ἔνδειξη του διευθυντῆ και με τὸ ψευδώνυμο του Παπαδιαμάντη.

Τὴν Πρωτοχρονιά και τὰ Φῶτα ἀκολούθησαν τὰ ἄλλα δυὸ ἐπίκαιρα θρησκευτικά ἄρθρα του Παπαδιαμάντη με τὸ ἴδιο ψευδώνυμο, πού πολὺ γρήγορα τὸ παράτησε, ἴσως γιατί ἔγινε γνωστό, και προτίμησε πάλι τὴν ἀωνυμία. Ἔτσι τὰ μεταγενέστερα ἐπίκαιρα θρησκευτικά του ἄρθρα του 1888 τὰ δημοσιεύει ἀνώνυμα.

Πὼς τ' ἀκόλουθα τρία θρησκευτικά ἄρθρα εἶναι του Παπαδιαμάντη, ἀμφιβολία δέν χωρεῖ καμιά, γιατί φωνάζουν μόνο τους και σέ κείνον πού πολὺ λίγο γνωρίζει τόν τρόπο και τὸ ὕφος και τὶς προτιμήσεις του Σκιαθίτη. Τὰ δημοσιευόμενα στὸ δεύτερο ἄρθρο δημοτικά κάλαντα εἶναι σκιαθίτικα⁽⁴⁾, κι ὁ συγγραφέας ὁ ἴδιος ὑποδηλώνει πὼς εἶναι νησιώτης, και γνωρίζει τὶς γιορτὲς και τὰ τροπάρια, και γράφει γιὰ τὶς γιορτὲς και γιὰ τοὺς ὕμνους, συνεχίζοντας τὴν ἐπίκαιρη θρησκευτικὴ ἑορταστικὴ ἀρθρογραφία του, πού ἀργότερα ἔμελλε νὰ τὴν ἀντικαταστήσει με τὴ διηγηματογραφία. Πάνω σέ τέτοια περιστατικά και σέ παρόμοιες ψυχικὲς τάσεις του δημιουργοῦ της πῆρε τὴ διαμόρφωσή της ἡ φιλολογία τῶν ἑορτῶν.

Σημειώσεις

1. - Ἄπ' τὰ ἕξι λ.χ. πασχαλιάτικα ἄρθρα του 1887 τὸ ἕνα (τῆς Μεγάλῆς Παρασκευῆς) εἶναι ἀνυπόγραφο.

2. - Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ σημειῶνω και τὸ Πασχαλινὸ ἄρθρο του 1888, πού εἶναι σέ θέση πανηγυρικοῦ - θρησκευτικοῦ δευτέρου κυρίου ἄρθρου στὴν «Ἐφημερίδα». Τὸ ἄρθρο αὐτὸ εἶναι ἀνυπόγραφο, ἄλλὰ ἀνήκει στὸν Παπαδιαμάντη, ὅπως θ' ἀποδείξω ἄλλοτε.

3. - Χαρακτηριστικό και τὸ ψευδώνυμο ἀκόμα, δείχνει τὴ στενὴ σχέση του Παπαδιαμάντη με τὸ βυζαντινὸ κόσμο. Τότε πού οἱ Ἕλληνες ψευδαττικιστὲς κι ἀρχαῖστὲς καταφρονοῦσαν τὸ Βυζάντιο, τότε πού ἄλλοι ἀπὸ ἱστορικὴ σκοπιά προσπαθοῦσαν νὰ τὸ δικαιώσουν και νὰ τὸ ἀνυψώσουν, ὁ Παπαδιαμάντης τὸ ἐξοῦσε και τὸ ἀνάπνεε βαθειά του, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἔχει μέσα του ὁ νέος ἑλληνισμός. Πρβλ. και ὅσα γράφει γιὰ τὸ Βυζάντιο στὸ 'Λαμπριάτικο Ψάλτη' (σελ. 19, Φέξη) και τὸ κεφάλαιο του βιβλίου μου 'Παπαδιαμάντης' τὸ ἐπιγραφόμενο «Ἡ Βυζαντινὴ πατρίδα» (σελ. 349-350). Πάνου ἀπ' ὅλα ὁμως ἀξιανάγνωστο γιὰ τὴ βυζαντινὴ σκέψη

και τάση (Μεγάλη Ίδέα) τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι τὸ ποίημά του (1891): «Ἡ κοιμάμενη Βασιλοπούλα».

*Ἐκειὸς εἶν' ἡ ἐλπίς μας, ὁ Μεσσίας,
ἐκειὸς τοῦ Γένους ὁ ἐγδικητής,
ὁποῦ κοιμᾶται στὰ ὑπόγεια τῆς
Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας.*

4. - Τοὺς δυὸ στίχους ἀπ' τὰ Κάλαντα τοῦ δευτέρου ἄρθρου «Ἁγιοβασιλειάτικα»:

*Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τὸν χρόνου,
Ἐβγαῖτ' ἀκοῦστε, μάθετε, τώρα Χριστὸς γεννιέται ...*

καθὼς και τὸ στίχο:

Κυρά μ', τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβὴ σου

και τὸν ἄλλον:

Ν' ἀσπρίσεις σὰν τὸν Ἑλυμπο, σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι,

τοὺς ἐπαναλαμβάνει ὁ Παπαδιαμάντης στὸ διήγημά του· Ὁ Ἀμερικάνος' (στὸν τόμο «Οἱ Μάγισσες», ἐκδ. Φέξη, σέλ. 136). Τὸ διήγημα εἶναι μεταγενέστερο ἀπ' τὸ ἄρθρο κατὰ τέσσερα χρόνια.

Χριστούγεννα

Ἐὰν τὸ Πάσχα εἶναι ἡ λαμπρότατη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἑορτὴ⁽¹⁾, τὰ Χριστούγεννα βεβαίως εἶναι ἡ γλυκύτερη και συγκινητικώτατη, και διὰ τοῦτο ἀνέκαθεν ἐθεωρήθη ὡς οἰκογενειακὴ κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴ.

Ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἀνεπτύχθησαν και διετυπώθησαν ὄντως, ὥστε προσέλαβεν ἰδιόρρυθμον τίνα τύπον, και ἦθη, ἔθιμα και παραδόσεις ἰδιαίτεροι πρὸς αὐτὴν συνεκροτήθησαν⁽²⁾ και ἐπ' αὐτῆς ἀντεπέδρασαν.

Ὀλόκληρον φιλολογίαν ἀποτελοῦσι τὰ λεγόμενα Contes de Noel, τὰ Χριστουγεννιάτικα δηλ. παραμύθια, ὧν τίνα ἐξόχων συγγραφέων ἔργα εἶναι ὠραιότατα, βιβλιοθήκην δὲ ὀλόκληρον δύνανται νὰ γεμίσωσι τὰ κατ' ἔτος ἐκδιδόμενα Christmas Numbers, τὰ ἕκτακτα δηλ. φυλλάδια τῶν εἰκονογραφημένων περιοδικῶν⁽³⁾ τὰ δημοσιευόμενα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων, μετὰ καλῶν εἰκόνων και ποικιλωτάτης τερπνῆς ὕλης.

Οὐδὲν δὲ ἄπορον ἂν ἐν τῇ Δύσει ἰδίως ἀνεπτύχθη ἡ ἑορτὴ αὕτη, διότι ἐκ τῆς Δύσεως ἔχει ἂν ὄχι τὴν ἀρχὴν, τουλάχιστον τὴν τάξιν και τὴν σύστασιν.

Γνωστὸν ὅτι πρῶτος ὁ θεῖος Χρυσόστομος, «ἐλθόντων τινῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως καὶ ἀπαγγελιάντων», ἐκανόνισε τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅτε, κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα Δεκέμβριον τῆς ιε', ἐχειροτονήθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τὰ τέλη τοῦ δ' αἰῶνος.

Διότι, φαίνεται, ἕως τότε ἐπεκράτει σύγχυσις, καὶ ἐωρτάζετο μὲν κατὰ τόπους ἡ Χριστοῦ Γέννησις, ἀλλ' ἐτέλουν τὴν ἑορτὴν ἄλλοι ἄλλοτε καὶ δὲν συνεφώνουν περὶ τῆς ἡμέρας. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶχεν ὀρίσει ἀπ' ἀρχῆς τὴν κε' τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔταξεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Οὐχ ἦττον ὅμως ἡ Χριστοῦ Γέννησις ἐτιμᾶτο ἔκπαλαι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οἱ μέγιστοι δὲ τῶν Πατέρων, οἵτινες ἔζησαν κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα, τὸν χρυσοῦν ἐκεῖνον αἰῶνα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὧν πολλοὶ εἶναι κατὰ τι ἀρχαιότεροι τοῦ Χρυσορρήμονος διδασκάλου, συνέθεσαν πανηγυρικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικοὺς λόγους πρὸς τιμὴν τῆς ἡμέρας. Τὸ δημοτικώτατον ἐκεῖνο ἄσμα, τὸ «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε, Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε, Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε», εἶναι κατὰ λέξιν ἠραρισμένον ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τοῦ καὶ Θεολόγου ἐπικαλουμένου. Ἐκ πανηγυρικοῦ λόγου ἐλήφθη ἐπίσης καὶ τὸ ἐξαποστειλᾶριον τῆς ἑορτῆς. «Ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἐξ ὕψους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἀνατολὴ ἀνατολῶν...» Ἡ τελευταία αὐτῆς φράσις, ἔχει τὸ προνόμιον, ὡς ἤκουσα, νὰ ἐμπνέη μέγαν ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς ἀτυχήσαντας μὲν περὶ τὴν γλώσσαν, Ἰλληνας δὲ τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα ἀδελφοὺς ἡμῶν τῆς Καισαρείας καὶ Καππαδοκίας, εὐλόγως καυχωμένους καὶ λέγοντας⁽⁴⁾ ὅτι «ἐξ Ἀνατολῆς τὸ φῶς».

Ἐπειδὴ δὲ περὶ πανηγύρεων καὶ ἐγκωμίων ὁ λόγος, δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω τοὺς προσφιλεῖς μοι ἀσματογράφους, καὶ νὰ μὴ ἀποτείνω τὸν φόρον τοῦ θαυμασμοῦ μου εἰς πάντας μὲν τοὺς ποιητὰς τῶν διαφόρων τῆς ἑορτῆς ὕμνων, ἀλλ' ἰδίως εἰς τοὺς συνθέτας τῶν δυοῦ ἀυτῆς Κανόνων, τὸν ἱερόν, λέγω, Κοσμᾶν, ποιητὴν τοῦ α' Κανόνος, οὗ ἡ ἀρχὴ «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...»⁽⁵⁾, καὶ τὸν πολὺν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ποιητὴν τοῦ β' Κανόνος, οὗ ἡ ἀρχὴ «Ἔσωσε λαόν...»⁽⁵⁾. Ὁ β' οὗτος Κανὼν, συγκεῖμενος ὅλος ἐκ δωδεκασυλλάβων ἱαμβικῶν στίχων (καθότι τὸ μέλος δὲν ἐπιτρέπει τρίβραχυν οὐδ' ἀνάπαιστον ἐν οὐδεμίᾳ τῶν διποδιῶν χώρα), ἔχει ὡς ἀκροστιχίδα τὸ ἠρωοελεγεῖον τοῦτο ἐπίγραμμα:

*Εὐεπίης μελέεσσιν ἐφύμνια ταῦτα λιγαίνει
Υἱὰ Θεοῦ μερόπων ἔνεκα τικτόμενον
Ἐν χθονί, καὶ λύοντα πολύστονα πῆματα κόσμου.
Ἄλλ' ἄνα, ῥητήρας ῥύεο τῶν δε πόνων.*

Ἐν μόνον ἄσμα θὰ παραθέσω ἐκ τοῦ ἱαμβικοῦ τούτου Κανόνος ὡς δεῖγμα τὸν ὅλου:

*Λύμην φυγοῦσα τοῦ θεοῦσθαι τῇ πλάνῃ,
Ἄλητον ὕμνεϊ τὸν κενούμενον Λόγον
Νεανικῶς ἄπασα σὺν τρόμφῳ κτίσις,
Ἄδοξον εὐχος δειματομένη φέρειν,
Ρευστὴ γεγῶσα, κἂν σοφῶς ἐκαρτέρει.*

Καὶ ἐκ τοῦ πρώτου Κανόνος παραθέτω ἐπίσης τρία κατὰ σειρὰν τροπάρια τῆς η' ὥδης. Καὶ τὰ τρία ἀναφέρονται εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν Μάγων, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ α' καὶ γ' εὐφυῶς ἀντιπαραβάλλεται αὕτη πρὸς τὴν αἰχμαλωσίαν Βαβυλῶνος, ἐν δὲ τῷ β'

γίνεται εὐγλωττος ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ψαλμὸν «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἔκαθίσαμεν...»⁽⁵⁾. Τὰ τρία τροπάρια ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

Ἐλκει Βαβυλῶνος ἡ θυγάτηρ παῖδας δορικτήτους Δαυῖδ, ἐκ Σιών ἐν αὐτῇ, δωροφόρους πέμπει δὲ μάγους παῖδας, τὴν τοῦ Δαβὶδ θεοδόχον θυγατέρα λιτανεύσοντας, διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλψωμεν, εὐλογεῖτε ἢ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψούτω, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὅργανα παρέκλινε τὸ πένθος ᾠδῆς, οὗ γὰρ ἦδον ἐν νόθοις οἱ παῖδες Σιών. Βαβυλῶνος, λύει δὲ πλάνην πᾶσαν καὶ μουσικῶν ἀρμονίαν, Βηθλεὲμ ἐξανατείλας Χριστός, δι' ὃ ἀνυμνοῦντες, κτλ.

Σκῶλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών καὶ δορίκτητον ὄλβον ἐδέξατο, θησαυροὺς Χριστὸς ἐκ Σιών δὲ ταύτης καὶ βασιλεῖς, σὺν ἀστέρι ὀδηγῶ ἀστροπολοῦντας ἔλκει, κτλ. κτλ.

Καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα ἀποσπάσματα, ἀδιστακτῶς φρονῶ, ὅτι εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων λεκτικῶν καλλιτεχνημάτων πάσης ἐποχῆς, καὶ τὸ λέγω χάριν ἐκείνων ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι ἐκ προκαταλήψεως νομίζουσιν ὅτι δὲν ἐγράφοντο Ἑλληνικά, κατὰ τὸν Ζ' καὶ Η' αἰῶνα, ὑποθέτοντες καλοκαγάθως, ὅτι τὰ παρ' ἡμῶν τῶν σημερινῶν γραφόμενα εἶναι Ἑλληνικά, καὶ ὅτι θ' ἀναγνωσθῶσι ποτὲ ὡς Ἑλληνικά ὑπὸ τῶν ἐπιγιγνομένων.

BYZANTINOS

(«Ἐφημερίς» [ἀρ. 359, 25 Δεκεμβρίου 1887, 2γ.]

Σημειώσεις

1. Ὁ Παπαδιαμάντης μ' αὐτὴ τὴ φράση ἀναφέρεται στὰ ἄρθρα του γιὰ τὸ Πάσχα, ποὺ δημοσιεύθηκαν τὴ Λαμπρὴ τοῦ ἴδιου χρόνου στὴν ἴδια ἐφημερίδα μὲ τ' ἀρχικό: Π.
2. Τὸ κείμενο στὴν «Ἐφημερίδα»: συνεκρήθησαν.
3. Τὰ παρακολουθοῦσε καὶ τὰ γνώριζε ὅλα, ὁ Παπαδιαμάντης ἀπ' τὸ Γραφεῖο τῆς «Ἐφημερίδας», ὅπου ἐργαζόταν ὡς τακτικὸς συντάκτης καὶ μεταφραστής. Ἀπ' αὐτὰ τὰ τεύχη τοῦ ἔδιναν καὶ μετέφραζε πολλὰ -πολιτικά καὶ ἱστορικά τὸ περισσότερο- ἄρθρα. Ἀπ' τὰ χριστουγεννιάτικα δὲ καὶ πασχαλινὰ τεύχη τῶν περιοδικῶν αὐτῶν παρακολούθησε τίς καλύτερες λογοτεχνικὲς σελίδες τῆς εὐρωπαϊκῆς φιλολογίας, ἰδίως τῆς Ἀγγλικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἰδιαίτερη, τὸν κατεῖχε κλίση. Τὰ διαβάσματα κι οἱ γνωριμίες ἐκεῖνες στάθηκαν πολὺ ἐποικοδομητικὲς γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη.
4. Τὸ κείμενο στὴν «Ἐφημερίδα»: λέγοντες.
5. Τ' ἀποσιωπητικὰ κατὰ δική μου προσθήκη

Αγιοβασιλειάτικα

Δὲν εἰξεύρω ποῖος περιπλανώμενος ραψωδὸς συνέθηκε τὰ νῦν συνήθως ὑπὸ τῶν παιδῶν ἀδόμενα ἄσματα τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Ἁγ. Βασιλείου καὶ τῶν Φώτων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦσι δῆθεν κατὰ γράμμα τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, βρῖθουσιν ὁμως κακοζήλων στίχων, οἷοι οἱ ἐξῆς:

Καὶ ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν προφήτου Ἡσαΐου μετὰ τῶν ἄλλων προφητῶν καὶ τοῦ Τερεμίου...⁽¹⁾

ὁ δεῦτερος οὗτος στίχος εἶναι προδήλως διὰ τὸ κεχηγὸς τοῦ ρυθμοῦ:

*Φωνὴ ἠκούσθη ἐν Ραμᾶ, Ραχὴλ τὰ τέκνα κλαίει,
παραμυθῆναι (!) οὐκ ἤθελεν, ὅτι αὐτὰ οὐκ ἔχει (!!).*

Ἦ ἐν τῷ ἄσματι τῆς α΄ τοῦ ἔτους:

*Σήμερον εἶν' περιτομὴ καὶ ὕμνεϊ ἡ Ἐκκλησία,
καὶ προσκαλεῖσθε ἄρχοντες, γυναῖκες καὶ παιδία ⁽¹⁾...*

Τόσον ἀληθεύει ὅτι ὕμνεϊ ἡ Ἐκκλησία, ὥστε ἓνα ἢ δυὸ ὕμνους μόνον ἔχει εἰς μνήμην τῆς Περιτομῆς, τοὺς λοιποὺς ἀφιερῶ εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.

Ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι, θέλων ἐνταῦθα νὰ ἐκφράσω τὴν λύπην ἐπὶ τῇ ἐκθρονίσει τῶν γνησίων ἁσμάτων τοῦ λαοῦ, ἦν κατώρθωσαν τὰ κακόφωνα ταῦτα ραψωδήματα, πολὺ ἀπέχω ἄλλως τοῦ νὰ θαυμάσω τὰ ἐν Ἀθήναις ἀκουόμενα δημῶδη ἄσματα:

*Ἀρχιμηνιὰ καὶ ἀρχιχροινιά,
ψηλὴ μου δεντρολιβανιά, (;)
καὶ ἀρχὴ καλὸς σας χρόνος (;)
ἐκκλησιὰ μὲ τ' ἅγιον θρόνον (!!)
Ἄης Βασίλης ἔρχεται
καὶ δὲν μᾶς καταδέχεται (;!!) (2)*

ἢ τὸ ἀδόμενον τῆ παραμονῆ τῶν Φώτων:

*Ἀφέντη μου, πεντάφεντε, πέντε φορὲς ἀφέντη,
ἔχεις καὶ γυιὸ στὰ γράμματα καὶ γυιὸ στὸ ψαλιτήρι (sic).*

Ἄλλ' ὑπάρχουσιν, ἰδίως εἰς τὰς νήσους⁽³⁾, ἄλλα κάλλιστα ἄσματα τοῦ λαοῦ καὶ ἐπ' αὐτῶν θέλω νὰ ἐνδιατρίψω ὀλίγον. Τινὰ τούτων ἔχουσιν ὑπόθεσιν ἀποκλειστικῶς τὴν ἐορτὴν τῆς ἡμέρας, ἄλλα, χωρὶς νὰ παρακολουθῶσι τὰ ἱερὰ κείμενα, διεξέρχονται τὸ θέμα μὲ ποιητικὰ χρώματα, καὶ βοηθεῖα τῆς δημῶδους legende⁽⁴⁾.

Ἐννοεῖται ὅτι τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα εἶναι ἀπλὰ ἀποσπάσματα, διότι τὰ τοιαῦτα ἄλλως ἀλλαγῶ ἄδονται καὶ πολλαχῶς ἀλλοιοῦνται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἢ ἔννοια καὶ ἢ λέξις. Τὸ τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων ἔχει ὡς ἐξῆς:

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή τοῦ χρόνου,
ἐβγαῖτ' ἀκοῦστε, μάθετε, τώρα Χριστὸς γεννιέται,
γεννιέται κι ἀνατρέφεται στὸ μέλι καὶ στὸ γάλα,
τὸ μέλι τῶν οἱ ἄρχοντες, τὸ γάλα οἱ ἀντρειωμένοι.

Τὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Φώτων:

Σήμερον τὰ φῶτα κι ὁ φωτισμός
καὶ τοῦ Ἰησοῦ μας ὁ βαπτισμός ⁽⁵⁾.

Σήμερα ἡ κυρά μας ἡ Παναγιά,
σπάργανα στὰ τίμια χέρια κρατεῖ
καὶ τὸν Ἄη Γιάννη παρακαλεῖ.

«Δύνεσ', Ἄη Γιάννη Πρόδρομε,
γιὰ νὰ μοῦ βαπτίσεις Θεὸν παιδί;»

Δύνουμαι καὶ σφῶνω καὶ προσκυνῶ,
γιὰ κοντοκαρτέρει ὡς τὸ πουρνό,
γιὰ ν' ἀνέβω ἀπάνου στοὺς οὐρανοὺς,
γιὰ νὰ ρίξω δρόσο καὶ λίβανο,
ν' ἀγιαστοῦν ⁽⁶⁾ οἱ βρύσες καὶ τὰ νερά,
ν' ἀγιαστῇ ⁽⁶⁾ κι ἀφέντης μὲ τὴν κυρά».

Ἄλλα τῶν ἁσμάτων ἐκφράζουσιν ἐπὶ τῆ ἑορτῆ ἐπαίνους καὶ προσρήσεις. Τὸ ἐπόμενον
τεμάχιον ἐκρίθη ὑπὸ πολλῶν ἀπαράμιλλον τὸ ὕψος:

Σήκω, κυρά μ', νὰ στολιστῆς ⁽⁷⁾, νὰ πᾶς ταχιά στὰ Φῶτα,
στὰ Φῶτα καὶ στὸν ἀγιασμὸ καὶ στὸν καλὸ τὸ χρόνο.
Βάλε τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι ἀστήθι,
καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάλ' το καμαροφρύδι.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν ἑορτὴν τὸν Ἁγίου Βασιλείου (τὴν Περιτομὴν ἀγνοεῖ ὁ λαός,
καὶ εὐλόγως), παραθέτομεν τὸ κύριον τῆς ἡμέρας ἄσμα:

Ἄης Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρίτσα,
βαστάει κόλλα καὶ χαρτί, χαρτὶ καὶ καλαμάρι.

«Βασίλη μ' ποῦθε ἔρχεσαι; καὶ ποῦθε κατεβαίνεις;»

Ἀπὸ τὴ μάννα μ' ἔρχουμαι καὶ στὸ σκολεῖο πηγαίνω,
πάω νὰ μάθω γράμματα, νὰ πῶ τὴν ἀλφαβῆτα».

Καὶ στὸ ραβδί, ποῦ ἦταν ξερό, χλωρὰ βλαστάρια πέτα ⁽⁸⁾
κι ἀπάνου στὰ ξεβλάσταρα περδίκια κελαιδοῦσαν,
ὄχι περδίκια μοναχά, μόνε καὶ περιστέρια.

Τὸ ἄσμα τοῦτο μᾶς φαίνεται θαυμάσιον ἐν τῇ ἀφελείᾳ αὐτοῦ. Ἡ ἔμφυτος φιλομάθεια
τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐν μέσῳ τοσοῦτων διωγμῶν καὶ θλίψεων ἐπιζήσασα,
μετεχειρίσθη τὴν ἐπὶ παιδείᾳ φήμην τοῦ ἐλληνικωτάτου Ἁγίου ὡς προτροπὴν πρὸς

τοὺς νέους πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ μάθησιν, οὕτω δὲ καὶ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ὁ μέγας τῆς Καισαρείας φωστὴρ παρίσταται οἰονεῖ συγγραφέων δευτέραν «Πρὸς τοὺς νέους Παραίνεσιν».

Τὰ ἄλλα ἄσματα τῆς ἡμέρας, ἀποτελοῦντα ὄρμαθὸν εὐχῶν καὶ ἐγκωμίων διὰ τὰ μέλη ἐκάστης οἰκογενείας, εἶναι οἰονεῖ συνέχεια τοῦ πρώτου, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ ⁽⁹⁾, ὅτι τὰ «περδίκια κελαῖδοῦσαν» καὶ ἰδοὺ τί κελαῖδοῦσαν:

Γιὰ βάλει τὸ χεράκι σου

τοῦτο ἀποτείνεται πρὸς τὸν οἰκογενειάρχην:

*στὴν ἀργυρὴ σου τσέπη
κι ἂν εὔρεις γρόσα δός μας τα, φλουριά μὴν τὰ λυπᾶσαι,
κι ἂν εὔρεις καὶ μισὸ φλουρί, κέρνα τὰ παλληκάρια,
κέρνα τ' ἀφέντη μ' κέρνα τα, νὰ πιοῦνε στὴν ὑγεία σου,
καὶ στὴν ὑγεία σου, ἀφέντη μου, καὶ στὴν καλὴ χρονιά σου.*

*Νὰ ζῆσεις χρόνια ἑκατό, διακόσα, παραπάνου,
κι ἀπ' τὰ διακόσα κι ὕστερα ν' ἀσπρίσεις νὰ γεράσεις,
ν' ἀσπρίσεις σὰν τὸν Ὀλυμπο, σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι,
σὰν τ' ἀηδονάκι πὺ λαιεῖ, τὸ Μάη, τὸ καλοκαίρι.*

Καὶ τί λαλεῖ τὸ ἀηδονάκι τοῦτο; Ἴδοὺ ἀκούσατε: Λαλεῖ εὐχὰς διὰ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας:

*Κυρά μου, τὸν γιόκα σου, κυρά μ', τὸν ἀκριβό σου,
τὸν ἔλουζες, τὸν χτένιζες ⁽¹⁰⁾, στὸ δάσκαλο τὸν πάϊνες,
κι ὁ δάσκαλος ⁽¹¹⁾ τὸν ἔδερνε μὲ δυὸ κλωνάρια μόσκο,
μὲ τέσσαρα βασιλικό, μὲ πέντε μαντζουράνα, κτλ.*

Τοσαῦτα περὶ τοῦ υἱοῦ. Ἴδοὺ τώρα καὶ περὶ τῆς θυγατρὸς:

*Κυρά μ', τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβή σου,
γραμματικὸς τὴν ἀγαπᾶ, πραμματευτὴς τὴ θέλει ⁽¹²⁾,
κι ὁ δάσκαλος ἀπ' τὸ σκολεῖο ⁽¹³⁾ γυρεύοντας ⁽¹⁴⁾ τὴν στέλνει.*

Δὲν ἐνθυμοῦμαι δυστυχῶς τὴν συνέχειαν τοῦ ἄσματος τούτου ⁽¹⁵⁾, τὸ ὅποιον ἤρχισε νὰ γίνεται περιέργον, χάρις εἰς τὰ τολμηρὰ διαβήματα τοῦ δασκάλου, ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον ἴσως δυνηθῶ νὰ συλλέξω πλείονα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος εὐχομαι εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ τὸ Νέον Ἔτος.

BYZANTINOS

(«Ἐφημερίς», 1 Ἰανουαρίου 1888, σελ. 6 β-γ.)

Σημειώσεις

1. Τ' ἀποσιωπητικὰ δική μου προσθήκη.

2. Τὰ θαυμαστικά καὶ ἐρωτηματικά εἶναι τοῦ Παπαδιαμάντη.
3. Ὑπονοεῖ τὴ Σκιάθο, ὅπου στὰ παιδικὰ του χρόνια, μὲ τοὺς παιδικούς του φίλους καὶ συγγενεῖς, τὸ Σωτήρη Οἰκονόμου, τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη, τὸν περίφημο πλατωνιστὴ Σπυρίδωνα Μωραϊτῆ, γύριζαν τὶς γιορτὲς κι ἔψαλλαν τὰ κάλλαντα. (Βλ. σχετικὰ τὰ διηγήματα τοῦ «Τῆς Κοκώνας τὸ Σπίτι» καὶ «Ὁ Σημαδιακός» («Μάγισσες», Φέξης, σ. 71 κ.ἄ.).
4. Τὴ λέξη αὐτὴ προτιμᾷ νὰ χρησιμοποιεῖ πολλὰ φορὲς ὁ Παπαδιαμάντης. Πρβλ. καὶ τὴν ἀπάντησή τοῦ Παπαδιαμάντη στὸ Ζερβὸ γιὰ τὰ «Θαλασσινὰ Εἰδύλλια» («Ἄστρ», 28-29 Αὐγ. 1891).
5. Ἀντὶ βαπτισμὸς τοῦ κειμένου.
6. Ἀντὶ ἀγιασθοῦν καὶ ἀγιασθῆ τοῦ Ππδ.
7. Ἀντὶ στολισθῆς τοῦ Ππδ.
8. Ἀντὶ τοῦ πέταε τοῦ Ππδ.
9. Τὸ κείμενο τῆς «Ἐφημερίδας» ἔχει «στίχον».
10. Ἀντὶ τοῦ χθένιζες τοῦ Ππδ. (πιθανώτατα τυπογραφ. λάθος).
11. Ἀντὶ τοῦ δάσκαλος τοῦ Ππδ. Τὸ διπλὸ σ ἴσως ἠθελημένο γιὰ ν' ἀποδώσει τὴν προφορὰ τοῦ 'ch'.
12. Τὴν θέλει (τὸ κείμενο).
13. Σχολειὸ (τὸ κείμενο τῆς Ἐφημ.).
14. Γυρεύοντας τὴν στέλλει (ἀδιανόητη γραφὴ στὸ ἴδιο κείμενο).
15. Τρόπος ὑπεκφυγῆς ἐκ μέρους τοῦ Παπαδιαμάντη, ποὺ προσπαθοῦσε στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη ν' ἀποφεύγει τὴν αἰσχρὴ καὶ πολὺ συνηθισμένη δυστυχῶς στὰ χρόνια μας ἐκμετάλλευσή τῆς περιέργειας τοῦ ἀναγνώστη μὲ διάφορα πορνογραφικὰ καὶ τραγικὰ καρυκεύματα. «Ἡ ὕλη αὕτη εἶναι ζῶν πῦρ...» φωνάζει κάπου, καὶ πετᾷ ἀπότομα τὴν πέννα του, σταματώντας τὴ διήγησή του στὴ μέση. Μάθημα καὶ παράδειγμα γιὰ μίμηση, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καιρὸς. Στὸ «Σημαδιακὸ» («Οἱ Μάγισσες», ἔκδ. Φέξη, σελ. 151), ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη ἐξύμνηση κάθε προσώπου τοῦ σπιτιοῦ, μᾶς δίνει ὁ Παπαδιαμάντης κι ἓνα ὠραῖο σκιαθίτικο δημοτικὸ τῆς Πρωτοχρονιάς, ποὺ περιλαμβάνει ὅλα τὰ παιδιά, τ' ἀγόρια τὰ ξενιτεμένα στὸ πέλαγος καὶ στὴ βιοπάλη:

*Κυρά μου, τὰ παιδάκια σου, κυρά μου, τ' ἀκριβά σου,
καράβι τριοκάταρτο στὸ πέλαγο ἀρμενίζου
καὶ μὲ τ' ἀφέντη τὴν εὐχὴ γρόσα πολλὰ θὰ φέρουν.*

Κι ὁ κύρ Βορηᾶς τὰ κύματα φουσάει καὶ τὰ σπρώχνει.

*Σπρῶχνε, Βορηά, τὰ κύματα, νὰ μῶρθει τὸ παιδί μου,
Τ' ἀγαπημένο μου πουλί καὶ τὸ ζεπεταρούδι,
ἀνάθρεμμα τῆς ἀγκαλιᾶς, τῆς ζενιτιᾶς λουλούδι...*

Θεοφάνεια

Σήμερον ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐορτάζει τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων, καὶ ποιεῖται μνεῖαν τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ. Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστής, ὅστις ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν Λυτρωτὴν καὶ ἐσκίρτησεν, ἀνὴρ γενόμενος ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος πιστεύσας, ὑποδείξας καὶ κηρύξας τὸν Χριστόν. «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου», εἶπεν ὅτε εἶδε τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα. «Ἐρχεται ἄλλος ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμί ικανὸς λύσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ», ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς του. Τινὲς δὲ τῶν μαθητῶν τούτων, ἐγκαταλιπόντες αὐτόν, ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν, ὅθεν ὁ Ἰωάννης ἐγκαρτερῶν καὶ ὑποτασσόμενος ἔλεγεν, «Ἐκεῖνον δεῖ ἀξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι». Ἐκ τῶν μαθητῶν τούτων τοῦ Ἰωάννου λέγεται ὅτι ἦσαν ὁ Ἀνδρέας ὁ πρωτόκλητος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σίμων Πέτρος, ὅστις καὶ πρῶτος ἐκ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ὠμολόγησε τὸν Χριστόν, «Ραββί, σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ». Πρὸς τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἰωάννην, τὸν κηρύττοντα καὶ βαπτίζοντα βάπτισμα μετανοίας, προσῆλθεν ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐβαπτίσθη θέλων νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα.

Ἐπειδὴ περὶ βαπτίσματος ὁ λόγος, καλὸν νομίζω ἐνταῦθα νὰ ὑποβάλω πρακτικὰς τινὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν τελεῖται παρ' ἡμῖν τὸ Βάπτισμα.

Οἱ παλαιοὶ πρακτικώτατοι καὶ μεμορφωμένοι ἱερεῖς, καίτοι ἀγράμματοι λεγόμενοι, εἴξευρον νὰ ἐκτελῶσι κανονικώτατα τὰς τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις, κρατοῦντες τὸν βαπτιζόμενον ὀρθιον πρὸς ἀνατολὰς βλέποντα, ἐφαρμόζοντες τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς μασχάλῃς τοῦ βρέφους ἀβρῶς ἅμα καὶ ἀσφαλῶς, φράττοντες δὲ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐφρόντιζον περὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ὕδατος καὶ ἐκάστη κατάδυσις ἐγένετο ἀκαριαία, τὸ δὲ διάλειμμα μεταξὺ τῶν καταδύσεων ἐγένετο ἀρκετόν, ὥστε ν' ἀναπνεύσῃ τὸ βρέφος⁽¹⁾.

Τοιοῦτω τρόπῳ οὐδεὶς βαπτιζόμενος ἔπαθε ποτέ τι ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ. Τὸ σημερινὸν ὅμως συμῆνος τῶν ἱερέων, τοὺς ὁποίους ἡ διεφθαρμένη πολιτικὴ ἐπιβάλλει πολλάκις ἀξέστους καὶ ἀκαλλιεργήτους εἰς τοὺς Σ. Σ. ἱεράρχας νὰ τοὺς χειροτονῶσιν, ἀφοῦ κακῶς ἐκτελεῖ, ἢ μᾶλλον κακῶς παραλείπει τοσοῦτους ἄλλους τύπους, ὀφείλει τουλάχιστον νὰ σεβασθῇ αὐτὸ τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως ἡμῶν, τὸ ἅγιον βάπτισμα.

Γράφομεν ταῦτα, διότι ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύωμεν ὅτι πολλοὶ τῶν ἱερέων, χαριζόμενοι εἰς τὴν τυφλὴν καὶ μωρὰν πολλάκις φιλοστοργίαν ἀμαθῶν καὶ προληπτικῶν γονέων, οἵτινες νομίζουν, ὅτι κάτι θὰ πάθῃ τὸ χαϊδευόμενον νεογνὸν των ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ, ἐκτελοῦσι σχεδὸν ράντισμα, καὶ ὄχι βάπτισμα.

Οἱ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι συγγνωστοί, διότι ἠγνόησαν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἑλληνικοῦ ρήματος βαπτίζω, baptizo, ὅτι δηλ. σημαίνει βάπτω, βυθίζω, βουτῶ, οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὴν ἀγνοήσωσιν.

Εἶναι καιρὸς νὰ φυλαχθῇ ὁ ἱερὸς οὗτος τύπος, διότι ἂν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀμάθεια τοῦ κλήρου, καὶ πληθυνθῇ ἡ ἀθεΐα καὶ ἡ ἀσέβεια, μετὰ μίαν γενεάν, ὅτε θὰ εἴμεθα μισοβαφτισμένοι ὅλοι, θὰ δεῖσῃ νὰ διαταχθῇ γενικὸς ἀναβαπτισμὸς ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἀρρένων καὶ θηλέων. Διότι πρέπει νὰ εἴμεθα συνεπεῖς. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία εἰς μὲν τοὺς προσερχόμενους ἐκ τῶν Δυτικῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐπιβάλλει τὸν ἀναβαπτισμὸν, τοὺς δὲ Ἀρμενίους τοὺς μυρώνει μόνον, καὶ τοῦτο διότι οὗτοι μὲν εἶναι κανονικῶς βεβαπτισμένοι διὰ τριῶν ἀναδύσεων καὶ καταδύσεων, ἐκεῖνοι δὲ ἀτελῶς μόνον διὰ ραντισμοῦ. «Συντηρώμεθα χάριτι, πιστοί, καὶ σφραγίδι, ὡς γὰρ ὄλεθρον ἐφυγον, Ἑβραῖοι, φλιᾶς πάλαι αἰμαχθείσης, οὕτω καὶ ἡμῖν ἐξόδιον τὸ θεῖον τοῦτο, τῆς παλιγγενεσίας λουτήριον ἔσται, ἕνεκεν καὶ τῆς Τριάδος, ὁψόμεθα φῶς τὸ ἄδυτον».

BYZANTINOS

(«Ἐφημερίς», 6 Ἰανουαρίου 1888, 3α.)

Σημειώσεις

1. Ὅλες αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες, πὺν καὶ οἱ παπάδες ἀκόμα δὲν καλοξέρουν, μᾶς φαίνονται περίεργες ἀπ' τὴν πρώτη ματιά. Μὰ ὅσοι ἐδιάβασαν τὴ βιογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τὸν παρακολούθησαν στὰ παιδικὰ του χρόνια, θὰ θυμοῦνται πῶς τὸ παπαδοπαῖδι ἐκεῖνο παρακολουθοῦσε βῆμα πρὸς βῆμα τὸν πατέρα του σ' ὅλες τὶς λειτουργίες καὶ τελετές, καὶ τὸν βοηθοῦσε «καὶ συνέψαλλε μετ' αὐτοῦ» καὶ τὸν ρωτοῦσε γιὰ θρησκευτικὰ λεπτομέρειες καὶ τύπους, γιὰτὶ ὁ πατέρας του ἦταν ἀρχαιοπρεπὴς παπάς, ἀπόγονος καὶ μαθητὴς τῶν κολλυβάδων τῆς Σκιάθου, καὶ γνώριζε κατὰ βάθος τὴν παλαιὰ ἐκκλησιαστικὴ τάξη, καὶ τὴν τηροῦσε μὲ φανατισμό. Ὁ Παπαδιαμάντης ἔχει γράψει καὶ ἄλλα παρόμοια εἰδικὰ λειτουργικὰ ἄρθρα, ὅπου κατήγγελλε ἢ καυτηρίαζε διάφορες παρατυπίες καὶ παραλείψεις, π.χ. Τὰ «Μνημόσυνα καὶ τὸ Καθατήριον», «Ἱερεῖς τῶν πόλεων καὶ ἱερεῖς τῶν χωρίων» κλπ. Τὸ δὲ διήγημά του «Τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ» ἔχει τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν ἔμπνευσή του ἀπ' τὸ ἀπλούστατο γεγονός μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς παρατυπίας, πὺν ἤθελε νὰ τὴν καυτηριάσει ὁ Παπαδιαμάντης. Καὶ ἡ παρατυπία αὐτὴ ἦταν ὅτι στὴν κηδεῖα ἐνὸς νηπίου ἐψάλλη ὄχι ἡ εἰδική, μὰ ἡ κοινὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία. Γιὰ ἐκκλησιαστικὰς παρατυπίες παράβαλε καὶ τὸ διήγημα «Ὁ Καλόγερος», ὑπάρχουν ὅμως κι ἄλλα σκόρπια χωρία στὰ διηγήματά του.

Ἀποσπάσματα

Εἰσῆλθεν ἐν πρώτοις εἰς ἓν ἀρχοντικὸν μέγαρον. Εἶδεν ἐκεῖ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν σεμνοτυφίαν, τὴν ἀνίαν καὶ τὸ ἀνωφελὲς τῆς ζωῆς, ζωγραφισμένα εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς καὶ ἤκουε τὰ δυὸ τέκνα νὰ ψελλίζωσιν εἰς ἄγνωστον γλώσσαν.

Φρονῶ ὅτι ἡ καλὴ μνήμη ὀφείλει νὰ εἶναι καλὸν χωνευτήριον, ὡς ὁ στόμαχος, ὅστις δέχεται παντοῖα ἐδέσματα, χωρὶς νὰ ἐνθυμῆται τὰ εἶδη αὐτῶν.

Καὶ τὸ τρίτον παιδίον, ὁ Μῆτσος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔβλεπα, ἤρχετο εἰς τὸ παντοπωλεῖον καὶ ἐζήτει ἀπὸ τὸν μικρὸν μπακάλην, ὅστις ἦτο ἀκριβῆς εἰς τὰ σταθμά, ἀλλὰ δὲν ἐνόει ἀπὸ ἐλεημοσύνην, ἤρχετο καὶ ἐζήτει νὰ τοῦ στάξῃ «μιά σταξιά λάδι στὸ γυαλί», αὐτὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἄξιον νὰ στάξῃ μίαν σταγόνα νεροῦ εἰς πολλῶν πλουσίων χεῖλη εἰς τὸν ἄλλον κόσμον!...

Καὶ ἠτιολόγει τὴν αἰτησίαν του, λέγων:

- Δὲν ἔχουμε πατέρα στὸ σπίτι!

